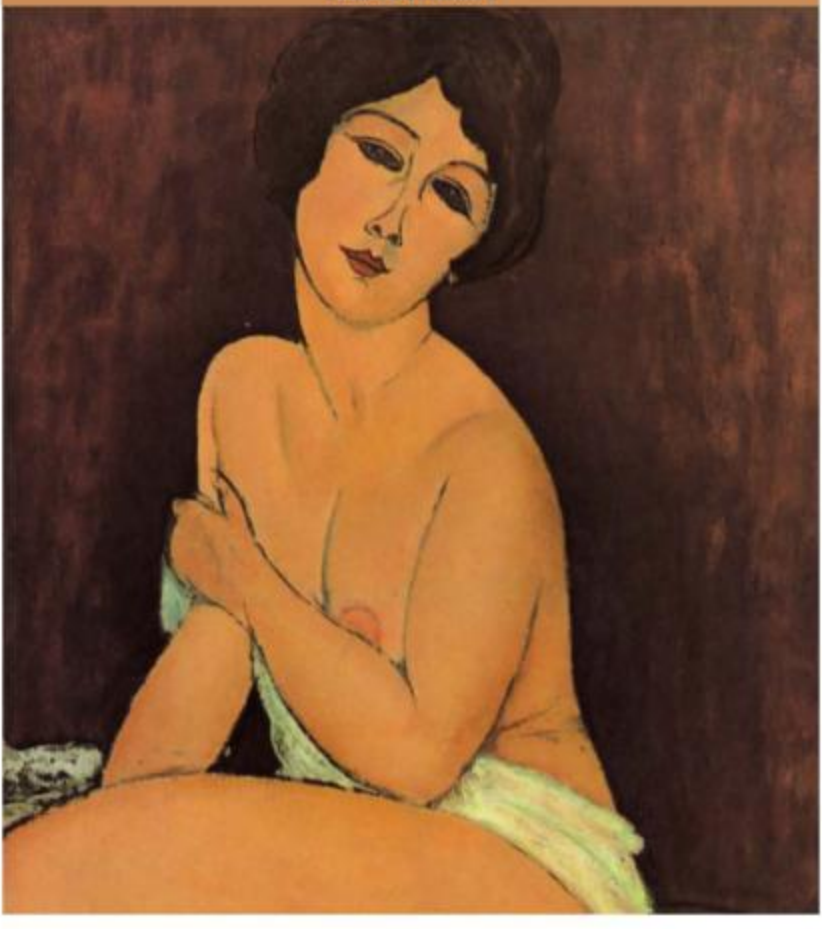
ÉMILE ZOLA

NANA

CAN
KLASİKLER

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN
SAMİH TİRYAKİOĞLU

BÜYÜK DÜNYA KLASİKLERİ

Bu kitap 1984 yılında, İstanbul'da ÖZAL Basımevi'nde dizilip basılmıştır. (Tel : 520 60 58)

NANA

Émile Zola

ROMAN

Türkçesi
SAMİH TİRYAKİOĞLU

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Ankara Caddesi 40, kat 2, Cağaloğlu, İstanbul
Telefon: 528 61 13

Özgün adı
Nana

1. Basım : 1959, Güven Yayınevi
2. Basım : 1984, Can Yayınları

Baştan sona yeniden gözden geçirilmiş olan bu çeviri, tam çeviridir ve yayın hakları Samih Tiryakioğlu'ndan Can Yayınları'nca alınmıştır. (1983)

SUNUŞ

George Holden

Émile Zola'nın başka hiçbir romanını okumamış, ondan da öte, varlığından bile habersiz günümüz okuru **Nana**'dan üstün bir tad alabilir gerçi, ama aslında **Rougon-Macquart'lar: İkinci İmparatorluk Dönemindeki bir ailenin doğal ve toplumsal tarihi** genel başlığı altında 1871-1893 arasında yayımladığı yirmi romanlık dizisinin en önemli bölümlerinden biridir.

Kitabın adından da anlaşılacağı gibi bu destan tek bir ailenin bireyleri üstündeki kalıtım ve çevre etkilerinin bir çalışması olarak tasarlanmıştır. Korkunç bir soylu olan Adelaide Fouque'un delilik ve hastalığını anlatan bölümden, Rougon'ların kurallara uygunluğunu ve Macquart'ların uygunsuzluğunu anlatan satırlara dek, Zola'nın, Cézanne, Baille gibi arkadaşlarıyla birlikte büyüdüğü Provence kırlarından; 1840'da doğduğu ve yaşamının büyük bir bölümünü geçirdiği Paris'e dek durmaksızın değişen geniş bir arka plan önünde verilmiştir. **Nana**'yla aynı zamanda basılan ve Claude Bernard'ın **Deneysel Tıp Çalışmalarına Önsöz**'ünden esinlendiği teorik çalışması, **Deneme Romanı**'nda (1880) Zola, edebiyat ve fen arasında bir analoji kurmaya çalışmıştır. Çağdaş dünyada düş gücüne yer olmadığı; romancının da tıpkı bir bilim adamı gibi gözlem yapması ve kişilerini belirli kalıtımsal özellikleriyle birlikte, bilinen bir çevre içine —tıpkı bir kimyacının belli nesneleri bir imbiğin içine yerleştirmesi gibi— yerleştirmesi gerektiğini; ardından da insanoğlunun yararı adına ve yasaları yapanların dikkatini çekmek için 'deney'inin gelişme ve sonuçlarını not etmesinin iyi olacağını belirtir. Zola'nın keskin zekâlı izleyicisi ve arkadaşı Henry Céard'ın da hemen karşı çıktığı gibi bu analojiyi savunmak olası değildir. Çünkü bir kimyacı, deneyindeki rolü bitince geri çekilebilir, ama romancı böyle yapamaz. Bu biçimde roman hiçbir zaman yazılamayacaktır. Ola ki Zola,

bu karşı çıkışındaki çatlakları Céard göstermeden de biliyordu ve 'deneysel roman' kuramını, 'naturalizm' (doğalcılık) terimini kullandığı gibi kullanmıştır. Bununla bir bilgi önderi olarak, yalancı bilimsel terminolojiden gözü korkmuş bir toplumu etkilemek için bir yazın devinimi başlatmak istemiştir. Ama her ne kadar çok yayılmış kuramlarının, şiirsel düş gücünü sınırlamasına ya da en az bilimsel stilini bozmasına izin vermemişse de, o çok sevdiği kalıtım ve çevre konusundaki çalışmalara olan ilgisini aynı zamanda İkinci İmparatorluk Dönemi'ni yaşayan Fransız Toplumu'nun her kesiminin önemlę kaydedilmiş görüntüsünü yansıtan karmaşık bir aile destanı yaratma çabasıyla da birleştirmiştir.

III. Napolyon Fransa'sının haz düşkünü toplumunun her kesiminde fahişeliğin önemi, Rougon-Macquart dizisindeki romanlardan birinin, zengin bir fahişeye adanmasının kaçınılmazlığını getirmiştir. Ve yayımcı Lacroix'ya 1869'da yaptığı açıklamada Zola, "Bu roman, haz ve fahişelik dünyasında, çalışan sınıfa ait bir çiftin kızları olan Louise Duval'in baş kişisi olduğu bir destan olarak hazırlanmıştır. Louise, yüksek tabaka **koketi** diye bilinenlerdendir. Kitap, bu kadınların yaşadığı dünyanın bir görüntüsüdür. Bir kadının yaşamının pahalı ve kolay hazlara olan açlık yüzünden yıkılıp gitmesinin etkileyici öyküsüdür," demiştir.

Zola, o zamana dek hiç kimsenin, modern bir fahişenin —zengin, güçlü bir yarı monden ya da yüksek tabaka koketinin— gerçek yaşamdaki gibi bir portresini çizmeye cesareti ya da yeteneği olmadığına inanmıştı. Aslında duyguları gıcıklayan, çoğu Paris koketleri üstüne yazılmış ne idüğü belirsiz birçok roman vardı ortalıkta, ama Zola bunların yalnızca tatil günlerinde okul çocuklarını oyalayabilecek, aptal, bayağı kitaplar olduğunu söylemiş ve 1866'da yayımladığı bir yazısında "yarı toplumsal kişilerin gerçek öykülerini bekliyorum; bir gün biri bunu yazmak yürekliliğini gösterebilirse tabii," demişti. Louise Duval'in öyküsünde Zola, o kişi olmayı planlamıştır.

Olay için pek de hazırlıklı olduğu söylenemez: O zamanlar basit, çok çalışmasını gerektiren zor koşullardaydı ve bir gazeteci olarak mesleği onu tiyatrolara, resim ga-

lerilerine ve bulvar kahvelerine götürüyorsa da, yarı toplumsal koketlerin dünyasına girecek ne parası, ne zamanı, ne de isteği vardı. Onları ve onların hayranlarını belirli bir uzaklıktan incelemiş; Théâtre des Variétes'yle ve budala bir seyirci kitlesini, kalça gösterisiyle uyuşturan Hortense Schneider'le ya da tükenmiş ip cambazlarını gerçek sanatçılarmış gibi alkışlayan iyi aile çocuklarıyla ilgili yazılar yazmıştır. Ve Otway'in **Saklı Venedik**'indeki mazohist senatörün ünlü sahnesi için 1868'de Zola, Otway'in yarattığı bu kişinin benzerlerini Paris'in İkinci İmparatorluk döneminde bulmak olasıdır, diye yazmıştır: "Çevrenize bakının, onu bizim aramızda bulacaksınız. Kimbilir kaç tane korkunç güldürü görmüşsünüzdür. Ceketlerini tiyatro kostümü gibi bir yana fırlatıp, halının üstüne kıvrılıveren ve tekme atılmasını bekleyen kaç erkek görmüşsünüzdür."

1870'de Sedan'da 3. Napolyon'un yenilgisi ve tutsaklığı, Zola'nın aile destanını harika bir son perdeyle bitirmesine neden oldu; ayrıca o dönemin ahlâksal çürümüşlüğünü de gösterebilmesini sağladı. Bu görüşte yalnız değildi: Dumas Fils, oyunlarında Fransa'nın fahişeliğe yenilgisini suçluyor; Paul de Saint-Victor ise, "zamanın romanlarını dolduran, sahneyi tekeline alan, Bois'da egemenlik kuran, yarışlarda, tiyatroda kalabalığın toplandığı her yerde" bulunan fahişeleri yeriyor ve soruyordu: "Ne kadar enerji ve güç harcandığını, o ahlâk düşüklüğüyle ruhun ne kadar zayıfladığını kim söyleyebilir? Kim bizim bu korkunç şanssızlığımızın derecesini ölçebilir?" Ama İkinci İmparatorluğun yıkılışı, Fransa'daki hükümet biçiminden başka hiçbir şeyi değiştirmemiş ve 1872'de Charles Yriarte 'Orospular Bois'ya döndü... İnsanlar yine Helder'e, yarışlara koşuyor yine, eskiden olduğu gibi bataklıklar ortalığı sardı, aptallar her zamanki gibi hep var ve her cebe uyacak bir sürtük çıktı ortaya,' haberini veriyordu.

Bu, ilerde **Nana**'yı yazacak olan yazar için bir şanstı. İncelemelerini sürdürebilecekti. Doğrudan ya da dolaylı, Fransız - Prusya savaşına dek değişmeyecek olan 'haz ve fahişelik dünyasının' başlıca ögelerini toplayacaktı. **Nana** için döküman toplamakta aceleci değildi. **Nana**'nın öyküsünün, annesi Gervaise Macquart'ın (L'Assommoir) öyküsünün ardından gelmesini düşünüyordu. Ama o arada on

yıla yakın bir süre, kulislerde tiyatro yaşamı üstüne notlar aldı. Karanlık otellerde, polis baskınlarında, sosyete skandallarında ve Longchamp yarışlarında bulundu. Çoğunlukla sonuçları **La Cloche** ya da **Sémaphore de Marseille** gibi gazetelerde yayımlıyor ama, bu arada bulgularını hep yeni romanı için bir kıyıda biriktiriyordu.

1878 başlarında Zola, **Nana** için ciddi olarak belge toplamaya başladı. O zamana dek, olaya bakışı, dindarca bir yergiden, daha insanca, daha dengeli ve sempatik bir ilgiye dönüşmüştü. Fahişelerle ilgili son iki romanın çıkmasıyla para ve üne olan açlığı bilenmişti. Bunlar, 1876'da Brüksel'de Joris-Karl Huysmans adlı yetenekli genç bir yazarın, **Marthe, Bir Fahişenin Yaşamı** adlı kitabıyla, deneyimli bir romancı olan Edmond de Goncourt'un, Paris'te 1877'de yayımlanan **Fahişe Elisa**'sıdır. Her iki kitap da hiç başarı kazanamadı. Huysmans'ınki, bilinmeyen bir yazarın empresyonist (izlenimci) bir çalışması olduğundan, Goncourt'unkiyse, kadınlar koğuşundaki tutuklulara olan davranışlara bir protestodan başka bir şey olmadığından. Ama her iki roman da yazarlarının umduğu, müstehcenlik nedeniyle kovuşturmadan kurtuldu ve Zola'nın içgüdüsü, öbür iki romancının kaçırdığı alkışı, daha tutkulu, daha anlaşılabilir bir çalışmanın getireceğini söyledi kendisine. Daha da yürekliliğe gereksinmesi varsa, bunu ona arkadaşı Manet sağlayacaktı. Manet, dizi olarak yayımlanmış olan **L'Assommoir**'ı (Meyhane)[1] çok beğenmiş, hele on birinci bölümde aynanın önünde çıplak duran Henriette Hauser'in çizilişine bayılmıştı. Modern gözlere zararsız görünebilir, ama 1877 Paris'inin İdam Komitesince karşı çıkılmıştı buna.

Zola'nın ilk dökümanter 'çıkartmalarından' biri Café Anglais'ye oldu. Burası İkinci İmparatorluk döneminin 'altın gençliği'nin uğrak yeriydi. Zola burada eski müdavimlerinden biriyle yemek yiyip onu gençlik günleri ve tanıdığı fahişeler konusunda inceden inceye sorguya çekti. **Yarı-mondenlerin** yaşamları ve ölümleriyle ilgili pek çok not aldı. Özellikle **Nana** için baş örnek olarak seçtiği Blanche d'Antigny ve Prens Napolyon'un metresi ve aynı Nana gibi fırtınalar koparan bir sahne sanatçısı olan Eliza Emma

1. **Meyhane**: Can Yayınları.

Crouch üstünde durdu. **Büyük koketleri** güçleri ve paralarıyla koruyan erkekler içinse, "Tüm bir toplum bu kadınların eteklerine yapışmış," diye yazıyordu. "Erkeklerin duyduğu baskı. Yaşlı erkekler kendi kendilerini ahlâksızlığa yöneltip son soluklarını evden dışarda almaya çalışıyorlar. Terlikleriyle yaşlı bir adam, hayvanca soluyor. Genç budalalarsa, kimi modaya uymak uğruna, kimi de tutkudan, kendilerini harcıyorlar. Orta yaşlılar düpedüz âşık oluyorlar bazan." Cora Pearl için; (Romandaki Lucy Stewart) "Meudon'da Prens Napolyon'la ava giderdi. Prens, **louis'** lerini[1] çizmelerinin içine koyar ve **louis** yerine fasulyeyle bezik oynarlardı," diye yazar. Romanın son sahnesi için alınmış bir notta da, "Caroline Letessier, d'Antigny'yi Grând Hotel'e yerleştirdi. Ölüm de onu bir akşamlığına arkadaşlarına kavuşturdu," der.

Zola, Nana'nın mesleğinin tiyatroyla yakından ilintili olması ve romanın Variétés'deki bir galayla açılması gerektiğine karar vermişti. Kendi de yalnızca bir gazeteci ve eleştirmen değil, aynı zamanda bir oyun yazarı olarak da tiyatroyu yakından tanıyordu. 1873'de romanı **Thérèse Raquin**'in bir uyarlamasını Théâtre de la Renaissance'da oynatmış; 1874'deyse **Rabourdin Mirasçıları**'nı Théâtre de Cluny'de sunmuştu. Ama genelde daha tiyatro yaşamı, özellikle de Variétés'yle ilgili pek bilgisi yoktu. Bilgi edinmek için Offenbach'ın parlak opera güftecisi Ludovic Halévy'ye başvurmak istiyordu. Halévy, **L'Assommoir**'ın hayranıydı ve Zola için elinden gelen her şeyi yapmaya hazırdı. Zola'ya yalnız Blanche d'Antigny'yle ilgili fıkraları anlatmakla kalmadı, onu Alfred Hennequin'le Albert Millaud'nun bir opereti olan **Niniche**'i görmeye Variétés'ye de götürdü. Tiyatroda Zola'ya oyuncu Anna Judic'in yaşamını anlattı. Kocasının, kadının âşığı Millaud'yla dövüştüğünden, ama şimdi bu ilişkiye gözlerini kapayıp kendini karısının işlerini ayarlamaya ve iki çocuğuna adamaya karar verdiğinden sözetti. Zola hemen bu üçgeni not etti. Bu, sonradan **Nana**'da, Mignon'un, karısı Rose'un ve onun âşığı Fauchery'nin kişiliklerinde ortaya çıkacaktı. Zola, aralarda kulak kesilip olayı ayrıntılarıyla dinledi. Halévy onu alıp kulise götürdü ve Hortense Schneider'in Gerolstein

1. Louis dönemi altını.

Düşesi kılığına girip Gal Prensi'ni kabul ettiği soyunma odasını gösterdi.

Bundan sonra Zola, sıranın bir yüksek sınıf **koketinin** evinin içini görmeye geldiğine karar verdi. Ve güzel Madame Valtesse'in Boulevard Malesherbes'deki evine gitmeyi başardı. Akşam yemeğine kalmaya bile çağrıldı ama ev sahibesi o denli akıllı ve kültürlüydü ki, **Nana** konusunda ne konuşması, ne de kişiliği açısından hiçbir yardımı olmadı. Öte yanda evi, tam Zola'nın umduğu gibiydi; durmadan notlar aldı. Madame Valtesse de la Bigne'in yatağı, bütün o çıplak aşk melekleri, erotik kabartmaları, kuşları ve kelebekleriyle onu çok etkiledi. **Nana**'da bunları kullanacaktı.

1878 yazında Zola ilk taslağı hazırladı ve kitabın temasını iyice netleştirdi; "Felsefi bir sorundur bu. Tüm bir toplum kadına saldırıyor. Bir kancığın peşinde koşan bir avuç köpek; üstelik, bu köpekler, o kancığın umurunda bile değil. Ondan da öte, onlarla alay ediyor. **Erkek İsteklerinin Şiiri** dünyayı yerinden oynatan bir kaldıraçtır. Kadın ve din dışında hiçbir şey yok." 1878 Haziranında Céard'a: "**Nana**'nın taslağını tamamladım, çok mutluyum," diye yazıyordu. Aynı mektupta ona, yardımlarından ve gönderdiği bilgilerden dolayı teşekkür ediyordu: "Notlarına binlerce teşekkürler. Hepsi çok iyi ve tümünü de kullanacağım. Özellikle akşam yemeği çok şaşırtıcı. Bu tip notlardan yüzlerce sayfa olmasını isterdim; harika bir kitap yazardım o zaman..."

Ondan sonra romanı için bir kişilikler listesi çizip her biri için bir tanımlama kartı doldurdu. Bunlardan bazıları Zola'nın kendi tanıdığı kişilerdi, bazıları da anlatılmış olanlardı: Fontan, oyuncu Coquelin'de, Mignon'lar Judi'lerde, Fauchery, Albert Millaud'da, Lucy Stewart, Cora Pearl'de, La Tricon, ünlü muhabbet tellâlı La Guimond'da, ve Steiner, Blanche d'Antigny'nin âşığı banker Bischoffsheim'da bulunabilir. Ama öbür kişiler yazarın amacına uyacak biçimde yaratılan kişilerdir ya da yaşamdan alınmışlarsa, birkaç insanın karışımıdır. Kaldı ki, Nana da yalnızca Blanche d'Antigny değildir. Anna Deslions, Delphine de Lizy, Lucie Lévy, Hortense Schneider ve Zola'nın arkadaşlarının ona anlattığı başka bir sürü **koketin** bileşimidir. Nana'nın kimlik kartı şöyledir:

"Nana 1851'de doğmuş. (Yıl sonu Aralık) 1867'de 17 yaşında. Ama çok gelişmiş. İnsan en az yirmisinde olduğunu düşünüyor. Sarışın, pembe-beyaz. Paris'li yüzü olan, çok uyanık, burnu hafifçe kalkık, ağzı küçük ve güleç, çenesi gamzeli, altın kirpikli mavi ve çok parlak gözleri olan bir kız. Her yaz ortaya çıkan birkaç çili var ama tek tük, her şakağında beş altı tane. Altın pullar gibi duruyor. Boynunun kıvrımı amber rengi, yanlarından karmakarışık ince saçlar görünüyor. Kadın kokuyor; aşırı dişi. Yanaklarına ışık vurmuş gibi.

"Daha önceki yaşamından sözedilmeli. İlk bölüm için L'Assommoir'a bak: Küçük bir çocukken Goutte-d'Or'da oyunlar oynamış, çıraklık dönemini de Rue de Caire'deki Titreville'de çiçekçi olarak geçirmiş. Yaşlı bir adamla yaşamak için kaçmış. (Kendini ilk kez kendi sınıfından bir adama mı vermiş, incele.) Sonra gezip tozmak için yaşlı adamı bırakmış. İnişleri-çıkışları olmuş. Birkaç kez ana-babasının evine dönmüş, yine kaçmış, en sonunda bir daha hiç görünmemiş. İşte onu tam burada bıraktım. Annesi babası öldü. Aşırı ayrıntıya kaçmadan yine o noktadan alacağım onu. İnişlerini çıkışlarını yaşamış. İlk gecede bazı erkekler —Cartier ve başka bazı gençler— onu kötü yerlerden anımsayabilirler. Rose Mignon'la bir operette görünür. Şimdiden bazı çevrelerde iyi tanınmaktadır. O sıralar tiyatro müdürü Bordenave'ın metresi olabilir. Adam şöyle der: "Hiç sesinin olmadığını, şarkı söylemediğini çok iyi biliyorum, üstelik çok da kötü oynuyor. Ama bu neyi değiştirir ki? Hele bir görün onu. Ben biliyorum." Seyircilerin bir bölümü onu tanıyor, öbürleri tanımıyor, nasıl da aşırı bir merak! Bilenler ve bilmeyenler. Nana'nın, Opera'nın arkasında, Boulevard Haussmann'da bir dairesi var. Bir Rus olan âşığı onu bırakıp gitmiş, Nana kirasını ödeyemiyor, ne yana baksa dert var. O ara bir sevgilisi var: Paul Daguenet. Nana, Arsène Labordette'i, Juillerat'yı tanımaktadır. Cartier onu bir gün çok sarhoşken polis alıp götürdüğü sırada Casino'da görmüştür. Vandeuvres de onunla kent dışından genç bir dul olarak geldiği lüks bir randevu evinde kar-

şılaşmıştır. Bu, başlangıç noktasıdır.

"Kişiliği: Her şeyin üstünde iyi huyludur. Yapısına göre davranır, ama kötülük olsun diye kötülük yapmaz ve insanlar için üzüntü duyar. Kuşbeyinlidir, hep en çılgın kaprislerle yeni bir şeyler düşünür. Yarın yoktur. Çok keyifli, çok neşelidir. Bâtıl inançları vardır, Tanrı'dan korkar. Hayvanları ve ana-babasını sever. Önceleri çok çapaçul, kaba giyimlidir. Sonraları bir hanımefendiyi oynamaya başlar ve kendini inceden inceye denetler. Erkeklere, sömürülecek bir yaratık olarak bakmaya başlar. Cinselliği ve güçlü kadın kokusuyla, yaklaştığı her şeyi yok edip, tıpkı kadınların belirli günlerinde sütü ekşitmeleri gibi toplumu ekşitir. Bütün gücüyle cinsel organı, erkeklerin kurbanlarını sunduğu bir sunaktır. Kitap, bir cinsel organ şiiri olmalı ve ahlâk, her şeyi ekşiterek o organda yatmalı. Birinci bölümde, seyirciyi tutsak olmuş ve tapınan bir topluluk olarak gösteriyor, kadınları ve erkekleri o organın muhteşem görüntüsü önünde inceliyorum. Tümünün üstünde Nana, altın yer, her tür mal-mülkü yutar. Aşırı zevkleri, korkunç savurganlıkları vardır. Haz ve serveti nerde görse, hiç düşünmeden koşar. Çevresindekilerin —yüksek görevlilerin, borsacıların, tüccarların— kazandığını yer. Ve geride yalnızca kül bırakır. Gerçek bir orospudur. Esprili yapma onu; bu yanlış olur, o bir etten başka bir şey değildir, ama tüm güzelliğiyle bir et. Ve yineliyorum, iyi huylu bir kız.

"İnişler ve çıkışlar. Sonunda gençliğinin ve zaferinin doruğunda ölecektir.

"Nana'da kalıtım sorunu. Rougon-Macquart'ların aşırılık gösteren bir olayı. Gervaise'le alkolik Coupeau'nun ürünü."

1878 Ağustosunda Zola sonunda kitabını yazmaya başladı. Bu konuda **Flaubert**'e, "Kitabın doğuşunu müjdeleyen kalemin titreyişini ancak şimdi hissediyorum," yazdı. Ama Zola'nın doğum sancıları uzun sürdü. İlk bölümü 19 Eylülden önce bitiremedi. Sonbahar ve kış boyu roman üstünde çalıştığı halde 1879 Ocağında yalnızca kitabın dörtte birini tamamlayabilmişti. Ambigu'de sahneye konan

L'Assommoir'ın provalarını yönetmek için Paris'e dönmesi gerekince, çalışma yarım kaldı. Aynı ay, **Voltaire** Gazetesi, büyük bir coşkuyla öbür on gazetenin rekabetine karşın **Nana**'yı yayımlamak için izin haklarını aldığını açıklıyor; Mayıs içinde yaptığı bir duyuruyla, ilk dizinin Ekim ayında başlayacağını müjdeliyordu. Céard, Mayıs sonlarında Zola'ya, "Burada **Nana**'yla ilgili çirkin söylentiler dolaşıyor," dedi. "Geçen akşam uğradığım bir Fransız-Rus salonunda bir bay tüm ciddiyetiyle, **Nana**'nın Valtesse olduğunu, ayrıca, bundan sonraki kitabında anlatacağın, Paris piyasasında fiyatı oldukça yüksek başka birkaç kadının da adlarını söyledi..."

Kitabın bitmesi bir yana, daha Zola öykünün son bölümünün belgeleme işini bile bitirmemişti. 8 Haziran Pazar günü yayıncı Marpon'la Longchamp'a, Paris Koşusu'nu izlemeye ve **Nana**'daki büyük yarış bölümü için kafasındakileri tazelemeye gitti. Gelecek aylarda bazı sahneleri —Estelle Muffat'nın düğünü ya da Grand Hotel'in dördüncü katındaki yatak odasında **Nana**'nın ölümü gibi— oluşturmak için arkadaşlarına; en çok da Céard'a dayanacaktı.

1879'da **Nana**'nın ilk üç bölümünü **Voltaire**'in editörüne verdi ve gazete kitabın reklâmı için o güne dek görülmemiş bir kampanyaya girişti. Céard, Zola'ya "**Nana** için müthiş bir merak var," diye yazıyordu. "Bu ad **ad infinitum**[1] Paris'in tüm duvarlarında yankılanıyor. Bir saplantı ve karabasana dönüşmeye başladı." Romanın ilk bölümü çıkar çıkmaz, bu İkinci İmparatorluk Dönemi fahişesine, aynı gazeteye **Deneysel Roman** kurgusu ve kuramının öfke nöbetleri kusan eleştirileri yağmaya başladı. 1879'un son aylarında Zola yalnızca **Voltaire** baskıcılarına yetişmek için son hızla yazmakla kalmadı; sabahlarını gazetedeki bölümlerin düzeltilmesine de ayırdı. Sonunda, 1880 Ocağında Céard'a: "**Nana**'yı bu sabah bitirdim," diye yazabiliyordu. Sonra aşırı yorgunluktan hasta oldu.

15 Şubatta Charpentier, romanı ilk elde 55.000 bastı. Tümü de ilk günde satıldı. Bu arada, arkadaşlarından ve hayranlarından da övgü ve beğeni mektupları geliyordu. Bu konuda **Gustave Flaubert** başı çekiyordu. Zola'ya

1. Sonu gelmeksizin.

yazdığı mektupta, "Güzel bir kitap, yeni de... Gazetede yayımlanan ve bugüne dek yazılmışların içinde en yenisi." **Charpentier**'ye de, "Ne kitap! Yalın ve yürekli; iyi dostumuz Zola bir dâhi," diyordu. Bunun tam karşıtı, kibar sosyete de Zola'nın romanındaki kabalıktan şaşkına dönmüştü. Dindarlar, yazarın çizdiği dindar Mösyö Venot'nun portresi ve cinsel ve dinsel aşırılıklar arasındaki analoji karşısında küplere binmişlerdi. Nana'nın kaprislerini doyurmak için değirmenlerde gece gündüz çalışıp servet yapan işçilerden sözeden bölüme kaşlarını çattılar. Eleştirmenler, Zola'nın **Bir aşk sayfası** adlı son kitabından hiç de umutlu değildiler. Ne var ki, çağdaş edebiyat canavarı bu kitap karşısında uysallaşmıştı. **Nana** çıkınca, tüm güçleriyle saldırdılar. **Gazette de France**'da Pontmartin bu edebî çılgınlık töreniyle radikal seyahat arasındaki uyuma dikkat çekerek **Nana**'dan, "romanda demagoji'nin son sözcüğü," diye sözetmekteydi. **Événement**'dan Chapron ise, "Kitap öylesine değersiz ki, sağa sola saçtığı görüntüler ancak yaşlı adamları ve her yaşta kadınları çekecek bir gösteri, o kadar," dedi. Ve **Gil Blas**'dan Ulbach, romanın "heyecanlı sanrılarıyla çılgına dönmüş bunak ve tutkulu bir beynin aşırı duyarlılığının ürünü," olduğunu yazdı.

Zamanın eleştirmenlerinden hiçbiri kitabın iki yarısı arasındaki ince ve özenli oranı farketmedi. Bu, Nana'nın yükselişiyle düşüşü arasında kurulmuş bir dengeydi: İlk bölümde Nana'nın bir tiyatro oyuncusu olarak yükselişi, ikincisinde de bir fahişe olarak zaferi ve ölümü. Bunun yanısıra tüm kitapta kullandığı o parlak hayvansal düş gücü... Muffat ile Nana'nın köpekle ayı oyunu, Fauchery'nin fahişeyi altın bir böceğe benzetmesi ve Paris Koşusu'nu izleyen herkesin kafasındaki kadın Nana'yla at Nana arasındaki karışıklık... Daha düşünceli eleştirmenlerin değindiği tek nokta, Nana gibi temelde kaba bir orospudan başka bir şey olmayan bir kadının toplumdaki bir kesimin üstüne çıkabilmesinin olanaksızlığıydı. Georges Ohnet de "Nana gibi bir kaz, hiçbir işe yaramazdı ve kısa sürede âşıkları onu bırakırlardı. Bu dönemde lüks içinde yaşatılacak bir fahişe olmak, saygın bir meslekte yükselmekten daha çok akıl gerektirir," dedi. Ve Paul de Saint-Victor, Zola'nın okurlara, "En ham ve kaba bir orospuyu nasıl olup da bu kadar karmaşık ve değişik, bu kadar olağan-

dışı, tuhaflıklarla dolu bir dünyanın yaratıcısı olarak" gösterdiğini soruyordu.

Bu soru, canalıcı noktayı kaçırmış birinin sorusudur. Aslında, Madame Valtesse de la Bigne gibi öbürlerinden değişik kibar fahişelerle kıyaslandığında Nana'nın kaba bir yaratık olduğu doğrudur, ancak Zola'nın amacı, onun, pisliğin içinden; kendi sınıfının zengin bölümünden acımasız bir intikam almak adına yükselişini göstermekti. Nana'nın aynı zamanda kabalığıyla el ele giden içgüdüsel bir iyi yürekliliği vardır ki, kimi kez bu onun Kont Muffat gibi en başta gelen bir kurbanına karşı bile anaç bir sevecenlik ve acımayla davranmasına neden olur. Zola'nın notlarında da durmaksızın yinelediği budur zaten. Nana, temelde iyi yürekli, **hamuru iyi bir kızdır.** Ama o kesimdeki zaferinin açıklanması, sokakta müşteri bekleyen herhangi bir fahişeden farklı oluşu ve şaşırtıcı şansıdır. Kitabın gerçekçi bir roman değil de, "erkek tutkularının bir şiiri" olduğu açıktır. Böyleyken Nana da yalnızca başarılı bir fahişe değil, insanüstü bir cinsellik simgesidir.

Zola'nın okurlarından yalnız ikisi bunların tümünü olduğu gibi kavramıştır. Bunlardan biri, "Nana, gerçeklerden kopmayan bir mit'dir," diyen Flaubert, öbürü de Paul Arène'dir:

> "Mösyö Zola, sandığından daha büyük bir şairdir, kabullenebildiğinden daha romantiktir ve en iyi yanı da yapıtlarıyla kuramlarını uzlaştırmaya çalışmamasıdır. Ola ki, hiç farkında olmadan çok eski bir teknik kullanmıştır: Tıpkı Yunanlıların tek bir Herkül'e elli güçlü adamın yeteneğini yüklemesi gibi, Zola da Nana'yı, Paris'in tüm ahlâksızlar ordusunun bir araya gelince gösteremeyeceği başarılar ve suçlarla donatmıştır."

Kitabın hiçbir yerinde Nana'nın ayrıntılı bir portresi çizilmemiştir. Sahnede ve perdedeyse en yetenekli oyuncular bile Zola'nın kahramanının romanda yarattığı etkinin onda birini yaratamamışlardır. Bunun nedeni de Nana'nın gerçek ve mit, fahişe ve canavar, kadın ve tanrıça olarak kıyaslanamayacak bir edebî yaratı olduğudur.

Türkçesi: TÜLİN NUTKU

NANA

1

Saat dokuzda, Variétès Tiyatrosu'nun salonu daha boştu. Balkonda, orkestranın arkasındaki yerlerde, lambaları yarı yakılmış avizenin loş aydınlığında, narçiçeği rengi kadife kaplı koltukların arasında kaybolmuş birkaç kişi bekleşiyorlardı. Kocaman kırmızı bir leke gibi duran perde karanlıklara gömülmüştü. Sahneden en küçük bir gürültü bile gelmiyordu. Ön kısımdaki ışıklar yanmıyordu, çalgıcıların sehpaları da karmakarışıktı. Yukarıda, paradinin en üst katında tavanın kubbesinin çevresinde çıplak kadın ve çocuk resimleri vardı, bunlar havagazı ışığının yeşile boyadığı bir gökte uçuşuyorlardı. Tiyatronun yalnız burasında, seslerin sürekli uğultusu arasında, bağrışmalar, gülüşmeler işitiliyordu. Yaldız çerçeveli yuvarlak, geniş pencerelerin altında sıra sıra kasketli, hotozlu başlar uzayıp gidiyordu. Arasıra elinde bilet kuponlarıyla bir programcı kadın görünüyor, önünden giden fraklı bir erkekle, dimdik yürüyen ince yapılı bir kadını telaşlı telaşlı itiyordu. Bunlar gidip yerlerine oturuyorlar, sonra yavaş yavaş çevrelerine bakınıyorlardı.

Orkestranın gerisindeki ön sıralarda iki delikanlı göründü. Ayakta durarak çevreye bakınmaya başladılar. Bunlardan daha büyük olanı, ince siyah bıyıklı, uzun boylu bir gençti:

«Ben demedim mi sana, Hector,» dedi, «çok erken geldik. Bıraksaydın puromu bitirirdim hiç olmazsa.»

O sırada bir programcı kadın geçiyordu. Rahat bir davranışla, «O! Mösyö Fauchery!» dedi. «Oyunun başlamasına en azından yarım saat var.»

Hector'un zayıf, uzun yüzü asılmıştı:

«Niçin saat dokuzda başlayacak diye duyuruyorlar öyleyse?» dedi. «Clarisse'in de bu oyunda rolü var. Daha bu sabah, 'Oyun tam dokuzda başlayacak,' dedi, bir de yemin etti üstelik!»

İkisi de bir an sustular, başlarını kaldırıp locaların loşluklarına doğru bakındılar. İçleri yeşil kâğıt kaplı localar hâlâ karanlıktı. Aşağıda, galerinin altındaki zemin kat locaları koyu bir karanlığa gömülmüştü. Balkon localarındaysa yalnız şişman bir hanım vardı; locanın önündeki kadife kaplı pervaza yaslanmış, duruyordu. Sağda solda, uzun sütunlar arasındaki saçaklı kumaşlarla süslü ön localar bomboştu. Beyaza boyanıp yaldızlarla süslenmiş, yer yer filizî yeşille canlanmış salon, büyük billûr avizenin küçücük alevleri altında, sanki ince bir tozla dolmuş gibi, pek silik duruyordu.

Hector sordu: «Lucy için loca bulabildin mi?»

Öteki yanıtladı: «Bulabildim ama, çok da uğraştım ha... Yalnız Lucy hiç de vaktinden önce gelmez bak, bu bakımdan tehlike yok!» Hafifçe esnedi, bir ara sustuktan sonra, «Şansın varmış doğrusu,» dedi. «Şimdiye kadar ilk temsillerde hiç bulunmamışsın, çok iyi bir oyuna geldin. *Sarışın Venüs* yılın en büyük olayı olacak. Altı aydır herkes bunu konuşuyor. Ah dostum, bir müzik var ki sorma, çok neşeli bir oyun doğrusu!.. Zaten tiyatronun müdürü Bordenave da işini bilir ha!.. Tam Uluslararası Serginin açılacağı sırada oynatmaya başladı.»

Hector bu sözleri büyük bir saygıyla dinliyordu: «Peki, Venüs rolünü oynayacak olan o yeni yıldız Nana var ya, tanıyor musun sen onu?» diye sordu.

Fauchery, kollarını havaya kaldırarak; «İşte! yine başladı,» dedi. «Bu sabahtan beri herkes Nana'yla kafamı şişiriyor. Belki yirmi kişi hep Nana'dan sözetti bana! Ne bileyim yahu? Paris'teki bütün yosmaları tanıyamam ya!.. Bordenave buldu bu Nana'yı.

Bakalım ne çıkacak işin altından!»

Sonra yatıştı. Yalnız, salonun boşluğu, avizenin sönük ışığı, kilisedeki kutsal anları andıran fısıltılarla. açılıp kapanan kapı gürültüleriyle dolu bu hava canını sıkıyordu.

Birdenbire, «Yok yok, dayanamayacağım artık, içime sıkıntı bastı, dışarıya çıkıyorum ben,» dedi. «Belki aşağıda Bordenave'i görürüz de biraz haber alırız ondan.»

Aşağıda, bilet kontrolünün yapıldığı mermer döşeli geniş taşlıkta, seyirciler birer ikişer görünmeye başlamışlardı. Açık duran üç kapıdan, güzel nisan akşamı altında kaynaşıp ışıldayan caddelerde coşkun, ateşli gece hayatının akıp gittiği görülüyordu. Arabaların tekerlek sesleri birden duruyor, kapılar açılıyor, içeriye küçük topluluklar halinde seyirciler giriyor, biletlerin kontrol edildiği yerin önünde duruyor, ya da salonun çifte merdivenlerini çıkıyordu. Kadınların da bellerini sallaya sallaya bu merdivenlerden çıktıkları görülmekteydi. Havagazının çiğ ışığı altında «Empire» stili yarım yamalak bir dekorasyondan dolayı mukavvadan yapılmış bir tapınağı andıran, sıra sıra sütunlarla süslü bu salonun soluk renkli çıplaklığı içinde kocaman kocaman, sarı afişler asılıydı. Bunların üzerinde de iri siyah harflerle Nana'nın adı yazılıydı.

Birçok erkek, sanki geçerken takılmış gibi, durup afişleri okuyorlardı; bazıları da ayakta durup ağızlarını tıkayarak konuşuyorlardı; bilet gişesinin önündeyse ablak yüzü tıraşlı, tıknaz bir adam, yer bulabilmek için ayak direyen kimselere ters ters karşılık veriyordu.

Fauchery merdivenden inerken, «İşte, Bordenave orada,» dedi.

Tiyatronun müdürü de onu görmüştü. Uzaktan seslenerek, «Kutlarım!» dedi, «çok iyi doğrusu. Hani *Figaro*'da bir yazı yazacaktınız! Bu sabah gazeteyi aç-

tım ki, tek satır yok.»

Fauchery yanıtladı: «Durun bakalım, canım. Şu Nana'yı önce bir tanıyayım da sonra sözedeyim ondan... Hem zaten söz de vermiş değilim ki.» Sonra, sözü kısa kesmek için tiyatro müdürüne, «Hector de la Faloise'ı tanıtayım size,» dedi. «Kardeş çocukları oluruz. Paris'te öğrenimini yeni bitirdi.» Tiyatro müdürü delikanlıyı, bir bakışta şöyle bir tarttı. Öte yandan da Hector bu adamı heyecanla inceliyordu: İşi gücü seyircilere kadın göstermek olan, bunlara cezaevi gardiyanı gibi davranan, kafasının içi hep bir reklamla kaynayıp duran, bağıra bağıra konuşup yerlere tüküren, sık sık ellerini dizlerine vuran astığı astık, kestiği kestik Bordenave bu adamdı demek, ha? Hector hoş bir şeyler söylemek gereğini duydu. İnce bir sesle, «Tiyatronuz...» diye başladı.

Bordenave açıksözlülükten hoşlanan bir adam tavrıyla, çiğ bir söz söyleyerek, hiç umursamadan onun sözünü kesti.

«Benim genelev, deyin şuna.»

Bunun üzerine Fauchery onu onaylayan bir biçimde güldü. Öte yanda Hector pek utanmış, söyleyeceği güzel sözcükler boğazında düğümlenip kalmıştı, ama yine de bu sözün tadına varmış görünmek istiyordu. O sırada, tiyatro müdürü, yazıları büyük etki yaratan bir tiyatro eleştirmeninin elini sıkmak için seğirtmişti. Dönüp yine onların yanına geldiği zaman Hector da kendine gelmek üzereydi. Deminki sözden fazla utanmış gibi görünürse kendisine bir taşralı gibi davranılacağından korkuyordu. Bir şeyler bulmaya çalışarak yine söze başladı.

«Nana'nın çok güzel bir sesi varmış dediler bana.»

Tiyatro müdürü omuzlarını silkerek, «Nana mı? Yok canım! Sesi çatlak zurnadan farksızdır,» dedi.

Delikanlı hemen atıldı:

«Ama, çok iyi bir oyuncuymuş.»

«O mu?.. Yok canım!.. Sahnede ellerini, ayaklarını ne yapacağını bilemez.»

Hector hafifçe kızardı. İşin içinden çıkamaz hale gelmişti. Kekeleyerek, «Mutlaka bu akşamki ilk oyuna geleyim dedim,» dedi. «Biliyordum ki tiyatronuz...»

Bordenave söylediğine inanan bir kimsenin o üsteleyen inadıyla, «Benim genelev desenize şuna, canım!» dedi.

Bu arada Fauchery oldukça sakin bir tavır takınmış, içeriye giren kadınlara bakıyordu. Hector'u ağzı bir karış açık, gülmekle öfkelenmek arası bir durumda görünce yardımına koştu:

«Canım, madem ki Bordenave'in hoşuna gidiyor, tiyatrosuna onun istediği adı versene,» dedi. «Bak hoşlanıyor da bundan... Sonra sen de bak, azizim Bordenave, bizi aptal yerine koymaya kalkışma. O senin Nana şarkı söyleyemiyor, rolünü de yapamıyorsa başarısızlığa uğrarsın, olur biter. Zaten korkarım ki bu oyun da başarı kazanamayacak.»

Tiyatro müdürünün yüzü kızarmaya başlıyordu. «Başarısızlık mı? Başarısızlık ha?» diye bağırdı. «Bir kadının rol yapmayı, şarkı söylemeyi bilmesine gerek var mıdır? Çok toy şeysin sen doğrusu, yavrum... Nana'nın başka bir yeteneği var, bu da her şeyin yerini tutuyor, anladın mı? İyice tarttım onu, bu yeteneği çok güçlü. Böyle değilse ben de aptalın biriyim demek... Görürsün bak, hele bir sahneye çıksın, bütün seyircilerin ağzı bir karış açık kalacak.»

İstekle, heyecanla titreyen kocaman ellerini havaya kaldırmıştı. İçini böylece döküp rahatlamış olduğu için şimdi sesini alçaltıyor, kendi hesabına homurdanarak, «Geleceği çok parlak bu kızın, çok yükselecek, görürsünüz,» diyordu. «Ne ten var onda, azizim, ne ten var onda!»

Ardından da, Fauchery'nin soruları karşısında bilgi vermeyi kabullendi, ama bu işi, Hector de la Faloise'ı pek utandıran açık saçık birtakım sözler kul-

lanarak yapıyordu:

«Nana'yı bir kere ele geçirdim ya,» diyordu, «Şimdi de onu üne kavuşturmak istiyorum. Ben karı kısmıyla öyle uzun zaman uğraşmam, halk ondan hemen yararlansın isterim. Yalnız, bu kız gelince bizim burası da karıştı, ayaklanma çıktı sanki. Yıldızımız Rose Mignon'u tanırsın: Hem iyi bir oyuncudur, hem de çok güzel şarkı söyler. İşte Rose, Nana'nın geleceğini duyunca onun kendisine rakip olacağını sezdi. Korkunç içerledi. Her gün, 'Çıkıp gideceğim ben,' demeye başladı. Afişleri hazırlatırken öyle bir curcuna koptu ki sorma! Neyse, sonunda ikisinin de adlarını aynı büyüklükte yazdırmaya karar verdim. Benim kafamı kızdırmaya da gelmez pek. Bizim karılardan Simonne, ya da Clarisse doğru yoldan biraz saptılar mı, kıçlarına tekmeyi basıveririm. Başka yolu da yok bunun. Öyle ya, bizim işimiz karı satmak. Her birinin ne mal olduklarını biliriz bu kaltakların!»

Sözünün burasında birden duralayarak, «Vay!» dedi, «Mignon'la Steiner geliyorlar. Hep de birlikte dolaşır bunlar. Haberiniz var elbette: Steiner Rose'dan bıkmaya başladı. Onun için, belki savuşup gider diye Rose'un kocası da Steiner'in ardını bırakmaz oldu.»

Tiyatro binasının saçağındaki çıkıntılarda yanmakta olan havagazı lâmbaları, kaldırımın üstüne parlak bir ışık döküyordu. İki küçük ağaç, bu ışığın içinde çiğ bir yeşillikle, belirgin bir biçimde ortaya çıkmaktaydı. Bir sütunun üstüne o kadar kuvvetli bir aydınlık vurmuştu ki, sütun bembeyaz duruyordu. Üstünde asılı afişleri sanki güpegündüzmüş gibi, uzaklardan okumak olasıydı. Daha ileride, sürekli yürüyüş halinde olan bir kalabalığın silikliği içinde, caddenin koyu karanlığı yer yer ışıklarla deliniyordu. Erkeklerin çoğu hemen içeriye girmiyor, dışarıda durup konuşarak bir yandan da elindeki yaprak sigarasını bitiriyordu. Sıra sıra havagazı lambalarının ışı-

ğı altında bunların hepsinin soluk sarı bir rengi vardı. Yine bu ışık, onların kısa, siyah gölgelerini asfaltın üzerine yansıtıyordu.

Çok iriyarı, çok geniş omuzlu olan Mignon'un, panayır yerlerinde görülen güreşçiler gibi kalın bir ensesi, kocaman bir kafası vardı. Kolunda Banker Steiner'i de sürükleyerek, kalabalık arasından yol açmaya çalışıyordu. Bankerse hafif göbekli, kır sakallı, ablak yüzlü, ufak tefek bir adamdı.

Bordenave bankere, «Hani dün benim odada gördüğünüz kadın var ya, işte oydu o,» dedi.

Steiner, «Ya! oydu demek?» diye bağırdı. «Sezmiştim zaten. Yalnız, tam o içeriye girerken ben de dışarıya çıkıyordum. Pek üstünkörü görebildim!»

Mignon gözlerini yere dikmiş, parmağındaki iri bir elmas yüzüğü sinirli sinirli çevirerek, konuşulanları dinliyordu. Sözü edilen kadının Nana olduğunu anlamıştı. Bordenave, tiyatrosunda yeni oynamaya başlayan bu kadına ilişkin bilgiler verdikçe bankerin de gözleri ışıldamaktaydı. Bunu gören Mignon sonunda dayanamadı, söze karıştı:

«Bırak canım,» dedi, «sürtüğün biri! Halk onu bir sepetleyecek ki, gör bak... Steiner, kardeşim, karım soyunma odasında seni bekliyor, biliyorsun ya.»

Sonra bankeri çekip götürmek istedi ama, Steiner Bordenave'ın yanından ayrılmak istemiyordu. Karşılarında, biletlerin kontrol edildiği yerin önünde kuyruğa girmiş bir sürü insan itişip kakışıyor, uğultu halinde bir ses yükseliyordu. Bu uğultunun içinde de Nana adı, iki hecesinin o canlı oynaklığıyla çınlayıp durmaktaydı. Afişlerin önünde dikilip duran erkekler, bu adı yüksek sesle okumaktaydılar. Başka birtakım erkekler de geçerken bu adı soru sorarmış gibi bir kaygıyla söylüyorlardı. Kadınlar ise gülümseyerek, kaygıyla bu adı yavaşça tekrarlamaktaydılar; bunu yaparken, şaşırmış gibi bir halleri vardı. Kimse tanımıyordu bu Nana'yı. Nereden çıkmıştı

ki? Bir yandan da ağızdan ağıza hikâyeler dolaşıyor, kulaktan kulağa birtakım dedikodular fısıldanıyordu. Okşayış gibi bir şeydi bu ad, ufacıktı; onun o çekici hali her ağıza pek yaraşıyordu. Halk bu adı yalnızca söylemekle bile neşeleniyordu. Bütün bu kalabalığı, bir merak humması harekete getirmekteydi: Parislilere özgü bu merak, bazan bir delilik nöbeti gibi şiddetlidir. Herkes Nana'yı görmek istiyordu. Bu arada bir hanımın robunun volanı yırtıldı, bir bey de şapkasını kaybetti.

Yirmi kadar erkek Bordenave'ın çevresini almışlar, ona durmadan sorular yağdırıyorlardı. Bordenave, «Sıktınız artık!» dedi. «Birazdan göreceksiniz onu işte... Ben gidiyorum, işim var çünkü.»

Seyircilerin merakını böylece uyandırmış olduğu için hayatından pek hoşnuttu. Hemen savuşup gitti. Mignon ise omuz silkiyor, bir yandan da Steiner'e, «Rose seni bekliyor, birinci perdede giyeceği kostümü gösterecek sana,» diyordu.

Hector, Fauchery'ye, «A! bak, Lucy geliyor, arabadan indi, gördün mü?» dedi.

Gerçekten, Lucy Stewart'tı bu. Kırk yaşlarında kadar, çirkin, ufak tefek bir kadındı. Upuzun bir boynu, zayıf, yorgun bir yüzü, kalın dudaklı bir ağzı vardı. Yalnız, o kadar canlı ve sevimliydi ki, büyüleyici bir hali vardı. Yanında Caroline Hequet ile annesini de getirmişti. Caroline'in soğuk bir güzelliği vardı. Annesiyse pek ağırbaşlıydı, baston yutmuş gibi dimdik duruyordu.

Lucy, Fauchery'ye, «Sen de gel bizimle, yer ayırdım sana,» dedi.

Fauchery yanıtladı: «A! yok! Bir şey göremem oradan. Bir koltuk biletim var, ön sırada oturayım daha iyi.»

Lucy kızdı. «Benimle görünme yürekliliğini gösteremiyor musun yoksa?» dedi. Sonra birden sakinleşip başka bir konuya geçti. «Nana'yı tanıyormuş-

sun da niçin söylemedin bana?»

«Nana'yı mı? Ömrümde görmüş değilim.»

«Sahi mi?.. Senin için: 'Onunla yatmıştır' diye yemin bile etmişlerdi.»

Bu sırada Mignon karşılarına dikilerek, parmağını dudaklarına götürmüş, sus diye işaret ediyordu. Lucy'nin sorusu üzerine de, o sırada oradan geçmekte olan bir delikanlıyı göstererek, «Nana'nın sevgilisi,» diye fısıldadı.

Hepsi delikanlıya baktılar. Yakışıklı bir gençti. Fauchery onu tanıdı: Daguenet adında bir gençti bu, kadınlarla tam üç yüz bin frank yemişti. Şimdi de kadınlara arada sırada bir demet çiçek almak, onları bir akşam yemeğine götürebilmek için borsada ufak tefek işler çeviriyordu.

Lucy, «Gözleri çok hoş,» dedi, sonra birden haykırdı: «İşte, Blanche geliyor. Senin Nana'yla yattığını o söylemişti bana.»

Sarışın, şişman bir kız olan Blanche De Sivry'nin güzel yüzü yağ bağlamaya başlamıştı. Yanında ince uzun, temiz pak giyinmiş, çok kibar bir erkek vardı.

Fauchery, Hector'un kulağına, «Kont Xavier De Vandeuvres,» diye fısıldadı.

Kont, gazetecinin elini sıktı, öte yanda da Blanche ile Lucy ateşli bir tartışmaya daldılar. Biri maviler, öteki pembeler giyinmiş, ikisi de volanlı etekleriyle yolu kapamışlardı. Nana adını durmadan öyle yüksek sesle söylüyorlardı ki, herkes onları dinliyordu. Kont De Vandeuvres Blanche'ı alıp götürdü. Şimdi Nana adı, bekleyiş yüzünden daha da artmış bir istek içinde, tıpkı bir yankı gibi, geniş salonun dört bucağında daha yüksek perdeden çınlamaktaydı. Bu oyun da ne zaman başlayacaktı, canım? Erkekler saatlerini çıkarıp bakıyorlar, geç kalmış olanlar arabaları daha durmadan dışarıya atlıyorlar, kaldırımdakiler içeriye giriyorlar, caddede gezmekte olanlarsa havaga-

zı lambalarının aydınlattığı, şimdi boşalmış olan yerden geçerken tiyatronun içini görmek için başlarını uzatıyorlardı. Islık çala çala gelen bir sokak çocuğu gelip kapıdaki afişlerden birinin önüne dikildi. Çatlak bir sesle, «Nana! Vay anam vay!» diye bağırdıktan sonra kıçını çalkalayarak, pabuçlarını sürterek yürüyüp gitti. Herkes gülüşmeye başlamıştı. Temiz pak baylar da, «Nana! Vay anam vay!» diye tekrarladılar. Millet birbirini eziyor, biletlerin kontrol edildiği yerde kavga başlıyor, Nana'yı çağıran, Nana'yı isteyen seslerin mırıltısından oluşan bir uğultu, bazan insan yığınlarının üstünden geçen o hayvanca şehvet dalgasının, o aptalca duygunun etkisiyle boyuna artıyor, büyüdükçe büyüyordu.

Bu gürültüyü bastıran bir zil sesi duyuldu. Perde aralarında çalan zilin sesiydi bu. Caddeye kadar, her yanda herkesin, «Zil çalıyor! Zil çalıyor!» diye mırıldandığı işitildi; derken, bir itiş kakıştır başladı. Biletleri kontrol eden görevliler harıl harıl çalışıyorlardı. Mignon'un kaygılı bir hali vardı. Sonunda Steiner'i yeniden ele geçirebildi. Banker, Rose'un robunu görmeye gitmemişti. Zilin ilk çalışında Hector uvertürü kaçırmamak için kalabalığı yararak, Fauchery'yi de sürükleyip götürmüştü. Halkın böyle koşuşup acele etmesi, Lucy Stewart'i kızdırdı. Amma da kaba insanlardı bunlar, kadınları itip kakıyorlardı! Lucy, yanında Caroline Hequet ile annesi de olduğu halde, en sona kaldı. Giriş bölümü boşalmıştı, dipte caddenin o sürekli uğultusu sürüp gidiyordu.

Lucy merdivenden çıkarken, «Gören de bunların hep ilginç oyunlar oynadığını sanır,» diye söyleniyordu.

Salonda Fauchery ile Hector koltuklarının önüne gelmişler, yine bakınıyorlardı. Şimdi salon ışıl ışıldı. Havagazının yüksek aleyleri büyük billur avizede sarılı pembeli bir ışık tufanı yaratıyor, bu ışık da sahnenin üzerindeki kubbeli tavandan, bir aydınlık

yağmuru halinde, partere dökülüyordu. Koltukların narçiçeği kadifeleri üzerinde hâreler oluşuyor, salondaki yaldızlar parıldıyor, filizî yeşil sislerse, bu yaldızların parıltısını, tavanın çok çiğ boyalı resimleri altında, daha tatlı bir hale sokuyordu. Sahnenin önündeki kısık havagazı lâmbaları da şimdi açılmış olduğundan, perdeyi yangını andıran bir ışık tufanına boğuverdiler. Perdenin ağır kırmızı kumaşı, masallardaki saraylara yaraşacak bir zenginlikteydi ama salonun yoksulluğuyla çelişkiliydi: Şurada burada, yaldızlardaki çatlaklar alttaki sıvayı ortaya çıkarmıştı. Salonun içi daha şimdiden sıcaktı. Müzisyenler nota sehpalarının başına geçmişler, çalgılarını akort ediyorlardı. Gittikçe artan uğultu içinde flütün hafif, titrek ezgileri, borunun boğuk iniltileri, kemanın uyumlu sesi işitiliyordu. Bütün seyirciler, koltuklara karşı hücuma geçmişler, durmaksızın konuşuyorlar, itişip kakışıyorlar, yerlerine yerleşiyorlardı; koridorlarda da öyle çetin bir itiş kakış vardı ki, her kapıdan, içeriye bin güçlükle, bitmez tükenmez bir insan seli akıyordu. Birbirlerini çağıranlar işaretleşiyorlar, kumaşlar hışırdıyor; kadın eteklikleri, saç tuvaletleri birbiri ardınca geçiyor, bunlar arasında da bir frakın, ya da bir redingotun kara rengi göze çarpıyordu. Bir yandan, koltuklar yavaş yavaş dolmaya başlamıştı. Bu arada, açık renk bir tuvalet göze çarpıyor; yandan görünüşü güzel bir baş öne doğru eğilirken, saçların arasında da bir mücevherin ışıltıları seziliyordu. Bir locada, çıplak bir omuz parçası ipek gibi bembeyazdı. Başka kadınlar da sakin sakin oturmuşlar, itişip kakışan halkı seyrederken nazlı nazlı yelpazelerini sallıyorlardı. Birtakım genç baylar orkestranın orada ayakta durmuşlar, yeleklerinin önü çok açık, yakalarında birer gardenya çiçeği, eldivenli parmaklarının uçlarıyla dürbünlerini dikmiş, çevreyi gözlüyorlardı.

Bunun üzerine iki kardeş çocuğu tanıdık yüzler

aramaya başladılar. Mignon'la Steiner ön localardan birinde yan yana oturmuşlar, ellerini locanın kadife pervazına dayamışlardı. Blanche De Sivry'nin alt kattaki ön localardan birini tek başına doldurmuş gibi bir hali vardı. Fakat Hector en çok Daguenet'ye baktı. Daguenet önden iki sıra ileride bir orkestra koltuğu almıştı. Yanında topu topu on yedi yaşında, çok genç bir delikanlı vardı. Mektep kaçağı gibi bir şeydi, meleklerinki kadar güzel gözlerini açarak, çevreyi seyrediyordu. Fauchery ona bakınca, gülümsedi.

Hector birden sordu:

«Şu balkonda oturan hanım kim? Yanında da mavili bir genç kız var hani.»

Şişman bir kadını göstermekteydi. Kadın sımsıkı bir korse içindeydi. Saçları eskiden kumralken ağarmış, sonra sarıya boyanmıştı. Kadının boyayla kızarmış ablak yüzü, bebeklerinkini andıran ürperişlerin etkisiyle şişmişti.

Fauchery yalnızca, «Gaga derler ona,» diye cevap verdi. Aynı zamanda «bunak» anlamına gelen bu adı duyunca Hector'un şaşırdığını görerek sürdürdü: «Gaga'yı tanımıyor musun?.. Kral Louis-Philippe'in saltanatının ilk yıllarında ortalığı kırıp geçirmişti. Şimdi de nereye gitse kızını yanında götürüyor.»

Hector genç kıza bakmadı bile. Gaga'ya bakarken oldukça heyecanlanıyor, gözlerini ondan ayırmıyordu. Kadını yine pek hoş bulmamaktaydı, ama bunu söyleme yürekliliğini gösteremedi.

Orkestra şefi bagetini kaldırmış, orkestra üvertürü çalmaya başlamıştı. Bir yandan da içeriye girenler oluyor, telâş, gürültü artıyordu. Oyunların ilk günlerindeki bu değişmeyen özel seyirciler için öyle köşeler vardı ki herkes gülümseyerek buralarda buluşuyordu. Tiyatroya öteden beri gelmeyi alışkanlık edinmiş kişiler rahat tavırlarla selâmlaşıyorlardı. Paris'in edebiyat, zenginlik, eğlence dünyasında ne kadar kalburüstü insan varsa oradaydı. Ayrıca çok sa-

yıda gazeteci, yazar, borsacı, namuslu kadından çok da yosma görülüyordu. Anlamsız, karışık bir topluluktu bu. Her tür değerli insandan oluşmaktaydı ve her tür ahlâksızlıklarla bozulmuş durumdaydı. Bütün yüzlerden aynı yorgunluk, aynı humma geçiyordu sanki. Hector'un sorusu üzerine Fauchery ona gazetelerle, kulüplerin localarını gösterdi. Sonra tiyatro eleştirmenlerinin adlarını söyledi. Bunlar arasında zayıf, kupkuru biri vardı. İnce dudakları kötü bir anlam taşıyordu. Hele babacan tavırlı şişman bir tanesi daha vardı ki, durmadan yanında oturan kızın omuzuna yaslanıyordu. Fuchery Hector'un karşıki locada oturan bazı kimseleri selâmladığını gördü. Sözlerini yarıda kesti. Şaşırmış görünerek, «Ne o Kont Muffat De Beuville'i tanıyor musun?» dedi.

Hector yanıtladı: «Çoktandır tanıyorum hem. Muffat'ların bizim malikânemizin yanında bir malikâneleri var. Sık sık giderdim onlara.» Kont karısıyla, kayınpederi Marki De Chouard'la gelmişti. Sonra karşısındakini şaşırttığı için hayatından hoşnut, böbürlenerek bazı ayrıntılara da girişmişti. «Marki Danıştay üyesidir...» dedi. Fauchery dürbününü eline almış, Kontese bakıyordu. Beyaz tenli, tombul, siyah saçlıydı. Güzel siyah gözleri vardı. Sonunda, «Perde arasında tanıştır beni onlarla,» dedi. «Kontla daha önce görüşmüştüm, ama salıları konuklarını ağırlama günüdür. Ben de gitmek istiyorum da...»

Üst katlardan «Şıst, şıst!» diye sesler yükseldi. Üvertür başlamıştı ama, hâlâ içeriye girenler vardı. Geç kalanlar sıra sıra seyircileri ayağa kalkmak zorunda bırakıyorlar, locaların kapıları açılıp kapanıyor, koridorlarda kalın seslerin birbirleriyle kavga ettikleri duyuluyordu. Bir yandan da konuşmaların gürültüsü, tıpkı güneşin batacağına yakın ötüşen bir serçe sürüsünün cıvıltısı gibi, bitmek bilmiyordu. Bir kargaşadır sürüp gidiyordu. Başlar kollar sallanıp duruyor, kimisi oturup rahatça yerleşmeye çalışıyor,

kimisi son bir kez çevreyi seyretmek için ayakta durmakta diretiyordu. Parterin loş derinliklerinden, «Oturun yahu! Oturun!» diye bağrışmalar duyuldu. Havada bir ürperti dolaştı: Herkes sekiz gündür Paris'in dilinde destan olan bu ünlü Nana'yı tanımak olanağını bulacaktı sonunda.

Konuşmalar yavaş yavaş kesilmeye başlamıştı ama, ara sıra yine de kalın sesler işitildiği oluyordu. Bu kendinden geçmiş mırıltılar, bu baygın iç çekişler ortasında da orkestra canlı, küçük küçük notalarla bir vals çalmaya başlamıştı. Valsin uyumlu sesi çapkın bir kahkahayı andırıyordu. Seyirciler sanki gıdıklanmış gibi, daha şimdiden gülümsemeye başlamışlardı. Parterin ilk sıralarında oturmuş olan alkışçılar çılgınca el çırpmaya başladılar: Perde açılıyordu çünkü.

Hâlâ konuşmakta olan Hector, «Ay!» dedi, «Lucy'nin yanında bir adam var.»

Balkonda, sağ yandaki ön locaya bakıyordu: Caroline'le Lucy bu locanın ön kısmında oturmaktaydılar. Geride Caroline'in annesinin onurlu yüzüyle uzun boylu, güzel kumral saçlı temizpak giyinmiş bir delikanlının yüzü yandan görülüyordu.

Hector ayak direyerek, «Baksana yahu,» dedi, «bir erkek var yanlarında.»

Fauchery de dürbününü locadan yana çevirdi ama, hemen başka yana döndü. Aldırmaz bir sesle, «Ha, Labordette imiş,» dedi. Bu adamın orada bulunuşunun herkes için olağan, önemsiz bir şey olduğunu anlatmak istermiş gibi bir hali vardı.

Arkalarından yine «Şıst!» diye bağıranlar oldu. Onlar da susmak zorunda kaldılar. Şimdi bütün salon taş kesilmişti sanki; doğrulup dikkat kesilmiş birçok baş, orkestranın hemen gerisinden, arka koltuklara kadar yayılıp gidiyordu. *Sarışın Venüs* adlı oyunun birinci perdesi *Olimpos* dağında geçmekteydi, ama mukavvadan yapılmış bir dağdı bu, kulis yerine

bulutlar vardı. Sağda da Jüpiter'in tahtı görülüyordu. Önce İris'le Ganimedes göründüler. Göksel hizmetçilerden oluşan bir topluluğun da yardımıyla, biraz sonra toplanacak meclis için tanrıların sandalyelerini yerleştirmeye başladılar. Hizmetçiler koro halinde şarkı söylüyorlardı. Ücretli alkışçıların «bravo!» sesleri, sanki ayarlanmış gibi, kendiliğinden işitiliverdi. Seyircilerse biraz şaşırmışlar, ne olacak diye bekliyorlardı. Beri yandan Hector, tiyatro müdürü Bordenave'ın «karı»larından biri olan Clarisse Besnus'yü alkışlamıştı. İris rolünü oynamakta olan Clarisse açık maviler giyinmiş, beline de yedi renkli geniş bir kuşak bağlamıştı.

Fauchery çevreye duyuracak biçimde, «Clarisse bu elbiseyi giyebilmek için gömleğini çıkarıyor, biliyor musun?» dedi. «Bu sabah denedik bunu... Koltuklarından, sırtından gömleği görünüyordu da.»

O sırada salondakiler hafif bir ürpertiyle kımıldadılar: Şimdi de sahneye Rose Mignon girmişti, Diana kılığındaydı. Rose'un tam bir Parisli kıza yakışan, çok hoş, sevimli bir çirkinliği vardı. Kara kuru bir şey olduğundan ne boyu bosu, ne de yüzü rolüne uygun düşmüyordu ama, herkes yine de sevimli buldu onu: Rolünü yaptığı kişiyle alay eder gibi bir hali vardı çünkü. Sahneye girerken söylediği şarkının sözleri pek saçmaydı. Diana, bu şarkıda, kocası olan Mars'tan yakınmaktaydı. Çünkü Mars Diana'yı yüzüstü bırakarak Venüs'le düşüp kalkmaya başlamıştı. Rose bu şarkıyı oldukça terbiyeli bir çekingenlikle, aynı zamanda öyle çapkınca bir tavırla söyledi ki, seyirciler ateşlenmeye başladılar. Rose'un kocasıyla banker Steiner dirsek dirseğe oturmuşlar hoşnut bir biçimde gülüşüyorlardı. Derken, sahneye Prulliere çıktı. Çok sevilen bir aktördü bu Prulliere, aykırı bir general giysisiyle sözde Savaş Tanrısı Mars kılığına girmişti. Başında koskocaman bir sorguç, belinde ta omuzuna varan bir kılıç vardı. Halk onun bu halini

görünce birden coştu. Mars da Diana'dan bıkmıştı. Çok aptal bir şeydi bu Diana çünkü. Bunun üzerine, Diana'da kocasını hep gözaltında tutacağına, ondan öç alacağına söz verdi. Karşılıklı söylenen bu ikili şarkı, oldukça gülünç bir Tirol havası içinde sona erdi. Prulliere şarkının burasını kızgın bir kedinin miyavlamasını andıran, çok komik bir biçimde söyledi. Tavrında kadınların hoşuna gittiğini sanan bir 'jönprömye'nin o tuhaf, bönce kendine güvenen hali vardı. Beri yandan da sahte bir kabadayı davranışıyla gözlerini sağa sola deviriyor, localardaki kadınları tiz kahkahalarla güldürüyordu.

Sonra seyirciler birden sakinleştiler. Öteki sahneleri sıkıcı bulmuşlardı çünkü. Başındaki koskocaman taçla aptal bir Jüpiter rolü yapan yaşlı Bosc görünüp de aşçı kadının getirdiği hesap pusulaları yüzünden karısı Junon'la kavgaya tutuşunca, halk ancak şöyle biraz gülümsedi. Neptün, Pluton, Minerva ve öbür tanrıların geçişiyse az daha her şeyi bozacaktı. Halk sabırsızlanıyor, kaygı verici bir mırıltı gittikçe büyümeye başlıyor, seyirciler sahneyi bırakıp salonun şurasına burasına bakmaya başlıyorlardı. Lucy, Labordette ile konuşup gülüşmekteydi. Kont De Vandeuvres ise Blanche'ın tombul omuzlarının ardından başını uzatmıştı. Bir yandan Fauchery, göz ucuyla Muffat ailesini gözlemekteydi. Kontun, hiçbir şey anlamamış gibi, çok ciddi bir hali vardı. Kontes ise belirsiz bir biçimde gülümsüyor; dalgın dalgın önüne bakıyordu. Bu sıkıntılı havanın ortasında birdenbire alkışçıların el çırptıkları işitildi. Tıpkı bir manganın ateş edişi gibi, düzenli bir alkıştı bu. Herkes sahneden yana döndü. Nana mı gelmişti yoksa? Bu Nana da herkesi amma bekletiyordu ha!

Gelenler, ölümlülerden oluşan bir temsilciler kuruluydu. Bunlara Ganimedes ile İris kılavuzluk ediyorlardı. Kurulda saygıdeğer kentsoylular vardı. Bunların hepsi, karıları tarafından aldatılmış kocalardı.

Venüs'ü, tanrıların tanrısı Jüpiter'e şikâyete gelmişlerdi: Karılarını azdırıp baştan çıkmalarına neden olan, hep bu Venüs'tü çünkü. Koronun hazin, saf bir sesle söylediği, anlamlı susuşlarla dolu şarkı halkın pek hoşuna gitti. O sırada, «Boynuzlular korosu! Boynuzlular korosu!» diye bir söz bütün salonda ağızdan ağıza dolaştı. Bu söz pek beğenilip hemen tutuldu, halk «bis!» diye bağırmaya başladı. Korodakilerin suratları da şaşkınlık doluydu, herkes bunlarda gerçekten bir boynuzlu hali buluyordu. Hele aydede suratlı, şişman birisi vardı ki, rolünün tam adamıydı. O sırada Vulkan çıkageldi. Çok öfkelenmişti. Üç günden bu yana ortalıkta görünmeyen karısını arıyordu. Bunun üzerine koro yeniden şarkı söyleyerek boynuzluların tanrısı olan Vulkan'a yalvarmaya başladı. Vulkan rolünü Fontan adında bir komedyen oynuyordu. Çok çapkın, değişik bir biçimde oynuyor, kalçalarını kıvırarak ortalığı kırıp geçiriyordu. Kılığı da pek garipti. Bir köy demircisi kıyafetindeydi. Başında pırıl pırıl bir peruka vardı. Çıplak kollarının üstündeyse oklarla delinmiş kalpleri gösteren dövmeler görülmekteydi. O sırada bir kadının yüksek sesle, «Aman ne çirkin şeeey!» diye bağırdığı duyuldu. Bunun üzerine salondaki bütün kadınlar gülerek bir alkıştır kopardılar.

Bundan sonraki sahne bitmek bilmedi. Jüpiter aldatılmış kocaların dileğini bildirmek için tanrılar meclisini toplayamıyordu. Ayrıca Nana hâlâ ortada yoktu! Nana'yı perde ineceği sırada mı ortaya çıkaracaklardı yani? Bu kadar uzun bir bekleyiş, sonunda, seyircileri kızdırmıştı. Mırıltılar yeniden başlıyordu.

Mignon mutluluk içinde Steiner'e eğilerek, «İşler sarpa sarıyor,» dedi. «Fiyasko olacak, göreceksin bak!»

Tam o sırada sahnenin dip tarafındaki bulutlar açıldı, Venüs ortaya çıktı. Nana henüz on sekizin-

deydi ama, yaşına göre çok boylu, çok tombuldu. Beyaz tülden bir tanrıça elbisesi giymiş, uzun sarı saçlarını çözüp omuzlarına dökmüştü. Seyircilere gülerek, kendine güvenen bir tavırla sahnenin ön kısmına doğru ilerledi. Sonra da, «Akşam olup da Venüs dolaşmaya başlayınca...» diye bir şarkı tutturdu. Fakat daha ikinci dizeyi söylememişti ki, salonda herkes bakışmaya başladı. Şaka mıydı bu acaba, yoksa Bordenave'ın bir palavrası mıydı? O zamana kadar hiç böyle kötü, uyumsuz bir sesle şarkı söylendiği işitilmiş değildi. Tiyatro müdürü Nana için gerçekten yerinde bir yargıya varmıştı: Tıpkı çatlak zurna gibi şarkı söylüyordu bu kız. Sonra, sahnede nasıl durulacağından bile haberi yoktu. Bütün bedenini sallayarak ellerini durmadan ileriye doğru uzatıyordu. Herkes bunu pek aykırı, pek sevimsiz buldu. Parterden, ucuz mevkilerden, «Vay anam vay!» diye sesler yükselmeye başladı, ıslıklar bile işitildi. Tam o sırada, orkestranın hemen gerisindeki koltukların birinden, sesi henüz yeni kalınlaşmaya başlamış bir delikanlının, «Enfeees!» diye bağırdığı duyuldu.

Herkes dönüp baktı. Bu sözü o deminki melek bakışlı, okul kaçağı görünüşlü delikanlı söylemişti. Nana'yı görünce güzel gözleri faltaşı gibi açılmış, sarışın yüzü alevlenivermişti. Herkesin kendisine baktığını görünce, istemeksizin böyle yüksek sesle konuştuğu için kıpkırmızı oldu. Yanında oturan Daguenet gülümseyerek onun yüzüne bakıyor, halk da ıslık çalmaktan vazgeçmiş, gülüyordu. Öte yandan, beyaz eldivenli, şık, küçük beyler de Nana'nın güzelliği karşısında kendilerinden geçmiş, durmaksızın alkışlıyorlar, «Evet, evet, çok doğru! Bravo!» diyorlardı.

Seyircilerin güldüklerini gören Nana da gülmeye başlamıştı. Kahkahalar daha da arttı. Tuhaf bir şeydi doğrusu bu güzel kız. Güldüğü zaman çenesinde çok şirin, küçücük bir gamze beliriyordu. Hiç sıkılmaksızın, içtenlikle bekliyordu. Seyircilerle hemen sı-

kıfıkı oluvermişti. Üstelik kendisi bile, göz kırparak, «Sanat bakımından iki paralık değerim yok ama, ne çıkar, başka şeyler var bende,» der gibiydi. Orkestra şefine, «Haydi bakalım, ahbap!» anlamına gelen bir işaret çaktıktan sonra, «Gece yarısı geçen, Venüs' tür...» diyerek şarkının ikinci bölümünü söylemeye başladı. Yine o aynı çatlak sesle söylüyordu ama, şimdi tam yerinde seyircileri etkilemeyi öylesine iyi beceriyordu ki, zaman zaman halkın hafifçe ürperdiği oluyordu. Bir yandan da yine gülmeyi sürdürmekteydi. Bu gülüş küçük, kırmızı ağzını aydınlatıyor, iri, berrak mavi gözlerini ışıldatıyordu. Biraz açık saçık dizelerde burnu oburca bir hareketle kalkıyor, pembe burun delikleri açılıp kapanırken yanakları da ateş basmış gibi kıpkırmızı oluyordu. Başka şey yapmasını bilmediği için bir yandan da sallanıyordu. Seyirciler artık onun bu halini çirkin bulmuyorlardı; tersine, erkekler dürbünlerini onun üstüne dikmişlerdi. İkinci bölümü bitireceği sırada sesi tükendi, sonuna kadar söyleyemeyeceğini anladı. Bunun üzerine, pek aldırış etmeksizin, belini kıvırdı, kalçası ince elbisesinin altında yuvarlak bir biçimde belirdi. Bir yandan da belini büküp göğsünü devirerek kollarını ileriye uzattı. Bunun üzerine, alkış başladı, Nana da hemen geri dönüp sahnenin arkasına doğru ilerledi, halka ensesini gösterdi. Ensesindeki kızılımsı saçlar bir hayvan yelesini andırıyordu. Alkışlar daha da arttı.

Perdenin son kısmı daha sakin geçti. Vulkan Venüs'ü tokatlamak istiyordu. Tanrılar da meclis kurmuşlar, aldatılmış kocaların dileklerini yerine getirmeden önce yeryüzüne inerek bir soruşturma yapmaya karar vermişlerdi. İşte o sırada Diana, Venüs'le Mars'ı birbirlerine âşıklarmış gibi konuşurken yakaladığından, yolculuk boyunca onları göz hapsine almaya karar veriyordu. Yine bu perdede bir sahne daha vardı ki, bunda, Aşk Meleği rolünde on iki yaş-

larında bir kız parmaklarını burnunun kenarına dayamış, bütün soruları ağlamaklı bir sesle, «Evet, anne... Hayır, anne,» diye yanıtlıyordu. Birden, Jüpiter, öfkelenen bir tanrıya özgü sertlikte Aşk Meleğini karanlık bir odaya kapatıyor, ceza olsun diye de onu, 'sevmek' fiilini yirmi kez çekmek zorunda bırakıyordu. Yalnız halk oyuncuların da, orkestranın da çok parlak bir şekilde çalıp söyledikleri son parçayı daha çok beğendi. Perde inince ücretli alkışçılar, oyuncular, yeniden sahneye çağrılsın diye boşuna çabalayıp durdular. Herkes ayağa kalkmış, kapıların yolunu tutmuştu bile.

Halk koltuk sıraları arasına sıkışmış, ağır ağır ilerliyor, itişip kakışıyor, bir yandan da oyun üzerine konuşuyordu. Herkesin ağzında aynı söz vardı:

«Çok saçma!»

Bir eleştirmen, «Epey budayıp kısaltmak gerek bu oyunu,» diyordu ama, kimsenin aldırdığı yoktu; herkes Nana'dan sözediyordu. Dışarıya ilk çıkanlar arasında bulunan Fauchery ile Hector, koridorda Steiner ve Mignon'la karşılaştılar. Bu koridor, bir maden galerisi gibi basık ve dardı, havagazı lambalarıyla aydınlatılmıştı. İnsan boğulacak gibi oluyordu burada. Hepsi gidip sağdaki merdivenin altbaşında durdular, kalabalıktan korunmak için de trabzanın büküntüsünün arkasına sığındılar. Ucuz yerlerdeki seyirciler kaba saba kunduralarının sürekli gürültüsüyle aşağıya iniyorlar, siyah fraklar dalga halinde geçiyor, bir yandan da bir programcı kadın önünde duran bir iskemleyi halkın itiş kakışından korumaya çalışıyordu: İskemlenin üzerine paltolar, mantolar yerleştirmişti çünkü.

Steiner Fauchery'yi görür görmez, «Ben tanıyorum bu kadını!» diye bağırdı. «Mutlaka bir yerde gördüm onu... Gazinoda gördüm sanırım; hem de öyle sarhoştu ki, sonunda alıp götürdüler.»

Gazeteci yanıtladı: «Ben de iyice bilemiyorum

ama, tıpkı sizin gibi, bir yerde görmüş olmalıyım.» Sonra sesini alçaltıp güldü: «Belki de Madam Tricon'un evinde görmüşsünüzdür onu.»

Mignon çileden çıkmış gibiydi. «Kötü bir yerde görmüşsünüzdür mutlaka,» dedi. «Karşısına ilk çıkan sürtüğü halkın böyle karşılaması ne iğrenç şey! Yakında tiyatro dünyasında tek dürüst kadın kalmayacak artık... Evet, evet, sonunda Rose'un da sahneye çıkmasını yasaklamak zorunda kalacağım.»

Fauchery gülümsemekten kendini alamadı. Öte yanda, kaba saba kunduralı ayaklar hiç durmaksızın merdivenlerden aşağıya iniyor, kasket giymiş, ufak tefek bir adam yayvan bir sesle, «Fıstık gibi karı yahu! Çıtır çıtır yiyesi geliyor insanın,» diyordu.

Koridorda, saçlarıyla bıyıklarını maşayla kıvırtmış, uçları devrik, kolalı yaka takmış temiz pak iki delikanlı karşılıklı ağız kavgası ediyorlardı. Biri neden göstermeksizin, «İğrenç! İğrenç!» deyip duruyor, öbürüyse bunun neden böyle olduğunu söylemeksizin; «Enfes! Enfes!» diye karşılık veriyordu.

Hector, Nana'yı çok hoş bulmaktaydı. Yalnızca, biraz çekingen bir sesle, «Sesine de biraz çekidüzen verse, daha da hoş olacak,» dedi.

Steiner konuşulanları artık dinlemiyordu. Bu sözler üzerine uykudan uyanırmışcasına sıçradı:

«Hele bekleyelim bakalım,» dedi. «Belki de sonraki perdelerde her şey tersine döner. Halk oyunu hoşgörüyle karşıladı ama, oyuna ısınmış değil daha.»

Mignon ise, «İnanın bitmek bilmeyecek bu oyun,» diyordu. Fauchery ile Hector taşlığa çıkmak üzere onların yanından ayrılınca, Mignon da Steiner'in koluna girip omuzuna abanarak alçak sesle kulağına fısıldadı:

«İkinci perdede karımın giyeceği kostüme dikkat et bak, azizim... Öyle ilginç bir şey ki, sorma!»

Yukarıdaki sofada üç billûr avize pırıl pırıl yanıyordu. İki kardeş çocuğu bir an durdular, ardına

kadar açık duran camlı kapıdan bakılınca, galerinin bir ucundan öbür ucuna birçok kafadan oluşan bir dalga görünüyordu. İki akıntı bu kafaları sürekli bir çevrinti halinde sürüklemekteydi. Yine de içeriye girdiler. El, kol hareketleri yaparak çok yüksek sesle konuşan beş altı erkek, itiş kakışa aldırmaksızın, orta yerde duruyordu. Ötekilerse dizi halinde yürüyorlar, cilalı parkeyi ökçeleriyle döverek oldukları yerde dönüyorlardı. Sağda, solda, somaki mermer sütunlar arasındaki kırmızı kadife kaplı sıralara oturmuş kadınlar, bu insan dalgasının geçişini yorgun bir tavırla seyrediyorlardı. Hepsi sıcaktan gevşemiş gibiydi. Kadınların arkalarındaki yüksek aynalarda da bunların saç topuzları görülmekteydi. Dipteki büfenin önünde göbekli bir adam bir bardak şerbet içiyordu.

Fauchery biraz soluk almak için balkona çıkmıştı. Duvarda, sütunların arasında önce bir ayna, sonra bir tiyatro oyuncusunun fotoğrafından oluşan bir sıra vardı. Bunları seyretmekte olan Hector da sonunda Fauchery'nin peşinden gitti. Tiyatronun ön yüzünde sıra halindeki havagazı lambaları söndürülmüştü. Balkon karanlık ve çok serindi, boşmuş gibi göründü onlara. Yalnız, karanlıklar içinde, sağ pencerenin önündeki parmaklığa dayanmış genç bir adam sigara içiyor, karanlıkta da, sigaranın ateşi parıldıyordu. Fauchery bunun Daguenet olduğunu anladı. Birbirlerinin elini sıktılar.

Gazeteci sordu: «Ne yapıyorsun orda, azizim? Sen ki ilk oyun geceleri ön koltukların ordan ayrılmazsın, şimdi köşe bucakta saklanıyorsun bakıyorum.»

Daguenet, «Sigara içiyorum, görüyorsun işte,» dedi.

Fauchery onu sıkıştırmış olmak için sordu:

«Peki, bu yeni oyuncu için ne düşünüyorsun?.. Koridorlarda halk onun için iyi şeyler söylemiyor.»

Daguenet, «Adam sen de! Kadının yüz vermediği erkeklerdir bunlar sanırım,» diye mırıldandı.

Nana'nın yeteneğiyle ilgili ileri sürdüğü tek yargı da buydu. Hector, eğilmiş, caddeyi seyrediyordu. Karşıda, bir otelle bir kulübün pencereleri pırıl pırıl aydınlıktı. Kaldırımda müşterilerden oluşan karanlık bir yığın Madrid Kahvesi'nin masalarını doldurmuştu. Vakit oldukça geçti ama, dışarısı çok kalabalıktı. Herkes küçük adımlarla yürüyor, Jouffroy Geçidi'nden akın akın insan çıkıyordu. Sokaktaki araba dizisi öyle uzundu ki, yayalar sokağın bir yanından öbürüne geçmek için beş dakika beklemek zorunda kalıyorlardı.

Paris, Hector'u hâlâ şaşırtmaktaydı. Onun için, delikanlı durmadan; «Ne hareket! Ne gürültü yahu!» diye yineleyip duruyordu.

Bir zil uzun uzun çaldı. Taşlık boşalıverdi. Koridorlarda herkes acele acele yürüyordu. Perde açılmıştı, hâlâ yığınla insan içeri girmekte, daha önce yerlerine oturmuş olan seyircilerse buna kızmaktaydılar. Herkes geçip yerine oturuyor, yüzler canlanıyor, yeniden dikkat kesiliyordu. Hector'un ilk işi Gaga'ya bakmak oldu. Kadının yanında biraz önce Lucy'nin locasında oturmakta olan uzun boylu delikanlıyı görünce şaşırdı.

«Bu bayın adı ne, kuzum?» diye sordu.

Fauchery delikanlıyı görmüyordu. Sonunda o aynı aldırmaz tavırla, «Ha, evet, adı Labordette'dir onun,» dedi.

İkinci perdenin dekoru seyirciler için şaşırtıcıydı. Sahne, karnavalın en civcivli zamanında, kentin kenar semtlerinden birindeki «Boule Noire» adlı balozu göstermekteydi. Maskaralar el ele tutuşup halka olmuşlar, şarkı söylüyorlardı. Şarkının nakaratına gelince de, hep birden ökçelerini yere vurmaktaydılar. Halkın hiç beklemediği bu kısa sahne öyle hoşa gitti ki, seyirciler bir alkıştır koparark dansı yine-

lettiler. İris yeryüzünü iyi bildiğini söylemişti ama, bunun aslı yoktu. Tanrıları yanına alıp sonra yolunu kaybetmiş, soruşturma yapmak için de hep birden bu müzikli yere gelmişlerdi. Yalnız, tanrılar, kim olduklarını belli etmemek için, kılıklarını değiştirmişlerdi. İlk olarak içeriye Jüpiter girdi. Kral Dagobert kılığındaydı. Pantalonunu ters giymiş, başına tenekeden, büyük bir taç geçirmişti. Phoebus araba sürücüsü, Minerva da Normandiyalı bir sütnine kılığına girmiş, çıkageldiler. Mars, ilginç bir İsviçreli amiral kılığındaydı. Herkes onun gelişini gülerek karşıladı. Neptün'ün sahneye girişi, seyircilerin kahkahalarını son kerteye çıkardı. Bu tanrı sırtına uzun etekli bir gömlek, başına şişkin, yüksek bir kasket giymiş, perçemlerini de şakaklarına yapıştırmıştı.

Terliklerini sürüye sürüye gelip kalın bir sesle, «Ne var yani? İnsan yakışıklı oldu mu, bırakır kadınlar kendini sevsinler diye...» deyince, birkaç yerden, «Vay! Vay! Vay!» diye sesler yükseldi. Öte yandan da hanımlar yelpazelerini yüzlerine kapadılar. Lucy Stewart locasında öyle gürültülü gülüyordu ki, Caroline Hequet yelpazesiyle hafifçe vurarak onu susturdu.

O andan sonra da oyun kurtulmuştu artık, büyük bir başarı kazanacağı anlaşılıyordu. Tanrıların böylece karnavala katılmaları, kutsal Olimpos dağının çamurlar içinde sürüklenmesi, bütün bir dinin, bütün bir şiirin böyle alaya alınması halkın pek hoşuna gitti. Bu saygısızlık humması oyunların ilk gününde hazır bulunan kültürlü seyirci topluluğunu da kaplamaya başlamıştı. Efsane ayaklar altına alınıyor, eski mitler alaşağı ediliyordu. Tanrılar Tanrısı Jüpiter'le Savaş Tanrısı Mars rezil olmuşlardı. Böylece hem krallıkla, hem orduyla alay edilmiş oluyordu. Derken, Jüpiter bir çamaşırcı kıza âşık oldu, kankan yapmaya başladı. Çamaşırcı kız rolündeki Simonne de ayağını Tanrılar Tanrısının burnuna kaldırarak onunla

alay edercesine, «Göbekli moruk!» deyince, bütün seyirciler gülmekten kırıldılar. Bir yandan dans edilirken, öbür yandan Phoebus Minerva'ya şarap ısmarlıyor, Neptün, yedi sekiz kadının ortasında yan gelip kuruluyor, boyuna açık saçık sözler kullanılıyor, en masum sözcükler bile orkestranın çığlıklarıyla anlam değiştiriyordu. Halk uzun zamandan bu yana böyle saçma bir oyun seyretmemişti. Şimdi de bunun tadını çıkarıyordu.

Beri yandan da, bu çılgınlıkların ortasında, oyun sürüyordu. Vulkan şıklaşmış, tepeden tırnağa sarılar giyinmişti. Ellerinde de sarı eldivenler vardı. Gözüne bir tek gözlük, kıstırmıştı. Yine Venüs'ün ardındaydı. Derken, Venüs bir mahalle karısı kılığında çıkageldi. Başında bir yemeni vardı. İri göğüsleri cömertçe sergilenmişti. Her yanına altınlar, iri mücevherler takıp takıştırmıştı. Beyaz, tombul bir kız olan Nana bu iri kalçalı, düşük çeneli Venüs rolünde öylesine doğaldı ki, bütün seyircilere hemen sevdirdi kendini. Hattâ Rose Mignon bile unutuldu bu yüzden: Rose başında hasır bir şapka, sırtında kısa bir muslin elbiseyle çok hoş bir bebek kılığındaydı. Diana'nın yakınmalarını güzel bir sesle, nazlı nazlı sayıp dökmüştü. Öteki, yani dizlerine tokatlar vuran, tavuk gibi gıdaklayan o tombul kız, çevresine öyle bir hayat kokusu, öylesine kadınca bir hava saçıyordu ki, halk bu yüzden sarhoş olmuştu. İkinci perdeyle birlikte Nana artık aklına estiği gibi oynamaya başladı: Sahnede doğrü dürüst durmuyor, tek bir notayı bile düzgün okumuyor, söyleyeceği sözleri, şarkıyı unutuveriyordu. Yalnız şöyle bir dönüp de gülüverdi mi, her yandan 'bravo' sesleri yükseliveriyordu. Hele kalçasını kıvırıverince orkestra birden coşuyor, ateşli bir hava paradiden paradiye çıkarak ta tavana kadar yükseliyordu. Meyhanedeki dans sahnesini oynamaya çalışırken tam bir zafer kazandı. Yumruğunu kalçasına dayamış, kendi evindeymiş gi-

biydi sanki. Tıpkı panayır yerlerinde olduğu gibi, orkèstrada da nefesliler baskın çıkmaktaydı.

Parçalardan ikisi bir kez daha istendi. Uvertürdeki o çapkın tempolu vals yine çalınmaya başlamış, tanrıları coşturmuştu. Köylü kadın kılığına girmiş olan Junon, Jüpiter'i o çamaşırcı kızla yakalıyor, kocasına basıyordu tokadı. Diana da Venüs'ü Mars'a randevu verirken yakalıyor, gidip randevunun yeriyle saatini Vulkan'a haber veriyordu. Vulkan bunu öğrenince, «Sen aldırma, ne yapacağımı biliyorum ben!» diye bağırıyordu. Bundan sonra olup bitenler pek anlaşılmamaktaydı. Tanrılar meclisinin yaptığı soruşturma hızlı bir dansla sona erdi. Dans bitince, soluk soluğa, kan ter içinde, tacını da düşürmüş bulunan Jüpiter, «Yeryüzünün kadınları çok hoş doğrusu, bütün suç da erkeklerde,» dedi.

Perde inerken «bravo» seslerini bastıran birkaç kişi, avaz avaz bağırarak, «Oyuncuları isteriz!» dediler.

Bunun üzerine perde yine açıldı, oyuncular el ele tutuşmuş olarak göründüler. Ortada Nana ile Rose Mignon yan yana durmuşlar, eğilerek halkı selamlıyorlardı. Seyirciler sürekli alkışlıyor, ücretli alkışçılar da, «Bravo!» «Yaşa!» gibi çığlıklar koparıyorlardı. Sonra salon ağır ağır, yarı yarıya boşaldı.

Hector, «Gidip Kontes Muffat'ya bir merhaba diyeyim,» dedi.

Ama balkon localarına ulaşmak kolay iş değildi. Yukarıdaki koridorda millet birbirini eziyordu. Kalabalığın arasından ilerleyebilmek için insanın yamyassı olması, dirseklerinin de yardımıyla herkesin arasından kayıp gitmesi gerekiyordu. Şişman eleştirmen, bir havagazı lambasının altında sırtını duvara dayamış, oyuna ilişkin düşüncelerini açıklıyordu. Birkaç kişi çevresinde halka olmuşlar, dikkatle onu dinliyorlardı. Bazı kimseler oradan geçerken, alçak sesle birbirlerine onun adını söylüyorlardı. Dolaşan söylen-

tilere göre eleştirmen ikinci perde süresince, durmaksızın pek sert davranıyor, zevkten, ahlâktan sözediyordu. Daha ileride duran ince dudaklı öbür eleştirmense iyimserlikle doluydu ama, onun bu halinde, ekşimiş süt gibi bozuk bir çeşni vardı.

Fauchery kapılardaki yuvarlak pencerelerden göz atarak, locaların içlerini şöyle bir araştırıyordu. O sırada Kont De Vandeuvres onu durdurarak, «Nereye?» diye sordu. İki kardeş çocuğunun Muffat'lara merhaba demeye gittiklerini öğrenince, «7 No.lu locadalar, ben de şimdi oradan geliyorum,» dedi. Sonra gazetecinin kulağına eğildi: «Bu Nana var ya?.. Bir akşam Provence Sokağının köşesinde bir kadın görmüştük hani, oydu mutlaka,» dedi.

Fauchery: «Gerçekten öyle,» diye bağırdı. «Ben de kendi kendime, 'Tanıyorum bu kadını ama, nereden acaba?' deyip duruyordum.»

Hector, Fauchery'yi Kont Muffat'ya tanıttı ama, Kont ona pek soğuk davrandı. Yalnız Kontes, Fauchery adını duyunca başını kaldırdı, gazeteciyi *Figaro*'da yazdığı yazılardan ötürü kibarca övdü. Locanın pervazındaki kadifeye dayanmış, omuzlarının hoş bir hareketiyle hafifçe yan dönmüştü. Bir süre önemsiz şeylerden konuştular. Derken, söz döndü dolaştı, yakında açılacak olan uluslararası sergiye geldi.

Düzgün yüzünde, dürüst bir anlatım bulunan Kont, «Sergi çok güzel olacak,» dedi. «Bugün gidip serginin kurulacağı Champs De Mars'ı dolaştım... Hayran olarak döndüm.»

Hector rastgele, «Vaktinde yetişemeyecekmiş galiba. Sonra, işler de çorba gibiymiş...» diyecek oldu.

Kont sert sesiyle onun sözünü keserek, «Sergi vaktinde hazır olacak... İmparator öyle istiyor çünkü,» diye yanıtladı.

Sonra Fauchery başından geçen bir olayı neşeli neşeli anlattı: «Bir gün bir yazı konusu bulayım diye oraya gitmiştim. O sıralarda akvaryumun yapı-

mına yeni başlamışlardı. Az daha ben de akvaryumun içinde kalıyordum,» dedi.

Kontes gülümsüyordu. Arasıra salondan yana bakıyor, dirseğine kadar beyaz eldivenli kollarından birini kaldırarak yavaş yavaş yelpazeleniyordu. Hemen hemen boşalmış olan salon uyuklar gibiydi. Ön sıralardaki koltuklarında oturmakta olan birkaç bay, gazetelerini açmış okuyorlardı. Kadınlarsa, evlerindeymiş gibi rahat rahat, konuklarını kabul ediyorlardı. Avizenin altında artık kibar bir fısıltıdan başka şey işitilmiyordu. Avizenin ışığı da, perde arasında dışarıya çıkanların kaldırdıkları ince toz yüzünden, daha süzgündü. Yerlerinde kalmış olan kadınları seyretmek için kapılara erkekler yığılmıştı. Bunlar gelip bir dakika kımıldamadan durarak başlarını uzatıyorlardı. Gömleklerinin ön yüzünün beyazlığı, büyük bir yüreği andırmaktaydı.

Kontes, Hector'a, «Gelecek salı sizi de bekliyoruz,» dedi.

Fauchery'yi de çağırınca, gazeteci hoşnutluğunu anlatırcasına eğildi. Oyundan hiç sözetmediler, Nana'nın adı da hiç geçmedi. Kont o kadar soğuk duruyordu ki, gören onu Meclis toplantısında sanırdı. Oraya o akşam, niçin gelmiş olduklarını anlatmak için yalnızca, «Kayınpederim tiyatroyu sever de,» demekle yetindi. Locanın kapısını açık bırakmak zorunda kalmışlardı. Marki De Chouard yerini konuklara bırakmış olmak için dışarıya çıkmıştı. Uzun boyuyla dimdik duruyordu. Yüzü gevşek ve beyazdı. Önünden geçmekte olan kadınları cansız gözlerle izliyordu.

Kontes çağrısını yaptıktan sonra Fauchery sözetmenin yersiz kaçacağını sezerek izin istedi. Locadan en son Hector çıktı. Kont De Vandeuvres'ün locasında Labordette'i görmüştü. Sarışın delikanlı iskemleye kurulmuş, Blanche De Sivry'nin burnunun dibine sokularak onunla bir şeyler konuşuyordu.

Hector, Fauchery'nin yanına ulaşınca, «Bu La-

bordette de Paris'teki bütün kadınları tanıyor galiba,» dedi. «Baksana, şimdi de Blanche'la konuşuyor.»

Fauchery sakin bir tavırla yanıtladı: «Hepsini tanıyor elbet, ne sandın?»

Koridor biraz tenhalaşmıştı. Fauchery tam aşağıya ineceği sırada onu Lucy Stewart çağırdı. Ta geride; locasının kapısının önünde oturuyordu: «İnsan içeride pişiyor,» dedi. Caroline Hequet, annesiyle birlikte koridoru genişlemesine kapatmışlar, badem şekeri yiyorlardı. Bir programcı kadın da onlarla bir anne gibi konuşmaktaydı. Lucy gazeteciye çıkışarak, «Çok düşüncelisiniz bakıyorum!» dedi. «Başka hanımları gidip görüyorsun da bize 'susadınız mı?' diye sormuyorsun bile.» Sonra konuyu değiştirdi.

«Biliyor musun, Fauchery, Nana'yı çok hoş buldum ben.»

Sonra da gazetecinin son perdeyi kendi locasından seyretmesini istedi ama, Fauchery, «Oyun bitince gelip sizi alırım, merak etmeyin,» diyerek savuştu. Aşağıda, tiyatronun önünde Fauchery'yle Hector birer sigara yaktılar. Kaldırım kalabalıkla dolmuştu. Kapının önündeki merdivenlerden aşağıya inen çok sayıda erkek, caddenin artık azalan uğultusu içinde gecenin serinliğini içlerine çekiyorlardı.

Bu arada Mignon Steiner'i alıp Variétés Kahvesi'ne götürmüştü. Nana'nın başarısını görünce, genç kadından büyük bir coşkuyla sözetmeye başlamıştı. Bir yandan da bankeri göz ucuyla süzüyordu. Mignon, karısının dostu olan bu Steiner'i pek iyi tanıyordu. İki kez bankerin kendi karısını aldatmasına yardım etmiş, Steiner o kadınlardan hevesini aldıktan sonra da onu pişman ve sadık bir halde, yine karısı Rose'un yanına götürmüştü. Kahvede büyük bir kalabalık vardı. Hepsi de mermer masaların çevresine toplanmışlardı. Kimisi elindeki içkiyi ayakta, acele acele içiyordu. Karşılıklı kocaman aynalar bu çok sayıda başı uçsuz bucaksız bir biçimde yansıtırken,

üç avizesi, kadife kaplı peykeleri, kırmızı halı örtülü döner merdivenleriyle, bu dar salonu alabildiğine büyütüyorlardı.

Steiner gidip caddeye bakan ilk salonda bir masa başına oturdu. Bu salonun kapılarını, mevsime göre biraz erken çıkarmışlardı. Tam o sırada Fauchery'yle Hector da oradan geçiyorlardı. Banker ikisine de seslendi:

«Gelin de bir duble bira için bizimle,» dedi.

Yalnız, aklını bir şey kurcalamaktaydı. Nana'ya bir demet çiçek attırmak istiyordu. Sonunda kahvenin garsonlarından birini çağırdı. Ona çok yakın biri gibi «Auguste,» diyordu. Bankerin söylediklerini dinlemekte olan Mignon, ona öylesine baktı ki adam söyleyeceklerini şaşırdı, kekeledi:

«Ya da, iki demet çiçek yaptır, Auguste,» dedi, «ikisini de programcı kadına ver. Tam zamanında götürüp her birini o hanımlara versin, olur mu?»

Salonun öbür ucunda en çok on sekiz yaşlarında bir kız, başını bir aynanın çerçevesine dayamış, boş bir kadehin önünde hiç kımıldamadan duruyordu. Boşu boşuna uzun zaman beklemiş olmaktan dolayı uyuşmuş gibiydi. Külrengine çalan güzel sarı saçları kıvırcıktı. Bu saçların altında kadife gibi tatlı, temiz bakışlı gözleriyle Meryem Ana'yı andıran bir yüzü vardı. Sırtına soluk yeşil ipekliden bir elbise, başına da, yıpranarak biçimi bozulmuş yuvarlak bir şapka giymişti. Gecenin serinliği yüzünden kızın yüzü bembeyazdı.

Fauchery onu görünce, «Vay! Satin de buradaymış,» diye fısıldadı. Hector, «Kimmiş bu?» diye sorunca yanıtladı: «Kaldırım yosmasının biri canım, ama, öylesine rahat biridir ki, konuşturup eğleniriz onunla.» Sonra da sesini yükselterek sordu: «Nasılsın bakalım, Satin?»

Satin hiç kımıldamadan, sakin sakin yanıtladı: «Hârika! Sıkıntıdan patlıyorum.»

Dört erkek de onun bu halinden, bu sözlerinden pek hoşlanmışlardı. Gülmeye başladılar.

Mignon, «Hiç aceleye gerek yok,» diyordu, «üçüncü perdenin dekorunu yerleştirmek için yirmi dakika ister.» Yalnız, biralarını içmiş olan iki kardeş çocuğu yine tiyatroya dönmek istediler; üşümüşlerdi çünkü. Bunun üzerine Steiner'le yalnız kalan Mignon dirseklerini masaya dayayıp ağzını onun yüzüne yaklaştırarak, «Anlaştık değil mi?» dedi. «Kızın evine gideriz, ben de seni tanıtırım ona... Ama aramızda kalsın bak, karımın bunları duymasına gerek yok.»

Fauchery ile Hector yerlerine dönünce localardan birinde gösterişsiz giyinmiş, güzel bir kadın gördüler. Kadın ağırbaşlı bir adamla birlikteydi. Hector adamı tanıyordu: İçişleri Bakanlığında şube müdürüydü. Muffat'ların evinde tanışmışlardı. Fauchery, «Kadının adı da Madam Robert galiba. Namuslu bir kadındır, fazla değil, tek bir dostu vardır. Bu dostu da önemli kişilerden biridir,» dedi.

Sonra öbür yana dönmek zorunda kaldılar. Daguenet kendilerine bakıp gülümsüyordu çünkü. Nana artık başarı kazanmıştı ya, Daguenet de düşüncelerini saklamıyordu, koridorda da başarısını önemseyen biri gibi dolaşıyordu. Yanındaki o toy okul kaçağı ise Nana'ya öylesine hayran kalıp şaşkına dönmüştü ki, koltuğundan hiç ayrılmamıştı. Evet, kadın diye buna derlerdi işte! İkide bir kıpkırmızı oluyor, mekanik bir davranışla durmadan eldivenlerini giyip çıkarıyordu. Sonra, Daguenet Nana'dan sözedince o da bütün cesaretini toplayarak ona sordu:

«Bağışlayın, efendim, oyundaki bu hanımı tanıyor musunuz?»

Daguenet şaşırmıştı. Çekingen bir biçimde, «Eh, biraz tanırım,» diye yanıtladı.

«Adresini de biliyorsunuzdur o zaman.»

O kadar damdan düşercesine bir soruydu ki bu, Daguenet bir ara buna bir tokatla karşılık vermeyi

düşündü ama, sonunda sert bir tavırla, «Hayır!» dedi.

Sonra arkasını döndü. Sarışın delikanlı baltayı taşa vurduğunu anladı; yüzü daha fazla kızardı. Yine öylece şaşkın, kalakaldı.

Perdenin açılacağını bildiren üçüncü çağrı duyuluyordu. Programcı kadınlar, kollarında kürklerle paltolar, yerlerine dönmekte olan kalabalık arasında herkese, giysilerini geri vermek için uğraşıp duruyorlardı. Perde açılınca ücretli alkışçılar dekoru alkışladılar. Dekorda, Etna Yanardağında, bir gümüş madeninin içine oyulmuş bir mağara görülmekteydi. Mağaranın duvarları çil paralar gibi pırıl pırıl parlıyordu. Dipte Vulkan'ın ocağı, batan bir güneşi andırmaktaydı. İkinci Meclisten bu yana Diana, Ateş Tanrısı'yla anlaşıyordu: Vulkan, Venüs'le Mars'ı özgür bırakmak için, yola çıkar gibi yapacaktı. Derken, Diana yalnız kalır kalmaz Venüs geldi. Bütün salon da bir ürpertiyle sarsıldı. Nana çıplaktı. Teninin etkileyici gücünden kuşku duymadığından, kimseyi umursamaz gibiydi ve çırılçıplaktı. Yalnızca bir tüle bürünmüştü. Tombul omuzları, pembe başlarıyla mızrak gibi kalkık, dimdik duran memeleri, şehvetli bir çalkanışla oynayan kalçaları, şişman sarışınlarda görülen cinsten baldırları, açıkçası bütün vücudu, bu köpük gibi beyaz, incecik kumaşın altından görülüyor, seziliyordu. Üstünde örtü yerine yalnız saçları bulunan bu tablo, Venüs'ün deniz köpüklerinden doğuşunu göstermekteydi. Nana kollarını kaldırdığı zaman, sahnenin önünde yanan ışıklarda, koltuğunun altındaki sarı sarı tüyler de görülüyordu. Alkışlayan olmadı. Artık hiç kimse gülmüyordu. Erkeklerin yüzleri birden değişmiş, kısılmıştı. Hepsinin burunları incelmiş, kupkuru olan ağızlarının içi yanıyordu sanki. Gizli bir uyarı yüklü çok hafif bir rüzgâr esmişti sanki. Birden deminki o uysal kızın kişiliğinde cinsiyetinin bütün çekiciliğini kaygı veren bir halde sergiliyor, arzunun bilinmez ufuklarını gözler önüne se-

riyordu. Nana yine gülümsüyordu, ama erkekleri yiyip bitiren, zalim bir gülümseyişti bu.

Fauchery Hector'a yalnızca «Vay canına!» dedi.

Öte yandan da Mars, başında sorgucuyla, koşup buluşmaya geliyor, kendisini iki tanrıçanın arasında buluyordu. Tam o sırada da bir sahne vardı ki Prulliere bunu çok ince bir biçimde oynadı; bir yandan, kendisini Vulkan'a teslim etmek için onu son bir çabayla etkilemeye çalışan Diana tarafından okşanıyor, öbür yandan da rakibesinin önünde daha da ateşlenen Venüs tarafından şımartılıyordu. O da hayatından hoşnut bir horoz gibi kendisini bu tatlı işe bırakıveriyordu. Sonra sahne, büyük bir trioyla sona erdi. Tam o sırada Lucy Stewart'ın locasında bir programcı kadın göründü, sahneye iki büyük leylak demeti attı. Bunun üzerine bir alkıştır koptu. Prulliere çiçek demetlerini yerden alırken, Nana ile Rose Mignon seyircileri selamladılar: Ön koltuklarda oturanlardan bir kısmı gülümseyerek Steiner'le Mignon'un oturdukları locadan yana döndüler. Bankerin yüzü kıpkırmızıydı. Yutkunmakta zorluk çekiyormuş gibi, çenesi hafif hafif oynuyordu.

Bundan sonra olup bitenler seyircileri iyiden iyiye çileden çıkardı. Diana öfkelenerek çıkıp gitmişti. O zaman Venüs hemen yosunlardan yapılma bir halının üzerine oturarak Mars'ı yanına çağırdı. Şimdiye kadar hiç kimse böylesine ateşli bir baştan çıkarma sahnesini canlandırma yürekliliğini gösterememişti. Nana kollarını Prulliere'in boynuna dolamış, onu kendisine doğru çekmekteydi ki Fontan, yani Vulkan yüzüne gülünç bir öfke anlatımı vererek, karısını dostuyla birlikte yakalayan bir kocanın kızgınlığını daha da abartarak, mağaranın dibinde göründü. Elinde demir telden yapılmış o ünlü ağı vardı. Denize bir serpme atacak olan bir balıkçı gibi, ağı bir süre elinde salladı; sonra, ustalıklı bir sahne oyunuyla, Venüs'le Mars kapana giriverdiler, ağ ikisini de kapla-

yıverdi, onlar da hayatlarından hoşnut sevgililer gibi öylece hareketsiz kaldılar.

Tıpkı gittikçe büyüyen bir iççekiş gibi, salondan bir mırıltıdır yükseldi. Birkaç kişi el çırptı, bütün dürbünler Venüs'e çevrilmişti. Nana yavaş yavaş seyircileri avucunun içine almıştı; şimdi her erkek onun etkisi altındaydı. Tıpkı çiftleşme isteğiyle çılgına dönmüş bir hayvan gibi, Nana'dan çıkmakta olan şehvet havası gittikçe yayılmış, bütün salonu kaplamıştı. Şu anda onun en küçük davranışları bile insanda arzu uyandırıyor, genç kadın, serçe parmağının küçük bir hareketiyle bütün erkeklerin tenini şehvetten ürpertiyordu. Görünmeyen keman yayları kaslar üzerinde dolaşıyormuş gibi, sırtlar kamburlaşıyor, enselerdeki ince tüyler, kimbilir hangi kadının ağzından gelen ılık, başıboş soluklar altında uçuşmaya başlıyordu. Fauchery, önünde oturmakta olan okul kaçağına bakmaktaydı. Delikanlı öylesine tutku içindeydi ki, ikide bir koltuğundan kalkıyordu. Fauchery çevresine bakınmayı sürdürdü: Kont De Vandeuvres dudaklarını büzmüş, beti benzi uçmuştu. O şişman Steiner'in ablak yüzü patlayacak gibiydi. Labordette'in cins bir kısrağı hayran hayran seyreden bir at cambazını andırır, şaşkın bir tavrı vardı. Daguenet'nin kulakları kıpkırmızı olmuş, zevkten kımıldanıyordu. Sonra Fauchery bir an için de dönüp arkasına baktı, Muffat'ların locasında olup bitenleri görünce şaşırdı: Beyaz teniyle, ağırbaşlı bir halde oturmakta olan Kontesin arkasında Kont dimdik duruyordu. Ağzı bir karış açıktı. Yüzünde kırmızı lekeler vardı. Yanında, karanlıkta durmakta olan Marki De Chouard'ın ışıltısız gözleriyse pırıl pırıl yanan, sarı benekli iki kedi gözüne dönüşmüştü. Herkes tıkanacak gibiydi. Terli başların üstündeki saçlar bile ağır geliyordu insana. Üç saattir burayı doldurmakta olan kalabalığın solukları havayı bir insan kokusuyla doldurup ısıtmıştı. Havagazı ışığının parıltıları için-

de, boşlukta duran tozlar gittikçe koyulaşıyor, avizenin altında hiç kımıldamadan, öylece duruyordu. Bütün salon sallanır gibiydi, kendisini bir baş dönmesine bırakıyordu sanki. Herkes gece yarısı yatakların içinde yavaş yavaş uyanan o uykulu arzuların pençesinde kıvranarak yorgun, ateşli bir hale gelmişti. Nana da bu kendinden geçmiş seyirci topluluğu karşısında, sona eren bir oyunun verdiği yorgunluğa, sinir gevşemesine gömülmüş bu üst üste yığılı bin beş yüz kişinin önünde, kar gibi beyaz teni, bütün bu kalabalığı yıkıp geçiren, ama kendisine hiçbir şey yapamayan olağanüstü dişiliğiyle üstünlüğünü kanıtlamış bir tavır takınıyordu.

Oyun bitti. Vulkan'ın zafer çığlıklarına koşan bütün Olimpos dağı halkı bazan şaşkınlıkla, bazan da çapkın çapkın «ah»lar, «of»lar çıkararak sevgililerin önünden geçiyordu. Öte yandan Jüpiter, «Evlâdım,» diyordu, «bunu göstermek için mi çağırdın bizi? Çok düşüncesizce bir hareket doğrusu.» Derken, durum Venüs'ün yararına değişiveriyordu. İris tarafından yeniden sahneye sokulan boynuzlular korosu, Tanrılar Tanrısı Jüpiter'e, «Dileğimizi kabul etmeyin sakın, Efendimiz,» diye yalvarıyordu, «çünkü kadınlar evlerinde oturmaya başlayalı, erkekler için de evde hayat çekilmez bir hal aldı. Zararı yok, karılarımız bizi aldatsın ama, ağzımızın tadı da kaçmasın!» İşte oyundan çıkarılacak ders de buydu. Bunun üzerine Venüs içinde hapis kaldığı ağdan çıkarılıyor, Vulkan'a karısından ayrı yaşama izni veriliyor, Mars yine Diana'ya kavuşuyordu. Jüpiter ise, evde kafası dinç olsun diye, birlikte kırıştırdığı çamaşırcı kızı bir yıldızlar topluluğuna yolluyordu. En sonunda Aşk Meleği de kapatıldığı zindandan çıkarılıyordu ama, aksiliğe bakın ki, orada «sevmek» fiilini yirmi kez çekeceğine, çok sayıda yosma yetiştirmişti. İşte oyun böyle bir zafer havası içinde sona erdi. Boynuzlular korosu diz çökmüş, Venüs'e bir şükran şarkısı söy-

lüyor, güzellik tanrıçasıysa o olağanüstü çıplaklığı içinde daha da yücelmiş, gülümsüyordu.

Seyirciler ayağa kalkmışlardı bile; birer ikişer kapının yolunu tutuyorlardı. Oyunu yazanların adlarını söyleyenler oldu; gök gürültüsünü andıran «bravo!» sesleri arasında oyuncular sahneye iki kez daha çağrıldı. «Nana! Nana!» çığlıkları coşkun bir biçimde her yanı kapladı. Sonra daha salon boşalmamıştı ki, birden karanlıklara gömülüverdi. Sahnenin önündeki ışıklar söndü, avizenin ışığı kısıldı; ön localardan inen kurşunî kumaştan uzun kılıflar, galerilerin yaldızlarını örttüler; daha biraz önce o kadar sıcak, o kadar gürültülü olan tiyatro salonu, birdenbire derin bir uykuya dalıverdi. Ayrıca her yandan bir küf, toz kokusu havaya doğru yükseliyordu. Kontes Muffat, kürküne sarınmış, locasının önünde dimdik duruyor, halk çıksın diye beklerken, salonun loşluğuna bakıyordu.

Koridorlarda herkes programcı kızları itip kakıyor, onlar da yerlere dökülen giysiler arasında şaşkına dönüyorlardı. Fauchery ile Hector seyircilerin kapıdan çıkışında bulunmak için acele etmişlerdi. Taşlık boyunca erkekler iki yana dizilmiş duruyorlar, bir yandan da ikili merdivenden düzenli, bitmez tükenmez iki sıra, ağır ağır iniyordu. Mignon'un sürüklediği Steiner, ilk çıkanlarla birlikte gitmişti. Kont De Vandeuvres de, kolunda Blanche De Sivry'yle çıkıp gitti. Gaga'yla kızı bir an için şaşırmış göründüler ama, Labordette hemen koşup bir araba bularak getirdi, sonra da nazik bir tavırla arabanın kapısını kapadı. Daguenet'nin geçtiğini hiç kimse görmedi. Okul kaçağı o sırada oyuncuların çıkışlarını görebilmek için alı al, moru mor, Panoramas Geçidi'ne doğru seğirtmişti ama, geçidin demir parmaklıklı kapısının kapalı olduğunu gördü. Kaldırımda durmakta olan Satin gelip etekleriyle ona şöyle bir sürtündü. Delikanlı pek bozulmuştu, Satin'e, sertçe, «Hayır,» dedi;

sonra gözlerinde istek ve çaresizlik yaşlarıyla kalabalık arasında kaybolup gitti. Seyirciler purolarını yakıyorlar, «Akşam olup da Venüs dolaşmaya başlayınca...» şarkısını mırıldanarak uzaklaşıyorlardı. Satin yine Variétés Kahvesinin önüne dönmüştü. Garson Auguste'ün yemesi için ona çaylardan artan şekerleri vermişti. Kahvede çeşitli söylentilere kızan şişman biri, kızını koluna takıp, yavaş yavaş ıssızlaşmaya başlayan caddenin loşluğu altında götürdü.

Caddeye hâlâ kalabalık çıkmaktaydı. Hector Clarisse'i bekliyordu. Fauchery de Lucy Stewart'la Caroline Hequet ve annesini gelip alacağına söz vermişti. Şimdi onlar da gelmekteydiler. Taşlığın bir köşesine toplanmışlar, Muffat'lar yüzlerinde soğuk bir anlatımla geçerlerken yüksek sesle gülüyorlardı. Tam o sırada tiyatro müdürü Bordenave küçük bir kapıyı açıp dışarıya çıkmış, Fauchery'den gazetesinde oyuna ilişkin bir yazı yazacağına kesin söz almıştı. Kan ter içindeydi, oyunun kazandığı başarı yüzünden sarhoş gibiydi, yüzü kıpkırmızıydı.

Hector ince bir tavırla Bordenave'a, «En azından iki yüz kez oynanır bu oyun. Bütün Paris tiyatronuza koşacak,» dedi.

Bordenave kızdı; başının sert bir hareketiyle, taşlığı dolduran kalabalığı gösterdi. Nana'ya sahip olmanın ateşiyle cayır cayır yanıp tutuşan, dudakları kupkuru, gözleri çakmak çakmak erkek sürüsünü işaret ederek avazı çıktığı kadar, «Ne inatçı adamsınız yahu! Benim genelev desenize şuna!» diye bağırdı.

2

Ertesi gün saat onda Nana hâlâ uyuyordu. Haussmann Bulvarında, büyük ve yeni bir apartmanın ikinci katında oturuyordu. Ev sahibi burayı hep böyle yalnız kadınlara kiraya vermekteydi. Kışı geçirmeye Paris'e gelmiş olan Moskovalı zengin bir iş adamı genç kadını buraya yerleştirmiş, altı aylık kirayı da peşin vermişti. Nana'ya çok büyük gelen apartman katı, hiçbir zaman baştan başa döşenmiş değildi. Evin her yanında gözalıcı, cırlak bir lüks vardı. Yaldızlı konsollarla sandalyeler eskiciden alınmış eşyalarla bir aradaydı. Maun sehpaların yanında, Floransa bronzuna benzetilmiş teneke şamdanlar vardı. İnsanın bu evi görünce edindiği duygu şuydu: Burası, ilk dostunun, yüzüstü bıraktığı bir yosmanın eviydi. Sonradan da bu yosma, kim olduğu belirsiz başka dostlar tutup onlarla düşüp kalkmaya başlamıştı. Güç bir başlangıçtı bu; üstelik Nana borç parayla öteberi satın alamadığından, sürekli evden atılmak tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğundan, gereği gibi sivrilememişti

Nana yüzükoyun yatmış, yastığını çıplak kolları arasında sıkarak uyuyordu. Uykudan bembeyaz olmuş yüzünü de yastığa gömmüştü. Evde yalnız yatak odasıyla banyoya mahalledeki bir döşemeci az çok çekidüzen vermişti. Bir perdenin altından süzülen gün ışığında, pelesenk ağacından mobilya ve koltukları, iskemleleri kaplayan kurşunî zemin üzerine iri mavi çiçek işlemeli Şam ipeklileri görülüyordu. Bu uyku dolu odanın nemliliği içinde Nana, sanki yanı başında bir boşluk hissettiği için şaşırmış gibi, birden sıçrayarak uyandı. Kendi yastığının yanında duran öte-

ki yastığa baktı: Bunun ortasında, dantellerin arasında bir başın bıraktığı henüz ılık çukurluk vardı. Sonra da elini uzatıp aranarak, başucunda duran bir elektrik zilinin düğmesine bastı. Gelen oda hizmetçisine, «Gitti demek ha?» diye sordu.

«Evet, hanımcığım, Mösyö Paul on dakika kadar önce gitti. Yorgunsunuz diye sizi uyandırmak istemedi. 'Hanıma söyle, yarın yine geleceğim,' dedi.»

Oda hizmetçisi Zoé bir yandan bunları söylerken, bir yandan da pancurları açıyordu. Gün ışığı odaya doluverdi. Zoé çok esmer bir kadındı. Saçlarını ortadan ikiye ayırıp ufak ufak bukleler haline sokmuştu. Köpek gibi uzun, sapsarı, bereli bir yüzü vardı. Burnu basık, geniş ve kocamandı; dudakları iri iriydi. Siyah gözleri fıldır fıldır dönüyordu.

Nana hâlâ uyku sersemiydi. «Yarın, yarın,» diye yineliyordu. «Yarın onun günü mü bakalım?»

«Evet, hanımcığım, Mösyö Paul çarşambaları gelir hep.»

Genç kadın birden yatağında doğrulup oturarak: «Hayır, hatırladım şimdi!» diye bağırdı. «Her şey değişti. Bu sabah da ona bunu söyleyecektim işte... Gelirse benim melezle karşılaşacak, başımıza iş açacak!»

Zoé, «Ama, bana bir şey söylemediniz ki, hanımcığım,» dedi. «Nereden bileyim ben bunun böyle olduğunu! Bundan sonra gün değiştirirseniz söyleyin de benim de haberim olsun... Şu halde. o bunak pinti, salı günleri gelmeyecek demek?»

Nana'yla hizmetçisi paralı iki erkekten, hiç gülmeksizin, böyle «bunak pinti», «melez» diye sözediyorlardı. Bunlardan birincisi Saint Denis mahallesinde oturan cimri bir ticaret adamı, öbürü de kendine kont süsü veren Eflaklı birisiydi. Bu sahte kont pek düzensiz bir biçimde para veriyordu; verdiği parada da bir düzenbazlık kokusu seziliyordu. Daguenet Nana ile buluşmak için bunak pintinin gelişinin

ertesi günlerini seçmişti. Tüccar sabahları evinde bulunmak zorunda olduğundan, delikanlı, Zoé'yle birlikte mutfakta oturup herif gitsin diye bekliyor, sonra gidip tüccarın yataktaki sıcacık yerine girerek saat ona kadar kalıyordu. Derken, o da kalkıp kendi işine gidiyordu. Nana da, o da bu düzeni pek rahat bulmaktaydı.

Nana, «Neyse,» dedi, «öğleden sonra kısa bir mektupla yazarım bunu ona... Mektubum eline geçmezse, yarın onu içeriye almazsın.»

Bu arada Zoé odanın içinde sessiz sessiz dolaşıyor, bir gün önceki büyük başarıdan sözediyordu: «Oyunda öyle başarılıydınız ki, hanımcığım!» diyordu. «Sonra öyle güzel de şarkı söylediniz ki! Şimdi hiçbir şeyden korkmazsınız artık.»

Nana dirseğini yastığa dayamış, bu sözlere başını sallayarak karşılık veriyordu. Gömleği kaymış, dağınık saçları karmakarışık, omuzlarına dökülmüştü.

Birden daldı. «Orası öyle ama, nasıl yapmalı da beklemeli?» diye mırıldandı. «Bugün yığınla dert var başımda... Kapıcı yine geldi mi bu sabah?»

Bunun üzerine, ikisi bu önemli konu üzerinde konuşmaya başladılar. Evin dokuz aylık kirası birikmiş, ev sahibi icraya başvurmaktan sözetmeye başlamıştı. Sonra sağa sola oldukça yüklü miktarda borç vardı: Arabacı, çamaşırcı, terzi, kömürcü, daha birçok insan her gün gelip sofadaki kanepelere otururak alacaklarını almak için bekleşiyorlardı. Hele kömürcü pek korkunç birisiydi, merdivende bağırıp çağırdığı da oluyordu. Nana'yı asıl üzen şey, oğlu küçük Louis'ydi. Bu çocuğu on altı yaşındayken doğurmuş, Rambouillet dolaylarındaki sütninesinin yanına bırakmıştı. Bu kadın Louis'yi annesine geri vermek için tam üç yüz frank istiyordu. Çocuğu son kez görmeye gittiği zaman Nana'nın analık damarı kabarmıştı. Aklı şimdi bir saplantıya dönüşen bir tasarı-

daydı. Sütninenin parasını verip çocuğu alarak Batignolles mahallesinde oturan halası Bayan Lerat'nın yanına yerleştirecek; sonra da oraya gidip oğlunu istediği kadar görebilecekti.

Bir yandan oda hizmetçisi de ona, «O bunak pintiye, 'Para gerekli bana,' deseniz hiç fena olmaz,» diyordu.

Nana, «Hepsini söyledim ona,» diye bağırdı. «Ödenecek senedi çokmuş. Her ay bin frank veriyor, başka beş para vermiyor... Melez de bu sıralarda pek meteliksiz; kumarda para kaybetmiş sanırım... Zavallı Mimi'ye gelince; para vermek şöyle dursun, asıl o ödünç para alacak durumda; borsada fiyatlar birden düşünce adamcağız varını yoğunu kaybetmiş. Bana çiçek getirecek kadar bile parası yok.»

Genç kadın Daguenet'den sözediyordu. Uyku sersemliği içinde Zoé'den hiçbir şeyini gizlememekteydi. Zoé onun bütün yakınmalarına alışık olduğundan, hanımının bu sözlerini saygı dolu bir içtenlikle karşılıyordu.

«Madem sorunlarımızı anlattınız, bana düşmez ama, düşüncemi söyleyeyim,» dedi. «Önce, ben sizi çok severim. Yalnız sizin yüzünüzden de Bayan Blanche'ın yanından ayrıldım. Hani Tanrı bilir ya, Bayan Blanche yine döneyim diye gözümün içine bakıyor! Hem nerde olsa iş bulurum ben, tanıdığım çoktur çünkü. Ama, siz bana beş para vermeseniz de yine kalırım burada. Sizin geleceğinize güveniyorum çünkü.»

Sonunda da Nana'ya öğütler vermeye başladı:

«İnsan gençken saçma işler yapar,» dedi, «ama, şimdi gözünü dört açmak gerek. Erkek milleti gönül eğlendirmekten başka şey düşünmez çünkü. Şimdi de bütün erkekler ardınıza düşecek. Alacaklıları yatıştırmak, gerekli parayı bulmak için tek bir söz söyleseniz yeter.»

Nana ise parmaklarını darmadağın saçlarının arasına daldırarak, «Bütün bunlar iyi, hoş ama, üç yüz

frank bile bulacak durumda değilim,» diyordu. «Üç yüz frank gerekli bana. Bugün, şimdi hem. Ne saçma şey, değil mi? Üç yüz frank verecek bir tanıdığım bile yok.»

Bir çıkış yolu arıyordu. Tam bu sabah halası Bayan Lerat gelecek, Nana da onu Rambouillet'ye gönderecekti. İsteği gerçekleşemediğinden, bir gün önceki başarısının da tadı kaçıyordu. Kendisini alkışlayan bunca erkek arasında ona üç yüz frank verecek biri çıkmasın, ne acı şeydi bu! Sonra, böyle verilen parayı almak da doğru olmazdı. «Ah Tanrım! Ne talihsiz başım varmış!» diyor, durup durup yine çocuğundan sözediyordu: «Melek gibi mavi mavi gözleri var. Öyle tatlı bir şekilde, 'anne' diyor ki, gülmekten katılıyor insan!»

Aynı anda da sokak kapısının zili gürültüyle çaldı. Zoé gitti, sonra geri gelerek, sır verir gibi, «Bir kadın gelmiş,» dedi.

Bu kadını yirmi kez görmüştü ama, her defasında tanımazlıktan geliyordu. Para sıkıntısına düşen hanımlarla bu kadın arasındaki ilişkilerin neler olduğunu da bilmezlikten gelmekteydi.

«Adını da söyledi,» dedi. «Bayan Tricon'muş adı.»

Nana, «Tricon geldi ha?» diye bağırdı, «Onu hiç düşünmemiştim bak... Söyle de buyursun.»

Zoé içeriye yaşlı, uzun boylu bir hanım aldı. Saçları uzun bukleler halindeydi. Avukatların kapılarını aşındıran kontesleri andırıyordu. Sonra Zoé sessiz sedasız çekilip gitti; eve bir erkek geldiği zaman da odadan yine çevik bir yılan gibi çıkardı. Hoş, odada kalsaydı da olurdu ya, neyse. Tricon oturmadı bile. Nana ile aralarında kısa bir konuşma geçti:

«Bugün birisini getireceğim sana, ister misin?»

«İsterim... Kaç para veriyor?»

«Dört yüz frank.»

«Saat kaçta gelecek?»

«Üçte... Anlaştık mı?»

«Anlaştık.»

Sonra Tricon hemen havadan söz açtı,

«Pek kuru bir hava var bugün,» dedi. «Yol yürümek iyi olur. Daha dört beş kişiyi görmeye gideceğim.»

Küçük bir defter çıkarıp baktı, sonra çıkıp gitti. Nana yalnız kalınca rahatlamış göründü. Omuzlarında hafif bir ürperti hissetti. Soğuktan pek korkan dişi bir kedi gibi, yeniden ılık yatağa girdi. Gözleri ağır ağır kapandı. Ertesi gün oğlu Louis'ye cici giysiler giydireceğini düşündükçe keyifli keyifli gülümsüyordu. Öte yandan yine uykuya dalarken, bütün gece gördüğü o hummalı rüya, yani kalın sesli bir çalgının sürekli ötüşü gibi her yanı çın çın inleten bravo sesleri yorgun genç kadına ninni söylüyordu sanki.

Saat on birde Zoé Bayan Lerat'yı odaya aldığı zaman, Nana hâlâ uyuyordu. Ama gürültüyü duyunca uyandı. Halasını görür görmez, «Hah, geldin mi?» dedi. «Bugün Rambouillet'ye gideceksin.»

Hala yanıtladı: «Ben de onun için gelmiştim zaten. On ikiyi yirmi geçe bir tren var. Rahatça yetişirim ona.»

Göğüsleri dimdik, gerinmekte olan genç kadın, «Yok, yok,» dedi, «parayı daha sonra getirecekler. Hele otur yemek ye de, sonra düşünürüz bakalım.»

Zoé bir sabahlık getirmişti, «Hanımcığım, berber geldi,» dedi.

Nana tuvalet odasına girmek istemedi. Kendisi seslenerek, «Gel bakayım, Francis,» dedi.

Temiz giyimli, efendiden bir adam kapıyı açıp içeriye girdi. Selam verdi. Tam o sırada da Nana çıplak bacaklarını uzatmış, yataktan kalkıyordu. Hiç acele etmedi, Zoé sabahlığı giysin diye uzattı. Francis'in kendine güvenen, ağırbaşlı bir hali vardı. Arkasını bile dönmeden bekliyordu. Nana oturup berber de

onun saçlarına tarağı değdirince, konuşmaya başladı:

»Gazeteleri okumadınız herhalde... Figaro'da çok güzel bir yazı var.»

Francis gelirken gazeteyi getirmişti. Bayan Lerat gözlüklerini takarak gidip pencerenin yanında durdu, yazıyı yüksek sesle okudu. Uzun boyuyla dikildikçe dikiliyor, arasıra çapkınca bir şeyler okuduğu zaman burnunu büzüyordu. Fauchery'nin bir yazısıydı bu, tiyatrodan çıkar· çıkmaz, coşkulu bir havayla yazılmıştı, iki sütun tutuyordu. Fauchery Nana'nın oyunculuk yönüne, ince bir alayla değiniyor, kadın yanınaysa büyük bir hayranlık gösteriyordu.

Francis sürekli, «Güzel, çok güzel!» deyip durmaktaydı.

Sesiyle alay edilişine Nana'nın metelik bile verdiği yoktu. Aferin doğrusu Fauchery'ye; Nana onun bu hoş hareketini karşılıksız bırakmayacaktı. Lerat yazıyı bir kez daha okuduktan sonra ansızın, «Şeytanlık, bu erkek milletinin iliklerine işlemiş,» dedi. Yalnız kendisinin anladığı bu çapkınca şakayı yaptığı için pek hoşnuttu. Bu konuda daha fazla bir şey söylemek istemedi. Artık Francis de o sırada Nana'nın saçlarını kaldırıp başının üzerinde toplayarak bağlamıştı. Selam verip çekildi.

«Akşam gazetelerine de bir göz gezdireceğim... Yine beş buçukta, değil mi?» diye sordu.

Berber tam kapıyı kapatacağı sırada Nana salonun öbür başından seslendi:

«Gelirken bir tüp kremle Boissier'den de yarım kilo badem şekeri al getir!»

O sırada iki kadın yalnız kalınca, henüz öpüşmemiş olduklarını anımsadılar. Birbirlerinin yanaklarına karşılıklı, büyük öpücükler kondurdular. Gazetedeki yazı ikisini de canlandırmıştı. O zamana kadar pek uyuşuk olan Nana kendini yine başarısının hummasına kaptırdı. Rose Mignon kimbilir nasıldı

bu sabah! Halası, «Hiç heyecana gelemiyorum, merakım kabarıveriyor hemen,» diyerek tiyatroya gelmek istemediği için, Nana akşam olup bitenleri ona anlatmaya başladı. Anlatırken söylediklerileyle, sanki bütün Paris alkıştan yıkılıyormuş gibi, kendisi de sarhoş oluyordu. Sonra birden durdu. Gülerek, «Çocukken beni Rue de la Goutte-d'Or'da görenlerin aklına gelir miydi bu acaba?» diye sordu. Bayan Lerat başını sallıyor, «Hayır, kimsenin aklına gelmezdi,» diyordu. Sonra ağırbaşlı bir tavır takınıp, «Bak kızım,» dedi, «babanla büyükannenin arkasından annen de öldüğüne göre, şimdi ben senin için ikinci bir ana sayılırım.»

Nana'nın yüreği pek kabarmıştı, ağlayacaktı neredeyse. Bayan Lerat sürdürdü:

«Neyse, olan oldu artık. Geçmişte pek hoş şeyler olmadı doğrusu, her gün de sözetmeye gelmez bunlardan. Uzun zaman seni arayıp sormadım. Çünkü bizim aile benim için, 'O da yeğeniyle birlikte baştan çıktı,' diyordu. Olabilir m? Tanrım! Ben hiçbir zaman yaptıklarını sormadım senden, hep dürüst bir hayat sürdüğüne inandım. Şimdi de seni iyi bir durumda, oğluna karşı güzel duygular beslerken gördüm ya, bu bana yeter de artar bile. Kim ne derse desin, bu dünyada tek şey vardır bence: Dürüst çalışmak, işte bu kadar!»

Sonra birden durdu. Gözleri derin bir merakla ışıldarken, «Kimden bu çocuk?» diye sordu.

Nana şaşırdı, bir an çekindi, «Bir centilmenden,» diye yanıtladı.

Hala, «Ya?» dedi. «Söylediklerine göre bir duvarcıdan peydahlamışsın sen onu. Adam sana dayak da atıyormuş üstelik... Neyse, başka bir gün anlatırsın bunu bana; ağzım çok sıkıdır, bilirsin!.. Kaygılanma, prensler gibi bakacağım ben o yavrucağa.»

Bayan Lerat artık çiçekçiliği bırakmış, biriktirdiği parayla geçiniyordu. Kuruş kuruş toplayarak,

kendisine altı yüz franklık bir gelir sağlamıştı.

Nana, «Üzülme, güzel bir ev tutarım, ayrıca da ayda yüz frank veririm sana,» dedi.

Bayan Lerat yüz frankı duyunca kendinden geçiverdi.

«Mademki erkekleri avucunun içine aldın, sık boğazlarını kerataların,» dedi.

İkisi de yeniden öpüştüler. Fakat Nana yine Louis'den sözetmeye başlamıştı ki, birden bir şey hatırlayarak, neşesinin ortasında hüzünleniverdi.

«Ne aksilik, Tanrım!» dedi. «Saat üçte sokağa çıkmam gerek. Öyle angarya ki bu bana!»

Tam o sırada Zoé gelerek, «Yemek hazır,» dedi.

Yemek odasına geçtiler. Yaşlı bir hanım gelmiş, daha önce masanın başına geçip oturmuştu. Şapkasını çıkarmamıştı. Sırtında koyu renk bir elbise vardı.

Nana onu orada görünce hiç şaşırmadı. Yalnızca, «Niçin odaya girmedin?» diye sordu.

Yaşlı kadın, «İçeriden sesler duydum da, yanında birisi var sandım,» diye yanıtladı.

Kadının adı Bayan Maloir'ydı. Saygıdeğer, nazik tavırlarıyla, Nana için yaşlı bir arkadaş durumundaydı. Evine gelip onunla konuşuyor, arkadaşlık ediyordu. Bayan Lerat'nın orada oluşu önce onu kaygılandırır gibi oldu. Sonra bu kadının Nana'nın halası olduğunu öğrenince onun yüzüne hafifçe gülümseyerek, tatlı tatlı bakmaya başladı. Beri yandan Nana, «Öf, çok acıkmışım,» diyerek turpların üstüne atılmış, bunları ekmeksiz yiyordu. Bayan Lerat ise birden daha ölçülü davranmaya başlamıştı. «Ben turp istemem,» dedi. «Saframa dokunuyor çünkü.» Zoé pirzola tabağını getirdiği zaman, Nana etleri nazlanarak yiyip pirzolaların kemiklerini sıyırmakla yetindi. Arasıra da göz ucuyla yaşlı yakınının şapkasını inceliyordu.

Sonunda, «Sana verdiğim yeni şapka mı bu?» diye sordu.

Bayan Maloir ağzı dolu, «Evet, yalnız biraz düzelttim de,» dedi.

Şapka pek değişik bir şeydi. Ön kısmı açıktı, üstüne de sorguç biçimi, kocaman bir tüy oturtulmuştu. Bayan Maloir'da bütün şapkalarını kendi aklına estiği gibi düzeltmek bir tutkuydu. Kendisine neyin yakıştığını yalnız o biliyordu. En şık şapkayı bile sonunda gülünç bir takke haline sokuyordu. Nana da bu şapkayı, Bayan Maloir'yla birlikte sokağa çıktığı zaman utanmamak için almıştı ona, ama, bu kez az daha kızacaktı neredeyse.

«Çıkar şunu başından hiç olmazsa!» diye bağırdı.

Yaşlı kadın gururlu bir tavırla, «Hayır, teşekkür ederim, şapka başımdayken de yemek yiyebiliyorum,» diye yanıtladı.

Pirzoladan sonra sofraya karnabaharla bir gün önceden kalma söğüş tavuk geldi. Her yemeğin gelişinde Nana dudak büküyor, çekiniyor, önündeki yemekleri kokluyor, sonra hepsini yine tabağında bırakıyordu. Sonunda öğle yemeğini reçel yiyerek bitirdi.

Sıra tatlıya gelince yemek uzadıkça uzadı. Zoé masayı toplamadan kahveyi getirdi. Hanımlar yalnızca önlerindeki tabakları biraz ileriye itmişler, yine bir gün önceki başarılı oyundan sözediyorlardı. Nana sigara sarıyor, sandalyesinin arkalığına yaslanıp bunları sallana sallana içiyordu. Zoé de yemek odasında kalmıştı. Gidip sırtını büfeye dayamış, kollarını iki yanına sarkıtmıştı. Sonunda onun hayat öyküsünü dinlediler. Anlattığına göre Zoé, Bercy'li bir ebenin kızıydı. Annesinin işleri kötü gitmişti. Önce bir dişçinin, sonra bir sigorta simsarının yanına girmişti ama, bu iki yerden de hoşlanmamıştı. Derken, yanlarında oda hizmetçisi olarak çalıştığı hanımların adlarını böbürlene böbürlene sayıp dökmeye başladı.

Zoé bütün bu kadınlardan sanki onların yazgılarını kendi elinde tutmuş gibi sözediyordu. Anlattığına göre o olmasa, bu hanımların çoğunun başına kötü şeyler gelecekti. Bir de şöyle bir öykü anlattı:

«Hiç unutmam, bir gün Bayan Blanche Bay Octave ile birlikteydi. Tam o sırada da ihtiyar gelmez mi? Ama, ben ne yaptım? Salondan geçerken düşer gibi yaptım. İhtiyar hemen koştu, sonra mutfağa, bir bardak su getirmeye gitti. Bu arada da Bay Octave kaçtı.»

Zoé'yi sevecenlik dolu bir ilgi, kabullenmişlik dolu bir hayranlıkla dinlemekte olan Nana, «Yamanmışsın sen doğrusu,» dedi.

Bu kez de Bayan Lerat söze başladı: «Benim de başıma çok felaket geldi...» dedi. Sonra da Bayan Maloir'ya yaklaşarak ona içini dökmeye başladı. İkisi de yalan söylüyordu ama, Bayan Maloir başkalarının sırlarını dinliyor, kendisi hakkında tek şey anlatmıyordu. Söylendiğine göre, bu kadın hiç kimsenin girmediği bir odada oturup, nerden geldiği belli olmayan bir parayla geçinmekteydi.

Nana birdenbire köpürerek, «Bıçakla oynamasana, hala! Sinirime dokunuyor, biliyorsun,» dedi.

Bayan Lerat, kendisi de farkında olmaksızın, iki bıçağı masada çaprazlama birbirinin üstüne koymuştu. Gerçi Nana boş inançlara aldırmazdı. Ona göre tuzun dökülmesi, ya da cuma günü bir anlam taşımazdı ama, bıçağa gelince, buna dayanamıyordu işte. Bıçaklar böyle çaprazlama konunca mutlaka bir şey oluyor, Nana'nın başına hoş olmayan işler geliyordu.

Esnedi, sonra çok canı sıkkın bir şekilde: «Saat iki olmuş,» dedi. «Sokağa çıkmam gerek. Amma da dert ha!»

İki ihtiyar kadın bakıştılar. Üçü de bir şey söylemeksizin başlarını salladılar. Evet, böyle bir hayat her zaman eğlenceli değildi. Nana yine sandalyesinin

arkalığına dayanmış, bir sigara daha yakmıştı. Ötekilerse dudaklarını büzmüş, derin düşüncelere dalmışlardı.

Bir süre sessizlikten sonra Bayan Maloir Nana'ya, «Sen gelinceye kadar biz de bezik oynarız,» dedi. Sonra da Bayan Lerat'ya sordu: «Bezik bilir misiniz?»

Bayan Lerat, «Bilirim elbet,» dedi, «çok iyi bilirim hem. Zoé'yi rahatsız etmeye gerek yok. Zaten o da görünmez oldu ya... Şu masanın kenarında oynayıveririz.»

Bunun üzerine sofra örtüsünün bir ucunu kaldırıp kirli tabakların üstüne kapattılar. Tam Bayan Maloir gidip büfenin gözünden iskambil kâğıtlarını alacağı sırada Nana, «Zahmet olacak ama, beziğe oturmadan bir mektup yazıver bana,» dedi. «Mektup yazmaktan hiç hoşlanmam. Sonra, yanlışlık yaparım belki. Sen bir çırpıda öyle içten mektuplar yazıyorsun ki!»

Sonra hemen odasına koşup iyi cins mektupluk kâğıt getirdi. Masalardan birinin üzerinde de bir hokkayla ucuz bir şişe mürekkep, ucu paslanmış bir kalem duruyordu. Mektup Daguenet'ye yazılacaktı. Bayan Maloir, İngiliz biçimi, sağa doğru devrik, güzel yazısıyla mektuba kendiliğinden başladı:

«Şekerim,» diyordu, «yarın sakın geleyim deme. Biraz işim var da ondan. Ama, senin yanında da olsam, senden uzakta da olsam, hep seni düşünüyorum.»

Bunları yazdıktan sonra, «Çok çok öperim seni, diyerek mektubu bitireceğim,» diye mırıldandı.

Bayan Lerat her cümleyi bir baş hareketiyle onaylamıştı. Böyle gönül işlerine karışmaya bayıldığından, gözleri alev alev yanıyordu. Onun için, çorbada kendisinin de tuzu olsun istedi. Sevecenlik dolu tavır takınıp bülbül gibi şakıyarak, «Güzel gözlerinden çok çok öperim, diye yazsanız,» dedi.

İki ihtiyarın yüzlerinde oldukça hoşnut bir anlam

belirdiği sırada Nana, «Hah, tamam, 'Güzel gözlerinizden çok çok öperim,' diye yaz,» dedi.

Sonra Zoé'yi çağırdılar. «Birisini bul da şu mektubu götürüversin,» dediler.

Zoé de tam o sırada tiyatronun temizlikçisiyle konuşuyordu. Temizlikçi, Nana'ya tiyatrodan işle ilgili bir mektup getirmişti. Mektubun sabah getirilmesi gerekiyordu ama, her nasılsa unutulmuştu. Nana adamı içeriye çağırdı.

«Tiyatroya dönerken bu mektubu da Bay Daguenet'nin evine bırak, olur mu?» dedi.

Sonra da sorguya çekmeye başladı. Adamın söylediğine bakılırsa, tiyatro müdürü Bordenave, hayatından pek hoşnuttu. Sekiz gün sonrasına kadar bütün yerler tutulmuştu çünkü. Sabahtan bu yana birçok insan Nana'nın adresini öğrenmek için tiyatroya başvurmuştu.

Temizlikçi çıkıp gittikten sonra Nana, «En fazla yarım saat kalacağım dışarıda,» dedi, «Konuklar gelirse Zoé salona alıp bekletsin.»

Tam o bunları söylediği sırada kapının zili çaldı. Yine bir alacaklı gelmişti. Birikmiş araba paralarını istiyordu. İçeriye girerek taşlıktaki kanepeye oturdu. Ama, herif isterse akşama kadar pineklesin, önemi yoktu bunun. İş acele değildi çünkü.

Nana'ya bir tembellik çökmüştü. Yine esneyip gerinerek kendi kendine, «Hadi bakalım, kızım, davran,» dedi. «Şimdiye kadar gideceğin yere varmış bile olmalıydın.»

Yine de yerinden kımıldadığı yoktu. Halasının oyununu izliyordu. Bayan Lerat elindeki dört asla yüz sayı yazdığını söyledi. Nana çenesini avucuna dayamış, dalıp gitmişti. Saatin üçü çaldığını duyunca, birden sıçrayarak, «Hay Allah kahretsin!» diye bağırdı.

Bayan Maloir o sırada kâğıtların aslarıyla onlularını sayıyordu. Gevşek bir sesle Nina'yı yüreklen-

direrek, «Hadi, yavrum, bir an önce git de kurtul hiç olmazsa,» dedi.

Bayan Lerat da kâğıtları karıştırırken, «Çabuk ol, parayı saat dörtten önce getirirsen dört buçuk trenine yetişirim,» dedi.

Nana, «Merak etmeyin, uzun sürmez,» diye söylendi.

Zoé on dakika içinde hanımının sırtına bir elbise, başına da bir şapka giymesi için ona yardım etti. Nana'nın kötü giyinmiş olmaya aldırdığı yoktu. Tam sokağa ineceği sırada zil yeniden çaldı. Bu kez kömürcü gelmişti. Nana, «O da gidip arabacıyla otursun,» dedi. «Karşılıklı konuşup oyalanırlar hiç olmazsa.»

Yalnız, bir rezalet çıkmasından çekindiği için, mutfaktan geçip servis merdiveninden kaçtı. Zaten sık sık iniyordu bu merdivenden. Yalnız, inerken biraz eteklerini topluyordu, o kadar.

Bayan Maloir, Bayan Lerat'yla yalnız kalmıştı. «Bir kadında analık duygusu güçlü oldu mu, bu onun her kusurunu bağışlatır,» diye kesip attı.

Oyun Bayan Lerat'yı gittikçe sarmaya başlamıştı. «Elimde dört rua var,» dedi.

Sonra ikisi de bitmez tükenmez bir oyuna dalıp gittiler.

Masa hâlâ toplanmamıştı. Yemek kokusundan, sigara dumanından oluşan bulanık bir buğu odanın her yanını kaplamıştı. İki kadın yine karşılıklı birbirlerine palavra sıkmaya başlamışlardı. Yirmi dakikadan beri konyaklarını yudumlayarak oynuyorlardı. Tam o sırada zil üçüncü kez çaldı. Zoé birden içeriye girdi. İki kadını, sanki yakın dostlarıymış gibi iterek, «Duydunuz ya, yine kapı çalındı...» dedi. «Burada oturmayın. Fazla kalabalık bastırırsa evin her yanına gereksinimim olacak... Hadi çıkın dışarıya, çıkın!»

Bayan Maloir oyunu bitirmek istiyordu ama, Zoé

iskambillerin üstüne atılır gibi yapınca, oyunu bozmaksızın kâğıtları topladı. Bir yandan da Bayan Lerat konyak şişesiyle kadehleri, şekeri almış götürüyordu. İkisi de mutfağa koştular. Orada, kurumakta olan mutfak bezleriyle ve içi bulaşık suyu dolu tasın arasında, bir masanın önüne yerleştiler.

«Üç yüz kırk demiştik... Sıra sizde.»

«Kupayı oynuyorum.»

Zoé geldiğinde ikisini de oyuna dalmış buldu. Bir süre sessizlikten sonra Bayan Lerat kâğıtları karıştırdığı sırada, Bayan Maloir sordu: «Kimmiş gelen?»

Hizmetçi aldırmaz bir tavırla yanıtladı: «Hiç, canım... Genç bir delikanlı gelmiş. Kovacaktım ama, o kadar sevimli bir şey ki, sonunda 'Bekleyin,' dedim. Yüzünde tüy diye bir şey yok. Mavi mavi gözleri var. Tıpkı kıza benziyor... Koca bir demet de çiçek getirmiş ama, bana vermek istemedi... Tam dayaklık bir velet, henüz okula gidecek yaşta.»

Bayan Lerat konyakla limon ve şeker karıştırıp bir «grog» yapmak için su getirmeye gitti. Karşılıklı sıkılan palavralar onu pek susatmıştı çünkü. Zoé, «Ben de bir grog içeyim, ağzımın içi zehir gibi acı,» dedi.

Bayan Maloir, «Peki, nereye aldın o çocuğu?» diye sordu.

«Şu dipteki mobilyasız küçük odaya... İçeride topu topu hanımın bir bavuluyla bir de masa var. Kaba, cimri herifleri oraya alırım hep.»

Bir yandan da kadehindeki groga bol bol şeker koyuyordu ki, zilin sesini duyunca yine irkildi.

«Hay Allah kahretsin!» dedi. «Şunu rahat içirmeyecekler bana! Zil böyle ikide bir çalmaya başlarsa işimiz iş.»

Ama, yine de kapıyı açmak için koşup gitti. Geldiğinde, Bayan Maloir'nın soran gözlerle kendisine baktığını görünce, «Hiç,» dedi, «çiçek getirmişler de.»

Üçü de birer baş işaretiyle «şerefe» diyerek içki-

lerinden birer yudum aldılar. Zoé sonunda masayı toplamaya başlamıştı ki, zil üst üste iki kez daha çaldı. Önemli değildi bunlar. Zoé her defasında da mutfaktakilere olup bitenleri haber veriyordu. Küçümser bir tavır içinde iki kez daha, «Hiç, çiçek getirmişler de,» diye yineledi.

Bir yandan Bayan Lerat ile Bayan Maloir oyunun iki eli arasında, Zoé'nin anlattıklarını dinleyerek pek güldüler. Taşlıkta oturmuş, beklemekte olan alacaklılar her çiçek gelişte öyle tuhaf bir hal takınıyorlardı ki, sormayın! Hanım gelince çiçekleri tuvaletinin üstünde bulacaktı. Ne yazık ki bu çiçekler çok pahalı şeylerdi ama, satsan beş para bile etmezlerdi. Sokağa atılmış paraydı bu, sözün kısası!

Bayan Maloir, «Paris'te erkeklerin her gün kadınlara çiçek göndermek için harcadıkları parayı bana versinler, razıyım,» diye söylendi.

Bayan Lerat, «Pek azla da yetiniyorsunuz bakıyorum,» dedi. «Ne kadar para tutar ki!»

Saat dörde on vardı. Zoé hanımının niçin bu kadar geciktiğini anlayamıyor, bu işe şaşıyordu. Öteden beri hanımı öğleden sonra sokağa çıkmak zorunda kalırsa, işini bir çırpıda görüp geliverirdi. Bayan Maloir, «E, evdeki hesap çarşıya uymaz,» dedi.

Bayan Lerat da söze karışarak, «Hayat denen şey engellerle doludur,» dedi. «En iyisi beklemek. Bizim yeğen geciktiyse, işleri yüzünden gecikmiş olmalı, değil mi ya? Hem zaten biz halimizden hoşnutuz. Bu mutfak hoş yer doğrusu!»

Sonra, elinde kupa olmadığı için karo oynadı.

Zil yine çalmaya başlamıştı. Zoé bu kez geldiği zaman pek telâşlı bir hali vardı. Kapıdan içeriye girer girmez sesini alçaltarak, «Çocuklar, şişko Steiner geldi,» dedi. «Onu da küçük salona aldım.»

Bayan Lerat bu bayların hiçbirini tanımadığı için, Bayan Maloir ona banker Steiner'i anlattı. Steiner, Rose Mignon'dan ayrılmak üzere miydi yoksa?

Zoé başını sallıyordu. Bildiği bir şeyler vardı çünkü. Ama, yeniden gidip kapıyı açmak zorunda kaldı.

Dönüp geldiği zaman, «Bir bu eksikti!» diye fısıldadı. «Şimdi de melez geldi! «Madam sokağa çıktı,» dedim ama, dinlemedi, gidip yatak odasına postu serdi... Biz onu akşam gelecek sanıyorduk.»

Saat dördü çeyrek geçe Nana hâlâ dönmemişti. Dışarıda bu kadar zaman ne yapabilirdi ki? Aklın alacağı iş değildi bu doğrusu. Derken, iki demet çiçek daha getirdiler. Zoé'nin pek canı sıkılmıştı. Kahve kalmış mı diye gidip ibriğe baktı. Hanımlar, «Kahve varsa biz de içelim. Uykumuz dağılır hiç olmazsa,» dediler. Sandalyelerinin üstüne çökerek hep aynı hareketi yapıp iskambil destesinden boyuna kâğıt çektikleri için uykuları gelmişti çünkü.

Saat dört buçuğu çaldı. Madamın başına bir şey gelmiş olmalıydı mutlaka. Kadınlar kendi aralarında fısıldaşıyorlardı.

Bayan Maloir birdenbire boş bulunup avaz avaz, «Beş yüz,» diye bağırdı.

Sonra bir sessizlik oldu. Derken, birbirleriyle tartışmakta olan iki ihtiyar kadının boğuk mırıltıları arasında, birisinin acele adımlarla servis merdiveninden çıkmakta olduğu işitildi. Nana gelmişti, sonunda. Daha kapıyı açmadan, soluk soluğa olduğu işitildi. Yüzü kıpkırmızı, sert hareketlerle içeriye girdi. Etekliğinin askıları kopmuş olmalıydı. Etekleri merdiven basamaklarını süpürüyordu çünkü. Etekliğinin volanları ise bir su birikintisine, birinci kattan akmış olan pis bir şeylere batmıştı. O katın da pek pasaklı bir hizmetçisi vardı zaten.

Bayan Lerat, Bayan Maloir'nın yazdığı beş yüz sayıya hâlâ içerliyordu. Yeğenini görünce dudaklarını bükerek, «Hele şükür gelebildin,» dedi. «Bu kadar insanı beklettim diye ne kadar övünsen azdır doğrusu!»

Zoé de söze karışarak, «Gerçekten, Madam, doğru

değil bu yaptığınız,» dedi.

Nana'nın zaten canı sıkılmıştı. Kendisine böyle davranılınca büsbütün çileden çıktı. Başına gelen can sıkıcı işten sonra onu böyle mi karşılamalılardı yani?

«E! Kafamı şişirmeyin Tanrı aşkına!» diye bağırdı.

Hizmetçi hemen atılarak, «Aman, Madam, susun, içerde insanlar var,» dedi.

Bunun üzerine Nana sesini alçaltıp kesik kesik anlatmaya başladı:

«Beni eğlenceden mi geliyor sandınız yoksa? Herifin işi bitmek bilmiyordu ki! Benim yerimde siz olmalıydınız da görmeliydim bir... Öfkeden köpürmüştüm, adamı tokatlayacaktım neredeyse... Üstelik dönüşte araba da bulamadım. Neyse ki gittiğim yer iki adımlıktı. Neyse, yine de koştum epeyce.»

Hala sordu: «Parayı getirdin mi?»

Nana, «Ya! gördün mü? Bir de o sorun var,» dedi.

Ocağın başında bir sandalyeye oturmuştu. Koşmaktan dizleri titriyordu. Soluk bile almadan elini koynuna sokup bir zarf çıkardı. Zarfın içinde dört tane yüzer franklık banknot vardı. Nana, içinde ne olduğunu anlamak için parmağının sert bir hareketiyle zarfı yırtmıştı. Paralar işte bu geniş yırtıktan görülmekteydi. Üç kadın Nana'nın çevresini almışlar, gözlerini dikmiş zarfa bakıyorlardı. Nana'nın eldivenli minik ellerinin içindeki zarfın kalın kâğıdı buruşup kirlenmişti. Çok geç olmuştu artık. Bayan Lerat Rambouillet'ye ancak ertesi gün gidebilecekti. Nana da uzun uzun bilgi vermeye başlıyordu.

Oda hizmetçisi, «Madam, içeride konuklar var, sizi bekliyorlar,» diye yineledi.

Nana yine öfkelendi. «Varsa beklesinler,» dedi. «İşimi bitireyim, birazdan giderim yanlarına.» Sonra, halasının elini paraya doğru uzattığını görünce, «Yok yok, hepsini alma,» dedi. «Sütnineye üç yüz frank ve-

receksin, elli frank da yol parasıyla senin giderin, eder üç yüz elli. Elli frankı da ben alacağım.»

Yalnız parayı bozmak gerekince, işler çatallaştı. Evin içinde on frank bile yoktu. Bayan Maloir'ya başvurmadılar bile. Yaşlı kadın konuşulanları ilgisizce dinliyordu. Yanında otobüse binmek için gerekli otuz santimden fazla para taşımak gibi bir alışkanlığı yoktu çünkü.

Sonunda Zoé, «Gidip bavuluma bir bakayım bari,» diyerek dışarıya çıktı. Sonra da beşer franklık banknotlar halinde yüz frank alıp getirdi. Parayı masanın kenarında saydılar.

Bayan Lerat da, «Louis'ı yarın getiririm, hiç merak etme,» diyerek hemen çıkıp gitti.

Nana hep öyle oturmuş, dinleniyordu. «İçerde konuklar var demiştin, değil mi?» diye sordu.

«Evet, Madam, üç kişi var.»

Sonra da ilk olarak bankerin adını söyledi. Nana yüzünü buruşturdu, «Bir gün önce çiçek yolladı diye beni tavladığını sanıyorsa, avucunu yalasın bu Steiner,» dedi. «Hem sonra, bıktım artık! Kimseyi kabul edemem. Git söyle onlara, 'Madam bu saatten sonra gelmez artık,' de.»

Zoé hiç umursamadan, «Siz yine iyi düşünün Madam,» dedi. «Steiner'i de kabul edin mutlaka.»

Hizmetçi kadın, hanımının yine akılsızca bir hareket yapmak üzere olduğunu anladığı için, buna pek içerlemişti. Sonra Eflaklı'dan söz açtı. Adamcağız odada bekleye bekleye usanmış olmalıydı. Bunun üzerine öfkelenen Nana daha da diretti:

«Kimsenin yüzünü görmek istemiyorum. Kimsenin, anladın mı?» dedi. «Nereden çattım bu sülük gibi herife! Hepsini kapı dışarı et. Bayan Maloir ile bezik oynamak istiyorum ben. Böylesi daha iyi.»

Kapının zili yine çalınca sözleri yarıda kaldı. Bu kadarı da fazlaydı doğrusu. Bir palavracı daha gelmiş olacaktı. Zoé'ye, «Kapıyı açma sakın!» dedi ama,

hizmetçi kadın ona aldırmaksızın mutfaktan çıkmıştı bile. Dönüp geldiği zaman masanın üstüne iki kartvizit koyarak emir verir gibi, «Gelenlere, 'Biraz bekleyin, Madam şimdi gelecek,' dedim. Salonda bekliyorlar...» dedi.

Nana öfkeden kudurmuş bir halde ayağa kalkmıştı. Kartvizitlerin üstünde Marki De Chouard'la Kont Muffat De Beuville'in adlarını görünce hemen sakinleşti. Bir süre hiçbir şey söylemeksizin durdu. Sonunda, «Kimlermiş bunlar? Tanıyor musun?» diye sordu.

Zoé sır verir gibi dudaklarını büzerek, «Yaşlısını tanıyorum,» dedi. Hanımının hâlâ soran gözlerle kendisine baktığını görünce de sürdürdü: «Onu bir yerde görmüştüm sanırım.»

Bu söz üzerine genç kadın kararını vermiş göründü. İstemeye istemeye mutfaktan dışarıya çıktı. Ne hoş yerdi burası; insan burada tatlı tatlı konuşabilir, kıvılcımlı külde ısınmakta olan kahvenin kokusunu içine çeke çeke yan gelip oturabilirdi. Nana, Bayan Maloir'ı mutfakta bırakmıştı. İhtiyar kadın şimdi de iskambil falı açmaya başlamıştı. Şapkası hâlâ başındaydı. Yalnız, biraz rahat etmek için, şapkasının kurdelelerini çözüp omuzlarının üstüne atmıştı.

Tuvalet odasında, Zoé hanımının sırtına bir sabahlık geçirmesine, çabuk çabuk yardım etti. Nana da, böyle canını sıktıkları için öç almak üzere, homurdanarak bütün erkeklere bol bol küfür savurdu. Onun böyle kaba saba sözler ettiğini görmek oda hizmetçisini üzüyordu. Hanımının bu hayata atılırken kötü alışkanlıklarından kolay kolay vazgeçemediğini görmekteydi çünkü. Hattâ bütün cesaretini toplayarak, «Aman, Madam, kendinizi tutun biraz,» diye yalvardı.

Nana sözünü sakınmadan yanıtladı: «Adam sen de! Erkeklerin hepsi de pis domuzlardır, böylesinden hoşlanırlar onlar.»

Ama, kendisinin de dediği gibi, yine o her zamanki prenses tavrını takındı. Tam salona doğru ilerlediği sırada Zoé onu durdurdu, hanımına danışmaksızın, Marki De Chouard'la Kont Muffat'yı kendiliğinden oturma odasına soktu. Böylesi çok daha iyiydi kuşkusuz.

Genç kadın yapmacık bir incelikle, «Bağışlayın, baylar, sizi beklettiğime pek üzüldüm,» dedi.

İki erkek selam verdiler, sonra da oturdular. İşlemeli bir tül perdeden içeriye hafif bir gün ışığı sızıyordu. Burası, evin en şık odasıydı. Duvarlarda açık renk kumaşlar, ortada mermer kaplı bir tuvalet masası, çerçevesi oymalı bir boy aynası, bir şezlong, mavi saten kaplı koltuklar vardı. Tuvalet masasının üstünde yığılı duran gül, leylâk, sümbül demetleri, insanın içine işleyen kokularını çevreye saçıyorlardı. Bir yandan da nemli havada, tuvalet masasının leğenlerinden yükselen yavan kokunun yanı sıra, daha sert bir koku duyulmaktaydı: İnce ince ufalanıp bir bardağın dibine konmuş olan kuru hintnanesi kırıntılarının kokusuydu bu. Nana büzülüp toparlanıyor, sabahlığının önünü kapatıyordu: Sanki tuvalet odasında yıkanıyormuş da, teni henüz nemliyken konuklar bastırmış gibi bir hali vardı. Dantellerinin arasında hem gülümsüyor, hem ürkek tavırlar takınıyordu.

Kont Muffat ciddi bir tavırla, «Üstelediğimiz için özür dileriz, hanımefendi,» dedi. «Arkadaşımla ben bu mahalledeki hayır kurumunun üyesiyiz de, sizden bir bağışta bulunmanızı dileyecektik.»

Marki De Chouard da kibarca söze karışarak, «Bu apartmanda sizin gibi büyük bir oyuncunun oturduğunu öğrenir öğrenmez, yoksullar için yardım istemeye karar verdik,» dedi. «Zaten bana sorarsanız, sanat yeteneği olan bir insanın her zaman duyarlı bir yüreği de vardır.»

Nana alçakgönüllü tavırlar takınıyor, bir yandan

kafasından çabucak bir şeyler düşünürken, öbür yandan da başını ufak hareketlerle sallıyordu. Ötekini ihtiyar alıp buraya getirmiş olmalıydı. Pek çapkın bakışları vardı çünkü. Berikinden de sakınmak gerekirdi ha! Baksanıza, şakakları nasıl da garip bir biçimde şişiveriyordu adamın! İstese yalnız da gelebilirdi. Evet, evet, burada oturduğunu kapıcıdan öğrenmiş olacaklardı. Her biri kendi hesabına gelmişti ama, birbirlerini de destekliyorlardı.

Nana çok sevimli bir tavırla, «Elbette efendim, çok iyi ettiniz geldiğinize,» dedi.

Bu sırada kapı zilinin çaldığını duyunca birden irkildi. Bir konuk daha gelmişti ha? Bu Zoé de her gelene kapıyı açıyordu! Sözlerini sürdürdü: «İnsan başkasına yardım edecek durumda olunca, seve seve yapar bunu doğrusu.»

Aslı aranırsa, bu durum gururunu da okşamıştı.

Marki yine söze başlayarak, «Ah, Madam,» dedi, «nasıl bir yoksulluk var burada, düşünemezsiniz! Bizim mahalle Paris'in en zengin yerlerinden biridir ama, burada üç binden fazla yoksul var. Hem de zavallılar ne haldeler bilseniz: Aç çocuklar, hasta kadınlar; hepsi de her türlü yardımdan uzak, soğuktan ölüyor zavallılar...»

Nana pek duygulanmış bir tavırla, «Vah zavallılar!» dedi.

Öylesine acımıştı ki, güzel gözleri yaşlarla doldu. Boş bulunup bir hareket yaparak eğilmişti. Önü açılan sabahlığından göğsü göründü. Öte yandan da bükük dizleri ince kumaşın altında baldırlarının biçimini olduğu gibi ortaya çıkarıyordu. Markinin solgun yanaklarında hafif bir kızartı belirdi. Konuşmak üzere olan Kont Muffat da önüne baktı. Odanın içi pek sıcaktı; kapalı bir limonluğun ağır havası gibiydi sanki. Güller solmaya başlıyor, bardağın dibindeki hintnanesinden çevreye sarhoş edici kokular yayılıyordu. Nana devam etti:

«İnsan bu gibi durumlarda zengin olmayı o kadar istiyor ki! Neyse, herkes elinden geldiği kadar yardım eder elbet... Emin olun, baylar, haberim olsaydı eğer...»

Yüreği o kadar yufkalaşmıştı ki, konuşursa saçmalayacaktı. Onun için, sözlerini tamamlamadı. Bir an, çekingen kalakaldı. Elbisesini çıkardığı sırada elli frangı nereye koyduğunu bir türlü hatırlayamıyordu. Sonradan aklına geldi: Para, tuvalet masasının köşesinde, devrilmiş bir krem kavanozunun altında olacaktı. Tam ayağa kalktığı sırada, kapının zili uzun uzun çaldı. Hay Allah kahretsin! Bir konuk daha! Bitmeyecek miydi bu, canım? Kontla Marki de ayağa kalkmışlardı. Marki kulaklarını oynatıp kapıdan yana dikmişti. Bu zillerin çalınışını tanırmış gibiydi. Muffat Marki'nin yüzüne baktı. Sonra ikisi de bakışlarını başka yana çevirdiler. Utanıyorlardı, yeniden soğuk bir tavır takındılar. Birisi tıknaz, sağlam yapılı, gür saçlıydı. Öteki, dar omuzlarını kaldırmıştı. Seyrek beyaz saçları omuzlarının üzerine dökülmüştü.

Nana on tane iri gümüş parayı getirirken gülümseyerek, «Buyurun, size zahmet olacak ama, baylar... Yoksullar için...» dedi. Çenesinde o çok hoş gamze yine belirmişti. Yapmacıktan uzak, sevecen bir tavır takınmış, paraları iki erkeğe uzatıyordu. «Hanginiz istiyorsunuz?» der gibiydi. Kont daha çabuk davrandı, elli frangı aldı; fakat paralardan biri kadının avucunda kaldı. Bunu da alırken, Kontun eli kadının tenine değdi. Ilık, yumuşacık bir tendi bu, Kont bu yüzden irkilmekten kendini alamadı. Onların bu hali karşısında, Nana hâlâ gülüyordu.

«Şimdilik bu kadar, baylar,» dedi. «Başka sefere daha fazlasını vermek isterim.»

Kont ile Markinin orada daha kalmaları için neden yoktu artık. Selam vererek kapının yolunu tuttular. Tam dışarıya çıkacakları sırada, zil yeniden

çaldı. Marki hafifçe gülümsemekten kendini alamadı. Kont ise birden daha ciddileşivermişti. Zoé'nin yeni geleni de bir yerlere tıkmasına ortam sağlamak için, Nana onları biraz daha oyaladı. Gelenlerin birbirleriyle karşılaşmalarından hoşlanmıyordu çünkü. Ama, evin içi tıklım tıklım dolu olmalıydı. Onun için, salonun boş olduğunu görünce içi rahat etti. Zoé gelenleri dolaplara mı tıkmıştı yoksa?..

Salon kapısının önünde durarak, «Güle güle, baylar,» dedi.

Gülüşüyle, ışıl ışıl bakışlarıyla ikisini de sarmıştı sanki. Kont Muffat kibar kimselerin toplantılarında bulunmaya pek alışmış olduğu halde, yine de heyecanlıydı. Nana'nın karşısında saygıyla eğildi. Havaya gereksinimi vardı, bu tuvalet odasından çıkarken başı dönüyor, burnuna çarpan çiçek ve kadın kokusu onu boğacak gibi oluyordu. Onun arkasından gelmekte olan Marki De Chouard, kendisini kimsenin göremeyeceğine inandığından, Nana'ya göz kırpmaya kalkıştı; yüzü birden değişivermişti. Diliyle dudaklarını yalıyordu.

Nana yeniden tuvalet odasına girdi. Zoé elinde kartvizitlerle, mektuplarla burada kendisini bekliyordu.

Nana daha fazla gülerek, «Vay namussuzlar vay!» diye bağırdı, «gelip elli frankımı kaptılar!»

Yalnız hiç de öfkelenmiş değildi, ama erkeklerin ondan böyle para almış olmaları kendisine tuhaf görünüyordu; yine de pek hınzır heriflerdi, beş parasız bırakmışlardı onu. Kartvizitlerle mektupları görünce öfkesi yine arttı. Mektuplar neyse, bunlar, bir gün önce kendisini alkışladıktan sonra, şimdi de aşklarını açıklamak isteyen baylardan geliyordu. Konuklara gelince, hepsinin cehenneme kadar yolları vardı!

Zoé bunları evin her yanına yerleştirmişti. «Bu ev çok rahat doğrusu,» diyordu. «Her odanın kapısı koridora açılıyor. Bayan Blanche'ın evinde salondan

geçmek gerekiyordu. Bu yüzden başı epeyce derde girmişti zavallının.»

«Hepsini sepetle bunların,» dedi Nana. «İşe de şu melezle başla.»

Zoé gülümseyerek, «Ohooo, onu sepetleyeli yıl oldu!» dedi. «Bu akşam gelemeyecekmiş de, bunu size haber vermeye gelmiş.»

Nana bu habere pek sevindi, sevincinden ellerini çırptı. Demek gelmeyecekti ha? Aman ne iyi şeydi bu! Özgür kalacaktı. Sanki kendisini en korkunç bir işkenceden kurtarmışlar gibi, rahatladığını göstermek için durmadan, «Oh!» diyerek içini çekiyordu. İlk aklına gelen, Daguenet oldu. Zavallı yavrucak! Aksi gibi ona da, «Perşembeye kadar bekle,» diye mektup yazmıştı! Çabuk, Bayan Maloir hemen bir mektup daha yazmalıydı ona. Zoé, «Bayan Maloir her zamanki gibi sessizce kaçıp gitmiş,» dedi.

Bunun üzerine Nana, «Birisiyle haber mi göndersek acaba?» dedi, ne yapacağını bilmez bir halde düşünmeye başladı. Pek yorgundu da. Şöyle bütün gece güzel bir uyku çekmek ne de hoş olacaktı! Sonunda, çekeceği bu tatlı uykunun düşüncesi baskın çıktı. Bir kez olsun kendine böyle bir uykuyu ikram edebilirdi artık.

Obur bir tavırla, «Tiyatrodan döner dönmez yatacağım, sen de beni öğleye kadar uyandırmazsın, olmaz mı, Zoé?» diye fısıldadı. Sonra sesini yükselterek sürdürdü: «Hadi bakalım, şimdi de hemen ötekileri sepetle!»

Zoé yerinden kımıldamıyordu; «Madam, akıl öğretmek gibi olmasın ama, pek başınıza buyruk davranıyorsunuz, ikide bir öfkeleniveriyorsunuz,» dedi. «Ben bu işlerde daha deneyimliyimdir. Sizin de bundan yararlanmanızı istiyorum. Steiner'i de mi sepetliyeyim yani?»

Nana, «Elbette,» diye yanıtladı. «İlk önce onu sepetle hem.»

Hizmetçi hanımına düşünmek için biraz zaman bırakmak üzere azıcık bekledi. Sonra sordu: «Madam, bu Steiner çok zengindir, bütün tiyatro çevrelerinde tanınmıştır. Rose Mignon da sizin rakibinizdir. Steiner'i Rose'un elinden almakla koltuklarınız kabarmaz mı yani?»

Nana, «Evet, anlıyorum ama, yine de çabuk ol, söyle ona, kafamı ütülemesin!» dedi.

Sonra birden düşüncesini değiştirdi. Ertesi gün rahatlıkla pişman olabilirdi. Bunun üzerine, çocukça bir hareket yaptı. Gülerek, göz kırparak, «Ama, alt tarafı, bu adamı elde etmek için en kısa yol, yine de onu kapı dışarı etmektir,» dedi.

Zoé buna pek şaştı. Birden derin bir hayranlık duyarak hanımına baktı. Sonra gidip, gözünün yaşına bakmaksızın, Steiner'i kapı dışarı etti.

Öte yanda da Nana hizmetçisine herkesi sepetlemek olanağını vermek için birkaç dakika bekledi. Böylesine saldırı görülmüş şey değildi doğrusu! Başını uzatıp salona baktı; içerisi boştu. Yemek odası da boşalmıştı. Bunun üzerine artık kimse kalmamış, diye ferahladı, sonra yine evin içini dolaşmaya başladı. Derken, küçük bir odanın kapısını açınca ansızın genç bir delikanlıyla burun buruna geldi. Delikanlı bir bavulun üstüne sakin sakin oturmuştu. Pek uslu bir hali vardı. Kucağında da kocaman bir çiçek demeti duruyordu.

Nana, «Aman Tanrım! Burada birisi daha var!» diye bağırdı.

Delikanlı onu görünce sandığın üzerinden kalkmış, yüzü de pancar gibi kıpkırmızı olmuştu. Heyecandan dili tutulmuştu. Elindeki çiçek demetini ne yapacağını bilemiyor, bunu bir elinden öbür eline alıp duruyordu. Çocuğun toyluğu, sıkılganlığı, elindeki çiçeklerle takındığı ilginç tavır Nana'nın pek içine dokundu. Bir kahkaha kopardı. Çocuklar da kendisini görmeye geliyorlardı demek! Şimdi de kun-

dak çocukları gelecekti belki! Sevecen bir anne tavrı takınarak kendini bıraktı, elleriyle dizlerine vurarak alay olsun diye sordu:

«Burnunu sileyim diye mi geldin buraya yoksa, yavrum?»

Çocukcağız yalvaran bir sesle yavaşça, «Evet!» diye yanıtladı.

Bu yanıt Nana'yı daha fazla güldürdü. Delikanlı on yedi yaşındaydı, adı Georges Hugon'du. Bir gün önce Variétés Tiyatrosu'na gitmiş, bugün de Nana'yı görmeye gelmişti.

Genç kadın sordu: «Bana mı getirdin bu çiçekleri?»

«Evet.»

«Ver bakayım öyleyse, sersem.»

Tam çiçek demetini alıyordu ki, delikanlı yaşına özgü açgözlülükle onun ellerine yapıştı. Nana kurtulmak için onu dövmek zorunda kaldı neredeyse. Vay bacaksız vay, amma da saldırıyordu ha! Nana bir yandan onu azarlarken, öbür yandan yanakları pembe olmuştu. «İzin veriyorum, yine gel beni gör,» diyerek çocuğu gönderdi. Zavallı giderken sendeliyor, kapının yolunu bulamıyordu.

Nana yine tuvalet odasına döndü; hemen de berber Francis onun saçlarını iyice düzeltmek için çıkageldi. Nana ancak akşamları giyinip kuşanıyordu. Aynanın karşısına oturmuş, berberin usta ellerinin altında başını eğmiş, hiç ses çıkarmaksızın dalgın dalgın duruyordu. O sırada Zoé yine içeriye girdi:

«Madam, bir kişi daha kaldı ama, bir türlü gitmek istemiyor,» dedi.

Nana sakin sakin yanıtladı: «Öyleyse bırak otursun.»

«Ama, bu arada yeni yeni konuklar geliyor.»

«Adam sen de! Söyle beklesinler. Karınları acıkınca çekip giderler.»

Düşüncesini değiştirmişti. Erkekleri böyle beklet-

mek pek hoşuna gidiyordu. Aklına gelen yeni bir şey onu büsbütün neşelendirdi. Francis'in elinden kurtularak kapıyı kendisi sürgüledi, şimdi erkekler bitişik salona istedikleri kadar dolsunlardı, duvarı delecek halleri yoktu ya! Zoé de mutfağa açılan küçük kapıdan girip çıkar, sorun kalmazdı. Öte yandan, kapının zili zır zır ötüyordu durmadan. Her beş dakikada bir canlı, berrak bir biçimde çınlamaktaydı. İyi ayarlanmış bir makine gibi, düzenli aralarla çalmaktaydı. Nana da oyalanmak için zilin bu çalışlarını sayıyordu. Derken, aklına bir şey geldi:

«Benim badem şekerleri nerede?» diye sordu.

Badem şekerlerini Francis de unutmuştu. Bir hanıma armağan veren kibar bir erkek tavrıyla redingotunun cebinden bir paket çıkardı. Yalnız, her hesap görüşte, badem şekerlerini Nana'ya yazıyordu. Genç kadın, paketi kucağına koydu. Berberin hafif itişleriyle başını o yana, bu yana çevirirken, şekerleri de yemeye başladı.

Bir ara sessiz sessiz durduktan sonra, «Vay canına, ardı arkası kesilmiyor heriflerin,» diye söylendi.

Zil üst üste üç kez daha çalmıştı. Gittikçe de daha sık çalıyordu. Bu çalışlar arasında, aşkını ilk kez açıklarmış gibi, titrek bir sesle kekeleyenler vardı; bazan da zil, hoyrat bir parmağın altında hiç çekinmeden çın çın ötüyordu, ayrıca kapıyı acele acele çalanlar da oluyor, o zaman zilin çınlayışı havadan aceleci bir ürpertiyle geçip gidiyordu. Hani yortu günleri kilise çanlarıyla konser verilir ya; Zoé'nin dediği gibi, bu da öyleydi işte, mahalleyi ayağa kaldıran gerçek bir konserdi. Sayısız erkek gelip, fildişi düğmenin ucundaki tele sırayla parmağını basıyordu. Tiyatro müdürü Bordenave çok şakacı bir adamdı doğrusu: Nana'nın adresini pek fazla sayıda insana vermişti. Bir gün önce salonda kaç seyirci varsa hepsi geleceğe benziyordu.

Nana, «Ha! Francis, iyi ki aklıma geldi,» dedi.

«Yüz frank var mı sende?»

Francis biraz geriledi, saç tuvaletini şöyle bir inceledi. Sonra sakin bir tavırla, «Yüz frank mı? Duruma göre...» dedi.

Nana sürdürdü: «Güvence filân istiyorsan hiç merak etme yani...»

Sözünü bitirmeksizin eliyle geniş bir hareket yaparak, bitişik odaları gösteriyordu. Francis yüz frank borç verdi ona. Zoé'de kapıyı açmaktan fırsat buldukça içeriye gelip gelip hanımının tuvaletini hazırlıyordu. Çok geçmeden Nana'yı giydirmek zorunda kaldı. Öte yanda berber de saçları son bir kez düzeltmek için bekliyordu. Kapının zili oda hizmetçisine bir türlü aman vermiyordu ki! Bu yüzden Zoé, hanımının korsesini bağlayamadan, ya da yalnız tek ayağına iskarpinini giydirdikten sonra dışarıya fırlamak zorunda kalıyordu. Zoé bu işlerde epey kaşarlanmıştı ama, yine de şaşırıyordu. Evin bütün köşe bucağını kullanarak erkekleri hemen hemen her yana yerleştirmişti ama, sonunda üçünü, dördünü bir araya yerleştirmek zorunda kalmıştı. Bu ise onun ilkelerine aykırıydı. Neyse, bu herifler birbirlerini yerlerse yesinler, ona da aldırdığı yoktu! Böylelikle biraz yer açılırdı hiç olmazsa! Nana ise kapısını sürgülemiş, güvencedeydi ya, gelenlerin hiçbirine metelik verdiği yoktu. «Nasıl soluduklarını bile duyar gibiyim,» diyordu. «Kimbilir ne kılıktadırlar şimdi! Kıçlarının üstüne oturmuş, dillerini bir karış sarkıtmış köpekler gibi olmalılar. Bir gün önce kazandığım başarı sürüyor demek. Baksana, köpek sürüsü gibi, bir alay insan izimden yürüyerek ardıma takılmış.»

Sonra, «Hiç olmazsa bir şey kırmasalar,» diye mırıldandı.

Aralıklardan içeriye giren soluklar karşısında kaygılanmaya başlıyordu. Derken, Zoé, Labordette'i içeriye aldı; Nana da onu görünce birden ferahladı. Labordette onun adına mahkemede yapmış olduğu

bir işi söylemeye gelmişti. Yalnız, Nana'nın onu dinlediği bile yoktu.

Boyuna, «Hadi, götürüyorum seni,» deyip duruyordu. «Akşam yemeğini birlikte yeriz. Oradan da tiyatroya kadar sen götürürsün beni. Sahneye ancak saat dokuz buçukta çıkacağım.»

Şu Labordette çok iyi çocuktu doğrusu, tam da zamanında gelmişti! Hiçbir zaman bir şey istediği yoktu! Kadınlarla yalnızca arkadaşlık ediyor, ayrıca onların ufak tefek işlerini yapıyordu. Nitekim, Nana'nın yanına gelmeden, taşlıkta beklemekte olan alacaklıları da savmıştı. Bu adamcağızların para filân istedikleri de yoktu; tersine. Oturup bekleyişlerinin tek nedeni hanımefendiye bir gün önce kazandığı başarıdan dolayı hayranlıklarını bildirmek, başka şeye gereksinimi olup olmadığını onun kendi ağzından öğrenmek içindi.

Nana giyinmişti. «Hemen savuşalım, azizim, hemen savuşalım,» dedi.

Tam o sırada Zoé içeriye girdi. Bağıra bağıra, «Madam, artık kimseye kapıyı açmayacağım...» dedi. «Merdivende adamlar kuyruk olmuş, bekliyor!»

Merdivende kuyruk olmuşlardı ha? Francis öteden beri bir İngiliz soğukkanlılığına özenirdi ama, bir yandan taraklarını toplarken, öbür yandan bu işe o da gülmekten kendini alamadı. Nana Labordette'in koluna girmiş, onu mutfağa doğru itiyordu. Sonra da, erkeklerden yakasını kurtararak, savuşup gitti. Hayatından pek hoşnuttu. Labordette'le birlikte nerede olsa yalnız kalabileceğini, onun kendisine karşı hiçbir saçma harekette bulunmayacağını biliyordu.

Servis merdiveninden inerlerken, «Sonra da beni alıp eve kadar getirirsin,» dedi. «Daha güvenlikte olurum böylece... Hele bir düşün; bütün gece uyuyacağım, gecenin hepsi benim olacak. Az şey mi bu, azizim!»

3

Madam Muffat De Beuville'i Kont'un bir yıl önce ölmüş olan annesinden ayırdetmek için, herkes onu Kontes Sabine diye çağırmayı alışkanlık edinmişti. Kontes her salı günü, Miromesnil ve Penthievre sokaklarının köşesinde bulunan konağında konuklarını kabul ederdi. Dört köşe, kocaman bir binaydı bu konak, Muffat'lar da yüz yıldan çok bir zamandır burada oturuyorlardı. Konağın sokağa bakan yüksek, kara önyüzünün uyurmuş gibi bir hali vardı. Bir manastırınki gibi asık yüzlüydü. Pencerelerdeki kocaman kocaman pancurlar, her zaman kapalı duruyordu. Binanın arkasında, küçük, nemli bir bahçede birkaç tane ağaç vardı. Zavallıların güneşe öyle gereksinimleri vardı ki, boyuna uzamışlar, pek cılız kalmışlardı. O kadar uzamışlardı ki hem, damdaki kiremitlerin ardından, bu ağaçların bazılarını görmek olasıydı.

O salı, saat ona doğru salonda on - on iki kişi ya var, ya yoktu. Kontes yakın konuklarını kabul edeceği zaman ne küçük salonu, ne de yemek salonunu açardı. Böylece herkes birbirine daha yakın olur, ateşin başında konuşulurdu. Salon da pek büyük, pek yüksek tavanlıydı. Bahçeye bakan dört penceresi vardı. Nisan sonlarının bu yağmurlu akşamında, ocakta koca koca kütükler yanıyordu ama, insan bahçenin nemini salonda da hissedebiliyordu. Bu salona güneşin girdiği görülmüş değildi. Yeşilimsi aydınlığıyla gün ışığı, salonun içini zor aydınlatabiliyordu. Akşam olup lâmbalarla avize yanınca, masif maundan «Empire» biçimi mobilyaları ve geniş parlak nakışlı sarı kadife kaplı koltuklarıyla, perdeleriyle salon da-

ha da asık yüzlüydü. İnsan buraya adım atınca soğuk bir havanın, eski alışkanlıkların, her yanından tutuculuk kokusu çıkan kaybolmuş bir çağın içine girdiğini anlıyordu.

Kontun annesi, ölünceye kadar, kalın kumaşla kaplı sert tahtadan dört köşe bir koltukta oturmuştu. Bu koltuğun karşısında, ocağın öbür yanında da Kontes Sabine derin bir iskemlede oturuyordu. Bu iskemlenin kırmızı ipekliden kapitone yüzü kuştüyü gibi yumuşacıktı. Salondaki tek modern mobilya buydu. Bu asık yüzlü yerde şen bir köşe yaratıyor, öbür eşyalarla çelişiyordu.

Genç kadın, «İran Şahı da gelecek demek,» diyordu.

Uluslararası sergi dolayısıyla Paris'e gelecek olan kralları konuşuyorlardı. Ocağın önünde birkaç hanım halka olmuşlardı. Bunların arasında bulunan Madam Du Joncquoy'nun kardeşi Doğu ülkelerinde elçi olarak bulunmuştu. Şimdi de kadın, Nâsıreddin Şah'ın sarayına ilişkin bilgiler veriyordu.

Kocası bir demir fabrikasının sahibi olan Madam Chantereau, Kontesin hafifçe ürperdiğini, yüzünün sarardığını görünce, sordu:

«Hasta mısın yoksa, şekerim?»

Kontes gülümseyerek yanıtladı: «Yo, hiçbir şeyim yok. Yalnız, biraz üşüdüm, o kadar... Bu salon öyle güç ısınıyor ki!»

Beri yandan da, siyah gözleriyle, duvardan tavana kadar, şöyle bir bakındı. Kontes Sabine'in kızı on altı yaşındaydı. Tam nankör yaş denen çağdaydı. İnce, ama anlamsız bir hali vardı. Oturduğu iskemleden kalkarak sessiz sessiz gelip, düşmüş olan odunlardan birini kaldırdı. Kontes Sabine'in rahibeler okulundan arkadaşı olan, ondan da beş yaş daha küçük bulunan Madam De Chezelles yüksek sesle, «Amma da yaptın!» dedi. «Böyle bir salonum olsun isterdim doğrusu... Konuklarını rahat rahat kabul

edebiliyorsun hiç olmazsa... Bugün kibrit kutusu kadar odalar yapıyorlar artık... Senin yerinde olmayı pek isterdim!» Sert hareketler yaparak söyleniyor, «İlk iş olarak perdeleri, koltukları, her şeyi değiştirirdim,» diyordu, «sonra da balolar verirdim, bütün Paris bizim eve akın ederdi.»

Kadının arkasında, bir yargıç olan kocası durmaktaydı. Ağırbaşlı bir tavırla onun söylediklerini dinliyordu. Söylendiğine göre Madam De Chezelles kocasını açıktan açığa aldatmaktaydı ama, herkes onun bu halini deliliğine vererek bağışlıyor, yine de onunla konuşuyordu.

Kontes Sabine hafifçe gülümseyerek arkadaşı için, «Léonide bu, söyler de söyler!» diye mırıldanmakla yetindi.

Düşüncelerini tamamlamak için de tembel tembel bir el hareketi yaptı. Kontes, içinde tam on yedi yıl oturduktan sonra, bu salonu değiştirecek değildi. Kaynanasının sağlığında nasılsa, yine öyle kalacaktı burası. Sonra, Kontes, konuşmasını sürdürdü:

«Söylendiğine göre Prusya Kralıyla Rus Çarı da geleceklermiş.» Madam Du Joncquoy, «Evet,» dedi, «çok güzel şenlikler de yapılacakmış.»

Banker Steiner de az zaman önce ev sahiplerine tanıştırılmıştı. Paris'in kalburüstü bütün insanlarını da tanıyordu. Şimdi iki pencere arasındaki bir kanepeye oturmuş, konuşurken, durmadan bir milletvekilini sorguya çekiyordu. Borsada bir hareket olacağını sezmiş, adamın ağzından ustalıklı bir şekilde söz almaya uğraşıyordu. Kont Muffat her zamankinden daha asık bir yüzle onların karşısına dikilmiş, hiç ses çıkarmaksızın, konuşulanları dinliyordu. Dört beş delikanlı da kapının yanında başka bir öbek oluşturmuşlar, Kont Xavier De Vandeuvres'ün çevresini almışlardı. Kont onlara alçak sesle bir öykü anlatıyordu. Öykü çok açık saçık bir şey olmalıydı, çünkü delikanlıların hepsi gülmekten katılıyorlardı. Odanın

tam ortasında da şişman bir adam, tek başına bir koltuğa çökmüştü. İçişleri Bakanlığında şube müdürü olan bu adam, gözleri açık olduğu halde uyuyordu. Delikanlılardan birisi Kont De Vandeuvres'ün anlattığı öyküye, inanmaz gibi bir tavır takınınca, Kont sesini yükselterek, «Sen de hiçbir şeye inanmazsın, Foucarmont,» dedi. «Sonunda hiçbir şeyden zevk alamaz hale geleceksin.»

Sonra, gülerek, hanımların yanına gitti. Kont De Vandeuvres büyük bir ailenin son çocuğuydu. Kadın tavırlıydı, pek şakacıydı. O sıralarda, servetini, hiçbir şeyin durduramadığı büyük bir oburlukla yiyip bitiriyordu. Paris'in en ünlü yarış atları onundu. Bu atlar ona büyük bir paraya mal oluyordu. İmparatorluk Kulübü'nde de her ay kumarda çok büyük paralar kaybetmekteydi. Metresleri, her yıl onun bir çiftliğini, birkaç dönüm toprağını, ormanını yiyip bitiriyorlar, böylelikle Picardy'deki geniş malikânesinin bir parçasını daha kemirmiş oluyorlardı.

Léonide, Kont'a, kendi yanında ufak bir yer açarak, «Asıl siz hiçbir şeye inanmazsınız, Kont,» dedi. «Zevkini körleten bir kimse varsa, o da sizsiniz.»

Kont yanıtladı: «İyi ya işte. Ben de deneyimlerimden yararlanmanızı istiyorum.»

Kontu susturdular. Mösyö Venot onun sözlerine dayanamıyordu çünkü. O sırada hanımlar biraz çekilince, bir şezlongun içine kurulmuş, altmış yaşlarında kadar, ufak tefek bir adam göründü. Çürük dişlerini göstererek kurnaz kurnaz gülümsüyordu. Babasının evindeymiş gibi yan gelmiş, herkesi dinliyordu ama, kendisi tek söz söylemiyordu. «Yok canım, bu sözlerden alınmış filân değilim,» demek ister gibi bir el işareti yaptı. Vandeuvres kibirli tavrını yeniden takınmıştı, ciddilikle konuşmasını sürdürdü:

«Mösyö Venot pek iyi bilir ki, inanılması gereken şeye inanırım.»

Böylelikle inancını ortaya koymuş oluyordu. Lé-

onide bile bu sözlerden hoşnut göründü. Dipte, delikanlılar artık gülüşmüyorlardı. Salonda pek ciddi bir hava vardı. Delikanlılar hiç de eğlenemiyorlardı burada. Soğuk bir rüzgâr esivermişti sanki. Sessizliğin ortasında, Steiner'in genizden gelen sesi işitiliyordu. Milletvekilinin sözlerini kaçırmak istemeyişi, bankeri sonunda çileden çıkarmıştı.

Kontes Sabine bir süre ateşe baktı. Sonra, yarıda kalan konuşmasını sürdürerek, «Geçen yıl Baden' de Prusya Kralını gördüm ben,» dedi. «Yaşına göre epey dinç sayılır doğrusu.»

Madam Du Joncquoy, «Başbakan Kont Bismarck da Prusya Kralıyla birlikte gelecek,» dedi. «Kontu tanır mısınız bilmem? Kardeşimle bir gün, onun evinde öğle yemeği yemiştik. Epey oluyor, Kont o zamanlar Paris'te Prusya elçisiydi... Bu adamın kazandığı son başarıları da bir türlü anlayamıyorum doğrusu.»

Madam Chantereau, «Neden?» diye sordu.

«Nasıl söyleyeyim, bilmem ki... Hoşuma gitmiyor bu adam. Kaba, terbiyesiz. Sonra, onu aptal da buluyorum ben.»

Bunun üzerine herkes Kont Bismarck'tan sözetmeye başladı. İleri sürülen düşünceler birbirine hiç uymuyordu. Vandeuvres onu tanıyor, «İyi içer, iyi de kumar oynar,» diyordu. Konuşmanın en civcivli yerinde kapı açıldı, içeriye Hector De La Faloise girdi. Onun ardından yürümekte olan Fauchery de Kontes'e yaklaştı, eğilerek,

«Madam, ince çağrınızı anımsadım, onun için geldim...» dedi.

Kontes gülümseyerek ona güzel birkaç söz söyledi. Gazeteci gidip Kontu da selamladıktan sonra salonun ortasında şaşkın şaşkın durdu. Oradakilerden yalnız Steiner'i tanıyordu. Vandeuvres de dönerek gazetecinin yanına gelip onun elini sıktı. Fauchery bu karşılaşmadan pek hoşnut kalmıştı. Birden içini

dökmek gereksinimini duydu. Kontu bir kenara çekerek alçak sesle, «Yarın! Gelecek misiniz?» diye sordu.

«Geleceğim elbet!»

«Gece yarısı, onun evinde buluşacağız.»

«Biliyorum, haberim var... Blanche'la gideceğim oraya.»

Kont De Vandeuvres Bismarck'ın lehinde yeni bazı şeyler söylemek için hanımların yanına dönmek isteğindeydi, Fauchery onu alıkoydu:

«Birisini daha çağırmamı söyledi ama, kimi, kesinlikle bilemezsiniz,» dedi.

Sonra başıyla ufak bir işaret yaparak Kont Muffat'yı gösterdi. Kont da o sırada, milletvekili ve Steiner'le birlikte, bütçenin bir noktası üzerinde tartışıyordu. Vandeuvres pek şaşmış, üstelik neşelenmişti de,

«Yok canım?» dedi.

«Getireceğim mutlaka, diye söz de verdim ona üstelik. Zaten buraya gelişimin bir nedeni de bu.»

İkisi de sessiz sessiz gülüştüler. Vandeuvres acele yine hanımların yanına gitti.

«Ben de tersine, Bismarck'ı çok şakacı buluyorum,» diye bağırdı; «Bakın, bir akşam benim önümde öyle hoş bir söz söylemişti ki...»

Bu sırada Hector, Fauchery ile Vandeuvres'ün alçak sesle çabucak bir şeyler konuştuklarını duymuştu. Fauchery gelsin de konuştuklarını kendisine de söylesin diye bekledi ama, gazeteci gelmedi. Kimden sözediliyordu? Yarın, gece yarısı ne yapılacaktı? Bunun üzerine Fauchery'nin peşini bırakmadı. Gazeteci gidip bir koltuğa oturmuştu. En çok da Kontes Sabine'le ilgileniyordu. Adını çok işitmişti bu kadının. On yedi yaşında evlenmiş olduğuna göre, şimdi otuz dört yaşında olmalıydı. Evlendikten sonra da kocasıyla kaynanası arasında bir manastır hayatı sürmüştü. Kibar çevrelerde kimileri onun için çok so-

ğuk, dindar bir kadındır, diyorlardı. Bazıları da, Kontesin bu eski konağa kapanmadan önceki güzel gülüşlerini, alev alev yanan iri gözlerini hatırlayarak ona acıyorlardı. Fauchery genç kadını incelerken, duraksadı. Arkadaşlarından bir yüzbaşı vardı, son günlerde Meksika yolculuğunda vurulup ölmüştü. Bu adam yola çıkmadan bir gün önce yemekten kalktıkları sırada Fauchery'ye damdan düşercesine içini döküvermişti. En ağzı sıkı insanlar bile bazı durumlarda böyle birdenbire içlerini döküverirler. Fauchery şimdi bunları belli belirsiz hatırlıyordu. O akşam çok iyi yiyip içmişlerdi. Fauchery de Kontesi bu eski moda salonun ortasında siyahlar giyinmiş, sakin sakin gülümser gördükçe, o zaman duyduklarından kuşkulanacağı geliyordu. Kontesin tam arkasında durmakta olan bir lâmba onun yüzünün ince çizgilerini olduğu gibi ortaya çıkarmaktaydı. Tombul, esmer bir kadındı. Yalnız, kalın dudaklı ağzı, yüzüne bir tür şehvet anlamı veriyordu.

Bu gibi toplantılarda sıkıldığını göstermek için çeşitli tavırlar takınmakta olan Hector, «Ne diye bu Bismarck'ın üstüne düşüyorlar sanki böyle?» diye fısıldadı. «İnsan sıkıntıdan patlayacak. Nerden akıl ettin buraya gelmeyi, bilmem ki!»

Fauchery ona damdan düşercesine, «Baksana yahu! Bu Kontes kimseyle yatmıyor mu?» diye sordu.

Hector, biraz önceki tavrını unutuverdi. Bu soru karşısında pek bozulmuştu.

«Yok canım,» dedi. «Nerede sanıyorsun kendini sen?» Sonra, gösterdiği bu öfkenin pek yakışık almadığını farketti. Kanepeye kurularak, «Hayır dedim ama, işin içyüzünü ben de bilmiyorum pek...» dedi. «Şurada bir delikanlı var, adı Foucarmont... Nereye gitsen rastlarsın ona... Bu konuda daha da inanılmaz şeyler görülmüştür mutlaka; ama, boş veriyorum ben... Kesin olan şu ki, Kontes çapkınlık yapıyorsa pek kurnazca yapıyor olmalı. Çevreye hiçbir şey

sızmış değil çünkü, kimse bundan sözetmiyor.»

Sonra, Fauchery'nin sormak zahmetine katlanmasına gerek kalmaksızın, ona Muffat'lar hakkında bütün bildiklerini anlattı. Hanımlar ocağın önünde söyleşilerini sürdürürken, iki kardeş çocuğu alçak sesle konuşuyorlardı. Onları böyle ellerinde beyaz eldivenler, boyunlarında beyaz kravatlarla konuşmalarını görenler seçkin cümlelerle önemli bir konudan sözettiklerini sanırlardı.

Hector şöyle diyordu:

«Kontun annesini çok iyi tanırım ben. Çekilmez bir kocakarıydı. Hep papazlarla düşüp kalkardı. Öte yandan, görkemli görünüşü, karşısındaki herkese boyun eğdirirdi. Muffat'ya gelince, I. Napoleon'un kontluk sıfatı verdiği bir generalin ömrünün sonuna doğru dünyaya gelmiş oğludur. 2 Aralık olayından sonra yıldızı parladı elbet. O da asık suratlıdır ama, çok dürüst, namuslu bir insandır derler. Yalnız, geri kafalıdır. Saraydaki görevini, onurunu, yeteneklerini pek önemser. Cakasından da geçilmez bu yüzden. Onu böyle iyi yetiştiren annesi olmuştur. Her gün oğlunu papazın karşısına gönderip günah çıkarttırmış, hiçbir kaçamak yapmasına göz yummamıştır. Kont gençliğini bilmemiştir üstelik. Tıpkı sıtma nöbeti geçirir gibi, arada bir dindarlık nöbetleri geçirir.

Sonunda Hector, bir şey daha söyleyip Kontun portresini tamamlamış olmak için, Fauchery'nin kulağına bir şey fısıldadı.

Fauchery, «Yok canım!» dedi.

«İnan ki yemin ederek söylediler bunu bana, namussuzum!.. Evlendiği zaman bile böyleymiş.»

Fauchery gülerek Kont'a bakıyordu. Kont, çırpınmakta olan Steiner'e birtakım rakamlar vermeye başlayalı beri, favorilerin çerçevelediği bıyıksız yüzü, daha ablak, daha sert bir hal almıştı.

Fauchery, «Doğrusu böyle bir görünüşü de var,» diye fısıldadı. «Karısına güzel bir armağan getirmiş,

desene!.. Zavallı kadıncağız, bu herif kimbilir ne kadar sıkmış olacak onu! Bahse girerim ki kadının hiçbir şeyden haberi yoktur!»

Tam o sırada Kontes Sabine Fauchery'ye bir şey söylüyordu. Gazeteci Kont Muffat'nın durumunu o kadar tuhaf, o kadar olağanüstü bulmaktaydı ki, Kontesin söylediklerini duymadı. Kadın sorusunu yineledi:

«Bay Fauchery, siz Bismarck hakkında bir yazı yazmışsınız galiba değil mi?.. Onunla konuşmuş muydunuz?»

Fauchery hemen yerinden kalkarak hanımların yanına gitti. Bir yandan da kendini toparlamaya çalışıyordu. Yine çabucak bir yanıt buluverdi:

«Doğrusunu isterseniz Madam,» dedi, «ben o yazıyı Almanya'da yayınlanmış biyografilere dayanarak yazmıştım... Bismarck'ı ömrümde görmüş değilim.»

Sonra Kontes'in yanında durdu. Onunla konuşurken, düşünmeyi sürdürüyordu. Kontes yaşını göstermemekteydi; insan onu en çok yirmi sekiz yaşında sanırdı; hele gözlerinde tam bir gençlik parıltısı vardı, uzun kirpikleri de bu gözleri mavi bir gölgeye gömüyordu. Kontes, birbirleriyle iyi geçinemeyen bir anne babanın arasında büyümüş, gidip bir ay Marki De Chouard'ın, bir ay da Markizin evinde kalmıştı. Annesi ölünce de herhalde babasının ısrarıyla çok genç yaşta evlenmişti: Babasını rahatsız ediyordu çünkü. Marki de korkunç bir adamdı ha. O da çok dindardı, ama hakkında ilginç şeyler söylenmeye başlamıştı!

Fauchery Kontese, «Babanıza da saygılarımı sunabilecek miyim acaba?» diye sordu.

Kontes, «Elbette,» dedi. «Gelecek ama, çok geç gelecek. Çok fazla işi var çünkü!»

İhtiyarın gecelerini nerede geçirdiğinden gazetecinin az çok haberi vardı ama, hiç belli etmedi. Yalnız, Kontes'in sol yanağında, ağzının yakınında bir

ben görerek pek şaştı. Tuhaf değil mi? Nana'nın da tıpkı böyle bir beni vardı! Benin üzerinde ufak, kıvırcık tüyler görülmekteydi. Yalnız, Nana'nın beninde sarışın tüyler bulunmasına karşılık, Kontes'in beni üzerindeki tüyler simsiyahtı. Ama, neye yarar, bu kadın kimseyle yatmıyordu ki!

Kontes, «Kraliçe Augusta'yı tanımayı her zaman pek istedim,» diyordu. «Söylendiğine göre çok iyi kalpli, çok dindar bir kadınmış... O da Kral'la gelecek mi dersiniz?»

Fauchery, «Geleceğini pek sanmıyorlar, Madam,» diye yanıtladı.

Evet, evet, Kontes kimseyle yatmıyordu, açıkça belli olmaktaydı bu. Kontesi, yapmacıklı bir tutumla iskemlesinde oturan o beş para etmez kızının yanında görmek bile bunu anlamak için yeterdi. Çevreye bir kilise kokusu saçan bu mezar gibi salon, Kontes'in demir gibi bir yumruk altında nasıl zor bir hayat sürdüğünü iyice açığa vuruyordu. Nemden kapkara olmuş bu köhne eve, genç kadın kendi kişiliğinden hiçbir şey katmamıştı. Gördüğü dinsel eğitimle, oruç ve çilelerle burayı yöneten, her dediğini yaptıran, Muffat'ydı. Fauchery hanımların arkasında birden o biraz önceki çürük dişli, kurnaz gülümseyişli ufak tefek ihtiyarı koltuğa kurulmuş görünce, Kont hakkındaki düşünceleri kesinlik kazandı. Bu adamı tanıyordu, adı Theophile Venot idi. Kiliseyle ilgili dâvâlarla uğraşan eski bir avukattı. Epey para yaptıktan sonra işten çekilmişti. Oldukça bilinmez bir hayat sürüyor, her yere girip çıkıyor, herkesten büyük saygı görüyordu. Büyük bir kuvvetin simgesiymiş de arkasında gizli bir gücün varlığını seziyorlarmış gibi, ondan çekinenler pek çoktu. Bununla birlikte adamın pek alçakgönüllü bir hali vardı. Madeleine kilisesinde görevliydi. Yalnızca dokuzuncu belediye dairesinin başkan yardımcılığını yapmaktaydı. «Bunu da büsbütün boş oturmamak için kabul ettim,» di-

yordu. Kontes'in çevresini amma da adamlar sarmıştı ha! İş yoktu bu kadında!

Fauchery kadınların yanından kurtulunca Hector'a, «Hakkın var, sıkıntıdan geberiyor burda insan. Savuşalım hadi,» dedi.

Öte yandan da Kont Muffat'yla milletvekili, banker Steiner'in yanından ayrılmışlardı. Banker kan ter içindeydi. Öfkeli öfkeli ilerlerken, alçak sesle homurdanıyordu:

«Adam sen de! Madem bir şey söylemek istemiyorlar, söylemesinler!.. Söyletecek birini bulurum ben herhalde.» Sonra gazeteciyi bir kenara çekip, sesini değiştirerek zafer kazanmış bir tavırla,

«Yarın, değil mi?.. Ben de geliyorum, azizim...» dedi.

Fauchery şaşırmıştı. «Ya?» diye fısıldadı.

«A, haberin yok muydu?.. Kızı evinde bulana kadar göbeğim çatladı! Üstelik Mignon da bir dakika bile peşimi bırakmıyordu.»

«İyi ama, Mignon'lar da gelecekler.»

«Evet, kız bunu bana söyledi zaten... Neyse, beni kabul etti, sonra da toplantıya çağırdı... Tiyatrodan çıkınca, tam saat on ikide.»

Banker hayatından pek hoşnuttu. Göz kırpıp sözcüklerin üstüne basa basa, «İşte böyle, ya sen?» diye sordu.

Fauchery anlamıyormuş gibi bir tavır takınarak, «Ne yani?» dedi. «Kız yazdığım yazı için teşekkür etmek istedi bana. Onun için de evime kadar geldi.»

«Öyledir, öyledir... Mutlu adamlarsınız doğrusu siz gazeteciler. Bir şey yazdınız mı, ödülü hemen hazır... Ha, aklıma gelmişken sorayım, yarın akşamki giderleri kim karşılıyor?»

Gazeteci, «Bunu kimse bilmiyor,» demek ister gibi kollarını açtı. O sırada Vandeuvres, Bismarck'ı tanıyan Steiner'i çağırmıştı. Madam Du Joncquoy ar-

tık inanmış gibiydi. Sözlerini şöyle bağladı:

«Bismarck üzerimde kötü bir etki yaratmıştı; bana sorarsanız, kötücül yüzlü bir adam... Ama, çok şakacı diyorsunuz madem, inanayım. Başarılarını da bunun için kazanıyor anlaşılan.»

Frankfurtlu bir Yahudi olan banker Steiner, Kuşkusuz!» dedi.

Öte yandan Hector da bu kez Fauchery'yi sorguya çekme yürekliliğini gösterebilmişti. Onun ardından giderek sordu:

«Yarın akşam bir kadının evinde yemek mi yenecek? Kimin evinde olacak bu iş, ha? Kimin evinde?»

Fauchery, «Sus, dinleyenler var,» anlamına gelen bir işaret yaptı. Kibarlıktan ayrılmaya gelmezdi çünkü. Kapı yeniden açılmıştı. İçeriye yaşlı bir hanım giriyordu. Arkasında da bir delikanlı vardı. Fauchery delikanlıyı hemen tanıdı: *Sarışın Venüs*'ün oynandığı akşam «Enfes!» diye bağıran okul kaçağı kılıklı gençti bu. Söylediği bu söz de hâlâ her yerde konuşuluyordu. Bu hanımın gelişi üzerine salonda bir hareket oldu. Kontes Sabine hemen yerinden kalkarak yaşlı hanıma doğru ilerledi. Kadının iki elini tutmuş, ona, «Sevgili Madam Hugon,» diyordu. Hector, Fauchery'nin bu sahneyi merakla izlediğini görünce ona birkaç kelimeyle bilgi verdi. Bu Madam Hugon bir noterden dul kalmıştı. Ailesinin eski bir malikânesi olan, Orléans yakınlarındaki Fondattes'te oturuyordu. Paris'te de Rue de Richelieu'de bir evi vardı. Buraya geldikçe o evde kalıyordu. Şimdi de Hukuk Fakültesinin birinci sınıfında olan en küçük oğlunu yetiştirmek için birkaç haftalığına o evde kalacaktı. Bu kadın bir zamanlar Markiz De Chouard'ın pek yakın arkadaşıydı, Kontes Sabine de onun eline doğmuştu. Nitekim, evlenmeden önce Kontes gidip aylarca onun evinde kalırdı. Şimdi bile Madam Hugon Kontese «sen» diyebilmekteydi.

«Bak, Georges'u da getirdim sana; büyümüş, değil mi?»

Delikanlı açık mavi gözlüydü. Kıvırcık sarı saçlarıyla erkek kılığına girmiş bir kızı andırmaktaydı. Kontesi rahatça selâmladı.

«İki yıl önce Fondettes'te sizinle *volan* oynamıştık, hatırladınız mı?»

Kont Muffat, «Philippe Paris'te değil mi?» diye sordu.

Philippe, Madam Hugon'un büyük oğlu, yani Georges'un ağabeyiydi.

Yaşlı hanım, «Hayır,» dedi, «kıtasıyla birlikte hâlâ Bourges'da.» Oturmuş, şimdi de gururla büyük oğlunu anlatıyordu: «İri yarı bir delikanlı oldu. Aklına esti asker oldu. Çabucak da teğmenliğe yükseldi.»

Bütün hanımlar bu yeni konuğa saygı dolu bir yakınlık gösteriyorlardı. Konuşma daha nazik, daha ince bir biçimde yeniden başladı. Fauchery de Madam Hugon'a bakıyordu. Çok saygıdeğer bir hanımefendiydi bu kadın. Ortadan ikiye ayırdığı beyaz saçlarının altında, sevecen, anaç bir yüzü vardı. Ve çok iyi kalpli bir gülümseyişle ışıldamaktaydı. Onun için, Fauchery, biraz önce Kontes Sabine'den kuşku duyduğu için kendini pek gülünç buldu.

Kontes'in oturmakta olduğu kırmızı ipek kaplı kapitone büyük sandalye de gazetecinin ilgisini çekmişti. Bu puslu salonda bu iskemlenin pek çiğ bir görünümü, pek gıcıklayıcı bir hafifliği vardı doğrusu. İnsanı şehvet dolu bir tembelliğe sürükleyen bu mobilyayı buraya Kont getirmiş olamazdı. Deneme gibi bir şeydi bu; bir isteğin, bir zevk alışın başlangıcıydı. Bunun üzerine, Fauchery kendinden geçerek düşlere daldı. Bir gece, bir lokantanın özel odasında kendisine belli belirsiz açılan sırrı elinde olmaksızın düşündü. Muffat'ların evine şehvet dolu bir merakla gelmek istemişti. Arkadaşı Meksika'da ölmüş olduğuna göre, kimbilir, beklemek gerekti belki de. Saçma bir

şeydi bu. Yalnız, bu düşünce zihnini kurcalayıp duruyordu. Merakı kabarmıştı bir kez, kendini bu düşünceden kurtaramıyordu. Sevimli haliyle, geriye doğru eğilen arkalığıyla büyük iskemle şimdi pek hoşuna gitmeye başlamıştı.

Hector, «E, gidiyor muyuz?» diye sordu. Bu arada, dışarıda yarın akşam yemek çağrısı düzenleyen kadının adını öğrenmeyi aklına koymuştu.

Fauchery, «Birazdan gideriz,» dedi, ama yine de pek acele etmedi. Kalmak için de, yapmak zorunda olduğu çağrıyı ileri sürdü : Hiç de kolay bir iş değildi bu! O sırada hanımlar çok hazin bir törenden, bir genç kızın rahibe oluşundan sözediyorlardı. Bütün Paris kibar çevreleri üç gündür heyecan içindeydi bu yüzden. Rahibe olan kız, Barones De Fougeray'nin en büyük kızıydı. Dayanılmaz bir istekle Carmelites rahibelerinin manastırına girmişti. Fougeray'lerle uzaktan akraba olan Madam Chantereau'nun söylediğine göre, Barones bu yüzden o kadar çok ağlamıştı ki, ertesi gün yatağa düşmüştü.

Léonide, «Tören sırasında pek iyi bir yerdeydim ben, çok tuhafıma gitti bu iş doğrusu,» dedi.

Madam Hugon ise kızın zavallı annesine acıyordu. Kızını böyle kaybetmek ne acı şeydi! O her zamanki sakin açıksözlülüğüyle, «Bana dindar derler ama, böyle canlarına kıyarcasına rahibe olmaya kalkışan kızların bu yaptıklarını çok acımasızca buluyorum doğrusu,» dedi.

Kontes de soğuktan pek korkan bir kadının o hafif ürperişiyle, ateşin karşısındaki geniş koltuğuna daha fazla gömülerek, «Evet, çok korkunç şey gerçekten,» diye mırıldandı.

Bunun üzerine hanımlar arasında bir tartışmadır başladı. Yalnız, seslerini pek yükseltemiyorlardı, arasıra hafif gülüşler konuşmanın ciddiyetini biraz bozuyordu. Ocağın üstünde duran pembe bir dantelle örtülü iki lâmba kadınları hafifçe aydınlatmaktaydı.

Oradan çok uzak olan masaların, konsolların üstünde üç lâmba daha vardı. Bu yüzden de geniş salon tatlı bir yarı aydınlık içinde bulunuyordu.

Steiner pek sıkılıyordu. Fauchery'ye Madam De Chezelles'in bir macerasını anlatıyordu. Kadından küçük adıyla, yalnızca Léonide diye sözediyordu. Hanımların koltuklarının arkasında durmuş, sesini alçaltarak, «Yaman karıdır ha,» diyordu. Fauchery de kadını seyretmekteydi. Madam De Chezelles açık mavi satenden uzun bir elbise giymiş, koltuğunun köşesine garip bir biçimde kurulmuştu. Bir oğlan çocuğu gibi narindi, umursamaz bir hali vardı. Fauchery onun bu haline şaşmaktan kendini alamadı. Caroline Héquet'nin evinde bile insanlar daha doğru dürüst oturuyorlardı. Nitekim Caroline'nin annesi eve düzenli bir hava vermişti. Bütün bunlar bir yazıya ne de güzel konu olabilirdi! Bu Paris kibarlar çevresi ne garip bir çevreydi böyle! Hafif kadınlar en ağırbaşlı salonlara bile sokulabiliyordu! Hiç sesi çıkmayan, yalnız arasıra çürük dişlerini gösterip sırıtmakla yetinen Théophile Venot, ölen Kontesten miras kalmış olmalıydı. Sonra, yaşlı hanımlarla Madam Chantereau, Madam Du Joncquoy, salonun köşesinde bucağında baston yutmuş gibi duran dört beş ihtiyar da onun zamanından kalmıştı mutlaka. Kont Muffat ise eve Tuileries Sarayı'ndaki bütün erkeklerin hoşlandıkları şekilde, temiz giyinmiş memurlar getiriyordu. Bunlar arasında o şube müdürü de vardı. Sinekkaydı tıraş olmuş, ışıltısız gözleriyle çevreye bakınıyordu. Giysisi onu öylesine sımsıkı sarmıştı ki, adamcağız en ufak bir hareket bile yapamıyordu. Hemen hemen bütün delikanlılarla, fazla terbiyeli tavırlar takınan birkaç önemli kişiyi de Marki De Chouard getirmişti. Marki İmparatorluk kurulup ondan yana geçerek Devlet Şûrasına üye olduktan sonra, Bourbon'ların tahta çıkmalarını isteyen Kralcı Parti'yle yine de sürekli ilişkiliydi. Geriye kala kala Léonide Chezelles ile ban-

ker Steiner kalıyordu. Ne oldukları belirsiz kişilerdi bunlar. Yalnız, bunların arasında Madam Hugon, o nazik yaşlı hanımefendi tavırlarıyla, hemen göze çarpmaktaydı. Fauchery'nin yazacağı yazı gözlerinin önünde canlanmıştı bile. Bu yazıya "Kontes Sabine' in Salonunda" başlığını koyacaktı.

Steiner daha alçak bir sesle sürdürüyordu konuşmasını:

«Başka bir kez de Léonide birlikte düşüp kalktığı tenoru Montauban'a getirtti. İki fersah uzaktaki Beaurecueil Şatosunda oturuyor, her gün iki atlı bir arabaya binip, tenorun kaldığı Lion d'Or Oteli'ne geliyordu... Araba kapıda bekliyor, Léonide saatlerce kalıyor, halk da toplanıp atları izliyordu.»

O sırada herkes susuvermişti, salonun yüksek tavanı altında resmiyet dolu birkaç saniye geçti. İki delikanlı aralarında fısıldaşiyorlardı ama, onlar da sustular. Bunun üzerine salonda yürümekte olan Kont Muffat'nın boğuk ayak seslerinden başka şey işitilmez oldu. Lâmbaların ışıkları donuklaşmış gibiydi; ateş sönmek üzereydi; iç sıkıcı bir alaca karanlık, kırk yıldır oturdukları koltuklarda, evin eski dostlarını kaplayıvermişti. Konuklar, iki cümle arasında Kont'un annesinin, o görkemli, soğuk tavrıyla çıkageldiğini görmüş gibiydiler. En sonunda Kontes Sabine biraz önce yarıda kalan manastıra girme konusuna dönerek devam etti:

«Yani, sözün kısası, dolaşan söylentilere göre... delikanlı ölmüş, kızcağız da bu yüzden rahibe olmaya karar vermiş. Zaten, delikanlı ölmeseymiş bile, De Fougeray kızının o adamla evlenmesine hiçbir zaman izin vermeyecekmiş.»

Léonide yine o deli dolu haliyle, «Başka şeyler de söyleniyor,» dedi.

Sonra daha fazla konuşmak istemeyerek gülmeye başladı. Sabine de gülmeye başlamıştı, mendilini dudaklarına götürdü Geniş salonun resmî havası için-

de bu gülüşler öyle bir çınlıyordu ki, Fauchery şaştı kaldı; bu gülüşlerin bir billûrun kırılışını andıran çınlayışları vardı. Evet, mutlaka bir kırılma, bir çatlama başlangıcı vardı bunda; Madam Du Joncquoy karşı geliyor, Madam Chanterau, «Onları evlendirmeyi tasarladılar ama, iş bu kadarla kaldı,» diyordu, erkekler bile bu konuda düşüncelerini açıklayacak kadar ileri gidiyorlardı. Birkaç dakika herkes düşündüğünü söyledi, her kafadan bir ses çıktı. Bu yüzden de salonu doldurmakta olan Bonaparte yanlılarıyla kral yanlıları, kuşkucu geçinen kibar konuklara katıldılar; hepsi de bir düşünce çevresinde toplanmış gibi bir tavır takındılar. Estelle zili çalmış, «Ocağa biraz daha odun atın,» demişti. Uşaklar lâmbaların fitillerini açıyorlardı. Herkesin uyanmış gibi bir hali vardı. Fauchery de bu arada sanki ferahlamış gibi gülümsemekteydi.

Bu sorun Vandeuvres'ün canını sıkıyordu. Fauchery'nin yanına gelip dişlerinin arasından mırıldanarak, «Manastıra giren kızlar da Tanrı'nın karısı olurlar,» dedi. «Hem, azizim, sevilen bir kadının rahibe olduğunu hiç gördün mü sen?» Fauchery'nin yanıtını beklemedi bile; bu işten kafası şişmişti çünkü. Yine alçak sesle sordu: «Yarın kaç kişi olacağız, kuzum?.. Mignon'lar, Steiner, sen, Blanche, bir de ben geleceğiz... Başka kimler var?»

«Caroline de gelecek galiba... Sonra, Simonne var... Gaga da gelir belki. Kesin olarak bilmiyorum. Bu gibi durumlarda insan yirmi kişi gelecek sanır, ama bir de bakarsın ki otuz kişi gelmiş.»

O sırada hanımları seyretmekte olan Vandeuvres başka bir konuya atladı.

«Bu Madam Joncquoy on beş yıl kadar önce çok güzelmiş herhalde,» dedi. «Zavallı Estelle'in boyu da daha da uzamış. Tahta gibi kız yahu!» Sonra yine durdu, sözü yeniden sonraki günkü akşam yemeğine getirdi: «Bu gibi toplantıların asıl can sıkıcı yanı şu-

dur. Hep aynı kadınlar gelirler böyle yerlere... Biraz da yenilik gerekli değil mi ya? Yeni bir kadın bulup getirmeye çalış hiç olmazsa... Ama, dur, aklıma bir şey geldi! Şu şişman herif var ya, söyleyeyim ona da, geçen akşam Variétés Tiyatrosu'nda yanında gezdirdiği kadını alıp getirsin.»

Salonun ortasında uyuklar gibi durmakta olan şube müdüründen sözediyordu. Fauchery bu konuda başlayan nazik görüşmeleri uzaktan gülerek izledi. Vandeuvres gidip şişman herifin yanına oturmuştu. Adamın oldukça gururlu bir hali vardı. İkisi de bir süre askıdaki işi ölçülü bir biçimde konuşur göründüler. Yani, bir genç kızın hangi nedenlerin etkisi altında rahibe olabileceğini belirlemeye çalışıyorlardı. Sonra Kont dönüp geldi.

«Olamazmış,» dedi, «uslu kızdır o, diyor. Söylense de kabul etmezmiş... Yalnız, bahse girerim ki Laure'un orada görmüştüm ben onu.»

Fauchery gülerek, «Vay, siz de Laure'un lokantasına gidiyor musunuz?» diye fısıldadı. «Nasıl oluyor da korkmadan gidebiliyorsunuz böyle yerlere?.. Bense oraya ancak bizim gibi züğürtler gider sanıyordum...»

«İnsan her şeyi bilmeli, değil mi ya?»

Sonra gözleri ışıldayarak sırıttılar, Rue des Martyrs'deki bu tabldot lokantası hakkında birbirlerine bilgi vermeye başladılar. Lokantanın sahibi olan Laure Piédefer başları sıkışan kızcağızların üç franka karınlarını doyuruyordu. İlginç bir yerdi burası ha! Bütün kızlar Laure'u dudaklarından öpüyorlardı. Söz arasında, Kontes Sabine'in de kulağına bir sözcük çarptığı için başını çevirince, Kont de Vandeuvres'le Fauchery birbirlerine sürtünerek gerilediler. İkisinin de neşelenmiş, ateşlenmiş bir hali vardı. Yalnız, Georges Hugon'un gelip yanlarında durduğunu, konuştuklarını dinlemekte olduğunu farketmemişlerdi. Delikanlı öylesine kızarmıştı ki, yüzü kulaklarından boy-

nuna değin pençe pençe al olmuştu. Toy delikanlı utanmıştı ama, pek mutlu bir hali vardı. Annesi onu salonun içine salıverdikten sonra, o da Madam De Chezelles'in peşinde dolaşıp duruyordu. Kendisine şık görünen tek kadın oydu çünkü. Ama, Nana onu da bastırmaktaydı!

Madam Hugon, «Geçen akşam Georges, tiyatroya götürdü beni,» dedi. «Evet, Veriétés Tiyatrosu'na gittik. Belki on yıldır adımımı atmamıştım oraya. Georges müziği pek sever... Ben hiç eğlenemedim ama, çocuk o kadar sevinmişti ki!.. Şimdi de ilginç oyunlar yazıyorlar, canım! Hem doğrusu, müzikten de pek öyle hoşlanmam ben.»

Madam Du Joncquoy şaşırarak sordu: «Ne! Müzikten hoşlanmaz mısınız siz, hanımefendi? Hiç insan müziği sevmez olur mu?»

Derken, herkes aynı şeyi söylemeye başladı. Madam Hugon Variétés Tiyatrosu'nda oynanan o oyundan bir şey anlamamıştı ama, hiç kimse bu konuda ağzını açıp tek söz söylemedi. Öteki hanımlar da oyunu görmüşlerdi, ama sözünü etmiyorlardı. Derken, konuşma duygu alanına döküldü, herkes müzik ustaları hakkında ince, hayranlık dolu sözler söylemeye başladı. Madam Du Joncquoy yalnız Weber'i seviyordu. Madam Chantereau ise İtalyan ustalarını seviyordu. Hanımların sesleri birden gevşemiş, nazlı bir hal almıştı. Şöminenin önünde, kiliseyi andıran bir hava vardı, ufacık bir mihrabın karşısında, kendinden geçmiş insanlar alçak sesle dua ediyorlardı sanki.

Vandeuvres, Fauchery'yi alıp salonun ortasına götürerek, «Yarın için mutlaka bir kadın bulmamız gerek. Steiner'e sorsak mı acaba?» dedi.

Gazeteci yanıtladı: «Aman! Steiner bir karı yakaladı mı, anlayın ki artık herkes o kadından bıkmıştır!»

Beri yandan Vandeuvres çevresine bakınarak bir

şeyler araştırıyordu. «Dur, dur,» dedi. «Geçen gün Foucarmont'un yanında enfes bir sarışın gördüm. Söyleyeyim de onu getirsin.»

Sonra Foucarmont'u çağırdı. Aralarında çabuk çabuk bir şeyler konuştular. Ortaya bir engel çıkmış olmalı ki, ikisi de dikkatle yürüyüp hanımların eteklerinin üzerinden aşarak gidip başka bir delikanlıyı buldular, bir pencerenin önünde onunla konuşmayı sürdürdüler. Yalnız kalan Fauchery, şöminenin yanına gitmeye karar vermişti. Tam o sırada Madam Du Joncquoy, Weber'e olan hayranlığını anlatıyordu.

«Ne zaman onun bir bestesini dinlesem,» diyordu, «gözümün önüne hemen göller, ormanlar geliyor; kırağı yağmış çayırların üstünden, güneşin doğduğunu görür gibi oluyorum.»

O sırada birisi Fauchery'nin omuzuna dokundu, bir ses de arkasından, «Doğru değil bu yaptığın,» dedi.

Fauchery arkasına dönünce Hector'u gördü. «Neymiş doğru olmayan?» diye sordu.

«Yarın geceki yemek, canım... Benim de çağrılmamı sağlayabilirdin isteseydin.»

Fauchery yanıtlamaya hazırlanıyordu ki, Vandeuvres yine gelerek ona «Kadının Foucarmont'la bir ilgisi yokmuş,» dedi. «Şuradaki bay var ya, kadın onunla düşüp kalkıyormuş. Ne terslik, değil mi?.. Ama, Foucarmont'un yakasını bırakmadım yine de. Palais Royal Tiyatrosu'ndan Louise'i görmeye çalışacak.»

Madam Chanterau sesini yükselterek; «Mösyö De Vandeuvres,» dedi, «geçen pazar günü Wagner'in bir parçasını halk ıslıklamıştı, değil mi?»

Sonra, hanımların kendisini alıkoymadıklarını görünce uzaklaştı, yine gazetecinin kulağına fısıldamaya devam ederek «Dur bakalım başka kadınlar da bulacağım ben,» dedi. «Şu delikanlılar çok sayıda yosma tanıyorlardır herhalde.»

Bunun üzerine Kont De Vandeuvres'ün kibarca

gülümseyerek erkeklere yaklaştığı, salonun dört bucağında bir şeyler konuştuğu görüldü. Toplulukların arasına karışıyor, herkesin kulağına bir şeyler fısıldıyor, «Tamam, değil mi?» der gibi işaretler yaparak, göz kırparak dönüp gidiyordu. O her zamanki rahat, kendine güvenen tavrıyla, herkese bir parola veriyordu sanki. Sözler ağızdan ağıza dolaşıyor, herkes birbirine randevu veriyordu. Öte yandan, hanımların müzik üzerine yaptıkları o duygu dolu konuşmalar, adam toplamak için yapılan bu çabaların hummalı fiskoslarını bastırmaktaydı.

Madam Chanterau boyuna, «Aman! yine o sizin Almanlardan söz etmeyin!» diyordu. «Şarkı demek neşe, ışık demektir... Patti'yi *Sevil Berberi*'ni söylerken dinlediniz mi?»

Léonide, «Çok hoştu,» diye mırıldandı ama, kendisi piyanoda ancak yarım yamalak operet parçaları çalabilmekteydi.

Beri kandan Kontes Sabine zile basmıştı. Salı günleri, çok konuk gelmediği zaman bunlara çay, salonda ikram ediliyordu. Kontes bir yandan bir masanın üstünü bir uşağa temizletiyor, öbür yandan da gözleriyle Kont De Vandeuvres'ü izliyordu. Yine dişlerinin beyazlığını ortaya çıkararak, belli belirsiz gülümsemekteydi. Tam o sırada Kont yanından geçmekte olduğu için, ona sordu: «Yine neler çeviriyorsunuz bakayım, Mösyö De Vandeuvres?»

Kont sakin yanıtladı: «Ben mi, Madam? Hiçbir şey çevirdiğim yok.»

«Ya?.. Başınız pek kalabalık oysa... Alın bunu da biraz iş görün.»

Eline bir nota albümü vererek, bunu götürüp piyanonun üstüne koymasını istedi. Kont, Fauchery'nin yanından geçerken, yine de onun kulağına fısıldamanın yolunu bularak; «Tatan Néné de gelecek,» dedi. «Bu kışın en güzel göğüslü kadını oydu. Sonra, Maria Blond da var; Folies-Dramatiques'te oynamaya başla-

yan kız hani.»

Bu arada Hector kendisinin de çağrılmasını bekliyor, Kont her adım atışta onu durduruyordu. Sonunda, «Ben de bir şeyler yapayım,» dedi.

Kont hemen onu da aldı, «Yalnız, Clarisse'i de getireceksin bak,» dedi. Sonra delikanlının çekingen tavırlar takındığını görünce, «Sen düşünme, canım, ben çağırıyorum ya, sorun yok,» diyerek onu yatıştırdı.

Hector geceyi düzenleyen kadının adını öğrenmeyi de pek istiyordu ama, Kontes, Vandeuvres'ü yine yanına çağırmış, ona, «İngilizler çayı nasıl demlerler?» diye soruyordu.

Vandeuvres yarışlara at soktuğu için sık sık İngiltere'ye gidiyordu.

«Bana sorarsanız, çayı en iyi Ruslar demlerler asıl,» dedi, onların bu işi nasıl yaptıklarını anlattı. Sonra, sanki konuşurken aklı başka yerlerdeymiş gibi, sözünü yarıda bırakarak sordu: «Ha, iyi ki aklıma geldi. Marki de gelecek değil miydi bugün?»

Kontes yanıtladı; «Gelecekti. Kesin söz vermişti hem. Merak etmeye başladım. İşinin çokluğundan gecikmiş olmalı.»

Vandeuvres bıyık altından gülümsedi. Marki De Chouard'ın ne tür işlerle uğraştığını kendisinin de bildiğini belirten bir tavır takındı. Kontun aklına o sırada, Marki'nin alıp arasıra bir kır evine götürdüğü güzel bir kız gelmişti. O kızı da sonraki gecede yemeğe götürmek mümkün olabilirdi belki.

Fauchery, «Zamanı geldi artık, şu Kont Muffat'yı da çağırsak iyi olur, vakit gecikiyor çünkü,» dedi.

Kont onu şaka yapıyor sanmıştı: «Gerçekten mi söylüyorsun?» diye sordu.

«Evet, kız bunu görev olarak verdi bana. Yapmazsam gözlerimi oyar. Aklına koymuş nedense bunu.»

«Dur öyleyse sana yardım edeyim, azizim.»

Saat on bir olmuştu. Kontes, kızının da yardımıyla konuklara çay ikram ediyordu. O gün yalnız yakın dostlar gelmiş olduğu için, fincanlarla pasta tabakları elden ele dolaşıyordu. Hattâ hanımlar bile ateşin karşısındaki koltuklardan kalkmamışlardı. Çaylarını ufak yudumlarla içiyorlar, pastalarını da parmaklarının ucuyla yiyorlardı. Şimdi de söz müzikten alışveriş konusuna geçmişti. Boissier'nin fondanlarıyla Catherine'in dondurmaları enfesti. Madam Chantereau da Latinville'i övüyordu. Konuşmalar gittikçe yavaşlıyor, salondakiler yorgunluktan uyuşuyordu. Steiner o deminki milletvekilini yine bir kanepenin köşesine sıkıştırmış, adamı alttan alta yine işlemeye başlamıştı. Dişleri hep şekerleme yemekten bozulmuş olduğu için, Mösyö Venot çayla, bisküvileri yiyebiliyordu. Fareler gibi çıtırtılar çıkararak, durmadan atıştırıyordu. Şube müdürüyse burnunu çay fincanına sokmuştu. Kontes hiç acele etmeksizin bir konuktan ötekine gidiyordu, herkes bir şey yiyip içsin diye hiç de ayak diremiyordu. Erkeklerin önünde birkaç saniye durarak herbirine, ses çıkarmaksızın, soran gözlerle bakıyor, sonra gülümseyerek geçip gidiyordu. Yanmakta olan harlı ateş yüzünden yanakları pembe pembe olmuştu. Kupkuru, beceriksiz tavırlı kızının yanında, ablası gibi duruyordu. Fauchery o sırada Kont Muffat ve Vandeuvres ile konuşmaktaydı. Kontes gazeteciye yaklaşınca, üçünün de sustuklarını gördü. Bunun üzerine onların önünde durmadı, daha ileriye giderek, elindeki çay fincanını Georges Hugon'a verdi.

Fauchery güleryüzlü bir tavırla Kont Muffat'ya, «Bir hanım sizi gece yemeğine çağırıyor,» dedi.

Kont bütün akşam boyunca suratı bir karış asık durmuştu. Bu sözleri işitince pek şaşmış göründü. «Hangi hanımmış bu?» diye sordu.

Vandeuvres hemen, «Nana, canım,» dedi.

Kont daha da ciddileşti. Belli belirsiz irkildi; öte

yandan da yüzünde, hafif bir baş ağrısını andırır bir keyifsizliğin izleri belirdi.

«İyi ama, ben bu hanımı tanımıyorum ki,» dedi.

Vandeuvres, «Nasıl olur! Evine bile gitmişsiniz,» dedi.

«Ne? Evine mi gitmişim?.. Ha, evet, bizim hayır işleri için bağış almak üzere, geçen gün gitmiştim. Unutmuşum bile bakın... Neyse, ben o hanımı tanımıyorum. Onun için, çağrısını kabul edemem.»

Gazeteciyle Vandeuvres'ün kendisine yaptıkları bu şakanın tatsız olduğunu anlatmak için, yine buz gibi soğuk bir tavır takınmıştı. Kendi düzeyinde olan bir erkeğin böyle kadınların masasında işi olamazdı.

Vandeuvres, «Oyuncular arasında bir yemek bu, canım,» dedi. «Sanat her şeyi hoşgörür.»

Fauchery de söze karışmış; «Bakın,» diyordu. «İskoçya Prensi bir kraliçenin oğludur. O da bir ziyafette eskiden saz salonlarında şarkı söyleyen bir kadının yanına oturmuştu.»

Kont, Fauchery'nin ileri sürdüğü bu belgelere aldırış etmeksizin, yapılan çağrıyı daha bir kararlılıkla geri çevirdi. Hattâ çok saygılı bir adam olmasına karşın, öfkelendiğini gösteren bir hareket yapmaktan da kendini alamadı.

Georges ile Hector karşı karşıya durmuşlar, çaylarını içiyorlardı. Yanlarında konuşulan sözleri işittiler. Hector; «Ha, Nana'ymış meğer! Nasıl oldu da düşünemedim bunu?» diye fısıldadı.

Georges bir şey söylemiyordu ama her yanını ateş basmıştı. Kumral saçları dağınıktı. Mavi gözleri birer şamdan gibi yanıyordu. Birkaç gündür öyle ahlâksız bir hava içindeydi ki, bu yüzden ateşlenmiş, yerinde duramaz hale gelmişti. Ne zamandır özlem duyduğu bu dünyaya sonunda giriyordu demek!

Hector, «Aksi gibi adresi bilmiyorum ben,» dedi.

Georges bir solukta yanıt vererek «Haussmann Bulvarında Rue Pasquier'nin köşesinde, üçüncü kat,»

dedi. Hector'un şaşkın şaşkın kendisine baktığını görünce hem böbürlenerek, hem de utancından kıpkırmızı olarak ekledi: «Ben de geliyorum. Beni de çağırdı bu sabah.»

O sırada salonda herkes ayaklanıvermişti. Vandeuvres ile Fauchery Kont Muffat'nın daha fazla üstüne varamadılar. Tam o sırada Marki De Chouard içeriye girmişti çünkü, herkes acele acele ondan yana gidiyordu. Titrek bacaklarıyla zar zor ilerliyordu. Geldi, solgun yüzüyle, gözlerini kırpıştırarak salonun ortasında öylece durdu. Karanlık bir sokaktan çıkmış da lâmbaların ışığıyla gözleri kamaşmış gibi bir hali vardı.

Kontes, «Artık gelemiyeceksiniz sandım, babacığım,» dedi. «Gelmeseydiniz yarına kadar meraktan ölürdüm.»

Marki anlamamış gibi bir tavırla kızına baktı, hiç yanıt vermedi. Tıraş edilmiş yüzündeki koskoca burnunun hastalıktan şişmiş gibi bir hali vardı. Alt çenesi sarkmıştı. Madam Hugon onun bu bitkin halini görünce acımaklı bir sesle, «Siz de çok çalışıyorsunuz, Marki,» dedi. «Biraz dinlenseniz. Bizim yaşımızdakiler bırakmalı biraz da gençler çalışsın.»

Sonunda Marki, «Çalışmak... ha evet,» diye kekeledi. «Çok işim var yine...»

Yavaş yavaş kendine geliyor, iki büklüm vücudunu doğrultuyor, alışık olduğu bir hareketle ellerini beyaz saçlarının üstünden geçiriyordu. Bu saçların seyrek lüleleri kulaklarının ardından aşağıya doğru sarkmıştı.

Madam Du Joncquoy, «Böyle geç vakitlere kadar ne işler yapıyorsunuz?» diye sordu. «Ben sizi Maliye Bakanının kabul törenine gitti sanmıştım.»

O sırada Kontes Muffat söze karışarak, «Babam bir yasa tasarısını inceliyor da,» dedi.

Marki de, «Evet,» dedi, «elimde bir yasa tasarısı var... Onun için odama kapanıp çalışmıştım... Fabri-

kaları ilgilendiren bir tasarı bu, işçiler pazar günleri çalışmasınlar istiyorum. Hükümetin kesin bir biçimde harekete geçmemesi çok utandırıcı şey doğrusu. Kiliselere kimse gitmiyor bu yüzden, sonunda kötü şeyler gelecek başımıza.»

Vandeuvres, Fauchery'nin yüzüne bakmıştı. İkisi de Marki'nin arkasında duruyorlar, onu izleyip söylediği sözleri dinliyorlardı. Sonunda Vandeuvres ilk uygun zamanda Marki'yi bir kenara çekerek ona, alıp kırda bir yerlere götürdüğü güzel kadından sözedince, yaşlı adam pek şaşmış göründü:

«Belki de Barones Decker'le görmüşsünüzdür beni,» dedi. «Çünkü arasıra Viroflay'e gider, birkaç gün oralarda kalırım.»

O zaman Vandeuvres, öç almış olmak için, damdan düşercesine sordu:

«Nerelere girmişsiniz siz, canım? Bakın, dirseğinizde örümcek ağları, kireç lekeleri var.»

Marki biraz telâşlanmıştı. «Dirseğimde mi? Ha, evet,» diye mırıldandı, «kirlenmiş biraz... Evden çıkarken oldu herhalde.»

Kimi konuklar gidiyorlardı. Neredeyse gece yarısı olacaktı. İki uşak boş fincanlarla pasta tabaklarını sessiz sessiz kaldırıyorlardı. Şöminenin önünde hanımlar yine deminki halkalarını kurup birbirlerine daha sokulmuşlar, gecenin bu geç saatinde kendilerini daha da koyuvererek, nazlı tavırlarla konuşuyorlardı. Salonun kendisi bile uyukluyor, duvarlardan aşağıya yavaş yavaş loşluklar iniyordu sanki.

Bunun üzerine, Fauchery, «Biz de gitsek,» dedi.

Ama arasıra yine kendini unutup Kontes Sabine'e bakıyordu. Kontes ev sahibi olarak ikramda bulunmak için epey didindikten sonra, gidip her zamanki yerine oturmuş, dinleniyordu. Hiçbir şey söylemiyordu. Gözlerini, şöminede yanmakta olan bir oduna dikmişti. Yüzünün o kadar beyaz, o kadar anlamsız bir hali vardı ki, Fauchery'nin içine yine bir

kaygı düştü. Şöminedeki alevlerin ışığında, ağzının yanındaki benin tüyleri sarışınlaşıyordu. Şimdi, rengine varıncaya kadar, tam Nana'nın beni olmuştu bu ben. Fauchery kendini tutamadı, bunu bir iki sözle Vandeuvres'ün kulağına fısıldadı.

Vandeuvres, «Evet...» dedi, «hiç dikkat etmemiştim ben buna.»

Bunun üzerine, ikisi de Nana ile Kontes arasındaki benzerlikleri bulup çıkarmaya çalıştılar. Nana ile Kontes'in çeneleriyle ağızları biraz benzeşiyordu ama, gözler hiç benzeşmemekteydi. Sonra, Nana'nın sıcak, sevecen bir tavrı vardı. Kontesin davranış biçimlerini insan bilemezdi: Sanki o bir dişi kediydi de, tırnaklarını pençelerinin içine gömerek uyuyordu, ayakları da sinirli sinirli bir ürperişle arasıra belli belirsiz kımıldamaktaydı.

Fauchery, «Ama, ne de olsa insan seve seve yatar onunla,» dedi.

Vandeuvres ise bakışlarıyla Kontes'i soyuyordu. «Evet, orası öyle,» dedi. «Yalnız, kalçalarına pek güvenemiyorum. Kalça diye bir şey yok onda, bahse girelim istersen.»

Sustu. Çünkü tam o sırada Fauchery dirseğiyle onu dürtmüş, önlerinde, yine iskemlesinde oturmakta olan Estelle'i göstermişti. Kontla gazeteci farkında olmadan seslerini yükseltmişlerdi. Kız da onların söylediklerini duymuştu herhalde ama, hiç kımıldamadan, dimdik duruyordu. Birden büyümüş olduğu için zayıf bir boynu vardı. Ensesindeki saçların bir teli bile, duyduğu sözler yüzünden kımıldamamıştı. Bunun üzerine iki üç adım daha uzağa çekildiler. Vandeuvres, «Yemin ederim ki Kontes çok namuslu kadındır,» diyordu.

O sırada şöminenin önünde oturmakta olan hanımlar seslerini yükselttiler. Madam Du Joncquoy, «Bismarck şakacı bir adamdır dediniz, ben de kabul ettim...» diyordu, «ama, işi ona üstün-insan diyecek

kadar ileriye vardırırsanız...»

Fauchery, «Ne! Hâlâ Bismarck'tan mı sözediyorlar bunlar?» diye fısıldadı. «Şimdi gerçekten gidiyorum artık.»

Vandeuvres, «Dur biraz,» dedi, «hele şu Konttan kesin bir söz alalım da.»

Kont Muffat o sırada kayınpederi Marki De Chouard ve birkaç asık yüzlü adamla konuşmaktaydı. Vandeuvres onu bir kenara çekerek yemek konusunda üsteledi. «Ben de gideceğim hattâ,» dedi. «Bir erkek istediği yere gider. Herhalde ilginç bir toplantı olacak bu, hem kimse bu yüzden bir kötülük düşünemez ki.»

Kont gözlerini yere dikmiş, ileri sürülen bu düşünceleri hiç ses çıkarmaksızın dinliyordu. Vandeuvres onun çekinmekte olduğunu sezmekteydi. O sırada Marki De Chouard, «Ne varmış?» der gibi bir tavırla yanlarına geldi. Neden söz edildiğini öğrenip Fauchery onu da gece yemeğine çağırınca, kaçamaklı bir tavırla damadından yana baktı. Bir zaman sıkıntılı bir sessizlik oldu. İkisi de birbirini yüreklendirir gibiydi, hattâ çağrıyı kabul de edeceklerdi belki ama, tam o sırada Kont Muffat'nın gözü Mösyö Venot'ya ilişti. Adam gözlerini dikmiş Kont'a bakıyordu. Bu ufak tefek ihtiyar artık gülmemekteydi. Yüzü sararmış, gözleri çelik gibi, berrak, keskin bakışlı bir hal almıştı.

Kont birdenbire öylesine kesin biçimde, «Hayır!» dedi ki, kimse üstelemeyi aklından geçirmedi.

Bunun üzerine Marki daha sert bir tavırla reddetti. Ahlâktan da sözetti. Fauchery bunun üzerine gülümsedi, sonra Kont De Vandeuvres'ün elini sıkarak, «Ben sizi bekleyemiyeceğim, hemen gideceğim. Gazeteye uğramak zorundayım çünkü,» dedi.

«Öyleyse, gece yarısı Nana'nın evinde buluşacağız, değil mi?»

Hector da gidiyordu. Steiner de gidip Kontes'le

vedalaşmıştı. Bu ikisini, başka erkekler izlediler. Ağızdan ağıza hep aynı sözler dolaşıyor, herkes kapının önünde paltosunu giyerken «Gece yarısı, Nana'nın evinde buluşacağız,» diyordu. Georges annesiyle çıkmak zorunda olduğu için kapının önünde durmuş, herkese, «Üçüncü katta, soldaki kapı,» diyerek tam adresi veriyordu.

Fauchery kapıdan çıkmadan içeriye son bir kez göz attı. Vandeuvres yine gidip hanımların arasına oturmuş, Léonide De Chezelles ile şakalaşıyordu. Kont Muffat ile Marki De Chouard da konuşmaya katılıyorlar, zavallı Madam Hugon ise, gözleri açık, uyuyordu. Mösyö Venot yine ufacık olmuş, hanımların etekleri arasında kaybolup gitmişti. Yine eskisi gibi gülümsüyordu. Geniş, görkemli salonda saat ağır ağır gecenin on ikisini çaldı.

Madam Du Joncquoy yine sözlerini sürdürerek, «Ne, ne, ne!» diyordu, «Bismarck bize savaş açacak, sonra da bizi yenecek, öyle mi?.. Yok, bu söz hepsini bastırdı bakın!»

Herkes Madam De Chantereau'nun çevresini almış gülüyordu. Bu sözleri o söylemişti çünkü. «Alsace'da duydum bunu,» diyordu. Gerçekten de, kocasının orada bir fabrikası vardı.

Kont Muffat o her zamanki ağırbaşlı tavrıyla, «Başımızda İmparator var iyi ki...» dedi.

Fauchery'nin işitebildiği son söz de bu oldu. Kontes Sabine'e bir daha baktıktan sonra kapıyı kapamıştı. Kontes o sırada şube müdürüyle konuşuyor, bu şişko herifin sözlerine ilgilenirmiş gibi yapıyordu. Fauchery aldanmış olacaktı. Kontes'in halinde kuşku duyulacak bir yan yoktu. Yazık olmuştu doğrusu!

Hector dışarıdan ona, «Ee, hadi! Gelmiyor musun?» diye seslendi. Kaldırımda birbirlerinden ayrılırlarken, aynı sözleri yinelediler:

«Yarın gece, Nana'nın evinde!»

4

Nana'nın hizmetçisi Zoé sabahtan beri evi Brébant'ın lokantasından gelmiş olan bir başgarsona gözkulak olması için bırakmıştı. Adam yanında yamaklar, garsonlar da getirmişti. Yemekte tabak, çanaktan, çatal, kaşıktan, billûr bardaklardan tutun da masa örtüleriyle peçetelere, çiçeklere, hattâ iskemlelere varıncaya kadar her şeyi Brébant gönderecekti. Zaten Nana arayıp tarasa, dolaplarında belki bir düzine peçete bile bulamazdı. Şimdi böyle yeniden sivrildiği sırada küçük şeyler almaya zaman bulamamış, konuklarını bir lokantada ağırlamayı da kendine yakıştıramamış, lokantayı kendi ayağına getirmişti. Böylesi daha kibar görünüyordu ona. Oyuncu olarak kazanmış olduğu büyük başarıyı bir gece yemeği vererek kutlamak istiyordu, herkes bu yemeğin uzun zaman sözünü edecekti. Yemek salonu çok küçük olduğu için başgarson masayı salona kurdurmuştu. Biraz sıkışık olmakla birlikte yirmi beş kişilik yer vardı.

Nana gece yarısı eve döndüğü zaman, «Herşey hazır mı?» diye sordu.

Zoé çileden çıkmış gibiydi. Ters ters, «Aman! bilmiyorum,» diye yanıtladı. «İyi ki, hiçbir şeyle ben ilgilenmiyorum. Herifler mutfağı da, evi de altüst ettiler!.. Üstelik, yine de kavga etmek zorunda kaldım onlarla. O iki kişi yine geldi ama, ikisini de sepetledim.»

Zoé hanımının iki eski beyinden, tüccarla Eflâklı'dan sözediyordu. Nana artık geleceğine güvendiğinden ve kendi deyişiyle «çevresini değiştirmek» istediğinden, bu adamları başından savmaya karar vermişti.

«Amma da yapışkan şeyler ha!» diye söylendi. «Bir daha gelirlerse karakola gideceğini söyle de korkut şunları.»

Sonra Daguenet ile Georges'u çağırdı. İki erkek geride kalmışlar, giriş yerlerinde paltolarını asmakla ilgiliydiler. Birbirlerine, tiyatroda oyuncuların kullandığı kapıda, Panoramas Geçidi'nde rastlamışlar, Nana da onları arabasına alıp evine getirmişti. Konuklardan kimse gelmemiş olduğu için Nana onlara «Siz de tuvalet odasına gelin, Zoé beni giydirirken orada beklersiniz,» diye seslendi. Sonra elbise değiştirmeksizin, çabucak saçlarını başının üstünde toplattı, topuzuyla göğsüne beyaz güller iliştirdi. Tuvalet odasının içi salondaki mobilyalarla tıklım tıklım dolmuştu. Her yanda çok sayıda kanepe, koltuk, sehpa vardı. Hepsinin de ayakları havadaydı. Nana tam hazırlanmıştı ki, etekliği bir koltuğun ayağındaki tekerleğe takılarak yırtıldı. Bunun üzerine genç kadın çok öfkelenerek küfürler etmeye başladı.

«Hep de benim başıma gelir böyle şeyler,» diyordu.

Öfkeli öfkeli elbisesini çıkardı. Beyaz ince kumaştan, çok basit çok yumuşak, oldukça ince bir elbiseydi bu. Öyle ki, Nana bunun içine uzun bir de gömlek giymek zorunda kalıyordu. Yalnız, beğenisine uygun başka bir giysi bulamadığından, çıkardığı elbiseyi yine giydi. Ağlamaklı olmuştu.

«Bu yırtık giysiyle, mahalle karılarına döneceğim,» diyordu.

Zoé bir yandan onun saçlarını düzeltirken, bir yandan da Daguenet ile Georges, yırtığı içeriye doğru büküp iğnelerle tutuşturdular. Üçü de Nana'nın çevresinde, onunla ilgiliydiler. Hele küçük Georges yere diz çökmüş, elini Nana'nın eteklerine daldırmıştı. Daguenet; «Daha saat on ikiyi çeyrek geçiyor olmalı,» dedi. «*Sarışın Venüs*'ün üçüncü perdesini çok çabuk tatlıya bağladın çünkü. Söz sırası sana gelin-

ce konuşmadın, birkaç tane şarkıyı da atladın, söylemedin.»

Bunun üzerine Nana yatıştı.

«O aptal sürüsü için bu kadarı yeter de artar bile,» dedi. «Sen de görmüşsündür! Ne çirkin suratlı herifler vardı bu akşam, değil mi? Zoé, kızım, sen burada bekle, olur mu? Yatayım deme sakın, bana gerekli olabilirsin belki... Vay canına! İşim tam zamanında bitti. Gelmeye başladılar baksana.»

Sonra odadan fırlayıp gitti. Georges hâlâ çömelmiş duruyordu, frakının kuyrukları yerde sürünüyordu. Daguenet duruyordu. Kendisini izlediğini görünce kızardı. Bu arada ikisi de, karşılıklı, sevgi duymaya başlamışlardı. Büyük boy aynasının karşısına geçerek birbirlerinin kravatlarını düzelttiler. Nana'ya sürtüne sürtüne ikisinin de üstleri başları bembeyaz olmuştu. Birbirlerinin üstlerini de süpürdüler.

Georges o obur bebek tavrıyla gülerek; «İnsanın şeker diyeceği geliyor,» dedi.

O gece için tutulmuş olan bir uşak, konukları küçük salona alıyordu. Dar bir yerdi burası, yeterince insan sığabilsin diye, içinde yalnız dört koltuk bırakılmıştı. Bitişikteki büyük salondan, tabak ve çatal bıçak sesleri geliyordu. Kapının altından da parlak bir ışık, çizgi halinde dışarıya sızmaktaydı. Nana içeriye girince, koltuklardan birinde Clarisse Besnus'nün oturmakta olduğunu gördü. Bu kızı Hector getirmişti. Nana kazandığı başarıdan beri onunla senli benli olmuştu:

«Ne haber? İlk sen geldin demek?» dedi.

Clarisse yanıtladı:

«Hector'un yüzünden oldu bu. Geç kalırız diye korkuyor hep... Onun dediğini yapsaydım yüzümdeki makyajı silip başımdaki perukayı çıkarmaya bile zaman bulamayacaktım.»

Nana'yı ilk kez gören Hector da eğilerek onu selâmladı, genç kadına Fauchery'den sözetti. Heyecanı-

nı aşırı bir nezaket altında gizlemeye çalıştı. Nana onu tanımıyordu, sözlerini dinlediği de yoktu. Delikanlının elini sıktıktan sonra çabucak Rose Mignon'a doğru ilerledi. Birden pek kibarlaşmıştı:

«Ah, hanımefendi!» dedi, «geldiğinize ne kadar memnun oldum bilseniz!.. Sizin de bu akşam burada olmanızı o kadar istiyordum ki!»

Rose da gayet nazik davranarak, «Asıl memnun olan benim, inanın,» dedi.

«Buyurun, otursanıza... Bir şey ister misiniz?»

«Hayır, teşekkür ederim... Ha, yelpazemi kürkümün cebinde unutmuşum. Steiner, sana zahmet, git de alıver şunu. Sağ cebimde.»

Steiner'le Mignon da Rose'un ardından içeriye girmişlerdi. Banker geri döndü, biraz sonra, elinde yelpaze, yeniden geldi. Mignon ise kardeşçe bir tavırla Nana'yı öpüyor, Rose'u da onu öpsün diye zorluyordu.

«Tiyatro dünyasında hepimiz aynı aileden sayılmaz mıyız?» dedi. Sonra da Steiner'e, yüreklendirmek istiyormuş gibi, göz kırptı. Banker, Rose'un dik dik kendisine baktığını görünce, Nana'nın eli üzerine bir öpücük kondurmakla yetindi.

O sırada Kont De Vandeuvres de, Blanche De Sivry ile birlikte çıkageldi. Hepsi yerlere kadar eğilerek birbirlerini selâmladılar. Nana pek resmî tavırlar takınarak Blanche'ı alıp koltuklardan birine götürdü.

Bu arada Vandeuvres gülerek, «Fauchery aşağıda kapıcıyla cebelleşiyor,» dedi. «Adam Lucy Stewart'ın arabası içeriye girsin istemedi çünkü.»

O sırada giriş yerinde Lucy'nin sesi duyuldu. Kapıcı için, «Eşek herif ne olacak!» diyordu. Sonra, uşak kapıyı açınca o her zamanki güleç sevimliliğiyle ilerleyerek kendi adını kendisi söyledi. Nana'nın iki elini tutarak, «Görür görmez ısınıverdim size; sonra, sizde büyük bir yetenek de var bakıyorum,» dedi.

Nana bu yeni ev sahibesi rolünden dolayı, pek şişinmekteydi. Gerçekten mahçup bir tavırla teşekkür ediyordu. Fauchery'nin aklı başka şeylerle ilgiliymiş gibiydi. Delikanlının yanına yaklaşmaya fırsat bulur bulmaz sordu:

«Gelecek mi?»

Gazeteci, Kont Muffat için bir şeyler uydurmuştu ama, Nana'nın bu sorusu karşısında boş bulunarak sert bir sesle yanıtladı;

«Hayır, gelmek istemedi.» Genç kadının renginin attığını görünce yaptığı gafı anladı, bu kez söylediği sözü çevirmeye çalışarak, «Gelemedi yani,» dedi, «Kontes'i bu akşam İçişleri Bakanlığının balosuna götürüyormuş da.»

Nana, Fauchery'nin niyetinin bozuk olduğunu anlamıştı:

«Peki, öyle olsun, ama, acısını çıkarırım bunun senden, yavrum,» dedi.

Fauchery alınmıştı.

«Bu tür işlerden hoşlanmam ben,» dedi, «Labordette'e yaptır bunları.»

İkisi de birbirlerine arkalarını döndüler, darılmışlardı. Tam o sırada Mignon, Steiner'i Nana'ya doğru itiyordu. Nana'nın çevresinde kimse kalmayınca Mignon, bir arkadaşına iyilik yapmak isteyen babacan bir kimse gibi, «Size bayılıyor ama, karımdan korkuyor,» dedi. «Gerekirse onu korursunuz değil mi?»

Nana bu sözleri anlamamış göründü. Bir yandan gülümserken öbür yandan da Rose'a, kocasına, bankere bakıyordu. Sonunda bankere, «Bay Steiner, yemekte benim yanıma oturun siz,» dedi.

O sırada sokak kapısının oradan gülüşmeler, fısıldaşmalar işitildi. Birçok insan, sanki okuldan kaçmış çocuklar gibi neşeli neşeli gülüp gevezelik ediyorlardı. Derken, Labordette, ardından beş tane kadınla çıkageldi. Lucy Stewart'ın art düşünceli bir şakayla dediği gibi, «yatılı okul»unu da yanında getir-

mişti. Kadınlar arasında Gaga da vardı. Vücudunu sımsıkı sarmış mavi kadife bir elbise içinde pek güzeldi. Caroline Héquet, her zaman olduğu gibi, Chantilly danteliyle süslü siyah ipekten bir elbise giymişti. Léa De Horn yine hep öyle rüküştü. Şişman Tatan Néné'nin sütnineler gibi iri göğüsleri vardı. Sarışın, bönce bir kızdı bu Tatan Néné; herkes onunla alay ediyordu. Sonunda gelenler arasında Blond da vardı. On beş yaşında bir kızdı bu. Tıpkı bir kız çocuğu gibi zayıftı, daha bu yaştan da ahlâkı bozuktu. Folies'de oynamaya başladığı için, birden sivrilivermişti. Labordette bütün bu kalabalığı bir tek arabada getirmişti. Kızlar kalabalık istifi bir halde geldikleri için hâlâ gülüşüyorlardı. Maria Blond da ötekilerin kucağına oturmuştu hattâ. İçeriye girince hemen ciddileşiverdiler, terbiyeli tavırlarla herkesi selâmlayıp el sıkıştılar. Gaga çocukça tavırlar takınıyor, terbiyeli, kibar görüneceğim diye pek çıtkırıldım haller alıyordu. Gelirken Tatan Néné'ye bir numara daha yapmışlar, «Nana'nın evinde, masada altı Zenci çırıl çıplak hizmet edecek,» demişlerdi. Şimdi Tatan Néné meraklanıyor, «Şu Zencileri bir göreyim bakayım,» diyordu. Labordette, «Amma aptal şeysin be, sus artık!» diye çıkıştı.

Fauchery, «Bordenave nerede?» diye sordu.

«Nana, «Ah, sormayın, o kadar üzüldüm ki!» dedi. «Bu akşam gelemeyecek ne yazık ki.»

Rose Mignon da söze karışarak, «Evet,» dedi, «ayağı sahnedeki kapaklardan birine takılmış, kötü burkulmuş... Bacağını sarıp sarmalayarak bir iskemlenin üstüne uzatmışlardı. Öyle küfürler savuruyordu ki, sormayın!»

Bunun üzerine hepsi Bordaneve'ın gelmeyişine pek üzüldü. Herkes, «O olmayınca yemeğin tadı çıkmaz ama, ne yapalım, bu akşamlık da o olmadan eğleniriz,» diyordu. Gelenler başka şeylerden sözetmeye başlamışlardı ki, kalın bir ses duyuldu:

«Ne demek yani? Ne demek?» diye bağırıyordu, «durun bakalım, daha ölmedik yahu!»

Bir çığlık koptu. Herkes dönüp baktı. İri boyu, kıpkırmızı suratıyla Bordenave gelmişti. Bacağı dimdik, Simonne Cabiroche'un omuzuna dayanmış kapının önünde öylece duruyordu. O sıralarda Simonne ile yatmaktaydı. Bu kızcağız az çok öğrenim görmüştü. Piyano çalıyor, İngilizce konuşuyordu. Ufak tefek bir sarışındı. O kadar incecikti ki, Bordenave'ın ağırlığı altında iki büklüm olmuştu. Yine de gülümsüyor, halinden yakınmaksızın duruyordu. Bordenave ikisinin böyle yan yana eni konu bir tablo oluşturduklarını hissederek birkaç saniye poz takınıp öylece durdu.

Sonra sözlerini sürdürerek; «Sizi çok seviyormuşum herhalde,» dedi. «Evde kalınca canımın sıkılacağından da korktum. Kendi kendime, «Gideyim oraya, dedim...» Sözünün burasında birden durarak, «Vay canına yandığım!» diye haykırdı.

Simonne hızlı bir adım attığı için Bordenave'ın ayağı acımıştı. Kızcağızı itti. Simone ise hâlâ gülüyor, güzel yüzünü dayak yemekten korkan bir hayvan gibi önüne eğiyor, ufak tefek, tombul vücudunun bütün gücüyle Bordenave'ı desteklemeye çalışıyordu. Zaten, çığlıklar arasında herkes koşup gelmişti. Nana ile Rose Mignon hemen bir koltuğu öne doğru ittiler. Bordenave koltuğa çöküverdi. Öte yandan öteki kadınlar hemen başka bir koltuk getirerek onun üzerine tiyatro müdürünün bacağını yerleştirdiler. Sonra orada bulunan bütün oyuncular da gidip onu öptüler. Bordenave ise boyuna homurdanıyor, derin derin iç çekiyordu.

«Şansa bak, şansa bak!..» Ama, midem sağlamdır, siz de göreceksiniz ya,» diye söyleniyordu.

Başka konuklar da gelmiş, salonda kımıldanacak yer kalmamıştı. Tabak, çatal gürültüleri artık kesilmişti. Şimdi büyük salondan kavga gürültü duyulu-

yor, başgarsonun öfkeli sesiyle bağırdığı işitiliyordu. Nana artık başka kimseyi beklemediği için yemeğin hâlâ hazır olmayışını görerek sabırsızlanıyordu. «Ne oluyor?» diye sormak üzere Georges'u içeri yollamıştı. Tam o sırada kapıdan kadınlı erkekli yeni yeni insanların girdiklerini görünce şaşırdı. Bunların hiçbirini tanımıyordu. Bunun üzerine gidip ezile büzüle Bordenave'a, Mignon'a, Labordette'e, «Kim bunlar?» diye sordu, yeni gelenleri onlar da tanımıyorlardı.

Nana Kont De Vandeuvres'e de sordu. Adam anımsadı; Kont Muffat'nın evinde görüp buraya çağırdığı delikanlılardı bunlar.

Nana, «Çok iyi ettiniz, çok iyi ettiniz!» diye teşekkür etti. «Yalnız masada sıkışacağız. Labordette, sana zahmet, söyle de sofraya yedi kişilik daha tabak, çatal kaşık eklesinler.»

Labordette yeni dışarıya çıkmıştı ki, uşak kapıyı açınca içeriye üç kişi daha girdi. Artık işler gülünç bir hal almaya başlamıştı. Sofraya sığışamıyacaklardı. Nana kızmaya başlamıştı, kibar tavırlar takınarak, «Böyle densizlik olur mu, canım!» diyordu. İki kişinin daha geldiğini görünce sinirden gülmeye başladı. Artık çok tuhaf bulmaya başlamıştı bu işi. Neyse! Ne yapıp yapıp sığışacaklardı artık. Herkes ayakta duruyordu. Bordenave tek başına iki koltuğu kapladığı için, yalnız Gaga ile Rose Mignon oturmuşlardı. Sesler uğultu halinde çıkıyor, herkes esnemelerini güç tutarak, alçak sesle konuşuyordu.

Bordenave, «Baksana, kızım, otursak mı acaba?» diye sordu. «Başka gelen olmayacak herhalde, değil mi?»

Nana gülerek yanıtladı.

«Öyle, başka gelen olmayacak sanırım.»

Bir yandan da çevresine bakınıyordu. Sanki birisinin orada olmayışına şaşmış gibi, birden ciddileşiverdi. Konuklardan birisi eksikti ama, Nana bunun sözünü etmedi. Beklemek gerekti. Birkaç dakika son-

ra konuklar kendi aralarında uzun boylu, soylu görünüşlü, beyaz sakallı bir bay gördüler. İşin tuhafı şu ki, hiç kimse içeriye girerken görmemişti onu. Adam küçük salona, yatak odasının aralık duran kapılarının birinden girmişti herhalde. Herkes susuverdi. Şurada burada fısıltılar işitiliyordu. Kont De Vandeuvres bu bayın kim olduğunu biliyordu sanki. Çünkü ikisi de pek belli etmeden el sıkışmışlardı. Kadınlar kendisini sorguya çekince, Kont onları yanıtlamak yerine gülümsemekle yetindi.

Bunun üzerine Caroline Héquet alçak sesle, «Bahse girer misiniz? Bir İngiliz lordudur bu adam,» dedi. «Yarın da Londra'ya dönüp evlenecek. Gayet iyi tanırım, çok hoş anlar geçirdim onunla çünkü.»

Derken, bu öykü bütün kadınların ağzında dolaştı. Yalnız, Maria Blond da kendi hesabına ortaya yeni bir öykü atmıştı. «Hayır, canım,» diyordu, «bir Alman elçisidir o. Benim arkadaşlardan biriyle sık sık yatar da oradan biliyorum.»

Erkekler de kendi aralarında çabuk çabuk konuşarak yabancıyı şöyle bir tartıyorlardı. Adam ağırbaşlıydı. Yemeğin parasını o veriyordu belki de. Evet, olabilirdi bu. Açıkça belliydi hattâ. Adam sen de! yemek iyi olsun da, gerisinin önemi yoktu! Sözün kısası, kimse işin aslını öğrenememişti. Herkes ak sakallı ihtiyarı artık unutmaya başlamıştı ki, başgarson büyük salonun kapısını açarak, «Yemeğe buyrun!» dedi.

Nana, ihtiyarın yaptığı bir hareketi görmezlikten gelerek, Steiner'in koluna girmişti. İhtiyar da tek başına onların arkasından ilerlemeye başladı. Kadın erkek hepsi darmadağın bir halde içeriye girdi. Herkes de böyle içten davranıldığı için babacan tavırla şakalar yaptı. Salondaki mobilyalar boşaltılmıştı. Uzun bir sofra, geniş salonun bir ucundan öbür ucuna uzanıyordu. Bu masa da küçük gelmişti. Tabaklar birbirlerine değiyordu çünkü. Sofrayı onar mumlu dörder

şamdan aydınlatmaktaydı. Tam ortaya, kaplama bir büyük vazo yerleştirilmiş, sağına, soluna çiçek demetleri konmuştu. Tam lokantalarda görülen cinsten bir lükstü bu. Üzerlerinde sahibinin markasını taşımayan, yaldız çizgili tabaklar; yıkana yıkana aşınıp kararmış çatal, bıçak, kaşıklar; kırıldıkları için takımları bozulmuş, eksikleri rastgele her ucuz mağazadan tamamlanabilecek olan billûr takımlar vardı. Hani insan bir eve yerleşir de, taşınmasının şerefine yakınlarına bir ziyafet verir; bu da onun gibi bir şeydi; yalnız, ziyafeti vermekte acele edilmişti. Ev sahibinin yıldızı birden parlamıştı ama, henüz hiçbir şey yerli yerinde değildi. Avizelerden biri noksandı. Şamdanlardaki mumlar yepyeniydi. Mumların fitilleri de yeni yanmaya başladıklarından, bunlar komposto kâselerini, tabakları, içlerine meyveler, pastalar, reçeller konarak düzgün sıralar halinde dizilmiş çukur kâseleri soluk, sarı bir ışıkla aydınlatıyorlardı.

Nana, «Herkes canının istediği yere otursun, böylesi daha eğlenceli oluyor,» dedi.

Sofranın tam ortasına geçmiş ayakta duruyordu. Kimsenin tanımadığı yaşlı bayı sağına, Steiner'i soluna almıştı. Tam konuklar yerlerine oturmuşlardı ki, küçük salonda birisinin küfürler savurduğu işitildi. Bordenave'ı sofraya götürmeyi unutmuşlardı. Adamcağız yerleştiği o iki koltuktan bir türlü kalkamıyor, bağırıp çağırıyor, ötekilerle birlikte savuşup gitmiş olan o Simonne kaltağına çıkışıyordu. Birkaç kadın ona acıyarak hemen koştular. Bordenave da Caroline, Clarisse, Tatan Néné ve Maria Blond tarafından taşınıp desteklendiği halde, çıkageldi. Onu sofraya yerleştirmek de başlı başına bir sorundu.

Herkes, «Masanın ortasına, Nana'nın karşısına otursun,» diye bağırıyordu. «Ortaya otursun da başkanlık etsin bize!»

Bunun üzerine, kadınlar onu götürüp masanın ortasına oturttular. Bacağı için ikinci bir iskemle bul-

mak gerekti. Kadınlardan ikisi bacağını kaldırıp yavaşçacık sandalyenin üstüne uzattılar. Yan oturarak yemek yiyecekti ama, önemi yoktu bunun.

Bordenave ise hâlâ homurdanıyor, «Vay canına! Elden ayaktan düştüm yahu!» diyordu. «Kızlar, babanız size emanet. İyi bakın ha!»

Sağına Rose Mignon'u, soluna Lucy Stewart'ı oturtmuştu. İkisi de; «Merak etme, biz bakarız sana,» dediler. Şimdi artık herkes bir yer bulup yerleşmişti. Kont De Vandeuvres Lucy ile Clarisse'in arasına; Fauchery de Rose Mignon'la Caroline Héquet'nin arasına oturmuştu. Bu arada Hector, tam karşısında bulunan Clarisse'in çağrılarına aldırış etmeksizin, Gaga'nın yanına oturmak için hemen seğirtivermişti. Steiner'in peşini bir an bile bırakmayan Mignon'la bankerin arasında Blanche vardı. Mignon'un soluna Tatan Néné oturmuştu. Sonra Labordette geliyordu. Masanın iki ucunda da delikanlılarla kadınlar, bu arada Simone, Léa De Horn, Maria Blond vardı. Hepsi rastgele, karmakarışık bir halde oturmuşlardı. Yine sofranın ucuna oturmuş olan Daguenet ile Georges Hugon da sürekli gülümseyerek Nana'ya bakıyorlar, birbirlerine gittikçe daha fazla ısınıyorlardı.

Bu arada iki kadın ayakta kalmıştı. Bunun üzerine şakalar başladı. Erkekler, «Gelin de kucağımıza oturun,» diyorlardı. Clarisse sofrada dirseklerini bile kımıldatamayacak haldeydi. Kont De Vandeuvres'e, «Bana sen yemek yedirirsin artık,» diyordu. Şu Bordenave iki iskemlesiyle amma çok yer kaplamaktaydı ha! Derken, son bir çabayla herkes oturabildi. Mignon, «Vay canına!» diye bağırdı, «tam fıçı sardalyaları gibi balık istifi olduk yahu!»

Garsonlar dolu tabakları dolaştırırlarken, «Kuşkonmaz püresi, etsuyu,» diye mırıldanıyorlardı.

Bordenave yüksek sesle herkese etsuyunu salık vermekteydi ki, o sırada bir çığlık yükseldi. Birileri kabullenmiyor, öfkeleniyordu. Kapı açılmış, biri ka-

dın, ikisi erkek, sona kalanlardan üç kişi daha içeriye girmişti. Yo, bu kadarı fazlaydı artık! Nana yine de sandalyesinden kalkmaksızın gözlerini kırpıştırıyor, «Gelenleri tanıyor muyum acaba?» gibilerden bakıyordu. Kadın Louise Violaine'di. Erkekleriyse Nana daha önce hiç görmemişti.

Vandeuvres Nana'ya, «Şekerim,» dedi, «bu bay benim arkadaşlarımdan bir deniz subayıdır, adı Foucarmont'tur. Ben çağırdım onu.»

Foucarmont kendine güvenen bir tavırla selâm verdi, sonra, «Ben de bağışlayacağınızı umarak, arkadaşlarımdan birini getirdim,» dedi.

Nana, «Öyle mi? Çok iyi ettiniz, buyurun, oturun...» dedi. «Clarisse, sen biraz geriye çekil. Orada pek rahatsınız bakıyorum... Hah şöyle, biraz iyi niyet gösterdik mi her şey yoluna girer...»

Herkes biraz daha sıkıştı. Foucarmont'la Louise de masanın başında kendilerine ufacık bir yer bulabildiler ama, yanlarındaki adam tabağından uzak kaldı. Yemeğini de, kollarının yanındakilerin omuzları arasından uzatarak yiyordu. Garsonlar çorba tabaklarını kaldırmaktaydılar. Şimdi de mantarlı tavşan kızartması ve peynirli makarna tabakları dolaşıyordu. Bordenave, «Bir ara Prullière ile Fontan'ı ve ihtiyar Bosch'u da getirmeyi düşündüm,» deyince herkes çığlıklar kopardı.

Nana pek ciddi bir tavır takınmıştı. Ters ters, «Gelselerdi görürlerdi günlerini,» dedi. «Düşünseydim kendim çağırırdım. Hem, tiyatrocuların burada işleri ne, canım? İhtiyar Bosch boyuna kafayı çeker. Prullière dev gibi yemek yer; Fontan'a gelince, bu gibi toplantılarda bağırıp çağırarak, saçma sapan konuşarak çekilmez bir hal alır. Sonra tiyatrocular böyle kibar insanlar arasında her zaman yama gibi kalırlar.»

Mignon, «Doğru orası öyle bak,» dedi.

Sofranın başında bütün erkekler fraklarıyla, be-

yaz kravatlarıyla pek şıktılar. Solgun yüzleri, yorgunluğun daha da incelttiği bir kibarlıktaydı. İhtiyar bayın sanki bir diplomatlar toplantısına başkanlık ediyormuş gibi ağır hareketler yaptığı, zarif bir biçimde gülümsediği görülüyordu. Vandeuvres Kontes Muffat'nın evindeydi sanki, sağında, solunda oturan kadınlara karşı son derece saygılı davranıyordu. Daha o sabah, Nana halasına şöyle demişti: «Erkeklerden yana bundan iyisi can sağlığı; hepsi soylu, hepsi zengin insanlar. Kibar erkekler yani.»

Kadınlara gelince; onlar da pek nazik davranıyorlardı. Birkaçı, bu arada Blanche, Léa, Louise pek açık saçık giysilerle gelmişlerdi. Hele Gaga çok fazla açık giyinmişti. Onun yaşında olan bir insan daha kapalı giyinse çok iyi ederdi. Artık herkes bir yer bulup oturmuştu ya, gülüşmeler, şakalaşmalar azalmıştı. Georges, «Ben Orléans'dayken orta halli ailelerin daha neşeli yemeklerinde bulunmuştum,» diye düşünüyordu. Pek az konuşuluyordu. Birbirleriyle tanışmayan erkekler aralarında bakışıyorlar, kadınlar uslu akıllı oturuyorlardı. Georges'u asıl şaşırtan şey de buydu işte. Konukları pek kendi hallerinde buluyordu. Oysa o, herkesin hemen öpüşmeye başlayacağını sanmıştı.

Şimdi de sofraya Rhin işi sazan balığıyla karaca kızartması gelmişti. Tam o sırada Blanche yüksek sesle, «Lucy, şekerim, geçen gün senin Olivier'yi gördüm, ne kadar da büyümüş!» dedi.

Lucy yanıtladı: «Elbette! Şimdi on sekiz yaşına bastı artık. Onun bu yaşa gelmesi de beni gençleştirmiyor yani... Dün yine kalkıp okuluna gitti.»

Lucy oğlundan pek gururlanarak sözediyordu. Delikanlı deniz okulunda öğrenciydi. Bunun üzerine herkes çocuklardan sözaçtı. Bütün hanımların yürekleri birden yumuşamıştı. Nana keyifli keyifli, «Benim küçük Louis şimdi halamın yanında,» dedi. «Her sabah saat on bire doğru alıp onu bana getiriyor. Ben

de onu koynuma alıyorum. Benim Lulu adlı bir de köpeğim var, bilirsiniz. Lulu ile Louis başlıyorlar yatağın içinde oynaşmaya. İkisi de yorganın altına girip alt alta, üst üste yuvarlanıyorlar, onları seyrettikçe gülmekten kırılıyor insan. Louis öyle afacan bir şey oldu ki, anlatamam!»

Bu kez Rose Mignon anlatmaya başladı:

«Dün öyle bir gün geçirdim ki, sormayın,» dedi. «Gidip Charles ile Henri'yi yatılı okullarından alayım demiştim. Akşam, onları tiyatroya götürmek zorunda kaldım... Zıp zıp sıçrıyorlar, minicik ellerini çırparak, 'Annemizi sahnede göreceğiz! Annemizi sahnede göreceğiz!..' diye bağrışıyorlardı. Bir gürültü, bir patırtı ki, sormayın!»

O sırada Mignon, gözleri sevecenlikle ışıl ışıl yanarak, keyifli keyifli gülmekteydi. Bu kez de o sürdürdü:

«Temsil sırasında öyle komik bir halleri vardı ki,» dedi, «ikisi de büyük adam gibi çok ciddî duruyorlardı. Annelerini gözleriyle yiyeceklerdi neredeyse. Bana da, 'Annemin bacakları neden böyle çıplak?..' diye soruyorlardı.»

Herkes gülmeye başladı. Babalık gururu okşanmış olan Mignon, şişindikçe şişinmekteydi.

«İkisine de bayılıyorum,» dedi. «Hayatta tek bir amacım var. Rose'un tiyatrodan ve başka işlerden kazandığı parayı iyi idare ederek servetimizi artırmak. Eskiden Rose'un şarkı söylediği müzik salonunda ben de keman çalıyordum. Derken, evlendik. Birbirimizi delice seviyorduk. Şimdi de çok iyi birer arkadaş olduk. Aramızda şöyle bir iş bölümü yaptık: Rose bütün yeteneğini, bütün güzelliğini kullanarak elinden geldiği kadar çok çalışıyor; bense onun hem oyuncu, hem de kadın olarak kazanacağı başarılara göz kulak olmak için, keman çalmaktan vazgeçtim. İnsan bizim kadar kendi halinde, bizim kadar birbirini seven karı kocayı zor bulur doğrusu.»

Vandeuvres, «Büyük oğlunuz kaç yaşında?» diye sordu.

Mignon, «Henri dokuz yaşında ama,» dedi, «öyle iri yarı ki, gören daha büyük sanır.» Sonra da çocukları hiç sevmeyen Steiner'e takılmaya başladı; oldukça sakin bir pervasızlıkla, «Çocuğun olsaydı paranı daha az aptalca har vurup harman savururdun,» dedi.

Konuşurken Blanche'ın omuzları üzerinden bankere bakıyor, onun Nana ile işi pişirip pişirmediğini anlamaya çalışıyordu. Yalnız, bir süreden beri pek sıkı fıkı konuşmakta olan Rose ile Fauchery de onun canını sıkmaya başlamışlardı. Rose bir aptallık yaparak vakit kaybetmeye kalkışmasaydı bari. Böyle bir şey olursa önlemek için, Mignon hemen harekete geçiyordu. Bir yandan da serçe parmağında elmas yüzüğüyle, zayıf el hareketleriyle bir karaca filetosunu yiyip bitiriyordu.

Çocuklara ilişkin konuşma sürüyordu. Hector Gaga'nın yanına oturunca başı dönmeye başlamıştı. «Kızınız nasıl? Variétés Tiyatrosu'nda sizinle görmüştüm onu,» diyordu.

Gaga yanıtladı: «Lili iyi. Ama o kadar çocuk ki!»

Hector Lili'nin on dokuz yaşına yeni bastığını öğrenince pek şaştı. Bu yüzden Gaga, delikanlının gözlerinde daha da güzel bir yer edindi. Hector, «Lili'yi niçin getrmediniz bu akşam?» diye sorunca Gaga içerlemiş bir tavırla yanıtladı:

«A! Dünyada getirmem onu böyle yerlere! Yatılı okuldan çıkacağım diye tutturdu. Çıkalı da üç ay bile olmadı. Hemen evlendireyim diyordum ama, beni o kadar çok sever ki, istemeye istemeye, yanıma almak zorunda kaldım.»

Kızının evlenmesi işinden sözederken, siyah kirpikli, morarmış gözkapaklarını sık sık açıp kapıyordu. Bu yaşa gelmişti ama, bir kenara beş para koyamamıştı; hâlâ çalışıyor, hâlâ erkeklerin hoşuna gi-

diyordu. En fazla torunları yaşında, çok genç erkeklerle düşüp kalkmaktaydı. Böyle olacağına, uygun koşullar altında evlenmek çok daha iyiydi kuşkusuz. Hector'a doğru eğildi. Delikanlı, kadının kocaman çıplak omuzu altında ezilir gibi olunca, utancından kızardı. Kadın alçak sesle, «Kızım da bu yolun yolcusu olursa suç benim değil,» diyordu, «ama, insan gençken öyle ilginçtir ki!»

Masanın çevresinde bir koşuşmadır başlamıştı. Garsonlar oradan oraya seğirtiyorlardı. Şimdi sıra piliç kızartmalarına, soslu dil balığına, ince dilimler halinde kesilmiş kaz ciğerine gelmişti. O zamana kadar konuklara Meursault şarabı sunmuş olan başgarson, şimdi sofraya Chambertin ve Léoville şaraplarından getirtti. Tabaklar değiştirilirken çıkan hafif gürültü patırtı arasında, şaşkınlığı gittikçe artmakta olan Georges, Daugenet'ye, «Kuzum, bu hanımların hepsinin çocukları mı vardır böyle?» diye sordu.

Bu soru Daguenet'nin pek hoşuna gitmişti. Georges'a açıklamaya başladı; Lucy Stewart Gare du Nord'da işçi olan İngiliz asıllı bir demiryolu yağcısının kızıydı. Otuz dokuz yaşındaydı, at gibi bir suratı vardı ama, pek şirin bir şeydi. Üstelik veremdi, yalnız, ölmüyordu. Bu hanımların en şıkı oydu. Sevgilileri arasında üç prensle bir dük vardı. Caroline Héquet, Bordeaux'lu küçük bir memurun kızıydı. Adamcağız kızının bu hali dolayısıyla utancından ölmüştü. Neyse ki Caroline'in annesi çok kafalı bir kadındı. Önce kızını lânetlemişti ama, bir yıl düşünüp taşındıktan sonra yine onunla oturmaya karar vermişti. Böylelikle, kızın biraz para yapmasını sağlayacaktı hiç olmazsa. Yirmi beş yaşında olan kızı ise çok soğuk bir şeydi. Değişmeyen bir fiyat karşılığında erkeklerle yatan kadınların en güzeli sayılırdı. Annesi düzeni pek severdi. Defter tutuyor, gelirlerle giderlerin hesabında metelik sektirmiyordu.

Kızının oturduğu apartmanda, iki kat yukarıda daracık bir daire tutmuştu. Kızın evini işte buradan yönetiyordu; giyeceği elbiselerle çamaşırlar için de kendi dairesinde bir dikiş atölyesi kurmuştu. Blanche De Sivry'ye gelince; bu kızın asıl adı Jacqueline Baudu idi. Amiens yakınlarında bir köyden kalkıp Paris'e gelmişti. Olağanüstü bir güzelliği vardı, ama, aptal ve yalancıydı. Bir generalin torunu olduğunu söylüyor, otuz iki yaşında olduğunu gizliyordu. Şişman olduğu için en çok Rusların hoşuna gitmekteydi.

Sonra Daguenet birer, ikişer sözcükle ötekiler hakkında da çabucak bilgi verdi; Clarisse Besnus'yu bir hanım, hizmetçi diye Saint Aubin'den getirmişti, kız, hanımın kocası sayesinde sivrilip ünlü olmuştu. Simonne Cabiroche, Saint-Antoine mahallesinde mobilyacılık eden bir adamın kızıydı. Öğretmen olmak için büyük bir yatılı okulda eğitim görmüştü. Maria Blond, Louise Violaine, Léa De Horn, Paris kaldırımlarında büyüyüp yetişmişlerdi. Tatan Néné de yirmi yaşına kadar Champagne'da sığırtmaçlık yapmıştı. Georges bir yandan bunları dinlerken, öbür yandan kadınların yüzlerine bakıyordu. Damdan düşercesine kulaklarına fısıldanan bu açık saçık bilgiler karşısında şaşırmış, heyecanlanmıştı. Öte yandan da delikanlının arkasında garsonlar saygılı bir sesle, «Piliç kızartması, sirke-sarmısak soslu dil balığı...» diye mırıldanıyorlardı.

Daha deneyimli geçinen Daguenet, Georges'a, «Balık yeme, azizim,» dedi, «bu saatte beş para etmez... Sonra, yalnız Léoville şarabı iç... O daha az kalleştir çünkü.»

Şamdanlardan, garsonların dolaştırdıkları yemek tabaklarından, otuz sekiz kişinin balık istifi halinde oturmakta olduğu sofradan korkunç bir sıcaklık yükseliyordu. Garsonlar boş bulunup halının üstünde koşuşuyorlar, halı yağ lekeleri içinde kalıyordu. Ye-

mektekiler yine de bir türlü neşelenemiyordu. Hanımlar tabaklarındaki etleri mıncıklıyorlar, yarısını bırakıyorlardı. Yalnız Tatan Néné her şeyden oburca yemekteydi. Gecenin bu ilerlemiş saatinde, masadakiler ancak sinirli bir açlık duymakta, iyi işlemeyen midelerinin heveslerine boyun eğmekteydiler. Nana'nın yanında oturmakta olan yaşlı bay, kendisine sunulan bütün yemekleri geri çeviriyordu. Yalnız bir kaşık çorba içmişti, o kadar. Boş tabağının karşısında sessiz sessiz oturarak, çevreyi seyrediyordu. Belli etmemeye çalışarak esneyenler de vardı. Arasıra gözler kapanıyor, yüzler solgunlaşıyordu. Vandeuvres'ün dediği gibi, pek can sıkıcı bir şeydi bu. Bu gibi yemeklerin neşeli geçmesi için, herkesin böyle uslu akıllı oturmaması gerekirdi. İnsan böyle terbiyeli edepli karın doyuracak olduktan sonra, gidip kibarların toplantılarında yemek yese daha iyi ederdi. Orada da insanın canı bundan fazla sıkılmazdı. Sürekli bağırıp çağırmakta olan Bordenave olmasa, herkes uyuyacaktı. Bordenave bacağını uzatıp masaya kurulmuş, iki yanında oturmakta olan Lucy ile Rose'u bir sultan gibi kendisine hizmet ettiriyordu. İki kadın yalnız onunla ilgiliydiler. Bir dediğini iki etmiyorlar, onun üzerine titriyorlar, kadehinin, tabağının boş kalmamasına göz kulak oluyorlardı. Ama, o yine sızlanmaktan, yakınmaktan geri durmuyor, «Şu benim etimi kessenize, yahu!.. Masa benden çok uzakta, görmüyor musunuz?» deyip duruyordu.

Simonne ikide bir ayağa kalkarak gidip onun arkasında duruyor, etiyle ekmeğini kesiyordu. Onun yedikleriyle bütün kadınlar ilgilenmekteydiler. Garsonları bir daha çağırıyor, boğacakmışcasına yediriyorlardı adamı. Rose ile Lucy tabağını değiştirirken Simonne da ağzını silince, Bordenave bundan pek hoşlandı. Sonunda hoş görünmeye çalışarak, «Aferin kızım sana,» dedi, «kadın dediğin bu işler için yaratılmıştır işte.»

Herkes biraz canlanır gibi oldu, konuşmalar arttı. Konuklar önlerindeki mandalina şerbetlerini bitirmek üzereydiler. Sıcak et olarak sofraya mantarlı sığır filetosu, soğuk et olarak da jöleli hindi söğüşü gelmişti. Nana konuklarının neşesizliğine içerlemeye başlıyordu. Bağıra bağıra konuşarak, «Haberiniz var mı?» dedi, «İskoçya Prensi de sergiyi görmeye gelecek. *Sarışın Venüs*'ü de seyretmek için ön localardan birini ayırttı kendine.»

Bordenave ağzı dolu olduğu halde, «Bütün prensler gelip bizim piyesi görecekler umarım,» dedi.

Lucy Stewart da söze karışarak, «İran Şahı pazar günü geliyormuş,» diye haber verdi.

Bunun üzerine Rose Mignon Şah'ın elmaslarından söz açtı. Şah önü mücevherlerle kaplı uzun bir ceket giymekteydi. Eşsiz bir şeydi bu, alev alev yanan bir güneşti sanki, milyonlar değerindeydi. Kadınların renkleri uçmuştu. Gözleri kıskançlıkla ışıldayarak başlarını uzatıyorlar, beklenmekte olan öteki kral-larla öteki imparatorlardan sözediyorlardı. Hepsi de bir kral kaprisini, karşılığında bir servet ödenen bir tek geceyi düşünerek düşlere dalıyorlardı.

Caroline Héquet, Vandeuvres'e doğru eğilip, «Kuzum, Rusya Çarı kaç yaşında acaba?» diye sordu.

Kont gülerek, «Onun yaşı falan yok artık,» dedi, «iş yok onda, haberin olsun bak.»

Nana içerlemiş göründü. Vandeuvres'ün sözleri fazlaca ayıp kaçmıştı, sofradakiler mırıldanarak karşı çıktılar. Bu sırada Blanche, İtalya kralına ilişkin bilgiler veriyordu:

«Milano'da bir kere gördüm onu,» dedi, «yakışıklı değil ama, yine bütün kadınları elde etmenin yolunu buluyor.»

Sonra, Fauchery Kral Vittore Emmanuele'in gelmeyeceğini haber verince bu habere pek canı sıkıldı. Louise Violaine ile Léa, Avusturya İmparatorunu ka-

feslemeye hazırlanıyorlardı. Derken, birden küçük Maria Blond'un sesi duyuldu:

«Prusya Kralı nasıl ihtiyar, kupkuru bir adam!..» diyordu. «Geçen yıl Baden'e gitmiştim, orada gördüm. Yanında da hep Bismarck vardı.»

Simonne onun sözünü keserek, «Bismarck mı dedin? Onunla tanıştım ben... Çok hoş adam doğrusu,» diye atıldı.

Vandeuvres bağırarak, «Hah, dün ben de bunu söylemiştim işte; ama, bana inanmak istemediler,» diye bağırdı.

Sonra, tıpkı Kontes Sabine'in evinde olduğu gibi, herkes uzun uzun Kont Bismarck'la ilgilendi. Vandeuvres aynı sözleri yine söyledi. Bir ara herkes kendini yeniden Muffat'ların salonunda sandı; yalnız, bu kez kadınlar değişmişti. Ardından da, yine orada olduğu gibi, müzik konusu açıldı. Derken, Foucarmont Paris'te herkesin sözetmekte olduğu rahibe olan genç kıza ilişkin ağzından bir söz kaçırınca, Nana pek ilgilendi, Matmazel De Fougeray hakkında kesinlikle bilgi edinmek için ayak diredi. Vah zavallı yavrucak! Böyle diri diri mezara giriyordu demek ha? Ama, mutlaka rahibe olmak istiyorsa, yapılacak bir şey yoktu elbet. Bu haber, sofradaki kadınların pek içlerine dokunmuştu. Georges hep aynı şeyleri bir daha dinlediği için canı sıkılmış, Daugenet'ye Nana'nın ev ve yatak haliyle ilgili alışkanlıkları hakkında soru soruyordu ki, söz döne dolaşa yine Kont Bismarck'a geldi.

Tatan Néné, Labordette'in kulağına eğilerek, «Kim bu Bismarck yahu? Hiç tanımıyorum,» diye soruyordu.

Bunun üzerine Labordette hiç kılı kıpırdamadan inanılmayacak öyküler anlattı ona.

«Bu Bismarck denen adam çiğ et yer,» dedi, «ininin yakınlarında bir kadına rastlayınca sırtladığı gi-

bi götürür; böylece daha kırk yaşındayken tam otuz iki tane çocuğu oldu!»

Tatan Néné şaşmıştı ama, inanmıştı da:

«Kırk yaşında otuz iki çocuk, ha?» diye bağırdı. Yaşına göre epey yorulmuş olmalı bu adam!» Herkes katıla katıla gülmeye başlayınca kendisiyle alay edildiğini anladı. «Aman, aptallar siz de! Şaka yaptığınızı ne bileyim ben!» dedi.

Bu arada Gaga sergi konusuna saplanıp kalmıştı. Bütün öteki kadınlar gibi o da seviniyor, sergiye hazırlanıyordu. Taşradan, yabancı ülkelerden Paris'e yığınla insan gelecek, güzel günler geçecekti. İşler iyi giderse, kimbilir, belki sergiden sonra Juvisy'ye çekilecek, uzun zamandır göz koymuş olduğu kutu gibi bir eve yerleşecekti.

Hector, «Ne yaparsınız, insan akıntıya kürek çekiyor hep,» diyordu. «Hiç değilse beni seven birisi bulunsaydı, yüreğim yanmazdı!»

Gaga, delikanlının dizini getirip kendi dizine dayadığını hissettiği için sevecen bir tavır takınmıştı. Hector'un yüzüyse kıpkırmızıydı. Gaga hem yapmacıklı bir tavırla konuşuyor, hem de delikanlıyı göz ucuyla şöyle bir tartıyordu. Ufak tefek bir adamcıktı bu, ama Gaga'nın da titizlik edecek hali kalmamıştı. Hector onun adresini aldı.

Vandeuvres, Clarisse'in kulağına, «Bak bak, Gaga senin Hector'u kafesliyor galiba,» diye fısıldadı.

Genç oyuncu, «Vızgelir,» diye yanıtladı. «Bu çocuk pek toy bir şey... Tam üç kez sepetledim... Çocuk yaşta delikanlılar kocakarılarla düşüp kalktılar mı, pek iğrenirim.»

Sonra birden susup hafif bir işaretle Blanche'i gösterdi. Blanche ziyafetin başından beri oldukça rahatsız bir durumda eğilmiş, göğsünü ileriye doğru çıkartarak, omuzlarını kendisinden üç sandalye ileride oturmakta olan kibar tavırlı yaşlı baya göstermeye çalışıyordu.

Clarisse, «Blanche da seni sepetleyecek galiba, azizim,» dedi.

Vandeuvres, «Sepetlesin varsın,» demek ister gibi bir hareket yaparak kurnaz kurnaz gülümsedi. Blanche bir başarı kazanmak istiyorsa, onu bundan alıkoyacak olan kendisi değildi kuşkusuz. Steiner'in sofradaki hali onu daha fazla ilgilendiriyordu. Bankerin pek şıpsevdi bir şey olduğunu herkes bilirdi. Steiner korkunç bir Alman Yahudisiydi, elinden milyonlarla para geçerdi ama, bir kadına tutulmayagörsün, hemencecik aptallaşırdı. Üstelik bütün kadınları elde etmek sevdasındaydı. Tiyatro dünyasında yeni bir kadın parlamayagörsün, bu kadın ne kadar pahalıya malolursa olsun, Steiner hemen elde ediverirdi. Bu yolda harcadığı büyük paralardan da sözediliyordu. Yosmalara olan büyük düşkünlüğü yüzünden iki kez iflas etmişti. Vandeuvres'ün dediği gibi, yosmalar herifin paralarını silip süpürerek ahlâk adına öç alıyorlardı ondan. Landes Tuzlalarıyla ilgili olarak çevirdiği bir iş yüzünden Steiner borsada yeniden güçlendiği için, şimdi Mignon'lar da altı haftadır Landes Tuzlalarının getirdiği bu büyük paranın altından girip üstünden çıkıyorlardı. Derken, bazılarının bahse tutuştukları görüldü. Bu yağlı kuyruğu yiyip bitirecek olan, Mignon'lar değildi. Nana da beyaz dişlerini göstermeye başlamıştı çünkü. Steiner bir daha tutulmuştu, öylesine tutulmuştu ki hem, Nana'nın yanında aptallaşmış gibiydi. Karnı aç olmadığı halde, yine de bir şeyler yiyordu. Alt çenesi sarkmış, yüzü pençe pençe, kıpkırmızı olmuştu. Nana'nın bir sayı söylemekten başka yapacağı şey yoktu. Genç kadın yine de acele etmiyor, adamla oynuyor, onun kıllı kulaklarına doğru soluğunu üfleyerek kahkahalar koparıyor, adamın şişman suratından geçen ürpertileri görerek pek neşeleniyordu. Kont Muffat denen o cimri herif kendisine yüz vermeyecek olursa, Steiner'le anlaşıvermek Nana için her zaman olasıydı.

Steiner tam alçak sesle Nana'ya bir şeyler söylüyordu ki, bir garson bankerle genç kadının arasından başını uzatarak, «Léoville şarabı mı istersiniz, Chambertin şarabı mı?» diye sordu.

Banker şaşkın şaşkın, «Ne dedin?» diye kekeledi. «Hangisinden olursa olsun, ver bakalım.»

Vandeuvres dirseğiyle hafifçe Lucy Stewart'ı dürtüyordu. Dehşetli dedikoducu bir kadındı bu Lucy, bir havaya girdi mi, şaka yapmak uğruna kurbanının gözünün yaşına bakmazdı. O akşam da Mignon pek sinirine dokunmaktaydı.

Kont De Vandeuvres'e, «Şu Mignon'a bak, şamdan tutacak neredeyse,» diyordu. «Jonquier'yle çevirdiği dalgayı yine çevirmek istiyor galiba... Anımsadın, değil mi? O sıralarda Jonquier Rose ile düşüp kalkıyordu ama, Uzun Laure'a abayı yakmıştı... Mignon önce Laure ile Jonquier'nin arasını buldu, sonra da koluna girdiği gibi onu alıp yine Rose'a getirdi. Hani bir kocanın çapkınlık yapmasına bazan göz yumulur ya, tıpkı onun gibi bir şey işte... Ama, bu kez sökmeyecek bu. Nana'nın kendisine ödünç verilen erkekleri geri vermek alışkanlığı olmasa gerek.»

Vandeuvres sordu: «Mignon ne diye karısına ters ters bakıyor böyle?»

Eğilip bakınca Rose'un Fauchery'yle pek sıkı fıkı kaynatmakta olduğunu gördü. O zaman, yanında oturmakta olan Lucy'nin neden öfkelendiğini anladı. Gülerek, «Ne o? Kıskandın mı yoksa?» diye sordu.

Lucy pek kızmıştı. «Ben mi kıskanıyorum?» dedi. «Rose'un canı Fauchery'yi çektiyse, onu seve seve veririm ona!.. Fauchery kaç paralık adam ki!.. Haftada bir demet çiçek yollar ama, onu da zar zor gönderir... Görüyorsun ya, azizim, bu tiyatrocu kızların hepsi aynı soydan. Rose, Fauchery'nin Nana hakkında yazdığı yazıyı okurken öfkesinden kudurdu, hüngür hüngür ağladı, iyi biliyorum bunu. Şimdi anladın, değil mi? Rose'a da gazetede bir yazı gerekli, şu anda bu

yazıyı elde etmeye çalışıyor. Ama, alacağı olsun o Fauchery'nin... Bir sepetleyeyim onu da, görsün gününü!» Durdu. Elinde iki şişeyle arkasında dikilen garsona, «Léoville şarabı ver!» dedi. Sonra sesini alçaltarak sürdürdü: «Ben öyle bağırıp çağırmam, yöntemim bu değildir çünkü... Karı da pis sürtüğün teki... Kocasının yerinde olsam öyle bir sopa çekerim ki ona!.. Ama, bu iş Rose'a yaramayacak, görürsün bak. Benim Fauchery'yi tanımıyor o çünkü. Tatsız herifin biridir. Kendi durumunu pekiştirmek için kadınlara yapışır. Ne kibar insanlar, değil mi?»

Vandeuvres onu yatıştırmaya çalıştı.

Rose ile Lucy artık Bordenave'le ilgilenmedikleri için, tiyatro müdürü kızmaya başlamıştı:

«Babanızı açlıktan, susuzluktan öldüreceksiniz yahu!» diye bağırıyordu. Onun bu sözleri havayı hoş bir biçimde değiştirdi.

Yemek uzayıp gidiyordu, kimsenin bir şey yediği yoktu. Herkes tabağındaki mantarlarla ananasları ezip karıştırarak yazık ediyordu. Yalnız, çorbadan sonra şampanya da içmeye başladıklarından, sinirli bir sarhoşluğa kapılıyorlar, yavaş yavaş canlanıyorlardı. Artık herkes edepli oturmayı bir yana bırakmıştı. Kadınlar önlerinde darmadağın duran masaya dirseklerini dayamışlar, erkekler biraz soluk alabilmek için sandalyelerini geriye itmişlerdi. Siyah fraklar, açık renk kadın elbiselerinin arasına gömülüyor, yarı dönük çıplak omuzlar ipek gibi parıldıyordu. İçerisi pek sıcak olmuştu. Mumların aydınlığı masanın üstünde daha da koyulaşmıştı sanki. Bu aydınlık gittikçe daha sarı bir renk alıyordu. Ara sıra, kıvır kıvır sarı saçlar altında altın renginde görünen bir ense öne doğru eğildiği zaman, elmas bir küpenin ışıltıları yüksek bir topuzu parıltılar içinde bırakıyordu. Kahkahalar çevreyi canlandırıyor, gülen gözler, dudaklar arasında beyaz dişler görünüyor, şamdanların yansıları bir şampanya kadehinin içinde ışıldı-

yordu. Yüksek sesle şakalar, el kol hareketleri yapılıyor, sorular yanıtsız kalıyor, masanın bir başından öbür başına seslenerek birbirlerini çağıranlar görülüyordu. Asıl gürültü yapan, garsonlardı. Kendilerini lokantanın koridorunda sanıyorlardı çünkü. Boyuna itişip kakışıyorlar, gırtlaklarından anlaşılmaz sesler çıkararak şimdi de dondurmaları, meyveleri getiriyorlardı.

Bordenave, «Çocuklar,» diye bağırdı, «yarın oyunumuz var, biliyorsunuz... Ayağınızı denk alın, şampanyayı fazla kaçırmayın!»

Foucarmont, «Dünyanın dört bucağında her tür içki içtim ben,» diyordu, «dehşetli şeylerdi bunlar, bir yudumunu içen pat diye düşüp ölüverirdi... Ama, bana hiçbir şey olmadı bakın. Sarhoş olmam ben. Kaç kez denedim ama, olmuyor işte.»

Yüzü pek solgun, tavrı pek soğuktu. Sandalyesinin arkalığına dayanmış, durmadan içiyordu.

Louise Violaine, «Neyse, yeter artık, fazla içme,» diye fısıldadı. «Gece bir de seninle uğraşmak zorunda kalırsam çok ilginç olur doğrusu.»

Biraz çakırkeyif olan Lucy Stewart'ın yanakları, veremlilerde görüldüğü gibi, alev alev kızarmıştı. Rose Mignon ise, gözleri nemli, sevecen bir anlam takınmıştı. Çok fazla yemek yediği için sersemlemiş olan Tatan Néné aptal aptal gülümsüyordu. Ötekiler, yani Blanche, Caroline, Simonne, Maria, hep bir ağızdan konuşarak kendi işlerini anlatıyorlardı. Bir arabacıyla yapılan kavga, bir kır eğlencesi tasarısı, falancanın elinden alınıp sonra yine geri verilmiş âşıklar gibi konulardı bunlar. O sırada Georges'un yanında oturmakta olan bir delikanlı Léa De Horn'u öpmek isteyince suratına bir tokat yedi. Kız, «Heeey! Bırak beni bakayım,» dedi. Bunu da oldukça öfkeli söyledi.

Georges pek sarhoştu, ayrıca Nana'yı izlemekten coşkun bir hale gelmişti. Aklına gelen bir düşün-

ceyi kafasının içinde önemseyerek evirip çeviriyordu. Masanın altında dört ayak olacak, küçük bir köpek gibi gidip Nana'nın dizinin dibine kıvrılacaktı. Kimse onu görmeyecek, o da orada uslu uslu oturacaktı. Sonra da, Léa'nın isteği üzerine, Daguenet delikanlıya, «Rahat dursana, yahu!» deyince Georges birden sanki kendisi azarlanmış gibi, derin bir üzüntü duydu. Çok saçma, çok kasvetli bir şeydi bu; iyi denecek hiçbir şey yoktu burada. Daguenet ise şakalar yapıyor, onu bir bardak su içmeye zorluyor, bir yandan da, «Bir kadınla baş başa kalsan ne yapacaksın sen yahu?» diyordu. «Üç kadeh şampanya içince ayakta duramayacak hale geliyorsun, baksana!»

Foucarmont yine söze başlayarak, «Bakın,» dedi, «Havana'da yabanıl bir meyveden çok sert bir içki yaparlar; ateş yuttum sanır insan... İnanır mısınız, bir akşam koca bir şişe içtim bu içkiden, hiçbir şey olmadım... Dahası var; bir gün, Coromandel kıyılarında vahşiler bize içine kezzapla biber karıştırılmış bir içki verdiler; o da dokunmadı bana... Dedim ya, sarhoş olamıyorum!»

Karşısında oturmakta olan Hector'un yüzü, bir zamandır, Foucarmont'un hoşuna gitmiyordu. Sürekli sırıtıyor, ters ters söyleniyordu. Hector'un ise başı dönmeye başlamıştı. Gaga'ya doğru sokularak kımıldanıp duruyordu. Yalnız, onu asıl başka bir şey pek telâşlandırmaktaydı. Birisi mendilini almıştı çünkü. Sarhoşlarda görülen o inatçılıkla durmadan, «Mendilimi verin yahu!» diyor, yanındakilere, «Mendilimi gördünüz mü?» diye soruyor, eğilip sandalyelerin, masadakilerin ayaklarının altlarına bakıyordu. Öte yandan da Gaga onu yatıştırmaya çalışmaktaydı.

Hector, «Utanç verici bir şey bu,» dedi. «Mendilinin köşesinde benim markamla ailemizin soyluluk tacı vardı... Başıma iş açılabilir bu yüzden.»

Foucarmont, «Canım, bırak şu mendili Mösyö Falamoise, Lafamoise, Mafaloise!» dedi. Hector'un soya-

dını böyle durmadan türlü kılıklara soktuğu için pek hoş bir şaka yaptığını sanıyordu.

Hector La Faloise kızdı. Kekeleye kekeleye, dedelerini anlattı. Foucarmont'a da, «Kafana bir şey atarsam görürsün gününü,» dedi.

Derken, Kont De Vandeuvres işe karışmak zorunda kalarak, «Çok şakacı çocuktur şu Foucarmont, sen ona bakma,» dedi.

Gerçekten de herkes gülüyordu. Bu durum, şaşkın şaşkın ayakta durmakta olan Hector'un cesaretini kırdı, sonunda yerine oturmayı kabullendi. Çocuk gibi söz dinler bir tavır almıştı. Fauchery sesini kalınlaştırıp, «Ye bakayım yemeğini,» dediği zaman, o da yemeye başlıyordu. Gaga yine onu kendisine doğru çekmişti. Yalnız Hector arasıra konukların yüzlerine kaygı dolu sinsi bakışlarla bakıyor, hâlâ da mendilini arıyordu.

O sırada, o gece şakalar yapacağı tutmuş olan Foucarmont, sofranın öbür ucunda oturmakta olan Labordette'e sataşmaya başladı. Louise Violaine, Foucarmont'u susturmaya çalışıyor, bir yandan da, «Böyle başkalarına sataştığı zaman kabak benim başıma patlar hep,» diyordu. Labordette'in adı kadın adına benziyordu ya, Foucarmont da ona şakacıktan, «Madam» diyordu. Bu şakadan pek hoşlanıyor olmalıydı, yineleyip duruyordu. Labordette ise sakin bir tavırla omuz silkiyor, «Sus artık, saçmalıyorsun!» diyordu.

Foucarmont sürdürüyordu. Üstelik, her nedense ağzını da bozmaya başladığı için Labordette artık onu yanıtlamaz oldu. Kont De Vandeuvres'e, «Sustur şunu da kızdırmasın beni...» dedi.

Labordette iki kez düello etmişti. Herkes ona saygı gösteriyor, her yere girip çıkıyordu. Masadakiler Foucarmont'a çıkışmaya başladılar. Konuklar neşeleniyorlar, onu sevimli buluyorlardı ama, bu, gecenin keyfini kaçırmak için yeterli bir neden olamazdı. Vandeuvres'ün de yüzü kızarmaya başlamıştı. Foucar-

mont'a, «Yeter artık, Labordette erkektir, cinsiyetini geri ver ona!» dedi.

Öteki erkekler, bu arada Mignon, Steiner, Bordenave da kızmışlardı. Bağıra çağıra işe karıştılar, onun sesini bastırdılar. Nana'nın yanında oturan ihtiyar adamı ise herkes unutmuştu. O yine öyle gururlu, saygılı oturuyor, yine yorgun ve sessiz bir halde gülümsemeyi sürdürüyor, ışıltısız gözleriyle de yemeğin sonuna doğru patlak veren bu tatsızlığı izliyordu.

Bordenave, «Şekerim, kahveyi burada içsek nasıl olur?» diye sordu, «herkes o kadar rahat ki!»

Nana hemen yanıtlamadı. Yemeğin başından beri kendisini kendi evinde hissetmiyormuş gibi bir hali vardı. Sanki lokantadaymış gibi garsonlara seslenen, bağırıp çağıran, rahat etmek için yayılan bütün bu kalabalık onu şaşırtmış, serseme çevirmişti. Kendisi bile ev sahibi rolünü unutuyor, yalnız o şişko Steiner'le ilgileniyordu. Banker ise kıpkırmızıydı, kan boğacakmış gibi bir hali vardı. Genç kadın onu dinliyor, hâlâ başıyla «olmaz» diye işaret ediyor, bir yandan da insanı gıcıklayan o tombul, sarışın haliyle durmadan gülüyordu. İçtiği şampanya yüzünden yanakları pembe pembe olmuştu. Dudakları nemli, gözleri ışıl ışıldı. Nana'nın omuzlarıyla yaptığı her cilveli harekette ve başını çevirdikçe gerdanının şehvetle hafif hafif her kabarışı karşısında, banker, önerdiği parayı artırıyordu. Steiner Nana'nın kulağının dibinde ipek gibi parlak, ufacık bir köşe görmekteydi. Bu yüzden deliye dönüyordu. Nana arasıra onun bu davranışlarından rahatsız oluyor, konuk kabul etmeyi bildiğini göstermek için sevimli davranmaya çalışıyordu. Yemeğin sonlarına doğru o da iyice sarhoş olmuştu. Şampanya kendisini hemen sarhoş ettiği için pek üzülüyordu. Bunun üzerine aklına gelen bir düşünce onu büsbütün çileden çıkardı. Bu kadınlar, kötü davranıp, ona kalleşlik etmek istiyorlardı. Evet, açıkça görüyordu bunu! Lucy, Foucarmont'u

Labordette'e karşı kışkırtmak için göz kırpmıştı. Öte yandan da Rose, Caroline ve ötekiler, erkekleri kışkırtıyorlardı. Şimdi ortalıkta öyle gürültü vardı ki, insan birbirinin söylediğini işitemiyordu. Bütün bunları da herkese, «Nana'nın evinde yemek yediniz mi aklınıza her eseni yapabilirsiniz,» dedirtmek için yapıyorlardı. Göreceklerdi onlar! Nana gerçi sarhoştu, ama bu kadınların en şıkı, en incesi de oydu.

Bordenave yine, «Şekerim, söyle de kahveleri buraya getirsinler,» dedi. «Bacağım sakat biliyorsun, böylesi daha iyi benim için.»

Nana Steiner'le yaşlı adamın kulaklarına, «Çok iyi oldu doğrusu, bir daha böyle ayak takımını çağırmamak gerekiyormuş,» diye fısıldayıp ikisini de ağızları şaşkınlıktan bir karış açık bıraktıktan sonra birden ayağa kalkmıştı. Sonra eliyle yemek salonunun kapısını göstererek yüksek sesle, «Kahve isterseniz orada var,» dedi.

Nana'nın öfkesini kimse anlamadı. Herkes kalkarak itişe kakışa yemek salonuna doğru ilerlemeye başladı. Çok geçmeden salonda Bordenave'dan başka kimse kalmadı. Duvarlara tutunarak özenle ilerliyor, bir yandan da, kalayı basarak, «Vay aşağılık karılar vay! Karınları doydu ya, babalarını yüzüstü bıraktılar, savuşup gittiler,» diyordu. Onun arkasından garsonlar, başgarsonun yüksek sesle verdiği emirlere uyarak, masayı toplamaya başlamışlardı bile. Koşuşuyorlar, itişip kakışıyorlar, başmakinistin düdüğü çalınca yok ediliveren bir oyun dekoru gibi, topluyorlardı sofrayı. Hanımlarla beyler kahvelerini içtikten sonra yine salona geleceklerdi çünkü.

Gaga yemek salonuna girerken hafifçe ürperdi. «Vay canına! Burası daha serin,» dedi.

Yemek salonunun penceresi açık kalmıştı. Masayı iki lâmba aydınlatmaktaydı. Üstünde de kahveyle likörler, hazır, bekliyordu. Sandalye olmadığı için herkes kahvesini ayakta içti. Bir yandan da, bi-

tişikte garsonların çıkardığı gürültü patırtı daha da artıyordu. Nana ortadan kaybolmuştu ama, onun yokluğuna kimsenin aldırdığı yoktu. Onsuz da oluyordu, herkes kahvesini fincanına kendisi koyuyordu. Masanın üzerinde küçük kaşık olmadığı için konuklar gidip büfenin gözlerinde kaşık arıyorlardı. Şurada burada üçer, beşer kişi öbek öbek toplanmıştı. Yemek sırasında birbirlerinden ayrı düşen kimseler, şimdi birleşiyorlardı. Herkes birbirine bakıyor, anlamlı anlamlı gülüyor, durumu özetleyen birtakım şakalar yapıyordu.

Rose Mignon kocasına, «Auguste,» dedi, «Fauchery bu günlerde gelip öğle yemeğini bizde yiyecekti, değil mi?»

Saatinin kösteğiyle oynamakta olan Mignon, sert bakışlı gözleriyle gazeteciyi bir an şöyle bir süzdü. Rose deliydi galiba. Cimri bir yönetici olarak Mignon, bu gereksiz giderlere bir son verecekti. Bir yazı için eh, değerdi ama, sonra da kapıyı kapatmak gerekirdi artık. Mignon karısının ne inatçı şey olduğunu biliyordu. Sonra, gerektiği zaman onun bir saçmalık yapmasını da hoşgörüyle karşılamayı ilke edinmişti. Onun için, nazik bir tavır takınarak yanıtladı: «Elbette; çok memnun olurum... Yarın buyurun bize, Mösyö Fauchery, bekleriz mutlaka.»

O sırada Steiner ve Blanche ile konuşmakta olan Lucy Stewart, bu çağrıyı duydu. Sesini yükselterek bankere, «Bu karıların hepsi kudurmuş,» dedi. «İçlerinden biri köpeğimi bile çaldı... Sen Rose'u bırakıyorsan suç bende mi yani, azizim?»

Rose başını çevirdi. Kahvesini ufak yudumlarla içiyor, yüzü sapsarı, sabit gözlerle Steiner'e bakıyordu. Bırakıldığı için duyup da içine attığı bütün öfke, bir alev gibi, gözlerinden geçti. Durumu Mignon'dan daha açık görüyordu. Vaktiyle Jonquier de onu bırakıp sonra geri gelmişti ama, şimdi böyle bir işi yinelemek aptalca bir şey olurdu. Bu gibi dalaverelerin

üst üste iki kez başarılı olduğu görülmüş şey değildi. Ama, vızgelirdi sonunda! Yemekten beri Fauchery'ye abayı yakmıştı, şimdi de onu elde edecekti. Mignon hoşnut kalmazsa, bu da ona bir ders olacaktı.

O sırada Vandeuvres gelerek Lucy Stewart'a, «Dövüş falan etmeyeceksiniz ya?» dedi.

Lucy, «Yok canım, merak etme. Yalnız, ayağını denk alsın o karı, bütün kirli çamaşırlarını ortaya dökerim yoksa!» diye yanıtladı. Sonra buyurgan bir tavırla Fauchery'ye seslenerek, «Bana bak, yavrum,» dedi, «terliklerin bizim evde kalmış. Yarın bunları senin kapıcıyla yollarım olmaz mı?»

Fauchery işi şakaya vurmak istedi ama, Lucy bir kraliçe gibi uzaklaşıp gitti. Clarisse bir kadeh kiraz likörünü rahatça içebilmek için gidip bir duvara dayanmıştı. Bu manzarayı görünce omuzlarını silkti. Bir erkeğe bu kadar gürültü patırtı değer miydi yani? İki kadın âşıklarıyla birlikte aynı yerde buluştukları zaman, ilk akıllarına gelen şey âşıklarını birbirlerinin elinden almak değil miydi? Bu alışkanlık olmuştu bir kez. Kendisi de istese, Hector yüzünden gidip Gaga'nın gözlerini oyardı. Ama, adam sen de! Umurunda bile değildi bu. O sırada Hector oradan geçiyordu. Clarisse ona, «Sen olgun kadınlardan hoşlanıyorsun bakıyorum; ama pörsümüşleri gerekli sana,» demekle yetindi.

Hector alınmış gibiydi. Kaygılı bir hali vardı. Clarisse'in kendisiyle alay ettiğini görünce, birden ondan kuşku duydu.

«Şakayı bırak,» diye fısıldadı, «mendilimi sen aldın galiba, ver şu mendili bana.»

Clarisse, «Amma da sıktın bizi bu mendil yüzünden!» diye bağırdı. «Neden alacakmışım ben senin mendilini, aptal?»

Hector işkilli bir tavırla yanıtladı: «Neden olacak! Aileme gönderip başıma iş açmak için.»

Foucarmont ise şimdi likörlere girişmeye başla-

mıştı. Bir yandan da Labordette'e bakarak sırıtmaya devam ediyordu. Labordette, hanımların arasında, kahvesini içiyordu. Foucarmont kesik kesik birtakım cümleler de söylüyordu :

«Bir at cambazının oğluymuş. Başkalarına göre de bir kontesin peydahladığı piçmiş. Hiçbir geliri yokmuş ama, cebinde daima beş yüz frank bulunurmuş. İşi gücü yosmalara uşaklık etmek, ama onlarla hiçbir zaman yatmıyormuş.» Öte yandan da gittikçe öfkelenerek, «Hiçbir zaman, hiçbir zaman!» diye yineliyordu. «Yok yani, mutlaka bir tokat indirmeliyim ona!» Küçük bir kadeh Chartreuse likörü yuvarladı. «Chartreuse likörü hiç dokunmaz bana,» diyordu. Başparmağının tırnağını dişlerinin kenarında çıtlatarak, «Şu kadar bile dokunmaz yani,» dedi. Tam Labordette'in üstüne yürüdüğü sırada birden yüzü sapsarı oldu, büfenin önüne külçe halinde yığılıverdi. Kör-kütük sarhoş olmuştu. Louise Violaine sızlanmaya başladı.

«Ah! Sonu kötü olacaktı bu işin, söylemiştim zaten,» diyordu. «Şimdi bütün gece işin yoksa onunla uğraş.»

Gaga, Foucarmont'a deneyimli bir kadın tavrıyla bakarak, «Yok canım, bir şey değil. Bu adam böylece, kazasız belâsız on iki, on beş saat uyur, hiç kaygılanma,» diyordu.

Foucarmont'u alıp götürdüler.

Vandeuvres, «Nana nereye savuştu yahu?» diye sordu.

Gerçekten de, Nana, masadan kalkar kalkmaz sır oluvermişti. Şimdi bunu herkes anımsayıveriyor, hepsi genç kadını istiyordu. Steiner de deminden beri kaygılanmaya başlamıştı. Vandeuvres'e, «Yaşlı bay da ortada yok baksana,» diyerek, onun da nerede olduğunu sordu.

Kont, «Kaygılanma canım, ihtiyarı ben kendim kapıya kadar uğurladım,» dedi. «Yabancı bir kişidir

o, adı gerekli değil, çok zengin bir adamdır. Böyle gece ziyafetlerinin giderlerini ödemekle yetinir.»

Sonra, herkes Nana'yı yine unutmaya başladığı sırada, Vandeuvres, Daguenet'nin bir kapıdan başını uzatıp bakmakta olduğunu gördü. Daguenet bir işaret yaparak Kont'u çağırdı. Yatak odasına gidince de Nana'yı orada dimdik oturmuş, dudakları bembeyaz buldu. Daguenet ile Georges ise ayakta durmuşlar, şaşkın şaşkın ona bakıyorlardı.

Vandeuvres de şaşırmıştı. «Nen var kuzum?» diye sordu.

Nana yanıtlamadı, başını da çevirmedi. Vandeuvres sorusunu yineledi.

Sonunda Nana, «Ne mi var?» diye bağırdı. «Beni hiçe saysınlar istemiyorum!» Sonra ağzına geleni söylemeye başladı. «Ben aptal mıyım?» diyordu, «her şeyi görüyorum. Yemekte kimse beni umursamadı. Beni hiçe saydıklarını göstermek için hepsi yığınla pis söz söylediler. O kaltakların hiçbiri benim elime su dökemezler! Bir daha böyle ziyafetler verirsem iki olsun! Hem yiyip içiyorlar, hem beni çekiştiriyorlar! Şeytan diyor ki, kalk hepsini kapı dışarı et!» Öfkeden boğulacak gibi olmuştu. Sesi hıçkırıklar arasında yitip gitti.

Vandeuvres, «Sen sarhoş olmuşsun, kızım,» dedi. «Aklını başına topla bakayım!»

Nana şimdiden karşı çıkıyordu, yerinden bile kımıldamayacak, orada kalacaktı.

«Belki sarhoşum ama, bana saygı gösterilsin istiyorum,» dedi.

Daguenet'yle Georges bir çeyrek saatten bu yana yemek salonuna gelmesi için boşuna yalvarıyorlardı ona. Nana inatla karşı çıkıyordu. «Konuklar istediklerini yapsınlar. Çok iğreniyorum onlardan, yanlarına gidemem. Kesinlikle gidemem. Yatırıp beni kesseniz bile odamdan çıkmayacağım,» diye ayak di-

riyordu. «Ayağımı denk almalıymışım meğer. O Rose kaltağıdır bana bu oyunu eden. Bu akşam yemeğe beklediğim o namuslu kadın var ya, onu da gelmekten alıkoyan Rose'dur. Mutlaka.» Madam Robert'den sözetmekteydi.

Vandeuvres, «Şerefim üzerine yemin ederim ki, Madam Robert kendisi gelmek istemedi,» dedi.

Önemseyerek dinleyip tartışıyordu, bu gibi sahnelere alışıktı; kadınlar bu halde oldukları zaman onlara karşı nasıl davranmak gerektiğini biliyordu çünkü. Tam onu iskemlesinden kaldırıp götürmek için ellerini uzattığı zaman, Nana yeniden öfkelenerek çırpınmaya başlıyordu.

«Kont Muffat'yı da buraya gelmekten caydıran Fauchery'dir,» diyordu. «Bunun böyle olmadığına inandıramazsınız beni. Yılan gibi bir adam bu Fauchery; kıskanç mı kıskanç! Bir kadına musallat olup mutluluğunu bozmak için ondan iyisi bulunamaz. Bilmiyor muyum yani? Kont Muffat bana abayı yakmıştı. Rahatlıkla elde edebilirdim onu.»

Vandeuvres boş bulunup gülerek, «Kont'u mu elde edebilirdin?» diye bağırdı. «Hiçbir zaman yapamazdın bunu!»

Nana'nın sarhoşluğu biraz geçer gibi olmuştu. Birden ciddileşerek: «Neden yani?» diye sordu.

«Papazların peşinden ayrılmaz o çünkü. Sana parmaklarının ucuyla dokunsa, ertesi gün hemen gidip günah çıkartır... Bak, benden sana bir öğüt: Bana kalırsa sen ötekini elden kaçırma!»

Nana bir süre ses çıkarmaksızın düşünceli düşünceli durdu. Sonra kalktı, gidip gözlerini yıkadı. Kendisini yemek salonuna götürmek istedikleri zaman yine öfkeli öfkeli, «Hayır! Olmaz!» diye bağırdı. Vandeuvres daha fazla ayak diremedi, gülümseyerek odadan çıktı. O gider gitmez de Nana'nın yüreği birden yumuşayıverdi, Daguenet'nin kollarına atıldı.

«Ah Mimi'ciğim, halden anlayan bir sen varsın... Seni seviyorum! İnan ki çok seviyorum hem!.. Her zaman birlikte yaşayabilsek ne iyi olurdu. Bu kadınlar ne bahtsız yaratıklar böyle!» diye yineleyip duruyordu.

Sonra, böyle öpüştüklerini görünce Georges'un kıpkırmızı olduğunu sezdi, onu da kucaklayıp öperken Daguenet'ye, «Sen bu çocuğu kıskanmazsın, değil mi?» dedi. «İkinizin anlaşmasını istiyorum. Birbirimizi çok sevdiğimizi bilerek böyle üçümüz bir arada olursak, ne hoş olur, değil mi?»

Tuhaf bir gürültü işiterek üçü de irkildiler. Birisi odada horluyordu. Bunun üzerine çevreyi araştırdılar, sonunda Bordenave'ı buldular. Tiyatro müdürü kahvesini içtikten sonra gelip oraya rahatça yerleşmiş olmalıydı. İki iskemlenin üstüne yatıp başını yatağın kenarına dayamış, bacağını uzatmış, öylece uyuyordu. Ağzı açıktı, her horlayışında burnu kımıldıyordu. Onun bu hali Nana'nın o kadar tuhafına gitti ki, katıla katıla gülmeye başladı. Peşinde Daguenet'yle Georges, odadan çıktı, yemek salonundan geçip salona girdi. Bir yandan da gittikçe daha çok gülmekteydi.

Kendisini hemen hemen Rose'un kollarına atarak, «Aman, şekerim, ne oldu bilsen!» dedi. «Gel de gör bak.»

Bütün kadınlar onun ardısıra gittiler. Ellerini tutup okşuyor, öylesine içten bir neşeyle onları sürüklüyordu ki, kadınların tümü kayboldular, soluklarını tutarak, oraya sere serpe uzanmış olan Bordenave'ın başucunda bir dakika durup yine geri geldiler. Sonra hep birden kahkahayı bastılar. Kadınlardan biri ötekileri susturduğu zaman, uzaktan yine Bordenave'ın horultuları işitiliyordu.

Saat dörde yaklaşmıştı. Yemek salonunda bir kumar masası kurulmuş, başına da Vandeuvres, Steiner, Mignon ve Labordette oturmuşlardı. Onların ar-

kalarında ayakta durmakta olan Lucy ile Caroline bahse tutuşuyorlardı. Blanche'ınsa uykusu gelmişti. Geçirdiği geceden hoşnut değildi. Her beş dakikada bir Vandeuvres'e, «Hadi, gitmeyecek miyiz artık?» diye soruyordu. Salondakilerse dans etmeye çalışıyorlardı. Daguenet piyanonun başına geçmiş, Nana'nın dediği gibi, basit şarkılar çalıyorlardı. Nana piyanoyu yalnızca tımbırdatan kimseleri istemiyordu. Mimi yani Daguenet ise, herkesin istediği kadar vals ve polka çalıyordu. Yalnız, dans bir türlü canlanamıyor, hanımlar kanepelere yorgun argın çökmüşler, kendi aralarında konuşuyorlardı.

O sırada bir gürültüdür koptu. Sürü sepet gelmiş olan on bir delikanlı taşlıkta yüksek sesle gülüşüyorlar, salonun kapısında birbirlerini itiyorlardı. Hepsi İçişleri Bakanlığının balosundan gelmekteydiler. Frak giymişler, beyaz kravat takmışlardı. Yakalarına ne oldukları belirsiz birtakım nişanların rozetlerini iliştirmişlerdi. Nana onların böyle paldır küldür içeriye girişlerine pek içerledi. Mutfaktaki garsonları çağırarak, «Atın şunları dışarıya!» dedi. Bir yandan da çevresindekileri inandırmaya çalışarak, «Ömrümde yüzlerini görmüş değilim,» diyordu.

Ev sahibine saygısızlıkta bulunulmasın diye, başta Fauchery, Labordette ve Daguenet olmak üzere, bütün erkekler ileriye atılmışlardı. Küfürler savruluyor, kollar havaya kalkıyordu. Bir an, herkes sille tokat birbirine girecekmiş gibi korkulu bir hava esti.

Öte yandan da hasta görünüşlü, ufak tefek, sarışın bir delikanlı durmadan, «Unuttun mu Nana? Geçen akşam Peters'in lokantasında, büyük kırmızı salondaydık hani?.. Sen de bizi çağırmıştın, anımsıyor musun?» diyordu.

Geçen akşam, Peters'te mi? Nana hiç anımsamıyordu. Önce, hangi akşamdı bu? Ufak tefek sarışın genç, «Çarşamba günüydü canım,» deyince Nana o gece Peters'in orada yemek yediğini anımsadı, ama

kimseyi çağırmış değildi, kuşkusu yoktu bundan.

Labordette'in içine br kuşku düşmeye başlamıştı. «Çağırmışsın, kızım, baksana,» diyordu. «Belki biraz keyifliydin o akşam.»

Bunun üzerine Nana gülmeye başladı. «Belki çağırmışımdır ama, bilemiyorum artık, madem gelmişsiniz, buyurun,» dedi, her şey de yoluna girdi. Yeni gelenlerin birçoğu salonda arkadaşlarla karşılaşmışlardı. Biraz önceki kötü hava, el sıkışmalarla dağılıyordu. Hasta yüzlü, ufak tefek, sarışın delikanlı Fransa'nın en soylu ailelerinden birinden gelmeydi. Delikanlılar, «Zaten başka arkadaşlarımız da var, onlar da gelecekler,» dediler. Gerçekten de kapı ikide bir açılıyor, beyaz eldivenli, resmî kılıklı birtakım erkekler görünüyordu. Hepsi İçişleri Bakanlığının balosundan gelmekteydiler. Fauchery şaka olsun diye, «Bakanın kendisi de gelmeyecek mi yahu?» diye sordu. Nana bu söze içerlemişti, «Bakan ciğeri beş para etmez insanların evlerine gider elbet,» diye yanıtladı. Asıl içinde bir umut belirmişti, ama bunu hiç yansıtmıyordu. Bu kalabalık arasında, Kont Muffat'nın da içeriye girivereceğini sanıyordu. Kont sonradan vazgeçmiş olabilirdi. Onun için Nana, Rose ile konuşurken, gözlerini kapıdan ayırmıyordu.

Saat beşi çaldı. Artık dans eden yoktu. Yalnız kumar oynayanlar işi inada bindirmişlerdi. Labordette yerini başkasına bırakmış, kadınlar salona dönmüşlerdi. Herkes gece çok geç vakitlere kadar oturduğu için, lâmbaların bulanık ışığı altında, salondakilerin uyuklar gibi bir halleri vardı. Lâmbaların kömürleşmiş olan fitilleri de, fanusları kızıl bir renge boyuyordu.

Kadınların her biri o anda içinde belirsiz bir hüzün duymakta olduğu için, hayat öyküsünü anlatmak gereksinimini duyuyordu. Blanche De Sivry general olan büyükbabasından sözediyor, Clarisse ise olmayacak bir öykü uyduruyordu. Sözde bir dük varmış

da, yabandomuzu avı için Blanche'ın amcasının evine gelirmiş. Orada da Blanche'ı baştan çıkarmışmış. Sonra ikisi de birbirlerine arkalarını döner dönmez omuz silkiyorlar, her biri öteki için, «Nasıl da anlatıyor bu palavraları!» diyordu. Lucy Stewart ise hiç utanıp sıkılmadan kimin nesi olduğunu söylüyor, çocukluğunu, gençliğini çekinmeden anlatıyordu. Gare du Nord'da yağcı olan babası ona her pazar bir elmalı pasta ziyafeti çekerdi.

Küçük Maria birden, «Aman, bir şey söyleyeyim size!» diye bağırdı. «Benim evin karşısında bir adam oturuyor. Rus'muş, çok zengin bir şey. Dün bir de ne göreyim, bana bir sepet dolusu meyve gelmez mi! Ama, ne meyveler, bir görseniz! Kocaman kocaman şeftaliler, nah böyle iri iri üzümler; yani sözün kısası, hepsi bu mevsimde görülmeyen cinsten... Tam meyvelerin ortasında da altı tane binlik banknot... Rus göndermiş meğer onları. Hepsini geri yolladım elbette. Ama, sonradan meyvelere acıdım doğrusu!»

Hanımlar gülmemek için dudaklarını ısırarak birbirlerine baktılar. Yaşına göre amma da palavra atıyordu bu Maria Blond ha! Sonra, tuhaf değil mi, böyle olaylar hep onun gibi sürtüklerin başına geliyordu!

Bu kadınların hepsi birbirlerini pek aşağı görürlerdi. Hele Lucy'yi aşırı derecede kıskanıyorlar, üç prensi dost tutmuş olmasına pek içerliyorlardı. Lucy her sabah Boulogne Ormanında at gezintisi yapıyordu. Böylelikle birden ünlü olup tanınıvermişti. O gün bu gün bu kadınların hepsi ata biner olmuşlardı, öte yandan da öfkeden kuduracaklardı neredeyde.

Sabah olmak üzereydi. Nana artık umudunu keserek kapıdan yana bakmaz oldu. Herkes can sıkıntısından patlayacak hale gelmişti. Rose Mignon'dan bir

şarkı istediler ama, söylemedi. Bir kanepeye oturmuş, Fauchery ile yavaş yavaş bir şeyler konuşuyordu. Bir yandan da kocası oyununu bitirsin diye beklemekteydi. Mignon da bu arada Vandeuvres'den bin frank kadar para kazanmıştı. Yakasında bir nişan rozeti bulunan ciddî tavırlı, şişman bir adam, «Hazreti İbrahim'in Oğlunu Kurban Edişi» adlı parçayı Alsace lehçesiyle söyledi. Bu parçada Kral yani Hazreti İbrahim, ikide bir, «Allah belâsını versin!» diyor, oğlu İshak da onu, «Evet babacığım,» diye yanıtlıyordu. Yalnız, kimse bir şey anlamadığı için, bu parça herkese saçma bir şey gibi göründü. Neşelenmek, geceyi çılgınca sona erdirmek için kimse ne yapacağını bilmiyordu. Bir ara Labordette şöyle bir oyun buldu: Hector mendilini kaybetmiş, hep bunun peşindeydi ya, gidip ikide bir onun kulağına, «Mendilin falancada,» diyor, o da tek tek her kadının çevresinde dolaşarak, mendilini alıp koynuna saklamış mı diye bakıyordu. Derken delikanlılar büfenin üstünde şampanya şişeleri kalmış olduğunu görünce içmeye başladılar. Birbirlerini çağırıyorlar, neşelenmeye çalışıyorlardı. Ama, insanı ağlatacak kadar saçma, kasvetli bir sarhoşluk, önüne geçilmez bir biçimde salonu kaplıyordu. Bunun üzerine Fransa'nın en soylu ailelerinden birine üye o ufak tefek, sarışın delikanlı başka bir şey bulamayıp tuhaflıklar yapmaktan da umudunu kesince, aklına bir şey geldi. Kendi şampanya şişesini kaptığı gibi götürdü piyanonun içine boşalttı. Bütün ötekiler de katıla katıla güldüler bu işe.

Tatan Néné de bu olayı görmüştü. Şaşkınlıkla, «Peki ama, şampanyayı neden piyanonun içine döktü?» dedi.

Labordette ciddî bir tavırla yanıtladı: «Ay! sen bunu bilmiyor muydun, kızım? Şampanya piyanolara çok iyi gelir. Seslerine cilâ verir.»

Tatan Néné inanmıştı. «Ya?» diye mırıldandı.

Sonra herkesin gülmeye başladığını görünce kızdı. «Ben ne bileyim, canım! Hep böyle şeyler söyleyip aklımı karıştırıyorlar!» diye söylendi.

İşin çığırından çıktığı kesindi. Gecenin kötü bitecek gibi bir hali vardı. Bir köşede Maria Blond, Léa De Horn'la kapışmış, «Sen de hep beş kuruşsuz erkeklerle yatıyorsun yahu!» diye çıkışıyordu. İkisi de karşılıklı, «Senin yüzün çirkin,» «seninki daha çirkin» diyerek ağızlarını bozmaya başladıklarından, çirkin bir kadın olan Lucy, «Yüz bir şey anlatmaz, insanın vücudu güzel olmalı asıl,» diyerek onları susturdu. Daha ileride bir kanepenin üzerinde bir elçilik ataşesi, kolunu Simonne'un beline dolamış, kızı boynundan öpmeye çalışıyordu ama, Simonne yorgundu, neşesizdi. Her defasında, «Aman! sıktın!» deyip yüzüne yelpazesiyle vurarak adamı itiyordu. Zaten kadınların hiçbiri kendilerine dokunulsun istemiyordu. Onları yosma mı sanıyorlardı yoksa? Bu arada Gaga, Hector'u yine yakalamış, hemen hemen kucağına oturtmuştu. Clarisse ise iki adamın arasında sanki kaybolmuştu. Gıdıklanmış gibi sarsılarak, sinirli sinirli gülüyordu. Piyanonun çevresindeyse o deminki oyun delice bir saçmalık içinde sürüp gidiyordu. Delikanlılar birbirlerini itip kakıyorlar, herkes elindeki şişenin dibinde kalan şampanyayı piyanonun içine dökmek istiyordu. Sade ve hoş bir eğlenceydi bu.

«Hadi, azizim, sen de bir kadeh yuvarla bakalım... Vay canına, bu piyano da amma susamış!.. Dikkat! bir şişe daha var burada! Bir damla bile ziyan olmamalı!»

Nana'nın arkası dönük olduğu için onları göremiyordu. Şimdi yine yanına oturmuş olan Steiner'le ilgilenmeye başlamıştı. Oh olsun! Suç bu işi istememiş olan o Kont Muffat olacak adamdaydı. Gömlek gibi incecik, buruşuk beyaz elbisenin içinde yüzünü solgunlaştıran hafif sarhoşluğu, altları morarmış yorgun gözleri, o sevimli, sakin tavrıyla, «Al beni» der

gibi bir hali vardı. Saçının topuzuyla göğsündeki güllerin yaprakları dökülmüş, yalnız sapları kalmıştı. Bu arada Steiner elini Nana'nın eteğinden birden geri çekti. Georges'un akşam yırtılan yeri tutturmak için kullandığı iğneler eline batmıştı çünkü. Parmaklarında birkaç damla kan belirdi. Damlaların biri elbisenin üstüne düşüp leke yaptı.

Nana saygılı bir tavırla, «Şimdi imzalanmış oldu bu anlaşma,» dedi.

Sabah oluyordu. Pencerelerden içeriye çok kasvetli, donuk bir ışık girmekteydi. Bunun üzerine, herkes kalkıp gitmeye başladı. Sıkıntı, öfke dolu bir dağılıştı bu. Gecesini boşa geçirdiği için pek içerlemiş olan Caroline Héquet, «Tatsız şeyler görmek istemiyorsak hemen çekip gidelim,» diyordu. Rose ise kuşkulu bir yere gelmiş namuslu bir kadın tavrıyla yüzünü buruşturuyor, «Bu yosmalar hep böyledir işte,» diyordu. «Doğru dürüst oturmasını bilmezler, daha sanat hayatına atılırken hemen iğrenç işler yapıverirler.» Mignon, Vandeuvres'ün cebindeki bütün paraları kumarda almış olduğu için, karı koca ertesi gün Fauchery'yi yeniden yemeğe çağırdıktan sonra Steiner'e aldırmaksızın çekip gittiler. Bunun üzerine Lucy, gazeteciyle birlikte evine dönmek istemedi. «Hadi sen de o tiyatrocu karıyla git!» diye bağırdı. Rose bunu işitince birden arkasına döndü. Dişlerinin arasından, «Pis kaltak!» diye yanıtladı. Yalnız, kadın kavgalarında her zaman babacan tavırlar takınan Mignon, deneyimli ve üstün bir insan tavrıyla, «Yeter artık,» diyerek karısını dışarıya itmişti bile. Onların ardından Lucy, merdivenlerden tek başına, bir kraliçe gibi indi. Sonra Gaga, Hector'u götürmek zorunda kaldı. Delikanlının hasta gibi bir hali vardı. Çocuk gibi ağlayıp sızlıyor, yanındaki iki erkekle birlikte çoktan savuşup gitmiş olan Clarisse'i çağırıyordu. Simonne da ortadan kaybolmuştu. Kala kala Tatan, Léa ve Maria kalmışlardı. Onları evlerine götürmek işini

de Labordette büyük bir incelikle üzerine aldı.

Nana, «Hiç uykum yok, bir şeyler yapsak!» deyip duruyordu.

Bir yandan da, camların arkasından gökyüzüne bakmaktaydı. Kurşuni bir göktü bu, kapkara bulutlar yükseklerden geçip gidiyordu. Saat altı olmuştu. Karşıda, Haussmann Bulvarının öbür yanında, daha uykularından uyanmamış olan evlerin ıslak damları tanyerinin hafif aydınlığı içinde belirsizdi. Tenha caddeden de, tahta tabanlı kunduralarını öttüre öttüre, çöpçüler geçmekteydi. Paris'in bu asık yüzlü uyanışı karşısında Nana'nın yüreği yumuşayıvermişti. Tıpkı bir genç kız gibi o anda kırlara gitmek, aşklar yaşamak, beyaz, hoş bir şeyler görmek istiyordu.

Tekrar Steiner'in yanına dönerek, «Hadi beni Boulogne Ormanına götürün de birer süt içelim orada,» dedi.

Çocuk gibi sevinip el çırpıyordu. Banker hemen «olur» demişti elbet. Ama, aslında canı sıkılmıştı. Başka şey bekliyordu çünkü. Nana onun yanıtını beklemeden koşup hemen omuzlarına bir kürk aldı. Salonda Steiner'le birlikte yalnız o deminki delikanlılar kalmıştı. Bunlar kadehlerin diplerine varıncaya kadar bütün şampanyaları piyanonun içine döktükten sonra, kalkıp gitmekten sözetmeye başlamışlardı. Tam o sırada içlerinden biri zafer kazanmış bir tavırla çıkageldi. Elinde son bir şişe daha vardı, kilerden alıp getirmişti bunu.

«Durun, durun!» diye bağırdı. «Bir şişe Chartreuse likörü buldum!.. Hah şöyle, piyanonun biraz da Chartreuse'e gereksinimi vardı... Kendine gelir böylece... Şimdi de, çocuklar, çekip gidelim artık. Amma da salakmışız ha!»

Zoé tuvalet odasında bir sandalyenin üstünde uyuyakalmıştı. Nana onu uyandırdı. Havagazı yanıyordu. Zoé irkildi, sonra şapkasını, kürkünü giymesi için hanımına yardım etti.

Nana sonunda bir karara varmış olduğu için rahatlamıştı. İçini dökmek isteğiyle, Zoé'ye, «Neyse, istediğini yaptım,» dedi. «Hakkın varmış. Ha banker olmuş, ha başkası, ne çıkar bundan?»

Hâlâ uyku sersemi olan hizmetçinin yüzü bir karıştı. Homurdanarak, «İlk akşam karar verseydiniz daha iyi ederdiniz, Madam,» dedi. Sonra Nana'nın ardı sıra odaya girince, «Bu ikisini ne yapayım?» diye sordu. Bordenave yatak odasında hâlâ horluyordu. Georges de gizlice gelip başını bir yastığa dayamış, sonunda o melekler gibi hafif soluğuyla mışıl mışıl uyumaya başlamıştı.

Nana, «Bırak uyusunlar,» dedi.

Yalnız, içeriye Daguenet'nin girdiğini görünce yüreği yeniden yumuşadı. Daguenet mutfaktan hep Nana'yı gözetlemişti. Pek üzgün bir hali vardı.

Nana onu kucaklayıp türlü cilvelerle öperek, «Aklını başına topla, Mimi'ciğim, değişmiş bir şey yok ortada,» dedi. «Yalnız seni seviyorum ben... Ama, bu da gerekli, değil mi ya?.. Yemin ederim ki böylesi daha güzel olacak. Yarın gel de saatleri kararlaştıralım... Hadi, madem seviyorsun, kucakla beni bakalım. Oh! daha sıkı sarıl, daha sıkı!»

Sonra onun kollarından sıyrılıp Steiner'in yanına gitti, süt içeceği yine aklına gelmişti, hoşnuttu. Boş apartmanda yalnız Kont De Vandeuvres'le «Hazreti İbrahim'in Fedakârlığı»nı söylemiş olan, yakası rozetli adam kalmışlardı. Kumar masasının başına çivilenmişlerdi sanki, oyunun neresinde olduklarından haberleri yoktu, sabah olup ortalığın aydınlandığını görmüyorlardı. Blanche ise, sonunda gidip uyumaya çalışmak için, bir kanapenin üzerinde yatmaya karar vermişti.

Nana, «Blanche da bizimle gelsin,» diye bağırdı. «Gidip süt içeceğiz, şekerim... Gel hadi, sonra gelip Vandeuvres'ü burada bulursun.»

Blanche tembel tembel kalktı. Bu kez bankerin

kırmızı suratı, öfkeden sarardı. Bu şişman kızı da birlikte götüreceğini düşündükçe kızıyor, «İşime engel olacak bu benim,» diyordu içinden. Ama, iki kadın da tutkal gibi yapışmışlardı ona. Durmadan, «Sütü bizim önümüzde sağsınlar, olmaz mı?» diyorlardı.

5

Variétés Tiyatrosu'nda *Sarışın Venüs*'ün otuz dördüncü temsili veriliyordu. Birinci perde yeni bitmişti. Oyuncuların bekleme odasında Simonne, küçük çamaşırcı kız kılığıyla, üzerinde bir ayna bulunan konsolun karşısına geçmişti. Konsol köşelerdeki iki kapının arasındaydı. Kapılar da locaların bulunduğu koridora açılıyordu. Simonne tek başına aynanın karşısına geçmiş, kendisini seyrediyor, makyajını düzeltmek için parmağını gözlerinin altından geçiriyordu. Bir yandan da, aynanın iki yanındaki havagazı lâmbaları, onu çiğ bir ışıkla aydınlatmaktaydı.

O sırada içeriye Prullière girdi. Sırtında yine o İsviçreli amiral elbisesi, belinde kocaman kılıcı, ayağında da hantal çizmeleri vardı. Kafasında yine o kocaman sorguç dalgalanıyordu: «Geldi mi?» diye sordu.

Simonne dudaklarının nasıl durduğunu görmek için aynaya bakıp gülerek, rahatça sordu: «Kim gelecekti ki?»

«Prens, canım.»

«Bilmiyorum, yeni geldim ben... Gelir canım! Her gece geliyor nasılsa.»

Prullière konsolun karşısında bulunan ve içinde kok kömürü yanmakta olan şömineye yaklaşmıştı. Orada da iki havagazı lâmbası parıl parıl yanıyordu. Başını kaldırarak, sağda, solda duran, altlarında da «Empire» tarzı yaldızlı iki Sfenks başı bulunan barometreyle saate baktı, gidip berjer biçimi geniş bir koltuğa uzandı. Koltuğun dört kuşak oyuncu tarafından yıpratılmış yeşil kadife kumaşı yer yer sararmıştı. Sonra da sahneye giriş sıralarını beklemeye alışmış oyuncuların o yorgun, dirençsiz tavrıyla, gözleri dalgın, hiç kımıldamadan öylece durdu.

Derken, ihtiyar Bosc da ayaklarını sürüyüp öksüre aksıra içeriye girdi. Sırtında üst üste birkaç yakası bulunan eski bir sarı redingot vardı. Redingotun bir yanı omuzundan kaymış, aralığından Kral Dagobert'in sarı sırma işlemeli gömleği görülüyordu. Uzun, kocaman bir sakal, o kıpkırmızı ayyaş suratına saygıdeğer bir anlam vermekteydi. Sonra, sessizliğin içinde bir yağmur sağnağının avluya açılan dört köşe büyük pencereyi kamçıladığını duyunca, tiksinmiş gibi bir hareket yaparak, «Amma da kötü hava ha!» diye homurdandı.

Simonne ile Prullière hiç oralı olmadılar. Duvarda dört beş tablo vardı. Birkaçı manzara, birisi de aktör Vernet'nin bir portresiydi. Hepsi havagazının ışığında sarı gibi görünüyorlardı. Bir sütunun üstünde, Variétés Tiyatrosu'nun eski ünlü oyuncularından Potier'nin bir büstü duruyor, boş gözleriyle öylece bakıyordu. O sırada birtakım sesler işitildi. Fontan' dı bu. İkinci perdedeki şık delikanlı kılığına girmişti. Baştan aşağı sarılar giymiş, ellerine sarı eldivenler geçirmişti.

Birtakım el kol hareketleri yaparak, «Ayol! haberiniz yok mu? Bugün benim doğum günüm,» dedi.

Simonne gülümseyerek ona yaklaştı. Fontan'ın kocaman burnunun, komik oyunculardа görüldüğü gibi kulaklarına kadar varan geniş ağzının çekiciliğine tutulmuştu sanki. «Ya?» dedi. «Takvimde bugün doğanların Achille adını alacakları yazılı. Senin adın da Achille demek!»

«Tamam!.. Madam Bron'a haber yollayacağım. İkinci perdeden sonra şampanya göndersin buraya.»

Bir süredir uzaklarda bir zil çalıyordu. Uzun uzun çınlayan bu ses hafifledi, sonra yine başladı. Zil susunca bir ses duyuldu, merdiveni inip çıkarak koridorlarda yitip gitti. «İkinci perde için sahneye! İkinci perde için sahneye!» diye bağırıyordu. Ses gittikçe yaklaşıyordu. Oyuncular odasının önünden soluk yüz-

lü, ufak tefek bir adam geçti. Cırlak sesiyle avazı çıktığı kadar, orada da, «İkinci perde için sahneye!» diye bağırdı.

Prullière bütün bu gürültü patırtıyı işitmemiş görünerek, «Vay canına! Şampanya ısmarlayacaksın ha? Masrafa giriyorsun bakıyorum,» dedi.

İhtiyar Bosc gidip yeşil kadife kaplı bir sıranın üstüne oturmuş, başını duvara dayamıştı. Ağır ağır, «Ben senin yerinde olsam şampanyayı karşıki kahveden getirtirdim,» dedi.

Simonne, «Yok canım, Madam Bron da biraz para kazansın bırakın,» diyordu. Bir yandan da ellerini çırpıyor, Fontan'a yiyecekmiş gibi bakıyordu. Fontan'ın keçiyi andıran sivri suratında gözleri, burnu, ağzı durmadan oynamaktaydı.

Simonne, «Ah bu Fontan, bu işleri yalnız o yapar, yalnız o yapar,» diye mırıldanıyordu.

Oyuncular odasının iki kapısı da kulislere giden koridora ardına kadar açılmıştı. Görünmeyen bir havagazı fenerinin aydınlattığı sarı duvar boyunca birtakım gölgeler hızlı hızlı koşup gidiyorlardı. Bunlar arasında karnaval kılığına girmiş erkekler, atkılara sarınmış yarı çıplak kadınlar, ikinci perdenin bütün figüranları, Boule Noire gazinosunun bütün maskaraları vardı. Koridorun sonunda da sahneye inen beş basamak tahta merdivenden paldır küldür yuvarlanan ayak sesleri işitiliyordu. O sırada Uzun Clarisse de koşa koşa geçmekteydi. Simonne seslendi ona, Clarisse, «Şimdi geliyorum,» diye yanıtladı. Sonra da hemencecik geldi gerçekten. İris kılığına girmiş olduğu için sırtındaki incecik gömlekle kuşağın altında titriyordu.

«Vay canına! Amma soğuk var,» dedi. «Ben de aksi gibi kürkümü odamda bıraktım.»

Sonra şöminenin karşısına geçip bacaklarını ısıtmaya başladı. Bacaklarına geçirmiş olduğu mayo ate-

şin ışığıyla koyu pembe bir renk almıştı. Sözünü sürdürerek, «Prens gelmiş,» dedi.

Ötekiler merakla, «Ya, öyle mi?» diye bağrıştılar.

«Ben de bunun için koşuyordum, şunu bir göreyim dedim... Sağ ön locada. Perşembe günü de orada oturmuştu. Sekiz günde üç kez geldi. Şu Nana çok talihli kız doğrusu!.. Bense Prens artık gelmez, diye bahse bile girmiştim.»

Simonne tam konuşmaya başlıyordu ki sözleri, oyuncular odasının hemen yakınında duyulan yeni bir bağırış yüzünden işitilemedi. Oyuncuların sahneye çıkmalarını sağlamakla görevli haberci avazı çıktığı kadar, «Zil çaldı! Perde açılıyor!» diye bağırıyordu.

Simonne konuşmak olanağını bulunca, «Üç kez ha? İyi,» dedi. «Belki haberiniz vardır, Prens, Nana'nın evine gitmek istemiyor da onu alıp kendi evine götürüyor. Bu da ona epey tuzluya maloluyormuş galiba.»

Prullière ayağa kalkmış, loca seyircilerinin hayranlığını kazanmış yakışıklı bir erkek olarak aynaya bir göz atmaya gitmişti. Art düşünceli bir tavırla, «E, insan kente inince masraflı olur elbette,» diye mırıldandı.

Katları, koridorları dolaşan habercinin gittikçe hafifleyen sesi, «Zil çaldı! Perde açılıyor!» diye yineleyip duruyordu.

Bunun üzerine, Nana ile Prens arasında ilk kez neler olup bittiğini bilen Fontan, kendisine sokulan iki kadına anlattı. Bazı ayrıntıları vermek için eğildiği zaman, yüksek sesle kahkahalar koparıyordu. İhtiyar Bosc'un hiç aldırmaz bir tavrı vardı, kılı bile kıpırdamamıştı. Bu gibi dalaverelere ilgi duymuyordu artık. Tostoparlak olup sıranın üstünde keyifli keyifli yatan kocaman bir sarı kediyi okşuyordu. Sonunda da, bunak bir krala özgü o babacan tavırla, kediyi kucağına aldı. Kedi sırtını kabartıyordu. Son-

ra, Bosc'un kocaman, beyaz takma sakalını uzun uzun kokladı. Tutkal kokusundan hoşlanmamış olacak ki, yine sıranın üstünde dertop olarak uyumaya koyuldu.

Bosc'un dalgın bir hali vardı. Fontan o sırada öyküsünü bitiriyordu. Bosc birden ona, «Ama, ben senin yerinde olsam şampanyayı yine de kahvedèn getirirdim, oranın şampanyası daha iyidir,» dedi.

Habercinin uzun, cırlak sesi bu kez de, «Oyun başladı!» diye bağırdı. «Oyun başladı! Oyun başladı!»

Bu bağırış bir süre koridorlarda çınladı. O sırada hızlı adımların sesleri de işitilmişti. Koridorun birden açılan kapısından içeriye, müzik sesleriyle birlikte, uzaktan uzağa bir uğultu geldi. Sonra kapı yine kapandı, kumaş kaplı kanadın çıkardığı boğuk ses işitildi.

Oyuncular odasında yine derin bir sessizlik hüküm sürüyordu. Birçok insanın oyunu alkışladığı tiyatro salonundan burası yüz fersah uzaktaydı sanki. Simonne ile Clarisse hâlâ Nana'yı konuşuyorlardı. Şu Nana hiç acele etmiyordu doğrusu! Bir gün önce de sahneye zamanında girmemişti. O sırada hepsi birden sustular. Uzun boylu bir kız kapıdan başını uzatmış, yanlış yere geldiğini anlayınca koridorun sonuna doğru gitmişti. Satin'di bu. Başına şapka giymiş, bir de tül takmıştı. Misafirliğe giden bir hanım tavırları takınıyordu. Prullière bu kıza belki bir yıldan beri Variétés Kahvesi'nde rastlıyordu. Onu yine görünce, «Sürtüğün biri!» diye mırıldandı. Bunun üzerine Simonne başka bir öykü anlatmaya başladı.

«Bu Satin, Nana'nın okul arkadaşıymış,» dedi. «Nana onu görüp tanımış, birden de ısınıvermiş ona. Gidip Bordenave'a, 'Satin'e de bir rol ver de o da tiyatroda oynasın,' diye asılmaya başlamış.»

O sırada içeriye Mignon ile Fauchery girdiler. Fontan ikisinin de elini sıkarak, «Vay! Hoş geldiniz!» dedi.

İhtiyar Bosc ise parmaklarını uzattı. Bu arada iki kadın gidip Mignon'u öptüler.

Fauchery, «Nasıl, salon bu akşam da dolu mu?» diye sordu.

Prullière yanıtladı: «Tıklım tıklım! Seyirciler de öyle yutuyorlar ki, sorma!»

Mignon, «Çocuklar, sıra sizde galiba,» dedi.

Evet, biraz sonra sıra onlara gelecekti. Ama, ancak dördüncü perdede rolleri vardı onların. Yalnız Bosc kalkmıştı. Eski bir sahne kurdunda görülen o içgüdüyle, kendi sırasının geldiğini anlamıştı çünkü. Tam o sırada da haberci kapının önünde göründü. «Mösyö Bosc, Matmazel Simonne!» diye seslendi.

Simonne hemencecik sırtına bir kürk alarak çıktı. Bosc ise hiç acele etmeksizin gidip tacını aldı, sonra da bir tokat vurarak başına yerleştirdi; sonra da mantosunu sürükleyerek, bacaklarının üzerinde zor durarak çıktı gitti. Bir yandan da, rahatsız edilmiş bir adam gibi homurdanıyordu.

Fontan Fauchery'ye, «Son yazınızda oldukça iyi şeyler söylüyorsunuz,» dedi. «Yalnız, oyuncular için neden 'Kendilerini pek beğenirler,' dediniz?»

Mignon da bağırarak, «Evet, yavrum, niye böyle yazdın?» dedi. Bir yandan da koca koca ellerini küt diye gazetecinin sıska omuzlarına indirdi. Fauchery bu vuruş yüzünden çöker gibi oldu.

Prullière ile Clarisse kahkahayla gülmemek için kendilerini güç tuttular. Bir süredir bütün tiyatro halkı kulislerde oynanmakta olan bir komediyi izleyerek pek eğleniyordu. Karısının bu son hevesine pek içerlemiş olan Mignon, bu Fauchery olacak herifin aileye dedikodudan başka şey getirmediğini görerek çok öfkelenmiş, gazeteciden öç almak için de ona durmadan böyle sözümona dostluk belirtileri göstermeye başlamıştı. Her akşam gazeteciye sahnede rastladıkça, sanki sevgi damarı kabarmış gibi, durmadan tokatlar indiriyordu. Bu dev yapılı adamın ya-

nında pek ufak tefek kalan Fauchery de Rose'un kocasıyla bozuşmamak için, bu tokatları zorlama bir gülümsemeyle sineye çekiyordu.

Mignon şakayı daha ileriye götürerek, «Bana bak, azizim,» dedi, «sen Fontan'a hakaret ediyorsun! Kolla kendini!»

Sağ ayağını ileriye atarak delikanlıya öyle bir yumruk yapıştırdı ki, zavallının dili tutuldu, yüzü sapsarı, bir ara öylece, kalakaldı. Bir yandan da Clarisse göz kırparak ötekilere Rose Mignon'u gösteriyordu. Kapının önünde durmakta olan Rose, olup bitenleri görmüştü. Kocasını görmüyormuş gibi gazeteciye doğru ilerledi. Bebek kılığı içinde çıplak kollarıyla, ayaklarının ucuna basarak yükseldi, nazlı bir çocuk gibi kırıtarak alnını ona uzattı.

Fauchery, «Vay! iyi akşamlar, bebek,» dedi, sonra içtenlikle genç kadını öptü.

O da yediği tokatların acısını böyle çıkarıyordu. Mignon bu öpücüğün farkına varmış görünmedi bile. Zaten tiyatroda karısını her önüne gelen öpüyordu. Yalnız, gazeteciye yan yan bakarak şöyle bir güldü. Rose'un bu hareketi gazeteciye pahalıya patlayacaktı mutlaka

Koridora bakan kumaş kaplı kapı açılıp kapandı, alkışların uğultusunu oyuncular odasına kadar getirdi. Simonne de, rolünü bitirmiş, geliyordu.

«Bizim Bosc Baba öyle bir numara yaptı ki sormayın!» diye bağırdı. «Prens gülmekten katılıyor, sanki para almış gibi, o da ötekilerle birlikte alkışlıyordu... Kuzum söyleyin ne olur, ön locada, Prensin yanında oturan uzun boylu adamı tanıyor musunuz? Çok yakışıklı bir erkek; oldukça gururlu bir hali, pek de güzel favorileri var.»

Fauchery yanıtladı: «Kont Muffat'dır o. Önceki gün Prens, İmparatoriçe'nin huzurundayken, Kont'u bu akşam için yemeğe çağırmıştı, iyi biliyorum. Sonra da onu baştan çıkarmış olacak demek.»

Rose, kocası Mignon'a dönerek, «Kont Muffat ha?» dedi. «Biz de onun kayınpederini tanıyoruz, değil mi, Auguste? Marki De Choard yok mu canım, hani bir akşam evine gidip şarkı söylemiştim?.. O da tiyatroda bu akşam. Localardan birinin dip tarafında gördüm onu. Ne ihtiyar yani o da...»

Prullière kocaman sorgucunu başına takmıştı. Genç kadına dönüp seslendi:

«Rose, hadi bakalım!»

Rose, sözünü bitirmeden, koşa koşa onun ardından gitti. O sırada tiyatronun kapıcısı Madam Bron, kucağında kocaman bir çiçek demetiyle kapının önünden geçiyordu. Simonne şaka olsun diye, «Bana mı bu?» dedi. Kapıcı kadın yanıtlamadı, bir baş işaretiyle Nana'nın koridorun sonundaki soyunma odasını gösterdi. Ah bu Nana! Herkes çiçek yolluyordu ona! Sonra Madam Bron geri dönerken Clarisse'e bir mektup verdi. Bunun üzerine, kızın ağzından boğuk bir küfür çıktı. Yine o Hector denen tıraşçıdan geliyordu bu mektup! Ne yapışkan herifti bu böyle! Hiç insanın ardını bırakmıyordu! Clarisse, Hector'un kapıcı odasında, kendisini beklemekte olduğunu duyunca, «Söyle ona, perde kapanınca ineceğim aşağıya...» diye seslendi. «Suratına da bir tokat atacağım.»

Bu arada Fontan da seğirtmişti. Durmadan, «Madam Bron, dinle beni, Madam Bron... Perde arasında yukarıya altı şişe şampanya getir, olur mu?» diyordu.

Haberci yine gelmişti. Soluk soluğaydı. Şarkı söyler gibi bir tonla, «Herkes sahneye!.. Sıra sizde. Mösyö Fontan! Çabuk olun, çabuk olun!» dedi.

Fontan şaşkın şaşkın, «Peki, peki, şimdi gidiyorum, Barillot Baba,» diye yanıtladı. Bir yandan Madam Bron'un arkasından koşarak hâlâ yineliyordu: «Anlaşıldı değil mi? Perde arasında oyuncular odasına altı şişe şampanya getireceksin... Bugün doğum günüm de, parasını ben vereceğim...»

Simonne ile Clarisse, eteklerini büyük bir gürültüyle hışırdatarak, çıkıp gitmişlerdi. Ortalıkta kimse kalmadı. Koridorun kapısı yine boğuk bir sesle kapandığı zaman, odanın sessizliği içinde yeni bir yağmur sağnağının pencereyi kamçıladığı işitildi. Barillot solgun yüzlü, ufak tefek bir ihtiyardı. Otuz yıldır tiyatro hademeliği yapıyordu. Mignon'a yaklaşarak içtenlikle enfiye kutusunu uzattı. Kendisinin sunduğu, ötekinin de kabul ettiği bu bir tutam enfiye sayesinde bir dakika dinlenmek olanağını bulmuş oluyordu. Zavallı adamın koridorlarda koşuşmaktan, merdivenleri inip çıkmaktan hali haraptı çünkü. Kendi deyişiyle, «Daha Madam Nana da vardı,» ama, o hep kendi bildiğini okuyor, para cezalarına falan aldırış etmiyordu. Canı sahneye vaktinde girmek istemedi mi de, girmiyordu. Şaşkın bir halde durarak, «Neler görüyorum!» diye mırıldandı, «bu kez vaktinde hazırlanmış, geliyor bakın... Prens'in geldiğini duymuş olacak.»

Gerçekten de Nana, mahalle karısı kılığıyla, koridorda göründü. Kollarıyla yüzü bembeyazdı, gözlerinin altında birer pembe leke vardı. İçeriye girmedi. Yalnız Mignon'la Fauchery'ye bir baş işareti yaparak, «Merhaba! İyisiniz ya,» dedi.

Uzattığı eli yalnız Mignon sıktı. Nana da bir kraliçe gibi yoluna devam etti. Ardından terzisi geliyordu. Kadıncağız Nana'nın arkasından yürüyerek, etekliğinin kıvrımlarını düzeltmek için ikide bir eğiliyordu. Terzisinin arkasından da, topluluğun sonuncusu olarak, Satin gelmekteydi. Kibar tavırlar takınmaya özeniyordu ama, daha şimdiden can sıkıntısından patlayacak hale gelmişti.

Mignon birden sordu: «Steiner nerede?»

Sahneye dönmek üzere olan Barillot, «Dün Loiret'ye gitti,» dedi. «Bir yazlık ev alacakmış galiba.»

«Ha, evet, biliyorum, Nana'ya alacak bu evi.»

Mignon ciddileşmişti. Bu Steiner vaktiyle Rose'a

da bir konak alacağına söz vermişti! Neyse, insan hiç kimseyle bozuşmamalıydı, nasıl olsa bir daha yüz yüze gelirdi çünkü. Mignon düşlere dalmıştı ama, gururundan vazgeçmiyordu. Şömineyle konsol arasında gidip gelmeye başladı. Şimdi oyuncular odasında bir o, bir de Fauchery vardı. Gazeteci yorulmuş olduğu için gidip büyük koltuğa uzanmıştı. Gözlerini yarı kapamış, hiç kımıldamadan, öylece duruyordu. Mignon da gelip geçtikçe ona şöyle bir bakmaktaydı. Yalnız kaldıkları zaman Mignon ona tokat yapıştırmaya gerek bile duymuyordu. Kimse bu durumu görüp eğlenmeyecek olduktan sonra, neye yarardı ki! Alaycı bir koca olarak yaptığı bu şakalardan Mignon'un kendisinin zevk aldığı yoktu, bunlara aldırmıyordu da. Fauchery ise böyle birkaç dakika için rahat bırakılmış olmaktan hoşnut, bacaklarını gevşek gevşek ateşe doğru uzatmıştı. Gözlerini de havaya dikmiş, bir barometreye, bir duvar saatine bakıyordu. Mignon yürürken bir ara gelip Potier'nin büstünün karşısına dikildi. Büste görmeksizin baktı. Sonra, yine pencerenin önüne gitti. Camdan bakılınca avlunun karanlık çukurluğu görülüyordu. Yağmur dinmiş, her yanı derin bir sessizlik kaplamıştı. Kok kömürünün çıkardığı sıcaklık, havagazı lambalarının parıltısı yüzünden bu sessizlik, daha da ağırlaşmıştı. Artık kulislerden hiçbir gürültü gelmiyordu. Merdivenle koridorlar bir ölüm sessizliğine gömülmüştü. Perde sonlarının boğuk sessizliklerinden biriydi bu. Böyle zamanlarda bütün tiyatro topluluğu son sahneyi sağır edici bir gürültüyle sona erdirir, oyuncuların boş odasıysa derin bir uykuya dalar gibi olurdu.

Birden tiyatro müdürü Bordenave'ın kısık sesi duyuldu: «Vay mendebur karılar vay!» diye bağırıyordu. Henüz gelmişti, sahnede aptal aptal durdukları için az daha düşecekmiş gibi olan iki figüran kıza bağırıyordu. Mignon'la Fauchery'yi görünce, «Gelin, ne göstereceğim size,» diyerek onları çağırdı. Prens Na-

na'ya olan hayranlığını onun soyunma odasına gidip orada bildirmek istemişti. Bordenave Mignon'la Fauchery'yi alıp sahneye götürdüğü sırada, yanlarından rejisör geçti.

Bordenave öfkeden köpürmüş, «Şu Fernande ile Maria olacak kaltaklara para cezası ver!» diyordu. Sonra sakinleşti, mendilini yüzünde dolaştırarak, soylu bir baba tavrı takınmaya çalıştı. «Prens Hazretlerini karşılayacağım şimdi.»

Perde, uzun alkışlar arasında, inmeye başlamıştı. Sahne, artık ön taraftaki sıra sıra ışıklar aydınlatmadığı için, loşlaşmıştı. Derken, bir kargaşalık, bir koşuşmadır başladı. Oyuncularla figüranlar soyunma odalarına gitmek için seğirtiyorlardı. Makinistler de hızlı hızlı dekorları kaldırmaktaydılar.

Simonne ile Clarisse sahnenin dip tarafında kalmışlar, kendi aralarında alçak sesle konuşuyorlardı. Sahnede karşılıklı iki konuşma arasında bir iş çevirivermişlerdi. Clarisse iyice düşünüp taşındıktan sonra Hector'u görmeye karar vermişti. Hector Gaga'yı dost tutmak için kendisini bırakmaya bir türlü yanaşmıyordu çünkü. Onun için, Simonne gidip Hector'a, «Bir kadına böyle tutkal gibi yapışmak doğru değildir,» diyecek, yani onu sepetleyecekti açıkçası.

Bunun üzerine opera-komik çamaşırcısı kılığına girmiş olan Simonne, sırtında kürküyle, kirli, duvarları nemli, dar, yuvarlak merdivenden aşağıya inmeye başladı. Bu merdiven kapıcının odasına gidiyordu. Oyuncular merdiveniyle yönetim merdiveni arasında bulunan bu odanın sağında, solunda camlı geniş bölmeler vardı. Şeffaf, kocaman bir fener gibiydi burası sanki. İçinde de iki havagazı lâmbası yanıyordu. Duvardaki gözlerde gazeteler, mektuplar yığılıydı. Masanın üstünde çiçek demetleri vardı. Bu demetler orada unutulup kalmış kirli tabakların, kapıcının ilik-lerini onarmakta olduğu eski bir bluzun yanında, öylece bekliyorlardı. Kirli bir tavan arasını andıran bu

yerin dağınıklığı ortasında da ellerine eldiven giymiş, temiz pak, kibar kibar baylar dört hasır iskemleye oturmuşlar, sabırla bekleşiyorlardı. Kapıcı Madam Bron'un elinde yanıtlarla sahneden her inişinde, bu adamlar başlarını hızla ondan yana çeviriyorlardı. Şimdi de Madam Bron gelmiş, genç bir adama bir mektup getirmişti. Delikanlı hemen gidip taşlıkta bir havagazı lâmbasının altında mektubu açmış, okuyunca yüzü hafifçe sararmıştı. Mektupta, hep bu aynı yerde kimbilir kaç kez okunmuş olan o basmakalıp cümle vardı: «Bu akşam olanaksız, şekerim, işim var çünkü,» diyordu. Hector da dip tarafta, masayla sobanın arasındaki iskemlelerden birindeydi. Geceyi orada geçirmeye karar vermiş gibi bir hali vardı ama, yine de kaygılıydı. Bir yığın yeni doğmuş, kapkara kedi yavrusu çevresinde koşuşup durduğu için uzun bacaklarını geriye çekiyor, öte yandan da yavruların anaları, kıçının üstüne oturmuş, sarı gözlerini Hector'a dikmiş, öylece bakıyordu.

Kapıcı kadın, «Vay! sen misin Matmazel Simonne, ne istiyorsun?» diye sordu.

Simonne, «Hector'a söyle de biraz dışarıya çıksın,» dedi.

Kapıcı kadın onun isteğini hemen yerine getiremedi. Merdiven altındaki derin, yükle dolap arası bir yerde, bir kahve ocağı işletiyordu. Figüranlar da perde aralarında aşağıya inip burada bir şeyler içmekteydiler; şu sırada da kadıncağızın tepesine, sırtlarındaki Boule Noire gazinosunun maskara kılıklarını henüz çıkarmamış olan izbandut gibi beş altı herif dikilmiş olduğundan, biraz şaşırmıştı. Adamlarsa susuzluktan ölmüşlerdi; üstelik, acele de ediyorlardı. Yük gibi yerin içinde havagazı yanıyordu. Ayrıca içeride üstü çinko kaplı bir masayla, üzerinde, yarısı içilmiş şişeler görülmekteydi. Bu kömürlük gibi yerin kapısını açınca insanın burnuna keskin bir ispirto kokusu çarpıyor, bu koku kapıcı odasındaki yan-

mış yağ kokusuyla masanın üstünde duran çiçek demetlerinin insanın içine işleyen hoş kokularına karışıyordu.

Kapıcı kadın figüranları başından savdıktan sonra, «Söyle bakalım,» dedi, «şu karşıki ufak tefek, esmer delikanlıyı mı istedin?»

Simonne, «Yok canım, saçmalama,» dedi. «Sobanın yanında oturan zayıf genci istiyorum. Senin kedi, şimdi pantolonunu kokluyor hani.»

Sonra Simonne Hector'u alıp taşlığa götürdü. Öte yanda baylar, sıcaktan boğulur bir halde, boğazları yanarak bekleşiyorlar; maskara kılığındaki figüranlar merdivenin basamaklarına sıralanmışlar, birbirlerinin ensesine tokatlar indirerek, sarhoşlara özgü o kısık seslerle gülüşüp şakalaşıyorlardı.

Yukarıda, sahnede, Bordenave, dekorları henüz kaldıramayan makinistlere çıkışıyordu. Özellikle yapıyorlardı bunu. Prens'in kafasına bir dekor düşecekti bu yüzden!

Başmakinist, «Dayanın! Dayanın!» diye bağırıyordu.

Sonunda dipteki dekor kalktı, sahne boşaldı. Fauchery'yi gözlemekte olan Mignon bundan yararlanarak onu yine itip kakmaya başlamıştı. Gazeteciyi kocaman kollarıyla kavrayarak, «Aman dikkat et, az daha şu direk kafana düşecekti,» diye bağırdı.

Onu kaldırıp götürdü, yere bırakmadan önce de epey tartakladı. Makinistlerin aşırı gülüşleri karşısında Fauchery'nin rengi attı; dudakları titriyordu, boşanacaktı nerdeyse. Bu arada Mignon babacan bir tavır takınmış, gazetecinin omuzlarına, adamcağızı yamyassı edecek gibi olan sevgi dolu tokatlar indirirken, bir yandan da durmadan, «Üstüne titriyorum, görüyorsun ya!.. Sana bir şey olursa ne yaparım ben?» diyordu.

O sırada bütün ağızlarda, «Prens geliyor! Prens geliyor!» diye bir fısıltı dolaştı. Herkes gözlerini sa-

lonun küçük kapısına dikti. Ama yalnızca Bordenave'ın celepleri andıran kalın ensesiyle eğilmiş sırtı görünüyordu. Tiyatro müdürü nazik bir tavırla selâmlar verdikçe sırtı da boyuna eğilip şişiyordu. Derken, Prens göründü. Uzun boylu, iri yarı, sarı sakallı, pembe tenliydi. Sağlam yapılı, kibar tavırlı bir hovarda olduğu belliydi. Çok güzel dikilmiş redingotunun altından kollarının, bacaklarının iriliği belli oluyordu. Ardından da Kont Muffat ile Marki De Chouard gelmekteydiler. Sahnenin bu köşesi karanlıktı. Bunların oluşturdukları topluluk hareket halindeki kocaman gölgeler arasında kaybolup gidiyordu.

Bordenave bir kraliçenin oğluna, bir tahtın gelecekteki mirasçısına hitabetmek için, ayı oynatan bir Çingenenin o yapmacık bir heyecanla titreyen sesini benimsemişti. Durmadan, «Prens Hazretleri beni izlemek lütfunda bulunurlarsa... Prens Hazretleri buradan geçmeye tenezzül ederler mi acaba?.. Prens Hazretleri dikkat buyursunlar...» deyip duruyordu.

Prens'in hiç acele ettiği yoktu. Makinistlerin yapmakta oldukları işe büyük bir ilgi duyuyor, hemen gideceği yerde durup uzun uzun onları seyrediyordu. Şimdi de sahnenin üst kısmını aydınlatmakta olan, üzerinde lâmbalar dizili bir aygıtı aşağıya indirmişlerdi. Telle asılı duran bu sıra sıra havagazı lâmbaları, sahnenin her yanını ışığa boğmuştu. Bir tiyatronun kulislerini hiç gezmemiş olan Kont Muffat, gördüklerine pek şaşıyordu. İçinde korkuyla karışık bir tiksinti belirmişti. Başı dönüyor gibiydi. Başını kaldırıp sahnenin tavanına doğru bakıyordu. Burada da başka aydınlatma araçları vardı ama, havagazı kısılmış olduğundan lâmbalar tıpkı ufacık mavi yıldızlardan oluşan kümeler gibi ışıldamaktaydılar. Bu ışıklar da dekorları tutturmaya yarayan ızgarayı, her kalınlıkta iplerle telleri, açılır kapanır iskeleleri, kuruyan çamaşırlar gibi asılı duran, sahnenin gerisini örten dekorları aydınlatıyordu.

Başmakinist birden, «İndirin!» diye bağırdı.

Bu kez Prens'in kendisi Kont'u uyarmak zorunda kaldı. Tavandan aşağıya doğru perdeyi andıran bir dekor iniyordu. Makinistler üçüncü perdenin dekorlarını yerleştirmeye çalışıyorlardı. Hatırlanacağı üzere, bu dekor Etna dağında bir mağarayı göstermekteydi. Makinistlerin bir kısmı sahnenin tabanındaki deliklere direkler dikerken, bir kısmı da gidip sahnenin duvarlarına dayalı duran çerçeve halindeki dekorları alarak bunları sağlam iplerle direklere bağlıyorlardı. Dip tarafta, Vulkan'ın demirci ocağından çıkacak alevi canlandırmak için, ışık düzenini yöneten işçilerden biri buraya da birkaç fitilli bir havagazı lâmbası getirmiş, camları kırmızı olan bu lâmbanın fitillerini yakıyordu. Ortalık karmakarışıktı, görünürde büyük bir itiş kakış vardı ama, en ufak hareketler bile önceden ayarlanmış bulunmaktaydı. Bu koşuşmanın ortasında da, uyuşmuş bacaklarını biraz dinlendirmek isteyen suflör ufak adımlarla sahnede dolaşıyordu.

Bordenave bir daha eğilerek, «Prens Hazretleri alçakgönüllülük ediyorlar,» dedi. «Tiyatro binası büyük değil ama, elimizden geleni yapıyoruz... Şimdi de Prens Hazretleri beni izlemek lütfunda bulunurlarsa...»

Kont Muffat oyuncuların soyunma odalarının bulunduğu koridora doğru ilerlemeye başlamıştı bile. Sahnenin oldukça eğimli oluşu onu şaşırtmıştı. Telâşı da asıl, ayaklarının altında döşemenin oynar gibi olduğunu sanmasından ileri geliyordu. Dekor direklerini dikmeye yarayan deliklerin açık olanlarından, alt katta yanmakta olan havagazı lâmbaları da görülmekteydi. Aşağıda, loş derinlikleriyle, insan sesleriyle, bodrumdan gelir gibi hava akımlarıyla bir yeraltı dünyası vardı.

Kont tam çıkıyordu ki, bir olay onu alıkoydu. Üçüncü perde için giyinip hazırlanmış iki kız, perde-

nin göz gibi deliğinin önünde konuşuyorlardı. Bunlardan biri belini gererek, daha iyi görmek için deliği parmaklarıyla genişletiyor, salonda birisini arıyordu.

Birden, «Gördüm,» dedi. «Şu surata bak hele!»

Bordenave pek içerlemişti, kızın kıçına bir tekme indirmemek için kendini zor tuttu. Prens hayatından hoşnut gülümsüyordu. Bu sözleri işiterek bayağı gıcıklanmıştı. Kendisini umursamayan bu kıza uzun uzun baktı. Kız arsız arsız gülüyordu. Bu arada Bordenave Prens'i peşinden gelmeye ikna edebildi. Ter içinde kalmış olan Kont Muffat ise şapkasını çıkarmıştı. Onu asıl rahatsız eden şey ağır, sıcak havanın boğuculuğuydu. Havada sert bir koku vardı. Tiyatro kulislerinde rastlanan türden bir kokuydu bu. İçinde havagazı, dekorların tutkalı, loş köşelerin pisliği, figüran kızların kirli iç çamaşırlarının kokusu vardı. Koridorlarda hava daha boğucu bir durumdaydı. Oyuncuların soyunma odalarından gelen tuvalet suyu kokuları, sabun kokuları, bazan, insanın soluğunu kesiyordu neredeyse.

Bir ara Kont birden arkasından geliveren ışık ve sıcaklık dalgasından şaşkınlığa düştü; geçerken başını kaldırıp merdivenden yukarıya doğru baktı. Yukarıda leğen gürültüleri, gülüşmeler, bağrışmalar duyuluyordu. Durmadan kapılar açılıp kapanıyor, bu yüzden de dışarıya, saçların o sert insan kokusuna karışmış olarak, kadın kokuları, allık kokuları vuruyordu. Kont duramadı; adımlarını hızlandırarak, bilmediği bir dünyaya açılmış bu ateşli pencereden sızan ürpertiyi teninde hissederek âdeta kaçıp gitti.

Marki De Chouard'ın ise, kendi evindeymiş gibi, pek rahat bir hali vardı. «Tiyatro tuhaf bir yer, değil mi ha?» diyordu.

Bordenave sonunda Nana'nın koridorun sonunda bulunan soyunma odasına gelmişti. Hiç aldırmadan kapının topuzunu çevirdi, sonra yana çekilerek, «Bu-

yurun, Prens Hazretleri...» dedi.

Birden, baskına uğramış bir kadın çığlığı duyuldu. Yarı beline kadar çıplak olan Nana'nın bir perdenin arkasına kaçtığı görüldü. Genç kadını kurulamakta olan kadınsa, elinde havlu, öylece kalmıştı.

Nana, «Amma da saçma şey! Böyle paldır küldür içeriye girilir mi!» diye bağırıyordu. «Girmeyin. Girilemeyeceğini görüyorsunuz değil mi!»

Bordenave Nana'nın böyle kaçışına içerlemiş göründü.

«Gel canım, zararı yok,» dedi. «Prens Hazretleri geldi de... Hadi, çocukluk etme bakayım.»

Nana'nın epey yüreği hoplamıştı ama, gülmeye başlamıştı bile. Hâlâ ortaya çıkmamakta ayak dirediği için Bordenave babaca, ters bir sesle, «Aman Tanrım! Bu beyler hiç mi kadın görmediler yani? Yemezler seni, kaygılanma!»

Prens kurnaz bir tavırla, «Orası pek belli olmaz,» dedi.

Herkes de Prense dalkavukluk olsun diye aşırı bir biçimde gülmeye başladı.

Bordenave, «Çok hoş bir şaka,» dedi. «Bir Parisliye yakışacak türden.»

Nana artık yanıtlamaz olmuştu. Perde kımıldanıyordu, karar vermek üzereydi herhalde. Bunun üzerine, Kont Muffat, yüzü kıpkırmızı, soyunma odasını gözden geçirdi. Dört köşe bir odaydı burası, tavanı çok alçaktı, duvarlarına da açık tütün rengi kumaşlar gerilmişti. Pirinç bir çubuğa geçirilmiş aynı kumaştan perde dipte küçük, oda gibi bir yer oluşturmuştu. Tiyatronun avlusuna iki geniş pencere açılmaktaydı. Bu pencereler harap bir duvardan en çok üç metre kadar uzaktaydılar, duvarın üzerine sarı, dört köşe ışık parçaları yansıtıyorlardı. Beyaz mermerden bir tuvalet masasının karşısında büyük bir boy aynası durmaktaydı. Masanın üstünde de krem, esans, pudra koymaya yarayan yığınla billûr şişe,

kavanoz görülüyordu. Kont boy aynasına yaklaşıp baktı. Yüzünün kıpkırmızı olduğunu, alnında ufacık ter damlaları bulunduğunu gördü. Gözlerini yere dikti, gelip tuvalet masasının önünde durdu. Masanın üzerindeki içi sabunlu su dolu leğenle, fildişi saplı, darmadağın, küçük birtakım tuvalet aletleriyle ıslak süngerlerle ilgilenir gibi yaptı. Nana'nın Haussmann Bulvarındaki evine ilk gittiğinde duyduğu o baş dönmesi yine her yanını kaplıyordu. Ayaklarının altında soyunma odasının kalın halısının yumuşadığını hisseder gibiydi. Tuvalet masasının boy aynasının önünde yanmakta olan havagazı lâmbaları şakaklarının çevresinde alevden ıslıklar çıkarıyorlardı sanki. Alçak tavanın altında daha da ısınmış, daha da artmış olarak, yine o aynı kadın kokusuyla karşılaşınca, bayılmaktan korktuğu için, bir an gidip iki pencerenin arasındaki kapitone divanın kıyısına ilişti. Hemen ayağa kalkıp yine tuvalet masasının yanına döndü, artık hiçbir şeye bakmaz oldu. Gözleri dalgındı; eskiden odasında solmuş olan bir demet çuhaçiçeğini düşündü. Bu yüzden az daha ölüyordu. Çuhaçiçeği solmaya başladığı zaman, insan kokusunu andıran bir koku çıkarır.

Bordenave başını perdenin arkasına uzatarak, «Çabuk ol, yahu!» dedi.

Öte yandan Prens de Marki De Chouard'ın anlattıklarını zevkle dinliyordu. Marki tuvalet masasının üzerinden bir tavşan ayağı almış, yağlı düzgünün bununla cilde nasıl sürülüp yayıldığını anlatıyordu. Satin de bir köşede durmuş, bakire gibi saf, temiz yüzüyle bu baylara bakıyordu. Görevi Nana'yı giydirip soymak olan terzi kadın Madam Jules ise, Nana'nın Venüs kılığına girdiği zaman giymekte olduğu mayoyla gömleği yamamakla meşguldü. Bu kadının kaç yaşında olduğunu söylemek olası değildi. Parşömeni andıran yüzünde, hiç kımıldamayan ihtiyar kız çizgileri vardı. Öyle bir kız ki, hiç kimse onun genç-

liğini görmemişti. Zavallıcık, soyunma odalarının sıcak havası içinde Paris'in en ünlü kalçalarının, göğüslerinin ortasında kavrulup kurumuştu. Sırtına hep rengi atmış siyah bir elbise giyerdi. Tahta gibi yamyassı, cinsiyetsiz göğsünde, kalbinin hizasına yığınla toplu iğne saplanmış bulunmaktaydı.

Nana perdeyi aralayarak, «Çok özür dilerim, baylar,» dedi, «birden boş bulundum da...»

Hepsi döndüler. Üstüne hiçbir şey almamış, sadece göğüslerini yarı gizleyen küçük bir sütyeni iliklemişti. Bu baylar birden gelip de onu kaçırdıkları zaman, daha yeni soyunmaya başlamış, sırtındaki o mahalle karısı elbisesini henüz çıkarmıştı. Arkasında, donunun paçasından gömleğinin ucu çıkmıştı. Kolları, omuzları çıplaktı, göğüslerinin uçları ortadaydı. Tombul, sarışın, gencecik görünümüyle tapınılacak kadar güzeldi. Sanki ürkünce hemen çekecekmiş gibi, perdeyi bir eliyle hâlâ öylece tutmayı sürdürdü. Gerdanı pembe pembe olmuştu. Utanmış gibi yaparak mahçup mahçup gülümsüyordu.

«Evet, boş bulundum; yoksa, hiçbir zaman cesaret edemezdim...» diye kekeledi.

Bordenave, «Adam sen de! Aldırma; seni böyle de çok hoş buluyorlar,» diye bağırdı.

Nana yine toy bir genç kız gibi çekingen tavırlar takınmaya özendi, gıdıklanmış gibi fıkırdayarak sözlerini sürdürdü:

«Prens Hazretleri onur verdiler bana... Kendilerini bu kılıkta karşıladığım için özür dilerim...»

Prens, «Bağışlayın, rahatsız ettim sizi, hanımefendi,» dedi. «Ama, hayranlığımı bildirmek isteğimi de yenemedim doğrusu...»

Bunun üzerine, Nana hiç rahatını bozmadı, tuvalet masasının başına gitmek için, üzerinde yalnız külotuyla, bayların arasından yürüyüverdi, onlar da bir kenara çekildiler. Kalçaları pek iri olduğundan külotu şişkin duruyordu. Bir yandan da göğsünü

dimdik tutup zarif bir biçimde gülümseyerek, odasına gelenleri selâmlamaya devam ediyordu. Birden, Kont Muffat'yı tanır gibi oldu, arkadaşça bir tavırla ona elini uzattı. Sonra da geçen gece verdiği ziyafete gelmediği için onu azarladı. Prens Kont'a takıldıkça adamcağız kekeliyor, tuvalet sularıyla serinlemiş olan o minicik eli kendi ateş gibi yanan elinde bir saniyecik tutmuş olduğu için ürpertiler geçiriyordu. Prens çok iştahlıydı, çokça da içki içerdi. Kont da onun evinde tıka basa yiyip içmişti. İkisi de biraz çakırkeyiftiler hattâ. Yalnız, kimseyi rahatsız etmeden duruyorlardı. Muffat heyecanını gizleyebilmek için, sıcaktan söz açmaktan başka şey yapamadı.

«Aman Tanrım! Burası ne kadar sıcak!» dedi. «Nasıl oluyor da böyle sıcak bir yerde durabiliyorsunuz, hanımefendi?»

Böylece söyleşi başlamak üzereydi ki, oda kapısının önünde gürültülü birtakım sesler duyuldu. Bordenave, kapının üzerindeki küçük pencereyi açarak dışarıya baktı. Dışarda Fontan vardı, ardından Prullière ile Bosc geliyorlardı. Üçünün de koltuklarının altında şişeler, ellerinde kadehler vardı.

Fontan kapıya vurarak, «Açsana yahu! Doğum günüm bugün benim! Şampanya ikram edeceğim,» diye bağırıyordu.

Nana, «Ne dersiniz, açayım mı?» demek ister gibi, Prens'in yüzüne baktı.

Prens, «Açın elbette!» dedi. «Kimseyi rahatsız etmek istemem ben. Çok sevinirim üstelik.»

Fontan izin verilmesini beklemeden içeriye girmişti bile.

Cimri değilim ben, şampanya ikram ediyorum bakın,» diyordu. Birden Prens'i gördü. Onun orada olduğundan haberi yoktu. Zınk diye durdu, sonra gülünç bir tavır takınarak, «Kral Dagobert de dışarıda, Prens Hazretlerinin onuruna içmek istiyor,» dedi.

Prens gülümsediği için herkes onun sözlerini pek

hoş buldu. Soyunma odası bu kadar kalabalığı alamayacak kadar dardı. Herkesin biraz sıkışması gerekiyordu. Satin'le Madam Jules dip tarafa gittiler, erkekler de yarı-çıplak olan Nana'nın çevresine yığıldılar. Üç oyuncunun sırtında henüz ikinci perdede giymiş oldukları kostümler vardı. Prullière, kocaman sorgucu basık tavanın altına sığmayacağı için, başındaki İsviçre Amirali şapkasını çıkardı. Bosc ise sırtında al gömleği, başında tenekeden tacı olduğu halde, sarhoşluktan titreyen bacaklarının üzerinde sıkı durmaya çalışarak, komşu bir ulusun kralın oğlunu ağırlayan bir kral tavrı takınmıştı. Kadehler doldurulduu, sonra da tokuşturuldu.

İhtiyar Bosc, krallara yaraşan bir tavırla, «Prens Hazretlerinin onuruna içiyorum,» dedi.

Prullière, «Ordunun onuruna,» diye tamamladı.

Fontan da, «Venüs'un onuruna!» diye bağırdı.

Prens keyifli keyifli, elindeki kadehi sallıyordu. Bekledi, «Hanımefendi... Amiral... Kral Hazretleri...» diye mırıldanarak üç kez selâmladı.

Sonra da kadehteki şampanyayı bir yudumda içti. Kont Muffat ile Marki De Chouard da onun gibi yapmışlardı. Artık kimsenin şaka ettiği yoktu, herkes saraydaydı sanki. Bu tiyatro dünyası, gerçek bir dünyanın bir devamıydı; havagazı ışığının buğulu sıcaklığı altında, ciddî tavırlarla bir komedi oynuyordu. Nana üzerinde yalnız külotu olduğunu, paçasından da gömleğinin sarktığını unutmuş, hanımefendi tavırları takınıyor, küçücük evini devlet adamlarına açmış Kraliçe Venüs gibi davranıyordu. Söze her başlayışta, «Prens Hazretleri» diyor, ciddî ciddî reveranslar yapıyor, maskara kılığındaki Bosc'la Prullière'i, bakanıyla birlikte gelmiş bir kral gibi karşılıyordu. Bir yanda, bir tahtın mirasçısı olan gerçek bir Prens vardı, bir tiyatrocunun sunduğu şampanyayı içiyordu. Tanrıların da katılmasıyla oluşan bu karnaval, krallığı rezil eden bu maskaralık ortasında Prens ga-

yet hoşnut görünmekteydi. Ulus olarak da çevresini giysici kadınlar, figüran kızlar, kadınları halka göstermeyi meslek edinmiş adamlar, sahnenin eski kurtları almıştı. Bu karmakarışık durumu kimsenin yadırgadığı yoktu. Bordenave da kendini bu sahneye kaptırmış, «Prens Hazretleri *Sarışın Venüs*'ün ikinci perdesinde bu halde görünmeye razı olsa amma bilet satılır ha!» diye düşünüyordu. Birden sululaşarak, «Çocuklar, söylèyelim kızlara da buraya gelsinler,» diye bağırdı.

Nana razı olmadı, ama bir yandan kendisi de gevşemişti. O tuhaf haliyle Fontan onu çekiyordu sanki. Nana gidip ona sürtündü, aşerdiği için pis bir şeyler yemeyi canı isteyen gebe bir kadın gibi onu süzerek birden sululaştı. «Şampanya versene be, aptal herif!» dedi.

Fontan kadehleri yine doldurdu, yine aynı sözleri söyleyip kadeh tokuşturarak şampanyalarını içtiler.

«Prens Hazretlerinin onuruna!»

«Ordunun onuruna!»

«Venüs'ün onuruna!»

O sırada Nana eliyle «Susun!» der gibi bir işaret yaptı. Kadehini çok yükseğe kaldırarak, «Hayır, hayır!» dedi, «Fontan'ın onuruna!.. Bugün Fontan'ın doğum günüdür, Fontan'ın onuruna! Fontan'ın onuruna!»

Bunun üzerine, üçüncü kez olarak herkes kadeh tokuşturdu, sonra da Fontan'ı alkışladı. Prens genç kadının, oyuncuyu gözleriyle yediğini anlamıştı. Her zamanki saygılı tavrıyla onu selâmlayarak, «Fontan, başarılarınıza içiyorum,» dedi.

Bu sırada Prens Hazretlerinin redingotunun eteği tuvalet masasının mermerine sürtünüyordu. Bir yatak odasının içi, ya da dar bir banyo odası gibiydi burası. Leğenle süngerlerden buğular çıkıyor, esanslar ortalığa burcu burcu kokular saçıyor, bütün bunlar şampanyanın verdiği o hafifçe baş döndürücü

sarhoşluğa karışıyordu. Nana Prens'le Kont Muffat' nın arasındaydı. İki erkek en ufak bir hareket yaptıkça onun kalçalarına, ya da göğsüne değmemek için ellerini kaldırmak zorundaydılar. Öte yanda da, yüzünde tek bir damla ter bile olmadığı halde, terzi Madam Jules o dimdik haliyle bekliyor, Satin ise ahlâksız olmasına karşın, bir Prensle frak giymiş beyefendilerin, kılık değiştirmiş oyuncularla birlikte çıplak bir kadının yanında durmalarına şaşarak, «Bu kibar adamlar arasında amma saygısızlar var ha!» diye düşünüyordu.

Koridorda Barillot Baba'nın çıngırağının sesi gittikçe yaklaşmaktaydı. Gelip soyunma odasının kapısı önüne dikilince şaşkınlıktan ağzı bir karış açık kaldı. Üç oyuncuyu da henüz ikinci perdedeki giysileriyle görmüştü çünkü.

«Aman baylar, çabuk olun ne olur!» diye kekeledi. «Halka perde arasının sona erdiğini bildiren zil çaldı bile!»

Bordenave hiç rahatını bozmadan, «Adam sen de! Halk biraz beklesin,» dedi.

Yine kadehler tokuşturuldu. «Artık şişeler boşalmış olduğundan, oyuncular giysi değiştirmeye gittiler. Bosc, takma sakalına şampanya döktüğü için, sakalını çıkarmış, bu nurlu ihtiyar sakalın altından da birden bir sarhoş yüzü görünüvermişti. Yıpranmış, morarmış yüzüyle Bosc'un, içkiye düşkün eski bir oyuncu olduğu hemen belli oluveriyordu. Merdivenin altbaşında kalın, kısık sesiyle Prens'ten sözederek Fontan'a, «Nasıl, beğendin mi ona yaptığım numarayı?» dediği işitildi.

Nana'nın odasında şimdi yalnız Prens Hazretleriyle Kont ve Marki kalmışlardı. Bordenave, Barillot'yla çıkıp gitmişti. Ona, «Sakın Madama haber vermeden perdenin açılmasını bildiren zili çalayım deme,» diyordu.

Nana, «İzninizle, baylar,» diyerek yüzüne, kolla-

rına makyaj yapmaya başladı. Üçüncü perdeye çıplak çıkacağı için makyajına çok özen gösteriyordu.

Prens, Marki De Chouard'la birlikte gidip divana oturdu. Yalnız Kont Muffat ayakta kalmıştı. Bu boğucu sıcakta içtikleri ikişer kadeh şampanya, sarhoşluklarını daha da artırmıştı. Satin, bu beyefendilerin, arkadaşı Nana ile böylece odaya kapandıklarını görünce, perdenin arkasına saklanmayı uygun buldu. Böyle bavulun üstüne oturup beklemek zorunda olduğu için canı sıkılmıştı. Öte yanda da terzi Madam Jules, hiçbir şey söylemeksizin, çevresine de bakınmaksızın dolaşıp duruyordu.

Prens Nana'ya, «Şarkınızı çok güzel söylediniz,» dedi.

Bunun üzerine, konuşma arasıra sususlarla kesilerek, kısa kısa cümleler halinde yeniden başladı. Nana her zaman yanıt veremiyordu çünkü. Eliyle kollarına, yüzüne krem sürdükten sonra, bunun üstüne de yağlı beyaz düzgünü bir havlunun ucuyla yaymaya başladı. Bir an aynaya bakmaktan vazgeçerek, elindeki yağlı, beyaz düzgünü bırakmaksızın gülümsedi, Prens'ten yana göz atarak, «Prens Hazretleri iltifat buyuruyorlar,» dedi.

Çok çapraşık bir şeydi bu makyaj işi. Marki De Chouard, keyfinden ağzının suları akarak, bunu izliyordu. O da söze karışarak, «Siz şarkı söylerken orkestra daha yavaş çalamaz mı acaba?» dedi. «Orkestra sesinizi bastırıyor çünkü, bu ise bağışlanmaz bir gaf oluyor.»

Bu kez Nana hiç dönmedi. Tavşan ayağını eline almış, yüzünde büyük bir özenle ağır ağır gezdiriyordu. Tuvalet masasının üstüne öylesine abanmıştı ki, külotunun beyaz yuvarlaklığı, gömleğinin küçücük parçasıyla birlikte, kabarıp geriliyordu. İhtiyarın yaptığı bu komplimana yine de teşekkür eder görünmek için, kalçalarını sallayarak şöyle bir kımıldandı.

Derken bir sessizlik oldu. Madam Jules, Nana'nın külotunun sağ bacağında bir yırtık görmüştü. Kalbinin hizasından bir iğne aldı, diz çöküp bir süre öylece yerde kalarak, Nana'nın baldırının çevresinde bir şeyler yaptı. Bu sırada genç kadın onun orada olduğunu sanki hiç bilmiyormuş gibi, pudra sürünüyor, elmacık kemiklerine pudra sürmekten de sakınıyordu. Bir ara Prens, «Londra'da şarkı söyleseniz, bütün İngiltere halkı sizi alkışlamak için koşup gelir,» deyince Nana sevimli sevimli güldü; sol yanağı bir pudra bulutunun ortasında bembeyaz olduğu halde, bir an Prens'ten yana döndü. Sonra birden yeniden ciddileşti. Şimdi de yüzüne allık sürecekti çünkü. Yüzünü yeniden aynaya yaklaştırmıştı. Parmağını bir kavanoza daldırıyor, allığı gözlerinin altına sürüyor, sonra şakaklarına kadar yavaş yavaş yayıyordu. Baylar da saygılı bir tavırla, hiç ses çıkarmaksızın, öylece duruyorlardı.

Kont Muffat henüz ağzını açıp tek söz söylememişti. Elinde olmaksızın gençliğini düşünüyordu. Çocukken yattığı oda pek soğuktu. Sonra on altı yaşına gelip her akşam annesini öptüğü zaman, bu öpüşün soğukluğunu uykusunun içinde bile hissediyordu. Bir gün, aralık bir kapının önünden geçerken, bir hizmetçiyi yıkanırken görmüştü. Ergenlik döneminden evlenişine kadar, kendisini gıcıklayan tek anı bu olmuştu. Evlendikten sonra karısının, eş sıfatıyla olan görevlerine büyük bir bağlılık gösterdiğini görmüştü ama, kendisi dindar olduğundan, bu işe karşı bir tiksinti duyuyordu. Büyümüş, ihtiyarlamaya başlamıştı, tenle, sevmek, sevişmekle ilgili hiçbir şeyden haberi yoktu. İşi gücü dua etmek, dinî birtakım sert görevleri yerine getirmekti. Yaşayışını hep birtakım kurallara, yasalara göre ayarlamıştı. Şimdi de birden onu kaldırıp bir oyuncunun soyunma odasına, bu çıplak kızın karşısına atıvermişlerdi. Kont kendisinin önünde karısının jartiyerlerini taktığını bile gör-

memişti. Şimdiyse bir kadın tuvaletinin en gizli ayrıntılarını, bu yığınla kavanozlarla leğenlerin, bu çok keskin, aynı zamanda çok tatlı kokunun ortasında seyretmekteydi. Bütün benliği bir başkaldırı halindeydi. Birkaç zamandır Nana'nın kendisini yavaş yavaş avucunun içine aldığını hissediyordu. Okuduğu din kitaplarını, çocukluğundan beri dinlediği şeytanın insanı baştan çıkarma öykülerini anımsayarak korku da duymaktaydı. Şeytanın varlığına inanırdı. Gülüşleri, ahlâksızlıkla dolu göğsüyle, kalçalarıyla Nana, şeytanın ta kendisi olmalıydı. Kendi kendine, sıkı durmaya söz veriyordu. Savunmasını bilecekti elbet.

Prens divanın üzerine sere serpe uzanmıştı. «Anlaştık öyleyse,» dedi. «Gelecek yıl Londra'ya geleceksiniz. Sizi o kadar iyi karşılayacağız ki, artık hiç Fransa'ya dönmeyeceksiniz... Bana kalırsa, azizim Kont, güzel kadınlarınıza hiç önem vermiyorsunuz siz. Biz de onların hepsini elinizden alacağız.»

Marki De Chouard, Prensle baş başa kaldığı zaman, dostça davranmaktan kaçınmıyordu. Fesat fesat, «Kont oralı bile olmaz,» dedi, «çünkü erdemin kendisidir sanki.»

Nana Kont'un erdemliliğinden sözedildiğini duyunca, ona öyle tuhaf baktı ki, Muffat'ın çok canı sıkıldı. Sonra bu haline şaştı, kendi kendine içerledi. Erdemli olmak düşüncesi, bu kızın karşısında kendisini neden sıkıyordu böyle? Olanak bulsa Nana'yı dövecekti. O sırada Nana bir fırçayı almak isterken yere düşürmüştü, almak için eğildiği sırada, Kont Muffat da seğirtti, solukları bir an karşılaştı, Venüs'ün dağınık saçları Kont'un ellerinin üzerine yuvarlandı. Pişmanlıkla karışık bir zevk oldu bu; hani sırf cehennem korkusuyla günah işlemeyen koyu Katolikler vardır, bu zevk de Kont için böyle bir şey oldu işte.

O sırada kapının arkasından Barillot Baba'nın

sesi duyuldu: «Madam, perdenin açılacağını bildiren zili çalabilir miyim? Halk sabırsızlanıyor,» diyordu.

Nana hiç rahatını bozmadan, «Biraz bekleyiver,» dedi.

Şimdi de fırçasını siyah boya dolu bir çanağa batırmıştı. Yüzünü aynaya yaklaştırıp sol gözünü kapatarak, fırçayı yavaşça kirpiklerinin arasından geçirdi. Muffat arkadan ona bakıyordu. Genç kadını tombul omuzlarıyla, pembe bir loşluğa gömülmüş göğüsleriyle arkadan görmekteydi. Bütün çabasına karşın bu yüze bakmamazlık edemiyordu. Kapalı duran göz Nana'nın yüzüne çok gıdıklayıcı bir görünüm vermişti, yanaklarında gamzeler belirmişti, bu yüzün istekle kendinden geçmiş gibi bir hali vardı. Nana sağ gözünü de kapatıp fırçayı yine kirpiklerinin arasından geçirdiği zaman, Kont Muffat artık bu kadının kölesi olduğunu anladı.

Barillot Baba'nın sesi yine işitildi. Soluk soluğaydı. «Madam, şimdi de tepinmeye başladılar, koltukları kıracaklar... Zili çalayım mı?» diye sordu.

O zaman Nana'nın sabrı tükendi, «Eee, sıktın artık!» dedi. «Çalarsan çal, ne yapayım yani!.. Hazırlanmadım daha, beklesinler biraz, patlamadılar ya!..» Sonra sakinleşti, baylara doğru dönüp gülümseyerek tamamladı: «İnsana iki çift söz edecek zaman bırakmıyorlar, canım!»

Şimdi yüzüyle kollarının makyajını bitirmişti. Dudaklarına parmağıyla iki kocaman çizgi halinde ruj da sürdü. Kont Muffat daha da heyecanlanmıştı. Pudraların, allıkların çapkın havasıyla sanki kendinden geçmiş, bembeyaz yüzünde kıpkırmızı dudaklarıyla bu boyalı genç kadından saçılan coşkun arzu seline kendini kaptırmıştı. Nana'nın, çevresi siyaha boyandığı için daha da iri görünen gözleri sanki bir aşk gecesinden sonra çürümüş gibi duruyor, bakışları değdiği yeri yakıyordu. Genç kadın bir an perdenin arkasına geçerek külotunu çıkardıktan sonra Venüs

kılığına girmek için bacaklarına mayoyu geçirdi. Sonra sakin bir rahatlıkla gelip sütyeninin düğmesini çözerek kollarını Madam Jules'e uzattı, o da onun kollarına gömleğin kısa kollarını giydirdi.

Nana, «Çabuk ol biraz, seyirciler kızıyormuş baksana!» diye fısıldadı.

Prens, gözlerini yarı kapamış, işten anlayan bir adam tavrıyla genç kadının göğüslerinin şişkin çizgilerini seyretti, Marki De Chouard ise elinde olmaksızın başını salladı. Muffat artık gözüm görmesin, gibilerden gözlerini halıya dikmişti.

Venüs hazırlanmıştı artık. Omuzlarında yalnızca o tül vardı. Madam Jules o tahta gibi ihtiyar kız tavrıyla Nana'nın çevresinde dönüyor, boş, anlamsız gözlerle ona bakıyordu. Arasıra göğsünün üstündeki o bitmez tükenmez iğnelerden birkaç tane alıyor, kupkuru, duygusuz ellerini bu tombul vücudun çıplak taraflarına sürterek, Nana'nın kadınlığına aldırmazmış gibi, Venüs gömleğini düzeltiyordu.

Nana aynaya son bir kez bakarak, «Oldu, tamam,» dedi.

O sırada Bordenave telâşlanarak yine gelmişti. «Üçüncü perde başladı,» dedi.

Nana, «Gidiyorum işte,» diye yanıtladı. «Bıktım artık! Her zaman ben başkalarını bekliyorum, şimdi de varsın onlar beni beklesinler biraz.»

Baylar soyunma odasından çıktılar ama, hoşça kalın falan demediler, Prens üçüncü perdeyi de kulislerden izlemek isteğini buyurmuştu çünkü.

Nana yalnız kalınca çevresine bakındı, şaşkın şaşkın, «Nereye gitti bu kız?» diye sordu. Satin'i arıyordu. Onu perdenin arkasında, bavulun üstüne oturmuş bekler gördü.

Satin kılı bile kıpırdamaksızın ona, «Erkeklerle birlikteydin de, seni rahatsız etmeyeyim dedim, şekerim,» dedi. Sonra sürdürdü : «Eh, bana izin ver artık.»

Nana onu bırakmadı. «Deli misin ayol!» dedi.

«Bordenave seni almaya razı oldu! Oyun biter bitmez işi yoluna koyacağız.»

Satin çekiniyordu. Çok dalgalı bir yerdi burası, ona göre değildi; ama, yine de kaldı.

Prens tam tahta merdivenden inmeye başlamıştı ki, sahnenin öbür yanından acayip gürültüler, boğuk küfürler, kavga eden iki insanın tepinmeleri işitildi. Sahneye giriş sıralarını bekleyen oyuncuları da şaşırtmış olan bir olaydı bu. Deminden beri Mignon şaka yapar gibi görünerek, Fauchery'yi sözüm ona okşuyor gibi yaparak yumruklamaya, tokatlamaya başlamıştı. Şimdi de yeni bir oyun bulmuştu. «Seni sineklerden koruyorum bak,» diyerek gazetecinin burnuna durmadan fiskeler indiriyordu. Bu oyuncuları pek eğlendiriyordu elbet. Mignon kazandığı başarının sarhoşluğuyla işi daha da azıtmış, gazeteciye bir tokat, ama gerçek, okkalı bir tokat yapıştırmıştı. Pek ileri gitmişti bu kez, Fauchery de herkesin gözü önünde, böyle bir tokatı gülerek kabullenemezdi. Bunun üzerine, iki erkek şakayı filân bir yana bırakmışlar, benizleri sapsarı, yüzleri kinle dolup taşarak, birbirlerinin boğazına sarılmışlardı. Şimdi de birbirlerine «pezevenk» diyerek bir dekor desteğinin arkasında yerlerde yuvarlanıyorlardı.

Rejisör şaşkın şaşkın koşup gelerek, «Bay Bordenave! Bay Bordenave! Koşun!» diye seslendi.

Bordenave, Prens'ten özür diledikten sonra, rejisörün arkasından gitti. Yerdekilerin Fauchery ile Mignon olduklarını anlayınca canı sıkılmış gibi bir tavır takındı. Prens Hazretleri dekorun arkasındaydı. Salondaki seyirciler de kavgayı işitebilirlerdi. Sırası mıydı şimdi bunun! İşin cansıkıcı bir yanı da şuydu ki, tam o sırada sahneye girecek olan Rose Mignon da karşıdan soluk soluğa çıkagelmişti. Vulkan ona hitaben söyleyeceği sözlere başlamıştı bile. Rose ayaklarının dibinde kocasıyla sevgilisinin alt alta, üst üste dövüştüklerini, birbirlerinin gırtlağına sarıldıkla-

rını, sağa sola tekmeler savurduklarını, saçlarının darmadağın, redingotlarının tozdan bembeyaz olduğunu görünce şaşkınlıktan donakaldı. Kavgacılar Rose'un yolunu kapamışlardı. Hattâ, kavga arasında Fauchery'nin şapkası tam sahneye sıçrayacağı sırada bir makinist yetişerek şapkayı zor yakalamıştı. Öte yandan, halkı oyalamak için işi doğaçlamaya dökmüş olan Vulkan, Rose'a hitaben söylemesi gereken sözleri yinelemişti. Rose hiç kımıldamadan öylece duruyor, yerdeki iki erkeğe bakıyordu.

Bordenave onun kulağına eğilerek öfkeyle fısıldadı: «Ne durup bakıyorsun öyle, canım! Gitsene sahneye! Hadi, gitsene!.. Seni ilgilendirmez bu! Sahneye giriş sıranı kaçıracaksın!»

Bir yandan da Rose'u önü sıra itiyordu. Genç kadın erkeklerin üzerinden atlayarak sahneye çıktı, kendisini ön tarafta yanan ışıkların karşısında, seyircilerin önünde buldu. Bunların ne diye böyle yerlerde yuvarlanarak dövüşmekte olduklarını anlayamamıştı. Tir tir titrediği, kulakları uğuldadığı halde, âşık olmuş Diana'nın o hoş gülümsemesiyle sahnenin ön tarafına doğru ilerleyerek okuyacağı düonun ilk dizesini öyle ılık bir sesle söylemeye başladı ki, halk kendisini alkışladı. Dekorun arkasında da iki erkeğin savurdukları yumrukların, tokatların boğuk seslerini işitiyordu. İkisi de dekorların yanına kadar yuvarlanmışlardı. Neyse ki müzik, dekorların çerçevelerine indirdikleri tekmelerin gürültüsünü bastırıyordu.

Bordenave sonunda onları ayırınca çileden çıkmış bir tavırla, «Gidip evinizde kavga etsenize be!» diye bağırdı. «Böyle şeylerden hoşlanmam ben, bilirsiniz pekâlâ! Mignon, sen lütfen burada kal bakayım. Sen de Fauchery, karşı tarafa git. Oradan ayrılırsan kapı dışarı ederim seni bak.. Anlaşıldı, değil mi? İkiniz de birbirinizden ayrı duracaksınız. Yoksa Rose'a söyler, sizi bir daha buraya getirmesini yasak ederim.»

Bordenave Prens'in yanına döndüğü zaman adamcağız, «Bir şey mi var?» diye sordu.

Tiyatro müdürü sakin bir tavırla, «Hayır, efendimiz, bir şey yok,» diye yanıtladı.

Nana sırtına bir kürk almış, sahneye giriş sırasını beklerken bir yandan da onlarla söyleşiyordu. Bir ara Kont Muffat iki dekor çerçevesi arasından sahneye bakmak için ilerleyince, rejisörün yaptığı bir işaretten, yavaş yürümesi gerektiğini anladı. Sahnenin tavanından sıcak bir sessizlik dökülmekteydi sanki. Parlak ışıklarla aydınlanmış olan kulislerde birkaç kişi durmuş, alçak sesle konuşuyorlar, sonra ayaklarının ucuna basarak çekilip gidiyorlardı. Havagazı işinin başında, karmakarışık musluk kalabalığının yanındaydı. Bir itfaiyeci de bir dekor desteğine dayanmış, başını uzatarak sahnede olup bitenleri görmeye çalışıyordu.

Öte yandan, ta tepede, perdeci de iskemlesine oturmuş, hazır bekliyordu. Boyun eğmiş bir tavır takınmıştı. Oyuna ilişkin en küçük bir düşüncesi yoktu. Zavallının işi gücü perdenin iplerini harekete getirmek için, zilin sesini beklemekti. Bu boğuk havanın, bu tepinmelerle fısıltıların ortasında, sahnedeki oyuncuların sesi insanın kulağına, boğuklaşmış bir halde geliyor; bu sesin sahteliği, duyanı şaşkınlığa düşürüyordu. Sonra daha ileride, orkestranın karışık gürültülerinin ötesinde tıpkı geniş bir soluk gibi, seyircilerle dolu salon vardı. Bu salon soluk alıyor, arasıra soluğu şişiyor, uğultular, gülüşmeler, alkışlar halinde birden patlak veriyordu. Halkı, sustuğu zamanlarda bile, görmeksizin hissetmek olasıydı.

Nana kürkünün önünü kavuşturarak birden, «Bir yer açık kalmış galiba,» dedi. «Git bak bakalım, Barillot Baba. Yine bir pencere açtılar mutlaka... İnsanın burada gebermesi işten bile değil yahu!»

Barillot, «İnanın bütün pencereleri kendi elimle

kapadım,» dedi. «Ama kırık bir iki cam varsa onu bilemem.»

Oyuncular hep hava akımlarından yakınmaktaydılar. Havagazının ağır sıcaklığı içinde insan hemen soğuk alıveriyordu. Fontan'ın dediği gibi, gerçek bir nezle yuvasıydı burası.

Nana öfkelenmeye başlamıştı, «Sen de burada çıplak dur da göreyim bakayım,» dedi.

Bordenave, «Susss!» diye fısıldadı.

Sahnede Rose düosunun bir dizesini o kadar cana yakın söylüyordu ki, «bravo» sesleri orkestrayı bastırdı. Nana sustu, yüzü ciddileşmişti. Bir yandan da Kont bir geçide doğru ilerlemek istedi ama, Barillot, «Aman, orada bir açıklık var, seyirciler sizi görürler sonra,» diyerek onu uyardı. Kont dekorları hem ters tarafından, hem yandan görüyordu. Dekor çerçevelerinin arkaları kalın bir afiş tabakasıyla sağlamlaştırmıştı. Sonra da sahnenin bir köşesi, Etna dağında bir gümüş madeni içine oyulmuş mağara, bunun dibinde de Vulkan'ın demirci ocağı görülüyordu. Aşağıya indirilmiş olan havagazı lâmbaları, geniş fırça darbeleriyle çizilmiş yaldızları aydınlatmaktaydılar. Hesaplanarak birbirlerine karşı yerleştirilmiş olan mavi, kırmızı camlı destekler seyircilere ateşin alev alev yandığı duygusunu vermekteydi. Üçüncü plânda da yerden fışkırmakta olan küçük havagazı alevleri simsiyah kayaları gösteren bir dekoru aydınlatıyorlardı. Daha ileride, hafif eğimli olarak yerleştirilmiş bir dekorun üzerinde, bir şenlik gecesi, otların üstüne kondurulmuş fenerleri andıran bu ışık damlacıklarının ortasında da, Junon rolünü oynamakta olan Madam Drouard oturmuştu. Işıklardan gözleri kamaşmıştı. Hem uyukluyor, hem de sahneye giriş sırası gelsin diye bekliyordu.

O sırada bir hareket oldu. Clarisse'in anlattığı bir şeyleri dinlemekte olan Simonne, «Ay! Tricon gelmiş,» dedi.

Gerçekten de Tricon gelmişti. Yine saçlarını İngiliz biçimi lüle lüle kıvırıp sarkıtmış, yine o avukatların kapılarını aşındıran kontes tavrını takınmıştı. Nana'yı görünce doğru ona ilerledi. İkisi çabucak bir şeyler konuştular.

Sonra Nana, «Hayır, şimdi olmaz,» dedi.

Yaşlı kadın ciddiyetini bozmadı. Prullière geçerken onun elini sıktı. İki küçük figüran kız heyecanla ona bakıyorlardı. Tricon da bir ara duralar gibi oldu. Sonra eliyle işaret ederek Simonne'u çağırdı. Çabuk çabuk konuşmalar yeniden başladı.

Sonunda Simonne, «Peki, yarım saat sonra,» dedi.

Tam soyunma odasına çıkacağı sırada, elinde mektuplarla yine ortalıkta dolaşmakta olan Madam Bron, Simonne'a da bir mektup verdi. Bordenave alçak sesle öfkeli öfkeli kapıcı kadına, «Ne diye soktun bu Tricon karısını içeriye?» diyordu. «Tam bu akşam sırası mıydı yani? Üstelik, Prens Hazretleri de burada. Rezil olduk!»

Otuz yıldır tiyatrolarda sürtmekte olan kapıcı kadın, tiyatro müdürüne ters bir yanıt verdi. «Ne bileyim ben?» dedi. «Tricon bu kızların hepsiyle birtakım işler çevirir. Siz de belki yirmi kez rastladınız ama, bir kez olsun bir şey söylemediniz.»

Bir yandan Bordenave ağzında kaba küfürler gevelerken, öbür yandan da Tricon, gözlerini dikmiş, bir erkeği tek bakışta tartan bir kadın gibi Prens'i inceliyordu. Derken, sarı yüzünde bir gülümseme belirdi. Sonra da, kendisine saygıyla yol açan kızların ortasından ağır ağır yürüyerek çıkıp gitti.

Bir ara Simonne'a dönerek, «Hemen geliyorsun, değil mi?» diye sordu.

Simonne'un canı sıkkın gibiydi. Mektup, bu geceyi kendisiyle birlikte geçirmeye söz verdiği bir delikanlıdan geliyordu. Hemen bir kâğıda, «Bu akşam olamaz, sevgilim, işim var çünkü,» diye yazarak Madam Bron'a uzattı. Ama hâlâ kaygılıydı. Bu delikanlı

belki onu yine de bekleyecekti. Üçüncü perdede rolü olmadığı için, hemen gitmek istiyordu. Bunun üzerine, Clarisse'e, «Hadi, git de sen bir bakıver,» diye rica etti. Clarisse sahneye perdenin sonuna doğru çıkacaktı. Simonne ikisinin ortaklaşa kullandıkları soyunma odasına çıkarken, Clarisse aşağıya indi.

Aşağıda, Madam Bron'un işlettiği koltuk meyhanesiyle kahve ocağı arası yerde, Pluton rolünü yapmakta olan bir figüran, sırtına sarı sırmalı kırmızı bir harmani giymiş, tek başına şarap içiyordu. O gün kapıcı kadının işleri iyi olacaktı, çünkü merdiven altındaki o küçük bodrum deliğinin önü çalkalanmış bardaklardan dökülen sularla sırsıklamdı. Clarisse merdivenin pis basamakları üzerinde sürüklenen İris elbisesinin eteklerini kaldırdı. Özenle durarak, merdivenin kıvrıldığı yerden başını uzatıp, kapıcı kadının dar odasına şöyle bir göz attı. Hector olacak o enayi hâlâ masayla sobanın arasındaki iskemleye oturmuş, bekliyordu! Simonne'u görünce gider gibi yapmış, sonra yine gelmişti. Zaten odanın içi hâlâ birtakım erkeklerle doluydu. Hepsi de ellerinde eldivenler, temiz pak giyinmişler, uysal, sabırlı bir tavırla oturuyorlardı. Birbirlerinin yüzüne ciddi ciddi bakarak, öylece beklemekteydiler. Masanın üzerinde artık yalnız kirli tabaklar kalmıştı. Madam Bron son çiçek demetlerini de yerli yerine dağıtmıştı. Yalnız bir gül, kara kedinin yanı başında yere düşmüş, solmak üzereydi. Kara kedi dertop olup yatmış, yavruları, beklemekte olan bayların bacakları arasında deli gibi koşuşuyorlardı. Clarisse'in içinden bir ara, Hector'u kapı dışarı etmek geldi. Bu aptal herif hayvanları da sevmiyordu. Bunca yeteneğinin üstüne bu da tüy dikmekteydi! Dişi kedi kendisine değmesin diye, sürekli dirseklerini geri çekiyordu.

Pluton rolünü yapan figüran, şakacı bir adamdı. Elinin tersiyle dudaklarını silerek yukarıya çıkarken, «Çimdikleyecek seni, ayağını denk al,» dedi.

Bunun üzerine Clarisse Hector'a çıkışmaktan vazgeçti. Kapıcı kadının mektubu Simonne'un delikanlısına verdiğini görmüştü. Delikanlı mektubu okumak için taşlıktaki havagazı lâmbasının altına gitmişti. «Bu akşam olamaz, sevgilim, işim var çünkü.» Sonra da, bu gibi sözlere alışmış olacak ki, hiç aldırmadan çekilip gitmişti. Hiç olmazsa bu adam terbiyeli davranmasını biliyordu! Ötekiler gibi değildi o. Ötekiler kapıcı kadının hasırları çökük iskemleleri üzerinde, insanın sıcaktan piştiği, pis pis kokan bu camlı, kocaman fener gibi yerin içinde beklemekte inat ediyorlardı. Erkekleri çeken bir yanı vardı demek buranın! Clarisse, içi tiksintiyle dolu, yukarıya çıktı. Sahneden geçti, Simonne'a olanları hemen anlatmak için soyunma odalarına giden merdivenden üç katı birden çevik adımlarla çıktı.

Prens, sahnenin bir kenarına çekilmiş, Nana ile konuşuyordu. Onun yanından hiç ayrılmamıştı. Yarı kapalı gözleriyle, yiyecekmiş gibi hep ona bakıyordu. Nana ise gülümsüyor, Prens'in yüzüne bakmaksızın, bir baş işaretiyle «evet» diyordu. Kont Muffat birden içinden gelen bir sese karşı koyamadı. Kendisine vinçlerin, kasnakların nasıl işlediği hakkında bilgi vermekte olan Bordenave'ı oracıkta bırakıp, bu konuşmayı kesmek için Prens'e gülümsediği gibi gülümsedi. Bu sırada kulak kabartıyor, sahnede söylenen sözleri dinliyordu.

Kont'un gelişine canı sıkılan Prens, «Üçüncü perde daha kısa galiba,» dedi.

Nana yanıtlamadı. Yüzünün anlatımı değişmiş, birden kendi işlerini düşünmeye başlamıştı. Omuzlarının çabuk bir hareketiyle sırtındaki kürkü kaydırdı, arkasında durmakta olan Madam Jules de kürkü kollarına alıverdi. Nana böylece çıplak kaldıktan sonra ellerini, düzeltmek istiyormuş gibi, saçlarına götürdü, sonra sahneye girdi.

Bordenave, «Susun! Susun!» dedi.

Kont'la Prens şaşakalmışlardı. Hiçbir taraftan çıt çıkmıyor, salondan derin bir iççekiş, bir kalabalığın uzaktan gelen uğultusu yükseliyordu. Her akşam Venüs bir tanrıça gibi çırılçıplak sahneye çıkınca, aynı şey oluyordu. Bunun üzerine Muffat da olup bitenleri seyretmek istedi, gözünü bir deliğe dayadı. Sahnenin önünde yarım daire biçiminde yanmakta olan havagazı lâmbalarının göz kamaştırıcı ışığı içinde, salon loş, kırmızımtırak bir dumanla dolu gibi görünüyordu. Sıra sıra yüzlerin bulanık bir solgunluk verdikleri bu silik zemin üzerinde, Nana bembeyaz belirmekteydi. Boyu uzamıştı sanki, balkondan tavana kadar, bütün locaları gövdesiyle kapatıyordu. Kont onu arkadan görmekteydi. Genç kadın belini germiş, kollarını ileriye uzatmıştı. Öte yandan da yerde, tam ayaklarının hizasında, suflörün başı görünmekteydi. İhtiyar bir adam kafasıydı bu, kesilmiş de oracığa konmuş gibiydi. Pek zavallı, namuslu bir hali vardı. Nana'nın sahneye girerken okumaya başladığı şarkının bazı dizelerini söylerken adamın boynu sanki dalgalanıyor, bu ürpertiler beline doğru iniyor, sırtındaki tülden gömleğin yerlerde sürünen eteklerine ulaşınca son buluyordu.

Nana, gök gürültüsünü andıran «bravo» sesleri arasında şarkının son sözlerini de söyledikten sonra, çevresindeki tülleri uçuşturarak selâm verdi. Saçları belinin çukurluğuna dokunarak kalçalarına kadar değiyordu. Onun böyle eğilmiş, kalçaları genişlemiş bir halde, geri geri yürüyerek kendisinin bakmakta olduğu deliğe doğru geldiğini görünce, Kont, yüzü sapsarı, doğruldu. Sahne kaybolmuştu artık, şimdi dekorun ters yanından başka bir şey görmüyordu; dekorun tersinde de, her yönde yapıştırılmış olan eski afişlerin alacalı renkleri vardı. Eğimli dekorun üstünde, yerde yanan havagazı alevlerinin arasında, Olimpos dağının bütün sakinleri Madam Drouard'ın yanına gelmişlerdi. Kadıncağız hâlâ uyukluyordu. Oyun-

cular perdenin sonunu bekliyorlardı. Bosc'la Fontan yere oturmuşlar, çenelerini dizlerine dayamışlardı. Prullière sahneye girmeden önce esneyip gerinmekteydi. Hepsi de bitkin haldeydiler, gözleri kızarmıştı, gidip yatmaya can atıyorlardı.

O sırada, Bordenave kendisine bu yana gelmeyi yasak ettiği için karşı tarafta dolaşmakta olan Fauchery Kont'a yaklaşarak, «Oyuncuların soyunma odalarını göstereyim size isterseniz,» dedi. Muffat'nın eli ayağı kesilmiş, kendisinde irade adına bir şey kalmamıştı. Çevresine bakınarak Marki De Chouard'ı aradı, ama Marki gitmişti. Sonunda, gazetecinin ardısıra yürüdü. Nana'nın şarkı söyleyişini duyduğu bu kulislerden ayrılırken içinde hem bir ferahlık, hem de bir kaygı vardı. Fauchery merdivende Kont' un önüne düşmüştü bile. Birinci katla ikinci katta, merdiveni kapatan, kapılı dolaplar vardı. Kont Muffat'nın hayır kurumu hesabına yaptığı dolaşmalar sırasında kötü evlerde gördüğü merdivenleri andırıyordu bu. Çıplak, harap bir hali vardı. Duvarları sarıya boyanmıştı. Ayakların sürtünmesiyle basamakları aşınmıştı. Demirden trabzanı, ellerin değmesi yüzünden cilâlı gibi pırıl pırıldı. Her sahanlıkta, yerin hizasında bodrumların dört köşe pencerelerini andıran, içeriye doğru girmiş, alçak bir pencere vardı. Duvarlarda yanan havagazı fenerleri bu yoksul görünümü çiğ bir ışıkla aydınlatıyor, fenerlerden çıkan sıcaklık da gidip her katın dar sarmalı içinde toplanıyordu.

Merdivenin alt başına geldiği zaman, Kont ensesinde yine ateşli bir soluk hissetmişti. Soyunma odalarından ışık ve gürültü dalgaları arasında inmekte olan aynı kadın kokusuydu bu. Şimdi de, her basamağı çıktıkça, pudraların mis kokusu, tuvalet sularının ekşi kokuları onu daha da kızıştırıp sersemletiyordu. Birinci katta insanın karşısına iki koridor çıkıyor, ileriye doğru uzuyor, sonra birden sapıve-

riyordu. Bu koridorlara da sarıya boyanmış, üzerlerinde kocaman kocaman beyaz numaralar bulunan kapılar açılmaktaydı. Hani sokaklarda rastlanan kötü kadınlarla gidilen oteller vardır; bu kapılar insanda tıpkı böyle bir oteldeymiş hissini uyandırıyordu. Yerde, sökülmüş mozaik taşları, eski temellerinin üzerine oturdukça, yer yer kabarmışlardı. Kont rastgele aralık bir kapıdan içeriye şöyle bir göz attı. Pis bir odaydı burası, bir mahalle berberinin dükkânını düşündürüyordu. Odanın içinde mobilya olarak iki sandalye, bir ayna, bir de altı çekmeceli bir raf vardı. Rafın üstü, tarakların yağlarıyla simsiyah olmuştu. Omuzlarından dumanlar çıkan, kan ter içinde bir delikanlı içeride çamaşır değiştiriyordu. Bitişikteki, bunun tıpkısı başka bir odada da, gitmeye hazırlanan bir kadın eldivenlerini giyiyordu. Sanki hamamdan çıkmış gibi saçları ıslaktı, kıvırcık bukleleriden de eser kalmamıştı. O sırada Fauchery Kont'u çağırdı, Kont da ikinci kata çıkmaktaydı ki, sağdaki koridordan öfkeli bir sesin, «Lânet olsun!» diye bağırdığı işitildi. Toy genç kız rolleri yapmakta olan o Mathilde paçavrası odadaki çanağı kırmış, çanağın içindeki sabunlu sular merdiven başına kadar yayılmıştı. Soyunma odalarından birinin kapısı küt diye kapandı. Üstlerinde korseleriyle iki kadın suların üstünden atlayıp geçtiler. Gömleğinin kenarını dişlerinin arasına kıstırmış olan başka bir kadın da ortaya çıktı, ama hemen savuşup gitti. Sonra gülüşmeler duyuldu, bir kavga işitildi. Bir şarkı başladı, derken birden kesiliverdi. Koridor boyunca aralıklardan çıplak vücut parçaları, tenlerin beyazlıkları, çamaşırların soluk renkleri görülüyordu. İki kız kahkahalarla gülerek birbirlerine benlerini göstermekteydiler. İçlerinden çocuk yaşta, pek küçük olan bir tanesi eteklerini dizlerinin üstüne kadar kaldırmış, külotunu dikiyordu. Bir yandan da giysici kadınlar, koridordan iki erkeğin geldiğini görerek, ayıp olmasın diye odalar-

daki perdeleri kapatıyorlardı. Oyun sonlarında görülmesi doğal olan itiş kakıştı bu. Herkes yüzündeki allığı, pudrayı temizlemeye çalışıyordu. Ardından da, pudra bulutları arasında kızlar kent elbiselerini giyiyorlar, ikide bir açılıp kapanan kapılardan dışarıya yine keskin bir kadın kokusu vuruyordu. Üçüncü kata ulaşınca Muffat her yanını kaplamış olan o sarhoşluğa kendini bırakıverdi. Figüran kızların soyunma odaları bu kattaydı. Odanın içinde belki yirmi kadın üst üste yığılmış bir haldeydi. Her yanda sabun kalıpları, lâvanta suyu şişeleri vardı. Kenar mahallelerdeki bir genelevin bekleme salonu gibi bir yerdi burası. Kont, geçerken, kapalı bir kapının arkasında birisinin şakır şakır yıkandığını, suların bir leğene aktığını duydu. Sonuncu kata çıkmaktaydı ki, merak ederek bir kapının üzerindeki küçük dört köşe pencereden bir kere daha içeriye baktı. İçerisi boştu, havagazı lâmbasının alevi altında, yerde karmakarışık sürünen etekliklerin ortasında unutulmuş bir lâzımlık, öylece duruyordu. Bu odanın manzarası, gözlerinin içinde kalan son şey oldu. Yukarıda, dördüncü katta, boğulacaktı neredeyse. Bütün kokular, havagazı alevlerinin bütün sıcaklığı gelip oraya yığılmıştı. Sarı renkteki tavan pişmiş gibiydi sanki; kızılımtrak bir sisin içinde bir lâmba yanıyordu. Bir an, merdivenin demir trabzanına tutundu, trabzanın canlıymış gibi ılık olduğunu hissetti. Gözlerini kapadı ve derin derin içini çekerek, havaya sinmiş olan bütün o kadınlık kokusunu ciğerlerine çekti. Kadının cinsiyeti hakkında hiçbir şey bilmemekteydi, şimdiyse bu cinsiyet, bir şamar gibi onun yüzüne çarpmıştı sanki.

Fauchery uzunca bir süre ortadan kaybolmuştu. Kont'a seslenerek, «Hadi gelsenize, sizi istiyorlar,» dedi.

Koridorun dibinde Clarisse ile Simonne'un soyunma odasından sesleniyordu. Uzun bir odaydı burası, binanın çarpık çurpuk çatısının altındaydı. Tavan

eğrilemesine indikçe duvarı daraltıyordu. Yukarıdaki iki derin açıklıktan içeriye ışık gelmekteydi, ama gecenin bu saatinde, soyunma odasını havagazı lâmbalarının ışığı aydınlatmaktaydı. Duvarlar ucuz, bayağı bir kâğıtla kaplanmıştı. Kâğıtların üzerinde, yeşil bir çardağın üzerine tırmanan pembe çiçek resimleri vardı. Yan yana duran raf gibi iki tahta, tuvalet masası görevini görüyordu. Rafların üstündeki muşamba, dökülen sularla kapkara olmuştu. Bunların altında da yamrı yumru teneke ibrikler, kirli sularla dolu kovalar, sarı topraktan kaba saba testiler görünüyordu.

Odanın içinde sanki bit pazarından alınmış, kullanıla kullanıla çarpılıp kirlenmiş yığınla eşya, delik leğenler, dişleri dökük boynuz taraklar görülmekteydi. Bütün bunlar, bir arada soyunup bir arada yıkanan iki kadının aceleyle, hiç utanıp sıkılmadan bıraktıkları şeylerdi. Burada kalmadıkları, yalnızca gelip geçtikleri için her yanı karmakarışık etmişlerdi. Onun için, odanın pisliğine de aldırış ettikleri yoktu.

Fauchery kötü bir eve gidip yosmalarla buluşan erkeklerin o arkadaşça tavrıyla yineledi: «Hadi, gelsenize canım. Clarisse sizi öpmek istiyormuş.»

Sonunda Muffat içeriye girdi, ama Marki De Chouard'ın o iki rafın arasında bir iskemleye kurulup oturmuş olduğunu görünce pek şaşırdı. Marki gelip buraya sığınmıştı. Kovalardan biri aktığı, içinden de çevreye beyazımtrak bir su yayıldığı için ıslanmasın diye ayaklarını açmıştı. İyi yerleri bildiği için hayatından oldukça hoşnut gibi bir hali vardı. Bu hamam sıcağı içinde ve kadınların bu utanmasız halleri karşısında dinçleşmiş gibiydi. Bu pis köşe, bu utanmazlığı daha doğal, daha bağışlanabilir bir hale sokuyordu.

Simonne Clarisse'in kulağına fısıldayarak sordu: «Morukla gidecek misin sen?»

Clarisse yüksek sesle yanıtladı: «Asla!»

Bu arada giysici kadın görevini çok çirkin, çok şımarık bir kız yapmaktaydı. Simonne'a mantosunu giydirirken katıla katıla güldü. Üçü de birbirlerini dürtüyorlar, yarım yamalak bir şeyler söylüyorlar, sonra daha fazla gülmeye başlıyorlardı.

Fauchery, «Hadi bakayım Clarisse, gel de öp bu bayı,» diye yineledi. «Cebi doludur, bilmiş ol ha!» Sonra Kont'a dönerek, «Çok iyi kızdır, göreceksiniz bakın, şimdi öpecek sizi.»

Clarisse erkeklerden tiksinmişti. Aşağıda kapıcının odasında beklemekte olan serserilerden ters bir tavırla sözetti.

«Hemen aşağıya inmem gerekiyor zaten,» dedi, «son bölümdeki rolümü kaçıracağım yoksa.» Fauchery gidip kapının önüne dikilerek onun yolunu kapatınca, Clarisse Kont'u iki yanağından öptü. Sonra da, «Kendin için sanma bunları ha,» dedi, «Fauchery yüzünden öptüm seni. Yakamı bırakmayacaktı yoksa.»

Böyle söyleyerek savuşup gitti. Kont kayınpederinin karşısında sıkılgan duruyordu. Yüzüne kan hücum etmişti. Nana'nın odasında duvardaki o çok sayıda kumaşın, aynaların ortasındayken, şimdi iki kadının dağınıklığıyla dolu bu in gibi yerin utandırıcı düzensizliği içinde duymakta olduğu o buruk gıcıklanmayı duymamıştı. Öte yandan, Marki de acele çıkıp gitmekte olan Simonne'un peşinden yürümüş, kulağına bir şeyler fısıldıyor, kız da başıyla boyuna «hayır» anlamına gelen işaretler yapıyordu. Fauchery ise gülerek onların ardısıra gitmekteydi. Bunun üzerine Kont, giysici kızla yalnız kaldı; kız o sırada leğenleri çalkalıyordu. Sonra Kont da dışarıya çıktı, dizlerinin bağı gevşemiş durumda merdivenden indi. Önü sıra yine üstlerinde yalnız jüponları bulunan kadınlar kaçışıyor, o gittikçe kapılar küt diye kapanıyordu. Binanın dört katına dağılmış olan bu kızlar arasında Kont belirli olarak yalnız bir tek şeyi, deminki o kocaman sarı kediyi gördü. Hayvan bu

lâvanta kokan fırın gibi sıcak yerde, merdivenin basamaklarından iniyor, bir yandan da sırtını trabzanın parmaklıklarına sürtüyordu. Kuyruğunu dimdik havaya kaldırmıştı.

O sırada çatlak bir kadın sesi, «Lânet olsun!» dedi. «Bu akşam kafamızı ütülemezler demiştim ama, çok tıraşçı şeyler bu seyirciler!.. Yeniden sahneye çıkalım diye durmadan bağırıp alkışlıyorlar!»

Oyun bitmiş, perde kapanmıştı. Merdivende şimdi bir koşuşmadır başlamış bulunuyordu. Basamak larda, bir an önce giyinip savuşmak için acele etmekte olan kadınların bağrışmaları işitilmekteydi. Kont Muffat tam merdivenin sonuncu basamağından inmişti ki, Nana ile Prens'in koridorda ağır ağır ilerlediklerini gördü. Genç kadın durdu, sonra gülümseyerek alçak sesle, «Olur, biraz sonra,» dedi.

Prens sahneye döndü. Burada, Bordenave kendisini bekliyordu. Bunun üzerine Kont, Nana ile yalnız kaldı, bir öfke dalgasına kapılarak onun arkasından koştu; tam genç kadın soyunma odasına gireceği sırada gidip onu ensesinden, kıvır kıvır, ta aşağıya, omuzlarının arasına kadar inmekte olan küçük, sarı tüylerin üzerinden öptü. Yukarıda Clarisse kendisini öpmüştü ya, şimdi bu öpüşü geri veriyordu sanki. Nana çok kızmış, elini kaldırmıştı bile. Fakat kontu görünce gülümsedi.

Yalnızca, «Ay! Korkuttunuz beni,» demekle yetindi.

Bu gülümseyişi o kadar cana yakındı ki! Utanmış, uysal bir hali vardı; sanki öpüleceğinden umudu kesmiş de, öpüldüğü için pek hoşnut olmuş gibi bir tavır takınmıştı. «Bu akşam da, yarın da olamaz,» dedi. «Biraz bekleyin bakalım.» Hem Kontla buluşacak durumda olsa bile, kendini ona arzulatacaktı. Sonra sürdürdü: «Haberiniz var mı?.. Ev sahibi oluyorum artık... Evet, Orléans yakınlarında yazlık bir

ev alıyorum. Siz de oraya gidiyormuşsunuz arada bir. Bebek, yani şu küçük Georges Hugon var ya, o söyledi bunu bana; tanıyorsunuz onu, değil mi? Gelin de beni orada görün.»

Kont, utangaç bir adam olduğundan, yaptığı bu şaşırtıcı işten korkmuştu sanki. Nana'yı resmî bir tavırla selâmladı. «Çağırdınız ya, gelirim mutlaka,» dedi. Sonra bir düşteymiş gibi yürüyerek uzaklaştı.

Prens'in yanına gidiyordu ki, oyuncuların bekleme odasının önünden geçerken Satin'in bağırdığını işitti. Genç kadın, «Amma edepsiz herifsin yahu! Rahat bıraksana beni!» diyordu.

Üzerine saldırmakta olan Marki De Chouard'a çıkışmaktaydı. Satin bu kibar, nazik insanlardan bıkmış olacaktı. Gerçi Nana kendisini Bordenave ile tanıştırmıştı ama, saçma bir şeyler söylemek korkusuyla hep ağzı kapalı durmak Satin'in canına yetmişti. Şimdi de bu susuşunun acısını çıkarmak istiyordu. Bunu yapmasının başka bir nedeni daha vardı ki, o da şuydu: Kulislerde eski sevgililerinden birini, Pluton rolünü yapmakta olan o figüranı görmüştü. Bu adam eskiden pastacılık yapıyordu, tam bir hafta Satin'i hem dövmüş, hem sevmişti. Şimdi Satin pastacıyı, yani Pluton rolünü yapan adamı bekliyordu ama, Marki'nin kendisiyle bu tiyatrocu kızlarla konuştuğu gibi konuşmasına da çok içerlemişti. Bu yüzden gururlu bir tavırla, «Kocam şimdi gelecek, görürsün o zaman,» dedi.

Bu sırada, erkek oyuncular paltolarını giymişler, yorgun yüzlerle birer ikişer çıkıp gidiyorlardı. Kadınlarla erkekler öbek öbek merdivenden aşağıya iniyorlar, duvarlara da ezik şapkalarının, buruşuk atkılarının gölgelerini yansıtıyorlardı. Makyajlarını silmiş oldukları için hepsinin yüzünde tiyatrocular özgü o solgun çirkinlik vardı. Sahnenin ışıkları birer birer söndürülüyordu. Prens de durmuş, Bordenave'ın kendisine anlattığı bir öyküyü dinliyordu.

Nana'yı beklemek amacındaydı. Genç kadın sonunda çıkageldiği zaman, sahne kapkaranlık olmuştu. Nöbetçi itfaiye memuru her yanı dolaştıktan sonra şimdi sahneye gelmiş, elindeki feneri çevrede gezdiriyordu. Bordenave, Prens Hazretleri, Panorama Geçidi'nden dolaşmak zorunda kalmasın diye, kapıcı kadının odasından tiyatronun taşlığına giden koridorun kapısını açtırmıştı. Koridorda kızlar kaçışıyordu. Panorama Geçidi'nde pineklemekte olan erkeklerden kurtuldukları için çok sevinçliydiler. Arkalarına bakarak, itişe kakışa ilerliyorlar, ancak dışarıya çıkınca rahat bir soluk alıyorlardı. Beri yandan da Fontan, Bosc ve Prullière ağır ağır yürümekteydiler. Tiyatronun kapısı önünde kaldırımları arşınlamakta olan ciddî tavırlı erkeklere bakarak gülüyorlardı. Kızlar asıl kendi sevgilileriyle buluşmuşlar, caddeden savuşup gitmişlerdi bile!

İçlerinden en kurnaz çıkanı, Clarisse oldu. Hector'a rastlamaktan korkuyordu. Gerçekten de delikanlı hâlâ kapıcı kadının odasında, iskemleler üzerinde pineklemekte olan öteki baylarla birlikteydi. Hepsi başlarını uzatmışlardı. Bundan yararlanan Clarisse, bir kız arkadaşının arkasına gizlenerek odanın önünden geçip gitti. Erkekler dar merdivenin alt başında kaynaşmakta olan, eteklik kalabalığı yüzünden şaşkına dönmüşler, gözlerini kırpıştırıyorlardı. Bu kadar uzun zaman bekledikleri için umutsuzluğa düşmüşlerdi; şimdiyse, bütün kızların savuşup gittiklerini görüyorlar, fakat içlerinden bir tanesinin bile kim olduğunu anlayamıyorlardı. Yavru kara kediler masanın muşambası üzerinde analarının karnına sokulmuşlar, uyuyorlardı. Pençelerini açmış olan ana kedinin hayatından pek hoşnut bir hali vardı. Kocaman sarı kedi de gidip masanın öbür ucuna oturarak kuyruğunu uzatmış, sarı gözleriyle kızların gidişlerini izliyordu.

Bordenave merdivenin alt başına gelince koridoru

göstererek, «Buradan buyrun, Prens Hazretleri...» dedi.

Birkaç figüran kız hâlâ orada itişip kakışıyorlardı. Muffat ile Marki de arkadan geliyorlardı. Bu koridor, tiyatroyla bitişik yapı arasında, uzun, dar bir yoldu; üzeri de eğimli bir damla örtülüydü. Bu dar yola bazı camların açıldığı görülmekteydi. Yerdeki döşeme taşları üzerinde ayak sesleri, sanki bir mahzendeki gibi, çın çın ötmekteydi. Tavan arası gibi, öteberi dolu bir yerdi burası. Bir kenarda, bir marangoz tezgâhı duruyordu. Kapıcı arasıra dekorları bunun üzerine yerleştirerek, tahta çerçevelerin çıkıntılı yerlerini düzlerdi. Ayrıca bir yığın tahta parmaklık vardı. Kalabalığın fazla olduğu akşamlar, seyirci kuyruğunun önüne geçebilmek için, bu parmaklıklar kapının önüne konuyordu. Nana bir çeşmenin önünden geçerken eteğini kaldırmak zorunda kaldı. Çeşmenin iyice kapanmayan musluğu döşeme taşlarını ıslatmıştı çünkü. Taşlığa gelince hepsi birbirlerini selâmlayıp vedalaştılar. Bordenave yalnız kalınca prense ilişkin düşüncelerini horgörüyle açıkladı: «Biraz hıyar bir herife benziyor.» Bu sözleri Fauchery'ye söylemişti, ama fazla bir şey eklemedi. Rose Mignon da o sırada Fauchery ile kocasını almış, barıştırmak için eve götürüyordu.

Muffat kaldırımda kendini birdenbire yalnız kalmış buluverdi. Prens hiç rahatını bozmadan Nana'yı kendi arabasına bindirmişti. Marki, öfkelenmiş, gözleri dönmüş bir halde Satin'le o figüranın peşine takılmıştı. İçin için, «Belki de bir şeyler elde ederim bakalım,» der gibi bir hali vardı. Muffat'nın başı ateşler gibi yanıyordu. Bunu görünce evine yaya dönmek istedi. Benliğindeki bütün savaşım sona ermişti. Tam kırk yıldan beri beslemekte olduğu düşünceleri, inançları, yepyeni bir hayat dalgası altında kaybolmuştu sanki. Caddelerde ilerlerken, geçmekte olan son arabaların tekerlek gürültüleri kulaklarında Nana'nın

adını çınlatıyor, havagazı lâmbalarının ışıkları gözünün önünde çıplak kadınları oynatıyor, Nana'nın yumuşacık kollarını, kar gibi beyaz omuzlarını canlandırıyordu. Kont artık iyiden iyiye Nana'nın avucunun içine girmiş olduğunu anlamaktaydı. Ona hemen o akşam, bir saatliğine sahip olabilmek için her şeyi satmaya hazırdı. Gençliği sonunda uyanmıştı. Yeni yetme bir delikanlı gibi oburca istekler duymaktaydı. Koyu Katolik olmanın, olgun bir çağa erişmiş bulunmanın kendisine verdiği o soğukluk içinde, şimdi cayır cayır yanmakta olduğunu hissediyordu.

6

Kont Muffat, yanında karısı ve kızıyla, bir gün önce Fondettes'e gelmişti. Burada oğlu Georges'la birlikte oturmakta olan Madam Hugon ona, «Gelin de bir hafta bizde kalın,» demişti. XVII. yüzyılın sonlarına doğru yapılmış olan bu bina, hiçbir süsü olmayan, dört köşe bir alan üzerinde yükselmekteydi. Yalnız, bahçede çok hoş gölgelik yerler, kaynakların beslediği, birbirine geçme sıra sıra havuzlar vardı. Orleans'tan Paris'e giden yol üzerinde burası bir yeşillik yığını, bir ağaçlık kümesi gibiydi. Dümdüz olan alanın tekdüzeliğini Fondettes'in bu hali bir an gideriyordu. Çevrede göz alabildiğine tarlalar uzanıp gitmekteydi.

Saat on birde, ikinci bir çıngırak sesiyle, herkes öğle yemeği için toplandığı zaman, Madam Hugon bir anne gibi sevimli sevimli gülümseyerek Kontes Sabine'in yanaklarına iki tane kocaman öpücük kondurdu. «Yazlıktayken hep yaptığım bir şeydir bu benim,» dedi. «Seni burada görmekle kendimi yirmi yaş gençleşmiş hissediyorum... Eski odanda iyi uyudun mu bari?» Sonra onun yanıtını beklemeden Estelle'e döndü, «Bu yavrucak da mışıl mışıl uyumuştur herhalde,» dedi. «Gel de öp beni bakayım, evlâdım.»

Şimdi herkes geniş yemek salonunda oturmuştu. Salonun pencereleri bahçeye bakıyordu. Kocaman masanın yalnız bir ucuna oturmuşlardı. Hep bir arada olmak için, masanın bir ucuna sıkışmışlardı. Sabine'in neşesi yerindeydi. Buraya gelince gençliğini anımsamış, bunları anlatıyordu. Fondettes'e gelip aylarca kalır, uzun gezintiler yapardı. Bir yaz akşamı havuza düşmüştü. Sonra bir dolapta şövalyelik dönemine ilişkin eski bir roman bulmuş, bunu kışın

ateşin karşısına geçip okumuştu. Georges kontesi birkaç aydır görmemişti, şimdi onu bir tuhaf buluyordu, yüzünde değişmiş bir hal vardı sanki. Estelle olacak o sırık boylu kız ise, tersine, daha silik, daha sessiz ve beceriksiz bir hal almıştı.

Masada, rafadan yumurtayla pirzola yiyorlardı. O sırada Madam Hugon ev hanımı olarak kasaplardan dert yandı: «Çekilmez hale geldiler artık bunlar. Her şeyi Orléans'dan alıyorum ben, istediğim parçaları göndermiyorlar çünkü hiçbir zaman,» diyordu. «Yemekler kötüyse suç sizin. Mevsim çok ilerledikten sonra geldiniz çünkü.» Sonra, «Anlamsızlık,» dedi. «Ben hazirandan beri geleceksiniz diye bekliyorum; şimdi eylül ortasındayız... Onun için, görüyorsunuz ya, çevre pek o kadar hoş değil.» Elini uzatarak, sararmaya başlayan ağaçları, çimenleri gösterdi. Hava kapalıydı, ta uzaklara mavimtrak bir sis çökmüştü. Her yanda tatlı, hüzünlü bir sessizlik vardı. «Ama, başka konuklar da gelecek buraya,» dedi. «O zaman evin içi canlanıp neşelenir... Önce, Georges'un çağırdığı iki bay gelecek. Birinin adı Fauchery, ötekinin adı Daguenet, tanırsınız, değil mi?.. Sonra, Kont De Vandeuvres de gelecek. Beş yıldır hep geleceğim der dururdu. Bu kez kararını verir belki!»

Kontes gülerek, «Kont De Vandeuvres'ün geleceğini pek sanmam,» dedi. «İşleri hep başından aşkındır onun çünkü.»

Kont Muffat, «Philippe de gelecek mi?» diye sordu.

İhtiyar kadın yanıtladı: «Philippe izin istedi ama, o geldiği zaman siz gitmiş olursunuz herhalde.»

Kahveler gelmişti. Şimdi de Paris'ten söz açılmıştı. Derken, bir ara Steiner'in adı geçti. Madam Hugon bu adı duyunca hafif bir çığlık kopardı.

«Aklıma gelmişken sorayım,» dedi. «Bu Steiner dediğiniz bay, bir akşam sizin evde gördüğüm şişman adam, değil mi? Bankermiş galiba, ha?.. Çok

kötü biriymiş doğrusu! Ne yaptı bilseniz! Bir oyuncuya köşk aldı. Buradan bir fersah uzakta, Choue deresinin ötesinde, Gumières dolaylarında! Herkes pek şaştı bu işe!.. Sizin bundan haberiniz var mıydı, Kont?»

Muffat, «Hiç haberim yoktu doğrusu!» dedi. «Demek Steiner buralarda bir köşk aldı ha?»

Georges annesinin bu konuyu açtığını duyunca yüzünü fincanın üstüne eğmişti. Kont'un yanıtını duyunca şaştı, başını kaldırıp yüzüne baktı. Kont Muffat ne diye böyle açıktan açığa yalan söylüyordu sanki? Kont da delikanlının yaptığı hareketi görmüştü. Kuşkuyla ondan yana baktı. Madam Hugon bilgi vermeyi sürdürüyordu:

«Bu dolaylarda oraya Mignotte Köşkü derler. Choue deresinin kıyısından ilerleyip bir köprüden geçmek için Gumières'e kadar gitmek gerekli, bu yüzden de yol tam iki kilometre uzuyor. İnsan böyle yapmayıp da dereden aşmaya kalkıştı mı, ayaklarını ıslatmak, suya düşmek tehlikesiyle karşılaşıyor.»

Kontes sordu: «Bu oyuncunun adı neymiş peki?»

Yaşlı kadın, «Dur bakayım, adını da söylemişlerdi,» dedi. «Georges, bu sabah bahçıvan bizimle konuşurken sen de oradaydın...»

Georges düşünüyormuş gibi yaptı. Muffat küçük bir kaşığı parmaklarının arasında çevirerek bekliyordu. Bunun üzerine Kontes kocasına dönerek sordu:

«Steiner şimdi Variétés Tiyatrosu'nda şarkıcılık yapan bir kızla yaşıyormuş,» dedi, «adı Nana'ymış galiba.»

Madam Hugon öfkelenmişti. Birden bağırdı: «Hah, tamam, Nana!.. Ne iğrenç yaratık! Şimdi de Mignotte'a gelecekmiş. Bunları bahçıvandan duydum ben... Öyle değil mi, Georges? Bahçıvan bu akşam onu beklediklerini söylemişti.»

Kont şaşkınlıkla hafifçe ürperdi. Georges ise birden atılarak yanıtladı:

«Bahçıvan işin aslını bilmeden konuşmuş, anneciğim... Demin arabacı da bunun tam tersini söylüyordu. Mignotte'a iki günden önce kimsenin gelmesini bekledikleri yokmuş.»

Delikanlı bunları söylerken doğal bir tavır takınmaya çalışıyor, bir yandan da sözlerinin etkisini görmek için yan gözle Kont'un yüzüne bakıyordu. Kont'un rahatlamış gibi bir hali vardı, küçük kaşığı yine parmaklarının arasında çevirmeye başlamıştı. Kontes, gözlerini dalgın dalgın geniş bahçenin mavimtırak uzaklıklarına dikmişti. Konuşulanlarla ilgilenmez gibiydi. İçinde birden beliriveren bir düşünceyi hafif bir gülümseyişle izliyordu sanki. Öte yandan, Estelle sandalyesine dimdik oturmuş, Nana için söylenenleri kılı bile kıpırdamadan dinlemişti.

Bir ara hepsi sustu. Öfkesi artık geçmiş olan Madam Hugon, «Amaan! ben de ne diye kızdım sanki,» dedi. «Bu dünyada herkes geçinecek, değil mi ya? O kadına yolda rastlarsak selâm vermeyiz, olur biter.»

Sofradan kalktıkları sırada yaşlı kadın, bu yıl gelmek için bu kadar nazlanıp yalvarttığından dolayı konuklarını yine azarladı. Kontes kendini savunuyor, geç gelişlerinden ötürü kocasını suçlu çıkarıyordu: Yola çıkmak için iki kez hazırlanmışlar, hattâ bavullarını bile kapamışlar, son dakikada kocası acele birtakım işlerden sözederek, «Şimdi gidemeyiz,» demişti. Sonra herkes tam bu yolculuğu artık unuttuğu sırada, birden yola çıkmaya karar vermişti. Bunun üzerine yaşlı kadıncağız da şunları anlattı:

«Georges da iki kez bana 'Geliyorum,' diye haber yolladı, ama görünmedi. Biz artık onun geleceğini unutmuştuk ki, önceki gün bir de baktık, çıkagelmesin mi?»

İki erkek de hanımların yanında durmuşlar, hiç ses çıkarmaksızın onları dinliyorlardı.

Madam Hugon oğlunun sarı saçları üzerine öpücükler kondurarak, «Ama, Zizi gelip annesiyle birlikte bu köy gibi yere kapanmakla yine de hoş bir şey yaptı... Çok iyidir bu Zizi, hiç unutmaz beni!» dedi.

Öğleden sonra da kadıncağız birden telaşlanıverdi. Sofradan kalktıkları sırada Georges, «Başımda bir ağırlık var,» diye şızlanmıştı. Daha sonra başı pek ağrıyormuş gibi bir tavır takındı. Saat dörde doğru, «Gidip biraz yatayım bari, bunun en iyi ilâcı yatmaktır, yarın sabaha kadar şöyle güzel bir uyku çektim mi, bir şeyciğim kalmaz,» dedi. Annesi gidip onu kendi eliyle yatağına yatırdı. Madam Hugon dışarıya çıktıktan sonra Georges kalktı, gidip kapıyı kilitledi. Sonra içeriden, «Kimse beni rahatsız etmesin diye kilitliyorum kapıyı,» diye seslendi. Okşayıcı bir sesle de ekledi: «Hadi, hoşça kal, anneciğim; yarın görüşürüz. Şöyle biraz yatıp uyuyayım bakayım.» Gidip yatmadı. Yüzü ışıldıyordu, gözleri de fıldır fıldırdı. Gürültü etmeksizin yeniden giyindi, sonra bir iskemleye oturarak hiç kımıldamaksızın beklemeye başladı. Akşam yemeğinin hazır olduğunu bildiren çıngırağın sesini duyunca kulak kabarttı, Kont Muffat'nın salona indiğini duydu. On dakika sonra da, kimsenin kendisini görmeyeceğinden emin, yağmur borusuna tutunarak çevik bir hareketle bahçeye indi. Birinci katta bulunan odası, bahçeye bakıyordu. Hemen bir ağaç kümesinin içine dalmıştı. Bahçeden çıktı. Choue deresinin bulunduğu yöne doğru tarlalar arasından ilerlemeye başladı. Karnı açtı. Yüreği heyecandan güm güm atıyordu. Gece bastırmak üzereydi. İncecikten bir yağmur yağmaya başlamıştı.

Nana, Mignotte Köşküne o akşam gelecekti. Steiner mayıs ayında bu köşkü alıp kendisine armağan ettiğinden bu yana, zaman zaman buraya yerleşmek için öylesine bir istek duymuştu ki, bu yüzden ağlamaklı olmuştu sanki. Her defasında Bordenave ona

izin vermeye yanaşmamış, «Hele eylül gelsin de düşünürüz,» demişti. «Şimdi serginin en civcivli zamanındayız. Bir akşamlığına bile olsa, senin rolünü başkasına vermek istemem.» Ağustos sonları geldiği sırada, Bordenave ekim ayından sözetmeye başladı. Nana fena halde kızmıştı: «İzin versen de, vermesen de, eylül ortasında Mignotte'a gideceğim ben,» dedi. Hatta Bordenave'a meydan okumak için, onun önünde çok kişiyi de oraya çağırdı. Bir gün öğleden sonra Muffat yine evine gelmiş, genç kadına yine ürpertiler içinde yalvarıyordu. Nana ise ne yaptığını bilerek «hayır,» demekteydi. Sonunda, «Peki, istediğini yapacağım, ama oraya gidince,» dedi. Sonra ona da on beş eylül tarihini verdi. Derken, eylülün on ikinci günü, yanında yalnız Zoé olduğu halde, hemen yola çıkmak istedi. Bordenave'ın bundan haberi olsaydı, belki onu alıkoymak için bir yol bulurdu. Nana tiyatro müdürüne doktorunun bir raporunu gönderecek, onu yüzüstü bırakacaktı. Bunu düşündükçe neşesinden gülüyordu. Mignotte'a herkesten önce gideceğini, hiç kimseden habersiz iki gün orada oturacağını düşünür düşünmez, bavulları hazırlaması için Zoé'yi sıkıştırmaya başladı. Sonra, onu yaka paça bir arabaya bindirdi. Arabaya binince yüreği birden yumuşadı, sarılıp Zoé'yi öperek, «Bağışla beni,» dedi. Ancak istasyonun büfesine geldiği zaman Steiner'e bir mektup yazıp yola çıktığını haber vermeyi akıl etti. «Yalvarırım sana, beni dinlenmiş, taptaze görmek istiyorsan iki gün sonra yola çık,» dedi. Derken, aklında başka bir düşünce daha yeretti. Halası Madam Lerat'ya da bir mektup yazdı, «Louis'yi al da buraya getir, ne olur!» diye yalvardı. «Çocuk için de çok iyi olur,» diyordu, «hep birden ağaçların altında eğleniriz!» Paris'ten Orléans'a gelirken, trende bundan başka şeyden sözetmedi. Analık damarı birden yine kabarmış, gözleri nemlenmişti. Çiçeklerle kuşları çocuğuyla bir tutuyordu.

Mignotte Köşkü üç fersahtan biraz daha uzaktaydı. Nana bir saat çabalayarak bir araba kiraladı. Eski, hantal bir şeydi bu, yolda yürürken her yanından hurda demir gıcırtıları çıkarıyordu. Arabacı fazla konuşmayan, ufak tefek, yaşlı bir adamdı, ama Nana onun damarına girivermişti hemen. Şimdi de adamcağızı bir soru yağmuruna tutmuştu.

«Mignotte Köşkü'nün önünden sık geçer miydin sen? Şu tepenin ardında demek orası? Çevresi ağaç dolu olsa gerek, değil mi?»

Ufak tefek ihtiyar onu homurdanarak yanıtlıyordu. Arabada Nana sabırsızlıktan yerinde duramaz haldeydi. Zoé ise Paris'ten böyle aceleyle ayrıldığına içerlemiş, suratını bir karış asmış, dimdik oturuyordu. Bir ara at zınk diye durunca, gidecekleri yere ulaşmış olduklarını sandı. Başını arabanın kapısından dışarıya çıkararak, «Geldik mi?» diye sordu.

Arabacı yanıtlamak yerine atını kırbaçladı. Hayvan da ıkına sıkına bir yokuşu çıkmaya başladı. Nana kurşunî gök altındaki uçsuz bucaksız ovayı derin bir haz içinde seyretmekteydi. Gökyüzüne kocaman kocaman bulutlar yığılıyordu.

«Aa, bak, Zoé, otlara bak! Buğday mı bunlar yoksa?.. Ne kadar hoş, Tanrım!»

Sonunda hizmetçi kadın içerlemiş gibi, «Siz köylük yerlerden değilsiniz, Madam, hemen anlaşılıyor bu,» demişti. «Kırları, köyleri çok iyi bilirim ben. O dişçinin yanında çalıştım ya, onun Bougival'de bir evi vardı... Sonra, bu akşam hava da soğuk. Buraları pek nemli.»

Şimdi ağaçlar altından geçiyorlardı. Nana köpek gibi burnunu uzatarak, yaprakların kokularını içine çekiyordu. Yol bir dönemeci birden kıvrılınca, ağaç dalları arasından bir ev gördü. Belki orasıydı gidecekleri yer. Arabacıya sordu ama, adam boyuna başını sallayarak, «Hayır,» diyordu. Şimdi de tepenin öbür yamacından inmeye başlamışlardı. Arabacı kır-

bacını uzatarak, «İşte şu karşısı!» diye mırıldandı.

Nana kalktı, arabanın kapısından yarı beline kadar sarkarak, «Neresi? Neresi?» diye sordu. Yüzü sapsarıydı, bir şey göremiyordu henüz.

Sonunda bir duvar parçası görebildi. Bunun üzerine küçük çığlıklar koparark oturduğu yerde zıp zıp sıçramaya başladı. Çok heyecanlı gibiydi.

«Zoé, gördüm, gördüm,» diyordu. «Sen de öbür yandan bak... Damın üstünde tuğla çevrili bir taraça var. Şurada da bir limonluk var, bak! Amma da büyük yermiş ha!.. Ne kadar sevindim bilsen! Baksana, Zoé, baksana kuzum!»

Araba demir parmaklıklı kapının önünde durmuştu. Kapı açıldı, bahçıvan göründü. Uzun boylu, kupkuru bir adamdı, kasketini elinde tutuyordu. Nana yeniden gururlu bir tavır takınmaya çalıştı; çünkü arabacının, sımsıkı kapalı dudaklarıyla, için için güler gibi bir hali vardı. Koşmamak için kendini zor tuttu, bahçıvanın anlattıklarını dinlemeye başladı. Bahçıvansa, tersine, pek geveze bir adamdı. «Bağışlayın, Madam, mektubunuzu bu sabah aldım,» dedi. Nana kendini tutmaya çalışıyordu ama, sevinçten uçuyordu sanki. O kadar hızlı yürüyordu ki, Zoé ona yetişemiyordu. Bahçe yolunun sonunda evin genel görünüşünü seyretmek için bir an durdu. İtalyan stilinde büyük bir köşktü burası. Yanında daha küçük başka bir yapı vardı. Burasını, zengin bir İngiliz Napoli'de iki yıl kaldıktan sonra yaptırmış, ama sonra hemen soğuyuvermişti.

Bahçıvan, «İzin verin de sizi gezdireyim,» dedi.

Nana ondan daha çabuk davrandı, «Sen rahatsız olma, canım, ben de gezerim köşkü, böylesi daha iyi,» dedi.

Sonra şapkasını bile çıkarmaksızın odalara daldı. Zoé'ye sesleniyor, koridorların öbür ucundan bağırarak izlenimlerini söylüyor, aylardır içinde kimsenin oturmadığı bu boş evi çığlıkları, gülüşleriyle dolduru-

yordu. Önce hole girdi. Burası biraz nemliceydi, ama zararı yoktu, orada yatacak değillerdi ya sonunda! Yeşil bir çimenliğe açılan pencereleriyle, salon pek şıktı. Yalnız, kırmızı kumaş kaplı mobilyaların pek çirkin bir hali vardı. «Bunu değiştiririz ileride,» dedi. Yemek salonuna gelince, çok hoş bir yerdi burası! İnsanın Paris'te böyle bir yemek salonu olsa, içinde ne ziyafetler verirdi kimbilir! Üst kata çıkacağı sırada, mutfağı görmemiş olduğunu anımsadı, çığlıklar koparırarak aşağıya indi. Bulaşık teknesinin güzelliği, ocağın büyüklüğü karşısında Zoé de hayran kaldı. İnsan koskoca bir koyun bile kızartabilirdi bu ocakta. Nana üst kata çıkınca kendi odasını pek beğendi. Orléans'dan getirtilen bir döşemeci burasını tozpembe renkte, çiçeklerle süslü XVI. Louis stili bir kretonla döşemişti. İnsan ne güzel uyku çekerdi burada kimbilir! Yatılı okula giden bir genç kızın odası gibi bir yerdi burası. Ayrıca dört beş konuk odasıyla, oldukça geniş bir çatı katı vardı. Burası da bavul, sandık gibi şeyler koymak için pek uygundu. Zoé de suratını bir karış asmış, hanımının ardı sıra ağır ağır yürüyerek, her odaya ters ters bir göz atıyordu. Bir ara Nana'nın tavan arasına giden dik merdivenin üstbaşında kayboluverdiğini gördü. «Ben yukarıya çıkamam, düşüp bacağımı kırmak istemiyorum çünkü,» dedi. Tam o sırada uzaklardan geliyormuş gibi, kulağında bir ses çınladı. Nana, «Zoé, Zoé! Neredesin? Gelsene!.. O kadar güzel ki burası, anlatamam,» diyordu.

Zoé de homurdana homurdana tavan arasına çıktı. Hanımını damdaki taraçada buldu. Nana alçak tuğla duvara dayanmış, ufka kadar uzayıp giden ovayı seyrediyordu. Ufuk uçsuz bucaksız gibiydi, her yanını kurşunî renkte buğu tabakaları kaplamıştı. Sert bir rüzgâr da incecik yağmur damlalarını önüne katmış, sürmekteydi. Nana, uçmasın diye, şapkasını iki eliyle tutmak zorundaydı. Etekleri bayrak gibi şaklayarak dalgalanıyordu.

Zoé başını dışarıya uzatıp sonra hemen geri çekerek, «Aman! İstemem!» dedi, «rüzgâr alıp götürecek sizi, Madam... Ne kötü hava bu böyle!»

Hanımının onu duyduğu yoktu. Başını eğmiş, ayaklarının altındaki bahçeye bakıyordu. Yedi sekiz dönümlük bir yerdi burası, etrafı duvar çevriliydi. Bunun üzerine sebze bahçesinin seyrine daldı. Hemen koştu, merdivende hizmetçiyi bir yana iterek, «Sebze bahçesi lahana dolu,» dedi. «Görsen, kocaman kocaman lahanalar!.. Sonra salata var, kuzukulağı var, soğan var, ne istersen var yani! Gel, çabuk!»

Yağmur da artmıştı. Nana beyaz ipekliden şemsiyesini açtı, bahçe yollarında koşmaya başladı. Zoé hiç rahatını bozmadan saçağın altına kadar gelip orada durmuştu. «Hasta olacaksınız, Madam,» diye bağırdı.

Hanımı gidip yakından görmeyi aklına koymuştu. Yeni bir şeyi her buluşunda, bir çığlık koparıyordu.

«Ispanak da var, Zoé! Gelsene, hadi!.. A! Enginar da var, bak! Ne tuhaf şeymiş bu enginar! Çiçek de açarmış demek, ha? Bunu bilmiyordum bak... Hadi gel Zoé, sen bilirsin belki.»

Hizmetçi yerinden kımıldamıyordu. Hanımı çıldırmıştı mutlaka. Şimdi artık yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Beyaz ipekliden küçük şemsiye simsiyah olmuştu. Sonra Nana'yı yağmurdan iyice koruyamıyordu. Nana'nın eteklerinden şarıl şarıl sular akmaktaydı, ama onun buna hiç aldırdığı yoktu. Yağmurun altında sebze bahçesini, meyve bahçesini dolaşmaya devam ediyor, her ağacın önünde duruyor, sebze ekili her uzun dörtgen biçimi toprak parçasının üzerine eğiliyordu. Sonra koşup kuyunun içine bir göz attı. Bir camekânı kaldırıp altında ne var diye baktı. Derken, koskocaman bir balkabağını seyre daldı. Bütün yollarda dolaşmak, bu şeylerin hepsine hemen sahip olmak isteğiyle kıvranıyordu. Bir

zamanlar işçilik eder, Paris kaldırımlarında sürterken de bunları düşünmüştü hep. Yağmur giderek artıyordu, ama o bunun farkında bile değildi. Tek üzüldüğü şey, ortalığın kararmaya başlamasıydı. Çevresini artık iyice göremiyor, ne olduğunu anlamak istediği şeylere parmağıyla dokunuyordu. Birden, akşamın alacakaranlığı içinde çilek gördü. O zaman çocuk yanı baskın çıktı.

«Çilek var! Çilek de var! Kokusunu duydum!.. Zoé, bir tabak getir de gel çilek topla,» diye bağırdı.

Çamurların içine çömelmiş, şemsiyesini elinden bırakmıştı. Yağmur şimdi olduğu gibi üstüne yağıyordu. Elleri sırılsıklam olduğu halde, yaprakların arasından çilek topluyordu. Zoé hâlâ tabak getirmemişti. Tam ayağa kalkacağı sırada birden korktu. Karşıdan bir gölgenin geçtiğini görür gibi olmuştu.

«Bir hayvan var!» diye bağırdı.

Sonra bahçe yolunun ortasına mıhlanıp kaldı. Bir erkekti bu, Nana onu tanımıştı. «Ay! Sen misin, Bebek?..» dedi. «Ne yapıyorsun orada, kuzum?»

Georges yanıtladı: «Görüyorsun işte, sana geldim.»

Genç kadın şaşkın şaşkın bakıyordu. «Geleceğimi bahçıvandan mı duydun yoksa?» diye sordu. «Vah, evlâdım, vah! Sırılsıklam olmuşsun sen!»

«Dur da anlatayım. Tam ben yola çıkınca yağmur başladı. Sonra, köprüden geçmek için Gumières'e kadar gitmeyeyim dedim. Choue deresinden geçerken ayağım kaydı, suya düştüm.»

Nana çilekleri falan unutuverdi. Onun bu halini görünce acımış, tir tir titremeye başlamıştı:

«Dereye düştün demek ha?» dedi. Sonra onu eve doğru götürerek, «Dur da hemen ateş yakalım,» dedi.

Delikanlı onu bir an karanlıkta durdurarak, «Sonra, beni azarlarsın diye de korktum,» diye fısıldadı. «Hani Paris'te de beni ummadığın zaman karşında bulunca azarlardın ya, onun için saklanmıştım.»

Nana yanıtlamadı, gülmeye başladı; sonra onu alnından öptü. Bugüne kadar Georges'a çocuk gibi davranmış, duygularını önemsememişti. Hep eğlenmişti onunla. Georges'u rahat ettirmek başlı başına bir sorun oldu. Nana mutlaka odasında ateş yakılsın istiyor. «Böyle daha iyi olur,» diyordu. Zoé ise hayatta her tür rastlantıya alışık olduğundan, Georges'u görünce hiç şaşırmamıştı. Yalnız, bahçıvan, yukarı kata odun getirdiği zaman, bu sırılsıklam bayı görünce pek şaşırdı. Ön kapıyı açmadığına emindi çünkü. Bahçıvana, «Hadi git artık, gerektiğinde biz seni çağırırız,» dediler. Bir lâmba odayı aydınlatıyor, yanan ateş çevreye parlak bir ışık saçıyordu.

Nana Georges'un titremeye başladığını görünce, «Üstü başı kurumayacak, nezle olacak zavallı,» dedi.

Aksi gibi evde bir erkek pantolonu da yoktu. Tam bahçıvanı yine çağırmak üzereydi ki, aklına bir şey geldi. Zoé tuvalet odasında bavulları açıyordu. Üstünü değişsin diye hanımına çamaşır, yani bir gömlekle iç etekliği, bir de sabahlık getirmişti.

Nana, «Hah, bu iyi işte,» diye bağırdı. «Zizi bunları giysin işte. Benden iğrenmezsin, değil mi, ha? Elbiselerin kuruyunca yine giyinir, hemen kalkıp gidersin. Annenden azar işitirsin yoksa... Hadi çabuk ol. Ben de gideyim de bitişik odada üstümü değişeyim.»

On dakika sonra sırtında bir sabahlıkla geldiği zaman, karşılaştığı görüntü o kadar hoşuna gitti ki, keyfinden ellerini çırptı.

«Ah, evlâdım, kadın kılığında ne kadar da hoş olmuş!» diye bağırdı.

Georges sırtına bir kadın geceliği, ayağına işlemeli bir kadın külotu giymiş, hepsinin üstüne dantellerle süslü bir sabahlık geçirmişti. Sarı tüylü çıplak kolları, boynuna doğru kıvır kıvır inen henüz kurumamış sarı saçlarıyla bu kılığın içinde bir kız gibi duruyordu.

Nana onu belinden kavrayarak, «Benim kadar ince belliymiş,» dedi. «Zoé, gel bak, ne yakışmış bu kılık ona! Üzerine yapılmış sanki. Yalnız, göğüs kısmı biraz bol gelmiş ama, Zizi'nin göğsü benim gibi iri değil ki!»

Georges gülümseyerek, «Ee, orası söyle,» dedi.

Üçü de gülmeye başladılar. Nana ayıp olmasın diye sabahlığın önünü kapamıştı. Şimdi de Georges'u bir bebek gibi olduğu yerde döndürüyor, kılığının orasını burasını düzeltiyor, eteğini arkasından büzüyordu. Bir yandan da ona durmadan, «Nasıl, iyi misin şimdi? Isındın mı?» diye soruyordu.

Georges yanıtladı: «Çok iyiyim. Kadın geceliği insanı amma ısıtırmış ha! Elimde olsa hep kadın geceliği giyerdim.»

Bir yandan da yumuşak çamaşırların içinde mutlu mutlu geriniyordu. Bu bol, gevşek elbiseler, çok hoş kokmaktaydı. Delikanlı bunların içinde biraz da Nana'nın ılık vücudundan bir parça bulurmuş gibi oluyordu.

Zoé ıslak elbiseleri, bir çalı çırpı ateşi karşısında olabildiğince çabuk kurutmak için, alıp mutfağa götürmüştü. Bir koltuğa uzanmış olan Georges kızara bozara Nana'ya, «Şey, bu akşam yemek yemiyecek misin sen?» dedi. «Ben açlıktan ölüyorum, akşam yemeği yemedim çünkü.»

Bunun üzerine, Nana kızdı, «Deli misin sen!» diye bağırdı. «Aç karnına annenin evinden kaç, sonra da gidip dereye düş!»

Onun da karnı zil çalıyordu. Bir şeyler yemek gerekliydi elbette, ama ne bulurlarsa onu yiyeceklerdi. Sonra, alçak bir masayı ateşin karşısına götürerek üstüne dünyanın en tuhaf yemek sofrasını kurdular. Zoé bahçıvana koştu. Adamcağız, «Madam belki Orléans'da yemek yemeden gelir,» diye düşünerek lahana çorbası pişirmişti. «Zaten Madam da mektu-

bunda bana yemek hazırlayayım diye yazmamıştı ki,» dedi. Neyse ki kiler tıka basa doluydu. Lahana çorbasıyla biraz domuz pastırması yediler. Sonra Nana çantasını karıştırdı, önlem olarak yanına aldığı yiyecekleri bulup çıkardı. Bunlar arasında biraz sövüş, bir kesekâğıdı dolusu şeker, şekerleme, birkaç tane portakal vardı. İkisi de yirmi yaşında gençler gibi, oburca yemeklerini yediler. Birbirlerinden hiç çekinmeyen iki arkadaşı andırmaktaydılar. Nana, Georges'a bir kız arkadaşıyla konuşurmuş gibi, «şekerim» diye sesleniyordu. Daha sevecen, daha içten geliyordu bu ona. Yemekten sonra Zoé'yi rahatsız etmeksizin, tatlı niyetine, ikisi de aynı kaşığı kullanarak, bir dolabın üst tarafında buldukları bir kavanoz reçelin tümünü bitirdiler.

Nana önündeki alçak masayı iterek, «Ah, şekerim, belki on yıldır böyle iştahla yemek yemedim doğrusu,» dedi.

Ne var ki, vakit geçiyor, Nana da başına bir iş gelmesin diye, delikanlıyı bir an önce yola çıkarmak istiyordu. Georges ise boyuna, «Daha erken, canım,» demekteydi. Zaten elbiseler de kurumak bilmiyordu. Zoé, «En azından bir saat daha gerekli,» diyordu. Hizmetçi kadın yol yorgunu olduğu için ayakta uyumaktaydı. «Hadi sen git yat,» dediler ona. Bunun üzerine, sessiz evde baş başa kaldılar.

Çok hoş bir akşam oldu bu. Kor haline gelen ateş, sönmek üzereydi. Her yanı mavi olan büyük odada insan sıcaktan biraz tıkanır gibi oluyordu. Zoé yatmaya gitmeden önce burada yatağı da yapmıştı. Nana sıcaktan bunaldı, biraz pencereyi açmak için ayağa kalktı. Tam o sırada hafif bir çığlık koparark, «Aman Tanrım!.. Şu güzelliğe bak, şekerim!» diye haykırdı.

Georges da geldi, kolunu Nana'nın beline dolayıp başını omuzuna dayadı. Hava birden değişmiş, gök-

yüzü berraklaşmıştı. Tostoparlak bir ay, yaldızlı ışıklarıyla geceyi aydınlatıyordu. Her taraf sakin, sessizdi. Evin karşısındaki küçük vadi, uçsuz bucaksız ovaya ulaşıyor, yer yer birer gölü andıran aydınlık alanların ortasında ağaçlar, gölgeler birer ada gibi duruyorlardı. Nana'nın yüreği yumuşuyor, kendisini yine çocukluk yıllarına dönmüş sanıyordu. Ömrünün şimdi anımsayamadığı bir döneminde, buna benzer geceleri düşlemişti mutlaka. Trenden ineli beri karşılaştığı şeyler, bu uçsuz bucaksız kırlarla tarlalar, bu güzel kokulu otlar, bu ev, bu sebzeler, bütün bunlar onu altüst etmekteydi. Öyle ki, içinde Paris'ten ayrılalı sanki yirmi yıl olmuş gibi bir duygu vardı. Dünkü hayatı çok uzakta kalmıştı. Hiç bilmediği şeyleri hissediyordu. Bir yandan da Georges, ensesine küçük, çapkın öpücükler konduruyor, bu da onun coşkusunu ayrıca artırıyordu. Sevgisiyle insanı yoran bir çocuğu iter gibi, çekingen bir el hareketiyle delikanlıyı itiyor, ayrıca ikide bir, «Hadi, sen git artık,» diyordu. Georges'un da hayır dediği yoktu zaten. «Birazdan giderim, canım, birazdan giderim merak etme.» diyordu.

O sırada birden bir kuş öttü, sonra sustu. Bir saka kuşuydu bu, pencerenin altındaki ortanca çiçeklerinin arasına konmuştu.

Georges, «Dur, lâmbadan korktu galiba, söndüreyim şunu,» diye fısıldadı. Sonra gelip kolunu yine Nana'nın beline doladı, «Biraz sonra yine yakarız lâmbayı,» dedi.

Bunun üzerine, bir yandan saka kuşu öter, öbür yandan delikanlı kendisine sokulurken, Nana birden anımsadı. Evet, şarkılarda duymuştu bunu. Eskiden ay ışığının böyle parıldadığı bir gecede saka kuşları ötsün, sevgi dolu bir delikanlı da kendisine sokulsun diye canını bile verirdi. O kadar hoş, o kadar güzel bir şeydi ki bu, ağlayacaktı neredeyse! Erdemli yaşamak, yaramazlık yapmamak için doğmuştu o! Geor-

ges ise gittikçe işi azıtıyordu. Genç kadın onu hafifçe itti; «Hayır, bırak beni, istemiyorum...» dedi, «senin yaşında, çok çirkin bir şey olur... Hadi, senin annen olayım ben, ha?»

Tuhaf bir şekilde utanmaya da başlamış; yüzü kıpkırmızı olmuştu. Kendisini kimse göremezdi oysa. Arkalarında, odanın içi karanlıkla doluyor, ıssız kırlardaysa sessizlikten, hareketsizlikten başka bir şey görülmüyordu. Nana hiçbir zaman bu kadar utanmamıştı. Yalnız, utancına, içinden yükselen başkaldırıya karşın, gücünün gittikçe kesildiğini de hissediyordu. Georges'un bu garip kılığına, giymiş olduğu bu kadın geceliğiyle bu sabahlığa yine gülmekteydi. Yanında bir kız arkadaşı vardı da, Nana'ya rahat vermiyordu sanki.

Son bir çabayla, «Hiç doğru yapmıyorsun, doğru değil bu,» diye mırıldandı.

Sonra, tıpkı bir bakire gibi, bu güzel gecenin karşısında, bu delikanlının kollarına kendini bırakıverdi.

Ertesi gün, Fondettes Köşkünde zil yine öğle yemeğinin hazır olduğunu haber verince, yemek masası evdeki kalabalığa yetişmeyecek hale geldi. Önce bir araba, Fauchery ile Daguenet'yi getirmişti. Derken onların arkasından, bir tren sonra, Kont De Vandeuvres de çıkagelmişti. Yemeğe en son inen, Georges oldu. Yüzü biraz solgun, gözlerinin altı mosmordu. «Nasılsın?» diye soranlara, «Biraz iyiceyim, ama başım öyle ağrıdı ki, şimdi bile kafamın içinde bir ağırlık var,» diye yanıt verdi. Annesi Madam Hugon, dudaklarında sevecen bir gülümseyişle, Georges'un gözünün içine bakıyor, delikanlının o sabah üstünkörü taramış olduğu saçlarını düzeltiyordu. Georges da, sanki bu okşayıştan sıkılmış gibi, geri geri çekilmekteydi. Sofrada Madam Hugon Kont De Vandeuvres'e sevgi dolu sitemler etti.

«Beş yıldır geleceksiniz diye bekliyorduk, sonunda geldiniz çok şükür... Nasıl oldu bu böyle?»

Vandeuvres işi şakaya vurdu,

«Bir gün önce kulüpte büyük paralar kaybettim,» dedi. «Bunun üzerine, kalkıp köye gideyim de ömrümün sonunu orada geçireyim dedim. Bana bu dolaylarda şöyle dolgunca bir mirasa konacak bir de kız bulun, olsun bitsin... Çok güzel kadınlar vardır herhalde buralarda.»

İhtiyar kadın, oğlunun çağrısını kabul ettiler diye Daguenet ile Fauchery'ye de teşekkür ediyordu ki, tam o sırada içeriye Marki De Chouard'ın girdiğini görerek hiç beklenmedik hoş bir şeyle daha karşılaştı. Marki de üçüncü bir arabayla gelmişti.

Madam Hugon, «Şuraya bakın!» diye bağırdı, «burada buluşmak için sözleşmişsiniz galiba... Ne var, ne oluyor bakalım? Yıllar var ki sizi buraya getiremedim, şimdi de hep birden çıkıp geliyorsunuz... Yakınıyorum sanmayın ha!»

Sofraya bir kişilik tabak, çatal, kaşık daha kondu. Fauchery Kontes Sabine'in yanına oturmuştu. Gazeteci Rue Miromesnil'deki konağının o asık yüzlü salonunda genç kadını daha önce pek durgun görmüştü. Şimdiyse Kontes canlı neşesiyle Fauchery'yi şaşırtıyordu. Estelle'in soluna oturmuş olan Daguenet ise, tersine, bu sessiz sedasız, uzun boylu kızın yanında oturmaktan kaygılı görünüyordu. Estelle'in sivri, sıska dirsekleri hiç hoşuna gitmemekteydi. Kont Muffat ile kayınpederi Marki De Chouard belli etmeden bakışmışlardı. Vandeuvres ise yakında evleneceğini söyleyerek ortaya attığı şakayı sürdürüyordu.

Sonunda Madam Hugon, «Hanım dediniz de aklıma geldi,» dedi, «bir hanım bize komşu oldu şimdi, herhalde kendisini tanırsınız.»

Sonra da Nana'nın adını söyledi. Vandeuvres bu sözlere pek şaşmış göründü.

«Ne!» dedi, «Nana'nın köşkü size komşu mu?»

Fauchery ile Daguenet de birer şaşkınlık çığlığı kopardılar. Marki De Chouard konuşulanları anlamazlıktan gelerek, beyaz bir tavuk eti parçasını yiyordu. Erkeklerden hiçbirinin kılı bile kıpırdamamıştı.

İhtiyar kadın devam etti: «Elbette ya. Hem de, dediğim gibi, bu kadın Mignotte Köşküne dün akşam geldi. Bahçıvandan aldım haberi bu sabah.»

Erkekler bunun üzerine, duydukları gerçek şaşkınlığı saklayamaz oldular. Hepsi başını kaldırdı. Nana gelmişti demek, ha? Onu yarın gelecek biliyorlar, hepsi de ondan önce geldiklerini sanıyorlardı! Yalnız Georges başını önüne eğmiş, yorgun bir tavırla bardağına bakıyordu. Yemeğin başından beri gözleri açıkken uyurmuş gibi bir hali vardı. Dudaklarında hafif bir gülümseme görülmekteydi. Annesi gözlerini onun üstünden ayırmıyordu.

«Hâlâ başın ağrıyor mu, yavrum?» diye sordu.

Zizi irkildi, kızararak, «Şimdi iyileştim, bir şeyim yok,» dedi, ama tıpkı balolarda fazla dans etmiş kızların o dalgın, doymamış halini koruyordu.

Madam Hugon korkmuş gibi, birden sordu: «Boynunda ne var senin bakayım, kıpkırmızı olmuş!»

Georges bocalayıp kekeledi, «Bilmem ki, boynumda bir şey yoktu benim,» dedi. Sonra gömleğinin yakasını kaldırarak sürdürdü: «Ha, evet, bir böcek sokmuştu da.»

Marki De Chouard, delikanlının boynundaki küçük kırmızılığa şöyle yan yan bir göz atmıştı. Kont Muffat da Georges'un yüzüne baktı. Artık yemeğin sonuna gelmişlerdi. Şimdi hep birden, gezmeye çıkmak için birtakım tasarılar yapıyorlardı. Fauchery, Kontes Sabine'in kopardığı kahkahalar yüzünden, gittikçe daha fazla gıcıklanıyordu. Genç kadına bir meyve tabağını uzattığı sırada elleri birbirine değdi. Kontes bir an gazetecinin yüzüne öyle derin bir ba-

kışla baktı ki, genç adamın aklına yine o arkadaşının sarhoş olduğu bir akşam, kendisine anlattığı şeyler geldi. Sonra, Kontes'in hali tavrı da değişmişti. Belirli bir biçimde değişmişti hem. Kurşunî dökümlü kumaştan, düşük omuzlu elbisesi ince ve zevkli şıklığına daha değişik bir görünüm veriyordu.

Sofradan kalkıldığı sırada, Daguenet Fauchery ile arkada kalarak Estelle ile ilgili şakalar yaptı. «Süpürge sapı gibi kız yahu, bakalım hangi erkeğe kısmet olacak,» dedi. Gazeteci ona kızın drahomasının ne kadar olduğunu söylediği zaman, delikanlı birden ciddileşti. Drahoma dört yüz bin franktı.

Fauchery, «Ama, anası nasıl, çok hoş kadın, değil mi?» diye sordu.

«Ona hiç diyecek yok bak!.. Yalnız, kadının böyle taraklarda bezi yok ki.»

«Ne biliyorsun?.. Durumu incelemek gerekli...»

Yağmur yeniden sağnak halinde başladığı için o gün gezmeye çıkamadılar. Georges yine çarçabuk ortadan kaybolmuş, gidip odasına kapanarak kapıyı kilitlemişti. Erkekler kendilerini buraya getirmiş olan nedenleri pekâlâ biliyorlardı, ama birbirlerine bilgi vermekten de bucak bucak kaçındılar. Vandeuvres kumarda çok fazla para kaybetmiş olduğu için yazlıkta biraz dinlenmeyi gerçekten düşünmüştü. «Fazla canım sıkılmasın diye de, arkadaşım olan bir hanımın komşuluğuna güvendim,» diyordu. Fauchery, o sıralarda işi başından aşkın olan Rose'dan izin almıştı. Yazlıkta bulunmak ikisinin de yüreklerini yumuşatırsa, Nana ile yeni bir yazı konusunda görüşecekti. Steiner ortaya çıkalı beri Nana'ya gücenmiş olan Daguenet onunla yine barışmak, fırsat bulursa şöyle biraz gününü gün etmek istiyordu. Marki De Chouard ise şanslı saatlerin gelmesini beklemekteydi. Henüz makyajını bile adamakıllı silmemiş olan bu Venüs'ün peşinde koşan bütün bu erkeklerden en ateşlisi, Kont Muffat'ydı. Altüst olmuş benliğinde arzu-

dan, korkudan, öfkeden oluşan, birbirleriyle çatışan birtakım yepyeni duygular vardı; adamcağız bu yüzden kıvranıp duruyordu. Nana'dan kesin söz almıştı, genç kadın onu bekliyordu; öyleyse niçin iki gün önceden yola çıkmıştı? Hemen o akşam, yemekten sonra Mignotte Köşkü'ne gitmeye karar verdi.

Akşam Kont tam köşkün bahçesinden çıkacağı sırada, Georges da onun arkasından seğirtti. Kont, Gumières yolunda gidedursun, Georges Choue deresini aştığı gibi Nana'nın evine ulaştı. Soluk soluğaydı, öfkeden kudurmuş haldeydi, gözleri yaşlarla doluydu. Durumu çok iyi anlamıştı, yola çıkmış olan bu moruk, bir randevu için geliyordu Nana'nın evine. Nana bu kıskançlık kavgasından pek şaşırmış, olayların gidişine epey heyecanlanmıştı. Georges'u kollarına alarak elinden geldiği kadar avutmaya çalıştı, «Yok canım, yanlışın var senin,» dedi, «ben kimseyi beklemiyorum. Ama, o adam kalkıp buraya geliyorsa, suç bende mi yani? Aman, Zizi, bazan o kadar aptalsındır ki, yok yere sorun çıkarırsın ortaya! Çocuğumun başı üzerine yemin ederim ki senden başka kimseyi sevmiyorum!» Bir yandan da Georges'u öpüyor, gözlerinin yaşını siliyordu.

Delikanlı biraz yatışınca Nana, «Göreceksin ki tamamen seninim,» dedi. «Steiner geldi, yukarıda... Onu da kapı dışarı edemeyeceğimi pekâlâ bilirsin.»

Delikanlı, «Evet, biliyorum, ondan sözettiğim yok zaten.» diye söylendi.

«Tamam! Hastayım, dedim, ta koridorun dibindeki odaya yerleştirdim kendisini. Şimdi bavulunu açıyor... Madem ki seni hiç kimse görmemiş, hemen koş git, odama saklan, beni bekle.»

Georges Nana'nın boynuna sarıldı, «Demek gerçekten ha? Biraz olsun seviyorsun beni! Öyleyse dünkü gibi yaparız yine; lâmbayı söndürür, sabaha kadar karanlıkta kalırız,» dedi.

Sonra bir çıngırak sesi duydu, usulcacık kaçıp

gitti. Yukarıda, Nana'nın odasına girer girmez gürültü olmasın diye hemen ayakkabılarını çıkardı; gidip bir perdenin arkasında yere çömeldi, uslu uslu beklemeye başladı.

O sırada Nana, Kont Muffat'nın çıkageldiğini gördü. Hâlâ sarsılmış haldeydi, biraz sıkıntılıydı. Kont Muffat'ya söz vermişti, sözünü tutmak da istiyordu üstelik; Kont ciddî bir adam gibi görünüyordu kendisine çünkü. Yalnız, doğrusunu söylemek gerekirse, dünkü olayların olacağı kimin aklına gelirdi? Yola çıkmış, bu hiç bilmediği eve gelmiş, derken Georges yağmurdan sırılsıklam bir halde sökün etmişti. Bütün bunlar Nana'nın ne kadar hoşuna gitmişti, sonra bu ilişkiyi sürdürmek ne hoş olacaktı! Kont da varsın beklesindi! Zaten Nana namuslu bir kadın gibi davranarak, üç aydır sallayıp duruyordu onu. Bunu, adamı daha fazla ateşlendirmek için de yapmaktaydı. Herif biraz daha pinekler, hoşuna gitmezse çekip giderdi. Nana Georges'u aldatmaktansa, her şeyden vazgeçmeye hazırdı.

Kont yazlıkta komşu ziyaretine gelmiş gibi, resmî bir tavırla oturmaktaydı. Yalnız, elleri titriyordu. Kanlı canlı bir adamdı, ama ömründe aşağı yukarı kadın tanımamış gibiydi. Nana'nın ustalıkla körüklediği istekler, aradan zaman geçtikçe adamcağızı iyiden iyiye yıpratıyordu. Bu çok ciddi adam, Tuileries Sarayı'nın salonlarından gururlu adımlarla geçen bu mabeyinci, geceleri yastığını ısırarak ağlıyor, gözlerinin önünde hep aynı şehvet dolu düşler canlandıkça çileden çıkıyordu. Bu kez bu işe bir son vermeye kararlıydı artık. Yolda gelirken, akşamın alacakaranlığının o derin sessizliği içinde, sert davranmayı bile aklından geçirmişti. Daha bir iki söz konuştuktan sonra da, Nana'yı iki eliyle kavramak istedi.

Nana kızmadı, gülümseyerek, «Yok, yok, olmaz, dikkat edin,» dedi.

Kont'un dişleri birbirine kenetlenmişti, genç kadını yine yakaladı, onun kurtulmaya çalıştığını görünce birden kabalaştı, yakışıksız bir biçimde: «Seninle yatmaya geldim ben buraya,» dedi.

Nana güç durumdaydı, ama yine gülümsüyor, Kont'un ellerini tutuyordu. Kabullenmeyişini yumuşatmak için onunla senli benli konuşarak, «Rahat dur bakayım, sevgilim,» dedi. «Gerçekten olanağı yok bunun... Steiner geldi, şimdi yukarıda.»

Kont'un gözü dönmüştü bir kere; Nana hiçbir erkeği o ana kadar bu halde görmüş değildi. Korkmaya başladı; bağırıp çağırmalarını susturmak için elini ağzına kapadı; sonra sesini alçaltarak, «Ne olur sus, beni de bırak,» dedi. «Steiner aşağıya iniyor bak. Saçmalamaya başladın artık.»

Steiner içeriye girdiği zaman Nana bir koltuğa kurulup oturmuştu. Banker onun, «Kırlık, köylük yerlere bayılırım ben,» dediğini duydu.

Nana Steiner'in geldiğini görünce durdu, başını çevirerek, «Sevgilim,» dedi, «Kont Muffat gezintiye çıkmış, ışık görünce bize goş geldiniz, demek için buraya uğramış.»

İki erkek el sıkıştılar. Muffat bir ara hiç konuşmaksızın öylece durdu. Yüzü karanlıkta kalmıştı. Steiner'in suratı asıktı. Paris'ten sözedildi. İşler hiç de iyi gitmiyordu, borsada korkunç şeyler olmuştu. Bir çeyrek saat sonra Muffat izin istedi. Nana da onu kapıya kadar geçirdi. Kont ondan sonraki gece için söz istedi, ama alamadı. Steiner de hemen onun arkasından yatmaya çıktı. Bir yandan da, «Bu karı milletinin hastalığı da hiç bitmez ki yahu!» diye söyleniyordu. Sonunda Nana, iki ihtiyarı da sepetlemenin yolunu bulmuştu! Georges'un yanına gittiği zaman delikanlıyı perdenin arkasında uslu uslu oturur buldu. Odanın içi karanlıktı.

Georges Nana'yı yere oturtmuş, kendisi de onun yanına oturmuştu. İkisi de yerlere yuvarlanarak oy-

naşıyorlardı. Çıplak ayaklarıyla bir mobilyaya çarpıp gülmeye başladıkları zaman, gülüşlerini öpücüklerle susturuyorlardı. Uzaklarda, Gumières yolunda, Kont Muffat şapkasını eline almış, ağır ağır ilerlemekteydi, ateş gibi yanan başını sessiz gecenin serinliğinde yatıştırmaya çalışıyordu.

Bunun üzerine, ondan sonraki günlerde Nana ile Georges eşsiz bir hayat sürdüler. Nana, delikanlının kollarında on beş yaşındaki günlerine dönüyordu. Bu çocuk yaştaki gencin okşayışları altında, erkekleri kanıksamış, onlardan tiksinmiş olan genç kadının içinde, neredeyse bir aşk çiçeklenmekteydi. İkide bir yüzü kızarıyor, heyecandan eli ayağı titremeye başlıyor, içinden bazan gülmek, bazan ağlamak geliyordu. Hiç erkek tanımamış ürkek bir genç kızdı sanki. Arada bir şehvet arzuları da duyuyordu, ama sonra bu yüzden utanıyordu. Başına hiç böyle bir şey gelmemişti. Bu kırlık, köylük yer içini sevecenlikle doldurmuştu. Küçükken bir gün, Paris'i çevreleyen surların hendeği içinde kazığa bağlı bir keçinin meleğini duymuş, bu yüzden de uzun zaman, bir keçiyle beraber bir çayırlıkta ömür sürmeyi düşlemişti. Şimdiyse bu köşk, kendisinin olan bütün bu toprak, içini taşkın bir heyecanla dolduruyordu. Düşleri fazlasıyla gerçekleşmişti çünkü. İçinde, küçücük bir kız gibi, yepyeni duygular vardı. Akşam olup da, bütün bir gününü açık havada geçirdiğinden sersemlemiş, yaprakların kokularıyla sarhoş bir halde gidip, perdenin arkasına saklanmış olan Zizi'siyle buluşuyordu. Bu da onda, yatılı okula giderken tatile çıkmış bir genç kızın duyacağı türden duygular uyandırıyordu. Dayısının oğluyla sevişiyordu da evlenecekti sanki; en ufak bir gürültü duyunca korkudan ürperiyor, annesi babası varmış da duyacaklarmış diye ödü patlıyordu; ömründe ilk kez günah işlemiş gibi, bu günahın şehvetle dolu korkularını, o çok hoş tedirginliklerini tadıyordu.

Nana o sıralarda tıpkı duygulu bir genç kız gibi birtakım heveslere de kapıldı. Oturup saatlerce gökteki ayı seyrediyordu. Bir gece evde herkes yatıp uyuduktan sonra kollarını birbirlerinin beline dolayarak ağaçların altında gezindiler; gidip otların üzerine yattılar; üstleri başları şebnemlerle ıslandı. Başka bir kez de Nana odada sustu sustu, sonra birden delikanlının boynuna sarılarak hüngür hüngür ağlamaya, «Ölmekten korkuyorum,» diye kekelemeye başladı. Halası Madam Lerat'dan öğrenmiş olduğu şarkıyı pek sık söylemeyi alışkanlık edinmişti. Çiçeklerden, kuşlardan sözeden bir şarkıydı bu. Şarkıyı söylerken birden duruyor, Georges'a tutkuyla sarılıyor, «Ölünceye kadar beni seveceğine yemin et bakayım,» diyordu. Derken ikisi de sakinleşip arkadaşlığa başlıyorlar, yatağın kenarına oturup çıplak bacaklarını sarkıtarak, ökçeleriyle karyolanın tahtasına vurup sigara içiyorlardı. O zaman Nana, «Evet, saçmaladım,» diyerek, yaptığı hareketlerin niteliğini kendisi de kabul ediyordu.

Ama, onun asıl içini eriten şey, oğlu Louis'nin de kendi yanına gelmesi oldu. Analık damarı yine öylesine kabardı ki, bu kez bu, bir çılgınlık halini aldı sanki. Oğlunu alıp güneşe götürüyor, onun, yattığı yerde, minicik ayaklarıyla tekmeler savuruşunu, kalçalarını kıvırışını seyrediyordu. Çocuğu küçük bir prens gibi temiz pak giydirdikten sonra onunla çimenlerin üzerinde alt alta, üst üste yuvarlanıyordu. Louis'nin kendi yakınında, bitişik odada yatmasını istedi. Madam Lerat da aynı odada yatıyordu. Köy havası kadıncağıza pek yaramış olacak ki, başını yastığa koyar koymaz uyumaya başlıyordu. Louis'nin Georges'un işlerini hiç de aksattığı yoktu. Hattâ tersine, Nana, «İki çocuğum var benim,» diyor, aynı sevecenlik dolu yakınlığı göstererek, ikisini de birbirinden ayırdetmiyordu. Geceleri belki on kez Zizi'nin yanından kalkıp Louis'nin başucuna gidiyor, ço-

cuk düzgün soluk alıyor mu diye dinliyordu. Yeniden yatağa döndüğü zaman da Zizi'sini içinde kalan analık duygusunun artıklarıyla okşuyor, bu kez ona karşı anne tavırları takınıyordu. Öteki ahlâksız da bu koca kızın kollarında bebek numarası yapmaktan pek hoşlanıyor, Nana'nın kendisini, uyutulan bir bebek gibi, kollarında sallamasına ses çıkarmıyordu. Ne hoş şeydi bu! Nana sürmeye başladığı bu ömürden pek hoşlandı, günün birinde Georges'a içtenlikle, «Hiç buradan gitmeyelim, hep böyle yaşayalım, olmaz mı?» dedi. Herkesi başlarından kovacaklar, Georges, Nana ve çocuk yalnız başlarına bir arada yaşayacaklardı. Sonra oturup, şafak sökünceye kadar binlerce tasarı yaptılar, düşler kurdular. Madam Lerat o gün kır çiçekleri toplayarak pek yorulduğu için korkunç horluyordu, ama onun horultusunu bile duymadılar.

Bu güzel hayat bir hafta kadar sürdü. Kont Muffat her akşam geliyor, sonra da yüzü şişkin, elleri ateş gibi yanarak dönüp gidiyordu. Bir akşam eve bile almadılar onu. Steiner Paris'e gitmek zorunda kaldığı için Kont'a, «Madam biraz rahatsız,» dediler. Nana Georges'u aldatmayı aklından geçirdikçe, her gün daha fazla başkaldırır oluyordu. O kadar masum bir çocuktu, sonra Nana'ya öylesine inanıyordu ki bu Georges! Nana böyle bir şey yapsa, kendisini aşağılık bir yaratık gibi görecekti. Hem bu yüzden tiksinecekti de. Bu serüvene hiç ses çıkarmaksızın, küçümser bir tavırla seyirci kalan Zoé, «Madam aklını kaçırıyor galiba,» diye düşünüyordu.

Altıncı gün, birden, çok sayıda konuk bu aşk öyküsünün tam orta yerine gelip düşüverdi. Nana, «Nasıl olsa gelmezler,» diye düşünerek, Paris'ten ayrılırken başkalarını çağırmıştı. Onun için, bir gün öğleden sonra, tıklım tıklım dolu bir omnibüsün gelip Mignotte Köşkü'nün demir parmaklıklı kapısı önünde durduğunu görünce hem pek şaştı, hem de pek içerledi

Arabadan ilk olarak Mignon indi. Ardından oğulları Henri ile Charles'ı indirirken, «Biz geldik,» diye bağırdı.

Derken Labordette göründü, arabadan inmekte olan kadınlara elini uzatıyordu. Lucy Stewart, Caroline Héquet, Tatan Néné, Maria Blond da gelmişlerdi. Nana tam, «Artık bitmiştir,» diye düşünmekteydi ki, Hector da basamaktan atladı, sonra kollarını açıp Gaga ile kızı Amélie'yi arabadan indirdi. Böylece on bir kişi gelmiş oluyordu. Bunları yerleştirmek başlı başına bir sorundu. Mignotte Köşkü'nde beş konuk odası vardı, ama bunlardan birinde Madam Lerat ile Louis yatıyordu. En büyük odayı Hector - Gaga çiftine verdiler. Gaga'nın kızı Amélie bitişikteki banyoda, açılır - kapanır bir karyolada yatacaktı. Mignon' la iki oğluna üçüncü oda verildi. Labordette dördüncü odaya yerleşti. Geriye bir tek oda kalıyordu; burasını Lucy, Caroline, Tatan ve Maria için bir yatakhane haline getirdiler. Steiner de gidip salondaki divanın üstünde yatacaktı. Aradan bir saat geçip herkes yerleştikten sonra, önce bu olaya içerlemiş olan Nana, şimdi kendini bir şato sahibi gibi, böyle konuk ağırlar görünce pek sevindi. Kadınlar Mignotte'u pek beğenmişler, hep bir ağızdan, «Çok hoş yer doğrusu, güle güle otur,» diyorlardı. Sonra, genç kadına Paris havasından bir parçayla birlikte, son haftanın dedikodularını da getirmişlerdi. Hep birden konuşup gülüşüyorlar, çığlıklar koparıyorlar, birbirlerinin sırtlarına tokatlar indiriyorlardı.

Derken, Nana, «Ha, Bordenave'dan ne haber? Böyle kaçıp gitmeme bir şey söyledi mi?» diye sordu.

Bordenave pek bir şey söylememişti. «Ben onu zor kullanarak da getirtmesini bilirim!» diye bağırıp çağırdıktan sonra, hemen o akşam Nana'nın rolünü başka birine vermişti. Hattâ bu rolü yapmakta olan Louise Violaine, Sarışın Venüs kılığında epey başarı da kazanıyordu. Nana bu haberi duyunca birden

düşünceli, ciddî bir tavır aldı.

Bu kadar gürültü patırtıdan sonra saat topu topu dörde gelmişti. Konuklar, «Çıkıp şöyle bir dolaşsak,» dediler.

Nana, «A! Haberiniz yok,» dedi, «siz geldiğiniz sırada ben patates toplamaya gidiyordum.»

Bunun üzerine, bütün konuklar giysi bile değiştirmeden gidip patates toplamaya kalkıştılar. Başlı başına bir eğlence oldu bu. Bahçıvanla iki yamağı daha önce kalkıp köşk bahçesinin sonundaki patates tarlasına gitmişlerdi. Hanımlar diz çökerek, yüzüklü parmaklarıyla toprağı kazmaya koyuldular. Çok iri bir patates buldukları zaman, çığlıklar koparıyorlardı. O kadar hoş şeydi ki bu onlar için! Yalnız, Tatan Néné'nin kurumundan geçilmiyordu. Gençliğinde çoook patates toplamıştı o çünkü. Bu yüzden, bazan boş bulunarak ötekilere öğütler veriyor, sık sık, «Çok aptal şeylersiniz siz,» diyordu. Mignon babacan bir tavır takınmıştı. Yazlıkta kalışından yararlanarak oğullarının bilgilerini artırmaya çalışıyor, Fransa'da patates ekimini yaymış olan Parmentier'yi anlatıyordu onlara.

Akşam yemeği çılgınca bir neşe içinde geçti. Herkes yemeklere aç kurtlar gibi saldırıyordu. Nana pek telâşlıydı, bir ara başgarsonla kavga bile etti. Çocukcağız Orléans piskoposluğunda bile hizmet etmişti. Kahveler gelince hanımlar birer de sigara yaktılar. Pencerelerden korkunç bir gürültü çıkıyor, uzaklarda, akşamın sessizliği içinde eriyip gidiyordu. Bu sırada çitlerin arasından yürümekte olan köylüler duralayarak başlarını çeviriyorlar, her yanından pırıl pırıl ışıklar saçılan eve bakıyorlardı.

Nana, «Öbür gün gidiyorsunuz demek, ha? Çok yazık! Ama, yine de bir şeyler düzenleriz bakalım,» dedi.

Ertesi gün pazara rastlıyordu. Bunun üzerine, gidip yedi kilometre uzaktaki tarihî Chamont Manas-

tırı'nın kalıntılarını gezmeye karar verdiler. Öğle yemeğinden sonra Orléans'dan beş araba gelip bütün konukları alacak, sonra saat yediye doğru Mignotte'a, akşam yemeğine yetiştirecekti. Çok hoş bir şey olacaktı bu.

Her zaman olduğu gibi o akşam da Kont Muffat tepeye tırmanıp bahçe kapısının çıngırağını çaldı. Pencerelerdeki ışıkları, gülüşmeleri duyunca şaşırdı. Mignon'un sesini tanıyınca olayı anladı, hemen oradan savuştu. Bu yeni engele pek öfkelenmişti. Çileden çıkmış, işi zorbalığa dökmeye karar vermişti. O sırada Georges da geldi. Evin küçük bir kapısının anahtarı hep onda duruyordu. Kapıdan girip duvarlara sürtüne sürtüne ilerleyerek sessiz sedasız Nana'nın odasına çıktı. Yalnız, genç kadını gece yarısından sonraya kadar beklemek zorunda kaldı. Nana sonunda çıkageldi; çok sarhoştu, öteki akşamlara göre daha çok anne tavırları takındı. İçtiği zamanlar öylesine sevdalı bir hal alıyordu ki, sülükten farksız oluyordu. Bu kez de, «Chamont Manastırı'na gideceğiz, ne olur sen de gel, Georges,» diye tutturdu. Georges, kendisini belki gören olur diye korktuğundan, buna pek yanaşmıyordu. Nana'yla kendisini aynı arabada görürlerse büyük bir rezalet olacaktı. O zaman, Nana hüngür hüngür ağlamaya başladı, atlatılmış bir kadın gibi acı çığlıklar kopardı. Bunun üzerine, Georges onu avuttu.

«Ben de geleceğim o gezintiye, söz veriyorum bak,» dedi.

Nana, «Demek, beni çok seviyorsun ha?» diyordu. «Söyle bakayım, 'Seni çok seviyorum,' de bana. Bak ne soracağım sana? Ben ölürsem çok üzülür müsün?»

Fondettes Köşküne Nana'nın komşu gelmesi, evin düzenini bozmuştu. Her sabah kahvaltıda Madam Hugon elinde olmaksızın sözü yine bu kadına getiriyor, bahçıvanın yetiştirdiği bütün haberleri konuk-

lara anlatıyordu. Yosmalar en ağırbaşlı kadınlarda bile değişmesi çok zor yargılar yaratırlar. Madam Hugon da aynı şeyi hissetmekteydi işte. Kendi halinde bir kadındı, ama bu duruma başkaldırıyor, çileden çıkıyordu. Bir yandan da içinde, hele akşamları, bir felâket olacakmış gibi bir duygu beliriyordu. Bir sirkten yırtıcı bir hayvan kaçmıştı da, bu dolaylarda bulunduğunu sanki yalnız Madam Hugon biliyordu. Onun için, «Siz de boyuna Mignotte Köşkü'nün çevresinde dolaşıp duruyorsunuz,» diyerek konuklarına çıkışıyordu. Nitekim Kont De Vandeuvres'ü yolda başı açık bir kadınla konuşup gülüşürken görenler olmuştu. Kont, «Yalan, Nana ile hiçbir ilgim yok benim,» diyordu. Gerçekten de, yolda kendisiyle birlikte gördükleri kadın Lucy idi. Kont'a üçüncü prensi de nasıl kapı dışarı ettiğini anlatmıştı. Marki De Chouard da her gün çıkıyordu. Yalnız, her defasında da bunu doktorun önerisiyle yaptığını söylüyordu. Madam Hugon Daguenet ile Fauchery'ye karşı acımasız davranmaktaydı. Hele Daguenet'nin Fondettes Köşkünden ayrıldığı bile yoktu. Nana ile yeniden barışmaktan vazgeçmiş, Estelle'e karşı saygı dolu bir ilgi gösteriyordu. Fauchery de Kontes Muffat'yla kızına karşı aynı biçimde davranmaktaydı. Bir defa bir kır yolunda giderken Mignon'a rastlamıştı. Mignon'un kucağı kır çiçekleriyle doluydu. Oğullarına şimdi de bitkiler hakkında ders veriyordu. İki erkek el sıkışmışlar, birbirlerine Rose hakkında haberler vermişlerdi. Rose çok iyiydi. İkisi de o sabah birer mektup almışlardı ondan. Genç kadın kocasına da, sevgilisine de biraz daha kalıp temiz havadan yararlanmalarını öğütlüyordu. Bütün konukları arasında Madam Hugon'un çıkışmadığı tek insan Kont Muffat'ydı. Bir de oğlu Georges'a bir şey söylediği yoktu. Kont Orléans'da önemli birtakım işleri olduğunu söylediğine göre, kadın peşinde dolaşmıyordu herhalde. Georges'a gelince; zavallı çocuk annesini kaygılandırmaya baş-

lamıştı artık. Çünkü her akşam başında korkunç bir ağrı başlıyor, zavallıyı daha gece olmadan yatıp uyumak zorunda bırakıyordu.

Öte yandan, Kont her gün öğleden sonra çıkıp giderken, Fauchery de Kontes Sabine'in peşinden ayrılmıyor, onun bir dediğini iki etmiyordu. Bahçenin dip tarafında oturmaya gidildiği zaman, Fauchery Kontes'in açılır kapanır bahçe iskemlesiyle şemsiyesini taşıyordu. Zaten, bir gazeteci olarak yaptığı ilginç şakalarla Kontes'i pek eğlendiriyor, yazlıkta, kır eğlencelerinde her zaman olduğu gibi, genç kadınla pek sıkı fıkı olmanın yolunu buluyordu. Kontes'in kendisini Fauchery'ye hemen bırakıvermiş gibi bir hali vardı. Bu delikanlının yanında yeniden gençleşmiş gibiydi. Fauchery'nin gürültülü şakacılığı kendisini lekeleyemez gibi geliyordu ona. Bazan, gözleriyle birbirlerinin bakışlarını araştırıyorlardı. O zaman tam gülerken birden durup ciddileşiveriyorlar, birbirlerinin içini okuyup öğrenivermişler gibi, derin derin bakışıyorlardı.

Cuma günü öğle yemeğinde sofraya bir tabak daha eklemek gerekmişti. Mösyö Théophile Venot da çıkagelmişti çünkü. Evet, Madam Hugon onu da geçen kış Muffat'ların evinde gördüğü zaman çağırmış olduğunu hatırlıyordu. Mösyö Venot ezilip büzülerek anlamsız bir adamın babacan tavırlarını takınıyor, kendisine gösterilen kaygı dolu saygının farkında değilmiş gibi görünüyordu. Yemeğin sonunda küçük küçük şeker parçalarını yiyerek, kendisini unutturmayı başarınca Estelle'e çilek ikram etmekte olan Daguenet'yi şöyle bir süzdü, anlattığı bir öyküyle Kontes'i pek güldüren Fauchery'nin sözlerini dinledi. Yüzüne bakan olursa, hep o sakin tavrıyla gülümsüyordu. Herkes sofradan kalkarken o da Kont'un üzerinde Mösyö Venot'nun büyük etkisi olduğunu herkes biliyordu. Eski avukatın bu evi nasıl hükmü altında tuttuğuna ilişkin tuhaf söylentiler ağızdan ağı-

za dolaşmaktaydı. Gelişi Fauchery'yi de kızdırmıştı herhalde. Gazeteci, Georges'la Daguenet'ye Venot'nun servetini nasıl kazandığını anlatıyordu. Bu parayı bir zamanlar Cizvitlerin kendisine verdikleri büyük bir dâvâ sayesinde kazanmıştı. Fauchery'ye bakılırsa, bu göbekli, halim selim, babacan tavırlı adam aslında korkunç bir herifti; papazların bütün dalaverelerinde onun da parmağı vardı. İki delikanlı, «Hadi canım sen de!» diyerek Fauchery ile alay etmeye başladılar. Bu ufak tefek ihtiyarda aptalca bir hal bile buluyorlardı. Çünkü Venot'nun bilinmeyen yanları bulunduğunu, bu ufak tefek adamın aslında dev gibi bir şey olduğunu, papazlar hesabına birtakım dalavereler çevirdiğini akılları almıyordu. Kont Muffat yine Venot'nun kolunda geri gelince birden susuverdiler. Çünkü Kont'un yüzü sapsarıydı; gözleri de, sanki ağlamış gibi kıpkırmızı olmuştu.

Fauchery alaycı bir tavırla, «Yine cehennemden sözetmişlerdir mutlaka,» dedi.

Kontes Sabine bu sözleri işitmişti, ağır ağır başını çevirip baktı. Yine göz göze geldiler, uzun uzun bakıştılar. Bir serüvene atılmadan önce, birbirlerini tartar gibi bir halleri vardı.

Ev halkı öteden beri yemekten sonra kalkıp bahçenin sonunda, ovaya hâkim bir taraçaya oturmaya giderdi. Pazar günü öğleden sonra hava pek hoş, pek tatlıydı. Saat ona doğru, yağmur yağacağından çekinmişlerdi, ama gökyüzü açılmamıştı da, süt rengi bir sis halinde eriyivermişti sanki; havada, güneşin parıltılarıyla yaldızlanmış, ışıklı bir toz vardı. Bunun üzerine, Madam Hugon, «Hadi, çocuklar, taraçanın küçük kapısından aşağıya inelim de, Gumières'e doğru, Choue ırmağına kadar yaya olarak bir gezinti yapalım,» dedi.

Altmış yaşındaydı, ama oldukça dinçti, yürüyüş yapmayı da pek seviyordu. Zaten herkes hep bir ağızdan, «Arabaya gerek yok!» diye bağırdı. Böylece, bi-

raz sürü sepet bir halde, derenin üstündeki tahta köprüye kadar geldiler. Fauchery ile Daguenet, Kontes Sabine ve kızıyla birlikte önden yürüyorlardı. Arkalarından da Kont'la Marki gelmekteydiler, aralarına Madam Hugon'u almışlardı. Vandeuvres hem ağırbaşlı, hem de böyle yollara düşmüş olmaktan canı sıkılmış gibiydi. Yaktığı bir yaprak sigarasını tüttüre tüttüre en geriden geliyordu. Venot ise adımlarını bazan sıklaştırıp bazan yavaşlatarak, yine hep öyle gülümseyerek, sanki her şeyi duyup işitmek istermiş gibi, bir gruptan öbür grupa gidiyordu.

Madam Hugon iki de bir, «Zavallı Georges da Orléans'a gitti,» diyordu. «Başağrıları için yaşlı Dr. Tavernier'ye bir danışacak. Biliyorsunuz ya, doktor artık evinden çıkmaz oldu.. Evet, siz henüz kalkmamıştınız, daha saat yediye gelmeden çıkıp gitti yavrucak! Neyse, yine de oyalanmış olur.» Bu sırada, birden, sözü ağzına tıkıldı. «Onlar ne diye köprünün üstünde duruyorlar öyle?» diye sordu.

Gerçekten de hanımlarla Fauchery ve Daguenet köprünün başında hiç kımıldamadan duruyorlardı. Sanki bir engel yüzünden kaygılanmışlar gibi, çekingen bir halleri vardı. Oysa yol serbestti.

Kont, «Yürüsenize!» diye bağırdı.

Ötekiler kımıldamadılar bile. Gelmekte olan bir şeye bakıyorlardı ama arkadakiler ne olduğunu göremiyorlardı henüz. Kenarına sık sıralar halinde kavaklar dizilmiş olan yol, tam orada kıvrılıyordu. Bir yandan da gittikçe artan boğuk bir uğultu işitilmekteydi. Arabaların tekerlek gürültüleri gülüşmelere, kırbaç şaklamalarına karışıyordu. Birden karşıdan, birbiri ardı sıra ilerleyen beş araba göründü. Hepsi de dingilleri kırılacakmışcasına, tıklım tıklım doluydu. Arabaların içinde açık renk, mavili pembeli tuvaletler giymiş kadınlar da vardı.

Madam Hugon pek şaşırmıştı, «Bu da ne?» dedi. Sonra birden sezdi, kendi yolunun böyle kuşatılması

karşısında sanki başkaldırdı. «Ha, yine o kadın!» dedi. «Yürüyün, yürüsenize canım! Aldırmazlıktan gelin...»

Artık iş işten geçmişti. Nana ile konuklarını Chamont Manastırı kalıntılarına götürmekte olan beş araba, küçük tahta köprüden geçmeye başlamıştı bile. Fauchery, Daguenet ve Kontes'le kızı gerilemek zorunda kaldılar. Madam Hugon'la ötekiler de durmak zorunda kalmışlar, yolun kenarına sıralanmışlardı. Çok görkemli bir geçiş oldu bu. Arabalarda gülüşmeler başlamıştı. Bütün başlar merakla çevriliyordu. İki taraf da, yalnız atların ölçülü adımlarının gürültüsüyle bozulan bir sessizliğin ortasında, birbirlerini karşılıklı süzdüler. Birinci arabada Maria Blond'la Tatan Néné vardı. İkisi de düşesler gibi kurulmuşlar, etekleri tekerleklerden dışarıya taşmıştı. Yürümekte olan bu namuslu kadınlara küçümser gözlerle bakıyorlardı. Sonra Gaga geliyordu. Arabanın arka koltuğunu tek başına doldurmuş, Hector kadının yanında kaybolmuştu. Delikanlının yalnız kaygıyla havaya kalkmış burnu görülmekteydi. Sonra da Caroline Héquet ile Labordette, Stewart'la Mignon ve oğulları, en geriden de Steiner'le Nana geliyordu. Karşılarındaki küçük iskemleye zavallı Zizi'ciği oturtmuşlar, Nana da dizlerini delikanlının dizleri arasına sokmuştu.

Kontes Sabine Nana'yı sanki hiç tanımıyormuş gibi yaparak, sakin bir tavırla Fauchery'ye «Sonuncu arabadaki, değil mi?» diye sordu.

Nana'nın arabasının tekerleği Kontes'e sürtünürcesine yakından geçti ama, genç kadın geriye bir adım bile atmadı. İki kadın birbirleriyle derin derin bakışmışlar, bu bir tek saniye içinde birbirlerini tepeden tırnağa, kesin bir biçimde incelemişlerdi. Erkekler de çok iyi davrandılar doğrusu. Fauchery ile Daguenet son derece soğuk bir tavır takınmışlardı. Arabalardakilerin hiçbirini tanımazlıktan geldiler. Marki pek kaygılanmıştı, kadınlardan biri-

nin bir muziplik yapmasından korkuyordu çünkü. Eğilip bir ot parçası koparmış, bunu parmaklarının arasında yuvarlıyordu. Yalnız, biraz geride kalmış olan Vandeuvres, gerçekten kendisine gülümseyen Lucy'ye gözlerini hafifçe kırparak selâm verdi.

Kont Muffat'nın arkasında durmakta olan Venot da, «Dikkat edin,» diye mırıldanmıştı.

Kont perişan bir haldeydi. Nana'nın böyle gözlerinin önünden bir düş gibi geçip gidişini seyrediyordu. Karısı ise ağır ağır dönmüş, onun haline bakıyordu. Bunun üzerine Kont, kalbini de, etini de alıp götüren atların koşuşundan kendisini kurtarmak istermiş gibi, başını önüne eğip yere baktı. Acıdan bağıracaktı neredeyde, Georges'un böyle Nana'nın eteklerine gömülmüş olduğunu görünce her şeyi anlamıştı. Bir çocukla ha?.. Nana'nın bir çocuğu kendine üstün tutması, Kont'un içini paralıyordu! Steiner neyse ne ama, bu çocuk!

Bu arada, Madam Hugon oğlunu önce tanıyamamıştı. Georges ise, araba köprüden geçtiği sırada, Nana dizleriyle kendisini tutmamış olsa, ırmağa atlayacaktı neredeyse. Bunun üzerine, eli ayağı buz kesildi, yüzü kireç gibi bembeyaz oldu. Hiç kımıldamadan, dimdik durdu. Kimsenin yüzüne bakmıyor, içinden, «Belki de görmezler beni,» diye düşünüyordu.

Yaşlı kadın birden, «Aman Tanrım!» diye bağırdı. «Bizim Georges o kadınla birlikte!»

Arabalar birbirini tanıyan, fakat selamlamayan insanların bu sıkıntılı hali arasında geçip gitmişlerdi. Çok kısa sürmüş olan bu nazik karşılaşma, yıllarca sürmüştü sanki. Şimdi de tekerlekler, güneşin yaldızladığı kırlarda, açık havanın kırbaçladığı bu arabalar dolusu kızları daha neşeli götürüyor gibiydiler. Gözalıcı elbiselerin etekleri uçuşuyor, gülüşmeler yeniden başlıyor, içerlemiş bir tavırla yolun kenarına çekilip duran bu ağırbaşlı insanlarla

ilgili şakalar yapılıyor, herkes dönüp dönüp arkaya bakıyordu. Nana da dönüp bakınca, gezintiye çıkmış olanların bir süre duraladığını, sonra köprüyü geçmeksizin gerisin geriye döndüğünü gördü. Madam Hugon Kont Muffat'nın koluna dayanmıştı. Hiç sesi çıkmıyordu. Zavallı kadın o kadar hüzünlüydü ki, kimse onu teselli etmeyi denemiyordu.

O sırada Lucy yandaki arabadan eğilmişti. Nana ona seslenerek «Fauchery'yi gördün ya, şekerim?» dedi. «Nasıl surat astı, ha? Ama, alacağı olsun, ödetirim bunu ona ben... Ya Paul'a ne dersin? O kadar da iyi davranmıştım ona karşı! Kılı bile kıpırdamadı... Gerçekten pek terbiyeli insanlarmış hepsi de!»

Steiner bu bayların tavırlarını pek dürüst bulduğunu söyleyince, Nana onu da bir güzel azarladı.

«Ne yani?» diye bağırdı, «bir selâma bile değmez miyiz biz? Demek her önüne gelen terbiyesiz, bize hakaret edecek, öyle mi? Sen de onlar gibisin bakıyorum. İşimiz tamam öyleyse! İnsan bir kadın gördü mü selâm verir. Bunu bilir, bunu söylerim ben.»

Lucy tekerlek gürültüleri arasında seslenerek sordu:

«O uzun boylu kadın kim?»

Steiner, «Kontes Muffat,» diye yanıtladı.

Nana, «Anlamıştım zaten,» dedi. «İstediği kadar kontes olsun, bence beş para bile etmez... Evet, beş para etmez... Benim gözüm keskindir. Sizin o Kontes'inizin ne mal olduğunu bir bakışta anlayıverdim... O Fauchery olacak yılan herifle yattığına bahse girer misiniz benimle?.. Sözüme dikkat edin; İnanın yatıyor! Biz kadınlar kendi aramızda bu işleri hemen anlayıveririz.»

Steiner omuzlarını silkti. Zaten bir gün önceden beri öfkesi arttıkça artıyordu. Birtakım mektuplar almıştı, bu yüzden ertesi sabah yola çıkmak zorundaydı. Sonra kalkıp yazlığa gelerek salondaki di-

vanın üstünde yatmak da hoş şey değildi doğrusu.

Bu arada Georges yine öyle dimdik kala kalmıştı. Soluğu kesilmişti sanki. Nana delikanlının yüzünün sapsarı olduğunu farkederek birden sevecenleşti.

«Vah zavallı Zizi'cik vah!» dedi.

Sonunda Georges, «Annem beni tanıdı mı acaba?» diye kekeledi.

«Tanıdı mutlaka... Hattâ bağırdı da... Dinle beni, Zizi, istersen annene bir mektup yazayım, ha? Çok saygıdeğer bir hali var doğrusu. Ona, «Ben oğlunuzu hiç görmüş değilim; ilk kez olarak Steiner onu alıp bugün evime getirdi,» derim, olmaz mı?»

Georges telâşlanmıştı, «Aman, bir şey yazayım deme sakın!» dedi. «Ben işleri yoluna koyarım.. Sonra, fazla canımı sıkarlarsa eve dönmem.»

Sonra, akşam için birtakım yalanlar hazırlayarak, dalgın dalgın durdu. Beş araba ovada, bitmek tükenmek bilmeyen dümdüz bir yolda ilerliyorlardı. Yolun kenarında güzel ağaçlar vardı. Kırları, tarlaları gümüşsü kurşunilikte bir hava bürümüştü. Kadınlar arabacıların arkasında bir arabadan ötekine sesleniyorlar, arabacılar da bu insanların haline gülüyorlardı. Arasıra kadınlardan biri çevreyi görmek için ayağa kalkıyor, sonra yanındaki kadının omuzuna dayanarak öylece ayakta durmaya devam ediyordu. Derken araba sarsılınca o da yine iskemlesine çöküveriyordu. Öte yanda Caroline Héquet, Labordette'le hararetli bir konuşmaya dalmıştı. İkisi de Nana'nın yazlıktaki bu evi üç aya kalmadan satacağı noktasında birleştiler. Caroline de Labordette'e, «El altından benim için ucuza alıver şunu, ne olur,» diyordu. Önlerindeki arabada Hector pek sevdalanmıştı; Gaga'nın kalın ensesine erişemediği için kadının elbisesinin üstünden sırtını öpüyordu. Gaga'nın kızı Amélie, karşılarındaki iskemleye dimdik oturmuş; «Ee-e bitirin artık!» diyordu. Annesinin böyle

kendi gözleri önünde öpülmesine pek canı sıkılmış bir hali vardı. Öbür arabada Mignon Lucy'yi şaşırtmak için oğullarına, «La Fontaine'in bir masalını okuyun bakayım,» diyordu. Hele Henri yamandı doğrusu, masalı bir solukta, hiç kekelemeden okuyuveriyordu. Baştaki arabada Maria Blond o Tatan Néné olacak aptalı epey işletmişti, ama sonunda bu işten de bıkmıştı. Şimdi de ona, «Paris'teki sütçüler tutkalla safranı karıştırıp yumurta yaparlar, haberin var mı?» diyordu. Bu yıkıntılar da ne uzaktı böyle, bir türlü varamayacaklar mıydı oraya? Bu soru arabadan arabaya geçe geçe, Nana'ya kadar geldi. O da aynı şeyi arabacısına sorduktan sonra ayağa kalkarak, «Bir çeyrek saatlik yolumuz daha kaldı,» diye bağırdı. «Şu karşıda, ağaçların arkasındaki kiliseyi görüyorsunuz ya...» Sonra sürdürdü: «Haberiniz var mı, Chamont Şatosunun sahibi de eski bir esnafmış. Napoléon döneminden kalmaymış... Öyle eğlence düşkünü bir karıymış ki, sormayın! Joseph söyledi bunu bana, o da piskoposluktaki uşaklardan duymuş, karı öyle eğlence düşkünüymüş ki, eşi benzeri bulunmazmış. Ama, şimdi papazların peşinden ayrılmıyormuş.»

Lucy, «Adı neymiş?» diye sordu.

«Adı Madam d'Anglars'mış.»

Gaga, «A! İrma d'Anglars ha? Ben onu tanımıştım bir zamanlar,» diye bağırdı.

Bunun üzerine her arabadan birbiri ardına çığlıklar koptu, atların hızlanan nal sesleri arasında kaybolup gitti. Maria Blond'la Tatan Néné arabanın iskemlesinde diz üstü durarak arkalarına döndüler, ellerini de açık olan körüklere dayadılar. Sorular birbirini kovalamaya başladı. Bu arada kötü niyetli şakalar yapılıyordu, ama herkesin için için hayranlık da duyduğu belliydi. Gaga onu tanımıştı demek ha? Bütün kadınlar bu uzak geçmişe karşı saygı duyuyorlardı sanki.

Gaga sürdürdü: «Tanıdım dedimse, ben de genç-

tim o zaman, canım. Ama, bugünkü gibi hatırlıyorum, geçerken görürdüm onu hep... Söylendiğine göre evi pek pasaklıymış... Ama, arabasındayken çok şıktı! İnanılmaz şeyler anlatırlardı onun hakkında: Berbat, dalavereli birtakım öykülerdi bunlar... Şatosu varsa hiç şaşmam doğrusu. Bir erkeğe şöyle bir bakıverse, adamın işi bitmiş demekti... Demek İrma d'Anglars hâlâ yaşıyor ha? Öyleyse aşağı yukarı doksan yaşında olmalı.»

Kadınların hepsi birdenbire ciddileştiler. Doksan yaş, ha? Lucy'nin dediği gibi, hiçbiri o yaşa varamayacaktı kuşkusuz. Hepsi öksürüklü, tıksırıklı şeylerdi. Nana da söze karışarak: «İnanın, ben kendi hesabıma o yaşa kadar yaşamak istemem, hoş şey değil bu doğrusu,» dedi.

Sonunda yıkıntılara yaklaşmışlardı. Arabacıların hayvanlarını koşturmak için kırbaçlarını şaklatmaya başlamaları üzerine, konuşma yarıda kaldı. Fakat gürültü patırtı arasında Lucy başka bir konuya geçerek söze devam etti. Nana'ya, «Biz yarın dönüyoruz, sen de gel hadi,» dedi. Sergi kapanmak üzereydi, kadınlar da Paris'e dönmek zorundaydılar. Bu mevsim, umduklarından fazla para getirmişti.

Nana diretiyor, «Paris'ten nefret ediyorum, öyle kolay kolay dönmem oraya,» diyordu. Sonra Steiner'e aldırmaksızın Georges'un dizlerini sıkıştırarak, «Biz burada kalacağız, değil mi sevgilim?» dedi.

Arabalar birden durmuşlardı. Herkes şaşırdı. Hepsi de bir tepenin eteğindeki ıssız bir yerde arabalardan indiler. Bunun üzerine arabacılardan biri kırbacının ucuyla onlara eski Chamont Manastırının yıkıntılarını göstermek zorunda kaldı. Yıkıntılar ağaçlar arasında kaybolmuş gibiydi. Hepsi için büyük bir düş kırıklığı oldu bu. Hele hanımlar bu işi pek aptalca buldular. Karşılarında üzerleri dikenlerle örtülü birkaç moloz yığını, bir de yarı yıkık kule vardı. İki fersah yol tepmeye değmezdi bu doğrusu! Bunun

üzerine arabacı onlara şatoyu gösterdi. Şatonun parkı, manastırın hemen yanından başlıyordu. «Şu dar yoldan gidin, duvarların kenarından yürüyün,» dedi. «Siz böylece dolaşırken, arabalar da gidip köy alanında beklerler.» Çok hoş bir gezinti olacaktı bu. Herkes onayladı.

Gaga yol üstünde, parkın köşesine düşen bir demir parmaklıklı kapının önünde durarak, «Vay canına, İrma amma da güzel yerde oturuyormuş!» dedi.

Hepsi de sessiz sessiz, parmaklığın önünü kapayan sık ağaçlıklara baktılar. Sonra da dar yolda, parkın duvarı boyunca ilerlediler. Ara sıra başlarını kaldırıp hayran hayran ağaçlara bakıyorlardı. Ağaçların yüksekteki dalları duvardan dışarıya taşarak, başlarının üstünde sık yeşilliklerden bir kubbe oluşturmuşlardı sanki. Aradan üç dakika geçince yeni bir demir parmaklıklı kapının önüne geldiler. Bu kapıdan bakılınca geniş bir çimenlik görülüyordu. İki tane meşe ağacı bu çimenliğin üzerine gölgelerini saçmaktaydılar. Yine üç dakika gittikten sonra karşılarına çıkan yeni bir parmaklıklı kapı, gözlerinin önüne geniş bir bahçe yolunu serdi. Loş bir koridor gibiydi burası, ta dipte de güneş, bir yıldız gibi, canlı canlı parıldıyordu. Hepsi şaşırmışlardı, ama önce bir şey söylemediler. Sonra gitgide yükselen şaşkınlık çığlıkları koparmaya başladılar. İçin için kıskanmakla birlikte, işi şakaya vurmak da istemişlerdi; ama yine de gördüklerinin etkisi altında kalmışlardı. Ne yaman şeydi bu İrma yahu! İşte bu gördükleri o kadın hakkında kendilerine epeyce fikir veriyordu! Ağaçlar devam ediyor, ikide bir karşılarına duvarların üstünden sarkan sarmaşık kümeleri çıkıyordu. Bu arada, duvarların boylarını aşan birtakım köşklerin, müştemilâtın damlarını, sıra sıra dikilmiş çeşitli ağaçları da görmekteydiler. Bitmeyecek miydi bu? Hanımlar böyle dört dönmekten yorulmuşlar, her parmaklıktan bakınca yalnızca ağaç yaprakları görmekten usan-

mışlardı. Parmaklıkların çubuklarına iki elleriyle tutunarak yüzlerini demire dayıyorlardı. Böyle uzakta tutulduklarını gördükleri için, hepsinde bir tür saygı duygusu belirmişti; bu uçsuz bucaksız park içinde bir türlü görünmeyen şatonun nasıl bir şey olacağını düşünüyorlardı. Yürümeye hiç alışık olmadıkları için, çok geçmeden yoruluverdiler. Fakat duvar bitmek bilmiyor, dar, ıssız yolun her dönemecinde hep o aynı kurşunî taşlardan oluşan çizgi uzayıp gidiyordu. Kadınlardan birkaçı yolun sonuna ulaşmaktan umudu kesmişler, «Geri dönsek nasıl olur acaba?» diyorlardı. Ne var ki, yürüyüşleri onları yordukça, daha saygılı bir hal alıyorlardı. Bu malikânenin o sakin, neredeyse krallara yaraşır görkemi her adım attıkça içlerine daha fazla işlemekteydi.

Caroline Héquet dişlerinin arasından, «Eee, saçma bir hal almaya başladı bu artık!» dedi.

Nana omuzlarını silkerek onu susturdu. Genç kadın deminden beri konuşmaz olmuştu. Yüzü biraz sararmış, pek ciddileşmişti. Tam yolun son dönemecini de dönüp köy alanına çıkacakları sırada, duvar birden bitiverdi; şato bir avlunun dibinde ortaya çıktı. Hepsi zınk diye durdular. Geniş merdivenlerin kibirli yüksekliği, ön yüzdeki yirmi pencere, binanın uzayıp giden üç kanadı karşısında şaşırıp kaldılar. Söylendiğine göre bu tarihî şatoda IV. Henri de kalmıştı. Cenova kadifesinden büyük karyolasıyla kralın kaldığı odayı hâlâ olduğu gibi koruyorlardı. Nana tıkanır gibi olmuştu. Çocuklar gibi hafifçe içini çekti. Kendi kendine çok alçak sesle, «Vay canına!» diye mırıldandı.

Derken, heyecanlı bir olay oldu. Gaga birden, «Şu karşıda, kilisenin önünde duran kadın var ya, işte İrma'nın ta kendisidir o,» dedi. «İyi tanıdım onu. Çok yaşlı, ama dimdik duruyor. Sonra, gözleri de hiç değişmemiş.» Halk ikindi duasından çıkıyordu. Madam İrma d'Anglars bir süre kilisenin kapısı önünde dur-

du. Sırtına açık kahverengi ipekliden çok sade, çok uzun bir elbise giymişti. Yüzünde, Büyük Devrimin zulümlerinden kurtulmuş yaşlı bir markizin saygıdeğer anlamı vardı. Sağ elinde tuttuğu kalın bir dua kitabı, güneşte parıldıyordu. Sonra, ardında on beş adım geriden gelen üniformalı bir uşak olduğu halde, alanı bir baştan öbür başa geçti. Kilise boşalıyor, bütün Chamont halkı yerlere kadar eğilerek onu selâmlıyordu. Bir ihtiyar elini öptü, bir kadın diz çökmeye kalkıştı. Kadın, yaşlı ve saygıdeğer, güçlü bir kraliçeydi sanki. Şatonun merdivenlerinden çıkarak gözden kayboldu.

Mignon yine bir ders vermek istiyormuş gibi oğullarına bakarak, inançlı bir tavırla, «İşte, insan tutumlu davranır, işini bilirse sonu böyle olur,» dedi.

Bunun üzerine herkes kendi düşüncesini açıkladı. Labordette, «Yaşına göre, çok iyi korumuş kendini bu kadın,» dedi. Maria Blond bir küfür savurunca Lucy kızdı, «Yaşlılara saygı göstermek gerek,» dedi. Ama bütün kadınlar, onun olağanüstü bir kadın olduğu noktasında birleştiler. Yeniden arabalara binildi. Chamont'dan Mignotte'a kadar Nana'nın hiç sesi çıkmadı. Yalnız iki kez arkasına dönerek şatoya baktı. Kendini araba tekerleklerinin ninni gibi gürültüsüne kaptırmış, Steiner'in yanında olduğunu hissetmiyor, karşısında oturmakta olan Georges'u görmüyordu. Alacakaranlığın içinde gözlerinin önünde bir görüntü beliriyor, Madam, o güçlü kraliçe tavrıyla yaşlı ve saygıdeğer, boyuna geçip gidiyordu.

Akşam yemeği için Georges Fondettes Köşküne geldi. Gittikçe dalgınlaşan, anlaşılmaz tavırlar takınan Nana, annesinden af dilesin diye onu eve yollamıştı. Aile anlamına karşı, birden saygı besler olmuş, sert bir tavırla, «Bunu yapmam gerek mutlaka,» diyordu. Hattâ, gece gelip kendisiyle yatmayacağına dair yemin bile ettirdi ona. «Zaten yorgunum,» dedi, «sen de annenin sözüne uymakla görevini yerine

getirmiş olacaksın.» Georges, ahlâk dersinden canı pek sıkılmış olduğu halde, annesinin karşısına çıktı. Yüreği kabarık, hali tavrı süklüm püklümdü. Neyse ki ağabeyi Philippe eve gelmişti. Philippe uzun boylu, çok neşeli bir askerdi. Ağabeyinin gelişi yüzünden, Georges'un pek korktuğu tartışmalar o kadar uzun sürmedi. Madam Hugon, gözleri dolu dolu, Georges'a bakmakla yetindi. Bu arada Philippe de olayı öğrenmişti. Georges'a, «Bir daha o karının yanına gidersen seni kulağından tuttuğum gibi alır, buraya getiririm,» dedi. Georges ferahlamıştı, içinden, «Yarın saat ikiye doğru yine savuşur, Nana ile buluşma işini bir hale yola sokarım,» diye düşünüyordu.

Akşam yemeğinde Fondettes Köşkü'ndeki konuklar sıkıntılı tavırlar takındılar. Vandeuvres, «Ben artık gidiyorum,» demişti; Lucy'yi Paris'e götürecekti. Bu kızla belki on yıldır görüşmekteydi, ama ona karşı hiçbir istek beslemiyordu. Onu böyle kaçırırcasına alıp götürmeyi tuhaf bulmaktaydı. Marki De Chouard başını tabağının üzerine eğmiş, Gaga'nın kızını düşünüyordu. Bir zamanlar Lili'yi dizlerinin üstünde zıplattığını anımsamaktaydı. Çocuklar ne çabuk büyüyorlardı, Tanrım! Sonra, bu kız da fazla şişmanlıyordu. Kont Muffat ise sessiz sessiz durdu. Dalgın bir hali vardı, yüzü de kırmızıydı. Georges'a uzun uzun bakmıştı. Sofradan kalkınca, «Benim biraz ateşim var galiba,» diyerek odasına çıkıp kapandı. Venot hemen onun ardından seğirtti. Yukarıda da büyük bir kavga oldu. Kont karyolasına kapanmış, yüzünü yastığına gömerek sinirli hıçkırıklarını boğmaya çalışıyor, Venot ise yumuşak bir tavırla ona, «Kardeşim, Tanrıdan merhamet dilersen iyi edersin,» diyordu. Ama kont onu dinlemiyor, boyuna hırıltılar çıkarıyordu. Birden yataktan sıçrayarak, «Gidiyorum oraya... Artık dayanma gücüm kalmadı,» dedi.

İhtiyar yanıtladı: «Pekâlâ, ben de geliyorum seninle.»

Tam onlar dışarıya çıkarken, iki gölge de bahçe yollarından birinin karanlığına gömülmekteydi. Her akşam Fauchery ile Kontes, Estelle çayı hazırlarken Daguenet de ona yardım etsin diye ikisini evde bırakıyorlardı. Kont anayolda o kadar hızlı yürümekteydi ki, Venot ona yetişmek için koşmak zorunda kalıyordu. Soluk soluğaydı zavallı, bir yandan da Konta, insanın şahlanan ten isteklerine karşı koyması gerektiği hakkında çok güzel öğütler veriyordu. Kont ise gecenin karanlığı içinde çileden çıkmış bir halde, ağzını bile açmıyordu. Mignotte Köşkünün önüne gelince, «Artık dayanma gücüm kalmadı... Siz gidin,» dedi.

Venot, «Öyleyse Tanrı'nın istediği olsun,» diye mırıldandı, «Tanrı zaferini sağlamak için her yola başvurur... İşlediğin günah da onun silâhlarından biri olacaktır.»

Mignotte Köşkünde ise yemek sırasında bir kavga başlamıştı. Nana eve gelince Bordenave'ın bir mektubunu bulmuştu. Tiyatro müdürü ona, «Sen biraz daha dinlensen iyi edersin,» diyordu, ama genç kadınla alay eder gibi bir hali vardı. *Sarışın Venüs* oyununda Nana'nın yerine rol yapmakta olan Louise Violaine'i halk her akşam iki kez daha sahneye çağırmaktaydı. Mignon, «Gel etme, sen de yarın bizimle yola çık,» dedi, ama Nana'nın sabrı tükendi, «Kimseden akıl öğrenecek değilim ben,» dedi. Zaten sofrada da gülünç denecek kadar ukalâ, ciddi tavırlar takınmıştı. Bir ara Madam Lerat ağzından açık bir söz kaçırınca genç kadın birden köpürdü, «Benim karşımda hiç kimsenin, hattâ halamın dahi açık saçık sözler söylemeye hakkı yoktur!» diye bağırdı. Sonra, beslemekte olduğu iyi duyguları açığa vurarak herkesi sıktı. Aptalca bir namusluluk krizine tutulmuştu sanki. Oğlu Louis'ye dinî bir öğretim yaptıracağını söylüyor, kendisi de namuslu bir hayat için tasarılar hazırlıyordu. Sofradakiler gülmeye başlayınca derin söz-

ler etti, inançlı bir aile kadını gibi başını sallayarak, «İnsan ancak dürüst bir hayat sürerse servete kavuşur, bir ot minder üstünde ölmek istemiyorum ben,» dedi. Kadınların başları şişmiş, «Yok canım, sen birden değişiverdin ayol!» diyorlardı. Fakat o hiç oralı olmaksızın yine düşler kurmaya başlıyor, dalgın gözlerinin önünde çok zengin ve çok saygıdeğer bir Nana'nın imgesini görür gibi oluyordu.

Herkes yatmaya hazırlandığı sırada Muffat çıkageldi. Onu bahçede ilk gören Labordette oldu. Durumu hemen anladı. Konta iyilik olsun diye Steiner'i atlattı. Sonra da Muffat'yı elinden tutup loş koridordan geçirerek Nana'nın odasına kadar götürdü. Bu gibi işleri Labordette kibarca başarırdı. Bunları pek iyi becerirdi; sonra, başkalarını mutlu etmekten zevk alır gibi bir hali vardı. Nana şaşırmış görünmedi, Muffat'nın, kendisiyle bu biçimde ilgilenmesine canı sıkılmış gibi bir tavrı yoktu. Hayatta ciddî olmak gerekirdi, değil mi ya? Sevmek, sevilmek çok saçma bir şeydi, sonu yoktu bunun. Sonra Zizi'nin henüz pek genç olması yüzünden de içinde birtakım pişmanlıklar, acılar belirmişti. Bu işte pek dürüst olmayan bir şekilde davranmıştı gerçekten. Şimdiyse doğru yola dönecek, yaşlı bir erkeği dost tutacaktı.

Hizmetçi Zoé yazlıktan gidileceği için sevinçliydi. Nana onu çağırarak, «Zoé,» dedi, «yarın kalkar kalkmaz bavulları hazırla. Paris'e dönüyoruz.»

Sonra da Muffat'yla yattı, ama hiçbir zevk duymadı.

7

Üç ay sonra, aralık ayında bir akşam, Kont Muffat Panoramas Geçidinde geziniyordu. Akşamın pek tatlı bir hali vardı, bir yağmur sağnağı yüzünden, geçit büyük bir kalabalıkla dolmuştu. Dükkânların arası tıklım tıklımdı. Herkes güçlükle, ağır ağır ilerliyordu. Vuran ışıklarla pembe - beyaz gibi duran camların altında, her taraf pırıl pırıldı. Aydınlık su olmuş da akıyordu sanki; her yanda beyaz fanuslar, kırmızı fenerler, mavi camlar, sıra sıra yanan havagazı lâmbaları, alevden çizgilerle oluşmuş saatler, yelpazeler görülüyordu. Rengârenk vitrinler, kuyumcu dükkânlarındaki altınlar, pastanelerdeki kristal kavanozlar, dikimevlerindeki açık renk ipekliler, camların ardında, reflektörlerin çiğ ışıkları altında parıl parıl yanıyordu. Öte yanda da, alacalı bulacalı bir sürü dükkân tabelâsı arasında, ta uzakta, koskocaman bir kırmızı eldiven görülmekteydi. Kanlı bir eldi de bu, kesilip oraya asılmıştı sanki.

Kont Muffat ağır ağır caddeye kadar yürümüştü. Yola şöyle bir göz attıktan sonra, dükkânların çok yakınından geçerek geri döndü. Nemli, sıcak bir hava bu dar geçidin içinde ışıklı bir buğu oluşturmuştu. Şemsiyelerden akan sularla ıslanmış döşeme taşlarının üzerinde, boyuna ayak sesleri duyuluyordu, ama hiçbir konuşma işitilmiyordu. Geçitte gezinenler, her tur yapışlarında Kontla dirsek dirseğe geliyorlar, sonra da onu süzüyorlardı. Kontun yüzü sapsarıydı, sessiz sedasız bir hali vardı. Bunun üzerine Kont, bu meraklı bakışlardan kurtulmak için gidip bir kırtasiyeci dükkânının önünde durdu ve kâğıtlar uçmasın diye masaların üstüne konan biblo biçimi birtakım eşyaları seyretmeye başladı. Cam

kürelerdi bunlar, içlerinde de peyzajlar ve çiçek resimleri görülmekteydi.

Kont hiçbir şey görmüyor, Nana'yı düşünüyordu. Neden genç kadın bir kez daha yalan söylemişti ona? Sabahleyin Kont'a bir mektup yazıp, «Akşama rahatsız olma, Louis hastalandı, gece halamda kalıp çocuğun başında bekleyeceğim,» demişti. Yalnız, Kont'un içine kurt düştüğü için, kalkıp Nana'nın evine gitmiş, kapıcı kadın da ona, «Madam biraz önce tiyatroya gitti,» demişti. Kont buna şaşmıştı, yine oyunda Nana'nın rolü yoktu çünkü. Ne diye yalan söylemişti öyleyse, bu akşam Variétes tiyatrosuna ne yapmaya gitmişti?

O sırada yoldan geçenlerden birisi kendisine çarptığı için Kont kırtasiyeci dükkânının önünden ayrılarak gelip oyuncak, biblo falan satan başka bir mağaranın vitrini önünde durarak dalgın dalgın içerideki cep defterlerini, puro koymaya yarayan tabakaları seyretti. Bunların hepsinin köşesinde birörnek mavi bir kırlangıç resmi vardı. Evet, Nana değişmişti. Yazlıktan döndükten sonra ilk zamanlar Kontun yanaklarını, favorilerini öpüp dişi bir kedi gibi türlü cilveler yaptığı zaman, onu deli ediyordu. Yeminler ederek, «Sen benim bir tanecik tontonumsun, sevdiğim tek erkeksin,» diyordu durmadan. Annesi Georges'u Fondettes'te alıkoyduğu için, Kont'un ondan çekindiği yoktu. Kala kala Steiner kalıyordu, onun yerine de Kont kendisi geçmeyi düşünüyordu, ama Steiner sorununu ortaya atmaya bir türlü cesaret edemiyordu. Banker yine büyük bir para sıkıntısı içindeydi, borsadaki saygınlığını neredeyse kaybedecekti. Landes Tuzları'nın hissedarlarına yapışmış, onlara bir kez daha para ödetmek için çırpınıyordu. Kont Nana'nın evinde bankere rastladığı zaman genç kadın anlayışlı bir tavırla ona, «Steiner'i de köpek gibi kapı dışarı edemem ya,» diyordu, «benim için dünyanın parasını harcadı, biliyorsun.» Zaten Kont üç ay-

dır öyle bir şehvet sersemliği içinde yaşamaktaydı ki, Nana'ya sahip olmaktan başka belirli hiçbir şey düşündüğü yoktu. Benliğindeki şehvet arzusu kırkından sonra uyanmıştı. Şimdi çocuk gibi obur bir şey olmuştu. Bu durum da ne gurura, ne de kıskançlığa yer bırakıyordu onda. İçinde belirli bir tek duygu vardı: Nana kendisine karşı eskisi kadar sevimli değildi, sakalını hiç öpmüyordu artık. Kont bu yüzden kaygılanıyor, kadınları tanımlayan bir erkek olduğu için, «Bana neden kızdı acaba?» diye soruyordu kendi kendine. Öte yandan, genç kadının bütün isteklerini yerine getirdiğini sanmaktaydı. Döne dolaşa, aklı yine o sabah aldığı mektuba takılıyordu. Madem ki geceyi tiyatroda geçirmek istemişti, böyle dolambaçlı yalanlar uydurmaya ne gerek vardı? Kalabalığın içinde itile kakıla geçidi bir kez daha geçmiş, şimdi de bir lokantanın kapısı önünde durarak vitrindeki yolunmamış kuşları, büyük bir yayın balığını seyrederek bu soruya bir karşılık bulmaya çalışıyordu.

Sonunda seyrettiği görüntüden ayrılır gibi oldu. Silkindi, başını kaldırdı. Saatin dokuza yaklaştığını gördü. Nana çıkacaktı neredeyse, Kont da ondan işin aslını soracaktı. Sonra, burada daha önce geçirmiş olduğu akşamları anımsayarak yürümeye başladı. O zamanlar gelip Nana'yı tiyatronun kapısından alıyordu. Bütün dükkânları ezberlemişti sanki. Gaz sinmiş havada, bunların kokularına rastlıyordu. Burnuna Rus işi derilerin sert kokuları, bir pastacının bodrumundan çıkmakta olan vanilya kokuları, parfümerilerin kapılarından sızmakta olan lâvanta kokuları çarpmaktaydı. Onun için, artık tezgâhtar kadınların sakin yüzleri önünde durmaya cesaret edemiyordu. Bunlar kendisine tanıdık bir yüze bakar gibi, sakin sakin bakmaktaydılar. Mağazaların üstünde, bir sürü tabelânın arasında, sıra sıra dizilmiş yuvarlak pencereler vardı. Bu pencereleri sanki ilk kez görüyormuş gibi, bir an bunları incelermişcesine bir

tavır takındı. Sonra yine caddeye çıkarak orada bir dakika kadar durdu. Yağmur artık çok ince bir toz halinde yağmaktaydı. Bu damlacıkların serinliği eline değince, biraz yatıştırdı onu. Şimdi de karısını düşünüyordu. Kontes Sabine bugünlerde Mâcon yakınlarında bir şatoda konuktu. Sonbahardan beri ağır hastalanmış olan arkadaşı Madam De Chezelles'i ziyarete gitmişti oraya. Caddede arabalar bir çamur yığını içinden geçip gidiyorlardı. Bu kötü havada kırlar, köyler kimbilir ne korkunç bir haldeydi? Fakat içinde birden bir telâş belirdi, yeniden geçidin boğuk sıcaklığı içine girdi, gezinenler arasından geniş adımlarla yürümeye başladı. Birden şöyle düşünmüştü : Nana kuşkulanırsa, Montmartre geçidinden de savuşup gidebilirdi!

Bunun üzerine Kont gidip tiyatronun kapısında beklemeye başladı. O koridor gibi yerde beklemekten hoşlanmıyordu; kendisini tanıyanlar bulunacağından da korkuyordu hem. Burası, Variétés geçidiyle, Saint-Marc geçidinin birleştiği yerde, kuşkulu bir köşeydi. Karanlık birtakım dükkânlar da vardı burada. Müşterisiz bir kunduracı dükkânıyla tozlu mobilya mağazaları, sigara dumanları içinde uyuklar gibi duran bir okuma odası da vardı bunlar arasında. Okuma odasının abajurlu lâmbaları akşam olunca yeşil bir ışık içinde uyuyor gibiydiler. Burada da yalnız temiz, sabırlı, saygılı birtakım insanlar vardı. Tiyatroların oyuncu kapılarının önlerinde görülmesi alışkanlık olmuş sarhoş makinist ve hırpani figüran kız kalabalığı içinde, bunlar da dolaşıp duruyorlardı. Tiyatronun önünde, buzlu camdan bir fanus içinde yanmakta olan bir tek havagazı lâmbası kapıyı aydınlatmaktaydı. Kont Muffat bir ara Madam Bron'u sorguya çekmeyi düşündü, ama Nana'nın haber alıp bu kez de cadde tarafından kaçmasından korktu. Yeniden yürümeye başladı. Parmaklıklı kapılar kapatılacağı sırada, kendisini kapı dışarı edecekleri ana kadar

beklemeye karar verdi. Bundan önce de iki kez daha başına gelmişti bu. Gidip tek başına yatacağını düşündükçe yüreği kaygıyla burkuluyordu. İçeriden başı açık yosmalar, çamaşırları kirli erkekler çıkıp kendisini şöyle bir süzdüklerinde, gidip okuma odasının önünde dikiliyordu. Orada, cama yapıştırılmış iki afişin arasından, hep aynı görüntüyle karşılaşmaktaydı. Yaşlı, ufak tefek bir adam, koskocaman masanın önüne tek başına oturmuş, bir lâmbanın saçtığı yeşil lekenin içinde, yeşil bir gazeteyi yeşil elleriyle tutarak okumaktaydı. Saat ona birkaç dakika kala, uzun boylu, yakışıklı, eldivenli, sarışın bir adam daha gelip tiyatronun önünde gezinmeye başladı. Bunun üzerine, ikisi de dolaşmaları sırasında karşılaştıkça, kuşkuyla ve pek belli etmeksizin birbirlerine bakmaya koyuldular. Kont geçidin köşesine kadar ilerliyordu. Bu köşede büyük bir ayna asılıydı. Aynada kendini seyrederek yüzünün ciddiliğini, halinin tavrının düzgünlüğünü görüp korkuyla karışık bir utanç duyuyordu.

Saat onu çaldı. Muffat birden, «Nana'nın soyunma odasında olup olmadığını anlamak çok kolay,» diye düşündü. Üç basamak merdiveni çıkıp sarıya boyanmış küçük sofadan geçti, sonra kilitli olmayan bir kapıdan avluya çıktı. Gecenin bu saatinde bu dar, hamam gibi nemli avluyu siyah bir buğu kaplamıştı. Tuvaletler pis pis kokuyordu. Çeşme yine damlamaktaydı. Bir köşede yine o mutfak sobasıyla kapıcının koyduğu çiçekler durmaktaydı. Üzerlerinde pencereler bulunan iki duvar da apaydınlıktı. Aşağıda tiyatronun aksesuar deposuyla itfaiyecilerin odası, solda yönetim, sağda yukarıda da oyuncuların soyunma odaları vardı. Bu kuyunun uzunluğunca ışıklı pencereler, karanlıklara açılmış fırın ağızlarını andırıyorlardı. Kont birinci kattaki soyunma odasının pencerelerinin aydınlık olduğunu hemen görüvermişti. Pek sevindi, rahat bir soluk aldı; başını havaya kal-

dırmış, Paris'in bu eski binasının arka avlusunda, vıcık vıcık çamurlar, yavan bir koku içinde kendinden geçmiş gibi bir hali vardı. Delik bir saçaktan aşağıya iri iri damlalar düşmekteydi. Kapıcı kadının penceresinden dışarıya vurmakta olan bir ışık çizgisi, yosun tutmuş döşeme taşlarıyla bir duvarın sularla aşınmış alt kısmını, aralarında eski kovalar, delik tencereler de bulunan çöplerle dolu bir köşeyi aydınlatıyordu. Bu arada, bir tencereye dikilmiş cılız bir susamçiçeği de görülmekteydi. O sırada bir pencere mandalının gıcırdadığı işitildi. Kont hemen savuşup gitti.

Nana aşağıya inecekti mutlaka. Kont yine okuma odasının önüne döndü. Soluk bir ışığın aydınlattığı, uyku veren loşluğun içinde deminki yaşlı, ufak tefek adam yerinden kımıldamamıştı. Yine bir gazetenin üstüne eğilmiş, öylece duruyordu. Kont yürümeye devam etti. Şimdi daha da ileriye gidiyordu. Büyük geçitten geçmiş, Variétés Geçidini aşarak Feydeau Geçidine kadar uzanmıştı. Burası ıssız ve soğuktu. Korkunç bir karanlığa gömülmüştü. Sonra yine geri döndü, Saint-Marc Geçidinin köşesini kıvrıldı, Montmartre Geçidine daldı. Burada, bir bakkal dükkânında şekerleri dört köşe kesen bir şeker testeresiyle ilgilendi. Üçüncü kez böyle dolaşırken Nana'nın savuşup gidebileceğini düşünerek korktu, utanmayı, sıkılmayı bir yana bırakıverdi. Gidip o deminki sarışın bayla birlikte, tiyatronun önüne dikildi. İkisi de birbirlerine kardeşçe bir alçakgönüllülükle bakıyorlardı, ama bakışlarında, «Bu adam bana rakip olabilir mi acaba?» diye soran bir korku artığı da vardı. Perde arasında bir pipo içmek için dışarıya çıkan makinistler, ikisini de itip kaktılar, hiçbiri ses çıkarma yürekliliğini gösteremedi. Saçları başları darmadağın, üstleri pis üç kız da kapının önünde göründü. Elma yiyorlar, koçanlarını tükürüyorlardı. Kont da, öteki adam da kızların arsız arsız kendilerine bak-

tıklarını, açık saçık sözler ettiklerini görüp işitince başlarını önlerine eğdiler. Bu sürtükler birbirlerini iterek onların üstlerine atılmış, eğleniyorlardı. Bu yüzden ikisinin de üstleri çamurlandı, kirlendi.

Tam o sırada Nana üç ayak basamak merdivenden iniyordu. Muffat'yı görünce yüzü kireç gibi bembeyaz oldu. «Aa! Sen miydin?» diye kekeledi.

O sırada sırıtmakta olan figüran kızlar onu tanıyınca korktular. Tam uygunsuz bir iş yaptıkları sırada hanımları tarafından yakalanan hizmetçiler gibi sıralanmışlar, ciddî bir tavırla dimdik duruyorlardı. Uzun boylu bay ise, hem ferahlamış, hem kederli bir tavırla, biraz uzağa çekilmişti.

Nana biraz öfkeli bir tavırla, «Kolunu versene bana,» dedi.

Sonra ağır ağır yürüyüp gittiler. Kafasında bir sürü soru hazırlamış olan Kont söyleyecek söz bulamıyordu. Bu kez Nana hızlı hızlı konuşarak bir yalan uydurdu:

«Saat sekizde hâlâ halamın evindeydim,» dedi. «Sonra, Louis'nin iyileşmiş olduğunu görünce, tiyatroya da bir uğrayayım dedim.»

Kont, «Önemli bir şey mi vardı?» diye sordu.

Nana biraz çekindikten sonra yanıtladı: «Evet. Yeni bir piyes oynanacakmış da, benim de görüşümü almak istediler.»

Kont onun yalan söylediğini anladı, ama koluna sımsıkı yapışmış olan kolunun ılıklığını duydukça gücü kesiliyordu. Bu kadar uzun zaman beklediği için ne kin, ne öfke duyuyordu. Nana'yı artık ele geçirmişti ya, tek kaygısı onu koruyabilmekti. Gece tiyatrodaki soyunma odasına ne yapmaya geldiğini de ertesi gün soracaktı. Nana'nın hâlâ çekingen bir hali vardı. Kendini toparlamak, bir karar vermek için kafa yormakta olduğu belliydi. Variétés Geçidinin köşesini dönerken bir yelpazeci dükkânının vitrininin önünde durdu.

«Bak bu tüylerle bu sedef süsler ne hoş duruyor, değil mi?» dedi. Sonra da tavır değiştirerek sordu: «Beni eve götürmeyecek misin?»

Kont şaşkınlıkla, «Madem çocuğun iyileşmiş, götürürüm elbet,» dedi.

Nana Kont'a yalan uydurduğuna pişman oldu. Belki de Louis'nin ateşi yeniden yükselmişti. Yine Batignolles'a, halasının evine dönmekten sözetti, ama Kont, «Ben de geleyim,» deyince, pek ayak diremedi. Hani bir kadın kapana kıstırıldığını anlar, ama yine de belli etmeyerek soğukkanlılığını korumak zorunda kalır, Nana da bu durumdaydı. Bir ara büyük bir öfke duydu, sonunda bu duruma boynunu bükerek katlanmaya, vakit kazanmaya karar verdi. Konttan yakasını gece yarısına doğru kurtarabilirse, her şey hallolacaktı.

«Ha sahi, sen evde yalnızsın bu akşam,» diye fısıldadı, «karın yarın sabah gelecek, değil mi?»

Muffat, Nana'nın Kontes'ten böyle teklifsizce sözettiğini görünce biraz bozulmuştu. «Evet,» diye yanıtladı.

Nana yine aynı konu üzerinde durdu. «Tren kaçta gelecek? Sen de gara gidip onu bekleyecek misin?» diye sordu. Dükkânlara sanki büyük ilgi duyuyormuş gibi, adımlarını yavaşlatmıştı. Bu kez de bir kuyumcunun vitrini önünde durarak, «A! Ne ilginç bilezik!» dedi.

Panoramas Geçidine bayılıyordu. Gençliğinde Paris'te yapılan incik boncuklara, yalancı mücevherlere, yaldızlı tenekelere, meşin yerine yutturulan mukavvalara karşı hep ilgi duymuştu. Şimdi de içinde ilginin artıkları vardı. Buradan geçerken, vitrinlere bakmadan edemiyordu. Eskiden de ayaklarını sürte sürte Paris kaldırımlarını teperken pastacıların şekerleme dolu vitrinlerinin önünde durur, komşu bir dükkânda çalınan orgun sesini dinler, en çok da ucuz bibloların o bayağı, gösterişli görünüşlerine tutulur-

du. Ceviz kabuklarına yerleştirilmiş tuvalet ya da dikiş takımlarına, içlerine kürdan konan paçavracı küfelerine, üstlerine termometreler oturtulmuş Vendome sütunlarına ve Dikilitaşlara bayılırdı. Bu akşam çok sarsılmıştı, görmeden bakıyordu. Aslı aranırsa, serbest kalamadığına canı sıkılıyordu. İçinde kaynayan başkaldırı duyguları yüzünden, saçma bir hareket yapmak için güçlü bir dürtü duymaktaydı. Cepleri dolu adamlarla düşüp kalkmak da bir işe yaramıyordu! Prens'le Steiner'den aldığı bir sürü parayı çocukça birtakım şeylere harcamış, nereye ne verdiğinin farkında bile olmamıştı. Haussmann Bulvarındaki evi henüz tamamen döşenmiş bile değildi. Yalnız baştan başa kırmızı saten kaplı eşyalarıyla fazla dolu, fazla süslü bir salonu vardı, o da pek göz alıcı bir şeydi. Şu anda alacaklılar onu meteliksiz olduğu eski günlerden daha fazla sıkıştırıyorlardı. Buna da pek şaşmaktaydı. Çünkü her önüne gelene, «Ben tutumluyumdur,» demeyi alışkanlık edinmişti. Steiner olacak o hırsız herif bir aydan beri bin frangı bile zor bulabilir olmuştu. Ancak Nana, «Parayı getirmezsen kapı dışarı ederim seni,» diye tehditler savurduğu zaman para bulabiliyordu. Muffat'ya gelince; o da aptalın biriydi, bu gibi durumlarda ne kadar para verildiğinin farkında değildi, ama Nana da cimriliğinden dolayı ona kızacak durumda değildi. Günde belki yirmi kez kendi kendine, «Artık uslu oturacağım,» diye yineleyip durmasa, bütün bu kalabalığı nasıl da kapıdışarı edecekti! Aklını başına toplaması gerekiyordu; Zoé bunu her sabah söylüyordu. Sonra Nana'nın aklında da neredeyse dinsel bir anı her zaman hazırdı. Chamont'dayken gördüğü İrma d'Anglars'ın o dayanılmaz halini bir türlü unutamıyor, üstelik bunu gözünde boyuna büyütüyordu.

İşte bunun içindir ki, önüne geçtiği öfkesinin etkisiyle titrediği halde, Kont'un koluna girmiş, yumu-

şak başlı bir tavırla yürüyor, tek tük yoldan geçenler arasında bir vitrinden öbürüne gidiyordu. Dışarıda, kaldırım taşları kurumaya başlamıştı. Geçitte esmeye başlayan serin bir rüzgâr, tavandaki vitrinin altında, sıcak havayı önüne katmış kovalıyor, renkli fenerleri sallıyor, havagazı lâmbalarını ürpertiyor, bir havaifişek gibi ışıldamakta olan ışıklı, kocaman yelpazeyi de hafif hafif sallıyordu. Lokantanın kapısında bir garson havagazı fanuslarını söndürüyordu. Beri yanda da, boş, ama ışıl ışıl dükkânların içinde hiç kımıldamadan duran tezgâhtar kadınlar, gözleri açıkken uyurmuş gibiydiler.

Son vitrini de geçtikleri zaman, Nana birkaç adım gerileyerek porselen bir tazı biblosu önünde durdu. Hayvan, güller arasına gömülü bir yuvanın karşısında, ön ayaklarından birini havaya kaldırmıştı. Nana, «Şuna bak, ne hoş şey, değil mi?» dedi.

Sonunda geçitten çıktılar, Nana arabaya binmek istemedi, «Hava çok güzel,» diyordu, «hem acele işimiz de yok, yürüyerek dönersek pek hoş olur.» Sonra Café Anglais'nin önüne gelince, «İstiridye yesek nasıl olur? Louis'nin hastalığı yüzünden sabahtan beri ağzıma tek lokma koymadım,» dedi. Muffat «olmaz» diyemedi. Nana ile herkesin bulunabileceği yerlerde henüz çok görülmemişti. Garsonlardan ayrı bir oda istedi, koridorlardan hızlı hızlı yürüyerek geçti. Nana da burasını iyi bilen bir kadın gibi ardından geliyordu. Bir garson, ayrı odalardan birinin kapısını açmıştı. Tam içeriye girecekleri sırada, bitişikteki bir salondan gülüşmeler, çığlıklar geldiğini duydular. Salondan da birden bir erkek çıktı. Daguenet'ydi bu.

«Vay! Nana!» diye bağırdı.

Kont hemen odaya girip gözden kaybolmuştu, ama kapı aralık kalmıştı. O, kamburunu çıkarmış, savuşup giderken, Daguenet göz kırptı, şakacı bir tavırla, «Çok iyi,» dedi, «şimdi de Tuileries Sarayına el atmışsın bakıyorum!»

Nana gülümsedi, susması için de bir parmağını dudağının üstüne koydu. Daguenet'nin pek telâşlı bir hali vardı. Nana ona rastladığına sevindi; çünkü Daguenet namuslu kadınlarla birlikte olduğu zaman hep kendisini görmezlikten, tanımazlıktan gelirdi, ama yine de severdi onu. Arkadaşça sordu:

«Nerelerdesin ayol?»

Daguenet yanıtladı: «İnan, artık eğlenceden falan elimi eteğimi çekiyorum. Gerçekten diyorum, evlenmeyi düşünüyorum çünkü.»

Nana acımaklı bir tavırla omuzlarını silkti. Daguenet şakacılığıyla sürdürüyordu: «Benimkisi de hayat mı yani?» diyordu. «Borsada üç beş kuruş kazanıyorum; onu da hanımlara çiçek götürmek için harcıyorum. Bu kadarını yapmasam ayıp olur doğrusu. Üç yüz bin frangım vardı, ama on sekiz ay içinde eridi bitti. Onun için, gözüm açıldı artık; ben de şöyle dolgun drahomalı bir kızla evleneceğim, babam gibi evli olacağım.»

Nana onun söylediklerine inanmıyor, boyuna gülümsüyordu. Bir baş hareketiyle salonu göstererek delikanlıya sordu: «Kimlerle geldin oraya?»

Daguenet sarhoş olduğundan, tasarılarını hemen unutuvermişti, «Ne bileyim, bir sürü insan var,» dedi. «Léa Mısır'a yaptığı yolculuğu anlatıyor. Öyle komik ki, sorma! Hele bir hamam anısı var...»

Sonra anıyı anlattı. Nana onu gördüğüne sevinmiş, bir türlü gitmiyordu. Sonunda koridorun duvarına karşılıklı sırtlarını dayamışlardı. Alçak tavanda havagazı lâmbaları yanıyor, duvarlardan sarkan kumaşların arasından hafif bir yemek kokusu sızıyordu. Zaman zaman, bitişik salondaki gürültü arttıkça karşılıklı söylediklerini duyabilmek için, yüzlerini birbirlerine yaklaştırmak zorunda kalmaktaydılar. Her yirmi saniyede bir elinde dolu tepsilerle bir garson geçiyor, koridoru kapalı bulduğundan onları rahatsız etmek zorunda kalıyordu. Onlar konuşmaya ara

vermeksizin duvarlara doğru geri çekiliyorlar, yemek yiyenlerin gürültüsü, garsonların itiş kakışı ortasında sanki kendi evlerindeymiş gibi, sakin sakin konuşuyorlardı.

Delikanlı bir işaretle Muffat'nın girip kaybolduğu odanın kapısını göstererek, «Şuraya bak!» diye fısıldadı.

İkisi de baktılar. Kapının kanadı hafif hafif titriyordu; bir rüzgâr kımıldatıyor gibiydi. Sonunda hiç ses çıkarmadan, yavaşça kapanıverdi. Bunun üzerine ikisi de sessiz sessiz gülüştüler. Kont tek başına orada ne yapmaktaydı kimbilir?

Nana, «Ha! İyi ki aklıma geldi,» dedi. «Fauchery'nin benim hakkımda yazdığı yazıyı okudun mu?»

Daguenet yanıtladı: «Evet, başlığı da *Altın Kanatlı Sinek* hattâ. Belki üzülürsün diye sözetmedim bundan sana.»

«Üzülür müyüm? Neden üzülecekmişim? Yazısı epey de uzun.»

Nana *Figaro* gazetesinin kendisinden sözedişine pek seviniyordu. Gazeteyi ona berberi Francis getirmişti. Berber bilgi vermese, yazıda kendisinden sözedildiğini anlayamayacaktı. Daguenet hep o şakacı tavrıyla gülümseyerek, Nana'nın yüzüne bakıyordu. «Neyse, madem sen memnunsun, bize de memnun olmak düşer,» dedi.

O sırada elinde buz parçaları dolu bir kâseyle bir garson çıkageldi. İkisini yine ayırarak, «Bağışlayın,» diye bağırdı.

Nana, Muffat'nın kendisini beklemekte olduğu küçük odaya doğru bir adım atmıştı.

Daguenet, «Hadi, hoşçakal,» dedi. «Git bakalım senin boynuzlunun yanına.»

Nana, «Ne diye boynuzlu diyorsun ona?» diye sordu.

«Boynuzlu da ondan!»

Nana pek ilgilenmişti, yine gelip sırtını duvara dayadı, «Ya, öyle mi?» dedi.

«Ne yani? Haberin yok muydu bundan? Kont'un karısı Fauchery ile yatıyor, şekerim... Yazlıkta başlamış olacak bu ilişki... Biraz önce buraya gelirken Fauchery de benim yanımdaydı. Sonra ayrılıp gitti. Bu akşam kadınla Fauchery'nin evinde buluşacaklar galiba. Bir de yolculuk hikâyesi uydurmuşlar.»

Nana pek heyecanlanmıştı. Hiç ses çıkarmadan, öylece duruyordu. Sonunda ellerini dizlerine vurarak, «Ben de anlamıştım zaten,» dedi. «Kadını son kez yolda görür görmez bir bakışta anlamıştım bunu... Namuslu bir kadın sözde, üstelik kocasını o Fauchery olacak serseriyle aldatıyor! Fauchery de ona epey kötü şeyler öğretir.»

Daguenet art düşünceli bir tavırla, «Yok canım, kadın lik kez yapmıyor ki bunu,» dedi. «Bu işleri belki Fauchery kadar biliyordur o.»

Bunun üzerine, Nana öfkeyle bağırdı: «Aşkolsun yani!.. Bu kibarların dünyası da yaman ha! Ne pis insanlar Tanrım!»

O sırada elleri şişelerle dolu bir garson, yine, «Bağışlayın,» diyerek onları yardı. Daguenet Nana'yı kendine doğru çekti, bir süre elinden tuttu. Sesine kadınların pek hoşlandıkları o yumuşak, o okşayıcı anlamı vererek, «Hadi sevgilim, hoşçakal... Seni hep seviyorum, bilmiş ol,» dedi.

Nana elini onun elinden çekti. Tam o sırada salonun kapısını titretmekte olan «bravo» sesleri, çığlıklar arasında, «Budala! Her şey bitti artık...» dedi, «ama zararı yok. Bugünlerde bir uğrayıver bana. Konuşuruz.» Sonra birden ciddileşerek, başkaldıran, namuslu bir kadın gibi davrandı. «Demek boynuzlunun biri o ha?.. İnanın, azizim, hoş şey değil bu. Boynuzlulardan her zaman iğrenmişimdir ben.»

Sonunda küçük odaya girdiği zaman Muffat'nın boynu bükük bir halde, dar bir divanın üstüne otur-

muş olduğunu gördü. Yüzü bembeyazdı, elleri sinirden titriyordu. Ona hiç sitem etmedi. Nana ise altüst olmuştu, acımayla nefret arasında bocalamaktaydı. Kötü bir kadın bu zavallı adamcağızı böyle rezilce aldatıyordu ha? Kont'u avutmak için onun boynuna sarılmak geldi içinden. Öte yandan da Kont hak etmişti bunu, kadınlara karşı pek aptalca davranıyordu çünkü. Gerçeği öğrensindi böylece! Bununla birlikte, acıma duygusu baskın çıktı. Önceden, istiridyeleri yedikten sonra, Kont'u başından savmayı kararlaştırmıştı, ama bunu yapmadı. Café Anglais'de bir çeyrek saat bile kalmadılar, oradan çıkıp Nana'nın Haussmann Bulvarındaki evine gittiler. Saat on birdi. Gece yarısı olmadan Nana onu şöyle incitmeden başından savmanın yolunu bulurdu elbet. Kapıdan girince her olasılığa karşı Zoé'ye, «Ona göz kulak ol,» diye buyurdu. «Öteki benim yanımda olduğu sürece, söyle ona da gürültü yapmasın.»

«İyi ama, nereye alayım onu, hanımcığım?»

«Mutfakta oturt, böylesi daha güvenli olur.»

Muffat odada redingotunu çıkarmaya başlamıştı bile. Ocakta büyük bir ateş yanıyordu. Pelesenk mobilyalarıyla kurşunî zemin üzerine kocaman çiçek işlemeli Şam ipeklisi kaplı koltuklarıyla, perdeleriyle hep aynı odaydı bu. Nana iki kez bu odayı yeniden döşemeyi düşünmüştü. Birincisinde eşyayı, perdeleri siyah kadifeden yaptırmak istemiş, ikincisinde de pembe fiyonklu beyaz saten kullanmayı düşünmüştü, ama Steiner «evet» der demez, bu işe gidecek parayı ondan isteyip alıyor, sonra yiyordu. Bu arada yalnızca ocağın önü için bir kaplan postuyla, tavan için billûr bir gece lâmbası alabilmişti.

İkisi de odaya kapandıktan sonra Nana, «Ben yatmayacağım, uykum yok çünkü,» dedi.

Kont artık görülmekten korkmayan bir erkek tavrıyla, onun her dediğini yapıyordu. Tek düşüncesi, onu kızdırmamaktı.

Ama, gidip ateşin karşısına oturmadan önce, yine de ayakkabılarını çıkardı. Nana'nın zevk aldığı şeylerden biri de aynalı dolabın karşısına geçip soyunmaktı. Aynanın içinde baştan ayağa kadar, kendini olduğu gibi görebiliyordu. Gömleğine varıncaya kadar çıkarıyor, sonra da çırılçıplak kalarak kendinden geçiyor, aynada uzun uzun vücudunu seyrediyordu. Kendi vücuduna kendisi de âşıktı sanki; ipek gibi tenine, belinin o çevik, hoş çizgisine bayılıyordu. Ciddî bir tavır takınıyor, dikkat kesiliyor, kendi kendine karşı beslediği sevgiye dalıp gidiyordu. Çoğu zaman berberi de onu bu kılıkta bulmaktaydı; Nana başını çevirip ona bakmıyordu bile. Bunun üzerine Muffat kızıyor, Nana da onun bu haline şaşıyordu. Ne oluyordu ona sanki? Başkaları için yapmıyordu ki bunu, kendisi için yapıyordu.

O akşam Nana vücudunu daha iyi görmek istediği için apliklerdeki altı mumu da yaktı. Tam gömleğini çıkaracağı sırada, durdu. Aklını kurcalayan bir şey vardı. Bir soru dudaklarının ucuna kadar gelmişti.

«*Figaro*'daki yazıyı okumadın mı? Gazete masanın üstünde bak,» dedi.

Daguenet'nin gülüşünü yine anımsıyordu; içine bir kurt düşmüştü. Bu Fauchery kendisiyle alay ettiyse, acısını çıkaracaktı ondan.

Kayıtsız bir tavır takınarak, «Söylendiğine göre bu yazıda benden sözediliyormuş. Sen ne dersin, sevgilim, ha?» diye sordu.

Sonra gömleğini çıkardı, Muffat yazıyı okuyup bitirsin diye beklerken öylece, çırılçıplak durdu. Muffat yazıyı ağır ağır okuyordu. Fauchery'nin *Altın Kanatlı Sinek* başlıklı bu yazısı, dört beş kuşaklık bir sarhoşlar ailesinden doğma bir kaldırım yosmasının öyküsüydü. Soydan geçme uzun bir yoksullukla, ayyaşlıkla kanı bozulmuş olan bu kız, bu yüzden cinsel

isteklerinin tutsağı olmuştu. Paris'in kenar mahallelerinden birinde, kaldırımlar üzerinde büyümüştü. Uzun boylu, güzel bir kadındı. Tıpkı gübrelikte yetişen bir çiçek gibi, çok güzel bir teni vardı. Kendisi birtakım serserilerden, feleğin sillesini yemişlerden doğmuştu ya, şimdi de onların öcünü alıyordu. Onun yüzünden, halkta başgöstermiş bulunan ahlâk bozukluğu şimdi kibarlar arasına da yayılıyor, onu da kokuşturuyordu. Bu kız elinde olmaksızın, doğal bir felâket, yıkıcı bir güç haline geliyor; kar gibi bacaklarının arasında bütün Paris'in ahlâkını bozup herkesi baştan çıkarıyordu. Yazının sonunda da başlığın ne anlama geldiği ortaya çıkıyordu. Bir kıyaslamaydı bu; güneş gibi altın renkli bir sinek bir çöp yığınının üzerinden kalkıyor, yollar boyunca bırakılmış leşlerin üzerinden ölümü alıp vızıldayarak, dans ederek, değerli taşlar gibi parıltılar saçarak pencerelerden sarayların içine giriyor, erkeklerin üzerlerine kondu mu onları zehirleyiveriyordu.

Muffat başını kaldırdı. Gözlerini ateşe dikmişti. Nana, «Ee, ne dersin?» diye sordu.

Muffat yanıtlamadı. Yazıyı yeniden okumak istermiş gibi bir tavır takındı. Başından omuzlarına doğru buz gibi bir şeyler indiğini hissediyordu. Yazı pek şeytanca yazılmıştı, içinde kıvrak cümleler, beklenmedik sözcük oyunları, ilginç kıyaslamalar vardı. Kont yazıyı okuyunca çok şaşırmıştı. Çünkü bu yazı, içinde aylardan beri deşmek istemediği ne varsa hepsini harekete getirmekteydi.

Bunun üzerine, başını kaldırıp baktı. Nana dalmış, kendi vücudunu büyük bir zevkle seyrediyordu. Boynunu eğiyor, sağ kalçasının üstündeki kahverengi, küçük bir bene aynada dikkatle bakıyordu. Sonra ona parmağının ucuyla dokunuyor, geriye doğru eğilerek beni daha fazla açığa çıkarıyor, onun tam burada oluşunu galiba çok tuhaf, çok güzel buluyordu. Sonra bu işten hoşlanarak, ahlâksız bir çocuk

gibi meraka kapılarak, vücudunun başka taraflarını da incelemeye başladı. Aynada kendini görünce her zaman şaşırıyordu. Ergenliğe vardığını yeni anlamış bir genç kız gibi şaşkın, tutkulu bir hali vardı. Tombul bir Venüs'ü andıran gövdesini daha da genişletmek için kollarını açtı; belini yana döndürerek kendisini arkadan, karşıdan seyretti. Göğsünün yandan görünüşüne, kalçalarının yuvarlaklığına uzun uzun baktı. Sonunda da, pek hoşlanmış gibi, garip bir oyuna başladı. Dizlerini açmış, tıpkı göbek atan bir dansöz gibi belini kıvırıyor, bir yandan da durmadan titriyordu.

Muffat onu seyrediyordu. Bu hali onu korkutmaktaydı. Gazete elinden düşmüştü. Her şeyi apaçık görmekte olduğu şu anda, kendi kendinden nefret ediyordu. Evet; üç ay içinde Nana, hayatını yozlaştırmıştı. Kont şimdi kendisini, varlığından kuşku bile duymadığı birtakım pislikler yüzünden, iliklerine kadar bozulup kokmuş hissediyordu. Artık ondaki her şey çürüyecekti. Bir an için, bu hastalığın yapacağı kötülükleri kavrar gibi oldu. Bu kokuşmanın yol açtığı karışıklığı gördü, kendisi zehirlenmiş, ailesi mahvolmuş, toplumun bir köşesi çatırdamaya, yıkılmaya başlamıştı. Kont da başını çeviremediğinden gözlerini dikmiş ona bakıyor, benliğini onun çıplaklığının verdiği tiksintiyle doldurmak istiyordu.

Nana artık kımıldamıyordu. Kolunun birini ensesinin arkasına atmış, bir eliyle ötekini tutmuş, dirseklerini açarak başını arkaya doğru eğiyordu. Muffat bir bakışta onun yarı kapalı gözlerini, aralık duran ağzını, sevdalı sevdalı gülen yüzünü görmekteydi. Geriden de, genç kadının çözülmüş olan topuzu, sırtını bir dişi aslan postu gibi kaplıyordu. Hafifçe arkaya bükülmüş, göğsünü germiş, böylelikle bir savaşçı kadını andıran taş gibi göğüslerini, sağlam yapılı belini olduğu gibi açığa çıkarıyordu. İpek gibi parlak teninin altında, kaslarının güçlü olduğu sezil-

mekteydi. Omuzla kalçanın belli belirsiz dalgalandırdığı ince bir çizgi, dirseklerin hizasından ayaklarına inmekteydi. Muffat yandan gördüğü bu çok hoş yüzü, yaldızlı ışıklara gömülmüş bu sarışın kadın teninin güzel kıvrımlarını, mum alevinin ipek gibi parıldattığı bu yuvarlaklıkları seyretmekteydi. Eskiden kadınlara karşı beslediği nefreti, kutsal kitaplarda yabanıl bir hayvan gibi kokan, şehvet düşkünü bir canavar gibi anlatılan yaratığı düşünüyordu. Nana'nın kızıla çalan ayvatüyleri vücudunu bir kadifeye benzetiyordu. Bir kısrağı andıran kaba etleriyle kalçalarında kadınlığını gıcıklayıcı bir tarzda gölgelendiren ve üzerlerinde derin yarıklar bulunan tombul şişkinliklerde hayvanı anımsatan bir yan vardı. Acı kuvvet kadar bilinçsiz bir hayvandı bu, yalnız kokusu bile dünyayı altüst etmeye yetiyordu. Muffat büyülenmiş, kafasına vazgeçilmesi olanaksız bir düşünce yerleşmiş gibi boyuna bakıyordu. Öyle ki, artık bu görüntüyü görmemek için gözlerini kapadığı zaman bile bu hayvan karanlıkların derinliğinden yine çıkıverdi. Daha büyümüş, korkunçlaşmış, duruşunu daha da abartmıştı. Şimdi bu hayvan orada, gözlerinin önünde, etinin içindeydi, bundan da kurtulamayacaktı hiçbir zaman.

O sırada Nana kendi içine kapanmaya, büzülmeye başladı. Bütün organlarından bir sevgi ürpertisi geçmişti sanki. Gözleri nemlenmiş, benliğini daha iyi hissetmek için küçüldükçe küçülüyordu. Sonra ellerini çözdü, vücudu boyunca bunları göğüslerine kadar indirdi, göğüslerini de sinirli bir kavrayışla ezdi. Başını arkaya atarak göğsünü ileriye çıkardı. Bütün vücudunu okşayarak, zevkten erirmiş gibi, yanaklarını cilveli bir biçimde sağlı sollu, omuzlarına sürdü. Hırsla aralanmış ağzından, vücuduna doğru, istek dolu bir soluk çıkıyordu. Dudaklarını uzattı, koltuk altına yakın bir yerinden kendi kendini uzun uzun öptü. Bir yandan da aynadaki öbür Nana'ya bakıp

gülüyordu. O da kendi kendini böylece öpmekteydi.

Bunun üzerine Muffat hafif hafif, uzun uzun içini çekti. Bu tek başına zevklenme sahnesi onu çileden çıkarıyordu. Birden, sanki sert bir rüzgâr esmiş gibi, benliğinde ne varsa silinip süprülüverdi. Hoyrat bir hareketle Nana'yı kavradığı gibi halının üzerine attı.

Nana, «Bırak beni, canımı acıtıyorsun!» diye bağırdı.

Muffat yenildiğini anlıyordu. Nana'nın aptal, iğrenç, yalancı olduğunu biliyordu, ama zehirli bile olsa, yine onu istemekte, arzulamaktaydı.

Muffat bırakıp da ayağa kalkabildiği zaman Nana öfkeli öfkeli, «Amaaan! Çok saçma şey bu yaptığın,» dedi.

Yine de sakinleşti. Şimdi Kont gidecekti artık. Üzerine dantelli bir gecelik giydikten sonra gelip yere, ateşin karşısına oturdu. En sevdiği yerdi burası. Yine Fauchery'nin yazısı hakkında düşüncesini sorunca, Muffat kendi başına bir iş açmamak için, kaçamak yanıtlar verdi. Zaten Nana da, «O Fauchery vız gelir, tırıs gider bana,» dedi. Sonra uzun zaman sustu, Kont'u sepetlemek için bir yol düşündü. Yalnız, nazik bir biçimde yapmak istiyordu bunu; çünkü ne de olsa iyi kalpli bir kızdı, birisini üzeceğini düşününce kendisi de üzülüyordu. Üstelik bu zavallı, boynuzluydu da; bu düşünce Nana'nın içinde bir acıma duygusu uyandırmıştı.

Sonunda, «Demek karın yarın sabah gelecek, ha?» dedi.

Muffat koltuğa uzanmıştı. Yorgun, uyuklar gibi bir hali vardı. Başıyla «evet» diye işaret etti. Nana'nın kafası durmadan işliyor, bir yandan da ciddî bir tavırla ona bakıyordu. Dantellerini köpük gibi buruşturarak bir bacağını altına alıp öyle oturmuş, çıplak ayaklarından birini iki elinin arasında tutuyordu. Mekanik bir hareketle de ayağını sürekli evirip çevirmekteydi.

«Evleneli çok oldu mu?» diye sordu.

Kont, «On dokuz yıl oldu,» diye yanıtladı.

«Ya?.. Karın iyi bir kadın mı? Geçinebiliyor musunuz?

Kont sesini çıkarmadı. Sonra sıkılgan bir biçimde, «Bu konudan sözetme, diye rica etmiştim hani sana,» dedi.

Nana içerlemişti, «Neden yani?» diye bağırdı. «Karının sözünü ettimse, onu yemedim ya... Bana bak, dostum, bütün kadınlar aynı soydandır... Al birini, vur öbürüne...»

Aşırıya kaçmış olmaktan korkarak, durdu. Yalnız, kendisini pek iyi yürekli sandığı için, üstün bir tavır takındı. Bu zavallı adamı idare etmek gerekirdi, değil mi ya? Zaten aklına hoş bir şey de gelmişti, bunu kafasında evirip çevirirken gülümsüyordu. Sözünü sürdürerek, «Bana bak,» dedi, «Fauchery'nin senin hakkında anlattığı şeyleri söylemedim sana... Ne yılan gibi adam, Tanrım! Ona içerlediğim falan yok ha, yazdığı yazıda gerçek payı var çünkü; ama, yine de yılan gibi herif o.»

Sonra daha fazla gülmeye başladı. Ayağını bırakarak gelip göğsünü Kont'un dizlerine dayadı.

«Ne diyor bu Fauchery, biliyor musun? İnanarak, bilerek söylüyor ki sen karınla evlendiğin zaman, daha önce hiçbir kadınla yatmamışsın, öyle mi? Doğru mu bu?»

Bir yandan da «hadi söylesene» demek istermiş gibi Kont'un yüzüne bakıyordu. Ellerini onun omuzlarına kadar çıkarmış, ağzından bu itirafı almak için onu bakışlarıyla sıkıştırıyor, sarsalıyordu.

Sonunda Kont ciddi bir tavırla, «Evet, öyleydi,» diye yanıtladı.

Bunun üzerine Nana çılgınca bir gülmedir tuttu, yeniden onun ayakları dibine yuvarlanarak, bir yandan tokatlar indirip öbür yandan da kesik kesik, «Yok canım, bak bu olağanüstü işte, yamansın doğ-

rusu... Dünyada belki yalnız sen yapmışsındır böyle bir işi...» dedi. «Düşünsene yavrucuğum, kimbilir ne enayice bir tavrın vardı o zaman! Bir erkek bu işleri bilmedi mi o kadar gülünç olur ki! Keşke yanınızda olsaydım da halinizi görebilseydim!.. İşler yolunda gitti mi? Anlat, ne olur! Hadi, anlat bakayım.»

Sonra ona sorular yağdırdı, her şeyi sordu, bütün ayrıntıları öğrenmek istedi. Birden fışkıran kahkahalarla, çok candan gülüyordu. Gömleği kayıp ayrılmış, teni ocakta yanmakta olan ateşle yaldızlanmıştı. Öyleki, sonunda Kont, azar azar, gerdeğe girdiği gecenin bütün ayrıntısını anlattı ona. Artık rahatsızlık falan hissettiği yoktu. Deyim yerindeyse, «bekâretini nasıl kaybettiğini» anlatmaktan sonunda kendisi de zevk duymaya başlamıştı. Yalnız, içinde kalmış olan bir utanç artığıyla, sözlerini biraz seçerek konuşuyordu. Genç kadının merakı kabarmıştı bir kez, Kontes Sabine hakkında da sorular sordu ona. Kont'un anlattığına göre, karısının vücudu çok güzeldi, ama bir buz parçasıydı sanki.

Sonunda çekingen bir tavırla, «Neyse, kıskanmana neden yok, hadi,» dedi.

Nana artık gülmüyordu. Sırtını ateşe çevirerek yine eski yerine oturdu, iki elini birleştirerek dizlerini çenesinin altına getirdi. Sonra ciddî bir tavırla, «Dinle, azizim,» dedi. «Bir erkeğin ilk gece karısının önünde acemi tavırlar takınması hiç doğru değildir.»

Kont şaşırmıştı. «Neden?» diye sordu.

Nana bilgiç bilgiç, ağır ağır: «İşte öyle,» dedi. Ukalâca başını sallıyordu. Sonunda daha açık konuşmayı kabullendi: «Bak,» dedi, «bu işlerin nasıl olduğunu bilirim ben... Kadınlar aptal erkeklerden hoşlanmazlar. Bir şey söylemezler elbet, utanç duygusu denen bir şey vardır çünkü... Ama, şunu iyi bil ki, bu konu üzerine de uzun uzun düşünürler. Erkeğin bilgisiz olduğunu anlayınca eninde sonunda işlerini başka yerde görürler... Anladın mı şimdi, şekerim?»

Kont anlamaz görünüyordu. Bunun üzerine, Nana daha açık konuştu. Bir anne gibi, bu dersi ona yalnızca iyi yürekli bir arkadaş olarak veriyordu. Kont'un boynuzlu olduğunu öğreneli beri bu sır onu rahatsız etmekteydi, kendisiyle bu konuyu konuşmak için çılgınca bir istek duyuyordu.

«Üstüme düşmeyen işlerden sözediyorum, ama bunları söyleyişim herkesi mutlu görmek isteyişimdendir,» dedi. «Konuşuyoruz sonunda, değil mi ya? Bana her şeyi dosdoğru söyle bakayım.» O sırada, duruşunu değiştirmek için sustu. Sırtı ateşten yanmaya başlamıştı çünkü.

«Amma da sıcak oldu!» dedi. «Sırtım pişti... Dur bakayım, şimdi de karnımı pişireyim biraz... Ağrıya sızıya da iyi gelir hem bu.» Ayaklarını altına alıp göğsü ateşten yana gelecek şekilde döndükten sonra sürdürdü: «Söyle bakayım bana, artık karınla hiç yatmıyor musun sen?»

Muffat onun bir kavga çıkarmasından çekinerek, «Hayır,» dedi.

«Peki, onun odun gibi bir şey olduğuna inanıyor musun gerçekten?»

Kont başını eğerek «evet» anlamında bir hareket yaptı.

«O halde, bunun için mi seviyorsun beni?.. Söyle! Kızmam, kaygılanma.»

Kont başıyla aynı hareketi yineledi.

Nana, «Pekâlâ,» dedi. «Anlamıştım zaten. Vah yavrum vah!.. Halamı tanırsın, değil mi? Geldiği zaman söyle ona da, evinin karşısındaki manavın öyküsünü anlatsın sana... Bu manavın başına ne gelse iyi?.. Bu ateş de amma kızdı ha! Dur yine döneyim de bu kez sol yanımı pişireyim.» Aleve kalçasını dönerken pembe gördüğü için sevinçli, bu kez kendisiyle eğlenmeye başladı. «Tıpkı bir kaza benziyorum, değil mi? Şişe geçirilip kızartılan bir kaza, yani...

Durmadan dönüyor, dönüyorum. Kendi yağımla kavrulup pişiyorum.»

Yine katıla katıla gülmeye başlamıştı, ama tam o sırada birtakım sesler, açılıp kapanan kapıların gürültüsü işitildi. Muffat şaşırmıştı, «Ne oluyor?» der gibi Nana'nın yüzüne baktı. Nana ciddileşti, kaygılı bir hali vardı.

«Yine Zoé'nin kedisi olacak,» dedi. «Pis hayvan, her şeyi kırıyor!»

Birden aklına geldi, saat gecenin yarımı olmuştu. Bu boynuzluyu mutlu etmeye çalışmak da nereden aklına gelmişti sanki? Öteki eve geldiğine göre, Kont'u yollamak gerekirdi, hem de çabuk tarafından.

Kont onun bu sevimli halini görerek pek keyiflenmişti, «Ne diyordun?» diye sordu.

Nana onu sepetlemek istediği için birden değişiverdi; kaba, sert bir tavır takınarak, «Ha,» dedi, «manavla karısını anlatıyordum sana... Bunlar evlendikten sonra birbirlerine hiç değmemişler bile!.. Ama, kadın da bu işe pek düşkünmüş, anlıyor musun? Herif enayi olduğundan bunu farketmemiş... Öyle ki, kadını odun gibi duygusuz sanıp başlamış zevklerini dışarıda aramaya, birtakım sürtüklerle düşüp kalkmaya. Onlar da adama her türlü korkunç zevki vermişler. Öte yandan kadın da, kocası olacak o salaktan daha kurnaz delikanlılarla kırmadık ceviz bırakmamış... Karı koca anlaşamadılar mı, sonu böyle olur işte. Çok iyi bilirim bu işleri ben!»

Muffat'nın rengi uçmuştu. Nana'nın bu üstü kapalı sözlerle ne demek istediğini sonunda anladı, onu susturmak istedi. Yalnız, ötekinin çenesi açılmıştı bir kez. «Aman! Kafamı ütüleme!» dedi. «Siz erkekler biraz akıllı olsanız, karılarınıza karşı bize davrandığınız kadar nazik davranırsınız; karılarınızda bir parçacık akıl olsaydı, onlar da sizi elden kaçırmamak için, bizim sizleri elde etmek için katlandığımız kadar zorluğa katlanırlardı... Bütün bunlar numara...

İşte, yavrum, kulağına küpe olsun bu senin.»

Kont sertleşerek, «Namuslu kadınlardan sözetme, onları tanımazsın sen,» dedi.

Nana birden dizleri üstünde doğruluverdi:

«Ben mi tanımıyorum onları?» dedi. «O senin namuslu dediğin kadınların hiçbiri sağlam ayakkabı değildir! Her birinin bir kirli çamaşırı vardır mutlaka! Benim gibi kendisini olduğu gibi gösterecek bir tanesi varsa söyle bakalım erkeksen... Namuslu kadınlar, ha? Güleyim bari! Beni çıldırtma, sonradan söylediğime pişman olacağım şeyleri sana söylemek zorunda bırakma beni.»

Kont yanıt yerine boğuk bir sesle bir küfür savurdu. Bu kez de Nana kireç gibi oldu. Bir ara hiç ses çıkarmadan Muffat'nın yüzüne baktı. Sonra kesin bir sesle sordu:

«Peki karın seni aldatsa ne yaparsın?»

Kont gözdağı veren bir hareket yaptı.

«Ya ben seni aldatsam peki?»

Kont omuzlarını silkerek, «Adam sen de, o iş başka,» diye mırıldandı.

Nana'nın kötü bir amacı yoktu kuşkusuz. Daha söze ilk başladığı andan beri, boynuzlu olduğunu Kont'un yüzüne söylemek isteğine karşı koyuyordu. Onu sâkin sâkin bu konuda sorguya çekmek istiyordu yalnızca. Kont da onun sabrını tüketiyordu, bir son vermek gerekliydi bu işe.

«Öyleyse, yavrum, senin burada ne işin var, anlayamıyorum,» dedi. «Tam iki saattir kafamı ütülüyorsun... Kalk git karının yanına, çünkü Fauchery ile işi pişirmekte o şimdi. Evet, evet, Rue Taitbout ile Rue de Provence'ın birleştiği köşedeki evde... Adresi de veriyorum sana, gördün ya.»

Bunun üzerine, Muffat'nın kafasına balyoz yemiş bir sığır gibi sallana sallana ayağa kalktığını görünce, zafer kazanmış bir tavırla, «İyi be!» dedi, «namuslu kadınlar da işe karışıp âşıklarımızı elimizden alır-

larsa halimiz ne olur bizim?.. Çok parlak bu namuslu kadınların yaptıkları!»

Sözüne devam edemedi. Kont korkunç bir hareketle Nana'yı upuzun yere yıkmıştı. Onu susturmak için de, başını ezmek üzere ökçesini kaldırmıştı. Nana bir an büyük bir korkuya kapıldı. Kont ise, gözleri hiçbir şeyi görmeyerek, odanın içinde çılgın gibi dolaşmaya başlamıştı. Boğazına bir yumru tıkılmış gibi susmaktaydı; korkunç üzüntüsü yüzünden sarsılmıştı. Onun bu hali Nana'ya pek dokundu, gözleri yaşardı neredeyse. Derin bir pişmanlık duyuyordu. Bu kez de sağ yanını pişirmek için ateşin karşısında büzülerek onu avutmaya başladı:

«Yemin ederim ki senin haberin var sanıyordum, sevgilim,» dedi. «Yoksa sözeder miydin hiç bundan!.. Hem sonra, aslı da yoktur belki. Ben de mutlaka doğrudur demiyorum hani. Öyle kulağıma çalındı, herkes de bunun sözünü ediyor, ama bu bir şeyi kanıtlamaz ki... Yazık, üzülme bu kadar, canım. Ben erkek olsam kadınlara metelik vermezdim! Soylusu da, basiti de hep aynı soydandır bu karı milletinin. Hepsi de yalnız zevklerini, eğlencelerini düşünürler.»

Nana Kont'a inen darbeyi daha az acı hale getirmek için özverili bir tavır takınarak kadınlara yükleniyordu, ama Kont'un onu dinlediği, söylediklerini işittiği yoktu. Bir yandan dolaşırken, öbür yandan ayakkabılarıyla redingotunu giymişti. Daha bir süre odada gezindi. Sonra, sanki son anda kapıyı bulabilmiş gibi, son bir hamleyle çıkıp gitti. Nana çok içerlemişti.

Yalnız kalmıştı, ama yine de yüksek sesle, «Hadi güle güle,» dedi. «Amma da nazik adammış ha!.. Biz de adam yerine koyduk da söz söyledik ona!.. Boşuna yırtınmışım meğer! Kendimi ilk toparlayan ben oldum, az da özür dilemedim hani. Zaten burada durdukça canımı da sıkıyordu ya!»

Hoşnut olmadığı her halinden belliydi. Oturmuş,

iki eliyle bacaklarını kaşıyordu. Sonunda kararını vermiş gibi, «E! Ne yapayım yani! Boynuzluysa suç bende mi?» dedi.

Ateşin karşısında her yanını pişirip bir bıldırcın gibi sıcacık hale geldikten sonra gidip yatağına girdi. Sonra da zili çalarak, Zoé'ye mutfakta beklemekte olan öteki erkeği getirmesini söyledi.

Muffat dışarıya hızlı hızlı yürüdü. Biraz önce yine sağanak halinde yağmur yağmıştı. Kont çamurlu kaldırım taşları üzerinde kayıyordu. Mekanik bir hareketle başını kaldırıp havaya bakınca, ayın önünde koşuşan koyu, siyah bulut parçaları gördü. O saatte Haussmann Bulvarından pek az kimse geçmekteydi. Karanlık köşeleri arıyarak, saçma sapan birtakım sözler geveleyerek, Opera binasının inşaat şantiyesi boyunca ilerledi. Yalan söylüyordu bu karı! Bu yalanı aptallığından, acımasızlığından uydurmuştu! Onu ayağı altına aldığı sırada, kafasını da kıracaktı. Çok utanç verici bir şeydi bu! Bir daha Nana'nın yüzüne bakmayacak, elini eline değdirmeyecekti. Yoksa, alçakların alçağı desinlerdi ona! Sonra da kurtulmuş gibi, derin derin soluk aldı. Bu çırılçıplak, aptal canavar, ateşin karşısında kaz gibi pişerken, Kont'un kırk yıldan beri saygı beslediği ne varsa hepsine kara çalmıştı! Şimdi ay ortaya çıkmıştı. Tenha sokak beyaz bir ışıkla aydınlandı. Kont korktu, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Birden umutsuzluğa kapılmış, çılgına dönmüştü. Uçsuz bucaksız bir boşluğa yuvarlanmış gibiydi.

«Tanrım, her şey bitti artık,» diye kekeledi. «Artık hiçbir şey kalmadı!»

Bulvarlarda, geç kalmış olanlar adımlarını sıklaştırıyorlardı. Kont sâkinleşmeye çalıştı. Bu karının anlattığı yalan, ateş gibi yanan başının içinde yeniden başlıyordu hep. Olayları şöyle bir tartmak isteğindeydi: Karısı, Chezelles'lerin şatosundan sabah gelecekti. Ama, aslında Paris'e bir gün önce gelip ge-

ceyi bu herifin evinde geçirmesine hiçbir engel yoktu. Fondettes'teki konuklarının çeşitli ayrıntılarını şu anda hatırlıyordu. Bir akşam Sabine'i ağaçların altında yakalamıştı. Karısı o kadar heyecanlıydı ki, yanıt verememişti. Herif de oradaydı. Şu halde, karısı bu anda onun evinde olabilirdi pekâlâ. Kont bu konu üzerinde düşündükçe bu, olabilirmiş gibi geliyordu ona. Sonunda da bu olayı doğal, hattâ doğru bulmaya başladı. Kendisi bir orospunun evinde soyunurken, karısı da zamparasının odasında soyunuyordu. Bundan daha basit, daha mantıklı bir şey olamazdı. Bu biçimde yargıya varırken, soğukkanlılığını da kaybetmemeye çalışıyordu. İçinde, şehvetin çılgınlığına yuvarlanmış gibi bir duygu vardı. Bu duygu genişledikçe genişliyor, bütün çevresindeki dünyayı kaplıyor, sürükleyip götürüyordu. Peşini ateş gibi hayaller kovalamaktaydı. Nana'nın çıplaklığını düşünürken aklına birden Sabine'in çırılçıplak hali geldi. İki kadını da aynı istek soluğu içinde, aynı hayâsızlıkla birbirine yaklaştıran bu hayal karşısında sendeledi. Caddeden geçen bir araba az daha ezecekti onu. Bir kahveden çıkmış olan kadınlar gülüşerek ona sürtünüyorlardı. Bunun üzerine, bütün çabasına karşın yine ağlamaya başladı. Herkesin önünde hıçkırmak istemediği için, boş ve karanlık bir sokağa daldı. Rue Rossini'ydi burası. Kont da, sessizliğe gömülmüş evlerin önünden ilerleyerek, çocuk gibi durmadan ağladı.

Boğuk bir sesle, «Bitti artık, hiçbir şey kalmadı, hiçbir şey!» diyordu.

Öylesine boğula boğula ağlıyordu ki, gidip sırtını bir kapıya dayadı, yüzünü de ıslak avuçlarının içine aldı. Sonra, bir ayak sesi işittiği için oradan uzaklaştı. Utançla karışık bir korku duymaktaydı; bu yüzden de, tıpkı geceleri sokaklarda kötü amaçlarla dolaşan bir serseri gibi, kalabalıktan kaçıyordu. Kaldırımda birilerine rastladığı zaman kaygısız bir tavır

takınmaya çalışıyordu. Başına gelenleri halinden okuyacaklarmış gibi bir his vardı içinde. Rue de la Grange Batelière'den ta Rue de Faubourg Montmartre'a kadar ilerlemişti. Parıldayan ışıkları görünce, yine gerisin geriye döndü. Belki bir saat, hep en karanlık köşeleri arıyarak, mahallenin içinde dolaşıp durdu. Bir amacı vardı kuşkusuz, ayakları da, dolambaçlı yollardan geçmekle birlikte, yine kendiliklerinden ve sabırla, bu amaca doğru ilerliyorlardı. Sonunda bir köşebaşına gelince başını kaldırıp baktı. Gelmişti. Rue Taitbout ile Rue de Provence'ın birleştiği köşeydi burası. Beyninin o acılı uğuldayışı içinde, buraya tam bir saatte gelebilmişti. Beş dakikada da gelebilirdi. O sırada bir olayı anımsadı. Geçen ay bir sabah Fauchery'nin evine gelmiş, Tuileries Sarayında verilen bir balo için yazdığı yazıdan ötürü teşekkür etmişti ona: Gazeteci, yazısında kendisinden de sözetmişti çünkü. Fauchery'nin oturduğu daire zemin katla birinci kat arasındaydı. Dört köşe küçük pencereleri bir mağazanın kocaman tabelâsı arkasından kısmen görülüyordu. Soldaki sonuncu pencere güçlü bir ışık çizgisiyle ortadan kesilmişcesine aydınlıktı. Aralık duran perdelerin arkasından vuran bir lâmba ışığıydı bu. Kont gözlerini bu ışık çizgisine dikerek öylece kaldı; dalgındı, bir şeyler olsun diye bekliyordu.

Ay yok olmuştu, mürekkep gibi kapkara gökten şimdi buzlu bir çisenti yağıyordu. Trinité Kilisesinin kulesindeki saat ikiyi çaldı. Rue de Provence ile Rue de Taitbout, havagazı lâmbalarının uzaklarda kaybolup giden parlak lekeleriyle, sarı bir buğunun içine gömülmüşlerdi. Muffat kımıldamıyordu. Fauchery'nin odasıydı burası, anımsıyordu şimdi. Duvarlara kırmızı pamukludan ucuz kumaşlar gerilmişti, odanın sonunda XIII. Louis stilinde bir karyola vardı. Lâmba sağda, ocağın üstünde olmalıydı. Yatmış olacaklardı herhalde, çünkü pencerenin önünden hiçbir gölge

geçmiyor, ışık çizgisi bir kandilin parıltısı gibi kımıldamadan duruyordu. Kont ise, başını hep havaya kaldırmış, kafasında bir şeyler tasarlıyordu. Gidip kapıyı çalacak, kapıcının bağırıp çağırmasına aldırmadan yukarıya çıkacak, omuzuyla dayandığı gibi kapıları çökertecek, ikisini de, daha birbirlerinin kollarından ayrılmaya vakit bulamadan yatakta bastıracaktı. Yanında silâh bulunmadığını düşününce bir an duraladı. Sonra, «Boğarım onları,» diye düşündü. Tasarısını kafasında evirip çevirerek daha da bütünlüyordu, iyice emin olmak için bir şeyler, bir belirti bekliyordu.

Tam şu sırada pencerede bir kadın gölgesi görünürse, kapıyı çalacaktı. Sonra, «Ya aldanıyorsam?» diye düşündükçe eli, ayağı buz kesiliyordu. O zaman ne söyleyecekti? Bu kez aklında kuşkular yer etmeye başlıyordu. Karısı bu herifin evinde olamazdı; olanaksızdı, korkunçtu bu. Bununla birlikte, yine de orada dikilip duruyordu; benliğini yavaş yavaş bir uyuşukluk kaplıyor, kendisini gevşetiyordu. Gözlerini hep bir tek noktaya dikip uzun uzun beklemek yüzünden hayal görür gibiydi!

Derken, bir sağanak başladı. O sırada iki polis memuru da kendisine doğru ilerlediğinden, sığınmış olduğu kapının önünden ayrılmak zorunda kaldı. Polisler Rue de Provence'ta kaybolup gidince ıslanmış, soğuktan tir tir titrediği halde, yine eski yerine döndü. Işıklı çizgi hep öylece pencerenin üstünde durmaktaydı. Bu kez artık çekip gidecekti ki, pencerenin önünden bir gölge geçti. Yalnız, o kadar çabuk geçti ki, Kont aldandığını sandı; ama, hemen ardından birkaç kez daha, başka gölgeler koşuştular, odanın içinde bir hareket oldu. Kont yine kaldırımın üstüne mıhlanmış, midesinde dayanılmaz bir yanma hissediyor; işin içyüzünü anlamak için bekliyordu. Kol, bacak gölgeleri kaçışıyor, kocaman bir el, bir ibriği tutarak, bir yandan öbür yana gidiyordu. Kont be-

lirli olarak hiçbir şey seçememekteydi. Bununla birlikte, bir kadının saç topuzunu farkediyormuş gibi geldi ona. Sonra içinden, kendi kendisiyle tartışmaya başladı. Sabine'in saç modeline benziyordu bu; yalnız, ensesi fazlaca kalın gibi görünüyordu. Şu saatte Kont artık bir şey bilmiyordu, bir şey yapacak durumda da değildi. İçinde bulunduğu korkunç kararsızlık yüzünden midesi öylesine ağrıyordu ki, yoksul bir insan gibi titreyerek, sakinleşmek için kapıya sokuluyordu. Her şeye karşın gözlerini bir türlü bu pencereden ayıramadığı için, bir ahlâkçı gibi düşler kurmaya, öfkesi de bu düşler içinde erimeye başladı. Kendisini milletvekili olmuş, bir topluluğun karşısında konuşur, ahlâksızlığa karşı şiddetli sözler söyler, bu yüzden felâketler olacağını haber verirken görüyordu. O da Fauchery'nin o zehirli sinek hakkındaki yazısını yineliyor, çöküş dönemlerinde görülen bu gibi ahlâksızlıklarla, bir toplumun ayakta duramayacağını söylüyordu. Bunları düşününce biraz ferahladı. Yalnız, gölgeler kaybolmuştu. Yeniden yatmış olmalıydılar. O ise hâlâ bakıyor, boyuna bekliyordu.

Derken, saat üçü, sonra da dördü çaldı. Bir türlü gidemiyordu. Sağanak başlayınca kapının köşesine büzülüyor, bacakları sırılsıklam oluyordu. Artık sokaktan kimse geçmiyordu. Arasıra gözleri sanki karşıdaki ışık çizgisinden yanmış gibi kapanıyordu, ama bakışları sanki aptalca bir inatla, yine de bu çizginin üstüne dikilmişti. İki kez daha gölgeler, aynı hareketleri yineleyerek, pencerenin önünde koşuştu, aynı kocaman ibriğin gölgesi yine gelip geçti. İki seferinde de ortalık yine sakinleşti, lâmba gece kandili gibi sönük ışığını saçmaya devam etti. Bu gölgeler artıyordu herhalde. Zaten aklına gelen bir düşünce, harekete geçme anını geciktirerek Kont'u yatıştırmıştı. Sokak kapısının önünde durarak, karısının çıkmasını bekleyebilirdi pekâlâ. Çıkan kadının Sabine olup olmadığını hemen anlayacaktı. Bundan daha basit ne

vardı yani? Hem rezalet olmayacak, hem kendisinin içine güvenlik gelmiş olacaktı. Orada beklemesi yeterliydi. Benliğini altüst etmiş olan bir sürü karışık duygu arasında, şimdi ancak için için, bir öğrenme isteği duymaktaydı yalnızca. Yalnız, bu kapının önünde can sıkıntısından uykusu da gelmeye başlamıştı. Oyalanmak için, ne kadar zaman beklemesi gerektiğini hesaplamaya koyuldu. Sabine'in saat dokuza doğru garda olması gerekiyordu. Demek ki önünde dört buçuk saate yakın bir zaman vardı. Yüreği sabırla doluydu, artık şuradan şuraya gitmeyecekti. Gecenin karanlığında bu bekleyişinin sonsuza kadar süreceğini düşleyerek tuhaf bir zevk duyuyordu.

Birden penceredeki ışık çizgisi kayboluverdi. Bu çok basit olay onda beklenmedik bir felâket ve kafa bulandırıcı bir şey etkisi yarattı. Lâmbayı söndürmüşlerdi, uyuyacaklardı herhalde. Bu saatte de, akla yakın bir şeydi bu. Ama, Kont buna içerledi; çünkü bu karanlık pencere, onu ilgilendirmez olmuştu artık. Bir çeyrek saat daha baktı, sonra pencere onu yordu. Kapının önünden ayrılarak kaldırımda birkaç adım yürüdü.

Saat beşe kadar gidip gelerek, arada bir başını kaldırıp pencereye bakarak dolaştı durdu. Pencerede hayat belirtisi yoktu. Arada bir, «Camların üzerinde kımıldayan gölgeler gerçek değildi de düş müydü acaba?» diye soruyordu kendi kendine. Bütün benliğini dehşetli bir yorgunluk kaplamıştı, aptallaşmıştı sanki. Bu yüzden bu sokak köşesinde ne beklediğini unutuyor, ayağını kaldırım taşlarına çarpıp tökezliyor, sonra da nerede olduğunu bilemeyen bir insanın duyduğu o buz gibi ürpertiyle silkinip uyanıyordu. Kendini bu kadar sıkıntıya sokmasına değen hiçbir şey yoktu. Madem ki uyuyorlardı, bırakmalıydı uyusunlar. İşlerine karışacak ne vardı sanki? Ortalık koyu karanlıktı. Kimsenin bu işlerden haberi olmayacaktı. Bunun üzerine, duyduğu meraka kadar, benliğindeki

her şey silinip yok oldu. Bu işe bir son vermek isteğiyle yanıyor, bir yandan bir ferahlama nedeni bulmaya uğraşıyordu. Soğuk artıyor, sokak çekilmez hale geliyordu onun için. İki kez uzaklaştı, sonra ayaklarını sürüye sürüye yaklaştı, ama sonra daha fazla uzaklaştı. Bitmişti artık, hiçbir şey kalmamıştı. Caddeye kadar uzandı, bir daha da geriye dönmedi.

Sokaklarda süklüm püklüm yürüdü. Duvarların dibinden, hep aynı adımlarla, ağır ağır ilerliyordu. Ökçeleri kaldırımlarda ötüyor, yerde yalnız kendi gölgesini görüyordu. Her havagazı lâmbasının önünden geçtikçe bu gölge büyüyor, sonra küçülüyordu. Bir ninni gibi geliyordu bu ona, aklını mekanik bir biçimde oyalıyordu. Nerelerden geçmiş olduğunu sonradan hiç anımsayamadı. Ona öyle geliyordu ki, saatlerce bir yuvarlak alan içinde dönüp durmuştu. Aklında çok belirli olarak bir tek anı kaldı. Nasıl olduğunu kendisi de bilmeksizin, bir ara yüzünü Panoramas geçidinin parmaklıklı kapısına dayamıştı, demir çubukları da elleriyle tutuyordu. Çubukları salladığı falan yoktu, yüreğini taşıran bir heyecana kapılmış, yalnızca geçidin içerisini görmeye çalışıyordu. Ama, hiçbir şeyi farkedemiyordu. Issız geçit boyunca karanlıklardan oluşan bir sel akıp gidiyordu sanki; Rue Saint-Marc'tan geçidin içine dalan rüzgâr yüzüne bir bodrum nemi getirmekteydi. O yine de durup bakmakta ayak diriyordu. Sonra, bir düşten çıkar gibi oldu, çevresine şaşkın şaşkın bakınarak, «Yüzümü demir çubuklara sımsıkı dayamış, bu saatte ne arıyorum burada ben?» diye sordu kendi kendine. Bu işi de öylesine istekle yapmıştı ki, demir çubuklar yüzünde iz bırakmıştı. O zaman yeniden yürümeye başladı. Umutsuzluğu, yüreğindeki hüzün sonsuzdu. Bu loşluğun içinde ihanet görüp artık yalnız kalmış gibi bir hali vardı.

Sonunda sabah oldu. Kış gecelerinin kirli şafağıydı bu; Paris'in çamurlu kaldırımlarına çok hüzün-

lü bir biçimde vuruyordu. Muffat, yeni Opera binası şantiyesi boyunca uzanan, yapım halindeki geniş sokaklara yine dönmüştü. Sağanaklardan sırılsıklam olmuş, araba tekerlekleriyle çökmüş olan kireçli toprak, balçıktan bir göl haline gelmişti. Kont ise ayağını nereye bastığını bilmeksizin, bazan kayıp doğrularak, durmadan yürüyor, yürüyordu. Gün ışığı ortalığı gittikçe daha fazla aydınlatırken, Paris'in uyanışı, çöpçülerin, ilk işçi topluluklarının geçişi onu yeniden telâşlandırıyordu. Şapkası sırılsıklamdı, üstü başı çamur içindeydi, hali tavrı şaşkındı. Herkes ona şaşkınlıkla bakıyordu. Uzun zaman tahta perdelerin dibine, inşaat iskelelerinin arasına sığındı. Boşalmış olan benliğinde tek bir düşünce kalmıştı. O da kendisinin çok çaresiz bir insan olduğuydu.

Bunun üzerine, Tanrı'yı düşündü. Tanrı'nın kendisine yardım edeceğini, insanüstü bir gücün kendisini avutacağını böyle birden düşününce, kafasında Venot'nun hayalini de canlandırıyordu. Onun ufak ablak yüzünü, çürük dişlerini görür gibiydi. Venot' dan aylardır bucak bucak kaçtığı için zavallı pek mahzundu. Ama, şimdi gidip onun kapısını çalsa da kollarına atılarak ağlasa, adamcağız pek sevinirdi mutlaka. Eskiden Tanrı kendisine acırdı. En ufak bir keder duysa, hayatına dikilmiş en küçük bir engelle karşılaşsa, hemen bir kiliseye girer, diz çöker, her şeye gücü yeten Tanrı'nın karşısında hiçliğini anlayarak duaya başlardı. Sonra kiliseden, güçlenmiş olarak çıkardı. Dünya malını terketmeye hazır, inancın sonsuza kadar sürmesini isterdi. Bugünlerde artık kiliseye pek seyrek gidiyor, bunu da cehennem korkusu benliğini sardığı zamanlar yapıyordu. Her yanını gevşeklik kaplamıştı. Nana onu sorumluluklarından da ayırıyordu. Tanrı düşüncesi kendisini şaşırtmaktaydı şimdi. Bu korkunç bunalım anında çaresiz bir insan olarak varlığı yıkılır, mahvolurken, Tanrı'yı hemen o zaman niçin düşünmemişti sanki?

Bununla birlikte, güçlükle ilerleyerek yine bir kilise aradı. Bu yakınlarda kilise var mıydı acaba, anımsamıyordu. Saatin çok erken oluşu sokakların görüntüsünü değiştirmişti. Derken, Rue de la Chaussée d'Antin'in köşesini döndüğü sırada, belirsiz bir kule halinde, Trinité Kilisesini gördü. Kule sisin içinde erimiş gibiydi. Ağaçlarının yaprakları dökük parkta yükselmekte olan heykeller, sararmış yeşillikler arasında soğuktan üşüyen birer Venüs gibi durmaktaydılar. Kilisenin önündeki geniş peronun merdivenlerini çıkarak yorulduğu için, kapının önüne gelince bir an durarak soluk aldı. Sonra içeriye girdi. Kilisenin kaloriferi bir gün önce sönmüş olduğu için, içerisi pek soğuktu. Yüksek kubbelerin altı, renkli camlardan içeriye sızmış olan ince bir buğuyla doluydu. Kubbelerin altında, yanlara düşen kısımlar loştu, kimsecikler yoktu oralarda. Yalnız, bu bulanık gecenin içinde bir ayak sesi işitiliyordu. Bir kilise görevlisi olmalıydı bu. Yatağından yeni kalkmış olduğu için suratı bir karış asık, ayaklarını sürüye sürüye yürüyordu herhalde. Kont ise darmadağın duran bir sürü iskemleye çarptıktan sonra şaşkın şaşkın, yüreği de dökemediği gözyaşlarıyla kabarmış olduğu halde gidip, kutsal su dolu bir yalağın yanındaki küçük bir mihrabın parmaklığı önüne diz çökmüştü. Ellerini birleştirmiş, okunacak duaları araştırıyor, bütün benliği Tanrı'ya doğru bir atılım yapmak isteğiyle yanıyordu, ama yalnızca dudaklarından birtakım sözcükler dökülmekte, aklı hep başka yerlerde dolaşmaktaydı. Hayalinde dışarıya çıkıyor, sokaklarda durup dinlenmeden, sanki zorunluymuş gibi, yine yürümeye başlıyordu. Bir yandan da şöyle demekteydi: «Ulu Tanrı, yardım elini uzat bana! Ulu Tanrı, kendisini Senin yüce adaletine bırakmış olan bu kulunu terk eyleme! Ey ulu Tanrı, ben ki Sana tapınıyorum, düşmanlarımın darbeleri altında ölüp gitmeme göz yumacak mısın?» Hiçbir yanıt gelmiyor, karanlık soğuk omuz-

larının üzerine çöküyor, uzakta sürüp giden ayak sesleri dua etmesine engel oluyordu. İlk ayinler, ortalığı azıcık bile ısıtmadan, sabah temizliğinin henüz yapılmamış olduğu bu boş kilisede, yalnızca insanın sinirine dokunan bu gürültüyü işitmekteydi hep. Bunun üzerine, bir iskemleye tutunarak ayağa kalktı, kalkarken de dizleri çatırdadı. Tanrı duasını işitmemişti. Ne diye gidip Venot'nun kollarına atılarak ağlayacaktı sanki? Bu adamın elinde bir şey yoktu ki!

Sonra, bilinçsizce yine Nana'nın evine döndü. Dışarıda bir ara ayağı kaydı, gözlerinin yaşla dolduğunu hissetti. Yazgısına küstüğü yoktu, çaresiz ve hastaydı yalnızca. Sonuçta çok yorulmuş, çok yağmur yemiş, çok üşümüştü. Rue Miromesnil'deki kasvetli konağına dönmek düşüncesi, içini buz gibi soğuk bir duyguyla dolduruyordu. Nana'nın apartmanında kapı henüz açılmamıştı. Kapıcı ortalıkta görününceye kadar beklemek zorunda kaldı. Yukarıya çıkarken, bu yuvanın gevşetici ılıklığı daha şimdiden içine işlemiş olduğu halde, gülümsüyordu. Burada uzanıp uyuyabilecekti hiç olmazsa.

Zoé kapıyı açtığı zaman şaşırıp, telâşlandı. «Hanımın çok başı ağrıyordu, bütün gece uyumadı,» dedi. «Ama, gidip bakayım bir, uyumuş mu.» Kont kendini salonda bir koltuğa bırakırken, hizmetçi usulca odaya girdi. Hemen de Nana göründü. Yataktan yeni çıkmış, ayağına bir eteklik geçirmeye ancak zaman bulabilmişti. Ayakları çıplak, saçları dağınık, gömleği buruşuk ve yırtıktı. Sevişmeyle geçen bir gecenin yorgunluğu, her halinden belli oluyordu.

Birden kıpkırmızı oldu. «Ne! Yine mi sen?» diye haykırdı.

Duyduğu öfkenin etkisiyle Kont'u kapı dışarı etmek için koşuyordu. Yalnız onu böyle perişan, böyle bitkin görünce, son bir acıma duygusuna kapıldı. Biraz yumuşayarak, «E, bu kadar da olmaz doğrusu, şekerim,» dedi. «Ne var, söyle bakayım?.. Gidip on-

ları gözetledin, sonra da üzüldün, değil mi?»

Kont yanıt vermiyordu, kurbanlık bir koyunu andırmaktaydı.

Nana onun hiçbir kanıt elde edemediğini anladı, içi ferahlasın diye, «Gördün ya, aldanmamışım meğer. Karın namusluymuş,» dedi. «Şimdi de, şekerim, doğru evine gidip yat. Gereksinimin var çünkü.»

Kont kımıldamadı.

«Hadi git diyorum. Burada alıkoyamam seni... Bu saatte burada kalmaya kalkışmazsın herhalde, değil mi?»

Kont kekeleyerek, «Kalacağım, yatalım hadi,» diye kekeledi.

Nana kaldırıp onun kafasına bir şey atmamak için güç tuttu kendini. Sabrı tükenmeye başlıyordu. Bu herif deli miydi yoksa? Yeniden: «Hadi kalk git bakayım,» dedi.

«Gitmeyeceğim!»

Bunun üzerine kadın çileden çıktı, başkaldırır bir öfkeyle boşandı: «İyi ama, iğrenç bir şey bu senin yaptığın!.. Bıktım artık senden, anlasana bunu! Seni aldatan karının yanına git... Evet, boynuz taktırıyor o sana, şimdi de bunu ben söylüyorum... Aldın mı ağzının payını? Bırakacak mısın artık ardımı?»

Muffat'nın gözleri yaşlarla doldu. Ellerini bitiştirerek, «Yatalım hadi,» diye yalvardı.

Nana birden kendini kaybetti, o da sinirli sinirli hıçkırarak boğulur gibi oldu. «Artık çok oluyorsun!» diye bağırdı. «Bana ne bu işlerden? Üzülmeyesin diye üstü kapalı anlattım bu işi sana. Şimdi de bunun sonuçlarına ben katlanayım istiyorsun. Olmaz böyle şey! İyi kalpliyiz dedikse, o kadar da değil yani!» Yumruğuyla mobilyaların üzerlerine vurarak bağırmaya devam ediyordu. Bıktım artık! Patlamamak için zor tutuyorum kendimi, sadık kalmaya çalıştım hep... Bak, azizim, tek bir söz söylesem, yarın zengin olurdum, anladın mı?»

Kont şaşırarak başını kaldırdı. Bu para sorununu hiç düşünmemişti. Nana bir istek gösterse, onu hemen gerçekleştiriverirdi. Bütün serveti onun demekti.

Nana büyük bir öfkeyle, «Hayır, iş işten geçti artık,» diye bağırdı. «İstemeden veren erkeklerden hoşlanırım ben... İyi bil bak, bir tek defada bir milyon versen, yine de geri çeviririm. Bitti artık, başkası var içeride... Hadi git de başımı belâya sokma! Bir kaza çıkacak yoksa elimden!»

Bir yandan da gözdağı vermek istercesine Kont'a doğru ilerliyordu. O böyle sabrı tükendiği için çileden çıkmış iyi kalpli bir kız tavrıyla, canını sıkan namuslu insanlar üzerindeki hakkından, üstünlüğünden emin bir haldeyken, birden kapı açıldı. Steiner göründü. Bu da olup bitenlerin üstüne tuz biber ekti.

Nana korkunç bir çığlık atarak, «Hah! şimdi de öteki geldi!» diye bağırdı.

Steiner, onun bu çığlığı karşısında şaşırmış, duralamıştı. Muffat'yı böyle hiç beklemediği anda karşısında gördüğüne içerlemişti. Bir rezalet çıkmasından korkuyordu çünkü. Üç aydan beri de böyle bir durumda kalmamak için bucak bucak kaçıyordu. Gözlerini kırpıştırarak süklüm püklüm durduğu yerde sallanıyor, Kont'un yüzüne bakma yürekliliğini gösteremiyordu. İyi bir haber getirmek için Paris'in bir başından öbür başına koşmuş da bir felâketin tam orta yerine düşmüş gibi bir hali vardı. Yüzü kıpkırmızı olmuş, tamamen değişmişti. Boyuna oflayıp puflamaktaydı.

Nana Kont'un orada oluşuna aldırış etmeksizin, sert bir tavırla sordu: «Sen ne istiyorsun bakayım?»

Banker, «Ben mi? Şey... Hani o şey var ya, onu getirmiştim sana,» diye kekeledi.

«Neymiş o?»

Steiner çekiniyordu. Nana bir gün önce ona, «Ödenecek bir borç senedim var, bana bin frank bulmaz-

san kapıyı açmam, haberin olsun bak,» demişti. Banker iki gündür kaldırımları arşınlayıp duruyordu. Sonunda o sabah da parayı denkleştirmenin yolunu bulmuştu.

Sonunda cebinden bir zarf çıkararak, «Bin frank istemiştin ya hani,» dedi.

Nana bu işi unutmuştu bile.

«Bin frank mı?» diye bağırdı, «sadaka mı istedim ben senden?.. İşte bak, ne yapıyorum senin bin frankını!»

Zarfı kaptığı gibi, Steiner'in suratına çarptı. Banker ihtiyatlı bir Yahudi olduğundan, zarfı süklüm püklüm yerden aldı. Bir yandan da aptal aptal kadının yüzüne bakıyordu. Muffat ile Steiner umutsuzca bakıştılar. Nana ise yumruklarını kalçalarına dayamış, sesini daha da yükselterek, «Bana yaptığınız hakaret yetmez mi artık?» diye bağırıyordu. «Sen de geldiğine iyi ettin, azizim, bak, pek sevindim buna doğrusu, böylelikle ikinizi birden sepetlemiş olacağım... Hadi bakalım, gidin!»

İkisinin de eli ayağı tutulmuştu sanki. Onların kımıldamadıklarını gören Nana, «Aptallık ettiğimi düşünüyorsunuz, değil mi?» dedi. «Belki de öyledir, ama çok kafamı ütülediniz!.. Size yüz vermekten bıktım artık! Öleceğimi bilsem kovacağım sizi buradan, keyfimin kâhyası değilsiniz ya!»

İki erkek onu yatıştırmak istediler, yalvarıp yakardılar.

«Daha gitmiyorsunuz ha?.. Bakın öyleyse, konuğum var!»

Sonra beklenmedik bir hareketle, yatak odasının kapısını ardına kadar açtı. Bunun üzerine iki erkek, bozulmuş yatağın ortasında aktör Fontan'ı gördüler. Başkalarına bu kılıkta görüneceği aklından geçmediği için bacaklarını kaldırmış, geceliği sırtından kaymıştı. Buruşuk dantellerin ortasına kapkara teniyle

beklenmedik duruma alışık olduğundan, hiç rahatını bozmadı. İlk şaşkınlığı geçtikten sonra bu işten namusuyla sıyrılabilmek için yüzüne, hemen duruma uygun bir anlam verdi. Kendi deyimiyle, «Tavşan taklidi yaptı, ağzını uzatıp burnunu büzdü, yüzünün her yanını da oynattı. Hergele suratından ahlâksızlık akıyordu. Sekiz günden beri Nana, Variétés Tiyatrosu'na hep Fontan'la buluşmaya gidiyordu. Komik aktörlerin o buruşuk çirkinliklerine, her yosma gibi o da tutuluvermişti.

Nana bir facia oyuncusu gibi, Fontan'ı göstererek, «İşte!» dedi.

O ana kadar her şeyi yutmuş olan Muffat, bu hakaret karşısında artık başkaldırdı, «Orospu!» diye mırıldandı.

Odaya dönmüş olan Nana, sözün altında kalmamak için hemen geri geldi. «Ben orospuyum ha?» dedi. «Ya senin karın ne?»

Sonra çekip gitti, kapıyı küt diye kapadı, sürgüsünü de gürültüyle çekti. İki erkek yalnız kalınca hiçbir şey söylemeksizin bakıştılar. O sırada Zoé içeriye girmişti. Onları itip kakmaya kalkışmadı; tersine, çok anlayışlı konuştu. Mantıklı bir insan olduğundan, hanımının yaptığı aptallığı aşırı buluyordu. Yine de onu savunmaktaydı.

«Bu tiyatrocuyla macerası uzun sürmez,» diyordu. «Bırakın da hevesini alsın.»

İki erkek çıkıp gittiler. Tek söz söylememişlerdi. Kaldırımda ikisi de aynı kardeşlik duygusuyla sessiz sessiz el sıkıştılar. Sonra birbirlerine arkalarını dönerek, bacaklarını sürüyüp uzaklaştılar.

Muffat sonunda Rue Miromesnil'deki konağına döndüğü zaman, karısı eve henüz geliyordu. Loş duvarlarından buz gibi bir ürperiş saçılmakta olan geniş merdivende rastlaştılar. Kont'un sırtında hâlâ

çamurlu elbiseleri, yüzünde de bir eğlenceden dönen erkeklerin o şaşkın solukluğu vardı. Kontes ise sanki trende geçen bir geceden bitkin düşmüş gibi, ayakta uyuyordu. Saçlarını üstünkörü taramıştı. Gözlerinin çevresi mosmordu.

8

Montmartre'taki Rue Véron'da, küçük bir apartmanın dördüncü katında tuttukları daireye Nana ile Fontan birkaç dostlarını çağırmışlardı. Taşınalı üç gün olmuştu; hem haçın suya atılışı yortusunu, hem de bu eve yerleşmelerini kutlayacaklardı.

Birlikte oturmayı kesin olarak düşünmemişlerdi ama, geçirdikleri balayının ilk günlerinde, birdenbire olmuştu bu iş. Fena halde kızıp da Kont'la bankeri kapı dışarı ettiğinin ertesi günü, Nana çevresinde birden her şeyin yıkılıverdiğini hissetti. Bir bakışta da durumu tartıverdi. Alacaklılar yine kapısını aşındırmaya, işlerine burunlarını sokmaya, aklını başına toplamazsa «her şeyi satarız» demeye başlayacaklardı. Nana bunların elinden üç buçuk parça eşyasını kurtarmak için kavgalar edecek, sonu gelmez dırıltılara katlanacaktı. Onun için her şeyi yüzüstü bırakmayı daha uygun buldu. Zaten Hausmann Bulvarındaki evde de pek canı sıkılıyordu. Süslü püslü, kocaman odalarıyla, aptalca bir hali vardı buranın. Fontan'a birden tutuluverince eskiden, çiçekçilik yapmakta olduğu günlerdeki özlemleri yine aklına geldi. O sıralarda özlemleri, pelesenk ağacı bir dolapla mavi ipekli perdeleri olan bir karyolaydı. Bunlarla birlikte bir de küçük, aydınlık, ferah bir odası olsun isterdi. İki gün içinde evden biblo gibi, mücevher gibi ne çıkarabildiyse hepsini götürüp sattı; sonra kapıcıya hiçbir şey söylemeden ortadan kayboldu. Denize dalıp yok olmak, kaçıp gitmek gibi bir şeydi bu, ardında hiçbir iz bırakmamıştı. Böylelikle erkeklerden de yakasını kurtarmış olacaktı. Bu işte Fontan pek nazik davrandı. «Olmaz» demedi, istediğini yapsın diye, kendi

haline bıraktı onu. Çok arkadaşça davrandı üstelik; Fontan'ın da yedi bin franga yakın parası vardı; kendisine cimri derlerdi, ama bu parayı kadının parasına ekledi. Bu da ev kurmak için sağlam bir temel gibi göründü onlara. İşe böylece başladılar, bir araya getirdikleri paradan ikisi de alıp harcayarak Rue Véron'da tuttukları iki odayı dayayıp döşediler, her şeyi iki eski arkadaş gibi aralarında paylaştılar. Başlangıçta gerçekten çok hoş bir şey oldu bu.

Yortu günü akşamı ilk olarak eve Nana'nın halası Madam Lerat, Nana'nın oğlu Louis'yle geldi. Fontan henüz eve dönmemiş olduğu için, hala bu konuda duymakta olduğu korkuları, ezile büzüle anlattı. Yeğeni ayağına gelen devleti tepecek diye ödü patlıyordu çünkü.

Nana iki elini hoş bir hareketle göğsüne bastırarak, «Ah, halacığım! Öyle seviyorum ki onu,» dedi.

Bu söz Madam Lerat'nın üzerinde derin bir etki yarattı. Gözleri yaşardı. İnançlı bir tavırla, «Bunda haklısın bak,» dedi, «aşk her şeyden üstündür.»

Sonra odaların güzelliğini öve öve bitiremedi. Nana ona yatak odasıyla yemek odasını, hattâ mutfağı gezdirdi. Evet, gerçi pek geniş değildi burası, ama yağlıboyayı yeniden yaptırmışlar, duvar kâğıtlarını değiştirtmişlerdi. Güneş ışığı evin içine yol yol giriyordu.

Louis mutfakta hizmetçi kadının arkasında durmuş, kızarmakta olan bir tavuğu seyrederken, Madam Lerat da yeğenini odada alıkoydu.

«Senin işine karışmak aklımdan geçmez, kızım, ama bu sabah Zoé geldi bana,» dedi. «Yalnızca sana olan bağlılığı yüzünden, yine eski evde kalmış. 'Madam aylığımı sonra da verse olur, bu bakımdan hiç kaygım tasam yok,' diyor. Sen Haussmann Bulvarındaki evi öylece, yüzüstü bırakıp gittin ya, şimdi Zoé alacaklılara kafa tutuyor, her şeyin ziyan olmamasına çalışıyor, kurtarabildiğini kurtarıyor. Soran olur-

sa, 'Hanım seyahate çıktı,' diyor, ama kesinlikle adres falan vermiyor. Hattâ, 'Belki yolda peşime takılırlar' diye, seni gelip görmek zevkinden bile yoksun bırakıyor kendini. Yalnız, bazı yeni şeyler olup bitince, bu sabah bana kadar gelmiş. Bir gün önce senin eve döşemeci, kömürcü, çamaşırcı gelmişler, 'Biz alacaklarımız için beklemeye razıyız, hattâ Madam eve gelir de akıllı bir insan gibi davranırsa, kendisine yüklü bir para da ödünç veririz,' demişler. Ben Zoé'nin söylediklerini anlatıyorum sana; ama bu işin ucunda yine bir erkeğin parmağı var galiba.»

Nana öfkelenerek, «Dünyada olmaz!» dedi. «Bu esnaf milleti de yaman doğrusu. Alacaklarını ödetecekler diye, beni satılık mı sanıyorlar yani?.. Bak, hala, Fontan'ı aldatmaktansa açlıktan ölürüm daha iyi, anladın mı?»

Madam Lerat, «Ben de öyle yanıt verdim zaten.» dedi. «Yeğenim sizin bildiğiniz kızlardan değildir, dedim.»

Nana Mignotte Köşkünün de satılığa çıkarıldığını, Labordette'in de burasını Caroline Héquet hesabına yok pahasına aldığını öğrenince pek içerledi. Bütün takıma kızdı:

«Takındıkları tavırlara bakma, hepsi de sürtüktürler,» dedi. «Ben onlardan kat kat üstünüm. Ama, varsınlar alay etsinler, para hiçbir zaman gerçek mutluluğu getirmez onlara... Sonra, hala, artık böyle bir dünya, böyle insanlar var mı, onu bile unuttum ben. Hayatımdan da çok memnunum.»

Tam o sırada Madam Maloir içeriye girdi. Başına yine o tuhaf şapkalardan birini giymişti. Böyle gülünç şapka biçimleri bulmak bu kadına özgüydü doğrusu. İkisi de birbirlerini gördüklerine pek sevindiler. Madam Maloir, «Resmî yerler ürkütüyor beni,» dedi. «Şimdi ara sıra bezik oynamaya gelirim buraya.» Evi bir kez daha gezdiler. Mutfakta, kızaran tavuğun üzerine yağ gezdirmekte olan hizmetçinin

önünde de Nana parayı ölçülü harcamaktan sözetti. «Başka bir adam daha alırsam çok pahalıya gelecek, onun için bir kısım ev işlerini kendim yapacağım,» dedi. Louis ise kızarmakta olan tavuğu aptal aptal seyrediyordu.

Derken, birtakım sesler duyuldu. Fontan gelmişti, yanında Bosc ile Prullière de vardı. Oturabilirlerdi artık. Çorba sofraya gelmişti bile, ama Nana yeni gelenlere evi üçüncü kez gezdirdi.

Bosc ikide bir, «Aman, çocuklar, ne hoş yer burası!» diyordu. Arkadaşları kendisini yemeğe çağırmışlardı ya, bunu da onlara hoş görünmek için söylüyordu. Yoksa kendisinin de dediği gibi, eve barka falan aldırdığı yoktu onun hayatta.

Yatak odasında iltifatlarını bir perde daha yükseltti. Kadınlar için «inek» derdi hep; bir erkeğin bir kadına tutulabileceği düşüncesi de onu çileden çıkarırdı. Eski bir ayyaş olarak, dünyaya metelik verdiği yoktu, ama hayatta tek kızdığı şey de işte buydu. Göz kırparak devam etti:

«Sizi gidi çapkınlar, sizi! Gizlice beceriverdiniz bu işi ha?.. Ama iyi de ettiniz hani. Çok hoş olacak bu, biz de arasıra sizi ziyarete geliriz hem!»

Tam o sırada küçük Louis bacaklarının arasına, ata biner gibi, bir süpürge sapı almış, çıkageldi. Prullière fesat fesat gülerek, «Ay! Çocuğunuz bile oldu demek, ha?» dedi.

Herkes bu sözü pek tuhaf buldu. Madam Lerat ile Madam Maloir katıla katıla güldüler. Nana hiç kızmadı, duygulu bir tavırla gülerek, «Ne yazık ki hayır,» dedi. «Yoksa, çocuk için de, kendim için de böyle olsun isterdim. Belki de bir çocuğumuz olur, kimbilir?»

Fontan babacan bir tavırla Louis'yi kucağına aldı, çocuklar gibi yarım yamalak konuşup onunla oynayarak, «Ama, yine de babacığını sever o...» dedi. «Baba de bana bakayım, kerata!»

Çocuk, «Baba... Baba...» diye kekeledi.

Hepsi çocuğu sevip okşadılar. Bosc'un canı sıkılmıştı. «Sofraya otursak mı acaba?» diyordu, «hayatta yapılacak tek ciddî iş budur çünkü.»

Nana, Louis'yi kendi yanına oturtmak için izin istedi. Yemek pek neşeli geçti. Bosc, çocuğun kendi yanına oturmuş olmasına katlandı; yalnız, Louis ikide bir atıldıkça, o da tabağını ondan korumak zorunda kalıyordu. Sonra Madam Lerat da yaşlı oyuncunun epey kafasını şişirdi. Yüreği yumuşamış, adamcağıza alçak sesle sürekli bir şeyler anlatıyordu. Sözde, efendiden birçok adam hâlâ onun peşini bırakmıyorlarmış. Yaşlı oyuncu iki kez dizini geriye çekmek zorunda kaldı; Madam Lerat baygın bakışlarla ona sürtünmeye de başlamıştı çünkü. Prullière ise Madam Maloir'e karşı pek kaba davrandı, sofrada bir kez olsun hizmet etmedi ona. Gözü Nana'dan başkasını görmüyordu. Onun Fontan'la oturmakta olmasına da içerlermiş gibiydi. Zaten çifte kumrular o kadar sık öpüşüyorlardı ki, sonunda çevrelerindekileri sıkmaya başlamışlardı. Her türlü görgü kuralını çiğneyerek, sofrada yan yana oturmak istemişlerdi.

Bosc ağzı dolu olduğu halde onlara, «Yemeğinizi yesenize yahu! Öbür iş için bol bol vaktiniz var! Biz gidinceye kadar bekleyin bari!» diyordu.

Nana kendini tutamıyordu ki. Sevdadan sarhoş gibiydi. Yanakları genç kızlar gibi al al olmuş, sevecenlik dolu bir tavırla gülüp bakıyordu. Gözlerini Fontan'a dikmiş, ona, «şekerim, nonoşum, canım» gibilerden, birtakım sevgi dolu sözler söylüyordu. Fontan'a su ya da tuz verdiği sırada eğiliyor, onu rastgele dudaklarından, gözlerinden, burnundan, kulağından öpüyordu. Sonra bu yüzden kendisine çıkıştılar mı, birtakım bilmiş tavırlarla, dayak yemiş bir kedi gibi aşağıdan alıp uysal görünerek yine Fontan'a sokuluyor, gizlice adamın elini tutup yeniden öpüyordu. Fontan'ın bir yerine değmeden edemiyor-

du. O ise kabardıkça kabarıyor, isteksiz kabulleniyormuş gibi davranarak Nana'nın kendisine böyle tapınmasına katlanıyordu. İri burnu şehvet dolu bir neşeyle ürpermekteydi. Bu bembeyaz, tombul, güzel kızın kendisine tapınması yüzünden, keçiyi andıran çirkin suratında, ağzı kulaklarına varıyordu. Arasıra, bütün zevki kendisi duymakla birlikte, yine de lütufta bulunan bir erkek gibi, o da Nana'yı öpüyordu.

Prullière, «Ee! Sıktınız artık!» diye bağırdı. «Sen kalksana oradan bakayım!»

Böylece, Fontan'ı sepetleyip kendisi Nana'nın yanına oturdu. Bunun üzerine sofrada herkes çığlıklar kopardı, alkışladı, anlamlı birtakım sözler söyledi. Fontan sanki yine sahnede, oyundaymış da, Vulkan rolünü yapıyormuş, Venüs'ü kaybedince pek üzülmüş gibi tuhaf tavırlar takınarak, sözde üzüntüsünü açığa vuruyordu. Prullière hemen çapkınca tavırlar takındı. Masanın altında Nana'nın ayağını bulmaya başladı, ama uslu otursun diye Nana ona bir tekme salladı. Yok yok, onunla yatmayacaktı kuşkusuz. Geçen ay güzel yüzü için ona abayı yakar gibi olmuştu, ama şimdi nefret ediyordu ondan. Prullière peçetesini yerden alır gibi yaparak kendisini yine çimdiklerse, Nana da bardağı kaptığı gibi onun suratına fırlatacaktı.

Bununla birlikte o akşamı iyi geçirdiler. Söz döne dolaşa yine Variétés Tiyatrosu'na gelmişti elbette. Ne zaman geberecekti bu Bordenave keratası yahu? O pis hastalıkları yine ortaya çıkmıştı, bu yüzden de öylesine acı çekiyordu ki, herifin maşayla tutulacak yanı kalmamıştı. Bir gün önce prova sırasında Simonne'a bağırıp durmuştu. Hani geberip giderse, hiçbir oyuncu ağlamayacaktı bu Bordenave'ın arkasından! Nana, «Benden rol falan isterse başımdan savacağım onu; hoş, zaten artık sahneye çıkmaya da niyetim yok ya. Tiyatro insanın kendi evi gibi olamı-

yor,» dedi. Fontan'ın ne yeni oyunda, ne de şimdi provaları yapılmakta olan oyunda rolü vardı. Onun için, o da özgür olmanın mutluluğunu göklere çıkarıyor, sevgili karısıyla birlikte ayağını ateşe uzatıp akşamları başbaşa geçirmenin güzelliğinden sözediyordu. Bunun üzerine ötekiler de bağrışıyorlar, onların mutluluğuna gıpta ediyormuş gibi tavırlar takınarak, «Çok şanslısınız doğrusu,» diyorlardı.

Haçı suya atma yortusunda gelenektir: Bu yortu için hazırlanan pastanın içine bir bakla tanesi gizlenir. Bu bakla tanesi de Madam Lerat'nın tabağındaki pasta diliminin içinden çıkmıştı. Kadıncağız baklayı alıp Bosc'un kadehine koydu. Bunun üzerine hep bir ağızdan, «Kral içiyor! Kral içiyor!» diye bağrışmaya başladılar. Nana bu neşe havasından faydalanarak hemen koşup yine Fontan'ın boynuna sarıldı, öptü, sonra da kulağına bir şeyler söyledi. Prullière yakışıklı bir çocuktu ya, alınmış bir tavırla güldü. Nana'ya, «Yo! Oyun bozanlık ediyorsun bak,» dedi. Küçük Louis iskemlenin üzerinde uyuyakalmıştı.

Konuklar ancak saat bire doğru dağılabildi. Merdivenden birbirlerine, «Yine bekleriz ha! Bize de buyurun!» diye bağrışıyorlardı.

Tam üç hafta iki sevgili gerçekten hoş bir hayat sürdüler. Nana kendisini bu hayata atıldığının ilk günlerine dönmüş gibi sanıyordu. O zaman da ilk ipekli elbisesini giydiğinde çok sevinmişti buna. Kimseyle konuşmayan, basit bir hayat süren bir kadın pozu takınmış, pek az sokağa çıkıyordu. Bir sabah erkenden La Rochefoucauld çarşısından kendi eliyle balık almak için sokağa çıkmıştı. Yolda eski berberi Francis'e rastlayınca pek şaşırdı. Berber her zamanki gibi temiz pak giyinmişti. Sırtında tiril tiril bir gömlekle, güzel dikilmiş bir redingot vardı. Nana böyle sırtında sabahlık, ayaklarında terlik, saçı başı darmadağın, berberi tarafından görülmüş olduğu için pek utandı. Fakat Francis ölçülü, eskisinden çok da-

ha terbiyeli davrandı. Hiçbir şey sormadı, Nana'nın yolculukta olduğunu sanır gibi bir tavır takınmıştı. «Yolculuğa çıkarak hepimizi pek üzdünüz,» dedi, «herkes için büyük bir kayıp oldu bu.» Sonunda Nana dayanamadı, ona sorular sormaya başladı. Birden merakı kabarmış, bu yüzden de başlangıçta geçirdiği o sıkıntıyı unutmuştu. Sokaktan gelip geçenler onları itip kaktıkları için, Francis'i alıp bir kapının önüne götürdü. Kendisi de küçük sepeti elinde, onun karşısına dikilip durdu. «Anlat bakalım, benim ortadan kaybolmam konusunda neler söylüyorlar?» dedi.

Berber, «İnanın, benim saçlarını yaptığım hanımların her biri bir şeyler söylüyor,» dedi. «Ama sonuçta ortadan kayboluvermeniz büyük yankılar uyandırdı, sizi ünlü etti.»

«Steiner ne yapıyor?»

«İşleri pek iyi gitmiyor. Yeni bir iş çevirmezse sonu kötü olacak galiba.»

«Daguenet ne yapıyor?»

«O iyi! Hayatını oldukça düzene sokmuş.»

Eski anıları yüzünden heyecanlandığı için, Nana ona yeni sorular sormaya hazırlanıyordu, ama Muffat'nın adını ağzına almaya utandı. Bunun üzerine, Francis gülümseyerek daha o sormadan söylemeye başladı:

«Kont'a gelince, siz gittikten sonra zavallı öylesine acı çekti ki, acınacak halde şimdi. Aylak aylak dolaşıyor, sizin gidebileceğiniz neresi varsa hep oralara gidiyor. Sonunda Mignon ona rastlamış, alıp evine götürmüş.»

Bu haber Nana'yı çok güldürdü, ama gülüşünde zorlama bir yan vardı.

«Ya, demek şimdi Rose ile ha?» dedi. «Francis, bunların hepsi vızgelir bana!.. Görüyor musun keratanın yaptığını? Alıştı elbet, bir hafta bile perhize dayanamıyor! Bir de, 'Senden sonra başka hiçbir ka-

dınla yapamam,' demişti bana!» Nana aslında öfkeden kuduruyordu. «Rose benim artığımla geçiniyor,» diye devam etti. «Ben Rose'un elinden o Steiner hayvanını almıştım ya, şimdi de o benden böyle öç alıyor aklısıra... Benim sepetlediğim bir erkeği evine almak da iyi bir şey sanki!»

Berber, «İnanın, Mignon konuyu böyle anlatmıyor,» dedi. «Onun söylediğine göre, sözde asıl Kont sizi kovmuş... Hem de iğrenç bir şekilde kovmuş sözde, hattâ bir de tekme atmış.»

Nana birden sapsarı oldu. «Ne! Bir de tekme mi atmış?» diye bağırdı. «Bu kadarı da fazla doğrusu. Asıl ben merdivenden aşağıya attım o boynuzlu herifi! Boynuzlunun biri o çünkü, bilmiş ol bak. Karısı olacak kontes her önüne gelenle yatıp boynuzluyor onu. Hattâ bu arada o Fauchery olacak namussuzla da yattı... Mignon keratasına gelince, o maymun suratlı karısına müşteri bulmak için kaldırımları arşınlayıp duruyor, ama kimse istekli çıkmıyor karıya, çok sıska da ondan!.. Ne pis insanlar, Tanrım! Ne pis insanlar!» Boğulacak gibi olmuştu. Soluk aldıktan sonra sürdürdü: «Demek böyle söylüyorlar ha?.. Dur öyleyse, Francis, gidip çıkıvereyim karşılarına... İstersen hemen şimdi, birlikte gidelim, ha?.. Gideceğim, evet! O zaman da tekmeden falan sözedebilecekler mi bakalım?.. Ben şimdiye kadar hiç kimseden tekme yemedim. Kimse de beni hiçbir zaman dövemez, bana el kaldıracak erkeği yerim! Sonunda yatıştı. «Adam sen de! Varsınlar istediklerini söylesinler,» dedi. «Ayakkabılarımdaki çamur kadar bile önem vermiyorum onlara. Çirkefe taş atma, üstüne sıçrar, diye bir söz vardır ya, bu da o hesap işte. Benim için rahat doğrusu, başka şey bilmem.»

Francis onu böyle sırtında ev kadınları gibi sabahlıkla görünce sululaştı, hattâ ayrılacağı sırada ona öğütler verecek kadar bile işi ileriye götürdü.

«Geçici bir heves uğruna her şeyden vazgeçmek-

le iyi yapmıyorsunuz,» dedi. «Bu gibi hevesler insanın hayatını altüst eder.»

Berber acımaklı bir tavırla böyle güzel bir kadının hayatını bu biçimde mahvetmesine üzülmüş gibi konuşuyordu; Nana ise başını önüne eğmiş, onu dinlemekteydi.

Sonunda, «Orası benim bileceğim iş,» dedi. «Ama, yine de teşekkür ederim sana, Francis, azizim.»

Sonra berberin elini sıktı. Bu adam hep temiz pak giyinirdi, ama elleri her zaman biraz nemliydi. Sonra, Nana balık almak için yoluna devam etti. O gün akşama kadar aklında hep bu tekme yeme konusunu evirip çevirdi. Hattâ bunu Fontan'a da anlattı. Onun karşısında, değil tekmeye, fiskeye bile dayanamayacak bir kadın tavırları takındı. Fontan aklınca herkesten üstün bir adammış gibi, «Bütün o kibar erkekler öküz gibi heriflerdir, en iyisi onlara metelik vermemektir,» dedi. O günden sonra da Nana onlara karşı gerçek bir horgörü besler oldu.

O akşam, Bouffes Tiyatrosu'na giderek, Fontan'ın eskiden tanıdığı bir kadının ilk kez sahneye çıkışında hazır bulundular. Kadının rolü on dizeydi. Montmartre Yokuşunu yaya olarak çıktıkları zaman saat bire geliyordu. Rue de la Chaussee d'Antin'den geçerken üzerinde kahveli krema bulunan bir pasta aldılar. Evin içi soğumuştu. Sobayı yakmak da zahmetine değmeyeceği için, pastayı yatağın içinde yediler. Yan yana oturarak yorganı bellerine kadar çekmişler, yastıklarını arkalarına yerleştirmişler, bir yandan pastalarını yiyorlar, öbür yandan da tiyatroda seyrettikleri o kızı konuşuyorlardı. Nana, «Çok çirkin bir şey, üstelik pek çirkin giyiniyor,» diyordu. Fontan öne doğru eğilmiş, komodinin üstünde, mumla kibritin arasında durmakta olan pastanın dilimlerini Nana'ya veriyordu. Sonunda kavgaya tutuştular.

Nana, «Görünüşü insanı korkutuyor!» dedi. «Kadının gözleri burguyla açılmış iki deliğe benziyor.

Saçları da saman sarısı.»

Fontan ise durmadan, «Sus, yahu!» diyordu. «Çok güzel saçları var, gözleri de ateş gibi ışıldıyor... Ne tuhaf be, siz kadınlar birbirinizi hiç çekemezsiniz!» İçerlemiş bir hali vardı. Sonunda sert bir sesle, «Eee! Çok oldun artık,» dedi, «kafam şişti! Yatıp uyuyalım, sonu kötüye varacak yoksa.»

Mumu söndürdü. Nana pek öfkelenmişti, hâlâ konuşmaya devam ediyordu.

«Benimle öyle konuşma, bak! Saygı görmeye alışmış bir kadınım ben çünkü.»

Sonra, Fontan artık yanıtlamaz olduğu için, o da sustu, ama bir türlü uyuyamıyor, yatakta bir sağa, bir sola dönüp duruyordu.

Fontan birden sıçrayarak, «Kımıldamasana be! Yeter artık!» diye bağırdı.

Nana ters ters, «Suç bende mi, yani? Yatakta pasta kırıntıları kalmış,» diye söylendi.

Gerçekten de yatakta kırıntılar vardı. Ta kalçalarının altında bile bunlardan bulunduğunu hissediyordu. Kırıntılar her yanını sarmıştı. Tek bir tanesi bile onu yakıyor, derisinden kan çıkıncaya kadar kaşınmak zorunda bırakıyordu. Hem zaten, insan pasta yedikten sonra yorganı silkmeliydi, canım. Fontan öfkelenmiş, mumu yakmıştı. İkisi de kalktılar; sırtlarında gecelikler, ayakları çıplak, yorganı açtılar, çarşafın üstündeki kırıntıları elleriyle süpürdüler. Fontan soğuktan titriyordu. Yeniden yatağa girip yattı. Nana, «Yatmadan ayaklarını silseydin bari,» dedi, ama o aldırmadı. Sonunda Nana da yattı, ama daha uzanır uzanmaz kımıldanmaya başladı. Yatakta yine pasta kırıntıları kalmıştı çünkü.

İkide bir, «Böyle olacağı belliydi zaten,» diyordu. «Kırıntıları ayaklarınla yine yatağa getirdin... Bu pis yatakta yatamam ben, anladın mı? Yatamam diyorum sana!»

Yataktan inmek için bacağını onun üstünden aşı-

rır gibi yaptı. Fontan ise uyumak istiyordu, sabrı da tükenmişti. Bunun üzerine Nana'nın yüzüne «şırak!» diyè bir tokat indirdi. Tokat öylesine sertti ki, Nana bunu yer yemez kendini yatağa yatmış, başını da yastığa dayamış buldu. Sersemleyip öylece kalakaldı. Çocuk gibi derin derin içini çekerek, «Ah!» diyebildi.

Fontan, «Yine kımıldayacak mısın? Kımıldarsan bir tokat daha yersin, bilmiş ol bak,» dedi. Sonra ışığı söndürerek sırtüstü güzelce yatti, hemen ardından da horlamaya başladı.

Nana ise yüzünü yastığa gömmüş, hafif hafif hıçkırarak ağlıyordu. İnsanın gücünü kötüye kullanması alçakça bir şeydi. Fontan'ın o tuhaf suratı öylesine korkunç bir hal almıştı ki, Nana gerçekten korkmuştu. Sonra, yediği tokat sanki kendisini yatıştırmış gibi, öfkesi geçiyordu. Fontan'a saygı gösteriyor, ona yatakta geniş bir yer bırakmak için gidip duvar tarafına büzülüyordu. Hattâ sonunda, yanağı sıcacık, gözleri yaşlarla dolu, tatlı bir bitkinlik içinde uyuyakaldı. Öyle yorgun bir biçimde kendini koyvermişti ki, artık pasta kırıntılarını bile hissetmiyordu. Sabahleyin uyandığı zaman, Fontan'ı çıplak kollarının arasında, göğsüne sımsıkı bastırmış tutuyordu. «Bir daha hiç, ama hiç yapmayacaksın bunu değil mi?» dedi. Çok seviyordu onu, ondan tokat yemek bile hoş şeydi.

Bunun üzerine yeni bir hayat başladı. Fontan olur olmaz şeyler için basıyordu ona tokadı. Nana da alışmış, bu duruma katlanıyordu. Bazan bağırıp çağırdığı, tehditler savurduğu oluyordu, ama Fontan onu duvardan yana sıkıştırıyor, «Boğarım seni ha!» diyordu. Bunun üzerine Nana hemen yumuşayıveriyordu. Çoğu zaman bir sandalyeye yığılıp beş dakika hıçkırarak ağlıyordu. Sonra, olup bitenleri unutuyor, derin bir neşeye kapılarak şarkı söyleyip gülüyor, oraya buraya seğirtiyor, evin içini eteklerinin hışırtılarıyla dolduruyordu. Şimdi işin asıl kötüsü şuydu:

Fontan bütün gün ortadan kayboluyor, hiçbir zaman da eve gece yarısından önce dönmüyordu. Kahveye giderek arkadaşlarıyla buluşuyordu. Nana her şeye katlanıyor, korkuyor, ona karşı okşayıcı tavırlar takınıyordu. Tek korkusu, Fontan'a ters davranırsa onun gidip bir daha geri gelmeyeceğiydi. Bazı günler Madam Maloir, ya da halasıyla Louis gelmedikleri zaman, can sıkıntısından patlıyordu. Onun için, bir pazar günü La Rochefoucauld çarşısında, piliç almak için pazarlık ettiği sırada Satin'i görünce pek sevindi. Satin de bir demet turp alıyordu. Fontan'ın ikram ettiği şampanyayı içtikleri akşamdan beri, ikisi de birbirlerini görmez olmuşlardı. Satin onu sabahın bu saatinde ayağında terlikle sokakta görünce pek şaştı.

«Vay, sen misin? Bu mahallede mi oturuyorsun?» dedi. «Vah kızım, vah, işler ters mi gidiyor yoksa?»

Nana, kaş göz işaretiyle Satin'i susturdu. Çünkü başka kadınlar da vardı yanlarında. Onlar da çıplak bedenlerine bir sabahlık geçirmişler, saçları başları darmadağın bir halde gelmişlerdi. Sabahları, mahallenin bütün yosmaları, bir gün önceki erkeği sepetledikten sonra, gözleri uykudan şiş, alışveriş için çarşıya çıkıyorlardı. Angaryayla geçen bir gecenin yorgunluğu, tersliği içinde, ayaklarını sürüye sürüye oradan oraya dolaşmaktaydılar. Dörtyol ağzına çıkan her sokaktan, çarşıya doğru böyle bir sürü yosma iniyordu. İçlerinde çok soluk yüzlüleri, henüz genç ve yataktan yeni çıkmış oldukları için pek sevimli görünenleri vardı. Öte yandan yaşlı ve şişman, derileri pörsümüş, korkunç yüzlüleri de görülüyordu. Bunlar çalışma saatlerinin dışında herkesin karşısına böyle çıkmaya aldırış bile etmiyorlardı. Kaldırımlardan gelip geçen erkekler bunlara bakıyorlardı, ama kızların hiçbiri gülümsemeye tenezzül etmiyordu. Hepsinin de erkeklere hiç aldırmayan, işleri başından aşkın ev kadınlarını anımsatan bir halleri

vardı. Tam o sırada, Satin aldığı bir demet turpun parasını verirken, bir delikanlı, herhalde işine geç kalmış bir memur, geçerken, «Günaydın, sevgilim,» diye seslendi ona. Satin birden doğruldu, hakaret görmüş bir kraliçe gibi, «Bu herife de ne oluyor böyle?» dedi.

Sonra onu tanır gibi oldu. Üç gün önce geceyarısına doğru caddeden tek başına dönerken, Satin adamı kafeslemek için Rue La Bruyère'in köşesinde ona yarım saate yakın dil dökmüştü. Bunu anımsayınca daha fazla içerledi. «Bunlar da ne hayvan herifler böyle,» dedi. «Güpegündüz gelmişler, sokak ortasında konuşuyorlar. İnsan işine gücüne giderken, biraz da saygı bekler değil mi ya?»

Nana piliçlerin tazeliğinden biraz kuşkuluydu, ama yine de almıştı onları. Bunun üzerine, Satin ona evini göstermek istedi. Hemen oracıkta, Rue La Rochefoucauld'da oturuyordu. Baş başa kalır kalmaz Nana ona Fontan'a olan tutkunluğunu anlattı. Evinin önüne geldiği zaman Satin koltuğunun altında turp demeti, dikilmiş, Nana'nın verdiği son bir haberi merakla dinliyordu. Nana, «Kont Muffat'yı ben kapı dışarı ettim,» diyor, «kıçına bir de tekme attım üstelik,» diye de bir yalan ekliyordu.

Satin ikide bir, «Aman ne iyi etmişsin, ne iyi etmişsin!» diyordu. «Kıçına tekme attın demek ha? Gık bile diyemedi, değil mi? Zaten öyle korkak herif ki o! Ah, orada olup da suratını görmeliydim... Haklısın şekerim. Şeytan görsün paranın yüzünü! Ben birisine abayı yaktım mı, canımı bile veririm onun için... Beklerim ha, söz, değil mi? Soldaki kapı benimki. Üç kez vur; bir sürü herif gelip kafa şişiriyor çünkü.»

O günden sonra, Nana'nın biraz canı sıkıldı mı, gidip Satin'i görür oldu. Satin hiçbir zaman saat altıdan önce sokağa çıkmadığı için, Nana onu evde bulacağını biliyordu. Satin iki odalı bir yerde oturuyordu. Onu polisin izlemesinden kurtarmak için bir

eczacı tutup döşemişti burasını ona. Bir yıla varmadan Satin eşyayı kırmış, sandalyeleri çökertmiş, perdeleri kirletmişti. Bunu da öylesine pis, dağınık bir şekilde yapmıştı ki, evin içinde insanlar değil de, hayvanlar oturuyor sanırdınız. Bazı sabahlar Satin kendisi de iğreniyor, ortalığı temizlemeye kalkışıyordu ama, işe girişip pislikle uğraşmaya başladı mı, sandalyelerin ayakları, perdelerin parçaları elinde kalıyordu. Hele o günlerde evin içi daha da pisti. Kapıların arkalarına öteberi de düşmüş olduğundan, insan içeriye giremiyordu. Satin bu nedenden dolayı evini yüzüstü bırakmıştı. Lâmba ışığında aynalı dolap, asmasaat, perdelerin kalıntıları erkekleri az çok aldatıyordu. Zaten altı aydan beri de malsahibi Satin'i evden çıkarmakla korkutmaktaydı. Bu koşullar altında eşyasını kim için temiz, bakımlı tutacaktı? Ev sahibi için mi yani, olamazdı! Sabahları keyfi yerinde uyandığı zaman, öfkeyle bağırarak dolaba, komodine tekmeler indiriyor, bunlar da çatır çatır çatırdıyordu.

Nana hemen her zaman onu yatakta buluyordu. Satin alışveriş için sokağa çıktığı günler bile eve dönünce öyle yorulmuş oluyordu ki, karyolaya ilişir ilişmez yeniden yatıp uyuyordu. Gündüzleri oradan oraya sürünüyor, sandalyelerin üzerinde uyukluyor, bu uyuşukluktan da ancak akşama doğru, havagazı lâmbaları yandığı sırada kurtuluyordu. Nana onun evinde kendisini pek rahat hissetmekteydi. Bozuk yatağın, yerlerde sürünen leğenlerin, bir gün önce sokaklarda kirlenip koltukları çamurla lekelenen eteklikleri ortasında oturan genç kadın, hiçbir şey yapmaksızın, öylece duruyordu. Bitmez tükenmez gevezelikler ediyorlar, birbirlerine sırlarını anlatıyorlardı. Satin, sırtında yalnız gömleği olduğu halde, uzanıp ayaklarını başından daha yüksek bir yere dayayarak sigara içerken, Nana'yı dinliyordu. Bazan apsent alıp içtikleri oluyordu. Hüzünlü oldukları zamanlar, öğle-

den sonra yapıyorlardı bu işi. «Unutmak için içiyoruz,» diyorlardı. Satin sokağa çıkmaksızın, hattâ ayağına bir eteklik bile geçirmeksizin, merdivenin trabzanından aşağıya eğilip apsenti kapıcının kızına ısmarlıyordu. On yaşında bir kızdı bu, apsenti bir kadehin içinde getiriyor, yan gözle de hanımın çıplak bacaklarına bakıyordu. Bütün konuşmalarının sonu, erkeklerin kötülüğüne dayanıyordu. Nana, Fontan'ı anlata anlata epey kafa şişirmekteydi. Sözü döndürüp dolaştırıp yine Fontan'a getiriyor, onun ne dediğini, ne yaptığını tekrar tekrar anlatıyordu. Satin iyi bir kızdı, bu bitmez tükenmez pencere önünde bekleyiş, yanmış bir yemek için yapılan kavga, karşılıklı surat edip saatlerce dargın durduktan sonra yatakta barışma öykülerini hiç canı sıkılmadan dinliyordu. Bunlardan sözetmek gereksinimi içinde, Nana, yediği bütün dayakları Satin'e anlatır olmuştu. Geçen hafta Fontan bir vuruşta gözünü şişirmişti; bir gün önce de terliklerini aramış, bulamamış, bir tokat yapıştırdığı gibi Nana'yı komodinin üstüne yıkıvermişti. Satin bunlara hiç şaşmıyor, sigarasının dumanını savuruyor, yalnız arasıra söze karışarak, «Böyle anlarda hemen eğilirim ben, o da atmaya kalktığı tokatla birlikte kalakalır,» diyordu. İkisi de bu dayak hikâyelerine dalıp gidiyorlardı. Belki yüz kez yineledikleri bu aynı aptalca olaylardan mutlu, sarhoş gibiydiler. Sözünü ettikleri o çirkin dayakların gevşek, ılık yorgunluğuna kendilerini bırakıveriyorlardı. Nana'nın her gün oraya gelişinin nedeni, Fontan'ın attığı tokatları, hattâ onun ayakkabılarını çıkarışına varıncaya kadar her şeyini anlatırken duyduğu zevk yüzündendi. Üstelik, Satin de ona sevgi beslemeye başlamış, daha sunturlu olaylar anlatmaya koyulmuştu. Bir pastacı vardı, Satin'i öylesine dövüyordu ki, ölü gibi yerlere seriyordu. Ama, Satin yine de sevmekteydi onu. Sonra da bazı günler Nana ağlıyor, «Bu böyle sürüp gidemez artık,» diyordu. Satin onu

evinin kapısı önüne kadar götürüyor, Fontan'ın onu öldürüp öldürmeyeceğini görmek için de bir saat sokakta bekliyordu. Ertesi gün iki kadın da öğleden akşama kadar, barışmış olmanın verdiği zevkin tadını çıkarıyorlardı. Açıkça söylemiyorlardı, ama dayak yedikleri günleri daha da seviyorlarmış gibi bir halleri vardı, böylelikle daha fazla heyecanlanmak olanağını buluyorlardı çünkü.

İkisi artık birbirlerinden ayrılmaz oldular. Yalnız, Satin hiçbir zaman Nana'nın evine gitmiyordu. Fontan, «Ben evde sokak sürtüklerini istemem,» demişti. İki kadın sokağa birlikte çıkıyorlardı. Satin arkadaşını bir gün bir kadının evine götürdü. Gittikleri yer de Madam Robert'in eviydi. Bu kadın Nana'nın kafasını kurcalamaktaydı. Sonra, bir zamanlar evinde verdiği o gece ziyafetine gelmek istemediği için, Nana ona karşı az çok saygı da duyuyordu.

Madam Robert, Rue Mosnier'de oturuyordu. Avrupa Mahallesinde, yeni, sessiz bir sokaktı burası. Tek bir dükkânı bile yoktu. İçlerinde dar, ufak daireleri bulunan güzel apartmanlarında hep kadınlar oturmaktaydı. Saat beşti. Tenha kaldırımlar boyunca, soylu görünüşlü yüksek apartmanların kibar sessizliği içinde borsacıların, tüccarların kupa arabaları bekliyor, bir yandan da hızlı hızlı yürüyen erkekler başlarını kaldırıp pencerelere doğru bakıyorlardı. Pencerelerde, sırtlarında sabahlıklarla, bekler gibi durmakta olan kadınlar vardı. Nana önce ters bir tavır takınarak, «Ben tanımıyorum bu kadını,» dedi, yukarıya çıkmak istemedi, ama Satin ayak diriyor, «İnsan bir arkadaşını yanında getiremez mi yani, canım?» diyordu. «Yalnızca bir nezaket ziyareti yapmaya geldim ben. Madam Robert'e dün bir lokantada rastladım. Çok nazik davrandı bana karşı. «Mutlaka gel beni gör, diye üsteledi, söz aldı benden.»

Sonunda Nana kabullendi. Yukarıya çıktıkları zaman, ayakta uyuyan küçük bir hizmetçi kız, «Ma-

dam sokağa çıktı, daha gelmedi,» dedi. Ama yine onları salona aldı, sonra da bırakıp gitti.

Satin, «Vay canına, şık bir yer burası,» diye fısıldadı.

Orta halli insanların oturdukları cinsten, ciddî görünümlü bir salondu burası. Duvarlar koyu renk kumaşlarla kaplıydı. Ceplerini doldurduktan sonra işini bırakan bir Paris'li dükkâncının evi gibi, o cinsten bir kibarlıkla döşenmişti. Nana bunun etkisi altında kalmıştı, ama işi şakaya vurmak istedi. Satin kızıyor, «Madam Robert namuslu kadındır, canım,» diyordu. «Her zaman, yaşlı, ciddî erkeklerin kolunda görürüm onu. Şimdi de eski bir çikolatacıyla yaşıyor. O da ciddî bir adam. Evin bu güzel hali adamın pek hoşuna gidiyor, geldiğini bildirmek için içeriye haber gönderiyor, Madam Robert'e de, yavrucuğum, diyor...» Sonra Satin masa saatinin önünde duran bir resmi göstererek, «Hah bak, resmi de şurada işte,» dedi.

Nana bir an resmi inceledi. Resimde çok esmer, uzun yüzlü, belirsiz bir gülümsemeyle dudakları hafifçe bükülmüş bir kadın görülüyordu. Kibar bir kadından farksızdı, ama daha alçakgönüllüydü.

Nana, «Tuhaf şey,» diye mırıldandı, «bu kadını bir yerden anımsıyorum şimdi, ama uygun bir yerde değil kuşkusuz... Evet, evet, uygunsuz bir yerde görmüştüm onu!» Sonra arkadaşına dönerek sürdürdü: «Demek ille gel beni gör, diye söz aldı senden, ha? Ne istiyormuş?» Nana gözlerini dikmiş, Satin'e bakıyordu. Sonra hafifçe dilini şaklattı. Önem verdiği yoktu bu işe. Yalnız, bu kadın kendilerini sürekli beklettiği için, «Ben daha fazla kalamayacağım,» dedi; bunun üzerine ikisi de çıkıp gittiler.

Ertesi gün Fontan Nana'ya, «Ben akşam yemeğine gelmeyeceğim,» diye haber göndermişti. Bunun üzerine Nana yine erkenden sokağa çıkarak gidip Satin'i buldu. Bir lokantada yemek ısmarlayacaktı

ona. Lokantanın seçilmesi başlı başına bir sorun oldu. Satin birtakım birahane adları söylüyordu, ama Nana bunlar için, «Aman, pek berbat yer!» demekteydi. Sonunda, Laure'un lokantasına gitmek üzere kandırdı onu. Burası Rue des Martyrs'de bir tabldot lokantasıydı, akşam yemeği üç franktı.

İki kadının da yemek saatini bekleye bekleye canları sıkılmıştı. Kaldırımlarda sürte sürte ne yapacaklarını bilemediklerinden, Laure'un lokantasına vaktinden yirmi dakika önce gittiler. Üç salon da henüz boştu. Gidip bir masanın başına oturdular. Bu salonda Laure Piédefer de bulunmaktaydı. Kasada yüksek bir iskemleye oturmuştu. Bu Laure elli yaşında bir kadındı, pek şişmandı, her yanını korselerle, kemerlerle sıkmıştı. Lokantaya birbiri ardınca kadınlar geliyor, tabakların üstünden uzanıp Laure'u dudaklarından öpüyorlardı. Bu işi de sevecenlik dolu bir içtenlikle yapmaktaydılar. Bu sırada bu tuhaf kadın nemli gözlerle duruyor, hiç kimseyi kıskandırmamak için herkese aynı biçimde davranmaya çalışıyordu. Müşterilere hizmet eden garson kadınsa, uzun boylu ve zayıftı, yüzü gözü buruşmuştu, gözlerinde kasvetli bir ışık parıldamaktaydı. Üç salon da kısa zamanda doluverdi. Lokantada yüz kadar müşteri vardı, bunlar masalara rastgele, oturmuşlardı. Çoğu kırkına yaklaşmıştı ve şişmandı, etleri sarkıktı; gevşek ağızları, hızlı yaşanmış bir ömrün verdiği şişkinlikler içinde kaybolmuştu. Bu kocaman göğüslü, şişman karınlı kadınların arasında narin, ince birkaç kıza da rastlanıyordu. Halleri, tavırları yüzsüzceydi, ama toydular sanki. Bunlar, müşteri kadınlardan biri tarafından bir gazinoda, bir dans salonunda enselenip, Laure'un lokantasına getirilmiş deneyimsizlerdi. Bunlar buraya gelince o şişman kadınlar sürüsü hemen çevrelerini alıveriyorlar, itişip kakışarak her birine kaygılı ve yaşlı birer bekâr gibi kur yapıyorlar, öteberi ısmarlıyorlardı. Erkeklere gelince, pek az sayıday-

dı bunlar : On, on beş tane ya var, ya yoktu. Her yanı kaplamış olan kadınlar arasında süklüm püklüm oturuyorlardı. Yalnız, dört delikanlı vardı ki, bunlar kendilerine pek güveniyorlardı; yan gelip oturmuşlar, aralarında şakalaşıyorlardı. Buraya bu işi görmeye gelmişlerdi.

Satin, «Yemekleri çok güzel, değil mi?» diyordu.

Nana da memnun, başını sallıyordu. Eskiden taşra otellerinde yenen doyurucu yemeklerden farksızdı bu. Kıymalı makarna, tavuklu pilav, etli fasulye, krem karamel vardı. Hanımlar en çok tavuklu pilava ilgi gösteriyorlar, korselerinin içinde patlayacak gibi oldukları halde, ellerinin ağır bir hareketiyle dudaklarını peçetelerine siliyorlardı. Nana önce burada eski kadın arkadaşlarına rastlamaktan korkmuştu. Belki kendisine saçma sapan sorular soracakları tutardı bunların. Sonradan rahatladı. Bu karmakarışık kalabalık arasında hiçbir tanıdık yüz göremiyordu. Soluk elbiselerin, perişan şapkaların yanında, pahalı cinsten tuvaletler de vardı. Bunların sahipleri, aynı cinsel sapıklığın verdiği o kardeşlik havası içinde haşır neşir olmuşlardı. Nana bir an bir delikanlıyla ilgilendi. Kısa, kıvırcık saçları, küstah bir yüzü vardı. Hepsi de şişmanlıktan patlamak derecesine gelmiş bir sürü kadın, bu delikanlının ağzının içine bakıyor, onun bir dediğini iki etmiyorlardı. Bir ara delikanlı gülmeye başlayınca göğsünün de şiştiği görüldü. Nana hafif bir çığlık koparark, «A! Kadınmış bu ayol!» dedi.

O sırada durmadan tavuklu pilav tıkınmakta olan Satin, «Ha, evet, tanırım!» dedi. «Yaman bir şeydir, kadınlar paylaşamazlar onu.»

Nana tiksintiyle yüzünü buruşturdu. Bu işlere aklı ermiyordu doğrusu! Yine de ölçülü bir sesle, «Doğru, zevkler üzerinde tartışmak doğru değildir, insan günün birinde neden hoşlanacağını bilemez ki!» dedi. Bir yandan da bilgece bir tavırla önündeki krem

karameli yiyordu. Satin'in iri mavi gözleriyle, çevredeki masaları kırıp geçirdiğini de pekâlâ farketmekteydi. Hele yanında şişman, sarışın, çok nazik bir kadın vardı ki, yanıp tutuşuyordu. Boyuna Satin'e sokuluyordu. Hattâ bir ara Nana işe karışmayı bile düşündü.

O sırada içeriye girmekte olan bir kadını görünce şaşırıverdi. Gelen kadın Madam Robert'di, hemen tanımıştı onu. Bir fareyi andıran esmer, güzel yüzüyle, uzun boylu, zayıf garson kadına bir baş işareti yaptı, sonra da gelip Laure'un tezgâhına dayandı. İkisi uzun uzun öpüştüler. Nana bu kadar kibar bir kadının böyle öpüşmesini pek tuhaf buldu. Üstelik Madam Robert'in halinde tavrında o her zamanki alçakgönüllülüğü yoktu, hattâ tersine. Alçak sesle konuşarak ara sıra salona şöyle bir göz atıyordu. Laure cinsel sapıklığın, yüzü inançsızlar tarafından öpüle öpüle aşındırılıp cilâlanmış eski bir tanrısı gibi, görkemli bir tavırla yerine çökmüştü. Dolu tabakların üstünden bakarak, hepsi şişman olan kadın müşterileri üzerinde hüküm sürüyordu. Kendisiyse onların en şişmanlarından daha şişmandı. Kırk yıl çalıştıktan sonra servete kavuşmuş bir patron gibi yan gelip kurulmuştu.

Bu sırada Madam Robert Satin'i görmüştü. Laure'u bırakarak hemen koşup geldi, sevimli bir tavırla, «Dün evde yoktum, gelmişsiniz, öyle üzüldüm ki!» dedi. Satin onun bu inceliğine hayran olmuş, yanında ona da ufak bir yer açmak istiyordu. Kadın, «Zahmet etme, inan yemek yedim, şöyle bir bakmaya geldim,» dedi. Yeni dostunun arkasında ayakta durmuş, konuşurken gülümseyerek, cilveli bir tavırla onun omuzlarına dayanıyor, sık sık, «Ne zaman göreceğim seni bir daha?» diyordu. «Serbestsen...»

Nana daha fazlasını dinlemeye dayanamadı. Bu konuşmaya pek içerliyor, bu sözümona namuslu kadına ağzına geleni söylemek isteğiyle yanıyordu. Kar-

şıdan bir kalabalığın gelmekte olduğunu görünce eli ayağı kesildi. Şık giyimli kadınlardı bunlar; pahalı elbiseler giymişler, mücevherlerini takmışlardı. Hepsi bir olup Laure'un lokantasına gelmişlerdi. Onlar da birden kendilerini yine bu ahlâksızlık havasına kaptırmışlardı. Laure ile senli benli konuşuyorlardı. Bileklerinde, boyunlarında yüz binlerce franklık mücevherler vardı, ama üstleri başları pis, zavallı yosmaların şaşkın, kıskanç bakışları arasında burada adam başına üç frank vererek yemek yemeye gelmişlerdi. Yüksek sesle konuşup gülüşerek içeriye girdikleri zaman, yanlarında dışarıdan bir parça güneş de getirmişlerdi sanki; o sırada Nana bunların içinde Lucy Stewart'la Maria Blond'un da bulunduklarını görünce canı sıkılmış, hemen başını başka yana çevirmişti. Kadınlar bitişik salona geçmeden beş dakika kadar Laure ile konuştular, Nana da bu zaman boyunca başını hep eğik tuttu. Ekmek kırıntılarını sofra örtüsünün üzerinde yuvarlamakla pek meşgulmüş gibi bir tavır takınmıştı. Sonra, başını çevirebildiği zaman, ağzı bir karış açık kaldı. Yanındaki sandalye boştu, Satin ortadan kaybolmuştu.

Yüksek sesle, «Nereye gitti bu kız?» diye söylendi.

Biraz önce Satin'e çok büyük bir ilgi göstermiş olan şişman sarışın şimdi öfkeliydi, ama yine güldü. Bu gülüşe içerlemiş olan Nana ters ters onun yüzüne bakıyordu. Bunun üzerine sarışın kadın yayvan bir sesle gevşek gevşek, «Ben almadım, öteki aldı onu sizin elinizden,» dedi.

Bunun üzerine Nana, bu kadınların kendisiyle alay edeceklerini anlayarak başka bir şey söylemedi. Hattâ öfkesini belli etmek istemediği için, biraz daha oturdu. Bitişik salonun sonundan, Lucy Stewart'ın sesini işitiyordu. Lucy, Montmartre ve Chapelle balozlarından oraya gelmiş bir sürü küçük aşifteye ziyafet çekiyordu. İçerisi pek sıcaktı. Garson kadın, tavuklu pilâvın sert kokusu arasında, yığın yığın kirli

tabağı kaldırmakla ilgiliydi. Öte yanda da o deminki dört erkek sonunda, lokantaya çift çift gelen on, on iki kadar kadına iyi cins şarap ikram etmişlerdi. Böylelikle onları sarhoş edip ileri geri söyletmek istiyorlardı. Şimdi Nana'yı asıl çileden çıkaran, Satin'in yediği yemeğin parasını vermekti. Amma da kaltak şeydi şu Satin. Yemeğin parasını başkasına ödetiyor, sonra da karşısına ilk çıkan insanla, bir teşekkür bile etmeden, çekip gidiyordu! Evet, üç franktı, ama yine de ağır geliyordu Nana'ya, iğrenç bir hareketti bu doğrusu. Sonunda parayı verdi, altı frangı Laure'un önüne fırlattı. Şu anda da Laure'dan, sokaklardaki çirkef sulardan daha fazla tiksiniyordu.

Rue des Martyrs'e çıkınca, duyduğu öfkenin daha da arttığını hissetti. Kalkıp Satin'in peşinde koşacak değildi kuşkusuz. Sokak süprüntüsünden farksızdı o, elini bile dokundurmaya gelmezdi! Ama, bu yüzden o gecesi berbat olmuştu. En çok Madam Robert'e içerlemiş bir halde, Montmartre'a doğru ağır ağır yürümeye başladı. Bu Madam Robert çok yürekli birisiydi doğrusu. Kibarlık taslıyordu çünkü. Evet, kibardı, ama ancak bir çöplükte kibarlık taslayabilirdi! Nana şimdi emindi artık. «Papillon»da rastlamıştı ona. Burası, Rue des Poissonniers'de pis bir çalgılı gazinoydu. Erkekler bir buçuk frank vererek alıp götürüyorlardı onu. Sonra da bu karı alçakgönüllü tavırlar takınarak kalem şeflerini avlıyor, namuslu geçinmek için de, lütfen davet edildiği ziyafetlere gitmiyordu! Zaten hiç kimsenin bilmediği böyle pis meyhanelere, gazinolara hep bunun gibi sözde namuslu geçinen kadınlar giderler, oralarda olmadık işler beceririlerdi.

Nana kafasının içinde bunları evire çevire Rue Véron'a, evine gelmişti. Evde ışık görünce pek şaşırdı. Fontan'ı yemeğe çağıran arkadaşı da sonradan onu ekmiş, o da, suratı bir karış, eve dönmüştü. Nana'nın yaptığı açıklamayı soğuk bir tavırla din-

ledi. Nana onu sabahın saat birinde gelecek sanmışken birden evde buluvermişti, bu yüzden şaşkındı, yine dayak yemekten korkuyordu. Yalan da söyledi, altı frank harcadığını itiraf etti, ama Madam Maloir ile birlikte yemek yemeye gittiğini anlattı. Bunun üzerine, Fontan hiç rahatını bozmadı, Nana'ya kendi adına gelmiş bir mektup uzattı. Daha önce kendisi zarfı açıp okumuştu. Mektup Georges'dan geliyordu. Delikanlı hâlâ Fondettes'te hapisti, ama her hafta sayfalar dolusu ateşli mektuplar yazarak içini döküp rahatlıyordu. Nana kendisine hele böyle aşk, sevgi sözleriyle, yeminlerle dolu mektuplar yazılmasından pek hoşlanıyordu, bunları da sonra herkese okuyordu. Fontan Georges'un biçemini biliyor, beğeniyordu. Yalnız, o akşam Nana bir kavga çıkmasından o kadar korkuyordu ki, yalancıktan kayıtsız bir tavır takındı. Mektuba asık bir suratla şöyle bir göz gezdirdi, sonra da hemen elinden atıverdi. Fontan'ın bu kadar erken yatmak zorunda kalmaktan canı sıkılmış olduğu için, gidip pencerenin camında parmaklarıyla trampet çalar gibi yapmaya başlamıştı. Yatma zamanına kadar olan vaktini nasıl geçireceğini bilemiyordu. Birden dönerek, «Şu delikanlıya hemen yanıt versek nasıl olur?» dedi.

Öteden beri Georges'a gidecek mektupları o yazıyor, bu işi güzel bir dille yapmak için didinip duruyordu. Mektubu bitirip yüksek sesle okuyunca Nana, «Böyle güzel şeyleri de ancak sen bulabilirsin!» diye bağırarak onu öptüğü zaman bu, Fontan'ın pek hoşuna gidiyordu. Sonunda ikisi de bu yüzden ateşleniyorlar, birbirlerine tapınmaya başlıyorlardı.

Nana, «Nasıl istersen,» diye yanıtladı. «Dur da çay demleyeyim ben, sonra gidip yatarız.»

Bunun üzerine Fontan özene bezene kalem, kâğıt, mürekkep hazırlayarak masanın başına geçti. Kollarını açıyor, yüzünü ileriye doğru uzatıyordu.

Yüksek sesle, «Sevgilim,» diyerek yazmaya başladı.

Sonra da tam bir saat didinip durdu. Bazan başını ellerinin arasına alıp bir cümle üzerinde uzun uzun düşünüyor; sevecen bir deyim bulduğu zaman kendi kendine gülümsüyordu. Nana ise bu arada hiç sesini çıkarmadan iki fincan çay içmişti. Sonunda, sahnede okur gibi, ince bir sesle, arasıra bazı hareketler yaparak, okudu. Tam beş sayfa tutan mektupta, «Mignotte'la geçen tatlı saatlerden, anıları tıpkı nefis bir koku gibi insanın burnunda tüten o saatlerden» dem vuruyor, «sevginin bu baharına sonsuza değin bağlı kalacağına» ilişkin yeminler ediyor, tek isteğinin «bu mutluluğu yeniden yaşamak» olduğunu söylüyor, «mutluluk yeniden yaşanabilirse, yani» diyerek de mektubu bitiriyordu.

«Bütün bunları yalnız nezaket olsun diye söylüyorum,» dedi. «Amacımız biraz şaka, değil mi ya?.. Ama, bu mektup da güzel oldu doğrusu!»

Pek böbürleniyordu. Yalnız, Nana bir beceriksizlik yaptı, ondan hâlâ çekinmekte olduğu için, her zamanki gibi kalkıp boynuna sarılmayarak bir hata işledi. Mektubun güzel olduğunu söyledi, o kadar. Bunun üzerine Fontan içerledi. «Mektup hoşuna gitmediyse, otur kendin başka bir tane yaz,» dedi. Sonra, her zamanki gibi, sevgi dolu sözler söyleyerek öpüşecekleri yerde, masanın iki tarafında soğuk tavırlarla kalakaldılar. Bu arada Nana da, Fontan'a bir fincan çay doldurmuştu.

Fontan dudaklarını çaya değdirince, «Bu ne rezalet!» diye bağırdı. «Tuz mu attın bunun içine yahu?»

Aksi gibi, bu sözler karşısında Nana'nın omuzlarını silkeceği tuttu. Bunun üzerine de Fontan öfkeden kudurdu. «Bu akşam işler sarpa saracak galiba,» diye bağırdı.

Bunun üzerine, kavga başladı. Saat henüz ondu,

kavga etmek de vakit geçirmenin bir başka biçimiydi sonunda. Fontan Nana'nın savunmasına olanak bırakmaksızın ağız dolusu küfürle birlikte, birbiri ardınca bir sürü suçlamalar savuruyordu. Pis bir karıydı o, aptaldı, her yanda sürtmüştü. Sonra da para sorununu ele aldı. «Dışarıda yemek yediğim zaman altı frank harcıyor muyum ben?» dedi. «Bana yemek ikram ederlerse lokantaya gidiyorum, yoksa evde oturup kendi yemeğimi yiyorum. Üstelik de o Maloir olacak ihtiyar pezevenk karı için harcamışsın bu parayı. Gelince kapı dışarı edeyim o kocakarıyı da görsün gününü! Sen de, ben de böyle her gün altışar frangı sokağa atarsak, işimiz tamam doğrusu!» Sonra, «Hesap istiyorum ben,» diye bağırdı. «Getir bakayım paraları, durumumuz ne, bir anlayalım hele!»

Cimri yanını tümden açığa vurmuştu. Nana şaşkın, uysal bir tavırla hemen koşup masanın çekmecesinde kalan paraları getirerek onun önüne koydu. O zamana kadar anahtar hep çekmecenin üstünde duruyor, ikisi de oradan istedikleri kadar para alıyorlardı.

Fontan paraları saydıktan sonra, «Ne!» dedi, «burada on yedi bin frank para vardı, şimdi kala kala yedi bin frank kadar bir şey kalmış. Daha üç aydır birlikte oturuyoruz... Nasıl olur bu?»

Bunun üzerine kalkıp kendisi koştu, masayı sarsaladı, içerisini lâmbanın ışığı altında araştırmak için, çekmeceyi alıp getirdi. Fakat içinde topu topu altı bin sekiz yüz bilmem kaç frank vardı. Bunun üzerine fırtına patlak verdi.

Fontan, «Üç ayda on bin frank, ha?» diye bağırıyordu. «Vay canına! Ne yaptın bu kadar parayı be? Söyle hadi!.. Bütün paraları o halan olacak kaltağa veriyorsun, değil mi? Ya da zamparaların var, onlara yediriyorsun... Apaçık bir şey bu... Söylesene!»

Nana, «Canım, ne var kızacak?» dedi. «Hesap or-

tada... Aldığımız eşyaları hesaba katmıyorsun. Sonra, çamaşır da almak zorunda kaldım. İnsan yeni bir yere yerleşti mi gideri çok oluyor.»

Fontan bilgi istiyordu, ama dinlediği yoktu. Daha sakin bir tavırla, «Evet, gider fazla oluyor,» dedi. «Ama ben bu ortaklaşa hesaplardan bıktım artık, anladın mı, yavrum?.. Bu yedi bin frank benim kendi param, sen de biliyorsun. Madem ki bu parayı ele geçirdin sen, benim de iflâs etmeye niyetim yok. Herkesin malı kendine.»

Sonra parayı kaptığı gibi cebine kodu. Nana şaşkın şaşkın onun yüzüne bakıyordu. O devam etti:

«Ben öyle kendimin olmayan birtakım halaları, çocukları filân besleyecek kadar enayi değilim, anladın mı?.. Ama, canın istemiş de kendi paranı harcamışsın, orası senin bileceğin iş. Benim param değerlidir!.. Evde bir tencere yemek pişirdiğin zaman, harcamanın yarısını ben vereceğim. Akşam da oturup hesaplaşırız, olur biter!»

Nana birden isyan etti. Kendini tutamayarak, «İyi ama, on bin frangımın üstüne oturdun sen, ayıp değil mi?» diye bağırdı.

Fontan daha fazla tartışarak çenesini yormadı. Elini masanın üstünden uzatıp Nana'nın suratına bir tokat indirerek, «Bir daha söyle bunu da göreyim bakayım!» dedi.

Nana yediği tokata aldırmadan aynı şeyi bir daha söyledi. O zaman Fontan onun üstüne çullandı, tekme tokat dövmeye başladı. Çok geçmeden onu öyle bir hale soktu ki, Nana sonunda, her zaman olduğu gibi ağlaya ağlaya soyunup yattı. Fontan ise derin derin soluk alıyordu. O da yatmaya hazırlanıyordu ki, masanın üstünde Georges'a yazdığı mektubu gördü. Bunun üzerine karyoladan yana dönerek, mektubu özenle katladı, sonra da tehdit dolu bir sesle, «Mektup çok güzel oldu,» dedi, «kendi elimle postaya vereceğim onu, kapristen filân hoşlanmam çün-

kü... Sonra da zırlama artık, kafamı şişiriyorsun.»

Nana hafif hafif için çekerek ağlıyordu, bunun üzerine soluğunu tuttu. Fontan da yattığı zaman, boğulacak gibi oldu, hıçkıra hıçkıra ağlayarak onun göğsüne kapandı. Kavgaları, dövüşleri hep böyle sona eriyordu. Nana'nın Fontan'ı kaybetmekten ödü kopuyordu. Ne olursa olsun, Fontan'ın kendisine ait olduğunu bilmeye korkakça bir gereksinimi vardı. Fontan kibirli bir tavırla genç kadını iki kez itti. Ama sadık bir hayvan gibi, yaşlı gözlerle yalvaran bu kadının ılık kucaklayışı, onun içinde de istek ateşini yaktı. Pek fazla yüz verecek kadar alçalmadan, yine de cömert davrandı. Bağışlamıştı ya, kazanılmak zahmetine değer bir şeydi bu. Onun için kendini hiç zahmete sokmadı, ama Nana'nın kendisini okşamasına, sonra da kendisine zorla sahip olmasına ses çıkarmadı. Ama o sırada birden telâşlandı, Nana'nın, çekmecenin anahtarını elde etmek için bir oyun oynamasından çekindi. Deminki kararını bir daha yinelemek gereğini duyduğu zaman, mum sönmüştü.

«Bak, kızım,» dedi, «söylediklerim ciddîdir ha, parayı yanımda alıkoyacağım.»

Fontan'ın boynuna sarılmış, uyumak üzere olan Nana, çok güzel bir söz etti: «Olur, korkma... İkimizin yerine çalışırım ben,» dedi.

O akşamdan sonra hayatları gittikçe daha çekilmez bir hal aldı. Haftanın başından sonuna kadar evde tokat gürültüsünden geçilmiyordu. Bir saatin vuruşları gibiydi sanki, hayatlarını ayar ediyordu. Nana dayak yiye yiye iyi cins bir çamaşır gibi yumuşacık olmuştu. Bu yüzden cildi pek taze bir hal almış, teni pembe beyaz olmuştu. Dokununca yumuşak, bakınca da berraktı. Genç kadın daha güzelleşmişti bu yüzden. Onun için de Prullière hiç peşini bırakmıyordu. Fontan olmadığı zamanlar eve geliyor, onu öpmek için köşelere sıkıştırıyordu. Nana çırpınıyor, hemen utanıveriyor, yüzü kıpkırmızı oluyordu. Prul-

lière'in bir arkadaşını aldatmak isteyişini iğrenç bulmaktaydı. Bunun üzerine Prullière içerlemiş bir tavırla sırıtmaya başlıyor, «Sen de çok aptal şeysin yahu!» diyordu. «İnsan böyle maymun suratlı bir herifi nasıl olur da sevebilir? Çünkü Fontan o hep oynayan kocaman burnuyla, bir maymundan farksız bence. Pis, hayvan herifin biri! Üstelik dayaktan pestilini de çıkarıyor senin!»

Nana da günün birinde, korkunç bir zevki itiraf eden bir kadının sakin tavrıyla, «Belki öyledir, ama ben onu olduğu gibi seviyorum,» dedi.

Bosc ise onların evinde mümkün olduğu kadar fazla yemek yemekle yetiniyordu. Prullière'in arkasından omuz silkiyor, «Yakışıklı çocuk, ama ciddî değil,» diyordu.

O da birkaç kez, kavgalara tanık olmuştu. Yemeğin sonuna doğru Fontan Nana'yı tokatladı mı, Bosc hiç istifini bozmadan yemeğini yemeye devam ediyordu. Bunu olağan bulmaktaydı çünkü. Yediği yemeğin altında kalmamak için de ikide bir kendinden geçmiş bir tavırla, «Çok mutlusunuz doğrusu, bayılıyorum size,» diyordu. Bosc filozof geçinmekteydi. Her şeyden, hattâ şan ve şöhretten bile vazgeçmişti. Bazan Prullière ile Fontan toplanmış sofranın karşısında iskemlelerinin arkalıklarına dayanarak sabahın saat ikisine değin, o güne kadar kazandıkları başarıları birbirlerine anlatıyorlar, o sırada da tıpkı sahnedeki gibi hareketler yaparak sahnedeki seşleriyle konuşuyorlardı. Bosc ise dalgın dalgın oturuyor, arada bir küçümser bir tavırla, «Hıhhh!» diyerek, hiç ses çıkarmadan bir şişe konyağın dibini buluyordu. Talma da çok büyük bir oyuncuydu, ama ne kalmıştı ondan?

Bir akşam Bosc geldiği zaman, Nana ağlıyordu. Elbisesini sıyırarak ona sırtıyla kollarındaki çürükleri gösterdi. Bosc onun tenine baktı, ama o Prullière olacak aptalın yapacağı gibi, durumu kötüye kullan-

maya kalkışmadı. Sonra bilgiç bir tavırla, «Kızım,» dedi, «kadının olduğu yerde dayak da vardır. Napoléon söylemiş bu sözü galiba... Tuzlu suyla yıkan. Bu gibi çürüklere tuzlu su çok iyi gelir. Bu gidişle daha çok dayak yiyeceksin sen; ama, kolun, bacağın kırılmadıkça yakınmaya kalkışma sakın... Ha, bu akşam yemeğe sizdeyim bak, bir koyun budu gördüm çünkü.»

Madam Lerat'ın dayanma gücü Bosc kadar değildi. Nana beyaz teninde ona yeni bir çürük gösterdi mi, hala her seferinde avaz avaz bağırıyor, «Yeğenimi öldürecekler ayol! Böyle sürüp gidemez bu,» diyordu. Aslında Fontan, «Bu karıyı evde görmeye dayanamıyorum,» diyerek Madam Lerat'yı kapıdışarı etmişti. O gün bugün de Fontan Madam Lerat evdeyken geldi mi, hala hanım da mutfak kapısından savuşuyordu. Bu da yaşlı kadının pek ağırına gitmekteydi. Onun için bu kaba herif hakkında ağzına geleni söylemekteydi. Görgü konusunda kimseden öğrenecek bir şeyi olmayan kibar kadın tavırları takınarak, «Çok terbiyesiz herif o,» diyordu. «Zaten ilk bakışta hemen belli oluyor. En basit incelikten bile haberi yok herifin. Annesi mahalle karısıymış herhalde, belli!.. Benim yaşımda bir kadın da saygı bekler, ama kendim için söylemiyorum ben... Nasıl oluyor da sen bu herifin kabalıklarına katlanıyorsun, buna şaşıyorum işte. Çünkü, övünmek gibi olmasın ama, sana her zaman terbiyeli olmayı ben öğrettim. Sonra, kendi evinde de hep iyi öğütler verdiler sana. Ailede hepimiz görgülü insanlardık, değil mi, ha?»

Nana hiç karşı çıkmıyor, başını önüne eğmiş öylece dinliyordu.

Hala yine devam ediyordu: «Sonra, sen hep kibar insanlarla düşüp kalktın. Daha dün bizim evde Zoé ile bunu konuşuyorduk. O da bu işlere bir türlü akıl erdiremiyor, 'Madam, Kont gibi kusursuz bir beyefendiyi parmağının ucunda çevirirdi,' diyordu, söz

aramızda, sen de o Kont'a eşekmiş gibi davranıyordun ya, neyse, 'nasıl oluyor da şimdi o maskara heriften boyuna dayak yiyor?' diye soruyordu.»

«Ben de dedim ki: 'İnsan dayağa, köteğe katlanır, ama dayanamayacağı şey saygısızlıktır, terbiyesizliktir...' Neyse, iler tutar yeri yok herifin. Şeytan görsün yüzünü. Sen de tutmuş, böyle bir herif için kendini harcıyorsun. Bir sürü zengin erkek, hükümet kapısında sözü geçer kişiler peşinde koşuyorlar da hiçbirine yüz vermiyorsun... Neyse, yeter artık. Bu gibi şeyleri söylemek bana düşmez. Ama, bir daha ters bir şey yaparsa, ben senin yerinde olsam, o gururlu tavrımı takınıp, 'Mösyö, beni kim sanıyorsun sen?' derdim. Herif apışıp kalır, eli ayağı kesiliverirdi.»

Bunun üzerine Nana ağlamaya başlıyor, «Ah halacığım! Seviyorum onu!» diye kekeliyordu.

İşin aslı aranırsa Madam Lerat küçük Louis'nin yemek masrafını ödemek için yeğeninin kendisine uzun aralarla, bin güçlükle topu topu iki buçuk frank verebildiğini görerek kaygılanıyordu. Yine de özverili davranacak, çocuğa bakmaya devam ederek durumun düzelmesini bekleyecekti kuşkusuz. Yalnız, kendisinin de, Nana ile oğlunun da altın içinde yüzmelerine Fontan'ın engel olduğunu düşündükçe öylesine kızıyordu ki, bu yüzden sevgiyi bile yadsıyacak hale geliyordu. Onun için, eninde sonunda hep şu sert sözleri söylüyordu:

«Dinle bak, bu herif günün birinde senin karnını deşecek. Sen de gelip benim kapımı çalacaksın. Ben yine de kapımı açacağım sana.»

Çok geçmeden, para sorunu Nana için en büyük kaygı olmaya başladı. Fontan yedi bin frankı yok etmişti. Parayı emin bir yere saklamıştı herhalde. Bu konuda da Nana ona bir şey sorma yürekliliğini gösteremedi; çünkü para işlerinde bu maymun suratlı

herife karşı utangaç davranıyordu. «Nana beni üç buçuk kuruş param için seviyor,» diyecek diye ödü patlıyordu. Fontan eve gerekli olan parayı vereceğini söylemişti. İlk zamanlar da her sabah eve üç frank bırakıyordu. Sonra da bütün giderleri kendisi karşılayan bir adam tavrı takınmaktaydı. Verdiği üç franga karşılık tereyağdan ete, turfanda meyve ve sebzeye kadar, her şeyi istiyordu. Nana ağzını açıp üç franga insanın sebze halini satın alamayacağını söylemeye kalkışsa, Fontan hemen küplere biniyor, Nana'yı metelik etmez bir müsrif, hiçbir şeye aklı ermeyen aptal bir karı olmakla suçluyordu:

«Esnaf seni kazıklıyor be! Hem ben gidip başka bir yerde kalmaya, orada yiyip içmeye hazırım bak,» diyordu.

Aradan bir ay geçince, bazı sabahlar o üç frangı komodinin üstüne bırakmayı unutmaya başladı. Bunun üzerine Nana utangaç bir tavırla, doğrudan doğruya değil de sözü döndüre dolaştıra, parayı istedi. Bunun üzerine öyle kavgalar oldu, Fontan ilk fırsatta ona öyle hakaretler etti ki, Nana artık ona güvenmemeyi daha uygun bulmaya başladı. Fontan üç frangı eve bırakmadığı günler sofrada yine yemek bulduğu zaman bülbül gibi şakıyor, çok nazik davranıyor, sarılıp sarılıp Nana'yı öpüyor, sandalyeleri kucağına alıp valsler yapıyordu. Zavallı Nana ise mutluluktan sarhoş oluyor, yakasının iki ucunu bir araya getirmekte büyük güçlük çekmekle birlikte, «Umarım komodinin üzerine yine para bırakmaz,» diyordu. Hattâ bir gün bir yalan uydurdu: «Dün bıraktığın para olduğu gibi duruyor,» diyerek üç frangını geri bile verdi. Fontan bir gün önce eve para bırakmamış olduğu için «acaba bana ders mi veriyor?» diye çekinerek, bir ara duraladı. Nana sevgi dolu gözlerle onun yüzüne bakıyor, kendini bütün benliğiyle vererek onu öpüyordu. Bunun üzerine Fontan parayı cebine indirdi. Bunu yaparken de, tıpkı

tehlikeye düşen bir parayı yeniden ele geçiren bir pinti gibi, elleri titriyordu.

O günden sonra da artık hiç aldırmaz, paranın nereden geldiğini hiç sormaz oldu. Sofrada patates olduğu zaman surat asıyor, hindi kızartması, koyun budu olduğu zaman ağzı kulaklarına varıyordu. Bu arada sırf elinin alışkanlığını yitirmemek için, en mutlu günlerde bile Nana'ya birkaç tokat atmaktan geri durmuyordu.

Böylece Nana her gereksinimi karşılamanın yolunu bulmuştu. Bazı günler evin içi yiyecekle dolup taşıyordu. Haftada iki defa, Bosc'un midesi bozulmaktaydı bu yüzden. Bir akşam Madam Lerat ocakta nefis bir yemeğin pişmekte olduğunu görmüş, bundan yiyemeyeceği için çok öfkelenerek gitmeye hazırlanırken, «İyi ama, kim veriyor bunların parasını?» diye sert sert sormaktan da kendini alamamıştı. Nana pek şaşırdı, sonra ağlamaya başladı.

Hala durumu anlamıştı, «Aferin! İşte buna diyecek yok doğrusu!» dedi.

Nana evde hırıltı gürültü olmasın diye, her şeye katlanmaya başlamıştı. Sonra asıl suç da o Tricon denen karıdaydı. Bir gün evde morina balığı pişti diye Fontan öfkeyle çıkıp gitmiş, Nana da Rue de Laval'de Tricon'a rastlamıştı. O sırada Tricon sıkışık durumdaydı. Nana da ona «evet» demişti. Fontan eve hiçbir zaman saat altıdan önce dönmediği için, Nana'nın öğleden sonraları boştu. Her gün kırk frank, altmış frank, bazan daha fazla aldığı oluyordu. Eski durumunu koruyabilmiş olsa iki yüz, üç yüz franktan da söz açabilirdi, ama şimdi kendisine tencereyi kaynatmak olanağını veren bu parayı bulduğuna da şükretmekteydi. Akşamları Bosc patlayasıya yemek yediği, Fontan da dirseklerini masaya dayayarak, yalnız kendisi için sevilen bir adam tavrıyla Nana'nın gözlerini öpmesine izin verdiği zaman, genç kadın her şeyi unutuveriyordu.

Bunun üzerine Nana parayı veren kendisi olduğu için Fontan'ı daha körükörüne sevmekle, ona tapınmakla birlikte, tıpkı başlangıçtaki gibi, çirkefe, çamura gömülüverdi. İki buçuk frank bulabilmek için, ayağındaki eski pabuçlarla kaldırımları arşınlamaya başladı.

Bir pazar günü Rochefoucauld çarşısında Satin'e rastlamış, Madam Robert yüzünden ona hakaret ederek öfkeyle üstüne atılmıştı, ama sonradan barışmıştı. Satin ona şöyle demekle yetiniyordu: «İnsan bir şeyi sevmez, anlarım; ama, sevmemesi, başkalarını da bundan tiksindirmek için neden değildir ki!»

Bunun üzerine de Nana, geniş davranmaya karar vermişti. Sonra, düşünürlerin dedikleri gibi, «Bir işin sonunun ne olacağını kimse bilemez,» diye düşünerek, Satin'i bağışlamıştı. Hattâ bu arada merakı da kabarmıştı. Satin'e ahlâksızlığın bu tarafları hakkında da sorular soruyor, birçok şey bildiği, bu yaşa da geldiği halde hâlâ yeni yeni şeyler öğrendiğine şaşıyordu. Öte yandan, gülerek çığlıklar koparıyor, biraz tiksinmekle birlikte bu işi tuhaf da buluyordu. Çünkü Nana alışmadığı şeyler karşısında, kendi halinde bir ev kadını kadar tutucuydu. Bunun üzerine, Fontan'ın dışarıda yemek yediği günler, o da Laure'un lokantasına giderek orada yemek yedi. Kadın müşterilerin anlattıkları öyküleri, bunların gönül maceralarını, kıskançlıklarını dinleyerek dehşetli eğleniyordu. Haspalar bunları anlatırlarken bir lokma yemeği bile eksik yememeye ayrıca dikkat etmekteydiler. Yalnız, kendi deyimiyle, Nana'nın, «Bir türlü bu işe aklı yatmıyordu.» Şişman Madam Laure o sevecen anne tavrıyla ikide bir ona, «Şekerim, benim Asnières'deki köşküme gel de birkaç gün kal. Çok rahat bir yerdir. Tam yedi hanım için yatak odası vardır,» diyordu, ama Nana kabul etmiyordu; korkuyordu çünkü. Satin yemin ederek, «Sandığın gibi değil, aldanıyorsun. Paris'ten gelen baylar kızları sa-

lıncakta sallıyorlar, bahçede türlü oyunlar oynuyorlar,» deyince Nana, «Sonra, evden ayrılabilirsem bir gün gelirim,» diye söz verdi.

Zaten o sıralarda Nana pek sıkışık durumda olduğundan, gülmeyi, eğlenmeyi pek düşündüğü yoktu. Tricon'un kendisine gereksinimi olmadığı zamanlar —ki sık sık oluyordu— vücudunu ne yapacağını bilemiyordu. O zaman Satin'le birlikte sokağa çıkıp havagazı fenerlerinin donuk ışığı altında, dar sokakların aşağılık çirkefi içinde sürtmeye başlıyordu. Bu arada kentin kenar mahallelerindeki müzikli gazinolara yine dadandı, eskiden de bu işe oralardan başlamıştı. Kentin surları dışındaki caddelerin karanlık köşelerini yine gördü: Daha on beş yaşındayken bir yandan babası sopa çekmek için onu arar, o ise taşların üstüne oturarak burada erkeklerle öpüşürdü. Satin'le birlikte oradan oraya dolaşıyorlar, bir mahalledeki bütün balozlarla kahveleri geziyorlar, dökülmüş biralarla, tükürüklerle ıslanmış merdivenleri tırmanıyorlardı. Ya da ağır ağır yürüyerek sokaklarda dolaşıyorlar, kapıların önlerinde dikilip duruyorlardı. Satin bu hayata öğrencilerin mahallesi olan Quartier Latin'de başlamıştı. Nana'yı da buraya, Bullier'yle Saint-Michel Bulvarındaki birahanelere götürdü. Yalnız, tatiller yaklaştığından, öğrenci mahallesinde büyük bir parasızlık havası esiyordu. Onlar da döne dolaşa yine büyük caddelere geliyorlardı. Yine hiç olmazsa orada şansları fazlaydı. Montmartre yokuşlarından Rasathane Tepesine kadar bütün kenti arşınlıyorlardı. Bazı akşamlar yağmur yağdığı için ayakkabılarının ökçeleri aşınıyor, bazı akşamlar da hava sıcak olduğu için çamaşırları tenlerine yapışıyordu. Uzun uzun bekliyorlar, durmadan dolaşıyorlar, itilip kakılıyorlar, kavgaya tutuşuyorlar, yoldan geçen bir erkeği alıp bir otele götürdükleri zaman adamın çok kaba, hayvanca hareketleriyle karşılaşıyorlardı; sonra da herif küfürler savurarak merdivenden aşağıya iniyordu.

Yaz sona eriyordu. Geceleri çok sıcak geçen, fırtınalı bir yazdı bu. Satin'le Nana akşam yemeğinden sonra, saat dokuza doğru birlikte yola çıkıyorlardı. Rue Notre-Dame De Lorette kaldırımlarında kadınlar iki sıra olmuşlar, eteklerini toplayıp başlarını öne eğerek, dükkânların sürtünürcesine yakınından geçerek, yüzlerini çevirip vitrinlere bakmaksızın, işleri başlarından aşkınmış gibi bir tavırla caddelere doğru hızlı hızlı yürüyorlardı. Havagazının ilk ışıkları altında, Bréda mahallesinde aç kadınların ilerleyişiydi bu. Nana ile Satin kiliseyin önünden geçip hemen her zaman Rue Le Peletier'ye sapıyorlardı. Sonra, Café Riche'e yüz adım kala, tören alanına yaklaşırlarken, o zamana kadar özenle kalkık tuttukları eteklerini indiriyorlardı. Ondan sonra da tozlara dalıp çıkarak, etekleriyle kaldırımları süpürerek, bellerini çalkalayarak ufak adımlarla ilerliyorlar, büyük bir kahveden dışarıya vuran çiğ ışıkların içinden geçtikleri zaman daha ağır yürümeye başlıyorlardı. Göğüslerini ileriye doğru çıkarıp yüksek sesle gülerken, dönüp bakan erkekleri yan gözle süzerken, kendi evlerindeymiş gibi bir halleri vardı. Üzerinde yalnız dudaklarının kırmızılığıyla gözkapaklarının siyahlığı görülen bembeyaz yüzleri, akşamın loşluğu içinde, işportalarda satılan Doğu malları gibi sokağın ortasına serilmişti sanki; insanı gıcıklayan, büyülü bir hali vardı. Saat on bire kadar kalabalıkta itilip kakılıyorlardı, ama neşelerini yitirmiyorlar, yalnız arasıra yoldan geçen bir erkek ökçesiyle basıp etekliklerinin bir volanını kopardığı zaman, «Hayvan herif!» diye söyleniyorlardı. Kahve garsonlarına içten, küçük birer selâm veriyorlar, bir masanın önünde durup söze dalıyorlar, bir şey ikram edilirse kabul ederek yavaş yavaş içiyorlardı. Tiyatroların dağılış saatlerini bekliyebilmek için oturmak olanağını bulduklarına pek memnun bir halleri vardı. Gece ilerledikçe, eğer Rue La Rochefoucauld'ya bir iki kez gitmemişlerse bayağı-

laşıyorlar, erkekleri daha açgözlü tavırla kovalıyorlardı. Gittikçe ıssızlaşıp kararmaya başlayan caddeler boyunca, ağaçların altında çekişe çekişe pazarlıklar oluyor, küfürler, tokat yumruk sesleri işitiliyordu. Öte yanda da baba ile anne ve kızlardan oluşan namuslu bir aile, bu gibi şeylerle karşılaşmaya alışık olduğu için, adımlarını sıklaştırmadan sakin sakin geçip gidiyorlardı. Derken, Opera ile Gymnase Tiyatrosu'nun arasını belki on kez arşınladıktan sonra, erkeklerin seyrekleşmeye, daha hızlı yürümeye başladıklarını görünce, Nana ile Satin gittikçe artan karanlıkta Rue de Faubourg-Montmartre kaldırımlarından ayrılmaz oluyorlardı. Burada lokantalar, birahaneler, mezeciler sabahın saat ikisine kadar ışıl ışıl yanmaktaydı. Bir sürü kaldırım yosması da kahvelerin kapıları önünden ayrılmak bilmiyordu. Bu sokak, Paris'in gece hayatında ışıklı ve canlı kalan son köşe, bir gecelik pazarlıklara açık tek pazardı. Sokağın bir başından öbür başına, tıpkı bir genelevin kapısı ardına kadar açık koridorunda olduğu gibi, öbek öbek insanlar arasında açıktan açığa anlaşmalar yapılıyordu.

Elleri boş döndükleri akşamlardaysa, Nana ile Satin kendi aralarında kavgaya tutuşuyorlardı. Rue Notre-Dame De Lorette kapkara, ıssız uzanıp gidiyor, orada burada kadın gölgeleri görünüyordu. Bu da mahalle halkının geç vakit evine dönüşüydü. Bir gece işsiz kaldıkları için çileden çıkmış zavallı yosmalar yine de ayak diriyorlar, yolunu şaşırmış bir sarhoş yakaladılar mı kısık sesle pazarlığa girişiyorlar, Rue Bréda ile Rue Fontaine'in köşesinde adamın ardına takılıp yakasını bırakmıyorlardı.

Her şeye karşın, bazan piyango vurduğu da oluyor, temiz pak baylarla yirmi franklık çil altınlar karşılığı iş de beceriyorlardı. O zaman bu baylar yakalarındaki nişan rozetini çıkarıp ceplerine koyarak merdivenleri tırmanıyorlardı. Hele Satin'in burnu pek

keskindi. Yağmurlu akşamlar, ıslanmış Paris kentinin her yanından kirli bir yatak odası gibi yavan kokular saçılırken, Satin bu gevşek havanın, karanlık köşelerden yükselen bu pis kokuların erkekleri çıldırttığını biliyordu. Bunun üzerine de erkeklerin en temiz pak giyinmişlerini gözlemeye başlıyor, onları bulanık gözlerinden anlıyordu. Bütün kentin üzerinde esen çılgınca bir şehvet kasırgasıydı sanki bu. Satin bir yandan da korkuyordu. En kibar erkekler en bayağılarıydı çünkü. Üstlerindeki yaldız bir anda yok oluveriyor, altından gözü dönmüş bir hayvan çıkıyordu. Bu hayvan işi sapıklıklara kadar vardırarak, karşılaştığı yosmadan olmayacak şeyler istemeye başlıyordu. Onun için, bu Satin sürtüğünde saygı denen şeyden iz yoktu. Arabada giden kibar baylar gördü mü, kendini tutamayıp boşanıyor, «Bu heriflerin arabacıları daha naziktir, kadınlara saygı göstermesini bilirler, olmayacak şeyler isteyip onları serseme çevirmezler hiç olmazsa,» diyordu. Kibar insanların bu hayatın çirkefine yuvarlanmaları Nana'yı pek şaşırtmaktaydı. Bunlar hakkında yerli, köklü birtakım inançları vardı çünkü. Satin onun aklından bu gibi düşünceleri silip süpürüyordu.

Bunun üzerine, ciddî konuştuğu zamanlar, «Namus, erdem denen şey yok o zaman,» demeye başladı. «En yükseğinden en bayağısına kadar, herkes bu yolun yolcusu. Akşamın saat dokuzundan sabahın saat üçüne kadar, Paris'te ne kirli işler dönüyor kimbilir!» Bunun üzerine gülüyor, bağıra bağıra, «İnsan bütün oraların içini görebilse nelerle karşılaşır acaba?» diyordu. «Alt tabakadan insanlar gırtlaklarına kadar gömülüyorlar bu işe; şurada burada burunlarını ötekilerden daha fazla ahlâksızlığa batırmış, kendini beğenmişler de görürdük mutlaka.» Bu da Nana'nın bilgisini, görgüsünü artırıyordu.

Bir akşam Satin'i almaya gittiği zaman merdivenden Marki De Chouard'ın indiğini gördü. Adamın

yüzü bembeyazdı, trabzana dayanmış, güçsüz bacaklarını sürüye sürüye iniyordu. Nana yüzünü göstermemek için burnunu siliyormuş gibi yaptı. Sonra yukarıya çıkınca Satin'i yine korkunç bir pisliğin ortasında buldu. Ortalık belki bir haftadır süpürülüp toplanmamıştı. Yatak leş gibiydi, yerlerde iğneler, ibrikler sürünüyordu.

Nana şaşırarak sordu: «Sen Marki'yi tanıyorsun demek, ha?»

Satin, «Evet, tanıyorum,» dedi. «Hattâ bir ara o pastacıyla oturduğum sırada epey kafamızı ütülemişti bizim! Şimdi de arasıra geldiği oluyor. Ama, öyle kafamı şişiriyor ki sorma; gidip bütün pis köşe bucağı kokluyor, terliklerimin içini bile hattâ. Evet, şekerim terliklerimin içini bile... Öyle pis ahlâklı bir ihtiyar ki, olmayacak şeyler istiyor hep...»

Nana'yı asıl kaygılandıran, bu aşağılık dünyanın içtenliğiydi. Gözde bir kadın olduğu sırada, nasıl yalandan zevk alırmış gibi yaptığını hatırlıyordu. Şimdiyse, gördüğü yosmalar her gün birer ikişer, aşk yüzünden geberip gidiyorlardı. Sonra, Satin polisle de pek korkutmaktaydı onu. Bu konuda birçok şeyler anlatıyordu. Eskiden Satin, kendisini rahat bıraksınlar diye, ahlâk zabıtasından bir adamla yatarmış. İki kez de adam Satin'e vesika verilmesini önlemiş. Ama, zavallı kızın şimdi korkudan ödü patlıyordu, bir kere daha yakalandı mı, durumu apaçıktı çünkü. Polisler ikramiye almak için olabildiğince çok sayıda kadın yakalıyorlardı. Ellerine kim geçerse alıp götürüyorlar, bağırıp çağıranları bir tokatla susturuyorlardı. O kargaşalık arasında namuslu bir kızı yakaladıkları olursa yine de korunup onurlandırılacaklarını bilmekteydiler. Yazın bu polislerin on ikisi, on beşi bir arada, caddelerde baskınlar yapıyorlar, bir kaldırımı çevreleyiveriyorlardı. Bir gecede belki otuz kadın yakaladıkları oluyordu. Yalnız, Satin gideceği yerleri bilmekteydi. Polislerin geldiklerini görür görmez,

halkın arasında uzun bir kuyruk halinde, darmadağın kaçışmakta olan kızların arasından uzaklaşıveriyordu. Bu zavallılar yasadan yılmakta, karakola gitmekten çok korkmaktaydılar. Öyle büyük bir korkuydu ki bu, polisler gelip caddeyi aramaya başladılar mı, kızlardan bazıları, sanki elleri, ayakları tutulmuş gibi, kahvelerin kapıları önünde kalakalıyorlardı. Satin bazılarının gammazcılık yapmasından daha çok korkmaktaydı. O pastacıdan ayrıldığı sırada herif, «Seni ele vereyim de gör bak,» diyecek kadar hayvanca davranmıştı. Evet, bazı erkekler bu gözdağını vererek dost tuttukları kızların sırtlarından geçinmekteydiler. Ayrıca da birtakım pis karılar, sırf kalleşlik olsun diye, kendilerinden daha güzel olanları kıskandıkları için ele veriyorlardı ötekileri. Nana, bunları dinlerken gittikçe artan korkulara kapılıyordu. Yasa karşısında her zaman tir tir titremişti: Bilinmeyen bir güçtü bu, insanların bir öç alışıydı ki, kendisini yok edebilirdi de kimse kurtaramazdı. Saint-Lazare Cezaevi ona kocaman bir çukur, kara bir kuyu gibi görünüyordu. Saçlarını kestikten sonra, kadınları diri diri gömmekteydiler buraya... Bazan kendi kendine, «Şu Fontan'ı bıraksam, beni koruyacak kimseler bulurum mutlaka,» diyordu. Satin ona bazı kadın listelerinden sözetmişti. Bunlarda birtakım kadınların fotoğrafları da yapışıktı. Polisler bu listelere bakıyorlar, adları yazılı kadınlara hiç dokunmuyorlardı. Evet ama, Nana yine de korkuyordu. Günün birinde yakalanıp itile kakıla götürüleceğini, ertesi gün de muayeneye sevkedileceğini görür gibi oluyordu. Muayene için kullanılan koltuk da içini kaygıyla, utançla doldurmaktaydı. Erkeklerin karşısında defalarca çırılçıplak soyunmuş olduğu halde, bundan utanıyordu işte.

Tam eylül sonlarına doğru bir akşam yine Satin' le Poissonnière Bulvarında gezindiği sırada, arkadaşı birden var hızıyla koşmaya başladı. Nana, «Ne olu-

yor, ayol?» diye sorunca da, «Polisler geliyor, koş! Koş!» diye fısıldadı.

Bunun üzerine, kalabalığın arasında delice bir koşuşmadır başladı. Kaçan kadınların etekleri yırtılıyordu. Bu arada tokatlar indi, bağrışmalar oldu. Bir kadın yere yuvarlandı. Kalabalık, polisin yaptığı sert baskını gülerek seyrediyordu. Polis çemberi çabucak sıkışmaktaydı. Bu arada Nana, Satin'i kaybetmişti. Dizlerinin bağı çözülmüştü, neredeyse yakalanacaktı, tam o sırada bir erkek koluna girerek, polislerin öfkeli bakışları önünde onu alıp götürdü. Prullière'di bu, Nana'yı tanımıştı. Hiç sesini çıkarmaksızın Nana ile birlikte Rue Rougemont'a saptı. O sırada bu sokak tenhaydı, Nana da biraz soluk alabilmişti. O kadar bitkin haldeydi ki, düşmesin diye Prullière koluna girmek zorunda kaldı. Nana ona teşekkür bile etmiyordu.

Sonunda Prullière, «Kendini toparla biraz,» dedi. «Benim oraya kadar gidelim.»

Evi oracıkta, Rue Bergère'deydi.

Nana hemen dikildi, «Hayır, gitmeyeceğim,» dedi.

Bunun üzerine, adam kabalaşıverdi. «Herkesle yatmıyor musun sanki?.. Neden istemiyorsun yani?» dedi.

«İstemiyorum işte.»

Nana'ya göre bu yanıt oldukça açıktı. Fontan'ı çok sevdiği için, onu bir arkadaşıyla aldatmak istemiyordu. Hiçbir zevk almadığına, bu işi para için yaptığına göre, öteki erkekler sayılmazdı. Onun bu aptalca inadı karşısında Prullière, onuruna dokunulmuş yakışıklı bir erkek olarak bir kalleşlik yaptı:

«Peki öyleyse, nasıl istersen,» dedi. «Yalnız, benim yolum ayrı... Yakanı tek başına kurtar bu işten.»

Onu oracıkta bıraktı, gitti. Nana'yı yine bir korkudur aldı. Montmartre'a dönmek için uzaklardan dolaştı. Dükkânların önünden hızlı hızlı geçip gitti.

Yanına bir erkek yaklaştığı zaman, benzi sapsarı oluveriyordu.

Ertesi sabah, bir gün önceki korkunun verdiği sarsıntı henüz geçmemiş olduğu halde, halasının evine giderken, Les Batignolles'deki dar, ıssız bir sokakta Labordette ile burun buruna geldi. Önce ikisi de sıkıntılı bir tavır tavındılar. Labordette her zamanki gibi nazikti; gizlemekte olduğu birtakım işleri vardı herhalde. Kendini ilk toparlayan o oldu:

«Ne güzel rastlantı!» diye bağırdı. «Herkes senin ortadan kaybolmandan dolayı hâlâ şaşkınlık içinde. Her yandan seni istiyorlar, eski arkadaşlar özleminden sararıp soldular.» Sonra bir baba tavrıyla ona öğütler vermeye başladı: «Söz aramızda, şekerim, doğrusunu istersen saçma bir şey olmaya başladı bu artık... İnsan birine tutulur, anlarım. Ama, işi bu dereceye vardırmak, kendini sömürtmek, üstelik boyuna dayak yemek, olur şey değil doğrusu!.. Erdemliliğin ödülünü kazanmaya mı niyetlisin yoksa?»

Nana süklüm püklüm onu dinliyordu. Labordette Rose'dan da sözedip, «Kont'u elde ettim diye öyle böbürleniyor ki sorma,» dediği zaman gözlerinden bir parıltı geçti.

«Adam sen de! Ben istemeye göreyim yoksa,» diye mırıldandı.

İyiliksever bir dost olarak Labordette hemen aracılık yapmayı önerdi. Nana kabullenmedi. Bunun üzerine, Labordette başka bir noktadan saldırıya geçti. «Bordenave Fauchery'nin bir oyununu sahneye koymaya hazırlanıyor. Senin için iyi bir rol var,» dedi.

Nana şaşırmıştı. «Ne? Bir rol ha?» diye bağırdı. «Onun da bu oyunda rolü var da bana bir şey söylemedi, öyle mi?»

Fontan'ın adını söylememişti. Zaten hemen de yatışıverdi. «Tiyatroya dönmeye hiç niyetim yok,» dedi.

Labordette onun bu sözüne inanmamış olacak ki, gülümseyerek ayak diriyordu:

«Benim çekinilecek bir yanım yoktur, bilirsin,» dedi. «Önce Muffat'yı işleyip hazırlarım, sen de tiyatroya dönersin. Sonra da onu elinden tuttuğum gibi getiririm sana.»

Nana kesin bir tavırla, «Hayır!» dedi.

Sonra Labordette'in yanından ayrıldı. Gösterdiği bu yiğitliğe kendisinin de yüreği kabarıyordu. Bir erkek hiçbir zaman, çevreye yaymaksızın, kendini böyle feda etmezdi. Bununla birlikte, şaştığı bir nokta vardı: Labordette de kendisine tıpkı Francis'in verdiği öğütlerin aynını vermişti. Akşam Fontan eve geldiği zaman Nana ona Fauchery'nin oyununa ilişkin sorular sordu. Fontan iki aydan beri yine Variétés Tiyatrosu'nda çalışmaya başlamıştı. Ne diye Nana'ya sözetmişti bu rolden?..

Fontan ters ters, «Hangi rolden?» dedi, «hanımefendi rolü mü yoksa?.. Kendinde yetenek mi var sanıyorsun sen? Bu rolün altında ezilirsin, kızım, anladın mı? Çok tuhafsın doğrusu!»

Nana bu sözlere pek alındı. Fontan da yatma zamanına kadar Nana'ya hep, ünlü oyuncuların adlarını çağrıştırarak, «Mademoiselle Mars» diyerek onunla alay etti. Fontan ona yüklendikçe Nana sıkı duruyordu. Aklına eserek giriştiği bu aşk macerasında, gösterdiği özveriden ve kahramanlıktan dolayı acı bir zevk duymaktaydı. Fontan'ı beslemek için başka erkeklerle yatmaya başlayalı beri, duyduğu bütün yorgunluklar, tiksintiler yüzünden, onu daha fazla seviyordu. Fontan onun için vazgeçilmez biriydi artık. Dayak yedikçe ona daha çok bağlanıyordu sanki. Fontan ise onun bu aptallığını gördükçe işi azıtmaya başlıyordu. Nana sinirine dokunmaktaydı. Ona karşı gittikçe öylesine bir kin duyuyordu ki, kendi çıkarlarını bile gözü görmez hale geliyordu. Bosc ona, «Yapma, etme,» diyecek oldu mu, kimbilir neden, çileden çıkarak, «O da, pişirdiği güzel yemekler de, vızgelir bana,» diye bağırıyordu. «Yalnız şu elimdeki yedi bin

frangı başka bir karıya yedirmek için kapıdışarı edeceğim şu Nana'yı.»

Aralarındaki ilişki de böylece sona erdi.

Bir akşam Nana saat on bire doğru eve döndüğü zaman, kapının sürgülenmiş olduğunu gördü. Kapıya vurdu, yanıt çıkmadı. İkinci kez vurdu, yine yanıt yoktu. Halbuki kapının altından ışık görünüyordu, sonra Fontan da içeride hiç çekinmeden gezip dolaşmaktaydı. Bıkıp usanmadan kapıya yine vurdu, seslendi. Kızmaya başlamıştı. Sonunda Fontan'ın kalın sesiyle ağır ağır bir tek söz söylediği duyuldu:

«B... soyu!»

Nana bu kez kapıya iki yumruğuyla vurmaya başladı.

«B... soyu!»

Tahtayı çökertecekmiş gibi, daha hızlı vurdu.

«B... soyu!»

Tam bir çeyrek saat, o aynı pis söz bir şamar gibi yüzüne indi; kapıya sarsarak indirdiği yumrukların her birine, alaycı bir yankı gibi yanıt geliyordu.

Sonra Fontan Nana'nın bu işten bıkıp usanmadığını görerek, kapıyı birden açtı, kollarını kavuşturup eşikte durarak o aynı sert, soğuk sesle, «E! Bitmedi mi hâlâ?.. Bırak da uyuyalım yahu! Konuğum var, görüyorsun,» dedi.

Yalnız değildi gerçekten. Nana Bouffes Tiyatrosu'nda çalışan o kızı gördü içeride. Soyunmuştu bile; yalnızca gömleği vardı üzerinde. Saman sarısı saçlarıyla, burgu deliği gibi gözleriyle, parasını Nana'nın ödediği bu eşyaların ortasında durmuş, sırıtıyordu. Fontan ise korkunç bir tavırla kapıya doğru bir adım atmış, iri parmaklarını kerpeten gibi açmıştı.

«Defol! Yoksa boğarım seni!» diye bağırdı.

Bunun üzerine Nana sinirli sinirli hıçkırmaya başladı. Korkarak hemen kaçtı. Bu kez de kendisi kapı dışarı edilmişti. Birden aklına Muffat geldi. Ona aynı biçimde davranmak, Fontan'a düşmezdi doğrusu!..

Sokağa çıkınca aklına ilk gelen, gidip Satin'le yatmak oldu. Satin'in evinde kimse yoksa elbet. Nana Satin'e evinin kapısının önünde rastladı. Ev sahibi de onu kapı dışarı etmiş, sokak kapısına bir kilit asmıştı. Haksız bir işti bu, çünkü Satin'in içeride eşyası vardı. Küfürler savuruyor, «karakollarda süründüreceğim o herifi,» diyordu. Öte yandan, gece yarısı gelip çatmış olduğundan, yatacak bir yer bulmak da gerekiyordu. Satin kendi özel işlerine polisin burnunu sokturmamayı daha uygun bulduğundan, sonunda Nana'yı alıp Rue Laval'e götürdü. Bu sokakta tanıdığı bir kadın küçük bir otel işletiyordu. İki kadına birinci katta daracık bir oda verdi. Odanın penceresi avluya açılıyordu.

Satin ikide bir, «Madam Robert'in evine gitsem de olurdu,» diyordu. «Orada yatağım hazırdır benim... Ama, seninle olunca, olanak yok... Kadıncağız da kıskançlıktan gülünç bir hale geldi. Geçen akşam dayak attı bana hattâ.»

İkisi de odaya kapandıktan sonra, bir türlü ferahlayamamış olan Nana hüngür hüngür ağlamaya başladı, Fontan'ın yaptıklarını belki yirmi kez anlattı. Satin sabırla dinliyor, onu avutuyor, bazan ondan fazla öfkeleniyor, erkeklere yüklenerek, «Bırak şu hergeleleri!» diyordu. «Görüyorsun ya; en iyisi onlarla hiç alışverişte bulunmamak.»

Sonra Nana'nın soyunmasına yardım etti, onun çevresinde özenle, uysal bir tavırla dolaştı durdu. Beri yandan da cilveli cilveli, «Hadi yatalım, şekerim,» diyordu. «Böylesi daha iyi... Üzülme, canım, aptallık ediyorsun doğrusu! Hepsi hergeledir diyorum sana! Düşünme artık onları... Bak, seni çok seviyorum ben. Ağlama, benim hatırım için ağlama bakayım, şekerim.»

Yatağa yattıkları zaman Nana'yı yatıştırmak için hemen kollarının arasına aldı. Fontan'ın adını bile duymak istemiyordu. Nana onun adını her söyleyiş-

te, Satin çok hoş, öfkeli bir tavırla Nana'yı dudaklarından öperek susturuyordu. Saçlarını çözüp omuzlarına salıvermişti. Çocuk gibi bir güzelliği vardı, her halinden sevecenlik akıyordu.

Bunun üzerine, bu çok tatlı kucaklanış içinde Nana yavaş yavaş gözlerinin yaşını sildi. O da yumuşamış, Satin'i öpüp okşamaya başlamıştı. Saat ikiyi çaldığı sırada mum hâlâ yanıyor, iki kadın da birbirlerine sevgi dolu sözler söyleyerek yavaşça gülüşüyorlardı.

Birden otelin içinde bir patırtı oldu. Satin yarı çıplak bir halde kalkarak kulak kabarttı: Yüzü kireç gibi bembeyaz olmuştu.

«Polis geldi,» dedi. «Hay lânet olası, hiç şansımız yokmuş! Hapı yuttuk!»

Polislerin otellere yaptıkları baskınları Satin yirmi kez anlatmıştı da, bu akşam Rue Laval'deki bu otele sığındıkları sırada hiçbir şeyden kuşkulanmamışlardı. Nana «polis» sözünü duyar duymaz şaşkına dönmüştü. Karyoladan atladı, odanın içinde koşmaya başladı. Sonra, kendini aşağıya atmak isteyen bir delinin o şaşkın haliyle, gidip pencereyi açtı. Neyse ki, küçük avlunun üzeri cam kaplıydı. Hemen pencerenin yüksekliğinde de tel bir kafes vardı. Bunun üzerine Nana bir an bile düşünmedi, bacağını pencerenin pervazından aşırdığı gibi, ardı sıra gömleği uçtuğu halde, çıplak baldırlarıyla karanlıkta kayboldu.

Satin korkmuştu. «Dur gitme, canım, düşüp öleceksin,» deyip duruyordu.

O sırada kapıya küt küt vurulmaya başlanmıştı. Satin kabadayılık etti. Pencereyi kapattı. Arkadaşının elbiselerini de bir dolabın içine fırlattı. Kendisiyse artık başına gelene boyun eğerek katlanmaya karar vermişti. İçinden, «Adam sen de! Vesika verirlerse böyle aptalca korkmam hiç olmazsa,» diye düşü-

nüyordu. Uykudan bitkin bir kadın rolü yaptı, esnedi:

«Ne var? Ne istiyorsunuz?» diye sordu.

«Ellerini göster bakayım...» dedi. «Parmaklarında iğne izi yok. Çalışmıyorsun demek. Hadi, giyin öyleyse.»

Satin küstah bir tavırla, «Ben terzi değilim ki, maden cilâcısıyım,» dedi.

Sonra, karşı koymanın yararsız olduğunu bildiği için uslu uslu giyindi. Otelin içinde feryatlar yükseliyor, bir kız gitmek istemediği için kapılara tutunuyordu. Bir başka kız o gece otelde bir dostuyla yatmıştı. Dostu da kıza kefil oluyordu. Bunun üzerine kız da hakaret görmüş namuslu kadın tavırları takınıyor, polis müdürünü dâvâ edeceğini söylüyordu. Tam bir saat merdiven basamaklarında polis postallarının gürültüleri duyuldu; kapıların yumruklandığı, hıçkırıklarla yarıda kalan kavgalar edildiği, duvarlara sürtünen etekliklerin hışırdadığı duyuldu. Bütün bunlar, birden uykudan uyandırılıp palas pandıras götürülen bir kadın sürüsünün çıkardığı gürültülerdi. Kadınların hepsini, ite kaka, üç polis memuru götürüyordu. Bu polisler de sarışın, ufak tefek, çok terbiyeli bir komiserin yönetimindeydiler. Sonra otelde yeniden derin bir sessizlik hüküm sürmeye başladı.

Kendisini kimse ele vermemiş olduğu için, Nana kurtulmuştu. El yordamıyla yeniden odaya girdi. Çeneleri birbirine çarpıyordu, korkudan ölmüştü sanki. Tel kafese takılıp berelendikleri için, ayaklarından kanlar akıyordu. Uzun zaman karyolanın kenarına oturup hep kulak kabartarak, öylece durdu. Sonunda, uyuyakaldı. Saat sekizde uyandığı zaman hemen otelden kaçıp halasının evine koştu. Madam Lerat o sırada Zoé ile birliktę sütlü kahvesini içmekteydi. Nana'yı sabahın bu saatinde, yüzü gözü karmakarışık bir halde görünce hemen anladı.

«Olan oldu, ha?» diye bağırdı. «Ama, ben söylemiştim sana, bu herif derini yüzecek, demiştim... Hadi, gel bakalım, ne zaman gelsen başımın üstünde yerin var.»

Zoé de ayağa kalkmış, saygı dolu bir içtenlikle, «Sonunda hanıma kavuştuk,» diyordu. «Ne zamandır bekliyordum sizi!»

Madam Lerat Nana'nın küçük Louis'yi hemen kucaklayıp öpmesini istedi: «Annesi aklını başına topladı ya, bu çocuk da mutlu olacak demektir,» diyordu.

Zayıf, kansız bir çocuk olan Louis hâlâ uyuyordu. Nana onun beyaz, hastalıklı yüzüne doğru eğildiği zaman, son aylarda çektiği bütün sıkıntılar gelip boğazında düğümlendi, onu boğacak gibi oldu.

Hıçkırıklarla dolu son bir bunalım içinde, «Vah evlâdım vah! Vah yavrucuğum vah!» diye kekeledi.

9

Variétés Tiyatrosu'nda *Küçük Düşes* oyununun provaları yapılıyordu. Birinci perdenin aksak yanları düzeltilmiş, şimdi de ikinci perdeye başlanacaktı. Fauchery ile Bordenave sahnenin ön kısmında köhne koltuklara oturmuşlar, aralarında tartışıyorlar, suflör Cossard Baba ise hasır bir iskemleye çökmüş, oyunun metnini gözden geçiriyordu, Cossard Baba ufak tefek bir adamdı, sırtında kamburu vardı. Dudaklarının arasına bir kurşunkalem sıkıştırmıştı.

Bordenave kalın bastonuyla sahnenin tahtalarına öfkeli öfkeli vurarak, birden bağırdı: «E, hadi! Ne bekliyorsunuz yahu? Barillot, ne diye başlamıyorlar, kuzum?»

Şimdi de rejisör yardımcılığı yapmakta olan Barillot, «Efendim, Mösyö Bosc ortadan kayboldu da,» dedi.

Bunun üzerine, bir kasırga koptu. Herkes Bosc'u çağırmak için sesleniyor, Bordenave ise, küfürler savurarak, «Allah belâsını versin!» diyordu. «Her zaman böyledir bu. Sen istediğin kadar zil çal, herifler hep ilgisiz yerlere gidip tıkılırlar... Üstelik onları saat dörtten sonra da alıkoymuşuz diye söylenirler.»

O sırada Bosc hiç rahatını bozmaksızın çıkagelmişti:

«Ha! Ne var? Beni mi istediniz? Sıra bende demek... E, söyleseydiniz ya, canım... Peki! Söz sırası Simonne'da, değil mi? «İşte konuklar geliyor,» diyecek, ben de içeriye gireceğim... Nereden gireceğim içeriye?»

Fauchery canı sıkılmış bir tavırla, «Kapıdan gireceksin elbet,» dedi.

«İyi, ama kapı ne tarafta?»

Bunun üzerine Bordenave de Barillot'ya yüklendi. Yine küfürler savuruyor, döşeme tahtalarını çökertecekmiş gibi, bastonuyla yere vuruyordu:

«Allah belânızı versin! Kapı yerini tutsun diye şuraya bir iskemle koyun demedim mi size? Her gün baştan mı başlayacağız işe yani?»

Barillot çıkageldi; kopan fırtınanın altında iki büklüm, hiç ses çıkarmadan, sandalyeyi söylenen yere koydu. Bunun üzerine prova başladı. Simonne başında şapka, sırtında kürk, eşyayı yerleştirip düzelten hizmetçi tavırları takınıyordu. Bir ara durarak, «Ben üşüyorum, onun için ellerimi manşonumdan çıkarmayacağım,» dedi. Sonra sesini değiştirerek, hafif bir çığlık koparıp Bosc'u karşıladı. «Vay! Siz misiniz, Kont Hazretleri! İlk önce siz geldiniz, Madam çok sevinecek buna.»

Bosc'un ayağında çamurlu bir pantolon, sırtında sarı bir pardösü vardı. Boynuna kocaman bir atkı dolamış, ellerini cebine sokmuştu. Şapkası başında, rol yapar gibi değil de, yayvan bir sesle, «Hanımefendiyi rahatsız etme, İsabelle,» dedi. «Birden şaşırtacağım onu.»

Prova devam etti. Bordenave aksi bir tavırla koltuğuna gömülmüş, bezgin bezgin dinliyordu. Fauchery ise sinirliydi, ikide bir yerinden kımıldanıyor, oyuncuların sözlerini kesmeye can atıyordu, ama sonradan kendisini engelliyordu. O sırada arka tarafta, karanlık ve boş salonda bir fısıltı duydu. Bordenave'a doğru eğilerek, «Geldi mi acaba?» diye sordu.

Tiyatro müdürü «evet» der gibi bir baş işareti yaptı. Bordenave Nana'ya, Géraldine rolünü oynamasını önermiş, o da bu rolü kabul etmeden oyunu görmek istemişti. İkinci bir kokot rolü yapmaktan sakınıyordu çünkü. Onun asıl istediği, namuslu kadın ro-

lü oynamaktı. Şimdi de gidip ön localardan birinin loşluğunda, Labordette ile birlikte saklanırcasına oturmuştu. Labordette, Nana'yı oyuna alsın diye Bordenave'ı işliyordu. Fauchery bakınarak Nana'yı aradı, sonra yine provayı izlemeye koyuldu.

Sahnenin yalnız ön kısmı aydınlıktı. Buradan geçmekte olan havagazı borusundan uzatılan başka bir borunun ucunda yanan tek lâmbanın arkasına yerleştirilmiş bir reflektör yalnız ön plânları aydınlatıyor, alacakaranlığın içinde açık duran kocaman bir göz gibi ışıldıyordu. Havagazı ışığı da bu reflektörün içinde, bulanık bir kasvetle ışıldamaktaydı.

Elindeki kâğıtları, havagazı lâmbasının ince borusuna doğru kaldıran suflör Cossard, yazıları görmeye çalışıyordu. Tam ışığın önüne oturmuş olduğu için, kamburunun çıkıntısı daha iyi belli olmaktaydı. Onun arkasında da Bordenave ile Fauchery vardı, ama daha karanlıkta kalıyorlardı. Koskoca salonun ortasında, yalnız birkaç metrelik bir yeri aydınlatan bir fener vardı sanki. Bu fener, bir tren istasyonunun direğine çivilenmiş gibiydi. Fenerin ışığının içinde de oyuncular, arkalarında oynaşan gölgeleriyle garip bir düşte gibiydiler. Sahnenin arka kısmıysa bir dumanla doluydu. Bir yıkıntı yerini, ya da çökmüş bir kubbeyi anımsatıyordu. Her yanda merdivenler, çerçeveler, dekorlar vardı. Dekorların uçmuş boyaları bunlara, bir enkaz yığını görüntüsü vermekteydi. Havada da, sahnedeki dekora zemin oluşturacak kocaman bezler, geniş bir paçavra deposunun kirişlerine asılı çaputlar gibi durmaktaydılar. En tepedeyse, bir pencereden içeriye vurmakta olan berrak bir güneş ışığı, sahnenin tavanını altın bir çubuk gibi ikiye bölüyordu.

Öte yandan oyuncular sahnenin dip tarafına toplanmışlar, söz sırasının kendilerine gelmesini beklerken aralarında konuşuyorlardı. Yavaş yavaş da seslerini yükseltmeye başlamışlardı.

Bordenave, oturmakta olduğu koltukta öfkeyle sıçrayarak, «Sussanıza, yahu!» dedi. «Söylenenlerin tek sözcüğünü bile işitemiyorum... Konuşacaksanız dışarıya çıkın; çalışıyoruz burada, görmüyor musunuz? Barillot, yine konuşan olursa herkese ceza yazarım bak!»

Oyuncular bir süre sustular. Bir bahçenin köşesini gösteren dekorun önünde, bir sırayla birkaç bahçe iskemlesine oturmuşlardı; o akşam oynanacak oyunun ilk dekoruydu bu, hemen kurulmaya hazır halde bekliyordu. Fontan'la Prullière, Rose Mignon'u dinliyorlardı. Folies Dramatiques Tiyatrosunun müdürü Rose'a çok parlak öneriler yapmıştı.

O sırada bir ses duyuldu: «Düşes! Saint-Firmin! Hadi, sıra Düşes'le Saint-Firmin'de!»

Ancak ikinci kez bağrıldıktan sonradır ki, Prullière, Saint-Firmin rolünü kendisinin yapmakta olduğunu anımsadı. Düşes Hélène rolündeki Rose ise sahneye girmek için Prullière'i beklemeye başlamıştı bile. İhtiyar Bosc, boş oldukları için çın çın öten sahne tahtaları üzerinde ayaklarını sürüyerek ağır ağır yürüdü gitti, bir yerde oturdu. Bunun üzerine, Clarisse ona kendi oturduğu bahçe sırasının yarısını verdi.

Bordenave'ı işaret ederek, «Ne diye bağırıp duruyor bu böyle?» dedi. «Birazdan çok hoş olacak doğrusu... Bu adama ne oldu bilmem ki, ne zaman bir oyun hazırlansa, sinirleri tepesine çıkıyor.»

Bosc omuzlarını silkti. Böyle fırtınalara hiç aldırdığı yoktu. Fontan, «Oyunun tutmayacağını anladı da ona içerliyor galiba,» diye fısıldadı. «Pek aptalca bir hali var bu oyunun.» Sonra Clarisse'ten tarafa dönüp yine Rose'un hikâyesinden sözederek, «Folies Dramatiques Tiyatrosu'nun yaptığı öneriye inanıyor musun?» dedi. «Geceliğine üç yüz frank alacakmış. Yüz oyun boyunca da alacakmış bu parayı. Ne diye yazlıkta bir ev de vermiyorlar üstelik?.. Karısına üç

yüz frank verirlerse Mignon Bordenave'ı gözünün yaşına bakmadan bırakıverir!»

Clarisse, «Bence bu üç yüz frank gerçek,» diye düşündü. «Sonra bu Fontan da boyuna arkadaşlarını çekiştirir durur.»

O sırada Simonne onların sözünü yarıda bıraktı. Üşüdüğü için çeneleri birbirine çarpıyordu. Hepsi önlerini iliklemişler, boyunlarına atkılar sarmışlardı. Başlarını kaldırıp tepede ışıldamakta olan, bir türlü sahnedeki kasvetli soğukluğa kadar inemeyen güneş ışığına baktılar. Dışarıda, kasım ayının bulutsuz göğü altında, ortalık buz tutmuştu.

Simonne, «Oyuncular odasında da ateş yanmıyor!» dedi. «Öyle cimri oldu ki bu Bordenave, iğrenç doğrusu!.. Ben gideceğim, arkadaşlar, hasta olmaya niyetim yok çünkü.»

Bordenave yeniden, «Susun be!» diye gürledi.

Bunun üzerine, birkaç dakika yalnız oyuncuların karmakarışık bir halde rollerini okudukları işitildi. Konuşurken rollerinin gerektirdiği hareketleri hemen hemen hiç yapmıyor gibiydiler. Kendilerini yormamak için de seslerini yükseltmiyorlardı. Arasıra rolün anlamlı bir yerine geldikleri zaman, salondan yana bir göz atıyorlardı. Salon, karşılarında ardına kadar açık bir delik gibiydi sanki. İçinde de, tıpkı penceresiz, kapalı, yüksek tavanlı bir buğday ambarındaki incecik tozları andıran, belirsiz bir loşluk dalgalanmaktaydı. Lâmbaları sönük olan salon, yalnız sahnedeki hafif ışıkla aydınlanmaktaydı. Bu yüzden uyur gibi duruyordu, insanın içini kabartan, hüzünlü ve silik bir hali vardı. Tavanda, koyu bir karanlık bütün resimleri örtmüştü. Sağdaki, soldaki ön locaların en üsttekinden en alttakine doğru, kurşunî bezden kocaman örtüler sarkmıştı. Kumaş perdeleri korumak için asılmıştı bunlar. Başka yerlerde de başka kılıflar vardı. Locaların, balkonların pervazlarındaki kadifelere de bezler yayılmıştı. Bunlar, balkon-

ları saran çifte bir kefen gibi duruyor, donuk beyaz renkleriyle karanlığı lekeliyorlardı sanki. Salonun genel yapısı içinde yalnız locaların daha koyu olan girintileri farkediliyordu. Localara bakılınca, binanın katlarının iskeleti de ortaya çıkmaktaydı. Bu arada, üzerindeki kırmızı kadifeler siyaha çalmaya başlayan koltuklar da birer leke halinde seçilmekteydi. İyice aşağıya indirilmiş olan avize, orkestranın bulunduğu yeri billûrdan sallantılarıyla doldurmuştu. Avizenin bu hali insanın aklına bir taşınmayı getiriyordu. Seyirciler yolculuğa çıkmışlardı da bir daha geri gelmeyeceklerdi sanki.

Tam o sırada Rose, bir yosmanın evinde yolunu şaşırmış küçük bir düşes gibi sahnenin ön tarafına doğru ilerliyordu. Ellerini kaldırarak bu cenaze çıkmış gibi kasvetli, boş, karanlık salona bakıp çok hoş bir biçimde dudak büktü. Seyirciler üzerinde hoş bir etki yaratacağından emin, her sözün üzerinde dura dura, «Aman Tanrım! Ne garip insanlar bunlar!» dedi.

Nana gizlenmiş olduğu locanın dibinde geniş bir atkıya bürünmüş, oyunu izlemekteydi. Bir yandan da yiyecekmiş gibi Rose'a bakıyordu. Labordette'ten yana dönerek yavaşça sordu:

«Geleceğinden emin misin?»

«Oldukça eminim. Bir neden bulmuş olmak için Mignon'la gelecektir herhalde... O gelir gelmez sen hemen Mathilde'in soyunma odasına çıkarsın. Ben de onu alıp senin yanına getiririm.»

Kont Muffat'dan sözetmekteydiler. Tarafsız bir alanda yapılacak olan bu buluşmayı Labordette hazırlamıştı. Önce gidip Bordenave ile ciddî bir biçimde konuşmuştu. Tiyatro müdürü arka arkaya iki başarısızlıkla karşılaştığından, işleri pek bozuk gidiyordu. Onun için, Kont'u kendi yanına çekebilmek üzere, belki de ödünç para almak özlemiyle hemen tiyatro-

sunu vermiş, oyunda Nana'nın rol almasını da kabullenmişti.

Labordette, «Bu Géraldine rolüne ne dersin?» diye sordu.

Kımıldamaksızın durmakta olan Nana yanıtlamadı.

Oyunun konusu şöyleydi: Birinci perdede Dük De Beaurivage karısını bir operet yıldızı olan sarışın Géraldine ile aldatıyordu. İkinci perdede de Düşes Hélène'in, bir maskeli balo gecesi, oyuncunun evine geldiği görülüyordu. Düşes oyuncudan, bu hanımların hangi sihirli güç sayesinde kocalarını elde edip kendilerine bağlı tutuşlarının sırrını öğrenmek istiyordu. Düşesi buraya, yakışıklı bir delikanlı olan akrabası Oscar De Saint-Firmin getirmişti. Ayrıca Düşesi baştan çıkaracağını da ummaktaydı. Düşes burada ilk ders olarak, derin bir şaşkınlık içinde, şöyle bir durumla karşılaşıyordu: Géraldine Dük'le, arabacılar gibi, kaba bir biçimde kavga etmekteydi. Dük' ünse hayatından hoşnut bir hali vardı. Onun bütün sözlerini gık demeden, büyük bir uysallıkla dinliyordu. Bunun üzerine Düşes elinde olmaksızın, «Ha! Demek erkeklerle böyle konuşmak gerekliymiş!» diye bağırıyordu. Géraldine bu perdede yalnız bu sahneye çıkıyordu. Düşese gelince; o da merakının cezasını çok geçmeden görüyordu. Baron De Tardiveau adında yaşlı bir çapkın, onu bir yosma sanarak, peşinden ayrılmıyordu. Öte yanda Dük De Beaurivage bir şezlongun üzerinde Géraldine ile öpüşerek barışıyordu. Géraldine rolü henüz kimseye verilmediğinden, suflör Cossard, rolü okumak için ayağa kalkmıştı. Okurken, elinde olmaksızın, bazı tavırlar takınıyor, Bosc' un kolları arasında kırıtıyordu. Bu sahneye kadar gelinmişti, prova da isteksiz bir şekilde sürüp gidiyordu ki, Fauchery birden koltuğundan sıçradı. O zamana kadar kendini tutmuştu, ama artık sinirlerine hâkim olamamıştı:

«Yok canım! Olmadı!» diye bağırdı.

Oyuncular ellerini yanlarına sarkıtarak durdular. Fontan burnunu büzerek, o hiç kimseye metelik vermeyen tavrıyla sordu:

«Olmayan neymiş?»

«Hiçbiriniz yapamıyorsunuz! Hiç yapamıyorsunuz hem, hiç yapamıyorsunuz!»

Fauchery böyle söyleyerek elleriyle birtakım hareketler yapmaya, bir aşağı, bir yukarı gidip gelmeye, bir yandan da o sahneyi oynamaya başladı.

«Fontan yahu!» dedi, «Tardiveau'nun aşka gelişini anlayıversene. Bak, Düşes'i kavramak için şu hareketi yapıp, şöyle eğilmen gerekli... Sen de, Rose, tam o sırada birdenbire, şöyle bakacaksın, ama o kadar çabuk değil; ancak, öpüşme sesini duyduğun zaman yapacaksın bunu...» Durdu, verdiği bilginin heyecanı içinde suflör Cossard'a seslenerek, «Géraldine, öp bakayım... Daha kuvvetli öp ki, iyice işitsin herkes!» dedi.

Cossard Baba Bosc'dan yana dönerek dudaklarını sesli sesli şaklattı.

Fauchery zafer kazanmış bir tavırla, «Tamaaam! İşte öpüş buna derler,» dedi, «bir kez daha yineleyelim. Gördün ya Rose, ben de bu arada, içeriye girdim, o zaman hafif bir çığlık koparırak, 'A! Kadın öptü onu,' diyorum. Ama, bunun için Tardiveau'nun yine görünmesi gerekli... Anladın mı, Fontan, sen yeniden görüneceksin... Hadi bakalım, şimdi hep birden deneyin bunu.»

Oyuncular yeniden başladılar. Fontan rolünü o kadar büyük bir kötü niyetle yapıyordu ki, işler hiç yürümedi. Fauchery anlattıklarını iki kez yinelemek zorunda kaldı. Her seferinde, sahneyi daha ateşli bir biçimde oynuyordu.

Bütün oyuncular durgun bir tavırla onu dinliyorlar, sanki Fauchery kendilerinden baş aşağı dikilerek yürümelerini istemiş gibi, bir an birbirlerine ba-

karak beceriksiz tavırlarla sahneyi yeniden oynuyorlardı. Sonra da hemen duruveriyorlardı. Hepsinin ipleri kopmuş kuklalar gibi katı, hantal bir halleri vardı.

Sonunda Fontan o küstah sesiyle, «Yok, yok, benim yapacağım iş değil bu; anlayamıyorum, ayıp değil ya!» dedi.

Bordenave ağzını açıp tek söz söylememişti. Koltuğuna adamakıllı gömülmüş, yanmakta olan tek havagazı lâmbasının donuk ışığında yalnız şapkasının üst kısmı görülüyordu. Şapkasını gözlerinin üzerine indirmiş, bastonunu da dizlerinin arasına koymuştu. Gören onu uyuyor sanırdı.

Birdenbire doğrularak, uysalca Fauchery'ye, «Çok aptalca bir şey bu, yavrum,» dedi.

Oyunun yazarı sapsarı olmuştu. «Aptalca da ne demek? Asıl aptal sensin!» diye bağırdı.

Bunun üzerine Bordenave kızıverdi. «Aptal» sözcüğünü yineledi, daha ağır sözler aradı. «Ahmak, sersem!» dedi. «Seyirciler ıslığa tutacaklar bizi, oyuncular perdeyi sonuna kadar oynayamayacaklar bile.»

Fauchery de çileden çıkmıştı, ama Bordenave'ın küfürlerinden alınmıyordu aslında. Her yeni oyunda birbirlerini böyle kalaylamaları alışkanlıktı çünkü. Bu sefer Bordenave'a, «Hayvan herif!» diye bağırınca, tiyatro müdürü küplere bindi. Elindeki bastonu havada çeviriyordu; sığır gibi burnundan soluyarak, «Allah belânı versin! Yıkıl git şuradan be adam!» diye bağırdı. «Böyle saçma şeyler yüzünden tam bir çeyrek kaybettik... Evet, saçma şeyler bunlar... Hiçbir anlamı yok çünkü... Aslında iş o kadar basit ki! Sen, Fontan, hiç kımıldamayacaksın. Sen de, Rose, şu küçücük hareketi yapacaksın, fazlasını değil ha, sonra da ineceksin... Hadi bakalım, tekrar yapın. Cossard, öp şimdi.»

Bunun üzerine bir kargaşalık oldu. Sahne bu kez de daha iyi olmadı. Şimdi de Bordenave ayağa kalk-

mış, Çingenenin oynattığı ayı gibi kırıtarak, herkesin rolünü nasıl yapacağını göstermeye çalışıyordu. Öte yandan da Fauchery acımaklı bir tavırla omuz silkerek gülmekteydi. Derken, Fontan işe karışmak istedi, Bosc da birtakım öğütler vermeye kalkıştı. Rose ise ayakta durmaktan yorulmuş, sonunda gidip, kapı görevi yapmakta olan sandalyenin üstüne oturmuştu. Kimse oyunun neresinde olduğunun farkında değildi. Üstelik Simonne sıranın kendisinde olduğunu sanarak, bu kargaşalık ortasında sahneye vaktinden önce girdi. Bütün bunlar yüzünden Bordenave öylesine öfkelendi ki, bastonunu havada korkunç bir biçimde salladıktan sonra Simonne'un kıçına indirdi. Bir kadınla yatmışsa, provalarda çoğu zaman ona dayak da atmak her zaman yaptığı bir şeydi. Simonne kaçıp giderken, Bordenave da onun arkasından bağırıyordu :

«Kulağına küpe olsun bu yediğin baston! Sonra, daha fazla damarıma basarsanız burayı kapatırım bilmiş olun!»

Fauchery tiyatrodan ayrılır gibi bir tavır takınarak şapkasını kafasına bastırmıştı. Sahnenin dip tarafında durdu, sonra kan ter içinde olan Bordenave'ın, yerine oturduğunu görünce o da aşağıya geldi, öteki koltuğa geçip yerine oturdu. İkisi de hiç kımıldamadan bir süre yan yana durdular. Bu arada, loş salonu derin bir sessizlik kaplamıştı. Oyuncular iki dakikaya yakın bir zaman beklediler. Hepsinin sanki ezici bir iş görmüş gibi, bitkin bir halleri vardı.

Sonunda Bordenave tamamen sâkinleşmiş olduğu halde, her zamanki sesiyle, «Peki, devam edelim bakalım,» dedi.

Fauchery de, «Devam edelim,» diye yineledi, «bu sahneyi yarın bir düzene sokarız.»

Sonra koltuklarına yaslandılar. Prova da can sıkıntısı ve derin bir kayıtsızlık içinde yeniden başladı. Tiyatro müdürüyle oyunun yazarı kapıştıkları sı-

rada, Fontan'la ötekiler dip taraftaki bahçe sırasıyla bahçe iskemleleri üzerine oturmuş, pek sevinmişlerdi bu işe. Kesik kesik gülüyorlar, homurdanıyorlar, dokunaklı şakalar yapıyorlardı. Bastonu yiyip gitmiş olan Simonne, ağlamaktan sesi kısılmış olduğu halde geri gelince, oyuncular bu kez de işi kötü yanından almaya, «Biz onun yerinde olsak bu pis herifi öldürürdük,» demeye başladılar. Simonne başıyla «evet» derken gözlerini siliyor, «bitti artık, bırakıyorum bu Bordenave'i,» diyordu. «Üstelik, Steiner dün bana: 'Ben seni ünlü ederim,' dedi.» Clarisse bu sözlere pek şaştı. Bankerin beş parası yoktu çünkü. Prullière gülmeye başladı, bu açıkgöz Yahudinin, Rose ile görülmeye başlayınca, Landes Tuzlaları işini ortaya çıkararak ne türlü bir oyun çevirdiğini hatırlattı. «Şimdi de yeni bir tasarısı var,» dedi, «Boğaziçi'nin altından bir tünel geçirmeyi düşünüyor!» Simonne bu konuyla çok ilgilenmiş, dinliyordu. Clarisse ise bir haftadan beri çok öfkeliydi. Hector'u sepetlemiş, o da gidip o Gaga adlı yaşlı kadının kolları arasında bulmuştu kendini. Ne var ki, şimdi de Hector olacak o hayvan çok zengin bir amcasının mirasına konmak üzereydi! Böyle işler hep Clarisse'in başına gelirdi: Davulu hep o çalar, parsayı başkası toplardı. Sonra, o Bordenave olacak pis herif kendisine bu oyunda topu topu elli satırlık bir rol vermişti. Géraldine rolünü Clarisse oynayamaz mıydı sanki? Aklı fikri bu roldeydi. Nana'nın buna karşı çıkacağını umuyordu.

Prullière pek alınmış bir tavırla, «Ya ben?» dedi. «Benim de topu topu iki yüz satırlık bir rolüm var. Hattâ bir ara rolü yapmayayım diye düşündüm... Saint-Firmin rolünü bana oynatmak ayıp değil mi? Başarısızlığa uğramak için birebir bu rol doğrusu. Sonra, o ne üslûp öyle, çocuklar! Hiç tutmayacak bu oyun, görürsünüz bakın.»

O sırada Barillot Baba'yla konuşmakta olan Simonne soluk soluğa geri gelerek, «Çocuklar, haberi-

niz var mı?» dedi, «Nana salondaymış!»

Clarisse bakmak için ayağa kalkarak birden, «Neredeymiş?» diye sordu.

Haber hemen ağızdan ağıza dolaştı. Herkes eğilip bakıyordu. Prova bir ara kesildi. Bordenave doğrularak, «Ne var? Ne oluyorsunuz?» diye bağırdı, «perdeyi bitirin bakalım... Siz de susun orada, sıktınız artık!»

Locada Nana hâlâ oyunu izliyordu. Labordette iki kez bir şeyler söylemek istemişti, ama Nana kızmış, sussun diye dirseğiyle dürtmüştü onu. İkinci perde bitmek üzereydi ki, tiyatronun dip tarafında iki gölge göründü. İkisi de gürültü etmemek için ayaklarının ucuna basa basa ilerledikleri sırada, Nana bunların Mignon'la Muffat olduklarını gördü. İkisi de gelip Bordenave'ı sessizce selâmladılar.

Nana rahat bir soluk alarak, «Hele şükür, geldiler,» diye fısıldadı.

Rose Mignon da son olarak konuştuktan sonra Bordenave, «Üçüncü perdeye geçmeden bu ikinci perdeyi bir daha deneyelim,» dedi; sonra provayı bırakarak Kont'u aşırı derecede terbiyeli tavırlarla selâmladı. Öte yanda da Fauchery, etrafını çevirmiş olan oyuncularla pek ilgiliymiş gibi bir tavır takındı. Mignon ellerini arkasına kavuşturmuş, ıslık çalıyor, gözlerini karısından ayırmıyordu. Rose sinirli görünmekteydi.

Labordette Nana'ya, «Çıkıyor muyuz yukarıya?» diye sordu. «Ben seni soyunma odasına bırakır, sonra inip onu alırım.»

Nana hemen locadan çıktı. Orkestra koltuklarının koridorunu da elyordamıyla aşmak zorunda kaldı. Karanlıkta savuşurken, Bordenave gidenin o olduğunu sezdi; tam Nana sahnenin arkasından geçen koridorun ucuna ulaştığı sırada, ona yetişti. Bu koridor pek dardı, duvarında da gece gündüz bir havagazı lâmbası yanmaktaydı. Bordenave işi bir an ön-

ce bağlamak için, oyundaki kokot rolünü ballandırmaya başladı :

«Ne rol, değil mi ha? Pek esaslı bir şey! Senin için biçilmiş kaftan... Yarın gel de provaya başla,» diyordu.

Nana soğuk duruyordu. «Üçüncü perdeyi de bir göreyim,» dedi.

«Üçüncü perde olağanüstü! Düşes de kendi evinde kokot tavırları takınıyor, bu yüzden Beaurivage tiksiniyor, sonunda uslanıyor. Sonra ortaya çapraşık bir durum da çıkıyor, Tardiveau çıkageliyor, kendini bir dansözün evinde sanıyor...»

Nana onun sözünü keserek, «Peki, Géraldine'in rolü ne?» diye sordu.

Bordenave biraz bozularak, «Géraldine mi?» diye yineledi. «Géraldine'in de kısa bir rolü var, uzun bir rol değil, ama çok başarılı... Dedim ya, senin için biçilmiş kaftan! Hadi, sözleşmeyi imzalıyor musun?»

Nana gözlerini dikmiş, müdürün yüzüne bakıyordu. Sonunda, «Birazdan düşünürüz, bakalım,» dedi.

Sonra, kendisini merdivende beklemekte olan Labordette'in yanına gitti. Tiyatroda herkes onu tanımıştı. Aralarında fısıldaşıyorlardı. Prullière Nana'nın tiyatroya dönüşüne «bir kepazelik» diyor, Clarisse ise rolü kaçıracağı için telâşlanıyordu. Fontan'a gelince; soğuk bir tavır takınmış, kayıtsızlık numarası yapıyordu; bir zamanlar sevmiş olduğu bir kadına yüklenmek ona düşmezdi çünkü. Aslı aranırsa Fontan'ın Nana'ya olan eski tutkunluğunun yerini şimdi kin almıştı. Nana'nın güzel oluşu, kendisine gösterdiği bağlılık, yalnız garip huylu bir adam oluşundan ileri gelen bir ahlâksızlıkla, hiçbir zaman istememiş olduğu bu ortak hayat yüzünden genç kadına diş biliyordu.

Labordette yeniden gelip Kont'a yaklaşınca, zaten Nana'nın orada olduğunu görerek kuşkulanmış olan Rose Mignon her şeyi anlayıverdi. Muffat çekilir adam

değildi, ama Rose bu biçimde sepetleneceğini düşündükçe çileden çıkıyordu. Öteden beri bu gibi şeyler hakkında kocasıyla konuşamazdı, ama bu kez bu huyunu bir yana bırakarak açıktan açığa, «Olanları görüyorsun, değil mi?» dedi, «ama, o Nana olacak karı Steiner olayında bana ettiği oyunu yinelemeye kalkışırsa, gözlerini oyarım!»

Mignon her şeyin farkında olan bir adam tavrıyla omuzlarını silkti. Sâkin, gururlu bir hali vardı. «Sus, canım!» diye fısıldadı.

İşin aslını biliyordu. Muffat konusu onun için kapanmıştı artık. Nana'nın bir işareti üzerine Kont'un onun ayaklarına kapanacağını sezmekteydi. Bu türlü sevdalarla savaşmak ise olanaksız bir şeydir. Mignon erkekleri iyi tanıdığından, bu durumdan en iyi şekilde yararlanmaktan başka bir şey düşünmüyordu. Sonunu beklemek gerekliydi bu işin; o da, bekliyordu.

Bordenave, «Rose, hadi sahneye, kızım! İkinci perdeye yeniden başlıyoruz,» diye bağırdı.

Mignon karısına, «Hadi, git de işi bana bırak sen,» dedi.

Sonra, işi alaya dökerek, Fauchery'yi yazdığı bu oyun için kutlayarak biraz gönül eğlendirdi. «Çok güçlü bir yapıt doğrusu!» dedi. «Yalnız, oyundaki hanımefendi neden bu kadar namuslu? Olağan bir şey değil bu.» Sonra, «Géraldine'in bunak âşığı olan Dük De Beaurivage rolünü kim yapacak?» diye sorarak sırıttı. Fauchery kızacak yerde güldü. Bordenave, Muffat'dan yana bir göz atarak, içerlemiş göründü. Bu durum Mignon'un gözünden kaçmadı, bunun üzerine hemen ciddileşiverdi.

Tiyatro müdürü, «Hadi, başlamıyor muyuz yahu!» diye bağırıyordu, «sen ne duruyorsun, Barillot? Bosc yine mi ortada yok? Bu herif beni iplemiyor mu yoksa?»

Tam o sırada Bosc sallana sallana çıkageldi. Labordette Kont'u alıp götürdüğü sırada prova yeniden

başladı. Muffat Nana'yı yeniden göreceğini düşünerek zangır zangır titremekteydi. Araları açıldıktan sonra büyük bir boşluk hissetmiş, sanki işsiz güçsüz kaldığından, alışkanlıklarının bozulmasından acı duyduğunu sanarak, kendisini Rose'a götürmelerine ses çıkarmamıştı. Zaten, bir serserilik, uyuşukluk havası içinde yaşıyordu, onun için, her şeyi bilmezlikten gelmenin daha iyi olacağını düşünerek, Nana'yı arayıp bulmaya kalkışmamış, Kontes'le de kavga gürültü çıkarmaktan kaçınmıştı. Onurunu korumak için, olup bitenleri böyle unutmuş olmak zorunda sanıyordu kendini. Yalnız, benliğinde de için için bir şeyler olup bitiyordu. Bir sürü anılar, teninin hissetmekte olduğu zaaflar, yeni, bencil, sevecen, hattâ babaca birtakım duygular yüzünden, Nana onu yavaş yavaş yine avucunun içine almaya başlıyordu. Nana ile aralarında geçmiş olan o korkunç sahne de gittikçe belleğinden siliniyordu. Arada Fontan olduğunu görüyor, Nana'nın, karısının ihanetini bir şamar gibi yüzüne çarparak kendisini kapı dışarı edişini olmamış kabul ediyordu. Bütün bunlar, uçup gitmiş olan birtakım sözlerdi. Bir yandan da yüreğinde acı bir burkuluş kalmıştı, bunun acısı ise kalbini gittikçe daha fazla sıkıştırıyor, onu boğacak gibi oluyordu. Aklına saçma sapan şeyler geliyor, «Ben onu gerçekten sevseydim o da benim üzerime başkasıyla düşüp kalkmazdı,» diye düşünerek, kendini suçlu buluyordu. Duymakta olduğu sıkıntı çekilmez bir hale geldi, çok mutsuz oldu bu yüzden. Eski bir yaranın sızlaması gibi bir şeydi bu. Birden ortaya çıkıveren, her şeyi kabullenen körü körüne bir istek değil de, bu kadına karşı duyduğu kıskanç bir tutkuydu. Yalnız ve yalnız ona, onun saçlarına, dudaklarına, hiç aklından çıkaramadığı vücuduna gereksinimi vardı. Sesinin çınlayışını anımsadığı zaman, her yanı titriyordu. Tıpkı bir cimrinin açgözlülüğüyle, binbir ince duyguyla arzulamaktaydı onu. Bu sevgi benliğini öyle acılı bir

biçimde kavramıştı ki, bir buluşma için aracılık yapmakta olan Labordette daha söze başlarken, Kont önüne geçemediği bir hareketle onun boynuna sarılmış, sonra kendi durumundaki bir adamın böyle gülünç bir şekilde kendini unutuverişinden utanç duymuştu. Labordette her şeyi farkedecek bir adamdı. Yalnızca, «İkinci katta, sağdaki koridor, kapı aralıktır,» diyerek Kont'un yanından ayrılmakla, ne denli ölçülü, nazik bir adam olduğunu bir kez daha gösterdi.

Muffat binanın bu sessiz köşesinde yapayalnızdı. Oyuncular odasının önünden geçerken, açık duran kapılardan, bu koca odanın gün ışığında nasıl perişan bir halde olduğunu görmüştü. Her yanda utanç verici lekeler vardı, her şey yıpranmıştı. Sahnenin karanlığından, gürültü patırtısından çıktıktan sonra onu en çok şaşırtan şey, bu merdivenin berrak beyazlığı, derin sessizliği olmuştu. Oysa o, bir akşam bu merdiveni bir kez daha görmüştü. O akşam merdivenin her yanı havagazından islenmiş bir haldeydi. Basamaklar da bütün katlardan paldır küldür inmekte olan kadınların ayak sesleriyle çınlıyordu. Soyunma odalarının ıssız, koridorların boş olduğu besbelliydi. Ne bir kimse vardı buralarda, ne de çıt çıkıyordu. Öte yandan da, basamakların hizasındaki dört köşe pencerelerden içeriye girmekte olan kasım ayının solgun güneşi, çevreye sarı ışık kümeleri saçıyordu. Yukarıdan dökülmekte olan ölü gibi sessizliğin içinde, bu ışıkların ortasında tozlar kaynaşmaktaydı. Bu sakinlik, bu sessizlik yüzünden pek sevindi; soluk almaya, dinlenmeye de çalışarak, merdivenleri ağır ağır çıktı. Yüreği küt küt atıyor, iç çekerek, gözyaşı dökerek bir çocuk gibi hareket ettiği için de korku duymaya başlıyordu. Bunun üzerine, birinci katın sahanlığında, kendisini kimsenin görmeyeceğinden emin olarak, duvara dayandı; mendilini dudaklarına bastırmış, yamrı yumru basamaklara, el-

lerin sürtünmesinden cilâlanmış demir trabzana, duvarların yer yer çatlayıp kabarmış boyasına bakıyordu. Genelevlerde görülen bu kötü görüntü, yosmaların uyumakta oldukları bu öğle sonu saatinin çiğ ışığı altında, olduğu gibi gözlerinin önüne serilmekteydi. İkinci kata ulaşmak üzere olduğu sırada, bir basamağın üzerinde tostoparlak yatmış, kocaman, sert bir kedinin üzerinden atlamak zorunda kaldı. Gözleri yarı kapalı olduğu halde, binayı tek başına bu kedi beklemekteydi. Kadınların her akşam orada bıraktıkları havasızlık kokusu yüzünden hayvanı uyku bastırmıştı.

Sağdaki koridorda, soyunma odasının kapısı, gerçekten aralık duruyordu. Nana beklemekteydi. Sahnede hep genç kız rollerine çıkan pasaklı Mathilde, odasını pek pis tutmaktaydı. Her yana çatlak ibrikler saçılmıştı. Tuvalet masası kir içindeydi. Bir de, sanki üstüne kan dökülmüş gibi kırmızı lekeli bir iskemle vardı. Duvarlara ve tavana yapıştırılmış olan kâğıt kaplama, yukarılara kadar sabunlu sularla lekelenmişti. Odaya sinen eskimiş lâvantaçiçeği kokusu yüzünden burası öyle pis kokuyordu ki, Nana pencereyi açtı. Bir süre pencerenin kenarına dayanarak soluk aldı, sonra da aşağıda Madam Bron'u görmek için eğildi. Kapıcı kadının süpürgesinin, karanlıklara gömülü avlunun yeşilleşmiş döşeme taşları üzerinde çıkardığı hışırtıyı işitiyordu. Bir pancura asılmış kafesinde, bir kanarya tiz ve titrek bir sesle ötmekteydi. Caddede çevre sokaklardan geçen arabaların sesleri işitiliyordu. Bir taşra kasabası gibi sakindi burası, çevredeki geniş boşluğun içinde de güneş uyumaktaydı. Nana başını biraz kaldırınca, geçitteki küçük binalarla cam kaplı sundurmayı, daha ileride, tam karşıda, Rue Vivienne'in yüksek evlerini görüyordu. Bunların arka yüzleri sessiz, boşmuş gibi, havaya yükselmekteydiler. Kat kat taraçalar vardı. Bir fotoğrafçı, bir damın üzerine, mavi camlı kocaman

bir bölme yerleştirmişti. Nana dalıp gitmişti, bir ara kapıya vuruluyor gibi geldi ona. Döndü, «Giriniz!» diye bağırdı.

Kont'u görünce pencereyi kapadı. Hava pek sıcak sayılmazdı, sonra o Madam Bron olacak cadı, konuşulanları işitmese de olurdu. İkisi de ciddi bir tavırla bakıştılar. Sonra, Kont sanki dili tutulmuş gibi, dimdik durmakta olduğundan, Nana gülmeye başladı.

«Seni gidi koca sersem, yine geldin demek!» dedi.

Kont o kadar heyecanlıydı ki, buz gibi bir hali vardı sanki. Nana'ya «Madam» diye seslenerek onu görmekten mutlu olduğunu söyledi. O zaman Nana işleri daha fazla sürüncemede bırakmamak için daha içten bir tavır takındı.

«Bırak bu kibarlık numaralarını,» dedi. «Beni görmek istemişsin, durup da birbirimizin seyrine bakacak değiliz ya... İkimiz de suçluyuz, ama ben kendi hesabıma bağışlıyorum seni.»

Ondan sonra artık bu işten sözetmemeye karar verdiler. Kont başıyla işaretler yaparak onaylıyordu. Sâkinleşmeye başlamıştı, ama dudaklarının ucuna kadar gelen birçok söz arasında hangisini söyleyeceğini bilemiyordu. Onun bu soğuk tavrı karşısında şaşıran Nana, elindeki bütün kozları oynamaya karar verdi. Hafifçe gülümseyerek, «Sen mantıklı bir adamsın,» dedi. «Şimdi barıştık ya, el sıkışalım, bundan sonra da iyi birer arkadaş olarak kalalım.»

Kont birden telâşlanarak, «Ne? İyi birer arkadaş mı?» diye sordu.

«Evet. Belki aptalca bir şeydir bu, ama senin bana değer vermeni istiyorum... Şu anda anlaştık artık. Hiç olmazsa bundan sonra yine karşılaşırsak, armut gibi bakmayız birbirimize...» Kont onun sözünü kesmek için bir hareket yaptı. Nana devam etti: «Bırak da sözümü bitireyim... Hiçbir erkek kalleşlikle suçlayamaz beni, anlıyor musun? Bu işe seninle başla-

mak canımı sıkıyordu doğrusu... Herkesin kendine göre bir onuru, namusu vardır, azizim.»

Kont, «Değil mi ya?» diye bağırdı, «otur da beni dinle.»

Sonra da, sanki Nana'nın kalkıp gideceğinden korkuyormuş gibi onu odadaki tek iskemleye doğru itti. Kendisiyse gittikçe artan bir heyecan içinde dolaşıp duruyordu. Her yanı kapalı, güneşle dolu bu küçük odada hoş bir ılıklık, nemli bir sessizlik vardı. Dışarının hiçbir gürültüsü bu sessizliği bozmuyordu. Sessizlik anlarında yalnız kanarya kuşunun tiz perdeden ötüşleri işitiliyordu. Bu ötüşler de, bir flütün uzaktan gelen titrek sesini andırmaktaydı.

Kont, Nana'nın karşısına dikilerek, «Dinle,» dedi, «seni yine almaya geldim ben... Evet, eski hayatımıza yeniden başlamak istiyorum. Bunun böyle olduğunu pekâlâ biliyorsun da, niçin benimle öyle konuşuyorsun? Söyle, kabul ediyor musun?»

Nana başını eğmişti, altındaki iskemlede kanlı gibi duran hasırın kırmızı lekesini tırnağıyla kazıyordu. Kont'un ne kadar kaygılı olduğunu gördüğü için de acele etmiyordu. Sonunda ciddileşmiş yüzünü kaldırdı, gözlerine hüzünlü bir anlam vererek Kont'a baktı, «Ne yazık ki, olanaksız, yavrucuğum,» dedi. «Seninle asla yaşayamam.»

Kont'un yüzü anlatılmaz bir hüzünle kasılmıştı. «Neden?» diye kekeledi.

«Neden mi?.. Öyle işte... Dedim ya, olanaksız bir şey bu. İstemiyorum. Zorla değil ya.»

Kont ateşli bir tavırla birkaç saniye ona baktı. Sonra dizlerini bükerek yere çöküverdi.

Nana canı sıkılmış gibi bir tavırla, «Çocuk olma ne olur!» diye çıkıştı.

Kont çoktan çocuklaşmıştı bile. Nana'nın ayaklarının dibine yığılmış, onu belinden kavramış, sımsıkı tutuyordu. Yüzünü de dizlerinin arasına yerleştirmiş, bu dizleri kendi etinin içine sokuyordu nere-

redeyse. Nana'nın varlığını böyle hissedince, onu elbisesinin ince kumaşı altında kadife gibi yumuşak teniyle yine karşısında bulunca, kıvrantılarla baştan ayağa sarsıldı. Bir yandan da, humma nöbeti içindeymiş gibi titriyor, çırpınıyordu. Yüzünü Nana'nın bacaklarına, acıtırcasına dayıyor, onun içine girmek istermiş gibi davranıyordu. Köhne sandalye çatırdamaktaydı. Basık tavanın altında, eski kokularla ekşileşmiş havanın içinde boğuk istek hıçkırıkları işitiliyordu.

Nana onun bu hareketleri yapmasına ses çıkarmayarak, «Peki, sonra?» diyordu. «Hiçbir yararı yok sana bunların. Olanaksız dedim ya işte... Ne kadar da toysun!»

Kont sakinleşti, ama yine yere çökmüş duruyor, Nana'yı bırakmıyordu. Bir yandan da kesik kesik yalvarıyordu:

«Dinle bak, neler vereceğim sana... Monceau Parkı yakınlarında bir konak var, orasını gezip gördüm. Ne istersen alacağım sana... Yalnız benim olasın diye varımı yoğumu vereceğim... Ama, tek koşulum şu: Yalnız benim olacaksın, anladın mı? Yalnız benim olmayı kabul ettiğin anda kadınların en güzeli, en zengini yapacağım seni; arabaların, elmasların, güzel giysilerin olacak.»

Nana Kont'un her önerisine gururlu bir tavırla başını sallayarak «hayır» diyordu. Kont ise hâlâ konuşmakta devam ediyordu. «Parayı senin adına yatırayım,» diyor, onun ayaklarının altına neler sereceğini bilmez hale geliyordu. Derken, Nana sabrı tükenmiş gibi tavır takınmaya başladı.

«E, yeter artık, mıncıklama beni öyle!» dedi. «Senin halini görünce acıdım, bir zaman ses çıkarmadım, ama artık yeter... Bırak da ayağa kalkayım. Sıktın beni çünkü.» Sonra Kont'un kollarından sıyrıldı. Ayağa kalkınca, «Hayır, hayır... istemiyorum,» dedi.

Bunun üzerine Kont güçlükle toparlandı; bitkin

bir halde iskemleye yığılarak dirseğini iskemlenin arkalığına dayayıp yüzünü avuçlarına aldı. Şimdi de Nana odada dolaşmaya başlamıştı. Bir ara lekeli duvar kâğıdına, kirli tuvalet masasına, güneşin solgun ışıklarına gömülmüş bu pis odaya baktı. Sonra Kont' un önünde durarak sakin, toksözlü bir biçimde konuşmaya başladı:

«Ne tuhaf, değil mi? Zengin erkekler parayla her şey satın alınır sanıyorlar... Peki ama, ya ben istemiyorsam?.. Armağanların vızgelir bana... Koca Paris'i bana bağışlasan yine hayır diyeceğim sana... Şu odayı görüyorsun ya? Hiç de temiz bir yer değil, ha? Ama, burada seninle başbaşa yaşamak hoşuma giderse, bu odayı bile pek hoş bulurum ben. İnsan gönül isteğiyle oturmadıktan sonra, senin saraylarında sıkıntıdan geberir... Paraya hiç aldırmam ben, şekerim. Para vızgelir bana, anladın mı?» Bunları söylerken, tiksinmiş gibi bir tavır takınıyordu. Sonra duygulu bir tavır takındı, hüzünlü hüzünlü sürdürdü: «Paradan daha değerli bir şey biliyorum ben... O istediğimi bana bir verseler...»

Kont ağır ağır başını kaldırdı. Gözlerinde bir umut ışıltısı belirdi.

Nana devam etti: «Merak etme, veremezsin bunu bana, elinde değil çünkü, işte bunun içindir ki, açıyorum bunu sana... Neyse, konuşuyoruz yani, değil mi ya... Hani şu oynadıkları oyun var ya, o oyundaki namuslu kadın rolüne çıkayım istiyorum.»

Kont şaşırmıştı. «Hangi namuslu kadın?» diye mırıldandı.

«Canım, şu Düşes Hélène var ya, işte o... Géraldine rolünü yapacağımı sanıyorlarsa, avuçlarını yalasınlar! Ufacık bir rol bu, koca oyunun içinde tek bir sahnede! Ama, sorun değil. Kokot rolü yapmaktan bıktım artık. Boyuna kokot rolü yaptırıyorlar bana. Her yanım kokot kesildi sanki. Ağırıma gidiyor bu benim. Anlıyorum çünkü, ahlâksız sanıyorlar be-

ni... Ama, aldanıyorlar, azizim... Kibar olmak istedim mi, öyle kibar olurum ki ben! Bak.»

Pencerenin önüne kadar gitti, göğsünü ileriye doğru çıkartarak, ölçülü adımlarla ilerleyerek, ayaklarını kirletmekten çekinen semiz bir tavuk gibi geri geldi. Kont hâlâ yaşlı olan gözleriyle onu izliyordu. Acının içinde birden beliriveren bu komedi sahnesi yüzünden aptallaşmıştı. Nana oynadığı rolde kendini iyice göstermek için bir ara dolaştı. Hafif hafif gülümsüyor, gözlerini kırpıştırıyor, eteklerini savuruyordu. Sonra yine gelip Kont'un karşısına dikilerek, «Oldu galiba, değil mi?» diye sordu.

Kont'un bakışları hâlâ bulanıktı. Boğuk bir sesle, «Çok iyi oldu hem,» diye kekeledi.

«Namuslu kadının ta kendisiyim ben, diyorum sana! Evde de denedim bunu, hiçbir kadın benim gibi, erkeklere aldırmayan bir düşes tavırları takınamıyor. Yüzüne bakarak önünden geçtiğim zaman dikkat ettin mi? Böyle tavırlar insanın iliklerindedir sanki... Sonra, dediğim gibi, namuslu kadın rolü yapmak istiyorum ben. Düşlerime giriyor, bu yüzden hasta oluyorum. Bu rolü anladın mı?»

Ciddileşmiş, sesi sertleşmişti. Çok heyecanlıydı, bu saçma isteği yüzünden gerçekten acı duyuyordu. Muffat hâlâ onun verdiği hayır yanıtının sarsıntısı altında olduğu halde, anlamadan, işin sonunu bekliyordu. Bir ara sustular. Boş binanın sessizliğini bir sineğin uçuşu bile bozmuyordu.

Nana birden oldukça toksözlü bir tavırla, «Bu rolü sen verdireceksin bana!» dedi.

Kont afalladı. Sonra umutsuzluk belirten bir hareket yaparak,' «Olanak yok buna,» dedi. «Hem, daha demin bunun benim elimde olmadığını sen kendin söylememiş miydin?»

Nana omuz silkerek onun sözünü kesti:

«Şimdi aşağıya iner, Bordenave'a, 'Bu rolün ona verilmesini istiyorum,' dersin... Enayilik etmesene, ya-

hu! Bordenave'a para gerekli. Madem ki sokağa atacak kadar paran var, ona ödünç verirsin, olur biter.» Kont hâlâ ayak diremekte olduğundan, Nana kızdı, «Ha, anladım!» dedi. «Rose'u gücendirmekten çekiniyorsun... Demin diz çökmüş ağlarken, ondan sözetmemiştim sana, ama bu konuda söyleyecek çoook sözüm vardı... İnsan bir kadına, 'seni ölünceye kadar seveceğim,' diye yemin ettikten sonra ertesi gün karşısına ilk çıkan kadını sevmeye kalkışmaz... O yara hâlâ içimde, unutmadım! Hem ben sana bir şey söyleyeyim mi, azizim, Mignon'ların artıklarında hiç de iştah açacak bir yan yoktur! Dizlerime kapanıp aptal aptal ağlamadan önce, bu pis insanlarla selâmı kesseydin daha doğru olmaz mıydı?»

O bunları söylerken Kont çırpınıp duruyordu. Sonunda o da birkaç söz söylemek olanağını buldu: «Rose'a aldırdığım yok benim, şimdi bırakacağım onu,» dedi.

Nana bu noktada rahatlamış göründü. Sonra devam etti:

«Neden çekiniyorsun öyleyse? Burada Bordenave ne derse o olur... Ama, sen diyeceksin ki, Bordenave'dan sonra da Fauchery var.»

Sesini alçaltmıştı, işin tam can alıcı noktasına geliyordu. Muffat başını önüne eğmiş, hiç sesini çıkarmadan duruyordu. Fauchery'nin Kontes'le ilgilenmesini bilmezlikten gelmişti. Rue Taitbout'da, bir kapının önünde geçirdiği o korkunç geceden sonra zamanla sakinleşmiş, 'herhalde yanılmışımdır,' demeye başlamıştı. Yine de Fauchery'ye karşı için için kızıyordu; tiksiniyordu ondan.

Nana durumu yoklayarak, kocayla âşığın arasının nasıl olduğunu öğrenmeye çalışarak, «Canım, Fauchery de Tanrı değil ya!» dedi. «Nasıl olsa yola gelir o. Aslını sorarsan iyi çocuktur, emin ol... Anlaştık artık, değil mi? Benim hatırım için olduğunu söylersin ona.»

Kont böyle bir girişimde bulunacağını düşündükçe isyan ediyordu: «Yok, yok, dünyada olmaz!» diye bağırdı.

Nana bekliyordu. Dudaklarının ucuna kadar gelmişti, «Fauchery senin hiçbir isteğini reddedemez,» diyecekti, ama bunun biraz aşırı kaçacağını hissetti. Yalnızca gülümsedi. Tuhaf olan bu gülümseyişiyle deminki o cümleyi söylemiş oluyordu. Muffat bir ara ona baktı, ama utandı, benzi sarardı, başını yine önüne eğdi.

Sonunda Nana, «Bana iyilik yapmak istemiyorsun demek,» diye mırıldandı.

Kont üzüntü içindeydi. «Elimde olan bir şey değil ki,» dedi. «Başka ne istersen söyle yapayım, ama bunu yapamam, sevgilim.»

Bunun üzerine Nana fazla uzatmak istemedi. Minik elleriyle Kont'un başını arkaya devirdi, sonra eğilerek dudaklarını onun dudaklarına yapıştırdı, uzun uzun öptü, Kont bir ürpermeyle sarsıldı, Nana'nın altında irkilip çırpındı, gözlerini kapamıştı.

Sonra Nana onu ayağa kaldırdı. Yalnızca, «Hadi git bakayım,» dedi.

Kont yürüdü, kapıya doğru yöneldi. Tam dışarıya çıkacağı sırada Nana onu yine kolları arasına aldı, çaresiz, cilveli bir tavırla yüzünü yükselterek çenesini dişi bir kedi gibi onun yeleğine sürtmeye başladı.

Güzel birtakım şeyleri «istemem» diye reddettikten sonra sözü yine onlara getiren bir kız çocuğu gibi utançlı, güleç bir tavırla, çok alçak sesle sordu: «Konak neredeydi dedin?»

«Villiers Caddesinde.»

«Araba da var mı?»

«Var.»

«Danteller, elmaslar?»

«Var.»

«Ne kadar iyisin sen, şekerim! Biraz önceki o

halim var ya, kıskançlıktandı... Yemin ediyorum bak, bu kez eskisi gibi olmayacak. Bir kadına neler gerekli, anlamışsın çünkü şimdi. Her şeyi sen vereceksin bana, değil mi? Öyleyse başkasına gereksinimim olmaz elbet... Bak, hepsi senin artık, yalnız senin! Bu da senin, bu da, sonra bu da!»

Böyle diyerek Kont'un ellerine, yüzüne bir sürü öpücük kondurarak onu dışarıya doğru itti, sonra da durup biraz soluk aldı. Aman Tanrım! Bu Mathilde pasaklısının soyunma odası ne kadar pis kokuyordu böyle! Yalnız, odanın içi boştu. Hani kışın Provence'taki evlerin odalarında, kış güneşinin altında bile sakin bir sıcaklık vardır, burası da öyleydi işte... Burası, gerçekten, bozuk lâvanta suyuyla daha başka pis şeyler kokuyordu. Nana pencereyi açarak yine dirseklerini pervaza dayadı, beklerken vakit geçsin diye geçidin camlarını seyretmeye başladı.

Muffat sendeleyerek, kulakları uğuldayarak merdivenlerden iniyordu. Ne diyecekti, üstüne düşmeyen bu konuya nasıl girişecekti? Sahneye gelmek üzereydi ki, bir kavga işitti. İkinci perde bitmek üzereydi, Fauchery oyundan bir parçayı çıkarmak istediği için, Prullière küplere binmişti.

«Oldu olacak, hepsini çıkarın bari, böylesi daha iyi!» diye bağırıyordu. «Rolümün hepsi iki yüz satır bile tutmuyor, bunu da kesiyorsunuz!.. Yok, bıktım artık, bu rolü oynamayacağım ben!»

Cebinden buruşuk bir küçük defter çıkardı, titrek ellerinde evirip çevirerek suflör Cossard'ın kucağına atacakmış gibi yaptı. Gururu incindiği için solgun yüzü kasılmış, dudakları incelmiş, gözleri alev alev yanmaya başlamıştı. Benliğinde patlayan bu fırtınayı gizleyemiyordu. O, halkın taptığı Prullière, iki yüz satırlık bir rol oynayacaktı ha? Acı acı, «Hiç olmazsa uşak rolü yaptırın bana da, tepsiye bir mektup koyup sahneye getireyim,» diyordu.

Bordenave onun loca seyircileri üzerinde yarattı-

ğı etkiyi bildiğinden, işi idareye çalışıyordu. «Yapma, Prullière, aklını başına topla,» dedi. «Yine başlama bu işlere!.. Oyuna senin için de bazı dokunaklı sözler ekleriz. Yapacaksın bu ekleri değil mi, Fauchery? Hattâ üçüncü perdedeki sahnelerden birini uzatmak da olabilir.»

Bunun üzerine, Prullière, «Öyleyse tam perde inerken söylenecek son sözü de ben söyleyeyim,» dedi. «Bu benim hakkım doğrusu.»

Fauchery ses çıkarmayarak kabullenmiş bir tavır takındı. Prullière de rol defterini cebine koydu. Hâlâ kızgındı, yine de hoşnut olmadığı belliydi. Bu ağız kavgası olup biterken Bosc ile Fontan bu işe hiç aldırmaz gibi bir tavır takınmışlardı. Her koyun kendi bacağından asılır, onun için üstlerine görev olmayan bu işe aldırmıyorlardı. Sonra bütün oyuncular Fauchery'nin çevresini alarak ona sorular sordular, kendilerini övsün diye beklediler. Mignon ise dönüşünü gözlediği Kont Muffat'yı gözden kaybetmeksizin, Prullière'in hâlâ ileri sürdüğü yakınmaları dinliyordu.

Kont bu karanlığın içine girince sahnenin dip tarafında durmuş, kavgaya karışmaktan çekinir gibi bir tavır takınmıştı. Bordenave onu görünce hemen koşup geldi.

«Ne insanlar, değil mi?» diye fısıldadı. «Bana neler çektiriyorlar bunlar, kesinlikle bilemezsiniz, sayın Kont. Hepsi birbirinden kibirlidir; üstelik hepsi dolandırıcıdır, kötü yüreklidir. Sürekli pis dalavereler çevirirler, işlerim ters gitse sevinçten bayılırlar... Bağışlayın, kendimi tutamadım da.»

Sustu, bir ara sessizlik oldu. Muffat söze başlamak için bir neden arıyordu. Bulamayınca bu işi çabucak başından atmak için hemen konuya girerek, «Nana düşes rolünü oynamak istiyor,» dedi.

Bordenave birden irkilerek bağırdı: «Yok canım! Çok saçma bir şey!» Sonra, Kont'un yüzüne bakınca

onu öylesine sapsarı, öylesine perişan gördü ki, hemen sakinleşiverdi. Yalnızca, «Hay aksi şeytan!» dedi.

Sonra sessizlik yeniden başladı. Aslında Bordenave'ın aldırdığı yoktu bu işe. Tombul bir kadın olan Nana'nın düşes rolünü oynaması hoş da kaçacaktı belki. Zaten bu sorun dolayısıyla Muffat'yı sımsıkı elinde tutuyordu. Onun için hemen kararını verdi. Dönerek, «Fauchery!» diye seslendi.

Kont onu durdurmak için bir hareket yapmıştı. Fauchery ise kendisine seslenildiğini işitmemişti. Fontan onu sahnenin kenarına doğru götürmüş, Tardiveau rolünü nasıl oynaması gerektiği hakkında bilgi veriyordu. Fontan Tardiveau'nun güney ağzıyla konuşan bir Marsilyalı olması gerektiğini düşünmekteydi. Bunu söylerken, bir sürü konuşmayı bu ağızla yaparak, «Nasıl, iyi mi böyle?» diye soruyordu.

Yalnızca düşüncesini açıklar gibi bir hali vardı, ama bu düşüncenin parlaklığına kendi de pek inanmıyordu. Fauchery soğuk davranıp, karşı çıkınca hemen alınıverdi. «Pekâlâ,» dedi, «madem ki rolün ruhunu kavrayamamışım, bunu oynamazsam herkes için iyi olur.»

Bordenave yeniden, «Fauchery!» diye seslendi.

Bunun üzerine gazeteci, oyuncudan kurtulduğu için hoşnut, hemen savuşuverdi. Fontan ise onun böyle çabucak savuşup gittiğini görerek alınmış gibi bir tavır takındı.

Bordenave, «Orada durmayalım, baylar, gelin buraya,» dedi.

Sonra birtakım meraklı kimseler konuştuklarını dinlemesinler diye, onları alarak sahnenin gerisindeki aksesuar deposuna götürdü. Mignon şaşkın şaşkın onların gidişlerini izledi. Aksesuar deposuna birkaç basamak merdivenle iniliyordu. Dörtgen biçimi bir yerdi burası, avluya bakan iki penceresi vardı. Kirli camlardan içeriye, basık tavanın altında daha da soluk görünen bir bodrum ışığı giriyordu. Deponun için-

deki göz göz raflarda her türden yığınla hırdavat vardı. Sanki bitpazarından bir esnaf elindeki eşyaları satmak için karmakarışık bir halde oraya yığmıştı. Neler yoktu ki bunlar arasında! Yaldızlı mukavvadan kupalar, eski kırmızı şemsiyeler, her biçimde duvar saatleri, tepsiler, hokkalar, silâhlar, şırıngalar... her şey, her şey vardı. Bunların hepsini bir parmak kalınlığında bir toz tabakası kaplamıştı. Eşyalar yığın halinde, öylece duruyordu; içlerinde kırık, çatlak olanlar, tanınmaz hale gelmiş bulunanlar vardı. Tiyatroda elli yıldır oynanmış oyunların döküntüleri hep buraya yığılmıştı. Bütün bu yığınlardan da dayanılmaz bir hurda demir, paçavra, nemli mukavva kokusu çıkıyordu.

Bordenave, «Gelin, gelin,» diye yineledi, «burada yalnız kalırız hiç olmazsa.»

Kont pek sıkılmıştı, tiyatro müdürü öneriyi tek başına yapsın diye birkaç adım öteye gitti. Fauchery ise şaşkındı. «Ne var?» diye sordu.

Sonunda Bordenave, «Sorun şu,» dedi, «aklımıza bir şey geldi, ama şaşırma. Sorun çok ciddi çünkü... Düşes rolünü Nana yapsa nasıl olur acaba?»

Fauchery bir ara şaşkın şaşkın durdu. Sonra birden boşanarak, «Yok canım, olur mu böyle şey? Şaka ediyorsunuz galiba... Herkes güler bu işe,» dedi.

«Herkes gülerse iyi ya işte, o da bir kazanç sayılır!.. Bak sen düşün hele bir... Bu öneri sayın Kont'un da pek hoşuna gitti.»

Muffat lâf olsun diye raftaki tozların içinden bir şey almış, bunun ne olduğunu anlamaya çalışır gibi bir tavır takınmıştı. Bu, rafadan yumurtayı yerleştirmek için kullanılan, ayaklı fincanı andırır bir kaptı, ama kırılmış olan ayağını onarıp alçıdan yapmışlardı. Kont kendi de farkında olmaksızın bunu elinde tutarak ilerledi. «Evet, evet, çok iyi olur,» diye fısıldadı.

Fauchery, sabrının tükendiğini gösterir beklen-

medik bir hareketle, ondan yana döndü. Oyuna karışmaya Kont'un hakkı yoktu. Onun için kesin bir tavırla,

«Kesinlikle olmaz!» dedi. «Nana'ya istediğiniz kadar kokot rolü yaptıralım, kabul ama, hanımefendi rolü yapamaz o.»

Muffat gittikçe yürekleniyordu. «Aldanıyorsunuz, emin olun,» dedi. «Daha demin namuslu kadın rolü yaptı benim önümde.»

Fauchery'nin şaşkınlığı artıyordu. «Nerede yaptı?» diye sordu.

«Yukarıda, soyunma odalarından birinde... Tam anlamıyla da kusursuzdu hem. Öyle kibardı ki! Hele bir bakışı var, sormayın... Önümden geçerken şöyle yapıyordu...»

Kont yumurta kabını hep elinde tutarak, müdürle yazarı kandırmak için duyduğu telâş arasında da kendini unutarak, Nana'nın taklidini yapmaya kalkıştı. Fauchery şaşkın şaşkın ona bakıyordu. Durumu anladığı için artık kızmıyordu. Bakışında hem alay, hem acıma vardı. Kont onun bakışındaki anlamı sezdi, durdu, yüzü hafifçe kızardı.

Fauchery nezaketen, «Olur da hani,» dedi. «Nana belki çok iyi başarır bunu. Yalnız, aksi gibi rolü başkasına verdik; Rose'den geri alamayız ki.»

Bordenave, «Sorun buysa ben işi yoluna koymayı üzerime alıyorum,» dedi.

Fauchery ikisinin de kendisine karşı olduklarını görüp Bordenave'ın da bu işte gizli bir çıkarı olduğunu anlayınca, sözünden dönmemek için bu kez, daha aşırı biçimde başkaldırdı, konuşmayı burada kesmek için, «Hayır, olmaz!» dedi, «rol henüz verilmemiş bile olsa, kesinlikle Nana'ya veremem... Anlaşıldı, değil mi? Şimdi de beni rahat bırakın artık... Oyunumu katletmeye niyetim yok benim.»

Bunun üzerine sıkıntılı bir sessizlik oldu. Bordenave kendisinin fazla olduğunu anlayarak uzaklaş-

tı. Kont ise başını önüne eğmiş, öylece duruyordu. Kendini zorlayarak başını kaldırıp kısık bir sesle, «Peki, azizim,» dedi. «Bunu sizden bir iyilik olarak istesem?»

Fauchery çırpınarak, «Yapamam, efendim, yapamam,» diyordu.

Muffat'ın sesi daha sertleşti: «Çok rica ederim... İstiyorum bunu!» dedi.

Bir yandan da gözlerini dikmiş, Fauchery'nin yüzüne bakıyordu. Delikanlı bu sert bakışlarda korkutmaya benzer bir şeyler görür gibi oldu, birden gevşeyiverdi, öte yandan da anlaşılmaz birtakım sözler mırıldanıyordu:

«Peki, nasıl isterseniz öyle olsun... Umurumda bile değil... Ama, doğru yapmıyorsunuz hiç, sonunda göreceksiniz bakın, göreceksiniz...»

Bunun üzerine havadaki sıkıntı daha da arttı. Fauchery sırtını raflardan birine dayamış, ayağını sinirli sinirli yere vuruyordu. Muffat ise hâlâ elinde evirip çevirdiği yumurta kabını dikkatle inceliyormuş gibi yapıyordu.

O sırada Bordenave gelerek nazik bir tavırla, «Yumurta kabıdır bu,» dedi, «rafadan yumurtayı bunun içine yerleştirip öyle yerler.»

Kont da, «Gerçekten de yumurta kabıymış bu!» dedi.

Tiyatro müdürü kabı bir rafın üzerine koyarak, «Bağışlayın, üstünüz toz toprak içinde kaldı,» dedi. «Buranın her gün tozunu almaya kalkışsak, sonu gelmez... Onun için, burası hiç temiz değil. Ne karışıklık, değil mi?.. Ama, ister inanın, ister inanmayın, bunların hepsi de epey para eder. Bakın, bakın şunlara.»

Ona birtakım öteberi göstererek, kendi deyimiyle 'hırdavat' dediği bu şeylere karşı Muffat'da da ilgi uyandırmaya çalışarak, avludan gelen yeşilimtırak ışığın altında Kont'u rafların önünde dolaştırdı. Sonra,

yine Fauchery'nin yanına geldikleri zaman neşeli bir tavırla, «Madem ki hepimiz anlaştık,» dedi, «bu işi bitirelim artık... Hah, Mignon da geliyor işte.»

Mignon deminden beri koridorda dolaşıyordu. Bordenave'ın, aralarındaki anlaşmayı değiştireceğini bildiren ilk sözlerini duyar duymaz çileden çıkıverdi. «Ayıp değil mi yahu?» dedi, «karımın geleceğiyle oynuyorsunuz. Dâvâ açarım sonra, bakın.»

Bordenave sakin bir tavırla birtakım nedenler ileri sürüyordu.

«Bana kalırsa Rose'a lâyık bir rol değil bu,» dedi. «*Küçük Düşes*'ten sonra bir operet oynayacağız. Rose onda oynasın, daha iyi.» Mignon hâlâ bağırıp çağırmayı sürdürdüğünden, Bordenave da birden, «Anlaşmayı bozalım öyleyse,» dedi. «Baksana, Rose'u Folies-Dramatiques Tiyatrosundan da çağırmışlar.» Bunun üzerine Mignon bir ara afalladı, ama yapılan önerilere karşı çıkmamakla birlikte, paraya önem vermiyormuş gibi bir tavır takındı.

«Siz karımı, Düşes Hélène rolünü oynasın diye tuttunuz,» dedi, «o da bu rolü oynayacak. Varımı yoğumu yitireceğimi bilsem, yine de oynayacak bu rolü. Onur sorunu bu.»

Tartışma bu alana döküldükten sonra bir türlü bitmek, tükenmek bilmedi. Tiyatro müdürü dönüp dolaşıp şu mantığı yürütüyordu:

«Folies-Dramatiques Tiyatrosu Rose'a yüz oyun için, oyun başına üç yüz frank veriyor. Ben ona yüz elli frank veriyorum. Demek ki, Rose buradan giderse on beş bin frank kârlı çıkacak.»

Rose'un kocasıysa sanat konusunda ayak diremekteydi:

«Bu rolü karımdan alırsanız herkes ne der sonra?» diyordu. «Rolü kıvıramadı da başkasına verdiler, derler. Buysa bize büyük zarar verir, karımı küçültmüş olur. Hayır, kesinlikle olmaz böyle şey. Bizim için ün paradan üstündür.» Sonra, birden, ikisi ortası

bir tavır takındı. «Rose aradaki anlaşmayı bozarsa on bin frank tazminat ödemek zorunda, değil mi? Peki, verin on bin frangı, o da gitsin Folies-Dramatiques Tiyatrosuna.»

Bordenave afallayıp kalakaldı. Gözlerini Kont'tan ayırmamış olan Mignon ise sakin sakin bekliyordu.

Muffat ferahlamıştı. «İşler yoluna giriyor, anlaşabiliriz o zaman,» dedi.

Bordenave'ın tüccarlık içgüdüleri depreşmişti. «Yok canım! Çok saçma bir şey olur bu!» diye bağırdı. «Rose'u bırakmak için on bin frank vereceğim ha? Herkes güler bana!»

Kont birbiri ardı sıra baş işaretleri yaparak, Bordenave'ı kabul etsin diye, sıkıştırıyordu. Müdür biraz daha ayak diredi. On bin frank kendi cebinden çıkacak değildi, ama yine de homurdanıyordu. Sonunda birden, «Peki, öyle olsun bakalım. Böylelikle sizden kurtulmuş olurum hiç olmazsa,» dedi.

Bir çeyrek saattir de Fontan avluya çıkmış, konuşulanları dinliyordu. Çok merak ettiği için aşağıya inerek orada dikilmişti. İşin içyüzünü anlayınca yukarıya koştu, haberi Rose'a yetiştirmenin keyfini tattı.

«Senin hakkında önemli şeyler konuşuluyor,» dedi. «Sepetlediler seni buradan, haberin var mı?»

Rose hemen aksesuar deposuna koştu. Onu görünce herkes sustu. Genç kadın dört erkeğin yüzlerine baktı. Muffat başını önüne eğdi. Rose'un «Ne oluyor?» diye sorar gibi bakması üzerine, Fauchery ona umutsuz bir tavırla omuz silkerek yanıt verdi. Mignon ise o sırada Bordenave ile anlaşmanın koşullarını tartışıyordu.

Rose sert bir sesle, «Ne var?» diye sordu.

Kocası, «Hiç,» dedi. «Bordenave rolü senden almak için bize on bin frank veriyor da.»

Rose'da bet beniz kalmamıştı, ufacık yumruklarını sıkmış, zangır zangır titriyordu. Bütün benliği is-

yan halinde, kocasına baktı. Rose, iş sözkonusu oldu mu öteden beri kocası ne derse onu yapar, hattâ tiyatro müdürleriyle olduğu kadar, âşıklarıyla da anlaşmaların imzalanması işini hep ona bırakırdı. Sonunda,

«Çok alçak bir herifmişsin sen!» dedi, kaçıp gitti.

Bu söz, Mignon'un yüzüne bir kırbaç gibi indi. Pek şaşırmıştı, o da karısının arkasından koştu. Ne yani? Deli mi oluyordu bu kadın. Çevirdiği işi alçak sesle ona anlattı.

«Bir yandan on bin frank, bir yandan da on beş bin frank alıyorsun. Eder yirmi beş bin. Çok kârlı iş bu doğrusu! Nasıl olsa Muffat bırakacak seni. Giderayak ondan bu parayı koparmak çok ustalıklı bir şey olur!»

Rose çok kızmıştı, hiç yanıt vermiyordu. Bunun üzerine Mignon, küçümser bir tavır takınarak, onu bu kadınca öfkeyle başbaşa bıraktı. Bordenave o sırada Fauchery'yle, Muffat'yla birlikte sahneye gidiyordu.

Mignon, müdüre, «Yarın sabah imzalayacağız anlaşmayı, parayı getirmeyi unutma,» dedi.

Tam o sırada da, olup bitenleri Labordette'den öğrenmiş olan Nana, zafer kazanmış bir tavırla aşağıya inmekteydi. Herkesi şaşırtmak, bu enayilere kendisi istedi mi hiç kimsenin onun kadar güzel olamayacağını göstermek için namuslu bir kadın gibi kibar tavırlar takınmıştı. Yalnız, az daha işi bozuntuya verecekti. Rose Nana'yı görünce onun üstüne atılmış, boğuk bir sesle kekeleyerek, «Elime geçersin sen elbet...» diyordu, «aramızda her şey bitmeli artık, anladın mı?»

Bu beklenmedik saldırı karşısında Nana boş bulundu. Az daha yumruklarını kalçalarına dayayıp, «Hadi ordan, kaltak sen de!» diyecekti. Kendini tuttu. Bir portakal kabuğunun üzerinden yürüyüp geçen bir markiz gibi, sesinin ince çınlayışını daha da ar-

tırarak, «Anlayamadım,» dedi, «sen delirdin galiba, şekerim!»

Sonra yine kırıtmaya devam etti. Rose, ardında Nana'yı görmezlikten gelen kocası Mignon da olduğu halde, çıkıp gitti. Clarisse bu işe pek sevinmişti. Hemen gidip Bordenave'dan Géraldine rolünü aldı. Fauchery'nin yüzüyse bir karış asılmıştı. Olduğu yerde sayıyor, bir türlü tiyatrodan çıkıp gitmeye karar veremiyordu. Oyun hapı yutmuştu. Şimdi bunu kurtarmak için bir yol arıyordu. Nana gelerek onu bileklerinden yakalayıp yanına yaklaştırdı.

«Beni çok mu korkunç buluyorsun?» diye sordu. «Merak etme, yemem senin oyununu.»

Sonunda Fauchery'yi güldürdü, haliyle, sözleriyle, «Muffat'ların evinde nasıl bir durumdasın, biliniyor. Onun için, benimle bozuşursan aptallık etmiş olursun,» demeye getirdi. «Hem rolümü unutacak olursam, suflör var,» diye ekledi. «Salonu hayran bırakırız, merak etme. Sonra, sen benim hakkımda yanlış düşünüyorsun; göreceksin bak, ne büyük başarı elde edeceğim!»

Bunun üzerine Fauchery'nin, Prullière'e sahnede daha fazla önem kazandırmak için, düşes rolünü biraz değiştirmesi kararlaştırıldı. Prullière buna pek sevindi. Nana'nın oldukça doğal bir biçimde yarattığı bu neşe havası içinde, yalnız Fontan soğuk duruyordu. Havagazı lâmbasının sarı ışığının tam ortasına dikilmiş, kayıtsız bir tavır takınmaya çalışarak, keçi suratını andıran sivri yüzünü gösteriyordu.

Nana sakin bir tavırla ona yaklaştı, elini sıkarak, «Nasılsın?» diye sordu.

«Eh, şöyle böyle. Sen nasılsın?»

«Çok iyiyim, teşekkür ederim.»

Konuştukları bu kadarla kaldı. Birbirlerinden daha dün tiyatronun kapısında ayrılmış gibi bir halleri vardı. Öte yandan, oyuncular bekleşiyorlardı. Bordenave, «Üçüncü perdenin provasını yapmayacağız,»

dedi. Bu kez her nasılsa vaktinde gelmiş olan ihtiyar Bosc, homurdana homurdana çekip gitti. Bir yandan da, «Boş yere alıkoyuyorlar bizi burada, öğleden akşama kadar olan zamanımızı boşa harcıyorlar,» diye söyleniyordu.

Herkes çıkıp gitti. Aşağıda, sokağa çıktıkları zaman, gün ışığıyla hepsinin gözleri kamaştığı için, gözlerini kırpıştırıyorlardı. Sinirleri sürekli gergin, bir bodrumda tam üç saati kavga etmekle geçirmiş insanlar gibi şaşkındılar. Kont, bitkin kafasının içi bomboş, Nana'yla birlikte arabaya bindi. Labordette ise Fauchery'yi almış götürüyor, bir yandan da onu avutmaya çalışıyordu.

Bir ay sonra, *Küçük Düşes*'in ilk temsili Nana için büyük bir başarısızlık oldu. Çok kötü oynadı; yüksek bir komedi oyuncusu gibi tavırlar takınınca, halk onun bu haline gülmekten katıldı. Bu durum herkesi o kadar eğlendirmişti ki, ıslık çalmayı bile akıl eden olmadı. Ön localardan birinde oturmakta olan Rose Mignon, rakibesinin sahneye her girişini tiz bir kahkahayla karşılıyor, bu yüzden salondaki bütün seyirciler gülmeye başlıyordu. İlk öç alışıydı bu onun.

Nana, akşam, «Görüyorsun değil mi dönen dalavereleri?» dedi. «Kıskançlıklarından yapıyorlar bunları... Ama, nasıl da vızgeliyor bu bana, bir bilseler! Ben onlara muhtaç mıyım sanki? Bak, iki bin frankına bahse girerim ki, bütün o gülenler var ya, hepsi de gelip bastığım yeri yalayacaklar karşımda!.. Hanımefendi dediğin nasıl olurmuş, senin Parisliler görsünler bakalım.»

10

Bunun üzerine Nana şık bir kadın oldu. Erkeklerin aptallıklarıyla, iğrençlikleriyle geçiniyordu. Yüksek çevrelerin kibar yosmalarından biri olmuştu. Birden sivriliverdi, hovardalık gecelerinin ünlüleri arasına yükseldi. Herkes onun uğrunda açıktan açığa deli gibi para harcıyor, o da güzelliğine güvenerek pervasızca para harcamaktan çekinmiyordu. Hemen en pahalı kadınlar arasında saltanat sürmeye başladı. Fotoğrafları mağaza vitrinlerine konuyor, gazeteler ondan sözediyordu. Arabasına binip büyük caddelerden geçtiği zaman halk dönüp bakarak onun adını söylüyor, bunu yaparken de, kraliçesini selâmlayan bir halk gibi heyecanlı bir tavır takınıyordu. Nana ise, kıvrım kıvrım elbiselerinin içinde, rahatça arabasına kurularak, neşeyle gülümsüyordu. Bir yandan kıvırcık saçları ufak bukleler halinde gözlerinin çevresindeki mor halkalara, boyalı dudaklarının kırmızılığına doğru dökülmekteydi. İşin şaşılacak yanı şu oldu: Sahnede pek beceriksiz olan, namuslu kadın rolü yapmak istediği zaman pek gülünçleşen bu tombul kız, kentte, en küçük bir çaba bile göstermeksizin, büyüleyici bir kadın rolünü pek güzel oynuyordu. Yılan gibi çevikti, ustalıklı biçimde, sanki istemeksizin yapmış gibi açık saçık giyiniyordu; çok şık ve zarifti. Cins bir dişi kediyi andıran bir kibarlığı vardı. Ahlâksızlığı bile kibar, gururlu, isyankârdı. Çok güçlü bir kadın gibi, bütün Paris'i ayağa kaldırmıştı. Herkes onun halini tavrını örnek alıyor, kibar hanımefendiler ona öykünüyorlardı.

Nana'nın konağı Avenue de Villiers'de, Rue Cardinet'nin köşesindeydi. Burası, eski Monceau ovasın-

daki arsaların ortasında yükselmekte olan kibar bir mahalleydi. Konağı, kazandığı ilk başarıyla başı dönen genç bir ressam yaptırmış, içinde kısa zaman oturduktan sonra satmak zorunda kalmıştı. Konak Renaissance biçimindeydi, sarayı andırır bir hali vardı. İç düzeni rastgele, akla estiği gibi yapılmıştı. Ayrıca biraz yapmacık değişik bir dekor içine, çağdaş araçlar yerleştirilmişti. Kont Muffat, konağı mobilyasıyla birlikte almıştı. Evin içi bir sürü bibloyla, duvarlara asılan çok güzel Şark halı ve perdeleriyle, eski biçim büfelerle, XIII. Louis biçimi kocaman koltuklarla doluydu. Nana da her dönemden karmakarışık, ama çok iyi seçilmiş, sanat değeri taşıyan bir sürü eşyaya konmanın yolunu bulmuştu. Yalnız, ressamın, evin tam ortasında bulunan atölyesi kendisinin işine yaramayacağı için, katları altüst etmiş, alt katta bir limonlukla büyük bir salon, bir de yemek odası bırakmış, üst kattaysa, kendi yatak odasıyla banyosunun yanında küçük bir salon daha döşemişti. Verdiği düşüncelerle mimarı şaşkınlığa düşürüyordu. Lüksün bütün inceliklerini birden kavrayıvermişti. Paris kaldırımlarından yetişme bir kız olduğu için, bütün şık şeyleri içgüdüsüyle bilir bir hali vardı. Sonunda konağı pek fazla bozmadı, hattâ zengin eşyalara yenilerini de ekledi. Yalnız, çocukluğunda çiçekçilik yapmıştı ya, o zamanlar vitrinlerin önünde durup durup düşlere dalardı. İşte bu dönemden kalma duyguların etkisiyle, çevrede yine de bazı hoş saçmalıkların, gözalıcı bir görkemin izlerini görmek olasıydı.

Avluda, kapının üzerindeki camlı sundurmadan basamaklara kadar halı döşenmişti. Giriş yerinden başlayarak da insanın burnuna bir menekşe kokusu çarpıyordu. Burada, kalın duvar perdelerinin arasına gömülmüş ılık bir hava vardı. Kumral bir tenin solgunluğunu andıran sarılı pembeli camlarıyla, kiliselerdeki gibi yüksek bir pencere geniş merdiveni ay-

dınlatmaktaydı. Aşağıda, tahtadan yapılma bir Zenci heykeli, elindeki gümüş tepsiyi ileriye doğru uzatıyordu. Tepsinin içi kartvizitlerle doluydu. Beyaz mermerden, göğüsleri çıplak dört kadın heykeli de, ellerindeki lâmbaları havaya kaldırmaktaydılar. Giriş ve merdiven sahanlığı çiçeklerle dolu bronz ya da Çin işi vazolarla, eski Acem halıları örtülü divanlarla, antika kumaş kaplı koltuklarla döşenmişti. Burası birinci katın bekleme salonuydu sanki. Koltukların, divanların üzerinde her zaman erkek pardesüleri, erkek şapkaları vardı. Kumaşlar gürültüleri yok ediyorlar, her yanı bir suskunluk kaplıyordu. İnsan buraya girince kendini dindar bir solukla ürperen küçük bir kilisede sanırdı. Kapalı kapıların arkasında hüküm süren sessizliğin de gizemli bir yanı vardı.

Büyük salon oldukça zengin XVI. Louis biçimi mobilyalarla döşenmişti. Nana burasını ancak gala geceleri, Tuileries Sarayından kimseleri, ya da yabancı konukları kabul ettiği zaman açıyordu. Öteden beri alt kata yalnız yemek saatlerinde iniyordu. Öğle yemeğini tek başına yediği günler bu çok yüksek tavanlı salonda biraz kaybolmuş gibi bir hali vardı. Salonun duvarları Gobelin halılarıyla süslüydü. Ortada anıt gibi, koskocaman bir büfe vardı. Bunun üzerine de, göze çok hoş gelecek biçimde, eski porselenler, çok güzel antika gümüş tabaklar, vazolar yerleştirilmişti. Nana yemeğini yer yemez çabucak yukarıya çıkıyor, birinci kattaki üç odada, yani yatak odasıyla banyo ve küçük salonda ömür sürüyordu. Odanın döşemesini iki kez yenilemişti. İlk seferinde eşyayı eflâtun saten kaplatmış, ikinci seferinde de mavi ipekli kumaş üzerine dantel işlemeli yüzler geçirtmişti. Yine hoşnut değildi, bunu da yavan buluyor, başka bir şeyler arıyordu, ama henüz bulamamıştı. Bir minder gibi alçak olan kapitone karyolanın üstünde yirmi bin frank değerinde Venedik işi bir dantel örtü vardı. Eşyalar beyazlı mavili lâkeydi, kenarlarında kakma

gümüşten çizgiler vardı. Her yana beyaz ayı postları serilmişti. Bunlar o kadar çoktu ki, halıyı tamamen kaplamıştı. Nana'nın bir özleminin, ince bir zevkinin sonucuydu bu; çünkü çoraplarını çıkarmak için yere oturmak huyundan bir türlü vazgeçememişti. Yatak odasının bitişiğindeki küçük salonsa, çok hoş bir karmakarışıklık içindeydi. Duvara üzeri altın sırma işlemeli, toz pembe bir kumaş asılmıştı. Bunun önünde insanın gözüne her ülkeden gelme, türlü biçimlerde eşyalar çarpıyordu. Bunlar arasında İtalyan işi küçük büfeler, İspanyol ve Portekiz işi çekmeceler, Çin işi pagodalar, çok değerli, ince bir Japon paravanası; sonra da çiniler, bronzlar, işlemeli ipekliler, iğne işi örtüler vardı. Öte yanda, birer yatak kadar geniş, derin kanepelerle koltuklar, buraya gevşek bir tembellik havası veriyor, Doğudaki saraylarda görülen o yarı uykuda hayatı çağrıştırıyordu. Odaya egemen olan, soluk altın yaldız rengiydi. Yer yer yeşile, kırmızıya da rastlanıyordu. Koltuklarla kanepelerin fazla rahatlığı dışında, buranın bir yosmanın evindeki salon olduğunu açığa vuran hiçbir belirti yoktu. Yalnız, iki porselen heykel göze çarpmaktaydı. Bunlardan birisi, bitlerini ayıklayan, gömlekli bir kadını göstermekteydi. Ötekiyse bacaklarını havaya kaldırıp elleri üzerinde yürümekte olan çırılçıplak bir kadın heykeliydi. İşte bu iki heykel salonu, bir şehvet lekesi gibi, sanki kirletmeye yetiyordu.

Sonra, hemen her zaman açık duran bir kapıdan, banyo odası görünmekteydi. Buranın her yanı mermerle, aynalarla kaplıydı. Küveti bembeyazdı. Etrafta gümüş leğenlerle ibrikler, raflarda billûrdan, fildişinden şişeler, kutular vardı. Kapalı duran bir perde içeriyi beyaz, hafif bir aydınlıkla dolduruyordu. Bu havanın menekşe kokusuyla ısınmış da uyuyormuş gibi bir hali vardı. Zaten Nana'nın kullandığı bu iç gıcıklayıcı menekşe kokusu, avluya kadar, konağın her yanına sinmişti.

Asıl sorun bu koca evi çevirecek uşak, hizmetçi gibi insanları bulmaktaydı. Gerçi Nana'nın elinde Zoé vardı. Hanımının yazgısına bel bağlamış olan bu kız, aylardan beri Nana böyle birden sivrilsin diye bekliyordu. Olayları sezme özelliğine güvenmekteydi çünkü. Şimdi artık çalımından geçilmiyordu. Konağa o egemendi. Hanımına olabildiğince dürüst bir biçimde hizmet etmekle birlikte, kendi kesesini doldurmaktan da geri durmuyordu. Ama bir tek oda hizmetçisi yetmiyordu bu işlere. Ayrıca bir kâhya, bir arabacı, bir kapıcı, bir kadın aşçı da gerekliydi. Ayrıca, ahırları da bir hale yola koymak gerekiyordu. Labordette, Kont'un canını sıkan alışverişleri yapmayı kendi üzerine alarak, çok işe yaradı. Gidip at aldı, araba yapıcılarını dolaştı, hanım alacağı arabayı seçerken ona yardımcı oldu. O sıralarda Nana hep Labordette'in kolunda, mağaza mağaza dolaşırken görülüyordu. Labordette uşaklar, hizmetçiler de buldu hattâ. Bulduğu arabacının adı Charles'dı, iri yarı bir adamdı, daha önce Dük De Corbreuse'ün yanında çalışmıştı. Kâhyanın adı Julien'di, kıvır kıvır saçları, güleç bir yüzü vardı. Sonra da bir karı koca buldu. Adı Victorine olan kadın, aşçıydı. Kocası François da konağa hem kapıcı, hem uşak olarak alındı. François kısa pantolon giyiyor, başına pudralı bir peruka takıyor, sırtına Nana'nın kendisine verdiği açık mavi kumaştan, gümüş sırmalı üniformayı giyiyordu. İşi gücü, kapıdan konukları karşılamaktı. Bütün bunlar prenslere özgü bir ciddiyet ve kibarlık havası içinde olup bitiyordu.

İkinci aydan sonra evde her şey düzene girdi. Masraf üç yüz bin frangı aşıyordu. Ahırlarda sekiz at, arabalıklarda beş araba vardı. Hele bunlar arasındaki kurşunî bir lando, bir ara bütün Paris'in dikkatini üzerine çekti. Nana da bu zenginlik havasının ortasında yerleştikçe yerleşiyor, yayıldıkça yayılıyordu. *Küçük Düşes*'in üçüncü oynanışından sonra tiyatrodan ayrılmış, Bordenave'ı, Kont'un verdiği paralara

karşın, iflâs tehlikesiyle karşı karşıya bırakmıştı. Ama, oyundaki başarısızlığının acısını hâlâ unutamamıştı. Bunun yanısıra, bir de Fontan'la olan macerasından aldığı ders vardı. Pis bir işti bu, Nana bu yüzden bütün erkekleri de sorumlu tutuyordu. Şimdi artık kendini pek güçlü buluyor, «Bir daha böyle delilikler yapmam,» diyordu, ama aynı zamanda kuşbeyinli bir kadın da olduğundan, uzun boylu öç alma duyguları besleyemiyordu. Öfkelendiği zamanların dışında ondaki tek istek, durmadan para harcamaktı. Bu istek onda her zaman uyanık bir haldeydi. Ayrıca, bu parayı kendisine veren erkeğe karşı kendiliğinden bir küçümseme duyuyordu. Eline geçen parayı olmayacak şeyler uğruna, har vurup harman savuruyor, âşıkları iflâs ettikçe bununla gururlanıyordu.

Önce Kont'u yola getirdi. Aralarındaki ilişkilerin programını belirli bir biçimde çizdi. Kont ona her ay, armağanların dışında, on iki bin frank veriyor, bunun karşılığında da tam bir bağlılıktan başka bir şey istemiyordu. Nana da yalnız ona bağlı kalacağına and içti. Buna karşılık bazı koşullar öne sürdü. Evinin hanımı olarak tam bir bağımsızlık, isteklerine karşı tam bir saygı istedi. Böylece, erkek arkadaşlarını her gün kabul edecek, Kont ise yalnız belirli saatlerde gelecekti. Sonra, her konuda ona karşı körü körüne bir inanç besleyecekti. Kont kıskanç bir kaygıya kapılıp kararsızlık gösterdi mi, Nana namusundan kuşku duyulmuş gibi tavırlar takınıyor, onu her şeyi geri vermekle korkutuyor, ya da oğlu küçük Louis'nin başı üzerine yeminler ediyordu. Bu kadarı yeterdi. Saygı olmadı mı, sevgi de yok demekti. İlk ayın sonunda da Muffat ona saygı göstermeye başladı.

Ondan sonra Nana daha fazlasını istedi, elde etti de. Çok geçmeden iyi kalpli davranarak, Kont üzerinde büyük bir ayrıcalık da kazandı. Kont canı sıkılmış bir halde geldiği zaman onu neşelendiriyor,

derdinin ne olduğunu sorup öğrenerek ona akıl öğretiyordu. Yavaş yavaş onun evdeki dırıltıları, karısı, kızı, gönül ve para işleriyle de ilgilenmeye başladı. Bu konularda çok anlayışlı davranıyor, büyük bir dürüstlükle hareket ediyordu. Yalnız bir seferinde öfkeye kapıldı. Bunu da, Daguenet'nin herhalde kızı Estelle ile evlenmek isteyeceğini Kont'a söylediği gün yaptı. Kont, Nana ile ortalıkta görünmeye başlıyalı beri Daguenet Nana ile ilişkisini kesmeyi akıllıca bir iş saymış, işi ona 'kaltak' demeye kadar vardırmıştı. İleride kayınpederi olacak adamı bu yaratığın pençesinden kurtaracağına ilişkin yeminler ediyordu. Onun için, Nana da Mimi'yi —yani Daguenet'yi— baştan ayağa iyice bir donattı. «Çapkının biridir o, servetini kötü kadınlarla yemiştir; ahlâk diye bir şey tanımaz. Kadınlardan para almaz, ama başkalarının parasından yararlanır. Yalnız kadınlara arasıra ya bir çiçek getirir, ya akşam yemeği ikram eder,» dedi. Kont bu gibi zayıflıkları hoşgören bir tavır takınınca da bu kez ona açıktan açığa, «Daguenet benimle yattı,» diyerek bir sürü iğrenç ayrıntı da anlattı. Muffat sapsarı olmuştu. Ondan sonra aralarında delikanlının hiç sözü geçmedi. Böylece Daguenet nankörlüğünün cezasını çekmiş olacaktı.

Bununla birlikte, konak henüz tamamen döşenmemişti ki, Nana bir akşam, Muffat'ya kendisine sadık olduğuna, türlü yeminler ettikten sonra, Kont Xavier De Vandeuvres'ü yanında alıkoydu. Zaten on beş günden beri Vandeuvres, sık ziyaretine gelerek, çiçekler göndererek sıkı bir kur yapıyordu. Nana da, ona karşı ilgi duyduğundan değil de, özgür olduğunu kendi kendisine kanıtlamak için onunla yattı.

Çıkar kaygısıysa daha sonra, bir faturanın ödenmesi için Vandeuvres kendisine yardımda bulununca ortaya çıktı. Nana bu faturadan ötekine sözetmek istememişti. Vandeuvres'den her ay sekiz, on bin frank koparacak, bu da kendisi için çok yararlı bir cep

harçlığı olacaktı. Vandeuvres o sıralarda, sanki bir humma nöbetine tutulmuş gibi, servetini har vurup harman savuruyordu. Yarış atlarıyla metresi Lucy onun tam üç tane çiftliğini yiyip bitirmişlerdi. Nana da, son bir lokmayla, onun Amiens dolaylarındaki sonuncu şatosunu yutmak üzereydi. Kont Vandeuvres, Kral Philippe - Auguste döneminde yine o ailenin bir üyesi tarafından yaptırılmış olan eski bir kalenin yıkıntılarına varıncaya kadar, her şeyi silip süpürmekte acele ediyordu sanki; içine her şeyi yıkıp yok etmek için büyük bir istek gelmişti. Ailesinin son altınlarını Paris'in arzuladığı bu yosmanın eline vermeyi hoş bir şey buluyordu. O da Nana'nın koşullarını kabul etti. Onu tamamen serbest bırakacak, belirli günlerde gelip sevişecekti. Hattâ ondan yemin falan istemek gibi bir aptallıkta da bulunmadı. Muffat'nın hiçbir şeyden haberi yoktu. Vandeuvres, Nana'nın Muffat ile olan ilişkisini biliyordu mutlaka, yalnız, bununla ilgili en ufak bir söz bile etmiyordu, kuşkucu bir hovarda gibi akıllıca gülümseyerek, işin farkında değilmiş gibi görünüyordu. Olanaksız olan bir şeyi istemiyordu o. Tek istediği, belirli saatlerde Nana ile buluşmak, Paris'in de bunu bilmesiydi.

O günden sonra, Nana evini tam anlamıyla döşeyebildi. Ahırda, mutfakta, hanımefendinin odasında hizmet edecek uşakların, hizmetçilerin, arabacıların sayısı tamamdı. Zoé her şeyi düzene sokuyor, en beklenmedik çapraşık durumlardan sıyrılmanın yolunu buluyordu. İşler tıpkı bir tiyatro oyunundaki gibi, tıpkı büyük bir devlet dairesindeki gibi ayarlanmıştı. Bütün bunlar öylesine saat gibi işlemekteydi ki, ilk aylarda herhangi bir aksaklık, bir terslik olmadı. Yalnız, dikkatsizlik eden, burnunun doğrusuna giden, delice kabadayılıklardan kaçınmayan Nana, Zoé'yi pek uğraştırıyordu. Bu yüzden, oda hizmetçisi de işleri artık pek o kadar sıkı tutmamaya başlamıştı. Hem zaten Zoé, ortalık karıştığı, hanımı onarılması zor bir saç-

malık yaptığı zaman bunun kendisi için daha kârlı olduğunu da farketmişti. Böyle zamanlarda armağanlar yağıyor, Zoé de bulanık suda balık değil, çil çil altınlar avlıyordu.

Bir sabah Muffat henüz yatak odasından çıkmamıştı ki, Zoé tuvalet odasına zangır zangır titreyen bir bayı soktu. Nana da o sırada orada çamaşır değiştiriyordu. Pek şaşırmıştı. «Vay! Zizi, sen misin?» dedi.

Gerçekten de, Georges'du bu gelen. Nana'yı sırtında gömlekle, sırma saçları omuzlarına dökülmüş bir halde görünce hemen boynuna sarılıp kollarının arasına almış, her yanını öpmeye başlamıştı. Nana korkuyla çırpınıyor, sesini alçaltarak, «Bırak artık, adam orada! Saçma kuzum? Al götür şunu, aşağıda bir yere sakla! Ben de aşağıya inmeye çalışayım bari.»

Zoé, Georges'u önüne katıp götürmek zorunda kaldı. Nana da, aşağıya inip yemek salonunda onların yanına gelebildiği zaman, ikisini de azarladı. Zoé kaşlarını çatmıştı. «Belki hoşunuza gider diye getirmiştim onu, Madam,» dedi, sonra içerlemiş bir tavırla çekilip gitti. Georges, Nana'yı yeniden gördüğü için hoşnut, öyle mutlu bir biçimde bakıyordu ki, güzel gözleri yaşlarla dolmuştu.

«Kötü günler geçti çok şükür,» dedi. «Annem, benim uslandığıma inandığı için, evden ayrılmama izin verdi. Bunun üzerine ben de trenden iner inmez hemen bir arabaya atladım, sen sevgilimi kucaklamaya koştum. Bundan sonra da oradaki gibi, yine senin yanında yaşayacağım. Anımsadın değil mi, seni Mignotte Köşkündeki yatak odanda, ayaklarım çıplak beklerdim hani.»

Bir yandan bunları anlatırken, bir yandan da bu bir yıllık acı ayrılıktan sonra ona dokunmak istermiş gibi, parmaklarını ileriye doğru uzatıyordu. Nana'nın ellerini avuçlarına alıyor, sabahlığının geniş kollarının içini araştırıyor, omuzlarına kadar çıkıyordu.

O çocuksu sesiyle, «Bebeğini yine seviyor musun?» diye sordu.

Nana, «Seviyorum elbette,» dedi, ama beklenmedik bir hareketle onun kollarından sıyrıldı. «Yalnız, pek habersiz geldin... Serbest değilim ben, bilmiş ol, yavrum. Onun için, uslu dur, olmaz mı?»

Georges, uzun zamandan beri içinde yer eden bir isteği sonunda gerçekleştirmenin verdiği o başdönmesi içinde arabadan indiği için, nasıl bir yere girdiğini farketti. Süslü yüksek tavanı, duvarlarında Gobelin halıları, üzerinde göz kamaştırıcı gümüş takımları bulunan büfesiyle, bu özenle döşenmiş yemek salonunu gözden geçirdi.

Sonra da hüzünlü hüzünlü, «Ya, demek öyle ha?» dedi.

Nana onu, «Sakın sabahları geleyim deme,» diye uyardı. «İstersen öğleden sonra, saat dörtle altı arasında gel. Konuklarımı o zaman kabul ederim.»

Georges o sırada hiçbir şey söylemeden ona soran gözlerle yalvarır gibi baktığı için, Nana çok iyicil bir tavır takınarak Georges'u alnından öptü. «Uslu otur, elimden geleni yaparım merak etme,» diye de fısıldadı.

Aslı aranırsa, artık Georges'la düşüp kalkmanın onun için bir anlamı kalmamıştı. Delikanlıyı hoş buluyordu, ama onunla yalnızca arkadaşlık etmek istiyordu, fazla değil. Bununla birlikte, Georges her gün saat dörtte geldiği zaman o kadar çaresiz, kötü görünüyordu ki, Nana çoğu kez onunla yine sevişiyor, delikanlıyı dolaplarında gizliyor, boyuna güzelliğinin kırıntılarını toplatıyordu ona. Georges'un konaktan çıktığı yoktu. O da küçük köpek Bijou gibi ev halkından olmuştu artık. Georges da köpek de, hanımının eteğinin dibinden ayrılmıyorlardı. Hanım başkasıyla olduğu zamanlar bile yine onun birazına sahip gibiydiler. Hanımın yalnız kalıp canının sıkıldığı za-

manlar da, kendilerine verdiği şekerleri yiyorlar, okşayışlarından zevk alıyorlardı.

Madam Hugon oğlunun yine bu kötü kadının kucağına düştüğünü herhalde öğrenmiş olacak ki, hemen Paris'e koştu. Küçük oğlunu bu kadından kurtarmak için öbür oğlu teğmen Philippe'ten yardım istedi. Philippe'in kıtası o sırada Vincennes'deydi. Ağabeyinden bucak bucak saklanmakta olan Georges, onun işi zorbalığa vurmasından korkarak üzüntüye kapıldı. Yalnız, sevgisinin verdiği o sinirli iç dökme isteğiyle ağzında hiç bakla ıslanmadığı için, çok geçmeden, Nana'ya boyuna ağabeyinden başka sözetmez oldu. «Korkunç bir delikanlıdır, her şeyi yapar,» diyordu. Sonra da devam ediyordu: «Anlıyorsun, değil mi? Annem senin evine gelemez, ama ağabeyimi gönderir... Beni aldırmak için mutlaka Philippe'i gönderecektir, görürsün bak.»

İlk seferinde Nana bu sözlerden pek alındı. Sert bir tavırla, «Geleceği varsa göreceği de var,» dedi. «Teğmen olsun, ne olursa olsun. François onu kolundan tuttuğu gibi kapıdışarı ediverir.»

Sonraları, delikanlı yine hep ağabeyinden sözettiği için, Philippe Nana'nın da aklını kurcalamaya başladı. Bir hafta sonra onu tepeden tırnağa tanıyordu artık. Philippe çok uzun boylu, çok güçlü, neşeli, biraz hoyrat bir delikanlıydı. Bu arada Nana özel bazı şeyler de öğrendi: Philippe'in kolları kıllıydı, omuzunda bir ben vardı. Öyle ki, günün birinde aklı fikri, kapıdışarı ettirmeyi düşündüğü bu erkeğin düşüyle dolu olduğu halde, «Zizi,» diye bağırdı, «ağabeyin bir türlü gelmiyor bak... Kalleşin biriymiş demek!»

Ertesi gün Nana Georges'la yalnızken François geldi.

«Madam, Teğmen Philippe Hugon gelmiş, sizinle görüşmek istiyor,» dedi.

Georges'da bet beniz kalmamıştı. «Böyle olacağı-

nı biliyordum zaten, annem bu sabah sözetmişti bundan bana,» diye mırıldandı. Sonra da genç kadına yalvardı: «Ne olur, şimdi görüşemem, diye haber yolla ona!»

Nana ateşlenmiş, yerinden kalkmıştı bile.

«Neden?» dedi. «Beni korktu sanır sonra. Dur da gülelim biraz... François, o bayı bir çeyrek saat kadar salonda oyala. Sonra alıp buraya getirirsin.»

Nana yerine oturmadı. Sancısı tutmuş gibi, ocağın üstündeki aynayla İtalyan işi bir sandığın üzerinde asılı Venedik aynasının arasında mekik dokuyordu. Her seferinde de aynada kendine bir göz atıyor, gülümseme denemeleri yapıyordu. Georges ise, bitkin bir halde, kanepeye yığılmış, birazdan patlak verecek kavgayı düşünerek korkudan tir tir titriyordu. Nana böyle dolaşırken, kesik kesik cümleler de söylemekteydi:

«Hele bir çeyrek saat beklesin de, sakinleşsin biraz... Sonra, bir yosmanın evine geldiğini sanıyorsa, salonu görünce küçük dilini yutar gibi oldu... Evet, evet, her şeye iyice bir bak bakalım, enayi. Taklit değildir bu gördüklerin ha! Böylece de evin hanımına saygı göstermeyi öğrenirsin. Erkeklere düşen şey, yalnızca saygı göstermektir... Bir çeyrek saat doldu mu? Hayır, henüz on dakika olmuş, daha vaktimiz var!»

Yerinde duramıyordu. Çeyrek saat dolunca Georges'e, «Hadi sen git,» dedi, «ama, yemin et bakayım ki kapıdan dinlemeyeceksin. Hizmetçiler görürlerse pek uygunsuz bir şey olur.»

Georges odaya geçerken boğuk bir sesle, «Biliyorsun ya, agabeyimdir sonunda o benim...» dedi.

Nana gururlu bir biçimde yanıtladı: «Merak etme, o iyi davranırsa ben de ağzımı bozmam.»

François, Philippe Hugon'u içeriye aldı. Philippe sırtına bir redingot giymişti. Georges önce, Nana'nın dediğini yapmış olmak için, ayaklarının ucuna basa-

rak odanın öbür ucuna gitti. Ama, sesleri duyunca durdu. Kararsızlık içindeydi; «o kadar kaygılıydı ki, dizlerinin bağı gevşiyordu. Kötü şeyler olacakmış, tokatlar savrulacakmış, korkunç şeyler olacakmış da bu yüzden Nana ile sonsuza kadar darılacakmış gibi geliyordu ona. Onun için, geri gelip odanın kapısına kulağını dayamaktan kendini alamadı. Kapı kanatlarının kalınlığı gürültüleri boğuklaştırdığı için, pek az şey duyabiliyordu. Yine de ağabeyinin söylediklerinden birkaçı kulağına çalınabiliyordu. Philippe sert konuşuyor, bu arada 'çocuk, aile, namus' gibi sözler işitiliyordu. Sevgilisi ne yanıt verecek diye, delikanlının yüreği küt küt atıyor, kulaklarını karmakarışık bir uğultuyla doldurarak onu şersemleştiriyordu. Nana mutlaka sonunda, «Terbiyesiz herif!» ya da «defol git bakayım, burası benim evim sonunda!» gibilerden bir şeyler söyleyecekti. Hiçbir şey, hattâ bir soluk bile gelmiyordu kulağına. Nana içeride sanki ölmüş gibiydi. Hattâ çok geçmeden ağabeyinin sesi tatlılaştı. Artık Georges anlamaz hale gelmişti, tam o sırada da tuhaf bir mırıltı duyarak büsbütün şaşırdı. Nana hüngür hüngür ağlıyordu. Georges bir an, birbirine zıt duygular içinde kıvrandı. Kaçıp gitmeyi, ya da ağabeyinin üzerine çullanmayı düşünüyordu. Tam o sırada, odaya Zoé girdi, Georges da böyle suçüstü yakalandığı için utanmış bir halde kapıdan uzaklaştı.

Hizmetçi kadın sakin bir tavırla bir dolaba çamaşırları yerleştiriyordu; öte yanda da Georges hiç kımıldamaksızın, sessiz sessiz duruyordu. Alnını cama dayamış, kararsızlık içinde kıvranmaktaydı. Bir ara sessizlik oldu, sonra Zoé sordu:

«Madamla konuşan sizin ağabeyiniz mi?»

Çocukcağız boğuk bir sesle, «Evet,» diye yanıtladı.

Yine bir sessizlik oldu.

«Korkuyorsunuz elbet, değil mi, Mösyö Georges?»

Delikanlı aynı acılı sesle zar zor yanıtladı: «Evet.»

Zoé'nin acele ettiği yoktu. Birtakım dantelleri katlarken ağır ağır, «Korkacak bir şey yok ki,» dedi, «Madam bu işi yoluna koyar.»

Ondan sonra artık konuşmadılar. Zoé bir türlü odadan çıkmıyordu. Tam bir çeyrek saat daha odada dolaştı durdu. Kuşku, sıkıntı içinde kıvranan delikanlının gittikçe çileden çıktığını görmez gibiydi. Georges salondan tarafa yan yan bakıyordu. Bu kadar uzun zamandır ne yapıyorlardı acaba? Nana hâlâ ağlıyordu belki. Ağabeyi olacak o hoyrat herif onu tokatlamıştı belki de. Onun için, sonunda Zoé çıkıp gittikten sonra da şaşkın şaşkın kalakaldı. Sersemlemişti. Çünkü şimdi de içeriden kulağına bir neşe havası geliyordu. Sevgi dolu sesler fısıldaşıyor, gıdıklanan bir kadının boğuk boğuk güldüğü işitiliyordu. Zaten, hemen sonra da Nana Philippe'i merdiven başına kadar geçirdi. İkisi de birbirlerine içten, güzel birtakım sözler söylediler.

Georges, cesaretini toplayarak salona girdiği zaman, genç kadın aynanın karşısına geçmiş, kendini seyrediyordu.

Delikanlı şaşkın şaşkın, «Ne haber?» diye sordu.

Nana arkasına dönmeden yanıtladı: «Ne ne haberi?» Sonra aldırmaz bir tavırla ekledi: «Ağabeyin çok sevimli bir gençmiş! Sense neler söylemiştin onun için bana!»

«İşler yoluna girdi mi bari?»

«Girdi elbette... Ne olmuş sana böyle? Dövüşeceğiz mi sandın bizi yoksa?»

Georges hâlâ durumu anlayamamıştı. Kekeleyerek, «İyi, ama öyle geldi bana ki... Sen ağladın galiba, ha?»

Nana gözlerini ona dikerek, «Ben mi ağladım?» diye bağırdı. «Rüya mı görüyorsun? Neden ağlayacakmışım yani?»

Bunun üzerine, söz dinlemeyerek kapının arkasında durup konuşulanları dinlediği için Georges'a çı-

kıştı, bu yüzden de zavallı çocuk kem küm edip süklüm püklüm bir tavır takındı. Nana kendisine surat astığı için Georges işin içyüzünü öğrenmek üzere uysal bir tavırla onun yanına sokuldu, «Peki, ağabeyim ne yaptı?..» diye sordu.

«Ağabeyin nerde olduğunu hemen anlayıverdi... Anlıyorsun elbet, ben bir yosma da olabilirdim pekâlâ. Bu durumda onun bu işe karışmasının bir anlamı olurdu. Çünkü sen henüz gençsin; sonra, ailenin onuru da var ortada. Ben çok iyi anlarım bu gibi duyguları... Ama, o bir bakışta durumu kavradı, kibar bir erkek gibi davrandı... Onun için, merak etme artık, her şey yoluna girdi, ağabeyin anneni de yatıştıracak.» Sonra gülerek devam etti: «Hem zaten ağabeyini burada görmek olanağını bulacaksın... Onu çağırdım çünkü, yine gelecek.»

Delikanlı sapsarı olarak, «Yine mi gelecek?» dedi.

Başka bir şey söylemedi. Philippe'ten de artık sözetmediler. Nana sokağa çıkmak için giyiniyor, Georges da onu hüzünlü iri gözleriyle seyrediyordu. İşlerin yoluna girmiş olmasından hoşnuttu kuşkusuz, çünkü Nana ile bozuşmaktansa ölmeyi yeğlerdi. Yalnız benliğinin derinliklerinde için için bir kaygı, derin bir sızı duymaktaydı. Bunun ne olduğunu kendisi de bilemiyor, bundan sözetme yürekliliğini gösteremiyordu. Georges, ağabeyinin annesini nasıl yatıştırdığını hiçbir zaman bilemedi. Üç gün sonra da kadıncağız, hayatından pek hoşnut, Fondettes Köşküne döndü. O günün akşamı Nana'nın evinde, François gelip, «Teğmen Philippe geldi,» dediği zaman Georges irkildi. Ağabeyi neşeli bir tavırla şakalar yaptı. Kardeşi henüz pek toymuş da, onun evden savuşup çapkınlık yapmasını kolaylaştırmış gibi bir hali vardı. Georges'un yaptığını da zararsız sayıyor gibiydi. Georges, içi burkularak, kımıldamaya bile cesaret edemeyerek, en ufak söze bile genç kızlar gibi kızararak öylece duruyordu. Ağabeyi kendisinden on yaş bü-

yüktü, ama onunla bir arkadaş gibiydi. Aynı zamanda ondan babasından korkarmış gibi korkuyordu. Nitekim insan babasından da böyle kadın konularını bucak bucak gizler. Onun için, ağabeyini böyle Nana'nın yanında oldukça rahat bir tavırla, hayatından hoşnut, yüzü sağlıklı, kahkahalarla gülerken gördükçe rahatsızlıkla karışık bir utanç duyuyordu. Ağabeyi çok geçmeden Nana'nın evine her gün gelmeye başlayınca, Georges bu duruma biraz alışır gibi oldu. Nana'nın ise ağzı kulaklarına varıyordu. Sürdüğü çapkınca hayat içinde Philippe, evine postu seren sonuncu erkekti. Her yanı tıklım tıklım mobilya ve erkek dolu olan bu konakta, bu yeni taşınmayı kutlarmış gibi bir hava esiyordu.

Bir gün öğleden sonra Philippe ile Georges da evdelerken, Kont Muffat belli saatlerin dışında çıkıp geliverdi. Zoé ona, «Madamın yanında konukları var,» deyince, Kont saygılı bir erkek tavrı takınır gibi yaparak, içeriye girmek istemedi. Akşam yine geldiği zaman Nana onu hakaret görmüş bir kadın gibi öfkeli, soğuk bir tavırla karşıladı.

«Bana bak,» dedi, «beni küçültmen için bir neden yok... Evde olduğum zamanlar sen de herkes gibi yanıma gelebilirsin, anladın mı?»

Kont ağzı bir karış açık, öylece kalakalmıştı. «İyi ama, sevgilim...» diyerek açıklamaya kalkıştı.

«Konuklarım var diye mi gelmedin yanıma? Evet, erkek arkadaşlarım vardı. Bu erkeklerle ne yapmış olacağımı sanıyorsun yani?.. Böylece evime gizlice gelen bir âşık tavrı takınırsan beni herkesin diline düşürürsün. Ben de böyle şey istemiyorum, anladın mı?»

Kont kendini güçlükle bağışlatabildi. Aslında pek hoşnuttu. Nana böyle kavgalar ederek onu uysallaştırıyor, kendisinden başkasıyla düşüp kalkmadığına inandırabiliyordu. Georges'un evine gidip gelişini uzun zamandır Kont'a kabul ettirmişti. «Çocuk o daha; sonra, beni eğlendiriyor da,» diyordu. Kont ev-

deyken Phiilppe'i de yemeğe alıkoydu. Muffat yemek sırasında Teğmene pek kibar davrandı. Sofradan kalktıkları sırada delikanlıyı bir kenara çekerek ona annesinden haber sordu. O günden sonra da iki kardeşle Vandeuvres ve Muffat artık ev halkı arasına girdiler, her karşılaşmalarında yakın dostlarmış gibi birbirlerinin elini sıktılar. Böylesi daha rahattı. Yalnız, Muffat, ziyarete gelmiş bir yabancı gibi, eve pek sık gelmekten sakınıyordu. Geceleri, Nana yerdeki ayı postlarının üstüne oturup çoraplarını çıkarırken bütün bu erkeklerden dostça bir tavırla sözediyor, «Hele Philippe çok dürüst bir çocuk,» diyordu. Sonra yine yerde oturarak gömleğini değiştirirken ekliyordu: «Evet, hepsi pek nazik. Yalnız, benim nasıl bir kadın olduğumu da anlıyorlar herhalde... Ama, tek söz söyleyecek olurlarsa hepsini kapı dışarı ederim!»

Bu lüks havası içinde, çevresini saran bu erkekler arasında Nana can sıkıntısından patlıyordu. Gecenin hemen her dakikası için, elinin altında erkekler vardı. Paraya gelince, tuvaletinin gözlerine kadar her yerde, taraklara, fırçalara karışmış olarak, paralar sürünmekteydi, ama yine de mutlu değildi; bir yerinde bir boşluk varmış gibi geliyordu ona, bu yüzden de sürekli esniyordu. İşsiz güçsüz bir hayat sürmekteydi. Hep birbirine benzeyen saatler geçip gidiyordu. Nana için 'yarın' diye bir şey yoktu. Karnını doyuracağından emin, ilk karşısına çıkacak dalda tüneyip uyumaya hazır bir kuş gibi yaşayıp gidiyordu. Kendisini nasıl olsa besleyeceklerinden emindi ya, bu yüzden parmağının ucunu bile kımıldatmadan sabahtan akşama kadar uzanıp yatıyordu. Bu tembellik ve manastırlarda görülen başeğme havası içinde uyuşup gitmişti; yapmakta olduğu yosmalık sanatının içinde hapsolup kalmıştı sanki. Sokağa çıktığı zaman hep arabaya bindiğinden, bacaklarını kullanmaz olmuştu. Yeniden çocukça huylar ediniyor, köpeği Bijou'yu sabahtan akşama kadar öpüyor,

vaktini saçmasapan eğlencelerle geçiriyordu. İşi gücü bir erkeğin gelmesini beklemekti. Erkeğe de hoşgörü ve yorgunlukla katlanıyordu. Kendisini böyle koyuveriyordu, ama bu arada tek kaygısı güzelliğini korumaktı. Sık sık ötesini berisini yokluyor, gidip yıkanıyor, her yanına kokular sürüyordu. Kimin karşısında olursa olsun, her an yüzü kızarmadan soyunmaya hazır olduğunu hissettikçe gurur duymaktaydı.

Sabahları saat onda kalkıyordu. Tüylü bir İskoç köpeği olan Bijou gelip yüzünü yalayarak onu uyandırıyordu. Bunun üzerine beş dakika kadar süren bir oyun başlıyordu. Köpek onun kolları, bacakları arasına girip çıkıyor, Kont Muffat da bu duruma içerliyordu. Zaten Bijou, Kont'un kıskandığı ilk erkek oldu. «Bir hayvanın gelip böyle burnunu yorganın altına sokması yakışık almaz ki!» diyordu. Sonra Nana tuvalet odasına geçiyor, banyo yapıyordu. Saat on bire doğru berber Francis gelip, öğleden sonra yapacağı çapraşık saç tuvaletine hazırlık olmak üzere, genç kadının saçlarını başının üstünde topluyordu. Nana öğle yemeğini tek başına yemekten hiç hoşlanmadığı için, yemekte hemen her zaman Madam Maloir bulunuyordu. Madam Maloir başında yine o ilginç şapkalarından bir tanesiyle sabah çıkageliyor, sonra akşam yine sürmekte olduğu o gizemli hayatın içine dalıp gidiyordu, ama ne yaptığı kimsenin umurunda değildi zaten. En sıkıntılı saatler, öğle yemeğiyle akşam tuvaleti arasındaki o iki üç saatlik zamandı. Öteden beri Nana, eski dostu Madam Maloir'a, «Hadi bir bezik oynayalım,» derdi. Bazan da oturup *Figaro* gazetesini okuyordu. Bu gazetedeki tiyatro haberleriyle kibar çevrelere ilişkin dedikodular onu ilgilendirmekteydi çünkü. Hattâ, edebiyata meraklı geçindiğinden, bazan bir kitap alıp okuduğu da oluyordu. Tuvalet giyip çıkarmak onu hemen hemen saat beşe kadar oyalıyordu. İçine dalmış olduğu uzun uyuşukluktan ancak o zaman uyanıyor, arabasına bi-

nip sokağa çıkıyor, ya da evinde bir sürü erkek konuk kabul ediyordu. Akşam yemeklerini çoğu zaman dışarıda yiyor, çok geç yatıyor, ertesi gün de aynı yorgunlukla uyanıp bu hep birbirine benzeyen günlere yeniden başlıyordu.

En hoşlandığı şey, Batignolles'a, halasının evine gidip küçük Louis'sini görmekti. Bazan on beş gün kadar onu unuttuğu oluyordu. Sonra birden sevgi damarı kabarıveriyor, yaya olarak yollara düşüyor, iyi bir anne gibi alçakgönüllü, sevecen tavırlar takınıyordu. Giderken hastane ziyareti yapar mış gibi armağanlar almayı da unutmuyordu. Halasına tütün, oğluna da portakalla bisküvi götürüyordu. Boulogne ormanında yaptığı gezintiden dönüşte de arabayla geliyor, giydiği gözalıcı tuvaletler bu ıssız sokağı yerinden oynatıyordu. Yeğeni yükseleli beri, Madam Lerat'nın çalımından da geçilmiyordu. Hala hanım Nana'nın konağına pek seyrek gidiyordu. «Bana göre yer değil orası,» der gibi bir hali vardı. Ama, kendi mahallesinde pek böbürlenmekteydi. Nana sırtında dört beş bin frank değerinde elbiselerle geldiği zaman, Madam Lerat'nın sevincine son olmuyordu. Ertesi gün de sabahtan akşama kadar Nana'nın getirdiği armağanları her önüne gelene gösteriyor, komşularını şaşkınlığa uğratan birtakım sayılar söylüyordu. Çoğu zaman Nana pazar günlerini ailesine ayırmaktaydı. O günler Muffat kendisini çağırdı mı, namuslu, kendi halinde bir kadın gibi gülümseyerek geri çeviriyor, «Ne yazık ki olamaz, akşam yemeğini halamda yiyeceğim, çocuğu da görmeye gideceğim,» diyordu. Öte yandan, zavallı küçük Louis hep hastaydı. Üç yaşına gelmiş, epey büyümüştü, ama ensesinde egzema vardı. Sonra, kulakları irin topluyordu. Bu da kafatası kemiklerinin çürümesinden ileri geliyor olmalıydı, bu yüzden annesiyle halasını korkutuyordu. Nana onu böyle, solgun benizli, kanı bozuk, pörsümüş etlerinde sarı lekelerle gördükçe kaygılanıyor-

du. Bu durum onu şaşırtmaktaydı. Nesi vardı bu yavrucağın da, hep sararıp soluyordu böyle? Annesinin sağlığı o kadar yerindeydi ki!

Çocuğuyla ilgilenmediği günler, gündelik hayatının o gürültülü patırtılı tekdüzeliğine yeniden gömülüveriyordu. Boulogne ormanında gezintiler yapıyor, oyunların ilk temsillerine gidiyor, Maison d'Or'da, Café Anglais'de akşam yemekleri yiyor, sonra halkın kalabalık bir halde gittiği bütün yerlere, törenlere, at yarışlarına gidiyordu. İçinde yine de o işsiz güçsüz oturmanın verdiği boşluk vardı, bu yüzden midesine kramp girmiş gibi oluyordu sanki. Gönlünde isteklerin, geçici özlemlerin biri öbürünü kovalıyordu, ama Nana yalnız kaldığı zaman çok yorgunmuş gibi bir tavırla kollarını açıp geriniyordu. Yalnızlık onu hemen sıkıveriyordu. Çünkü yalnız kalınca hemen o içindeki boşluk duygusu kabarıyor, çok neşeli olmasına karşın, böyle zamanlarda pek asık suratlı oluyor, iki esneyiş arasında, «Aman! erkekler de ne sıkıcı şeyler!» diyerek, hayatını böylece özetlemiş oluyordu.

Bir akşamüstü, konserden döndüğü sırada Rue Montmartre'ta kaldırımda bir kadının yürümekte olduğunu gördü. Kadının ayağında yarım pabuçlar, kirli bir etek vardı. Başındaki şapka yağmurdan ıslana ıslana solmuştu.

Nana birden onu tanıdı. Arabacıya, «Charles, dur biraz!» diye seslendi. Sonra da, «Satin! Satin!» diye bağırarak kadını çağırdı.

Yoldan gelip geçenler başlarını çevirdiler, sokakta herkes onlara baktı. Satin yaklaşmış, arabanın tekerleklerine sürtünerek üstünü başını daha fazla kirletiyordu.

Nana kalabalığa aldırış etmeden, sakin bir tavırla, «Bin bakayım, kızım,» dedi.

Sonra onu böyle iğrenç bir kılıkta sokaktan toplayarak, açık mavi landosuna bindirip götürdü. Kendisi de o gün dantellerle süslü açık kurşunî ipekliden

bir elbise giymişti. Öte yandan sokaktakiler, bütün bu işler olup biterken arabacının gururlu bir biçimde, put gibi duruşunu gülümseyerek izliyorlardı.

O günden sonra Nana artık kendisini kaptıracağı bir iş bulmuş oldu. Satin onun için büyük bir tutku haline geldi. Satin Villiers Caddesindeki konağa gelince yıkanmış, temiz pak giydirilmişti. Tam üç gün, Saint Lazare adlı kadınlar hapishanesinde çektiklerini, rahibelerle çıkan dırıltıları, sonra da kendisine vesika veren o polisleri, «aynasız»ları anlattı. Nana kızıyor, onu avutuyor, «Sen kaygılanma, gidip bakanla kendim konuşur, seni oradan kurtarırım,» diyordu. «Hem acelesi de yok, canım. Gelip seni buradan götürmeye kalkışmazlar ya.» Sonra iki kadın, yine eskisi gibi baş başa, sevgi dolu günler geçirmeye başladılar. Birbirlerine okşayıcı, güzel sözler söylüyorlar, öpüşürken gülüşmeye başlıyorlardı. Eskiden bir gece Rue de Laval'de bir otelde kalmışlardı da, yine böyle öpüşüp sevişmişlerdi, ama polisler otele baskın yapınca iş yarıda kalmıştı. Şimdi aynı oyuna, kaygısızca yine başlamışlardı. Sonra, bir akşam, iş ciddileşiverdi. Nana bu gibi kadınların gitmekte oldukları Laure'un tabldot lokantasında büyük bir tiksinti duymuştu, ama şimdi işin aslını anlıyordu. Bu yüzden altüst oldu, kudurdu sanki. Üstelik, tam dördüncü günün sabahı Satin ortadan kayboluverince, Nana çılgına döndü. Kimse onun gittiğini görmemişti. Satin hava almak gereksinimi duymuş, üzerinde sürttüğü kaldırımların özlemini çekmeye başlamış, sırtında yeni elbiseleriyle savuşup gidivermişti.

O gün konakta öyle bir fırtına koptu ki, bütün uşaklar, hizmetçiler tek söz söylemeksizin başlarını önlerine eğip öyle durdular. Nana, «Ne diye kapının önüne dikilip de gitmesini önlemedin onun?» diyerek, François'yı dövecekti az daha. Yine de kendini tutmaya çalışıyor, Satin için, «Pis kaltak,» diyordu, «ama, bu da ders olsun bana. İnsan her rastladığı sokak süprün-

tüsünü alıp evine getirir mi?» Öğleden sonra Nana odasına kapandı, hizmetçi Zoé onun içeride hıçkırıp ağladığını işitti. Sonra Nana akşamüstü birden arabasının hazırlanmasını istedi, kalkıp Laure'un tabldot lokantasına gitti. «Belki Satin'i orada bulurum,» diye düşünüyordu. Onu yeniden eve getirecek değildi, suratına bir tokat atacaktı, o kadar. Gerçekten de Satin Madam Robert'le birlikte bir masanın başına oturmuş, yemek yiyordu. Nana'yı görünce gülmeye başladı. Nana canevinden vurulmuş gibi oldu ama kavga gürültü çıkarmadı; tersine çok yumuşak, çok uysal davrandı. Herkese şampanya ısmarlayarak beş altı masada oturanları sarhoş etti. Sonra da Madam Robert'in tuvalete gittiği sırada Satin'i alıp götürdü. Ancak arabaya bindikten sonra onu ısırdı, «Bir daha yaparsan öldürürüm seni,» dedi.

Bunun üzerine aynı oyun yinelendi durdu. Belki yirmi kez Nana aldatılmış bir kadın gibi öfkelenerek, o Satin olacak sürtüğün peşine düştü. Satin konaktaki rahatlıktan sıkılıyor, serserilik olsun diye kaçıp kaçıp gidiyordu. Nana ise Madam Robert'i tokatlamaktan söz ediyordu. Hattâ bir gün, onunla düello etmeyi bile aklından geçirdi: Ya bu kadın ölmeliydi, ya kendisi! Şimdi artık Laure'un lokantasında yemek yemeye gittiği zaman mücevherlerini takıyor, bazan yanında Louise Violaine'i, Maria Blond'u, Tatan Néné'yi de götürüyordu. Hepsinin pırıl pırıl bir görünümleri vardı. Lokantanın üç salonunu dolduran yemek ve yanmış yağ kokuları içinde, havagazının sarımtırak ışığı altında bu hanımlar o lüks giyimleriyle, ayaktakımının arasında oturuyorlardı. Mahalledeki kızların böylece gözlerini kamaştırdıkları için pek mutluydular. Sonra sofradan kalkarken, bunları yanlarına alıp götürüyorlardı. Böyle günlerde Laure, sımsıkı elbisesinin içinde parıl parıl parlayarak lokantasına gelen bütün o kadınları, kızları daha da anaç bir tavırla öpüyordu. Bütün bunlar olup biterken, mavi gözleriyle, Madonna

gibi saf, temiz yüzüyle, Satin hiç sessizliğini bozmuyordu. İki kadın da onu ısırıp dövüyor, kendine almak istiyor, o ise, «Tuhaf şey, aralarında anlaşsalar olmaz mı sanki?» diyordu. «Beni tokatlamak bir şeye yaramaz ki. Herkesi hoş tutmak istiyorum ama, iki parça olamam ya.» Sonunda baskın çıkan, Nana oldu; Satin'i öylesine sevip okşadı, onu öyle çok armağanlara boğdu ki, Madam Robert bu yüzden küplere bindi, rakibesinin bütün âşıklarına korkunç ayrıntılarla dolu imzasız mektuplar yazdı.

Birkaç zamandan beri Kont Muffat'ın kaygılı bir hali vardı. Bir sabah pek heyecanlı bir tavırla Nana'nın önüne bir imzasız mektup koydu. Nana mektubun daha ilk satırlarında, kendisinin Kont'u Vandeuvres'le, Hugon kardeşlerle aldatmakta olduğunu okudu.

Doğru söylendiğinden kuşku duyulmayacak bir tavırla, «Yalan! Yalan!» diye bağırdı.

Muffat ferahlamıştı bile. «Yemin eder misin?» diye sordu.

«Ne üstüne istersen yemin ederim... Çocuğumun üzerine yemin ediyorum bak!»

Mektup uzayıp gidiyordu. Daha sonra da içinde, Nana'nın Satin'le olan ilişkisi açık biçimde, uzun uzun anlatılıyordu. Nana mektubu okuyup bitirince gülümsedi. Kısaca, «Bu mektubun nereden geldiğini biliyorum ben,» dedi.

Muffat onun mektuptakileri yalanlamasını isteyince sakin bir tavırla, «Bak şekerim, senin üstüne düşmez bu işler,» dedi, «sana ne hem bundan?»

Zaten karşı çıktığı da yoktu. Bunun üzerine Kont kendini tutamadı, ileri geri söylendi. Nana omuzlarını silkerek, «Senin dünyadan haberin yok, ayol!» dedi. «Herkes yapıyor bu işi.» Sonra birkaç kadın arkadaşının adlarını vererek; «Bütün bu kibar hanımefendiler de hep o yolun yolcusu,» dedi.

Onun söylediklerini işiten, dünyada bundan daha

olağan, bundan daha yaygın bir olay yok sanırdı. «Doğru olmayan şeyler için doğru değil, dedim sana» diyordu. «Biraz önce Vandeuvres ile Hugon kardeşler yüzünden nasıl öfkelendiğimi gördün. Böyle bir şey yaparsam, beni boğsan da haklısın. Ama, önemi olmayan bir şey için neden yalan söyleyeyim?» Sonra yine biraz önce söylediği sözü yineliyordu. «Sana ne hem bundan?» Kavga hâlâ sürüp gittiği için, sert bir sesle tartışmayı kısa kesti. «Hem bak, azizim, işine gelmiyorsa sorun basit... Kapı ardına kadar açık... İşte bu kadar! Beni olduğum gibi kabul edeceksin, anladın mı?»

Kont başını önüne eğdi. Aslında, onun ettiği yeminlere pek sevinmişti. Nana da böylece Kont'un üzerindeki etkisinin farkına varınca, artık onu iyiden iyiye itip kakmaya başladı. O günden sonra Satin açıktan açığa eve yerleşti. Bütün öteki erkeklerle eşit bir durum elde etti. Vandeuvres daha imzasız mektuplar ortaya çıkmadan durumu anlamıştı; işi şakaya vuruyor, Satin'le sözde kıskançlık kavgaları çıkarmaya çalışıyordu. Philippe ile Georges ise, genç kadına karşı arkadaş gibi davranmaktaydılar. Onun elini sıkıyorlar, açık saçık şakalar yapıyorlardı.

O sırada Nana'nın başına bir olay geldi. Satin olacak o sürtük yine başını alıp gittiği için, Nana da Madam Laure'un tabldot lokantasında akşam yemeği yemeye gitmişti ama, Satin'i ele geçirememişti. Yemeğini tek başına yediği sırada Daguenet çıkagelmişti. Daguenet artık uslanmıştı ama, arasıra yine hovardalık yapmak isteğine kapılıyor, buraya geliyordu. Paris'in iğrençlik dolu bu karanlık köşelerinde de kendisini kimsenin göremeyeceğini sanıyordu. Onun için, Nana'yı görünce önce bozulur gibi oldu. Sonra, pişkin bir adam olduğundan, gülümseyerek ona doğru ilerledi. «İzin verirseniz sizin masanıza oturabilir miyim?» diye sordu. Nana onun böyle şaka yaptığını görünce o gururlu, soğuk tavrını takınarak ters ters yanıtladı:

«Nereye isterseniz oraya oturun. Burası herkese açık bir yerdir.»

Böyle başlayan konuşma pek tuhaf oldu. Yemeğin sonunda Nana'nın içi sıkıldı, mutlaka Daguenet'ye baskın çıkmak isteğiyle yanıp tutuşuyordu. Dirseklerini masaya dayadı. Sonra onunla yine senli benli konuşarak, «E, senin evlenme işinden ne haber bakalım, işler yolunda mı?» diye sordu.

Daguenet, «Pek yolunda değil,» diye yanıtladı.

Gerçekten de, tam Muffat'lardan kızlarını isteyeceği sırada, Kont ona karşı o kadar soğuk davranmıştı ki, Daguenet de böyle bir istekte bulunmamayı uygun görmüştü. Kârlı bir işi elden kaçırmış gibi bir hali vardı. Nana çenesini avucuna dayamış, dudaklarında alaycı bir gülümsemeyle, berrak gözlerini dikmiş, Daguenet'ye bakıyordu.

Ağır ağır konuşarak, «Gerçekten ahlâksızın biriyim ben,» dedi. «İleride kayınpederin olacak o adamı benim pençemden kurtarmak gerek... Yalnız, bak ne var, biliyor musun, sen akıllı geçinirsin ama, çok aptal şeysin! Ne yani! Kont bana tapar, her şeyini de anlatır. Böyle bir adam hakkında dedikodu mu yapacaksın?.. Bak oğlum, ancak ben istersem evlenebilirsin sen, anladın mı?»

Zaten Daguenet de bir zamandan beri bunun böyle olduğunu sezmeye başlamıştı, teslim bayrağını çekmek için çeşitli şeyler tasarlıyordu. Yalnız sorunun ciddi tartışılmasını istemediğinden, işi şakaya vurmaya devam ediyordu. Bunun üzerine, eldivenlerini giydi. Resmî bir tavırla, Nana'ya; «Matmazel Estelle De Beauville ile evlenmek istiyorum,» dedi.

Nana bu kadarına dayanamadı, gıdıklanmış gibi gülmeye başladı. «İlâhî Mimi,» dedi, «insan sana kızamaz ki zaten!»

Daguenet'nin bu hafifmeşrep hanımlar arasında kazandığı başarının sırrı sesinin çok tatlı oluşundaydı. Oldukça hoş, tatlı bir müzik gibi temiz bir sesi var-

dı. Bu yüzden kızlar ona «Altınses» diyorlardı hattâ. Daguenet onları sesiyle okşamaya bir başladı mı, hiçbiri dayanamıyordu. Daguenet kendisindeki bu özelliğin farkındaydı. Nana'ya saçma sapan birtakım şeyler anlatarak onu ninni gibi bitmez tükenmez bir sürü sözle uyuşturdu. Tabldot lokantasından ayrıldıkları zaman Nana'nın yanakları pembe pembe olmuştu. Daguenet'nin koluna girmiş, titriyordu. Ona yeniden tutuluvermişti. Hava, çok güzel olduğu için Nana arabasını gönderdi, yaya olarak Daguenet'yi evine kadar götürdü ve, elbette, evine de girdi. İki saat sonra yeniden giyinirken; «E, Mimi, hâlâ evlenmek düşüncesinde misin?» diye sordu.

Delikanlı, «İnan, yapacağım en iyi şeydir bu,» diye mırıldandı. «Meteliğe kurşun atıyorum çünkü.»

Nana, botlarını iliklesin diye, Daguenet'yi yanına çağırdı. Bir ara sustu, sonra, «Ben de bu iş olsun istiyorum doğrusu,» dedi. «Seni de desteklerim, merak etme... Yalnız, bu kız fasulye sırığı gibi kupkuru bir şey. Ama, bu iş hepinize uygun düşüyorsa sorun yok... Merak etme, iyi kızımdır ben, bu işi hallederim.» Göğsü hâlâ çıplaktı. Birden gülmeye başlayarak sordu: «Yalnız, bana ne vereceksin bakalım?»

Daguenet onu kavramış, derin bir minnet duygusu içinde omuzlarını öpüyordu. Nana ise pek neşeliydi, ürpertiler içinde çırpınıyor, vücudunu geriye doğru atıyordu. Bu oyunlarla gıcıklandığı için, «Hah, buldum,» diye bağırdı, «komişyon olarak senden ne istiyorum bak... Evlendiğin gün hediye olarak, bana bekâretini getireceksin... Karından önce, anladın mı?»

Daguenet ondan daha çok gülerek, «Olur! Olur!» dedi.

Bu pazarlık ikisinin de pek hoşuna gitti. Şakayı ilginç bulmaktaydılar.

Tam ertesi gün de Nana'nın evinde bir akşam yemeği vardı. Her perşembe günü verilmesi alışkanlık halini alan akşam yemeğiydi bu; Muffat, Vandeuvres,

Hugon kardeşler ve Satin de bulunuyorlardı. Kont o akşam erken geldi. Nana'nın iki üç yere olan borcunu ödemek, onun pek istediği gökyakuttan bir mücevher takımını almak için seksen bin franga gereksinimi vardı. Servetinin önemli bir kısmını yiyip bitirdiği, öte yandan yeni bir mülk daha satmaya cesaret edemediği için, ödünç para alacak bir adam arıyordu. Nana'nın önerisi üzerine Labordette'e başvurmuştu. Labordette bu işi fazla büyük bulduğundan, bundan berber Francis'e sözetmek istemişti. Çünkü Francis müşterilerine bu gibi hizmetlerde bulunmaktan kaçınmazdı. Bu hesapla Kont bu iki adamın avucunun içine girmiş oluyordu ama, kendisinin hiçbir biçimde ortada görünmeyeceğini de şart koşmuştu. Daguenet de, berber Francis de Kont'un imzalayacağı senedi bankada kırdırmayıp yanlarında saklamaya söz vermişlerdi. Kont'a, «Sizden bu yirmi bin frank faizi aldığımız için de özür dileriz, ama, tefecilere başvurmak zorunda kaldık, o aşağılık adamları bilirsiniz. Tanrı hepsinin belasını versin!» diyorlardı. Zoé Muffat'ın geldiğini haber verdiği zaman, Francis Nana'nın saç tuvaletini bitirmeye çalışıyordu. Labordette de o her zamanki dostça haliyle, tuvalet odasındaydı. Kontu görünce, pudralarla kremlerin arasına usulcacık kalın bir banknot tomarı koydu. Kont da borç senedini tuvalet masasının mermeri üzerinde imzaladı. Nana, Labordette'i yemeğe alıkoymak istedi ama, o, «Zengin bir yabancıya Paris'i gezdiriyorum da,» diyerek kabul etmedi. Muffat onu bir kenara çekerek, «Senden bir ricam var,» dedi, «kuyumcu Becker'e kadar gidiver de, benim beğendiğim gökyakuttan mücevher takımını al getir buraya. Nana'yı bu akşam birden şaşırtıp sevindireyim diyorum da...»

Bunun üzerine, Labordette Kont'a bu hizmeti yapmayı kabullendi. Yarım saat sonra da Julien gökyakutu gizlice getirip Kont'a verdi.

Yemekte Nana'nın sinirli bir hali vardı. Seksen bin

frangı görünce heyecanlanmıştı. Bütün bu para esnafın, mağaza sahiplerinin eline geçecekti ha? Billûr, gümüş takımlarının parıltılarıyla aydınlanan bu olağanüstü yemek salonunda, daha yemeğin başında işi duygusallığa döktü, yoksulluğun mutluluğunu övmeye başladı. Sofradaki erkekler frak giymişlerdi. Nana'nın sırtındaysa beyaz satenden işlemeli bir tuvalet vardı. Satin ise fazla gösterişe kaçmamış, siyah ipekliden bir giysi giymiş, boynuna da sevgili arkadaşı Nana'nın armağanı olan, altından, yürek biçimi bir madalyon takmıştı. Konukların arkasında, Zoé'den de yardım gören Julien ve François sofra hizmetini görüyorlardı. Her üçünün pek ciddî bir tavrı vardı.

Nana ikidebir, «Meteliğim yokken çok daha fazla eğleniyordum elbette,» deyip duruyordu.

Muffat'yı sağına, Vandeuvres'ü soluna oturtmuştu. Tam karşısında Satin oturmaktaydı. Nana iki yanındaki iki kontla değil de, Philippe ve Georges'un arasına oturmuş olan Satin'le ilgileniyordu.

Her sözün sonunda ona, «Öyle, değil mi, şekerim?» diyordu. «Anımsarsın değil mi? Hani Rue Polonceau'da Madam Josse'nin bir okulu vardı. Oraya gittiğimiz sıralarda nasıl gülüp eğlenirdik!»

Sofraya et kızartması gelmişti. İki kadın anılarına dalıp gittiler. Arasıra böyle gevezelikleri tutuyordu. Gençliklerinin bu çirkefli yıllarını canlandırmaktan zevk duymaktaydılar sanki. Bunu da hep yanlarında erkekler varken yapıyorlardı. İçinde büyüyüp yetiştikleri gübreliği onlara zorla dinletmek istiyorlardı sanki. Sofradaki baylar kızarıp bozarıyorlar, utana sıkıla birbirlerine bakıyorlardı. Hugon kardeşler gülmeye çalışıyorlar, Vandeuvres sinirli bir tavırla sakalını buruyor, Muffat'nın suratı asıldıkça asılıyordu.

Nana, «Victor'u anımsıyorsun, değil mi?» dedi. «Ne ahlâksız çocuktu ha? Küçük kızları alıp bodrumlara götürürdü.»

Satin yanıtladı: «Nasıl anımsamam! Sizin evin o

büyük avlusu bugünkü gibi gözümün önünde. Bir de eli süpürgeli bir kapıcı kadın vardı...»

O sırada Vandeuvres, hanımların anılarının tam ortasında söze karışarak konuyu değiştirmek istedi.

«Şu mantar soteden biraz daha alacağım ben,» dedi, «çok nefis olmuş. Dün de Dük Corbreuse'in evinde yemiştim ama, bunlar kadar güzel değildi.»

Nana ters ters, «Julien, mantar tabağını getir!» dedi.

Sonra yine devam etti: «Babam hiç uslu akıllı bir adam değildi!.. Onun için de iki yakası bir araya gelmedi. Görseydin bir, öylesine batağa saplandık, öyle beş parasız kaldık ki!.. İnan, yoksulluğun, her türlüsünü çektim ben, babamla annem gibi bu yüzden ölmeyişim şaşılacak şey doğrusu!»

Muffat da sinirli sinirli bir bıçakla oynuyordu. Bu kez o söze karışmak istedi.

«Hiç de neşeli şeyler anlatmıyorsunuz, canım!» dedi.

Nana ters ters onun yüzüne bakarak, «Neşeli değil ha?» dedi. «Neşeli olmaz elbette... Bize ekmek getirseydin öyleyse, azizim... İnanın, içi dışı bir kızım ben, her şeyi olduğu gibi söylerim. Annem çamaşırcıydı, babam sabahtan akşama kadar kafayı çekerdi, bu yüzden öldü. İşte! İşinize gelmiyorsa, ailemden utanıyorsanız...

Hepsi birden karşı çıktılar; «Ne ilgisi var, canım! Ailene saygı duyuyoruz biz,» dediler.

Nana devam etti: «Ailemden utanıyorsanız peşimi bırakın. Analarını, babalarını tanımayan kadınlardan değilim ben çünkü... Beni kabul ediyorsanız, onları da kabul edersiniz, anladınız mı?»

«Seni de kabul ediyoruz, ananı, babanı, geçmişini de. Her istediğini kabul ediyoruz,» dediler.

Dördü de gözlerini sofranın üstüne dikmiş, süklüm püklüm oturuyorlardı. Öte yandan Nana şimdi oldukça güçlü olduğu için kendini derin bir öfkeye kap-

tırmış, Rue de la Goutte-d'Or'dayken giydiği o eski, çamurlu ayakkabılarla onların başlarını eziyordu sanki.

«Bana dünyanın parasını verseler, başımın üstüne saraylar yapsalar yine de hart diye ısırarak elma yediğim günleri unutamam,» diyordu. «Para dediğin boş şeydir! Para esnafın işine yarar.» Sonra da sözlerini, basit bir hayata duyduğu özlemi belirterek bitirdi. Elini yüreğinin üstüne bastırmış, «Herkes iyi olsun, ben de iyi olayım,» diyordu.

Tam o sırada, Julien'i iki kolunu yanına sarkıtmış, bekliyor gördü.

«Hadi bakalım, şampanya getir,» dedi. «Kaz gibi ne bakıyorsun suratıma öyle?»

Deminki o ağız kavgası olurken uşakların kılı kıpırdamamıştı. Konuşulanları duymuyorlardı sanki. Madam kendini koyuverdikçe, onlar daha gururlu tavırlar takınıyorlardı. Julien hiç rahatını bozmadan kadehlere şampanya doldurmaya başladı. François da meyve ikram ediyordu. Aksi gibi tabağı fazlaca eğdi; elmalar, armutlar, üzümler sofranın üzerine yuvarlandı.

Nana, «Dikkat etsene, sersem!» diye bağırdı.

Yine aksilik bu ya, uşak durumu anlatmak istedi. «Meyveler gevşek duruyordu, Zoé tabaktan portakal almış, meyvelerin duruşunu bozmuş,» diyecek oldu.

Nana, «Öyleyse Zoé de sersemin biri!» diye bağırdı.

Hizmetçi kadın alınmıştı. «Evet ama, Madam...» dedi. Nana birden ayağa kalktı, kraliçeler gibi buyurgan bir tavır takınıp sert bir sesle, «Eeee, uzun ettiniz artık... Hepiniz defolun gidin!.. Size gereksinimim yok...» diye bağırdı.

Böylece çıkışınca da ferahladı. Hemen yumuşadı, nazikleşti. Sofradaki baylar kendi işlerini kendileri görerek pek keyifleniyorlardı. O sırada bir armudu soy-

muş olan Satin, gelip bunu sevgilisinin arkasında yemeye başlamıştı. Nana'nın omuzuna dayanmış, kulağına bir şeyler fısıldıyor, sonra ikisi de kahkahalarla gülüyorlardı. Derken, armudun son lokmasını Nana ile paylaşmak istedi. Lokmayı dişlerinin arasına alarak ona uzattı. İkisi de birbirlerinin dudaklarını ısırarak, bir öpüşle birlikte meyveyi bitirdiler. Bunun üzerine sofradaki baylar komik bir biçimde karşı çıktılar.

Philippe, «Aldırmayın, canım, rahatınıza bakın!» diye bağırdı. Vandeuvres, «Biz dışarıya çıkalım isterseniz,» dedi. Georges ise yerinden kalkıp Satin'i belinden kavramış, alıp yerine oturtmuştu.

Nana, «Ne aptal şeylersiniz, yahu!» dedi, «utandırmayın zavallı kızcağızı... Aldırma, şekerim, istedikleri kadar alay etsinler. Bu işler bizim aramızda, değil mi?»

O sırada Muffat ciddî bir tavırla bakmaktaydı. Nana ondan yana dönerek, «Öyle değil mi, azizim?» dedi.

Muffat başını ağır ağır sallayarak, «Öyle elbette,» dedi.

Artık karşı çıkan yoktu. Namuslu, eski ailelerden, büyük adlar taşıyan bu bayların ortasında iki kadın karşılıklı oturmuşlar, baygın baygın bakışıyorlar, sapıklıklarını açığa vurmaktan çekinmeyerek, erkekleri hiçe saydıklarını her halleriyle belli ediyorlardı. Bu durum karşısında erkekler de onları alkışladılar.

Sonra kahveyi içmek için hep birden küçük salona çıktılar. İki lamba, duvardaki pembe halıları, lâke ve altın bibloları hafif bir ışıkla aydınlatıyordu. Gecenin bu saatinde, çekmecelerin, bronz ve porselen eşyaların ortasında hafif bir ışık oyunuydu bu. Gümüş ya da fildişi bir kakmayı alev alev ışıldatıyor, oymalı bir bastonun cilâsını daha da belli ediyor, bir panonun üzerini de ipek parıltılarıyla harelendiriyordu. Şöminede öğleden sonra yakılmış olan ateş, kor haline gelmiş, sönmek üzereydi. Odanın içi çok sıcaktı. Pence-

relerle kapılardaki perdelerin altında, insana gevşeklik veren bir ısıydı bu. Nana'nın hayatının gizli yanlarıyla dolu olan bu odada, eldivenleri sürünmekteydi, bir mendil yere düşmüştü, şurada açık bir kitap duruyordu. İnsan bu odada onu yarıçıplak buluyordu sanki. Süründüğü menekşe kokusu havaya sinmişti, her yanda onun o kayıtsız dağınıklığı görünmekteydi. Bu ise, bütün bu zengin eşyanın ortasında, çok hoş bir etki yaratıyordu. Öte yanda da birer yatak gibi derin, geniş koltuklarla kanepeler insanı içinde bulunduğu anı unutturan bir uyuşukluğa, loş köşelerde gülüşerek fısıltı halinde sevgi sözleri söylemeye çağırıyordu.

Satin gitti, şöminenin yanında duran bir kanepenin üstüne uzandı. Bir de sigara yakmıştı. Vandeuvres ise, şakadan, onunla korkunç bir kıskançlık kavgası ediyor, «Nana'yı bir daha baştan çıkarırsan, düello için tanıklarımı gönderirim sana, bilmiş ol bak,» diyordu. Philippe ile Georges da Vandeuvres'dan yana oluyorlar, Satin'e takılıyorlar, onu öylesine çimdikliyorlardı ki sonunda kızcağız, «Şekerim! Şekerim! Söyle şunlara da rahat dursunlar! Yine bana sataşmaya başladılar,» diye bağırmak zorunda kaldı.

Nana ciddî bir tavırla, «Rahat bırakın kızı, canım!» dedi. «Rahatsız edilsin istemem, pekâlâ bilirsiniz... Sen de, sevgilim, madem böyle cıvıtıyorlar, ne diye onların yanına sokuluyorsun?»

Satin kıpkırmızı olmuştu. Dilini çıkararak tuvalet odasına koştu. Ardına kadar açık olan kapıdan mermerlerin soluk renkleri görülüyordu. İçerisi, buzlu bir fanus içinde yanmakta olan havagazı aleviyle aydınlanmaktaydı. Bunun üzerine Nana dört erkekle gayet sevimli bir ev sahibesi gibi konuştu:

«Bu sabah bir roman okudum, son günlerde pek çok dedikodu yapıldı bu kitap üzerinde, bir yosmanın hayatından sözediyor,» dedi. Sonra başkaldıran bir tavırla sürdürdü: «Yalan bunların hepsi. Hem zaten bu pis edebiyattan çok tiksiniyorum ben; sözde bu yeni

akım, her şeyi olduğu gibi, doğal haliyle anlatıyormuş. Söylenecek şey var, söylenmeyecek şey var! Hem, canım, roman dediğin, insana bir saatlik hoş vakit geçirtmek için yazılmış değil midir?»

Nana'nın kitaplar, tiyatro oyunları hakkında kesin düşünceleri vardı: Sevecenlik ve soyluluk istiyordu o; bunları okuyunca düşlere dalmak, ruhunda bir büyüklük hissetmek istiyordu. Derken, söz döne dolaşa o günlerde Paris'i karıştırmakta olan kargaşalıklara geldi. Her akşam yapılan toplantılarda konuşmacılar halkı silâh başına çağırıyorlar, bu yüzden gazetelerde ateşli yazılar çıkıyor, sokaklarda kargaşa oluyordu. Nana bunun üzerine Cumhuriyetçilere çattı.

«Ömürlerinde bir kez olsun yıkanmamış olan bu herifler de ne istiyorlar sanki?» dedi. «Hepimiz pekâlâ mutluyuz işte. İmparator halk için elinden gelen her şeyi yapmadı mı? Halk dediğin ne sanki! Bir alay süprüntü! Ben halkı tanırım, onun için, bu konuda bol bol konuşabilirim.»

Biraz önce sofradayken Rue de la Goutte d'Or'da yaşayanlara herkesin saygı göstermesini istemişti. Şimdiyse, deminki sözlerini unutarak, rahata kavuşmuş bir kadın olarak kendi çevresinden olanlara var gücüyle yükleniyordu.

«Öğleden sonra, bir toplantının haberini okudum Figaro'da» dedi. «Çok komik olmuş.»

Toplantıda kullanılan argo sözcükler ve bir sarhoşun kapı dışarı edilmesi yüzünden, genç kadın şimdi bile gülüyordu.

İğrenmiş bir tavırla, «Nefret ederim sarhoşlardan,» dedi, «bu adamlar dedikleri gibi Cumhuriyetlerini kurarlarsa, herkes için büyük bir felâket olur... Tanrı İmparatoru başımızdan eksik etmesin!»

Muffat ciddî bir tavırla, «Tanrı duanı kabul edecek, şekerim,» dedi. «Ama, sen merak etme, İmparatorun durumu sağlamdır.»

Kont onun böyle güzel duygular besleyişinden pek

hoşlanıyordu. Politika konusunda ikisi anlaşmaktaydılar. Vandeuvres'le Philippe Hugon da ayaktakımı hakkında ağızlarına geleni söylüyorlar, «İşleri güçleri bağırmak. Bir süngü görür görmez hemen savuşuveriyorlar,» diyorlardı. Georges'un ise bu akşam hiç neşesi yoktu, yüzü de solgundu.

Onun bu halini gören Nana, «Nen var bakayım senin, Bebek?» dedi.

Delikanlı, «Birşeyim yok, sizi dinliyorum,» diye yanıtladı.

Acı çekiyordu zavallı. Sofradan kalkıldığı sırada ağabeyi Philippe'in genç kadınla şakalaştığını duymuştu. Şimdi de Nana'nın yanında kendisi değil de, Philippe vardı. Nedenini kendi de bilmeksizin, göğsü şişiyor, patlayacak gibi oluyordu. İkisini bir arada görmeye gelemiyordu. Aklına gelen çirkin düşünceler yüzünden boğazı düğümleniyor, duyduğu üzüntünün arasında utanç hissediyordu. Satin'in haline gülmüş, Steiner'i, daha sonra Muffat, derken bütün ötekileri kabullenmişti. Ama, günün birinde ağabeyi Philippe'in bu kadına el süreceğini düşündükçe isyan ediyor, gözlerini kan bürüyordu.

Nana Georges'u avutmak için kucağında uyumakta olan küçük köpeğini ona uzatarak, «Sen de Bijou'yu al bari,» dedi.

Bunun üzerine Georges, ondan bir parça gibi, bu ılıcık hayvanı kucağına oturtunca, keyfi yerine geldi.

Söz döne dolaşa Vandeuvres'ün bir gün önce İmparatorluk Kulübü'nde kumar oynarken kaybettiği önemli bir paraya gelmişti. Muffat'nın kumarla alışverişi olmadığı için bu işe şaşıyordu. Vandeuvres gülümseyerek, kendisinin yakında iflâs edeceğini anlatan bir söz söyledi; Paris'te de hep bunun sözü ediliyordu:

«İnanın, ölmek o kadar önemli bir iş değil; asıl önemli olan, iyi bir biçimde ölmektir,» diyordu.

Nana birkaç zamandan beri onu pek sinirli görmekteydi. Dudakları büküktü, berrak gözlerinin için-

den titrek ışıklar geçmekteydi. Soylulara özgü gururunu; şimdi, kanı bozulmaya başlamış ailesinin o ince zerafetini koruyordu. Kadın ve kumar yüzünden boşalmış olan kafasının içinden, şimdi, zaman zaman beliren, kısa baş dönmeleri geçiyordu. Bir gece Nana'nın koynunda yatarken, bir şey anlatarak onu korkutmuştu:

«Biliyor musun ne düşünüyorum? Bütün paramı yiyip bitirdikten sonra ahıra kapanayım, yarış atlarımla birlikte kendimi yakayım,» diyordu.

Şu anda bütün umudunu Lusignan adlı bir ata bağlamıştı, bunu Paris Koşusu için hazırlıyordu. Sarsılmış olan saygınlığını kurtaracak bu at sayesinde yaşıyordu sanki. Nana kendisinden bir istekte bulundu mu, «Hele haziran gelsin, Lusignan yarışı kazansın da,» diyordu.

Nana şakacıktan, «Lusignan yarışta bütün atları silip süpüreceğine göre, kaybetme olasılığı da vardır,» dedi.

Vandeuvres bu sözlere yanıt vermek yerine gülümsemekle yetindi. Sonra gülerek, «Ha bak, haberin var mı,» dedi, «kısraklarımdan birine senin adını verdim. Yarışçıların dilinde *Xoutsider* denen cinsten bir attır o, bakarsın, birinci de geliverir... Nana, Nana... İnsanın kulaklarında hoş bir şekilde çınlıyor bu ad. Kızmadın ya bana?»

Nana sevinmişti: «Neden kızacakmışım?» dedi.

Dereden tepeden konuşmaya devam ediyorlardı. Nana yakında idam edilecek birisinden sözediyor, idam sahnesini görmek için yanıp tutuşuyordu. O sırada Satin tuvalet odasının kapısında göründü, yalvaran bir tavırla Nana'yı çağırdı. Baylar koltuklara kurulmuşlar, bir yandan yaprak sigaralarını bitirirken, bir yandan da önemli bir sorunu tartışıyorlardı. Alkolik bir katil işlediği suçtan ne dereceye kadar sorumlu olabilirdi? Nana, Satin'in kendisini çağırdığını görünce hemen kalktı, erkek arkadaşlarını bırakıp koştu. Tuvalet

odasında Zoé bir sandalyenin üzerine çökmüş, hüngür hüngür ağlıyor, Satin de boş yere onu avutmaya çalışıyordu.

Nana şaşırmıştı, «Ne var, ne oluyor?» diye sordu.

Satin, «Şuna bir şey söyle, şekerim,» dedi, «belki yirmi dakikadan beri aklını başına toplasın diye çabalıyorum... Demin sersem demiştin ya ona, bu yüzden ağlıyor.»

Zoé hıçkırıklarla boğulur gibi olarak, «Evet, Madam... Pek gücüme gitti... Pek gücüme gitti doğrusu...» dedi.

Bu durum birden Nana'nın içine dokundu. Ona tatlı sözler söyleyerek gönlünü almaya çalıştı. Zoé bir türlü yatışmadığı için, Nana oda hizmetçisinin önüne çömelerek, sevgi dolu bir hareketle onu belinden kavradı, «Amma da aptal şeysin sen!» dedi. «Başka şey söyleyeceğime sersem demişim sana. Ne bileyim yani! Pek kızmıştım o sırada... Özür diliyorum senden bak; hadi sus artık, ağlama.»

Zoé hâlâ: «Sizi ne kadar severim bilirsiniz... Sizin için yaptığım bunca şeyden sonra...» diye kekeliyordu.

Bunun üzerine Nana hizmetçisini öptü. Sonra darılmadığını kanıtlamak için, topu topu üç defa giymiş olduğu bir elbiseyi ona armağan etti. Hanımla hizmetçi arasındaki kavgalar hep böyle sona eriyordu. Zoé elbiseyi koltuğunun altına kıstırıp giderken, «Mutfakta çocuklar da pek üzüldüler,» dedi. «Siz kızdınız diye iştahları kaçtı, yemek yiyemediler.» Bunun üzerine Nana, barıştığını göstermek için onlara yirmi franklık bir altın gönderdi. Çevresindekileri kederli gördü mü, kendisi de pek üzülüyordu.

Nana gelecek günler bakımından kendisini için için kaygılandıran bu bozuşmayı tatlıya bağladığı için hoşnut, salona dönerken, Satin koşup onun kulağına bir şeyler söyledi.

«Bıktım artık,» diyordu, «bu adamlar yine bana

sataşırlarsa çekip giderim, bilmiş ol bak. Senden bir ricam var, şekerim; bu akşam hepsini kapı dışarı et de görsünler günlerini. Hem sonra, ikimiz baş başa kalınca ne hoş olur, düşün bir!»

Nana yine kaygılanmıştı. «Olur mu hiç böyle şey, canım!» diyordu. Bunun üzerine Satin dikbaşlı bir çocuk gibi Nana'yı sıkıştırdı. «Ben böyle istiyorum, anladın mı?» dedi. «Ya kov onları, ya da ben çekip gideceğim!»

Sonra salona döndü, herkesten uzakta, pencerenin yanında bir divana uzandı. Hiç sesini çıkarmıyordu, ölü gibi bir hali vardı. İri gözlerini Nana'nın üzerine dikmiş, bekliyordu.

Erkekler söyleşilerinin sonuna gelmişler, cinayet konusunda yeni şeyler atıp tutuyorlardı: «Bazı hastalıklı olaylarda, sorumsuzluk diye bir şey uydurdular. Bana göre artık katiller yok, yalnızca hastalar var,» diyorlardı. Başıyla onların sözlerini onaylamakta olan Nana, bir yandan da, Kont'u sepetlemenin yolunu düşünüyordu.

Ötekiler gideceklerdi ama, Kont kalmak için ayak direyecekti mutlaka Gerçekten de Philippe gitmek üzere ayağa kalktığı zaman, Georges da hemen onun peşine takıldı. Tek kaygısı, kendisi gidip ağabeyinin orada kalmasıydı. Vandeuvres birkaç dakika daha kaldı. Havayı yokluyor, «Acaba Muffat herhangi bir iş yüzünden yerini bana bırakmak zorunda kalmaz mı?» diye düşünerek bekliyordu. Kont'un geceyi orada geçireceğini anlatan bir tavırla koltuğuna kurulduğunu görünce fazla üstelemedi, ölçülü ve nazik bir adam olarak, izin istedi. Kapıya doğru giderken, gözlerini dikmiş bakmakta olan Satin'i gördü. Durumu herhalde anlamış olacak ki, gülerek genç kadının yanına yaklaşıp elini sıktı.

«Darılmadın ya bana?» diye fısıldadı. «Özür dilerim... Onurum üzerine yemin ederim ki bütün kadınların en kibarısın sen.»

Satin yanıtlamak gereğini bile duymadı. Şimdi artık yalnız kalmış olan Nana ile Kont'tan gözlerini ayırmıyordu. Artık utanıp sıkılacak bir şey kalmadığı için, Muffat gelip oturmuş, parmaklarını avucunun içine alarak öpmeye başlamıştı.

Bunun üzerine Nana konuyu değiştirmek için, «Kızın Estelle daha iyi mi bari?» diye sordu.

Kont, bir gün önce, kızının pek üzgün olduğunu söyleyerek sızlanmıştı. «Evimde rahat, huzur diye bir şey kalmadı, karım sürekli sokaklarda sürtüyor, kızımsa buz gibi bir tavır takınıp tek söz söylemiyor,» diyordu.

Kont'un aile sorunları hakkında Nana her zaman iyi öğütler veriyordu ona. Muffat da vücudundaki, kafasındaki gerginlik geçmiş olduğu halde, içini döküyor, yine sızlanmaya başlıyordu.

Nana Daguenet'e verdiği sözü anımsayarak, «Evlendirsen şu kızı nasıl olur?» dedi.

Sonra da hemen, hiç çekinmeden Daguenet'den sözetti. Kont bu adı işitince birden öfkelendi. «Senin bana anlattıklarından sonra, olmaz!» dedi.

Nana şaşmış gibi yaptı, ardından da bir kahkaha kopardı. Sonra Kont'un boynuna sarılarak, «Seni gidi kıskanç seni! Olur şey değil!» dedi. «Biraz düşünsene ayol: Sana benim için iyi şeyler söylememişlerdi, ben de kızmıştım... Ama, şimdi pişmanım...»

Muffat'nın omuzunun üstünden bakınca, Satin'le göz göze geldi. Birden kaygılanarak Kont'u bıraktı, ciddi bir tavırla sözlerine devam etti:

«İnan, bence bu ikisi evlenmeli, kızının mutluluğuna engel olmak istemiyorum doğrusu... Bu delikanlı çok güzel bir şans, ondan iyisini de bulamazsın.»

Sonra Daguenet'i överek göklere çıkarmaya başladı. Kont, onun ellerini yine avuçlarına almıştı. Artık hayır demiyor, «Hele bakalım bir; sonra görüşürüz bu işi,» diyordu. Sonra, «Hadi yatalım artık,» deyince Na-

na alçak sesle birtakım gerekçeler ileri sürdü. «Olmaz, şekerim, rahatsızım çünkü,» dedi. «Beni birazcık seviyorsan, üstelemezsin.»

Kont hâlâ ayak diriyor, kalkıp gitmek istemiyordu. Nana da yumuşamaya başlamıştı ki, Satin'le yine göz göze geldi. Bunun üzerine kesin bir tavır takınarak, «Hayır, olmaz,» dedi.

Kont pek bozulmuştu, üzgün bir tavırla ayağa kalkmış, şapkasını arıyordu. Kapının önüne gelince, cebindeki mücevher kutusunu hissederek gök yakut takımını anımsadı. Mücevherleri yatağın içine saklamayı düşünmüştü. Böylece, Nana kendisinden önce yatağa girdiği zaman, bacaklarıyla kutuya çarparak bunu bulacaktı. Yemekten beri ona böyle çocukça bir şaşırtmaca yapmayı düşünmekteydi. Bu biçimde kapı dışarı edilmekten heyecanlanmış, üzülmüş olduğu için, damdan düşer gibi armağanı cebinden çıkarıp verdi.

Nana, «Bu ne?» diye sordu. «A! Gökyakutmuş!.. Yani şu mücevher takımı, öyle mi? Çok naziksin doğrusu!.. Şey, sevgilim, aynısı mı bu acaba? Vitrinde daha hoş duruyor gibiydi de.»

Teşekkür yerine bunları söyledi, sonra da Kont'u savdı. Muffat, divana uzanmış sessiz sedasız bekleyen Satin'i görmüştü. Bunun üzerine iki kadına baktı, fazla üstelemeyip boynunu bükerek aşağıya indi.

Daha sofanın kapısı bile kapanmamıştı ki Satin Nana'yı belinden kavrayarak dans etmeye, şarkılar söylemeye başladı. Sonra da pencereye doğru koşarak, «Herif kaldırımlarda yürürken suratını bir görelim bakalım,» dedi.

İki kadın, perdelerin gölgesi içinde, pencerenin dövme demir parmaklığına dirseklerini dayadılar. Saat biri çalıyordu. Viliers Caddesi, iki yanında iki sıra havagazı fenerleriyle, bu nemli mart gecesinin içinde uzayıp gidiyordu, fenerlere de yağmur damlaları taşıyan rüzgâr sağnakları gelip gelip çarpıyordu. Boş arsalar, karanlık birer gedik gibi görünmekteydiler. Ya-

pım halindeki konakların iskeleleri, kapkara göğün altında yükseliyordu.

Nana, «Dikkat et, polisler geliyor,» diyerek Satin'i susturdu.

Bunun üzerine, kahkahalarını tuttular, için için korku duyarak, caddenin öbür yanında düzenli adımlarla yürümekte olan iki kara gölgeye baktılar. Nana lüks içinde yüzüyor, kraliçeler gibi herkese söz geçiriyordu ama, içinde polise karşı bir korku kalmıştı hep: Yanında ne polisten, ne de ölümden sözedilmesinden hoşlanıyordu. Bir polis memuru başını kaldırıp konağına baktığı zaman, içinde bir rahatsızlık hissediyordu. Bu adamlara hiçbir zaman güvenilemezdi. Gecenin bu saatinde gülüştüklerini duyarlarsa, kendilerini yosma sanırlardı belki. Satin hafifçe ürpererek Nana'ya sokulmuştu. Caddedeki su birikintilerinin ortasında oynayan bir fener görüp ilgilendiler, onun için yine pencereden ayrılmadılar. Yaşlı bir paçavracı bir kadındı bu. Çöp tenekelerinde işe yarar bir şey var mı diye bakıyordu. Satin kadını tanıdı:

«A! Kraliçe Pomaré bu,» dedi. «Sırtında da küfesi var.»

Bir rüzgâr sağnağı toz halinde yağmur sularını getirip yüzlerine çarparken, Satin de sevgilisine Kraliçe Pomaré'nin öyküsünü anlatıyordu. Bir zamanlar eşsiz bir kızdı bu, bütün Paris halkı onun güzelliğini anlata anlata bitiremiyordu. Öyle cakalı, öyle pervasız bir hali vardı ki sorma gitsin. Erkekleri parmağının ucunda oynatıyor, bir sürü kodamanlar evinin merdiveninde gözyaşı döküyorlardı! Şimdiyse kafayı çekmekten başka işi gücü yoktu. Mahalle karıları alay olsun diye absent içiriyorlardı ona; sonra, kaldırımlarda birtakım sokak çocukları da arkasından taş atıyorlardı. Sözün kısası, tam bir yuvarlanıştı bu, bir kraliçe çirkefe, çöplüğe düşüvermişti! Nana'nın vücudu buz gibiydi. Satin'in anlattıklarını dinliyordu.

Satin, «Dur bak,» dedi. Sonra bir erkek gibi ıslık

çaldı. Pencerenin altına gelmiş olan paçavracı kadın başını kaldırdı, elindeki fenerin sarı ışığı altında olduğu gibi göründü. Külçe gibi bir hali vardı. Morarmış suratı buruş buruştu. Yüzünde dişsiz bir delik gibi ağzı, alevli birer bere gibi duran gözleri görünüyordu. Nana, kendini içkiye verip korkunç bir biçimde yaşlanmış olan bu yosmanın karşısında bir şeyi anımsadı. Karanlıkların içinde, Chamont'daki görüntü yine gözlerinin önünde canlandı: Eski bir sürtük olan, şimdiyse yaşlanmış, saygıdeğer bir hale gelmiş olan o İrma d'Anglars adlı kadının, secdeye kapanmış bütün bir köy halkı önünde şatosunun kapısındaki merdivenlerden çıkışını görür gibi oldu.

Yaşlı kadın kendisini göremediği için Satin onun bu haline gülüyor, hâlâ ıslık çalıyordu. Bunun üzerine Nana kısık bir sesle; «Islık çalma artık, polisler var! Hadi, girelim içeriye çabuk, şekerim,» dedi.

Adımlar yine yaklaşıyordu. Pencereyi kapattılar. Nana, saçları yağmurdan ıslanmış, dişleri soğuktan birbirine çarparak arkasına dönünce, sanki nerede olduğunu unutmuş da bilmediği bir yere gitmiş gibi, bir an şaşkın şaşkın durdu. İçeride öyle ılık, öyle hoş kokulu bir hava vardı ki, sevinçli bir şaşkınlık duyuyordu. Odanın içine yığılmış değerli eşyalar, eski mobilyalar, sim işlemeli ipek kumaşlar, fildişi, bronz biblolar, lâmbaların pembe ışığı altında uyukluyorlardı. Bir yandan da, sessiz konağın her köşesinden büyük bir lüksle dolu bir hava yükselmekteydi. Salonlarının güzelliği, yemek odasının rahat genişliği, kocaman merdivenin dar sessizliği, halıların, koltukların yumuşaklığıyla birleşerek bu havayı oluşturmaktaydı. Bütün benliğinde; herkese egemen olmak, her şeyden zevk almak için duyduğu gereksinimlerde, sonradan yok etmek pahasına her şeyi elde etmek için, umulmadık bir genişleme vardı. Ağır ağır çevresine bakındı. Bilgiççe bir tavırla, «İnan, insanın gençken her şeyden yararlanmaya yerden göğe kadar hakkı vardır,» dedi.

Satin, yatak odasındaki ayı postları üzerinde yuvarlanmaya; «Hadi gel, gelsene, canım,» diyerek onu çağırmaya başlamıştı bile.

Nana tuvalet odasında soyundu. Daha çabuk olmak için, gür sarı saçlarını iki eliyle kavramış, bir gümüş leğenin üstünde silkiyor, uzun firketeleri yağmur gibi gümüş leğenin içine düşerek, madeni çın çın öttürüyordu.

11

O gün, haziranın ilk sıcaklarıyla birlikte fırtınalı bir gök altında, Boulogne ormanında Paris Koşusu yapılacaktı. Sabah güneş, kırmızımtırak bir toz bulutu içinde doğmuştu. Ama, saat on bire doğru, arabalar Longchamps Hipodromu'na geldikleri sırada bir güney rüzgârı çıkarak bulutları süpürmüştü. Kurşunî buğu yığınları uzun, yırtık parçalar halinde yollanıp gidiyor, ufkun bir yanından öbür yanına, açık mavi gediklerin alabildiğine genişledikleri görülüyordu. İki bulut arasında güneşin ortaya çıkan parıltılarıyla her şey, bu arada arabalar, yaya ve atlılarla yavaş yavaş dolmaya başlayan çimenlik alan, henüz boş olan yarış pisti, hakemin kulesi, yarışın bittiğini gösteren poto, yarış sonuçlarını bildiren tabloların direkleri, sonra da karşıda, birbirlerine bakışık, tuğla ve demir iskemlelerden oturacak yerleri boş tribün birdenbire aydınlanmaya başlamaktaydı. Daha uzaklarda, geniş, dümdüz ova, öğle ışığına boğulmuştu. Kenarda bodur ağaçlar bulunan bu ova, batıda, Saint-Cloud ve Surenes'in koruluk tepeleriyle kapanmıştı. Mont-Valérien'in açık yüzlü yandan görünüşüyle bu tepelere egemen bir biçimde yükselmekteydi.

Nana'nın, Paris Koşusu sanki kendi yazgısını belirleyecekmiş gibi, pek telâşlı, heyecanlı bir hali vardı. Gidip yarış potosunun yanındaki tahta parmaklığın önüne yerleşmek istedi. Çok erken yola çıkmıştı, ilk gelenler arasındaydı hattâ. Gümüş süslerle bezeli ve dört kır atın koşulu olduğu landosuna binerek gelmişti. Kont Muffat'nın bir armağanıydı bu araba ona. Soldaki atlara birer tane sürücü binmişti. Arabanın

arkasında da iki uşak, hiç kımıldamaksızın durmaktaydı. Nana böylece koşu alanının kapısında göründüğü zaman, sanki bir kraliçe geçiyormuş gibi, kalabalık arasında itiş kakış başlamıştı. Vandeuvres'ün atlarının forma renkleri maviyle beyazdı. Nana da bu renkte çok göz alıcı bir tuvalet giymişti. Küçük korsajıyla mavi ipekliden ceketi vucudunu sımsıkı kavramış, arkada, belinin hizasında kocaman bir kabarık oluşturmuştu. O sırada kabarık etekler pek modaydı; bu etekler, kalçaları pek pervasız bir biçimde ortaya çıkarıyordu. Bununla birlikte beyaz satenden bir elbise giymiş, boynuna beyaz satenden bir eşarp bağlamıştı. Bunların hepsi güneşin altında pırıl pırıl yanan sim gipürleriyle süslüydü. Bunların yanısıra, bir cokeye daha fazla benzemiş olmak için, başına beyaz tüylü, kasket biçimi mavi bir şapka giymişti. Saçları da, kızılımsı kıllardan oluşan koskocaman bir kuyruk gibi, sarı sarı tutamlar halinde sırtının ortasına doğru dökülüyordu.

Saat on iki olmuştu. Sıra Büyük Koşu'ya gelinceye kadar, üç saatten fazla beklemek gerekti. Lando araba gelip parmaklığın yanında durunca, Nana sanki evindeymiş gibi şöyle bir rahatlayıp yerleşti. Köpeği Bijou ile oğlu Louis'yi de getirmişti. Köpek eteklerinin üstüne yatmıştı. Hava sıcaktı ama, hayvancağız titriyordu. Kurdeleli, dantelli elbiseler giymiş olan çocuğun ise, balmumu gibi sapsarı, sessiz, küçücük bir yüzü vardı. Bu sessiz yüz açık hava yüzünden daha da sararmıştı. Nana, çevresinde bulunanlara aldırmaksızın, karşısında oturmakta olan Georges ve Philippe Hugon kardeşlerle çok yüksek sesle konuşuyordu. İki kardeş arabanın karşıki iskemlesine oturmuşlar, omuzlarına kadar beyaz güllerle mavi unutmabenilerin arasına gömülerek kaybolmuşlardı.

Nana, «İşte böyle,» diyordu, «baktım ki kafamı şişiriyor, kapıdışarı atıverdim... İki gündür de surat ediyor.»

Muffat'dan sözetmekteydi ama delikanlılara bu ilk kavganın asıl nedenini söylemiyordu. Kont bir akşam Nana'nın odasında bir erkek şapkası bulmuştu. Nana o sırada birden saçma bir hevese kapılmış, canı sıkıldığı için yoldan geçen bir adamı alıp eve getirivermişti.

Söylediklerine kendi de gülerek, «Öyle tuhaf adam ki, bilemezsiniz,» diye devam etti. «Üstelik çok da dindar geçiniyor ha! Her akşam, duasını ediyor. Rahatsız olmasın diye ben daha önce yatağa giriyorum ya, hiçbir şeyin farkında değilim sanıyor. Ama, ben göz ucuyla dikiz ediyorum. Bir şeyler mırıldanıyor, dönerek haç çıkarıyor, uzanıyor...»

Philippe, «Çok garip şey doğrusu, hem önce, hem sonra dua ediyor demek, ha?» diye sordu.

Nana bir kahkaha koparark, «Evet, öyle... Önce de, sonra da dua ediyor,» dedi. «Tam uyumak üzereyken, onun yine bir şeyler mırıldandığını işitiyorum... Ama, işin cansıkıcı yanı şu ki, ne zaman kavga etsek, hemen yine papazlarla düşüp kalkmaya başlıyor. Ben de dindarımdır ha! İsterseniz alay edin ama, doğru bildiğim şeye yine de inanırım... Yalnız, ne var ki, bizimki pek sıkıcı, oturup hüngür hüngür ağlıyor, duyduğu vicdan azabından sözediyor. Sanki bunalım geçirdi, epey telaşlandım hani...» Nana, sözünün burasında durarak, «A! Bakın, Mignon'lar geliyorlar,» dedi. «Çocuklarını da getirmişler... Ne rüküş giydiriyorlar bu çocukları!»

Mignon'lar renkleri fazla göz alıcı olmayan bir lando arabaya binmişlerdi. Sonradan zengin olmuş orta halli insanlara özgü lüks bir havaları vardı. Rose kırmızı fiyonglarla, büzgülü şeritlerle süslü, gri ipekliden bir elbise giymişti. Henri ile Charles'ın neşelerinden ötürü o da hayatından hoşnut, gülümsüyordu. İki kardeş annelerinin karşısındaki iskemleye oturmuşlardı. Sırtlarında, boyunlarına kadar çıkan, çok bol okul ceketleri vardı. Araba tahta parmaklı-

ğın yanında durup da Rose Nana'yı çiçek demetlerinin ortasında dört atlı arabası, üniformalı sürücüleri ve uşaklarıyla kurum satar görünce birden suratını astı, başını öte yana çevirdi. Mignon ise, tersine, gülümseyerek Nana'dan yana bakıp eliyle bir selam gönderdi. Mignon kadınlar arasındaki kavgalara hiç karışmazdı zaten.

Nana, «Ha, aklıma gelmişken sorayım,» dedi, «temiz pak giyinen, ufak tefek bir ihtiyar var, çürük dişli hani?.. Adı da Venot muymuş, neymiş?.. Bu sabah beni görmeye geldi.»

Georges pek şaşırmıştı, «Venot mu?» dedi. «Nasıl olur? Koyu bir cizvittir o.»

«Ben de sezdim zaten. Neler konuştuk, bilemezsiniz! Öyle komikti ki sormayın. Adam bana Kont'tan sözetti, evinde hüküm süren geçimsizliği anlattı, vazgeçin ondan, bir aileyi mutlu edeceksiniz böylece, dedi... Çok da terbiyeli, güleryüzlü bir şeydi ha!.. Bunun üzerine ben de ona, 'İnanın, benim de istediğim bu,' dedim. Kont'un karısıyla barışmasını sağlayacağıma yemin ettim. Şaka değil, bakın, onların mutlu olduklarını görürsem ben de pek sevineceğim. Sonra, ferahlayacağım da. Bazı günler herif beni pek sıkıyor gerçekten.»

Nana'nın son aylarda duymakta olduğu bezginlik, içten gelen bu sözlerinden de belli oluyordu. Üstelik, Kont'un paradan yana pek sıkışıkmış gibi bir hali vardı. Hep kara kara düşünüyordu. İmzalayıp Labordette'e verdiği senet ödenemeyecek gibi görünüyordu.

Tribünlere göz gezdirmekte olan Georges, «Hah, Kontes Sabine de orada,» dedi.

Nana, «Hani nerede?» diye bağırdı. «Senin de amma keskin gözlerin var, Bebek!.. Şu şemsiyemi tutsana, Philippe.»

Georges, mavi ipekliden beyaz saçaklı şemsiyeyi tutacağına pek memnun, çabuk bir hareketle ağa-

beyinden daha önce davranmıştı. Nana kocaman bir dürbünle çevreyi seyrediyordu.

Sonunda, «Ha! Gördüm,» dedi. «Sağdaki tribünde, bir sütunun yanında oturuyor, değil mi? Eflâtun bir elbise giymiş. Yanında kızı var, o da beyazlar giymiş... A! Bakın, Daguenet de onlara selâm verdi, yanlarına gidiyor!»

Bunun üzerine Philippe, Daguenet'nin o fasulye sırığı Estelle ile yakında evleneceğini söyledi:

«İşte olup bitti, kâğıtları askıya çıkıyor,» dedi. «Kontes önce istemiyordu ama, söylendiğine göre Kont, 'Bu iş olacak mutlaka,' demiş.»

Nana bu sözleri dinlerken gülümsüyordu.

«Biliyorum, biliyorum,» diye mırıldandı. «Paul için iyi oldu. İyi çocuktur, buna lâyıktır.»

Sonra oğlu Louis'ye doğru eğilerek sordu:

«Nasıl, eğleniyor musun bakalım, yavrum?.. Pek ciddisin bakıyorum!»

Çocukcağız hiç gülümsemeden bütün bu kalabalığı seyrediyordu. Gördükleri hakkında pek acı düşünceler beslermiş gibi, durgun bir hali vardı. Bijou ise fazla kımıldandığı için Nana onu ayaklarının dibinden kovmuş, köpek gidip küçük oğlana sokularak titremeye devam ediyordu.

Bu arada da çimen alan doluyordu. Arabalar bitmez tükenmez bir dizi halinde, art arda Cassade Kapısı'ndan içeriye giriyorlardı. Bunlar arasında kocaman omnibüsler de vardı. Elli yolcusuyla İtalyanlar Caddesi'nden kalkmış olan koskocaman bir araba gidip tribünlerin yanına yanaşmıştı. Çok şık av arabalarının, viktoryaların, landoların yanında, sıska beygirlerin çektikleri kira arabaları da görülüyordu. Arabaların bazılarında efendiler dışarıda oturmuşlar, uşakları da, şampanya sepetlerine göz kulak olsunlar diye, içeride bırakmışlardı. İnce, hafif bazı başka arabaların kocaman tekerlekleri göz kamaştırıcı çelik parıltılar saçıyor, iki kişilik hafif arabalar da bir saatin

makinesini andırır ince, zarif, çıngırak sesleri çıkararak ilerliyorlardı. Zaman zaman bir atlı geçiyor, bir sürü yaya da arabaların arasında şaşkın şaşkın koşuşuyordu. Boulogne ormanının yollarında uzaktan uzağa işitilmekte olan tekerlek gürültüleri, arabalar otların üstünde ilerlemeye başlayınca, birden kesiliyor, sessiz bir sürtünme halini alıveriyordu. Gittikçe artan kalabalığın uğultusundan başka şey duyulmamaktaydı. Bağırışlar, çağırışlar, kamçı şaklayışları havanın içinde uçup gidiyordu. Rüzgâr bulutları dağıtıp güneş ara sıra bir bulutun kenarından görününce, çevreye yaldızlı ışıklarını saçıveriyor, arabaların koşumlarıyla hayvanların cilâlı yerlerini parıldatıyordu. Öte yandan da, bu tozlu aydınlık içinde arabacılar çok yüksek iskemlelerine oturmuşlar, ellerinde kocaman kırbaçlarıyla parıl parıl yanıyorlardı.

Tam o sırada Labordette de bir arabadan inmekteydi. Gaga ile Clarisse ve Blanche De Sivry de kendisine arabada bir yer vermişlerdi. Labordette koşu pistinden geçip tartı yerine girmek için acele acele yürürken, Nana Georges'a söyledi, seslenip onu yanına çağırttı.

«Kaça gidiyorum ben?» diye sordu.

Vandeuvres'un, «Nana» adını verdiği kısraktan sözediyordu. Bu «Nana» Diana Koşusu'nda utanç verecek kadar geride kalmış, hattâ geçen nisan ve mayıs aylarında «Des Cars» ve «Grande Poule des Produits» koşularına girdiği zaman, plâse bile olamamıştı. Bu koşuları, Vandeuvres ahırlarının başka bir atı olan «Lusignan» kazanmış, hemen de favorilerin başında yer almıştı. Bir gün önceden beri ona bire iki şans veriyorlardı.

Labordette Nana'nın biraz önce sorduğu soruya yanıt vererek, «Her zamanki gibi bire elli!» dedi.

Nana bu şakadan pek hoşlanıyordu.

«Vay canına! Fazla para etmiyorum, desene!» dedi. «Öyleyse kendime para yatırmayayım bari... Yok,

yok, kendi üzerime bir tek altın bile yatıramam doğrusu.»

Labordette'in işi pek aceleydi. Onun için, yine gitmeye davrandı ama, Nana onu yine çağırdı. Kendisine akıl danışmak istiyordu. Antrenörler, cokeyler arasında birçok tanıdığı olan Labordette çeşitli yarış atları hakkında çok şeyler bilmekteydi. İleri sürdüğü tahminler belki yirmi kez doğru çıkmıştı. Koşularda ona «Tiyo Kralı» adını takmışlardı.

Nana, «Hangi ata bilet alayım?» diye soruyordu. «Şu İngiliz atı vardı hani, kaça o?»

«Spirit mi? Üçe bir... Valerio II de öyle... Sonra bütün ötekiler, yani Cosinus yirmi beşe bir, Hasard kırka, Boum otuza, Pinchette otuz beşe, Frangipane ona...»

«Yok, yok, İngilizin üstüne oynamam, yurtseverim ben çünkü... Valerio II'ye ne dersin? Dük De Corbreuse'un hayatından pek hoşnut bir hali vardı demin... Ama, yok, yok! Lusignan'a elli altın koyayım, ne dersin, ha?»

Labordette tuhaf bir tavırla onun yüzüne bakıyordu. Nana eğilip alçak sesle onu sorguya çekmeye başladı. Çünkü Vandeuvres, ortak bahse daha rahatça katılabilmek için, biletleri el altından ona aldırıyordu. Nana da bunu bilmekteydi. Labordette'in bir bildiği varsa, bunu kendisine de söyleyebilirdi. Labordette açıklama yapmadan, «Sen işi bana bırak, canım,» dedi. «Elli altınını kendi bildiğim ata yatıracağım ben, sonunda pişman olmayacaksın, merak etme.»

Nana onun yakasını bırakmıştı artık; neşeli bir tavırla, «Hangi atlara istersen yatır,» diye bağırdı. «Ama, sakın Nana'ya yatırayım deme, işe yaramaz o!»

Bunun üzerine arabada herkes gülüşmeye başladı. Delikanlılar bu şakayı pek hoş bulmuşlardı. Küçük Louis olup bitenleri anlamaksızın, ışıltısız gözlerini an-

nesinden yana kaldırmıştı. Onun bağırıp çağırmalarına şaşıyordu çünkü. Ancak, Labordette yine gidemedi. Rose Mignon ona bir işaret çakmış, sonra bazı emirler vermeye başlamıştı. Labordette bir deftere bazı sayılar yazdı. Derken, Clarisse ile Gaga bahse tutuştukları atların adlarını yeniden değiştirmek için onu yeniden çağırdılar.

«Halk arasında ağızdan ağıza dolaşan söylentiler duyduk, Valerio II'yi istemiyoruz, sen bizim paraları Lusignan üzerine yatır daha iyi,» dediler.

Labordette ise hiç rahatını bozmadan sürekli defterine bir şeyler yazıyordu. Sonunda kaçabildi yanlarından, pistin öbür tarafında, iki tribünün arasında gözden kaybolduğu görüldü.

Bu arada arabalar aralıksız gelmekteydi. Şimdi de tahta parmaklık boyunca kocaman bir küme halinde genişleyerek, beşinci bir sıra üzerine diziliyorlardı. Kır atların açık renk lekeleri yüzünden, bu araba topluluğunun alacalı bir hali vardı. Sonra, daha ileride, bir sürü başka araba da görülmekteydi. Bunlar öteki kümeden ayrıydılar; çimenlerin üstüne rastgele kondurulmuş gibiydiler. Birbirlerine karışmış tekerlekler, her yana atılmış koşumlar görülüyordu. Bunlar arasında yan yana, birbirine sırt çevirmiş, ya da baş başa olanlar vardı. Serbest kalmış çimenlik alanlar üzerinde atlılar koşuşuyorlar, yayalarsa kımıldanan kara kara topluluklar halinde, oradan oraya gidiyorlardı. Bu panayır yerinde, kalabalığın birbirine karışmış alacalı renkleri üzerinde de içki, limonata gibi şeyler satan yerlerin gri bezden tenteleri göze çarpmaktaydı. Güneş vurdukça bu tenteler beyazlaşıyordu. En büyük kalabalıklar, şapkaların tıpkı bir anafora tutulmuş gibi en çok kaynaştıkları yerler, hangi atların koşularda kazanacağı hakkında tahmin ve bilgi satan bahis yazmanlarının çevresindeydi. Bunlar, açık havada «Sanat gösterisi» yapan gezginci dişçiler gibi, açık arabalara binmişler, birtakım el kol hareket-

leri yapıyorlardı. Yanlarında duran kocaman tahtalara da, her atın kazanma şansını gösteren listeler yapıştırmışlardı.

Nana, «İnsanın hangi ata oynadığını bilememesi de saçma şey doğrusu,» diyordu. «Ben, kendim de bir ata birkaç altın yatırayım bari.»

Ayağa kalkmış, eli yüzü düzgün bir bahis yazmanı arıyordu. Tanıdığı kişilere rastlayınca, bu arzusunu unutuverdi. Mignon'lardan, Gaga ile Clarisse ve Blanche'dan başka sağda, solda, geride ve şimdi kendi landosunun çevresini sımsıkı sarmış olan öbür arabalar yığınının arasında yeni tanıdıklar gördü. Tatan Néné ile Maria Blond aynı arabada gelmişlerdi. Caroline Héquet ile annesi ve iki bay da başka bir arabada yer almışlardı. Louise Violaine iki kişilik ufacık bir arabayı kendisi kullanarak gelmişti. Arabada Méchain ahırlarının renkleri olan turuncu-yeşil kurdeleler vardı. Léa De Horn, içinde sıra sıra oturacak yerler bulunan kocaman bir arabaya binmişti. Aynı arabadaki bir sürü delikanlı da durmadan bağırıp çağırıyorlardı. Daha ileride, kibar görünüşlü başka bir arabada Lucy Stewart, siyah ipekliden oldukça düz bir elbise giymiş, kibar tavırlar takınıyordu. Yanında da deniz asteğmeni üniforması giymiş uzun boylu bir delikanlı vardı. Nana, Simonne'un, banker Steiner'in sürmekte olduğu bir arabayla geldiğini görünce pek şaştı. Arabanın arkadaki yüksek iskemlesinde bir uşak, kollarını kavuşturmuş, kılı bile kıpırdamadan oturuyordu. Simonne sarı çizgili beyaz satenden bir elbise giymiş, tepeden tırnağa elmaslar takmıştı. Bu haliyle pırıl pırıldı. Banker de kocaman bir kırbacı uzatarak, biri önde, öteki arkada olmak üzere, arabaya koşulmuş iki atı sürüyordu. Atların birincisi kula renkteydi, fareleri anımsatan tırıs bir yürüyüşü vardı. İkincisiyse iri yarı bir doru attı, bacaklarını kaldıra kaldıra yine tırıs gidiyordu.

Nana, «Vay canına!» dedi, «Bu Steiner olacak hır-

sız herif borsayı bir kez daha silip süpürmüş ha?.. Simonne de amma şık doğrusu! Bu kadarı fazla artık, çalıp götürecekler onu yoksa!»

Yine de Simonne ile uzaktan selâmlaştı. Elini sallıyor, gülümsüyor, dönüyor, herkes kendisini görsün diye de hiç kimseyi atlamıyordu. Bir yandan, konuşmaya devam etmekteydi.

«A! Lucy'nin yanında dolaştırdığı o delikanlı, oğlu! Üniforma pek yakışmış çocuğa... Demek bunun için Lucy böyle kibar tavırlar takınıyor! Biliyorsunuz elbet, Lucy oğlundan çok korkuyor. 'Ben oyuncuyum,' diyor ona... Zavallı delikanlı, doğrusu! Hiçbir şeyi bilmezmiş gibi bir hali var.»

Philippe gülerek, «Adam sen de!» diye mırıldandı, «Lucy istediği anda taşralı bir zengin kızı buluverir ona.»

Nana susuyordu. Atlarla arabaların en sıkışık oldukları yerde, Tricon'u görmüştü. Yaşlı kadın bir kira arabasıyla gelmişti. Arabadan hiçbir şey göremediği için, hiç sakınmadan çıkıp arabacı yerine oturmuştu. O yüksek yerde de, iri gövdesini dimdik tutarak, İngiliz biçimi uzun saç lülelerinin çevrelediği soylu yüzüyle halkın üzerine yükselmiş, elinin altındaki kadınlardan oluşan bir ulus üzerinde saltanat sürer gibi bir tavır takınmıştı. Bütün kızlar belli etmeden ona bakıp gülümsüyorlardı. Tricon ise, kibirli bir tavır takınmış, onları tanımazlıktan geliyordu. İş için gelmemişti oraya; koşuları zevk için izliyordu. Atlar onda tutkuydu, ortak bahse de pek meraklıydı ayrıca.

Georges birdenbire, «A! Hector enayisi de gelmiş!» dedi.

Onu gören herkes şaştı. Nana bile şu bizim Hector'u tanıyamıyordu artık. Mirasa konduktan sonra, delikanlı çok şıklaşmıştı. Boynuna uçları kıvrık kolalı bir yaka takmıştı. Sırtında, zayıf omuzlarına yapışık gibi duran açık renk bir elbise vardı. Saçlarını ortadan ayırmış, züppeler gibi kırıtıp salınarak bezgin,

yorgun tavırlar takınıyor, argo sözcükler kullanarak yayvan bir sesle konuşuyor, söylediği cümlelerin sonunu getirmeye gerek görmezmiş gibi, bunları hep yarım bırakıyordu.

Onun bu hali Nana'nın pek hoşuna gitmişti.

«Ne kadar iyi görünüyor!» dedi.

Gaga ile Clarisse Hector'u çağırarak ona yapışmışlardı sanki. Delikanlıyı yine elde etmeye çalışıyorlardı. Hector kalçalarını şakacı ve küçümser bir tavırla çalkalayarak, onların yanından hemen ayrıldı. Nana'yı görünce gözleri kamaştı, hemen koştu, arabanın basamağına çıkarak orada durdu.

Nana, Gaga'yı ileri sürerek takılınca delikanlı, «Yok yok! Kocakarılarla düşüp kalkmıyorum artık, sözünü etmeyin bana onun! Hem sonra, ben sana vuruldum, benim Juliet'im sensin...» dedi.

Bunları söylerken elini kalbinin üstüne koymuştu.

Nana böyle açık havada, damdan düşercesine açıklanan bu aşk karşısında katıla katıla gülüyordu.

Sözüne devam ederek, «Yok canım, bu kadar değil» dedi. «Bahse tutuşacaktım, unutturuyorsun bana... Georges, şu karşıdaki bahis yazmanını görüyorsun ya. Hani, canım kırmızı suratlı, göbekli bir herif. Zenci gibi kıvırcık saçları var. Yüzünden de bayağılık akıyor, ne hoş, değil mi?... Git de ondan... Ama, dur! Ne alalım ondan?»

Hector, «İnan, ben yurtsever değilim,» dedi, «varımı yoğumu İngiliz atına yatıracağım... İngiliz atı kazanırsa enfes olur. Fransızlar da avuçlarını yalasınlar!»

Nana bu sözlere içerledi. Bunun üzerine, atların değeri üzerinde tartışmaya başladılar. Hector her şeyi çok iyi bilirmiş gibi tavırlar takınarak, «Hepsi de sıska bu atların,» diyordu. «Baron Verdier'nin Frangipane'ını, The Truth ve Lenore alaşağı ettiler; iri bir al attır bu, antrenmanda yorulmadıysa şanslıdır. Cor-

breuse'ün ahırlarından olan Valerio II'ye gelince; iyi yetiştirilmedi; geçen nisanda da karın ağrısı çekti. Evet, gizli tutuyorlar ama, ben biliyorum, şerefsizim!»

Sonunda Méchain ahırlarından Hasard adlı bir atı salık verdi ama, bu, hepsinden kötüydü, kimse de ona para yatırmaya yanaşmıyordu.

Hector hâlâ bildiğini okuyor, «Ne diyorsunuz, yahu! Hasard çok formunda; sonra, öyle koşuyor ki! Görürsünüz, herkesin parmağını nasıl ağzında bırakacak bu hayvan!» diyordu.

Nana, «Hayır, hayır,» dedi, «ben Lusignan'a on altın, Boum'a da beş altın yatırmak istiyorum.»

Hector birden boşandı:

«Aman, şekerim, ne yapıyorsun! Boum kötü durumda! Ona oynayayım deme! Sahibi olan Gasc var ya, o bile kendi atının üzerine oynamıyor!.. Sonra, Lusignan'a gelince, o da palavra! Lamb ve Princess'le ha? Düşünün bir, olur mu böyle şey? Hepsinin de bacakları kısadır!»

O sırada Philippe, «İyi ama, Lusignan Des Cars ödülüyle Grande Poule des Produits yarışını kazandı,» dedi.

Hector yanıtladı: «Olabilir, ama, neyi kanıtlar ki bu? Hiç! Tersine, dikkatli olmak gerek. Hem zaten, Lusignan'a, Gresham binecek. Onun için, hiç şansı yok! Gresham şanssız bir heriftir, hiçbir zaman birinci gelemiyor.»

Nana'nın arabasında başlamış olan tartışma çimenlik alanın bir ucundan öbür ucuna yayılıyordu sanki. Cırlak sesler yükseliyor, kumar hırsı her yanda esmeye başlıyor, yüzler ateşleniyor, hareketler basitleşiyordu. Öte yanda bahis yazmanları arabalarının üstüne tünemişler, harıl harıl bir takım sayılar yazıyorlardı. Burada ortak bahisçilerin ancak ufak çapta olanları vardı. Asıl büyük bahisler tartı yerinin içinde dönüyordu. Dışarıdakilerse, züğürt olduklarından, elleri titreye titreye beş frank çıkarıyorlar, bir-

kaç altınlık kazanç için duymakta oldukları hırsı her halleriyle açığa vuruyorlardı. Sonuç olarak asıl büyük çekişme, Spirit'le Lusignan arasındaydı. Görünüşlerinden İngiliz oldukları belli bazı kimseler, kalabalık arasında babalarının evindeymiş gibi dolaşıyorlardı. Hepsinin yüzleri ateşliydi. Spirit daha şimdiden birinci gelmiş gibi bir halleri vardı. Lord Reading'in atlarından biri olan Bramah, bir yıl önce Paris Koşusu'nu kazanmıştı; Fransa'nın bu yenilgisi yüzünden de hâlâ birçok yürekler sızlamaktaydı. Bu yıl Fransa yine yenilirse felâket olacaktı. Bu yüzden de bütün kadınlar, ulusal gururları harekete geldiği için, merak ve ilgi içindeydiler. Vandeuvres'ün atları, Fransız onurunu kurtaracak olan bir kaleydi sanki. Herkes Lusignan'ı ileri sürüyor, onu destekliyor, alkışlıyordu. Gaga, Blanche, Caroline ve ötekiler Lusignan için bahse tutuşmaktaydılar. Lucy Stewart, yanında oğlu da bulunduğu için, oynamaktan çekiniyordu. Dolaşan söylentilere bakılırsa, Rose Mignon'un Labordette'e iki yüz altın yatırsın diye yetki verdiği anlaşılmaktaydı. Yalnız, arabacısının yanına oturmuş olan Tricon, son dakikayı bekliyordu. Kavga gürültünün ortasında pek soğuk bir tavır takınmış, gittikçe artan uğultuya aldırış etmiyordu. Bu uğultu içinde atların adları dolaşıyor. Parislilerin acele acele söyledikleri sözler, İngilizlerin gırtlaktan gelen çığlıklarına karışıyordu. Bu arada Tricon bir kraliçe tavrıyla dinleyip notlar almaktaydı.

Bir ara Georges, «Nana ne olacak?» diye sordu. «Kimse oynamıyor mu ona?»

Gerçekten de kimse onun üzerine bahse tutuşmuyordu. Bu atın adı bile geçmemekteydi hattâ. Vandeuvres'ü ahırlarının «outsider»ı olan Nana, halkın Lusignan'ı tutması yüzünden, ortadan silinivermişti.

O sırada Hector La Faloise, kollarını havaya kaldırarak, «Durun! İçime doğdu, Nana'ya bir altın yatırıyorum ben!..» diye bağırdı.

Georges, «Yaşa be! Ben de iki altın yatırıyorum,» dedi.

Philippe, «Benden de üç altın,» diye ekledi.

Sonra, sanki yarış kısrağı artırmaya çıkmış da her biri bunun kendi üzerinde kalmasını istiyormuş gibi, Nana'ya hoş görünmek için, koydukları paraları artırdıkça artırdılar.

Hector, «Varımı yoğumu veririm onun için,» diyordu. «Hem zaten, herkes para yatırsın ona; durun da başka ortak bahisçiler bulalım.»

Üç delikanlı da propagandaya girişmek için çekip gidiyorlardı ki, Nana atıldı:

«Sakın benim adıma para yatırayım demeyin ona!» diye bağırdı. «Dünyada istemem!.. Georges, benim için Lusignan'a on altın, Valerio II'ye de beş altın yatır olur mu?»

Delikanlılar havaya girmişlerdi bir kez, dinlemediler. Nana da keyifli keyifli onların araba tekerlekleri arasından geçişlerini, atların başları altından eğilip gidişlerini, bütün çimenlik alanı dolaşışlarını seyrediyordu. Arabalardan birinde bir tanıdık gördüler mi hemen yanına koşuyorlar, Nana için propaganda yapıyorlardı. Arasıra zafer kazanmış bir tavırla arkaya dönüp elleriyle birtakım sayı işaretleri yapıyorlardı. Nana da arabada ayağa kalkmış, onlara şemsiyesini sallıyordu. Bu durumu gören kalabalık kahkahalarla gülmekteydi. Bununla birlikte, gençler pek de büyük bir iş beceremiyorlardı. Birkaç erkek onlara inanıp ata para yatırmıştı. Nana'yı görünce heyecanlanan banker Steiner beş altınını bu uğurda tehlikeye attı. Yalnız, kadınların hiçbiri bu işe yanaşmak istemiyordu. İçlerinde, «Sokağa atacak param yok benim! Sonra, dört atlı arabasına binmiş, sürücülerini yanına almış, dünyayı hiçe sayar gibi tavırlar takınmış bu pis yosma ünlensin diye mi çalışacağız yani? Yağma yok!» diyenler vardı. Hele Gaga ile Clarisse pek içerlemişlerdi. Hector'a, «Bizimle dalga mı geçi-

yorsun?» diye sordular. Georges pervasız bir tavırla, yanıt bile vermeksizin başını öte yana çevirdi. İnsanın kendi adını bir ata vermesi için pek aşağılık bir şey olması gerekirdi doğrusu! Mignon ise tersine, gülerek delikanlının dediğine uydu:

«Kadınlar insana uğur getirirler her zaman,» dedi.

Delikanlılar bahis yazmanlarını uzun uzun dolaştıktan sonra geri geldikleri zaman, Nana, «Ne haber?» diye sordu.

Hector, «Seninki kırka geçiyor,» dedi.

Nana, «Nasıl olur, kırka mı?» dedi. Pek şaşırmıştı. «Ellideydim hani... Ne oluyor acaba?»

Tam o sırada Labordette yine ortaya çıkmıştı. Koşu pisti kapanıyor, sürekli çalmakta olan çanlar, birinci koşunun başlayacağını haber veriyordu. Herkesin dikkat kesilmesi üzerine başlayan uğultunun içinde, Nana, «Nasıl oldu da benim atın piyasası böyle birden yükseldi?» diye sordu. Labordette kaçamaklı bir yanıt vererek, «Herhalde bahse girenler çoğaldı da ondan,» dedi. Nana da bu açıklamayla yetinmek zorunda kaldı. Labordette düşünceli bir tavırla, «Zaten Vandeuvres de bir fırsatını bulursa gelecek,» dedi.

Herkes Paris Koşusu'nu beklemekte olduğundan, bu birinci koşu hemen hemen hiç kimse farkında olmaksızın bitmek üzereydi ki, o sırada geçen bir buluttan Hipodromun üzerine birdenbire yağmur yağmaya başladı. Zaten bir süredir güneş kaybolmuş, kalabalığın üzerine soluk bir gün ışığı çökmüştü. Derken, rüzgâr çıktı, yağmur birden fırtına halini alıverdi, iri iri damlalar düşmeye, daha sonra da şarıl şarıl sular akmaya başladı. Ortalık bir an için karıştı, koşarak içki satan yerlerin tenteleri altına sığınmaya giden yayaların kaçışları arasında çığlıklar, şakalar, küfürler işitildi. Arabalardaysa kadınlar şemsiyelerini iki elleriyle tutmuşlar, yağmurdan korunma-

ya çalışıyorlar, şaşırmış olan seyisler, sürücüler de arabaların körüklerini kapamak için koşuşuyorlardı. Sağnak çok geçmeden kesiliverdi, güneş havada uçuşmakta olan yağmur zerrelerinin içinde yeniden parıldadı. Boulogne Ormanı'na doğru geçip giden bulutun arkasından, mavi bir yırtık belirmeye başladı. Gökyüzü şaka yapmıştı da, böylece yine ferahlayan kadınları güldürmek istemişti sanki. Öte yandan da, atların ürkerek solumaları, ıslandığı için üstünü başını silkeleyen halkın karmakarışık bir halde kaynaşması arasında çevreye çökmüş olan yaldızlı örtü, her yanından sular akmakta olan çimenlik alanda billûr gibi damlacıkları parıl parıl parlatıyordu.

Nana oğlu Louis'ye dönerek, «Vah evlâdım vah! Çok ıslandın mı, şekerim?» diye sordu.

Annesi ellerini kurularken, küçüğün hiç sesi çıkmıyordu. Genç kadın mendilini eline almıştı. Sonra da, daha fazla titremeye başlamış olan Bijou'yu sildi. Yağmuru ucuz atlatmış sayılırlardı. Tuvaletinin beyaz sateni üzerinde birkaç damlanın lekesi kalacaktı ama, o da umurunda değildi. Çiçek demetleri suyla tazeleşmişler, kar gibi parıldıyorlardı. Nana da bu demetlerden birini almış, dudaklarını şebnemlerle ıslatır gibi, sevinçli bir tavırla çiçeklerin kokusunu içine çekiyordu.

Bu yağmur sağnağı tribünleri birdenbire doldurmuştu. Nana dürbünüyle o yana bakıyordu. Bu kadar uzaktan bakılınca yalnızca sık ve karışık bir yığın görülmekteydi. Tribünlere yığılmış olan kalabalık koyu bir zemin oluşturuyor, yer yer insan yüzlerinin soluk lekeler halinde bu zemini aydınlattıkları görülüyordu. Güneş damların köşesinden kayarak, oturmakta olan seyircilerin bir kısmını ışıktan bir açı halinde aydınlatıyor, bu aydınlığın içinde kalan kadın tuvaletleri daha soluk görünüyordu. Nana'yı en çok güldüren şey şu olmuştu: Tribünlerin önündeki, kumun üstüne sıralanmış iskemlelerde birtakım hanım-

lar oturmuşlardı. Yağmur başlayıverince bunların hepsi kaçışmak zorunda kaldılar. Tartı yerine yosmaların girmesi kesinlikle yasaklanmış olduğu için, Nana bu kibar hanımlar hakkında ileri geri söyleniyor, «Hepsi rüküş giyinmişler; sonra, pek de garip tavırları var,» diyordu.

O sırada ağızdan ağıza bir söylenti dolaştı:

«İmparatoriçe gelmiş. Ortadaki tribünde oturacakmış,» deniyordu.

Burası, şale biçimi bir köşkü andırmaktaydı. Geniş balkonunda kırmızı koltuklar vardı.

Georges, «A! Bu o, baksanıza! Bu hafta nöbetçi değil sanıyordum ben onu,» dedi.

Gerçekten de, İmparatoriçenin arkasında Kont Muffat'nın asık yüzü belirmişti. Bunun üzerine, gençler şakalar yapmaya başladılar:

«Ah, keşke Satin burada olsaydı, gidip onun göbeğine bir yumruk yapıştırırdı,» dediler.

Nana, bir ara, dürbünün içinde İskoçya Prensi'nin başını gördü. O da İmparatoriçenin tribünündeydi.

«A! Charles de orada!» diye bağırdı.

Onu biraz şişmanlamış görüyordu. On sekiz ayda enine genişlemişti! Sonra da Nana onun hakkında birtakım bilgiler verdi: «Çok sağlam yapılı adamdır ha!» dedi.

Nana'yı çevreleyen arabaların içindeki kadınlar, «Kont Nana'yı bırakmış, haberiniz var mı?» diye fısıldaşıyorlardı. «Başlı başına bir olay bu. Kont Tuileries Sarayında görevli ya, Nana ile bazı yerlerde görünmeye başlayınca, saraydan kızmışlar. Kont da durumunu kurtarmak için Nana ile bozuşmak zorunda kalmış.»

Hector, bu söylenenleri hemen Nana'ya yetiştirdi:

«Hadi, Juliet'im benim, değil mi ki boşsun, beni al bari,» dedi.

Nana bir kahkaha koparârak, «Çok aptalca sözler bunlar, siz onu bilmezsiniz, ben şöyle bir işaret etsem, her şeyi bırakıverir,» dedi.

O şimdi Kontes Sabine ile Estelle'i inceliyordu. Daguenet yine hanımların yanındaydı. O sırada oraya gelmiş olan Fauchery, onları selamlamak için, herkesi rahatsız ediyordu. O da orada dikilmiş, gülümseyerek durmaktaydı. Bunun üzerine Nana küçümser bir tavırla tribünleri göstererek devam etti:

«Sonra, bu insanlara artık aldırmıyorum ben!.. İçyüzlerini öğrendim çünkü. İnsan onların ne mal olduğunu görünce artık saygı duymaz oluyor! Maşayla bile tutulacak yanları yok... İşte, onun için de rahat bıraksınlar istiyorum beni.»

Böyle söylerken geniş bir hareket yaparak piste atları getirmekte olan seyisleri, Charles'la konuşmakta olan İmparatoriçeye varıncaya kadar herkesi gösteriyordu. Örneğin şu Charles da bir prensti ama, çok kötü bir herifti!

Hector La Faloise pek heveslenmişti.

«Bravo Nana!.. Çok doğru, Nana...» diye bağırdı.

Çan sesleri rüzgârın arasında kaybolup gidiyor, koşular, devam ediyordu. Biraz önce İsfahan koşusu sona ermiş, bunu da Méchain'in ahırlarından Berlingot adlı at kazanmıştı. Nana, Labordette'i çağırarak, «Bizim yüz altından ne haber?» diye sordu. Labordette gülmeye başladı, onun parasını hangi atlara yatırdığını söylemek istemedi. «Şans bozulur sonra,» diyordu. «Paranı iyi atlara yatırdım. Birazdan görürsün.» Nana, «Sen gittikten sonra ben de Lusignan'a on, Valerio II'ye beş altın yatırdım,» deyince Labordette, «Şu kadınlar amma aptal şeyler!» demek istermiş gibi omuzlarını silkti. Nana şaşırdı, işin içinden çıkamaz hale gelmişti çünkü.

O sırada çimenlik alanın üzeri daha da hareketlenip canlandı. Paris Koşusu'nu beklerken, seyirciler açık havada sofralar kurmuştu. Herkes bir şeyler yi-

yor, bir yandan da içiyorlardı. Çimenlerin üzerinde, arabaların yüksek iskemlelerinde, landolarla kupaların içinde, herkes yiyip içiyordu. Ortalıkta söğüş etlerden, sepetler dolusu şampanyadan geçilmiyordu. Uşaklar bunları arabaların sandıklarından çıkarıp çıkarıp taşıyorlardı. Şişelerin mantarları pat diye patlıyor, sonra bu görültüyü rüzgâr alıp götürüyordu. Karşılıklı şakalar yapılıyor, kırılan bardakların gıcırtısı bu biraz sinirli neşeye ince, çatlak sesler de katıyordu. Gaga ile Clarisse, Blanche'la birlikte eni konu yemek yemekteydiler. Dizlerine dayadıkları bir örtünün üzerinde sandviçleri atıştırıyorlardı. Louise Violaine kendi kullanmakta olduğu arabadan inip Caroline Héquet'nin yanına gitmişti. İkisinin ayaklarının dibinde, çimenlerin üzerinde de birtakım baylar bir tür büfe kurmuşlardı. Tatan, Maria, Simonne ve ötekiler gelip burada içki içiyorlardı. Biraz ileride, Léa De Horn'un kocaman arabasının içinde bir sürü insan güneşin altında sarhoş oluyor, kalabalığın üstünde palavralar savurup birtakım tavırlar takınarak şişeleri birbiri ardısıra yuvarlıyordu. Çok geçmeden herkes en çok Nana'nın landosu çevresinde toplanmaya, itişip kakışmaya başladı. Nana arabada ayağa kalkmış, kendisini selâmlayan erkeklere kadeh kadeh şampanya sunmaya başlamıştı. Uşaklardan biri, François, şişeleri uzatıyor, Hector da, sesine ton vermeye çalışarak, işportacılar gibi çığırtkanlık ediyordu:

«Buyurun, baylaaar!... Bedava, parasız!.. Herkese var, tasalanmayın.»

Sonunda Nana, «Sus canım! Gören de bizi sokak soytarısı sanacak,» dedi.

Hector'u çok gülünç bulmakta, onun haline katıla katıla gülmekteydi. Bir ara Georges'un eline bir kadeh şampanya vererek Rose Mignon'a gönderdi ama, Rose içmek istemiyormuş gibi bir tavır takındı. Henri ile Charles'ın canları korkunç sıkılıyordu. Şampanyayı onlar içmek istediler, Georges kavga çıkmasından

çekindiği için, kadehi diktiği gibi kendisi içti. Bunun üzerine, Nana kendi oğlu Louis'i anımsadı. Arkasında durmakta olan çocukcağızı unutmuştu. Belki de susamıştı yavrucak. Birkaç yudum şarap içsin diye zorladı onu, ama bu yüzden epey öksürdü zavallı.

Hector hâlâ, «Buyrun, baylar, buyrun!» diye bağırıyordu. «Parayla değildir ha. Gelin, gelin!..»

O sırada Nana bir çığlık koparark onun sözlerini yarıda bıraktı:

«A! Bordenave gelmiş! Şurada, bak!.. Çağır onu buraya! Hadi, koş!»

Gerçekten de Bordenave'di bu. Başında güneşin ışığıyla kızıllaşmış bir şapka, sırtında dikiş yerleri beyazlaşmış, rengi uçuk yağlı bir redingot, ellerini arkasına kavuşturmuş, dolaşıyordu. İflâs ettiği için süklüm püklümdü ama, yine de öfkeliydi. Şansını her zaman denemeye hazır bir adam tavrıyla, sefil, perişan kılığıyla temiz pak insanlar içinde dolaşıyordu.

Nana iyi kalpli bir tavırla kendisine elini uzattığı zaman tiyatro müdürü, «Vay canına! Bu ne şıklık böyle!» dedi.

Sonra bir kadeh şampanya devirdi, ardından da derin derin üzüntü duyduğunu gösteren bir biçimde: «Ah! Dünyaya kadın gelmeliymişim!..» dedi. «Ama, zararı yok! Sahneye dönmek ister misin, Nana? Parlak bir fikrim var, Gaîte Tiyatrosu'nu kiralamak istiyorum. İkimiz bir olalım, Paris'i çatır çatır çatlatalım, ne dersin, ha?.. Yaparsın bu iyiliği bana, değil mi?»

Sonra, homurdanarak, yanında kaldı. Onu gördüğüne sevindiği belliydi:

«Ah Nana, sen yok musun!» diyordu. «İnsan seni karşısında görünce kalbi ferahlıyor sanki. Benim kızımsın sen, benim kanımdansın.»

Nana'nın arabasını saran halka gittikçe büyümekteydi. Şimdi de Hector, kadehlere şampanya dolduruyor, Philippe ile Georges da eşi dostu, içmek için başlarına topluyorlardı. Yavaş yavaş, çimenlikteki bü-

tün kalabalık, itilmiş gibi, arabaya doğru ilerlemekteydi. Nana herbirinin yüzüne gülüyor, herkes hoş bir söz söylüyordu. İçmekte olan topluluklar birbirlerine yaklaşıyorlar, şuraya buraya dağılmış olan şampanya kadehleri ona doğru ilerliyordu. Çok geçmeden, Nana'nın landosunun çevresinde bir tek kalabalık, bir tek gürültü görülüp işitilmeye başlandı. Nana da kendisine doğru uzatılan kadehlerin ortasında, rüzgârda dağılmış, uçuşan sarı saçlarıyla, güneşin aydınlattığı kar gibi yüzüyle, bir kraliçe gibi saltanat sürüyordu. Öteki kadınlar onun, bu zaferini korkunç kıskanmaktaydılar. Bunun üzerine Nana onları hasetlerinden çatlatmak için, eskiden olduğu gibi, oyundaki Venüs rolündeymişcesine dolu kadehini havaya kaldırdı.

Tam o sırada da birisi arkadan omuzuna dokundu. Nana dönüp de Mignon'u görünce, pek şaştı. Bir an ortadan kaybolarak, gitti kanepenin üzerine onun yanına oturdu. Çünkü Mignon pek önemli bir şeyi haber vermeye gelmişti. Önüne gelene, «Karım Nana'ya kızıyor ya, çok gülünç oluyor bu yüzden,» diyordu. «Bana göre saçma, zararsız bir şey bu.»

Şimdi de Nana'nın kulağına eğilmiş fısıldamaktaydı:

«Bak şekerim, ayağını denk al, Rose'un damarına basma... Ben sana haber vermiş olayım da, anlıyorsun ya... Elinde bir silâh var çünkü, sonra Küçük Düşes oyunundaki rolü, onun elinden almanı da hiçbir zaman hazmetmiş değil...»

Nana, «Elinde silâh varsa bana ne bundan?» dedi.

«Dinle beni, silâh dediğim şey, bir mektup, Fauchery'nin cebinde bulmuş bunu galiba. Mektubu Fauchery'ye Kontes Muffat yazmış. İş ortada, anlıyorsun elbet. Mektupta da neler var, neler! İşte şimdi Rose hem senden, hem Fauchery'den öc almak için, mektubu Kont'a göndermek istiyor.»

Nana yine, «Bana ne bundan?» dedi. «Tuhaf şey! Ama, Fauchery'ye de oh olsun! Hem zaten bu Kontes de sinirime dokunuyordu. Epey güleceğiz, desene!»

Mignon birden, «Hayır, ben göndersin istemiyorum,» dedi. «Büyük rezalet olur! Hem sonra, bizim elimize ne geçecek ki?»

Ağzından fazla söz kaçırmış olmaktan korkarak durdu.

Nana, «Kuşkusuz namuslu bir kadını kurtaramam ben,» dedi.

Sonra, Mignon ayak diremekte olduğundan, gözlerini dikerek onun yüzüne baktı. Mignon, Fauchery'nin Kontes'le bozuşursa, yine karısıyla kendisi arasına girmesinden korkuyordu. Rose'un da istediği buydu zaten. Hem öc alacak, hem gazetecinin kendisine dönmesini sağlayacaktı. Delikanlıya hâlâ tutkundu çünkü. Bunun üzerine düşüncelere daldı. Venot'nun yaptığı ziyareti düşünüyor, Mignon kendisini kandırmaya çalışırken, onun kafasında da bir tasarı belirmeye başlıyordu. Mignon şöyle diyordu:

«Rose mektubu gönderdi diyelim, bir rezalet çıkacak. Sen de buna karışacaksın. Herkes her şeyin senin başının altından çıktığını sanacak... Her şeyden önce, Kont karısından ayrılacak...»

Nana, «Neden? Tersine...» dedi.

Bu kez de o susuverdi. Düşündüklerini açıktan açığa söylemeye ne gerek vardı? Sonunda, Mignon'dan yakasını kurtarmak için, onun söylediklerine aklı yatmış gibi bir tavır takındı.

Mignon, «Sen de Rose'a bir ödün versen iyi edersin,» dedi. «Örneğin şimdi, yarış alanına gel, herkesin önünde biraz konuş onunla.»

Nana, «Hele bir düşüneyim bakayım,» dedi.

O sırada bir patırtı duyarak ayağa kalktı. Koşu pistinde atlar, rüzgâr gibi uçarak, yarışı bitiriyorlardı. Kent Koşusu'nu Cornemuse adındaki at kazanmıştı. Şimdi de Paris Koşusu yapılacaktı. Havadaki heye-

can artıyor, kaygılı duygular kalabalığı kamçılıyordu. Seyirciler tepinmekte, dalgalanmaktaydı. Herkesin dakikaları çabuklaştırmak istermiş gibi bir hali vardı.

Son anda da, bahse girenler hiç beklemedikleri bir şeyle karşılaşarak, şaşkına dönmüşlerdi: Vandeuvres'ün sahibi olduğu Nana'ya para yatıranlar gittikçe çoğalıyordu. Bu atın saygınlığı her an yükselmekteydi. Kimsenin bu işe akıl erdirdiği yoktu. Bütün hipodromlarda yenilmiş bir kısraktı bu; daha bu sabah kimse ona para yatırmak istemiyordu. Bu beklenmedik çılgınlık neden ileri gelmekteydi?

Kimisi işi alaya döküyor, «Faka basan bir sürü enayi büyük para kaybedecek bu yüzden,» diyordu. Bazılarınınsa yüzleri asık ve kaygılıydı, bu işin ucunda bir dalavere görmekteydiler çünkü. Belki de büyük bir komplo dönüyordu. Söz arasında birtakım hikâyelerden, yarış alanlarında göz göre göre yapılan hırsızlıklardan sözediliyordu. Yalnız, bu sefer ortada Vandeuvres gibi bir insanın saygın adı vardı. Bu yüzden, kimse suçlamalarında fazla ileri gitmiyor, Nana'nın durumundan kuşkulanarak, «Sonuncu gelecek bu at, görürsünüz bakın,» diyenler baskın çıkıyorlardı.

Hector, «Nana'ya kim biniyor?» diye sordu.

Tam o sırada da, asıl Nana ortaya çıktı. Bunun üzerine bütün delikanlılar, aşırı kahkahalar koparak, sorulan soruya kötü bir anlam verdiler. Nana ise çevresine selâmlar yolluyordu.

«Price biniyor,» diye yanıt verdi.

Bunun üzerine, tartışmalar yeniden başladı. Price İngiltere'de çok ünlü bir cokeydi ama, Fransa'da kimse tanımıyordu. Nana'ya öteden beri Gresham binerdi, neden Vandeuvres şimdi tutmuş bu cokeyi getirtmişti sanki? Zaten Vandeuvres'un bu kez Lusignan'ı Gresham'a bırakmasına da herkes şaşıyordu.

Hector, «O herifin birinci geldiği görülmüş şey değildir,» diyordu.

İleri sürülen bütün bu düşünceler şakaların, yalanlamaların, her kafadan çıkan seslerin arasında kaybolup gitmekteydi. Vakit geçsin diye herkes birbiri ardı sıra şampanya şişelerini devirmeye başlamıştı. O sırada ağızdan ağıza fısıltılar dolaştı, kalabalık açılarak yol verdi: Vandeuvres geliyordu.

Nana kızmış gibi bir tavır takınarak, «İnsan bu saatte mi gelir, canım!» dedi. «Ben de, tartı yerini göreyim diye yanıp tutuşuyordum.»

Vandeuvres, «Gel öyleyse, vakit var henüz,» dedi. «Şöyle bir dolaşırsın. Tam da yanımda bir hanım için giriş kartı var.»

Sonra, Nana'yı koluna takıp götürdü. Genç kadının, kendisine kıskanarak bakan Lucy ile Caroline ve ötekilerin gözleri önünde, mutlu bir hali vardı. Hugon kardeşlerle Hector arabada kalmışlar, Nana gittikten sonra da onun şampanyasını herkese ikrama devam ediyorlardı. Nana onlara, «Ben şimdi geliyorum,» diye bağırdı.

O sırada Vandeuvres, Labordette'i görmüştü, onu yanına çağırdı. İkisi arasında kısacık bir konuşma geçti. Vandeuvres sordu:

«Hepsini topladın mı?»

«Evet.»

«Kaç paraya?»

«Bin beş yüz altına. Hemen her yerden birkaç tane aldım.»

O sırada Nana'nın merakla kulak kabarttığını görünce sustular. Vandeuvres pek sinirliydi. Berrak gözlerinde küçük küçük alevler ışıldamaktaydı. Geceleri, kendisini atlarıyla birlikte yakacağından sözettiği zaman Nana hep onun bu halini görerek korkuyordu. Koşu pistini geçtikleri sırada yavaşça sordu:

«Söylesene, neden durup dururken senin kısrağa

yatıranlar birden çoğalıverdi böyle? Söylentiler dönüyor bu yüzden!»

Vandeuvres irkildi. Sonra ağzından şu sözleri kaçırdı:

«Herkesin ağzı torba değil ki büzesin, söyler elbet... Zaten bu at yarışlarında oynayanlar öyle insanlardır ki, sorma! Atlarımdan biri favori oldu mu, üstüne saldırırlar, ben tek bilet bulamam. Sonra bir *outsider*'a para yatırılmaya başladı mı, bağırıp çağırırlar, türlü dedikodu yaparlar, boğazlarını sıkmışsın gibi feryat ederler.

Nana, «Bana haber verseydin ya,» dedi. «Ben de para yatırırdım ona. Şansı var mı bari?»

Vandeuvres, hiç yoktan, birdenbire kızıverdi:

«Aman! Kafamı ütüleme,» dedi. «Her atın az çok şansı vardır. Nana'ya para yatıranlar olduğu için, onun da saygınlığı arttı. Kim yatırdı bu parayı, ben de bilmiyorum... Ama, böyle saçma sorularla kafamı şişireceksen seni bırakayım daha iyi.»

Bu biçimde konuşmak Vandeuvres'ün ne yapısına, ne de alışkanlıklarına uygun değildi. Nana alınmadı da, şaşırdı. Vandeuvres de hemen kendini toplamış, süklüm püklüm bir tavır takınmıştı. Nana sert bir tavırla, «Biraz terbiyeli olsan iyi olur,» deyince, özür diledi. Birkaç zamandan beri, böyle, saati saatine uymuyordu. Salonlarda da, eğlence çevrelerinde de herkes Vandeuvres'ün o gün elindeki son kozları oynamakta olduğunu bilmiyor değildi. Atları birinci gelmez de bahislere yatırılan büyük paraları alıp götürürlerse onun için bu felâket, bir yıkım olacaktı. Görünürde saygınlığı olan bir adamdı, yüksek bir hayat sürüyordu ama, bütün bunlar için için kemirilip çökmek üzereydi. Sonra, yine herkes biliyordu ki, bu adamı yiyip bitiren kadın Nana'ydı. Serveti zaten sarsılmışken son olarak o çıkagelmiş, ortada ne bulduysa silip süpürüyordu. Kadının çılgınca heveslerinden, avuç avuç serpilen altınlardan, Baden'de yapılan ku-

mar partisinden sözediliyordu ki Nana orada Vandeuvres'e otel giderini ödeyecek kadar para bile bırakmamıştı. Sonra, bir sarhoşluk gecesinde Nana bir avuç elması, «Bakalım kömür gibi yanıyor mu?» diye kaldırdığı gibi bir yığın korun üzerine atmıştı. Nana yavaş yavaş tombul elleri, tombul bacaklarıyla, mahalle kızı gibi bayağı gülüşleriyle çok eski bir ailenin bu kanı bozulmuş, ince oğlunu avucunun içine alıvermişti. Vandeuvres şu anda kendisini saçma, kirli zevklere öylesine kaptırmıştı ki, her şeyini tehlikeye atıyordu. Kuşkucu bir adam olduğundan, yine de güçlü sayılırdı ama, saçma, kirli şeylere olan düşkünlüğü yüzünden bu güçlü halini de kaybetmişti. Bir hafta önce Nana ondan bir söz almıştı: Vandeuvres ona Normandiya kıyısında, Le Havre ile Trouville arasında bir şato alacaktı. Şimdi de bu adam, sözünü tutmak için namusunu tehlikeye koyuyordu. Yalnız, Nana şu anda Vandeuvres'ün sinirine dokunmaktaydı. Onu o kadar aptal buluyordu ki, elinden gelse bir temiz dayak atardı.

Bekçi, Kont'un kolundaki bu kadını durdurmaya cesaret edemediğinden, ikisini de tartı yerine sokmuştu. Bu yasak bölgeye ayak basabildiği için pek böbürlenmekte olan Nana hareketlerine dikkat ediyor, tribünlerin altındaki sandalyelere oturmuş olan hanımefendilerin önünden ağır ağır geçiyordu. On sıra iskemle üzerinde, bir yığın tuvalet göze çarpmaktaydı. Açık havanın neşesi içinde bunlar canlı renklerini birbirine karıştırıyorlardı.

Sandalyeler birbirinden ayrılıyor; tanışan kimseler birbirlerine rastlaştıkça, tıpkı parklardaki ağaç altlarında olduğu gibi, dostça halkalar oluşuyordu. Bu arada çocuklar da başıboş dolaşıyorlar, bir topluluktan öbürüne koşuşuyorlardı. Daha yukarıda, tribünlerin kat kat iskemlelerine bir sürü kalabalık oturmuştu. Burada da açık renk kumaşlar, çatının hafif gölgesi altında eriyordu sanki. Nana bu hanım-

efendileri süzüyordu. Kontes Sabine'e dik dik bakıyormuş gibi bir tavır takındı. Sonra, şeref tribününü önünden geçerken, İmparatoriçenin arkasında kazık gibi dikilmiş, ciddi bir biçimde durmakta olan Muffat'nın hali onu pek eğlendirdi.

Yüksek sesle Vandeuvres'e, «Ne aptal bir hali var!» dedi.

Her yeri gezmek istiyordu. Çimenlikleriyle, küme küme ağaçlarıyla bir park köşesini andıran bu yer ona hiç de hoş görünmemekteydi. Bir dondurmacı parmaklıkların yanına büyük bir büfe kurmuştu. Üzeri kuru otlarla kaplı, şemsiye biçimi bir çardağın altında bir sürü insan toplanmış, el, kol hareketleri yaparak bağırıp çağırıyorlardı. Burası bahse tutuşanların toplandıkları yerdi. Bunun yanında da, atlara ayrılmış boş bölmeler vardı. Nana merakla yaklaştı, ama bunlardan yalnız bir tekinin içinde bir jandarmanın atı bulunmaktaydı. Sonra da padoku gördü. Burası yüz metre çapında bir pistti. Bir seyis pistte Valerio II'yi gezdiriyordu. Hayvanın başına bir kukuleta geçirilmişti. Hepsi bu kadardı işte. Ayrıca, yollardaki çakılların üzerinde bir sürü erkek vardı. Bunlar, hipodroma giriş kartlarını ceketlerinin yakalarındaki iliklere takmışlardı. Kartlar yakalarında turuncu birer leke gibi durmaktaydı. Tribünlerin açık galerilerindeyse bir sürü insan dolaşıyordu. Nana bir dakika kadar bunlarla ilgilendi, ama içeriye bırakmıyorlar diye üzülmeye değer bir şey değildi bu doğrusu.

O sırada oradan geçmekte olan Daguenet ile Fauchery Nana'yı selâmladılar. Sonra bir işareti üzerine ikisi de ona yaklaşmak zorunda kaldılar.

Nana tartı yerinde gördükleri hakkında epey alaylı, dokunaklı sözler etti. Sonra birden durarak, «A! Marki De Chouard da burada,» dedi. «Ne kadar yaşlanmış! Kendini çok yoruyor bu moruk! Yine öyle karı kız peşinde mi hep?»

Bunun üzerine Daguenet ihtiyarın son yaptıklarını anlattı: Önceki gün olmuştu bu iş; onun için, kimsenin haberi yoktu. Aylarca peşinde koştuktan sonra, Gaga'nın kızı Amélie'yi otuz bin franga almıştı!

Nana pek kızmıştı:

«Bu kadarı da olmaz artık!..» diye bağırdı. «Gel de kız çocuk yetiştir bundan sonra!.. Ama, dur bakayım, şu karşıda, çimenlerin üstündeki kupa arabanın içinde, bir kadınla oturan kız Amélie değil mi? Yüzü hiç de yabancı gelmiyordu bana... İhtiyar onu alıp buraya getirmiş olacak.»

Vandeuvres'ün anlatılanları dinlediği yoktu. Sabırsızlanıyor, Nana'dan kurtulmaya can atıyordu. Fauchery tam gideceği sırada Nana'ya, «Bahis yazmanlarını da gör, çok ilgi çekici insanlardır,» deyince Kont, istemeye istemeye Nana'yı oraya da götürmek zorunda kaldı. Nana da birden seviniverdi: Gerçekten ilgi çeken bir yerdi burası.

Kenarlarına atkestanesi fidanları dikilmiş çimenlikler arasında, sütunlar üzerine oturtulmuş bir kubbe vardı. Orada geniş bir halka halinde toplanıp filizi yeşil yaprakların altına sık sıralar halinde yerleşmiş bulunan bahis yazmanları, tıpkı bir panayırda olduğu gibi, bahse tutuşacakların gelmesini bekliyorlardı. Halktan yüksekte olabilmek için, tahta sıralara çıkmışlardı. Yanlarına da her atın üzerine ne kadar para yatırıldığını gösteren listeleri ağaçlara dayayarak yerleştirmişlerdi. Bir yandan çevreyi gözlerken, öbür yandan da bahisleri bir hareketle, bir göz kırpışla kaydetmekteydiler. Bunu o kadar çabuk yapıveriyorlardı ki, meraklılar ağızları bir karış açık, hiçbir şey anlamadan onları seyrediyorlardı. Bir kargaşalık egemendi. Bağıra bağıra birtakım sayılar söyleniyor, bir ata yatırılan paraların miktarında beklenmedik bir değişiklik oldu mu bu, büyük bir gürültüyle karşılanıyordu. Zaman zaman haberciler ko-

şa koşa gelerek bu gürültüyü daha da artırıyorlar, kubbe gibi yerin önünde durarak bir çığlık koparıp bir yarışın bittiğini, başka bir yarışın başladığını haber veriyorlar, güneşin altında yükselmekte olan bu kumar humması içinde, onların getirdikleri haberler uzun mırıltılara yol açıyordu.

Bu görüntü Nana'nın pek hoşuna gitmişti.

«Ne tuhaf adamlar bunlar böyle!» dedi. «Çarpık çurpuk suratları var... Bak, şu iriyarı herifi görüyor musun? Gece yalnızken karşılaşmak istemem onunla doğrusu.»

O sırada Vandeuvres ona bir bahis yazmanı daha gösterdi. Bu adam bir tuhafiye mağazasında tezgâhtardı, iki yıl içinde de üç milyon kazanmıştı. Narin yapılı, ince uzun, sarışın bir adamdı. Büyük saygı görüyordu. Herkes onunla gülümseyerek konuşuyor, gelip geçenler onu görmek için duruyorlardı.

Kubbenin önünden ayrılmaktaydılar ki, Vandeuvres bahis yazmanlarından birine hafif bir baş işareti yaptı. Bunun üzerine adam da onu çağırdı. Bu adam, Vandeuvres'ün eski arabacılarından biriydi. İri yarı bir şeydi. Çok geniş omuzları, kıpkırmızı bir suratı vardı. Şimdi de yarış yerlerinde şansını deniyordu. Parayı nerden bulduğu pek belli değildi. Kont da ona yardım etmeye çalışıyor, gizli gizli bahse tutuşmak istedi mi işi ona yüklüyordu. Yalnız, ona hiçbir şeyini gizli tutmadığı bir uşak gibi davranıyordu. Kont'un kendisini böyle korumasına karşın, adam ardı ardına çok yüklü paralar kaybetmişti. Bugün o da son kozunu oynamaktaydı. Gözleri kan çanağına dönmüştü. Neredeyse kan boğacakmış gibi bir hali vardı.

Vandeuvres yavaşça sordu:

«Ne haber, Maréchal? Kaç paralık sattın?»

Bahis yazmanı da sesini alçaltarak yanıtladı:

«Beş bin altınlık, Kont Hazretleri... İyi, değil mi? Yalnız, şunu da söyleyeyim bakın, kotayı daha da indirdim, üçe getirdim.»

Vandeuvres pek içerlemişti:

«Yok, yok, olmaz!» dedi. «Hemen ikiye getir onu yine... Bir daha hiçbir şey söylemeyeceğim sana, Maréchal.»

Öteki, bir suç ortağı gibi, yine de saygılı bir tavırla gülümsedi:

«Şimdi iş işten geçti artık, Kont Hazretleri! İki bin altınınızı vermek için epey adam bulmam gerekiyordu,» dedi.

Bunun üzerine, Vandeuvres onu susturdu. Yalnız, o uzaklaşırken, Maréchal'in aklına birden bir şey geldi: «Keşke Kont'a Nana adlı kısrağın kotasının yükselişi hakkında bir şeyler sorsaydım,» diye düşündü. Kısrağın kazanma şansı varsa, adam hapı yutmuştu. Elli üzerinden iki yüz altınlık bahis kaydetmişti çünkü.

Nana Kont'un fısıldadığı sözlerden bir şey anlayamıyordu, ama başka bilgi istemek yürekliliğini de gösteremedi. Kontun daha sinirli bir hali vardı. O sırada tartı yerinin kapısında Labordette'e rastladılar.

Kont, Nana'yı ona bırakarak, «Sen al da götür onu, benim işim var. Hadi hoşçakalın,» dedi.

Sonra tartı salonuna girdi. Burası basık tavanlı, dar bir odaydı. İçinde kocaman bir kantar vardı. Bir ara istasyonundaki yük yerini andırmaktaydı. Nana burada da derin bir düş kırıklığına uğradı. Atları tartmak için çok kocaman, anıt gibi bir makine göreceğini sanıyordu. Demek yalnız cokeyleri tartıyorlardı ha? Bütün iş onları tartmaksa, bu kadar gürültü patırtıya ne gerek vardı yani? Kantara aptal suratlı bir cokey oturmuş, eyerle koşum takımlarını kucağına almıştı. Redingot giymiş şişman bir adamın gelip ağırlığını ölçmesini bekliyordu. Öte yanda da, kapıda bir seyis, hayvanı tutuyordu. Adı Cosinus olan bu atın çevresine halk toplanmış, düşünceli, dalgın bir tavırla seyrediyordu.

Pist kapanmak üzereydi. Labordette Nana'yı «Çabuk ol,» diye sıkıştırıyordu. Sonra, geri dönerek ona bir köşede Vandeuvres'le konuşmakta olan ufak tefek bir adamı gösterdi:

«İşte bak, Price orada,» dedi.

Nana gülerek, «Ha, evet, bana binecek adam, değil mi?» diye mırıldandı.

Sonra adamı pek çirkin bulduğunu söyledi. Ona göre bütün cokeylerin aptal gibi bir halleri vardı. «Herhalde büyümelerine engel olunuyor da ondan,» diyordu. Kırk yaşlarında kadar olan bu adam da kavruk, ihtiyar bir çocuğu andırıyordu. Buruş buruş, sert görünüşlü, anlamsız, zayıf, uzun bir yüzü vardı. Vücudu o kadar boğum boğum, o kadar ufaktı ki, sırtındaki beyaz kollu mavi gömlek tahtaya giydirilmiş gibi duruyordu.

Nana giderken, «Yok, yok, bu adam kazandıramayacak beni,» dedi.

Pistin üzerinde hâlâ epey kalabalık vardı. Yerdeki otlar, ıslanıp ayaklar altında çiğnenmiş olduklarından, kararmışlardı. Koşular hakkında bilgi veren font direkler üstündeki iki tablonun önünde halk birikmiş, başını kaldırarak bakıyor, tartı salonuna bağlı bir elektrikli tel her atın numarasını açığa çıkardıkça, bunu bir uğultuyla karşılıyordu. Birtakım baylar programların üzerine kalemle işaretler koyuyorlar, Pichenette adlı atı sahibinin koşudan çıkarması, söylentilere yol açıyordu. Nana, Labordette'in koluna girmiş, oradan geçip gitti. Bir flâmanın sallanmakta olduğu direğe asılı çan, halk pisti boşaltsın diye, durmadan çalıyordu.

Nana yeniden landosuna binerken, «Aman çocuklar,» dedi, «o tartı yeri dedikleri pek palavraymış!»

Herkes onu alkışlıyor, çevresine toplanarak el çırpıyor, «Bravo, Nana!.. Nana'yı geri verdiler bize!..» diye bağrışıyordu. Ne de aptal şeylerdi bunlar! Nana'yı kendilerini bırakıp gidecek mi sanmışlardı yoksa?

Tam zamanında gelmişti işte. Dikkat! Koşu başlıyordu. Herkes şampanyayı bile unutmuştu bu yüzden. İçkiye bir süre ara verildi.

Nana arabasında Gaga'yı bulunca pek şaşırdı. Gaga Bijou ile Louis'yi de kucağına oturtmuştu, Hector'a yakın olmak için yapmıştı bu işi ama, «Çocuğu biraz seveyim dedim de ondan geldim, çocukları çok severim ben çünkü,» diyordu.

Nana ona kızı Amélie hakkında haber sorarak, «Ha, Lili'den ne haber?» dedi. «O ihtiyarın kupa arabasında oturan, Lili, değil mi?.. Çok ilginç şeyler duydum onun hakkında.»

Gaga ağlamaklıydı. «Sorma, şekerim,» dedi. «Hasta gibiyim bu yüzden. Dün o kadar çok ağladım ki yataktan kalkamadım; bugün bile gelebileceğimi pek sanmıyordum hattâ... Ben ne düşünüyordum, biliyor musun? İstemiyordum bu işi, iyi birisiyle evlensin diye, rahibeler okulunda okutmuştum onu. Daima sıkı öğütler verdim, gözümü hiç üzerinden eksik etmedim... Ama, gel gör ki, kendisi istedi bu işi. Bağırıp çağırdı, ağlayıp sızladı, ağza alınmayacak sözler söyledi. Öyle ki, bir tokat bile yapıştırdım suratına. Yok efendim, canı pek sıkılıyormuş, yok o da bu işin tadına bakmak istiyormuş falan... Sonra tutup da, 'Bu olayda bana engel olmaya hele senin hiç hakkın yok,' demez mi? Ben de, 'Şıllığın birisin sen, namusumu iki paralık ettin, defol!' diye bağırdım. Ama, baktım ki başka yolu yok, bu işi kendi elimle yoluna koyayım bari, dedim... Ne düşler beslemiştim, ne güzel şeyler ummuştum! Son umudum da hapı yuttu gitti!»

O sırada, gürültülü bir tartışma duyarak ayağa kalktılar. Topluluklar arasında, Vandeuvres hakkında bazı ilginç söylentiler dolaşıyordu, Georges da Vandeuvres'ü savunmaktaydı.

«Neden kendi atını bırakıyor, diyorsunuz onun için?» diye bağırıyordu. «Daha dün koşu salonunda Lusignan'ın üzerine bin altın yatırdı.»

Philippe, «Evet, ben de ordaydım;» diye onayladı. «Nana'ya bir tek altın bile yatırmadı... Nana'nın kotası onsa, Vandeuvres'ün hiç parmağı yok bunda. İnsanların bu kadar dolambaçlı hesaplar yaptığını ileri sürmek gülünç şey doğrusu. Hem, çıkarı ne onun bunda?»

Labordette bu söylenenleri sakin sakin dinliyordu. Omuz silkerek, «Bırak, canım, istediklerini söylesinler...» dedi. «Kont Lusignan üzerine en azından beş yüz altınlık daha bahse girdi. Nana'nın üzerine de yüz altın yatırdıysa bunun nedeni ortada. Bir at sahibi kendi hayvanına güvendiğini göstermek zorundadır çünkü.»

Hector kollarını sallayarak, «Aman! bize ne bundan be?» diye bağırdı. «Bana sorarsanız Spirit gelecek... Fransa hapı yutacak! Yaşasın İngiltere!»

Yeniden çalmaya başlayan çanın sesi, atların piste geldiklerini bildirirken, kalabalığın üzerinden de uzun bir ürperti geçmekteydi. Bunun üzerine, Nana çevreyi daha iyi görebilmek için landosunun kanepesi üzerine çıkarak ayağa kalktı, çiçek demetlerini de ayaklarının altında çiğnedi. Çevresine bakındığı zaman, uçsuz bucaksız ufku olduğu gibi görebiliyordu. Heyecan son kertedeydi. Önce, kurşuni tahta parmaklıkla çevrilmiş pist görülmekteydi. Her iki direkte bir, piste polis memurları sıralanmıştı. Nana'nın önündeki çamurlu çimen şeridi biraz ileride yine yeşilleşiyor, uzaklarda da filizî yeşil kadifeden bir halı görüntüsü alıyordu. Nana başını biraz eğince orta yerde hipodromun çimenlik alanını görüyordu. Burada büyük bir halk yığını kaynaşmaktaydı. Seyircilerin kimisi ayaklarının ucuna basarak, kimisi arabalara asılarak yükselmeye çalışıyordu. Herkesin gözünü hırs bürümüştü. Hiç kimse itilip kakıldığına, ayaklarının yerden kesildiğine aldırış etmiyordu. Bir yandan da atlar kişniyor, tentelerin bezleri şaklıyor, atlılar hayvanlarını yayaların arasına sürünce bunlar

da koşup tahta parmaklıklara dayanıyorlardı. Nana başını tribünlerden yana çevirdiği zaman, öbür yandaki yüzler ufalıyor, bir sürü kafadan oluşan yığınlar yolları basamak basamak oturacak yerleri, taraçaları dolduran alacalı bir kalabalık halini alıyordu. Taraçalardaysa yine yığın halinde kara kara gölgeler, gökyüzünün üzerinde belirli olarak biçimlenmekteydi. Daha ileride, hipodromun çevresinde de Nana ovayı yüksekten görüyordu. Sağda, sarmaşık kaplı değirmenin arkasından, uzaklarda bir çayırlık görülmekteydi. Bunun üzerinde de çevreyi gölgelendiren küme küme ağaçlar görülüyordu. Karşıda, tepenin eteğinden akmakta olan Seine ırmağına kadar uzanan alanda, birtakım park yolları birbiriyle kesişiyor, bu yollarda da bir sürü araba hareketsiz diziler halinde bekleşiyordu. Sonra solda, Boulogne'a doğru görüntü yeniden açılarak uzak olduğu için mavimsi gibi görünen Meudon dolaylarını ortaya çıkarıyordu. Bir yandan da hipodroma hâlâ halk gelmekteydi. Tıpkı dizi halinde ilerleyen karıncalar gibi, incecik, şeridi andırır bir yoldan, tarlalar arasından geçerek geliyordu bunlar. Çok uzaklarda, Paris yönünde de bir sürü bedavacı ağaçların altına yayılmışlar, korunun kenarında, dalların altında kara noktalardan hareketli bir çizgi halinde kımıldanıp duruyorlardı.

Bu kocaman alanı belki yüz bin kişi doldurmuştu. Hepsinin de gök kubbe altında çılgına dönmüş böcekleri andıran bir halleri vardı. Sürekli hareket halindeydiler. Bu kalabalık birdenbire neşeleniverdi. Bir çeyrek saatten beri bulutların ardına gizlenmiş olan güneş yine ortaya çıkmış, ışıktan bir göl gibi çevreyi aydınlatıyordu. Bunun üzerine, her şey yeniden parıldamaya başladı. Kadınların şemsiyeleri, kalabalığın üzerinde, sayısız altın kalkanlar gibiydi. Herkes güneşi alkışladı, gülüşmelerle selâmladı, bulutları dağıtmak istiyormuş gibi kollarını uzatanlar oldu.

Bu arada bir polis memuru boş pistin ortasından tek başına ilerliyordu. Daha ileride, sol tarafta, bir adam göründü. Elinde kırmızı bir bayrak vardı.

Nana, «Kim bu adam?» diye sorunca Labordette yanıtladı:

«Buna Starter derler, yarışın başlama işaretini verecek yani. Adı da Baron De Mauriac'tır.»

Genç kadının çevresinde, arabasının basamaklarına kadar tırmanmış olan erkekler arasında birtakım bağrışmalar yükseliyor, hemen o andaki düşüncelerin etkisi altında söylenmiş sözlerle kopuk bir konuşma sürüp gidiyordu. Hele Phiilppe, Georges, Bordenave ve Hector bir türlü çenelerini tutamamaktaydılar:

«İtmesene yahu!.. Dur ben de bakayım... Hah, hakem kulübesine girdi... De Souvigny mi dedin sen onun için?.. Atlardan birisi bir burun boyu ileride geldi diyelim, herifin bunu bu kulübeden görebilmesi için, gözleri çok keskin olmalı doğrusu!.. Susun, susun, flâma kalktı... Hah, atlar da göründü, dikkat!.. Cosinus en başta geliyor.»

Bir direğin tepesindeki sarı kırmızı flâma havada dalgalanıyordu. Seyislerin sürmekte oldukları atlar birer birer gelmekteydiler. Cokeyler de eyerlere binmişlerdi, ama kollarını yanlarına sarkıtmışlardı. Hepsi de güneşin altında açık renk birer leke gibi duruyorlardı. Cosinus'tan sonra Hasard ile Boum da göründüler. Spirit görününce halk arasında bir mırıltı başladı. İri bir al attı bu. Cokeyin sırtındaki gömleğin limon sarısı ve kara renkleri İngilizlere yaraşacak biçimde kasvetliydi. Valerio II piste girince pek büyük heyecan uyandırdı. Ufak tefek, çok canlı bir hayvandı. Cokeyi sırtına kenarı pembe çizgili filizî yeşil bir gömlek giymişti. Vandeuvres'ün iki atı bir türlü görünmüyordu. Sonunda, Frangipane'ın arkası sıra mavi beyaz gömlekli cokeyler de göründüler. Nana adındaki kısrağın görünmesi üzerine kala-

balık o kadar şaşırdı ki, çok hoş biçimli al bir at olan Lusignan'ı unutuverdi. Hiç kimse kısrağı bu halde görmemişti. Güneşin yaldızlı ışıkları kula rengi hayvanı kızıl saçlı bir kız gibi göstermekteydi. Gün ışığında çil bir altını gibi parıldıyordu. Derin bir göğsü, narin bir başıyla boynu vardı. Uzun beli incecikti. Nana hayvanı görünce heyecanla bağırdı:

«A! tıpkı benim saçlarımın renginde bu hayvan! Pek güzel şey, övünüyorum onunla!»

Herkes arabaya tırmandı. Hattâ bir ara Bordenave az daha Louis'nin üzerine basacaktı. Annesi çocuğu unutmuştu çünkü. Tiyatro müdürü babaca homurdanışlarla çocuğu kucağına alıp omuzuna oturttu:

«Zavallı çocuk da seyretsin biraz,» diye mırıldandı. «Bak, dehdehi görüyor musun?»

O sırada Bijou, Bordenave'ın bacaklarını tırmalamaya başlamıştı. Bunun üzerine, tiyatro müdürü onu da kucağına aldı. Öte yanda da Nana, kendi adını taşımakta olan bu hayvandan pek hoşnut, öbür kadınların nasıl surat ettiklerini görmek için onlardan yana bakıyordu. Hepsi de öfkelerinden çatlamaktaydılar. Tam o sırada da, bindiği kira arabasının arabacı yerine oturmuş olan Tricon ellerini sallıyor, kalabalığın üzerinden bir bahis yazmanına seslenerek birtakım buyruklar veriyordu. Kokuyu almıştı. Nana üzerine bahse tutuşmaktaydı.

Öbür yandan, Hector La Faloise çok gürültü patırtı etmekteydi. Şimdi de Frangipane'ı göklere çıkarır olmuştu. Durmadan, «İçime doğdu, inanın,» diyordu. «Şu Frangipane'a bakın; ne hayvan, değil mi?.. Frangipane'ı sekize alıyorum. Satan var mı biletini?»

Sonunda Labordette, «Rahat dursana be, kardeşim!» dedi. «Pişman olmaya başladın galiba.»

Philippe, «Bu Frangipane pek külüstür bir attır,» dedi. «Baksana, şimdi bile terden sırılsıklam olmuş... Deneme için şöyle bir dörtnal gitsin de gör bak.»

Atlar sağ tarafa gitmişlerdi. Deneme için dörtnala koşarak, tribünlerin önünden karmakarışık bir halde geçtiler. Bunun üzerine, yine ateşli bir tartışma başladı. Her kafadan bir ses çıkıyordu:

«Boyu çok uzun, ama iyi hazırlanmış doğrusu... Valerio II'ye metelik yatırmayın sakın. Pek sinirli bir hali var, sonra dörtnala giderken başını kaldırıyor, ilginç bu... Ha, Spirit'e Burne binecek... Omuz yok hayvanda. Yarış atının omuzu gelişmiş olmalı, bütün sorun bunda... Yok, yok, Spirit'in pek uyuşuk bir hali var... Hem, Nana, dinle beni, Grande Poule des Produits koşusundan sonra da görmüştüm ben onu, kan ter içindeydi, ölü gibiydi, karnı da geberecekmiş gibi şişip iniyordu. Yirmi altınına bahse girerim ki plâse bile olamayacak!.. Yeter artık be!.. Amma da kafamızı ütüledi bu Frangipane ile! Hoş, zaten vakit de kalmadı ya, işte hareket işareti veriliyor.»

Hector ağlamaklı olmuştu, bir bahis yazmanı bulmak için çırpınıp duruyordu. Onu yatıştırmak zorunda kaldılar. Herkes başını uzatmıştı.

İlk çıkış iyi olmadı. Uzaklarda, siyah bir çizgi halinde görülmekte olan 'starter' elindeki kırmızı bayrağı indirmemişti. Atlar bir ara dörtnala koştuktan sonra, geri geldiler. Bundan başka iki yanlış çıkış daha oldu. Sonunda starter' atları topladı, sonra öyle ustalıkla yarışı başlattı ki, hayranlık çığlıkları işitildi.

«Enfes!.. Yok canım, rastlantı!.. Ama, ne çıkar, oldu ya işte!» Şimdi artık bahisler durmuş, oyun uçsuz bucaksız pistin üzerinde oynanıyordu. Önce sanki herkesin soluğu kesilmiş gibi bir sessizlik oldu. Bazıları, heyecandan bembeyaz olan, ürperen yüzleriyle, başlarını kaldırmışlardı. Çıkışta Hasard'la Cosinus başa geçmişlerdi. Hemen arkalarından Valerio II geliyor, ötekiler de karmakarışık bir topluluk halinde onların peşinden gidiyorlardı. Yeri sarsarak, koşuşlarının kasırgayı andıran rüzgârını birden hissettirerek tribünlerin önünden geçtikleri sırada, atlar kırk

boyluk bir uzaklığa yayılmış bulunuyorlardı. Frangipane en gerideydi. Nana ise Lusignan ile Spirit'in biraz gerisindeydi.

Labordette, «Vay canına!» dedi, «İngiliz işin içinden nasıl sıyrılıyor, görüyor musunuz?»

Arabadakilerin hepsi de söylenecek bir söz buldular, ya da birer çığlık kopardılar. Hepsi ayaklarının ucuna basarak yükseliyor, güneşin ışıkları içinde göz alıcı lekeler halinde görünen cokeyleri izliyorlardı. Dönüşte Valerio II başa geçti, Cosinus ile Hasard geride kalmaya başladılar, Nana ise at başı birlikte gitmekte olan Lusignan'la Spirit'in arkasından geliyordu.

Bordenave, «Hay Allah kahretsin! İngiliz kazandı, besbelli bu!» dedi. «Lusignan yoruluyor, Valerio II ise dayanacak durumda değil.»

Philippe'in yurtseverlik damarı kabarmış, bu durum pek ağırına gitmişti:

«İngiliz kazanırsa çok kötü olur,» dedi.

Birbiri üstüne yığılmış bu kalabalık şimdi bir kaygı içinde kıvranmaya başlamıştı. Bir yenileri daha, ha? Bunun üzerine kalabalık, hemen hemen kilisede dua eder gibi, Lusignan kazansın diye çırpınmaya başladı. Öte yandan da herkes Spirit'e de, onun suratı bir karış asık olan cokeyine de küfürler savuruyordu. Otların üstünde dağınık bir halde duran kalabalığın arasında bir soluk esiyor, sürü sürü insanlar, tabanları havada, koşuşuyorlardı. Atlılar delice dörtnala koşarak çayırın bir ucundan öbür ucuna gitmekteydiler. Olduğu yerde ağır ağır dönmekte olan Nana, ayaklarının dibinde dalgalanmakta olan birçok hayvan ve insan görmekteydi. Bu bir sürü kafa sanki bir denizdi de, koşunun oluşturduğu anafora kapılmış dönüyor, ufukta da cokeyler parlak birer şimşek gibi geçip gidiyorlardı. Atların sağrıları koşup uzaklaşırken, Nana da cokeylerin sırtlarını görmüştü. Atların bacakları hızlı hızlı uzanırken gittikçe gözden

kayboluyor, sonunda bir saç teli kadar inceliyordu. Şimdi atlar yandan görünüyorlardı. Hepsi de minicik, incecik olmuşlar, korunun uzaklardaki yeşillikleri üzerinde belli belirsiz seçilmekteydiler. Derken, hipodromun ortasına dikilmiş olan bir ağaç kümesinin arkasında birdenbire gözden kayboldular.

Georges hâlâ umudunu yitirmemişti.

«Durun bakalım yahu!» diye bağırdı. «Koşu henüz bitmedi ki... İngilize yaklaştılar.»

Hector yine kendi ülkesini hor gören bir tavır takınmıştı, Spirit'i alkışlayarak işi rezalete döküyor, «Bravo! Oh olsun! Fransa hak etmişti bunu! Spirit birinci, Frangipane da ikinci olacak. Bizimkiler hoşnut olmayacaklar ama, ne yapalım,» diye bağırıyordu.

Onun bu hali Labordette'i çileden çıkarmıştı. Bir ara ciddî bir tavırla, «Çeneni tut, yoksa atarım arabadan aşağıya seni!» dedi.

Bordenave bir yandan Louis'yi kucağında tutarken, öbür yandan da saatini çıkarmış, bakıyordu. Sakin bir tavırla, «Bakalım kaç dakikada bitirecekler yarışı,» dedi.

Ağaçların arkasından atlar birer birer ortaya çıkmaya başlamıştı. Sonra herkes şaşırdı kaldı, halk arasında uzun bir mırıltı başladı. Valerio II yine baştaydı, ama Spirit ona yetişiyordu. Spirit'in arkasında olan Lusignan gerilemiş, onun yerini başka bir at almıştı. Halk önce olup bitenleri anlayamadı, cokeylerin gömleklerini birbirine karıştırıyordu çünkü. Derken çığlıklar yükselmeye başladı:

«Nana bu yahu!.. Hangi Nana be? Lusignan yerinden oynamadı ki... Yok canım, Nana! Renginden belli baksana. Altın sarısı kâfir... Şimdi görüyor musun onu? Ateş gibi!.. Bravo Nana! Vay kerata vay!.. Ama, dur bakalım, bir şey değil ki bu daha. Nana Lusignan'ın ekmeğine yağ sürüyor.»

Birkaç saniye herkes böyle düşündü. Genç kıs-

rak, sürekli bir çabayla arayı açıyordu. Bunun üzerine sonsuz bir heyecan başladı. Daha arkadan gelmekte olan atlarla artık kimsenin ilgilendiği yoktu. Spirit'le Nana, Lusignan ve Valerio II arasında kıyasıya bir çekişme başlamıştı. Herkes onların adlarını söylüyor, sonu gelmeyen cümleler kekeleyerek ilerleyişlerini, geri kalışlarını değerlendiriyordu. Şimdi artık arabacı yerine çıkmış olan Nana'nın yüzü kireç gibi olmuş, eli ayağı titremeye başlamıştı. O kadar heyecanlıydı ki, tek söz söyleyemiyordu. Onun yanında durmakta olan Labordette ise yine gülümsemeye başlamıştı.

Philippe keyifli keyifli, «Hah! İngiliz bocalamaya başladı,» dedi. «Durumu eskisi kadar iyi değil.»

Hector, «Ama, kesin olan şu ki, Lusignan hapı yuttu, Valerio alaşağı etti onu! Bak, bak! Dördü de sıra halinde geliyorlar işte,» diye bağırdı.

Bütün ağızlardan da aynı sözler çıkmaktaydı:

«Amma da koşuyorlar ha, çocuklar!.. Koşu diye buna derler!»

Şimdi de atlar yıldırım hızıyla tam karşıdan gelmekteydiler. Yaklaştıkları, hattâ soluk alışları bile işitiliyordu. Bütün kalabalık, engellenemez bir hareketle, parmaklıklara doğru fırlamıştı. Atların önü sıra büyük bir bağrışma yükseliyor, kıyıyı döven bir deniz gürültüsü gibi yayılıyordu. Çok büyük bir kumar partisinin son hoyratlığıydı bu. Yüz bin seyircinin de kafasında bir tek düşünce vardı. Dörtnala koşarken milyonları da götüren bu hayvanların ardı sıra, herkes rastlantının kendisine yaraması isteğiyle yanıp tutuşuyordu. Herkes birbirini itiyor, birbirini eziyordu. Yumruklar sıkılmış, ağızlar açılmış, herkes bağırıp çağırarak, birtakım el kol hareketleri yaparak kendi atını kırbaçlıyordu. Bütün bu kalabalığın bağırışı, —redingotların altında, yabanıl bir hayvanın bağırışından farksızdı bu— gittikçe daha belirli bir biçimde yayılıyordu:

«İşte geliyorlar! İşte geliyorlar! Geliyorlar!»

Nana yine arayı açmış, şimdi Valerio II geride kalmıştı. Nana ise iki, üç baş farkla, Spirit'le başta geliyordu. Gökgürültüsünü andıran uğultu artmıştı. Atlar yaklaşıyor, arabanın içinde de bir küfür kasırgası karşılıyordu onları.

«Deeeh ulan Lusignan! Alçak, namussuz seniii!.. İngiliz enfes! Ha gayret, azizim, ha gayret!.. Ya bu Valerio ne iğrenç şey!.. Allah kahretsin! Bizim on altın hapı yuttu!.. Nana'nın üstüne yok doğrusu! Bravo Nana! Aferin haspa!»

Üzerine tırmanmış olduğu iskemlede, Nana, sanki kendisi de koşuyormuş gibi, kalçalarını, belini sallamaya başlamıştı. Arada bir göbek atıyor, böylelikle kendini kısrağa yardım etmiş sanıyordu. Karnını ileriye doğru her savuruşta yorgunca içini çekiyor, alçak sesle ve zorlukla: «Hadi dayan... Dayan... Dayan!..» diyordu.

O sırada eşsiz bir olay görüldü: Price üzengilerin üstünde ayağa kalkmış, kırbacını da havaya kaldırmış, demir gibi bir elle Nana'yı durmaksızın kırbaçlıyordu. O kavruk, ihtiyar suratlı çocuktan, o sert, ölü gibi uzun yüzden alevler saçılmaktaydı şimdi. Kudurmuş gibi bir ataklık ve şahlanmış bir istem gücüyle yüreğini kısrağa vermiş, onu destekliyor, alıp götürüyordu. Hayvansa köpük içindeydi, gözleri kan çanağına dönmüştü. Atlar yine birlikte o gökgürültüsünü andırır uğultuyla geçtiler. Bu yüzden herkesin soluğu kesildi, hava yine sarsıldı; hakem, soğukkanlı bir tavırla gözünü varış direğine dikmiş, bekliyordu. Derken, büyük bir alkış tufanı koptu: Price son bir çabayla Spirit'i bir baş geçerek Nana'yı varış direğine ulaştırdı.

Tıpkı yükselen bir deniz dalgasının gürültüsü gibi bir şey oldu bu. Herkes, «Nana! Nana! Nana!» diye bağırıyordu. Bu çığlık tıpkı bir fırtına gibi yayılıp büyüdü, Koru'nun derinliklerinden Valérien Tepesi'ne,

Longchamps kırlarından Boulogne Ovasına kadar, yavaş yavaş bütün ufku kapladı. Hipodromun çimenleri üzerinde, çılgınca bir sevinç başlamıştı. Herkes, «Yaşasın Nana! Yaşasın Fransa! Kahrolsun İngiltere!» diye bağırıyordu. Kadınlar şemsiyelerini havaya kaldırıyorlar, erkekler avaz avaz bağırarak hoplayıp zıplıyorlar, fır fır dönüyorlardı. Başkaları, sinirli sinirli gülerek şapkalarını havaya fırlatmaktaydılar. Koşu pistinin öbür yanında, tartı yerinden de karşılık veriliyor, tribünlerde bir telâş göze çarpıyordu. Yalnız belirli olarak, havanın titreyişinden başka şey farkedildiği yoktu. Çarpık, küçücük yüzlerden, bükülmüş kollardan, açık ağızlarla gözlerin kara deliklerinden oluşan bu canlı yığının üzerinde, tıpkı yanmakta olan bir ateşin görünmeyen alevi gibiydi bu. Çığlıklar aralıksız yükseliyor, uzaklardaki yollarda, ağaçların altında oturmakta olan kalabalık arasında yeniden başlıyor, sonra İmparatorluk tribününün gösterdiği heyecan karşısında daha da genişleyip yayılıyordu. İmparatoriçe bile bu sonucu alkışlamıştı. «Nana! Nana! Nana!» Bu çığlık bir zafer şarkısı gibi gökyüzüne doğru yükseliyor, güneşin altın yaldızlı ışıkları, bir yağmur gibi, halkın bu coşkunluğunu aydınlatıyordu.

Nana landosunun koltuğu üzerinde ayakta duruyordu. Daha da büyümüş gibiydi. Bu durumu görünce, herkesin kendisini alkışladığını sandı. Kazandığı zaferin şaşkınlığı içinde kımıldamadan bir an durmuş, halkın birden dolduruverdiği koşu pistine bakakalmıştı. Öyle büyük bir dalgaydı ki bu, insan, kara şapkalardan oluşan bir denizle örtülmüş gibi duran çimenleri, göremiyordu artık. Sonra bütün bu kalabalık sıra olup kapıya kadar bir duvar gibi iki taraflı dizildi, cokeyi Price'le gitmekte olan Nana'yı yeniden selâmladı. Price hayvanın başına doğru iki büklüm kapanmıştı. Sönüp boşalmış gibiydi sanki. Genç kadın bunu görünce var gücüyle dizlerine vur-

maya, her şeyi unutarak, zafer sarhoşluğu içinde kaba sözlerle bağırmaya başladı:

«Vay canına! Bu benim be!.. Vay anasını! Ne şans bu be!»

Benliğini altüst eden sevinci nasıl açığa vuracağını bilemeksizin, havada, Bordenave'ın omuzu üzerinde bulduğu Louis'yi kavradığı gibi öptü, öptü.

Bordenave saatini cebine koyarken, «Üç dakika on dört saniye,» dedi.

Nana hâlâ adının bağırılışını dinliyor, bütün ova da bu adın yankısını ona yolluyordu. Gün ışığı içinde dimdik, saçları güneş gibi parıldayarak, beyaz ve gök mavisi elbisesi içinde kalabalığa yukarıdan bakıyordu. Bir kraliçeydi de, ulusu kendisini alkışlamaktaydı sanki. O sırada Labordette koşup geldi, «İki bin altın kazandın,» dedi. «Verdiğin elli altınla Nana üzerinde bahse tutuşmuştum çünkü.» Nana, paradan çok, bu beklenmedik zafere sevinmekteydi. Böylece Paris'in kraliçesi olmuştu. Öteki kadınların hepsi zarar etmişti. Rose Mignon öfkesinden şemsiyesini kırmıştı. Caroline Héquet, Clarisse, Simonne, hattâ —oğlunun yanında oluşuna karşın— Lucy Stewart bu tombul yosmanın şansı karşısında çileden çıkmışlar, ağız dolusu küfür savuruyorlardı. Atların yarışa başlayışları, sonra da koşuyu bitirişleri sırasında haç çıkarmış olan Tricon ise, bütün öteki kadınların üstünde, uzun boyuyla, dimdik duruyordu. Keskin görüşünden dolayı hayatından pek hoşnuttu. Deneyimli bir kadın sıfatıyla Nana'yı göklere çıkarıyordu.

Arabanın çevresinde erkek kalabalığı gittikçe büyümekteydi. Kalabalık korkunç çığlıklar koparmıştı. Georges'un soluğu kesilecekti nerdeyse. Artık kısılmaya başlayan bir sesle, tek başına bağırmaya devam ediyordu. Şampanya bitmiş olduğu için Philippe, uşakları da yanına alarak, içki satılan yerlere koşmuştu. Nana'nın çevresindekiler gittikçe çoğalıyor, kazandığı zafer, geç kalanları da onun yanına koş-

maya zorluyordu. Nana'nın arabasını yarış sahasının merkezi haline getirmiş olan hareket artık onu bir tanrı katına yükseltmişti. Kraliçe Venüs uyruklarının coşkulu çığlıkları arasında taç giymişti. Genç kadının arkasında durmakta olan Bordenave, sevecen bir baba gibi, ağzında birtakım küfürler geveliyordu. Steiner bile Nana'ya yeniden tutulmuş, Simonne'u bıraktığı gibi arabanın basamaklarından birine tırmanmıştı. Şampanya gelip de Nana dolu kadehini kaldırınca öyle bir alkış tufanı koptu, herkes yine avazı çıktığı kadar öylesine «Nana! Nana! Nana!» diye bağırmaya başladı ki, şaşıran halk çevresine bakınıp kısrağı araştırmaya başladı. O anda yürekleri dolduranın yarış atı mı, yoksa genç kadın mı olduğunun kimse farkında değildi.

Rose'un öfkeli bakmasına aldırış etmeyen Mignon, koşa koşa geliyordu:

«Bu haspa kendimden geçiriyor beni, dur hele seni bir öpeyim,» dedi. Nana'yı bir baba gibi iki yanağından öptükten sonra, «Asıl canımı sıkan ne, biliyor musun?» dedi. «Şimdi Rose elindeki o mektubu gönderecek mutlaka... Kuduruyor çünkü!»

Nana elinde olmaksızın ağzından şu sözleri kaçırdı:

«Gönderirse daha iyi! İşime gelir bu benim!» Sonra, Mignon'un şaşırdığını görünce hemen sözlerini düzeltmeye çalışarak, «Aman Tanrım! neler söylüyorum ben!» diye bağırdı. «Ağzımdan çıkanın farkında değilim!.. Sarhoş oldum galiba.»

Gerçekten de sarhoştu. Sevinçten sarhoştu, güneşten sarhoştu. Kadehini hep kalkık tuttuğu halde, kendi kendine bütün hipodromu kaplayan gürültünün, gülüşmelerin, bravo seslerinin ortasında, «Nana'nın şerefine! Nana'nın şerefine!» diye bağırıyordu.

Koşular bitmek üzereydi. Şimdi de Vaublanc Koşusu yapılmaktaydı. Arabalar birer birer gidiyorlardı. Birtakım tartışmalarda hep Vandeuvres'ün adı

geçmekteydi. Şimdi iş ortadaydı artık. Vandeuvres bu komployu iki yıldır hazırlamaktaydı. Gresham adlı cokeye, her yarışta Nana'yı tutması için buyruk vermişti. Sonra da kısrağı kazandırmak için, ortaya Lusignan'ı çıkarmıştı. Bahse girip kaybedenler kızıp köpürüyorlar, kazananlar ise aldırmaz bir tavırla omuz silkiyorlardı. Ne olmuştu yani? Hep yapılmıyor muydu bu? Bir ahır sahibi atlarını istediği gibi yönetebilirdi. Millet buna benzer daha neler, neler görmüştü! Yalnız, birçoklarının Vandeuvres'ün hareketinde ustalıklı buldukları yan şuydu: Eşi dostu sayesinde Nana üzerine büyük para yatırtmış, böylece hayvanın kotası birden yükselivermişti. Yatırılan paranın iki bin altın olduğu söyleniyordu. Ortalama otuzdan, on iki bin franklık bir kazanç vardı. Bu rakamın yüksekliği karşısında herkes saygı duyuyor, her şeyi hoş görüyordu.

Yalnız, tartı yerinden, yine kulaktan kulağa fısıldanan, çok daha önemli başka söylentiler gelmekteydi. Oradan gelmekte olan erkekler bilgi veriyorlardı. Sesler yükseliyor, herkes bağıra bağıra korkunç rezaleti anlatıyordu. Zavallı Vandeuvres hapı yutmuştu. Büyük bir dalavere çevirmişti ama, çok saçma bir aptallık, budalaca bir hırsızlık yüzünden bunu bozmuştu. Maréchal adında, ne olduğu belirsiz bir bahis yazmanını, Lusignan'a iki bin altın yatırmakla görevlendirmişti. Bu parayı da, açıktan açığa bahse tutuşmak için vermiş olduğu bin şu kadar altına karşılık yatırmıştı ki, hiç denecek kadar az bir paraydı bu. Serveti artık son kez yıkılıp çökerken, aklını da kaybediyordu. Bahis yazmanı Maréchal, favorinin birinci gelemeyeceğini haber almış, bu at üzerine altmış bin franklık bahis kaydetmişti. Yalnız, Labordette, kesin ve geniş bir bilgi almamış olduğundan, gidip aynı adamdan Nana üzerine iki yüz altınlık bilet almıştı. Adam, dönecek dalaverenin farkında olmadığından, bu biletleri yarı fiyata Labordette'e vermişti. Bahis yazma-

nı Maréchal, bunun üzerine, Nana adlı kısrak yüzünden yüz bin frank kaybetmişti. Altmış binini çıkardığına göre, net kaybı kırk bin franktı. Maréchal'in dünya başına yıkılır gibi olmuştu. Koşudan sonra Labordette'in, tartı salonu önünde Vandeuvres'le konuştuğunu görünce, birden durumu anlamıştı. Eski bir arabacı olduğundan, üstelik parası çalındığı için fena halde de canı yandığından, çok öfkelenmiş, herkesin içinde bağırıp çağırmıştı; olup bitenleri korkunç ayrıntılarıyla anlatmış, herkesi ayağa kaldırmıştı. Hakemler kurulunun bu işi görüşmek için toplanacağını söylüyorlardı.

Philippe ile Georges Nana'ya alçak sesle bu iş hakkında bilgi veriyorlar, genç kadın bir yandan gülüp şampanyasını içerken öbür yandan da birtakım düşünceler ileri sürüyordu:

«İnanın, belki de doğrudur, ben de birtakım şeyler anımsıyor gibiyim çünkü. Hoş o Maréchal denen herif de sağlam ayakkabıya benzemiyor ya, neyse.»

Böyle diyordu ama, hâlâ kuşku duymaktaydı. Bu sırada Labordette çıkageldi. Beni benzi kül gibiydi.

Nana yavaşça, «Ne haber?» diye sordu.

Labordette yalnızca, «Berbat!» diye yanıtladı. Sonra omuzlarını silkerek sürdürdü: «Çocuk bu Vandeuvres!»

Bunun üzerine Nana, bu işe canının sıkıldığını gösteren bir hareket yaptı.

Akşam Mabille salonunda Nana büyük sükse yaptı. Saat ona doğru oraya geldiği zaman zaten patırtı vardı. Herkesin delice eğlendiği bu akşam toplantısında, bütün hovarda, çapkın gençlik bulunmaktaydı. Temiz pak insanlar, uşaklar gibi hoyrat, aptalca tavırlarla çevreye saldırıyorlardı. Havagazı avizelerinin altında herkes birbirini ezmekteydi.

Siyah fraklar, açık saçık tuvaletler göze çarpıyordu. Bazı kadınlar da pek daha açık giyinmişlerdi ama, kirlenmelerine aldırmayacakları eski elbisele-

rini seçmişlerdi. Herkes kafayı çektiği için fır fır dönüyor, barbar bağırıyordu. Orkestranın nefesli sazlarını otuz adım ileriden işitmek bile olanaksızdı. Kimsenin dansettiği yoktu. Aptalca birtakım şakalar kimbilir neden yinelenip duruyor, kalabalık arasında ağızdan ağıza dolaşıyordu. Herkes dehşetli çırpınıyordu ama, kimsenin bir espri yapabildiği yoktu. Vestiyere kapatılmış olan yedi kadın, «Bizi çıkarın buradan,» diye sızlanıyorlardı. Birisi nereden bulmuşsa bir baş sarmısak bulmuştu. Bunu açık artırmaya çıkardılar, iki altına kadar yükseldi. Tam o sırada Nana geliyordu. Sırtında hâlâ yarışta giymiş olduğu mavili beyazlı tuvalet vardı. Salon «Bravo!» sesleriyle yıkılırken sarmısağı ona verdiler. Sonra onu, gözünün yaşına bakmadan kavradıkları gibi, üç bayın sırtına bindirdiler. Bu üç kişi onu çimenleri ezilmiş, çiçek tarhları bozulmuş olan bahçede dolaştırdılar. Yalnız, orkestra yolun ortasında bir engel gibi dikilip durduğu için, herkes bu kez de orkestraya saldırdı, sandalyeler, nota sehpaları kırıldı. Bir polis birliği, işi yavaştan alarak bu kargaşalığa çekidüzen vermeye çalışıyordu.

Nana, kazandığı zaferin heyecanından sonra, ancak salı günü kendine gelebildi. Sabahleyin halası Madam Lerat gelmiş, kendisine küçük Louis hakkında haber getirmişti. Çocukçağız açık havada kaldığı için hastalanmıştı. Nana o anda, bütün Paris halkının ağzında dolaşan bir olayla ilgiliydi. Yarışlarda yaptığı hile üzerine Vandeuvres'ün hipodromlara girmesi yasaklanmış, ayrıca hemen o akşam İmparatorluk Kulübü'nden kovulmuştu. Bunun üzerine, Kont ertesi gün atlarıyla ahırına kapanıp kendisini de, hayvanlarını da yakmıştı...

Genç kadın, «Söylemişti de bunu bana,» diyordu. «Zırdeliydi bu adam!.. Dün akşam bunu bana anlattıkları zaman öyle korktum ki, sorma. Bir gece beni de öldürüverirdi bakarsın... Sonra, madem bu dalavere-

yi çevirecekti, bana da haber verseydi ya! Ben de para kazanmış olurdum hiç olmazsa!.. Labordette'e, «Bunu Nana'ya söyleseydim o da hemen berberine, sonra da bir sürü erkeğe anlatırdı,» demiş. Ne ahlâksız herif, değil mi?.. Yok yok, arkasından uzun boylu gözyaşı dökecek değilim, emin ol.»

Nana biraz düşündükten sonra çok öfkelenmişti. Tam o sırada içeriye Labordette girdi. Ortak bahse yatırılan paralardan oluşan kazançları toplamıştı, Nana'nın öfkesini daha da artırdı, bu komploda onun bir milyon kazanması işten bile değildi çünkü. Bütün bu macerada masum bir tavır takınmış olan Labordette, Vandeuvres'ü açıktan açığa kendi haline bırakmıştı.

«Bu eski ailelerin hepsi çürümüş; aptalca son buluyorlar,» diyordu.

Nana, «Yok, yok,» dedi, «bir ahıra kapanıp kendini yakmak hiç de aptalca değil. Bana sorarsan hayatına yiğitçe son verdi o... Maréchal'la çevirdiği dalavere için onun yaptığını doğru buluyorum sanma sakın. Aptalca bir şeydi o iş. Sonra da Blanche bu işte suçu bana yüklemeye kalkışmaz mı? Ben de ona, 'Git para çal dedim mi ben Vandeuvres'e?' dedim. Evet, gerçi para istemiştim ondan; ama, insan bir kimseyi suç işlemeye sürüklemeden pekâlâ da para isteyebilir... Vandeuvres bana, 'Hiç param kalmadı artık,' deseydi, ben de ona, 'Eh, ayrılalım öyleyse,» derdim. İş de bu kadarla kalırdı.»

Nana'nın halası da ciddî bir tavırla söze karışarak, «Elbette,» dedi, «erkekler bir işte ayak dirediler mi, suç onların demektir!»

Nana sürdürdü:

«İşin sonundaki o yangına gelince; korkunç bir şey olmuş bu. Dinlerken tüylerim diken diken oldu. Herkesi başından savmış, yanına gaz alıp ahıra kapanmış... Öylesine bir yangın çıkmış ki, görme! Düşün, zaten ahırın hemen her yeri ahşap, üstelik içi sa-

man, kuru ot dolu... Alevler sütunlar gibi gökyüzüne yükselmiş... İşin en hüzünlü yanı da, atların yanmamak için çırpınmaları olmuş. Hayvancıkların çifteler attıkları, kapılara saldırdıkları, tıpkı insan gibi feryat ettikleri duyulmuş... Evet, işitenler, 'Bu yüzden hâlâ tüylerimiz diken diken' diyorlar.

Labordette, bu ayrıntılara inanmadığını gösteren küçük bir hareket yaparak, «Doğrusunu isterseniz ben Vandeuvres'ün öldüğüne inanmıyorum,» dedi. «Birisi pencereden kaçarken görmüş onu, yemin ederek söylüyor hem. Evet, beklenmedik biçimde delirip ahırını ateşe verdiği doğru ama, sıcaklık artınca, sarhoşluğu da geçmiş olacak. Kadınlara karşı çok aptalca davranırdı bu adam, sonra da çürümüş, bitmişti. Onun için, böyle yiğitçe ölecek bir kimse değildi doğrusu.»

Nana, Labordette'i dinliyordu ama, düş kırıklığına uğramıştı. Bula bula şu sözleri buldu:

«Vah zavallı! Öyle ölseydi ne hoş olacaktı oysa!»

12

Sabahın saat biri olmuştu ama, üzerinde Venedik işi dantel bir örtü bulunan büyük yatakta Nana da, Kont Muffat da uyumuyorlardı. Kont üç gün dargın durduktan sonra o akşam yemeğine yeniden gelmişti. Bir lâmbanın hafifçe aydınlattığı oda, gümüş kakmalı beyaz lâke eşyasının belirsiz solgunlukları arasında uyuklar gibiydi. İçerisi sıcaktı, bir sevişme kokusuyla nemlenmiş gibiydi. İndirilmiş olan bir perde yatağın içini loş bir hale sokuyordu. Bir iççekiş duyuldu, sonra sessizliği bir öpüşmenin sesi bozdu. Nana yorganın altından kayarak, bacakları çıplak olduğu halde, bir süre yatağın kenarında oturdu. Kont ise başını yastığa dayamış, karanlıkta yatıyordu.

Biraz önce dostunun koynundan çıkmış olan genç kadının içini birdenbire dinsel bir korku kaplamıştı. Yüzü ciddiydi. Bir ara düşündükten sonra, «Tanrı'ya inanır mısın sen, sevgilim?» diye sordu.

Sabahtan beri bir rahatsızlık hissediyordu. Kendi deyimiyle kafasında ne kadar saçma düşünceler varsa —ölümle, cehennemle ilgili düşünceler yani— şimdi için için onu kemiriyordu. Bazı geceler çocukça korkulara kapılıyor, gözleri açıkken gördüğü korkunç sarsıntılar geçiriyordu. Yine sordu:

«Ne dersin? Ben cennete gider miyim acaba?»

Bir yandan da tirtir titriyordu. Kont ise böyle bir anda bu tuhaf sorulardan şaşırmış, içinde dindarca birtakım pişmanlıklar uyandığını hissetmekteydi. Nana'nın gömleği omuzlarından kaymıştı, saçları darmadağınıktı. Birden başını göğsüne eğdi, elleriyle Kont'u kavrayarak hüngür hüngür ağlamaya başladı.

«Ölmekten korkuyorum... Ölmekten korkuyo-

rum...» diyordu.

Kont kendini güçlükle onun elinden kurtardı. Zaten o da gövdesine sımsıkı yapışmış olan bu kadının duymakta olduğu korkuya kapılmaktan çekiniyordu. Ölüm denen bilinmeyen dünya karşısında duyulan korkunun kendisine de bulaşacağından çok korkmaktaydı. Bir yandan da Nana'yı yatıştırmaya çalışıyor, «Sağlığın yerinde,» diyordu. «Yalnız Tanrı'nın sevgisini kazanmak için günah işlememeye çabala o kadar.»

Nana inanmadığını gösteren bir tavırla başını sallayarak, «Kimseye bir kötülük yaptığım yok,» diyordu. Kırmızı ipliğe geçirilmiş bir Meryem Ana madalyonunu ona göstererek, «Hattâ bak, bunu da hep iki mememin arasında taşıyorum,» dedi. «Yalnız, ne var, bu işler hakkında önceden karar verilmiş bir kere. Evli olmadan erkeklerle yatan kadınlar cehenneme gidermiş.» Eskiden okumuş olduğu dinbilgisinden bazı parçalar şimdi aklına geliyordu. İnsan bu işi iyice bilse ne güzel olurdu! Ama, gel gör ki, kimsenin bir şey bildiği yoktu. Oraya gidenler de geri gelip hiçbir haber getirmiyorlardı. Papazların söylediklerinin aslı yoksa, insanın kendisini sıkıya sokması aptalca bir şey olurdu. Bunları söylerken, tenine değe değe ılıklaşmış olan madalyonu dindar bir tavırla öpüyor, böylelikle de düşüncesi bile içini korkudan buz gibi eden ölümü kendisinden uzaklaştırmak istiyordu.

Muffat'nın da onunla birlikte tuvalet odasına kadar gitmesi gerekti. Kapı açık da olsa, Nana orada bir dakika bile tek başına kalmaktan korkuyordu. Kont yattıktan sonra o bir süre odanın içinde gezindi, köşeyi bucağı araştırdı, en hafif bir gürültü duyunca irkildi. Bir aynanın önüne gelince duraladı. Eskiden olduğu gibi, çıplak vücudunu seyrederek kendinden geçti ama, göğüslerini, kalçalarını, baldırlarını gördükçe korkusu daha da artıyordu. Sonunda yüzünün kemiklerini iki eliyle uzun uzun yokladı. Ağır ağır, «İnsan

ölünce çirkinleşirmiş,» dedi.

Sonra yanaklarını içeriye çekti, gözlerini açtı, avurtlarını çökerterek ölünce nasıl olacağını anlamaya çalıştı. Yüzünü böylece değiştirmiş olduğu halde, Kont'tan yana dönerek, «Bak,» dedi, «ölünce kafam ufacık olacak.»

Bunun üzerine, Kont kızdı:

«Deli misin!.. Gel yat hadi!» dedi.

O sırada Nana'yı bir mezarın içinde görür gibiydi. Tam yüz yıl uyuduktan sonra, etleri dökülmüştü. Bunun üzerine Kont ellerini kavuşturdu, bir dua mırıldanmaya başladı. Zaten birkaç zamandan beri yine dine önem veriyordu. Tanrı'ya olan inancı her gün, inme iner gibi, üzerine çöküveriyor, böyle bir bunalım geçirdikten sonra da bitkin bir halde kalıyordu. Ellerinin parmakları çatırdıyor, «Tanrım, Tanrım...» deyip duruyordu. İçinde bulunduğu aczin, işlemiş olduğu günahın çığlığıydı bu. O günah ki, Tanrı'nın lânetine uğrayacağını bildiği halde, işlemekten yine de geri duramıyordu. Nana, yeniden yatağa geldiği zaman Kont'u yorganın altında, gözleri yerinden fırlamış da Tanrı'yı araştırır gibi, tırnaklarını göğsüne batırmış bir halde buldu. Bunun üzerine yine ağlamaya başladı, ikisi kucaklaştılar. Nedenini kendileri de bilmedikleri halde, dişleri çatır çatır birbirine vuruyordu. İkisi de aynı saçma saplantının uçurumu dibine yuvarlanmışlardı. Bundan önce bir gece daha böyle olmuşlardı. Yalnız, Nana'nın korkusu artık geçince söylediği gibi, bu defaki pek aptalca bir şey oldu. O sırada Nana'nın içinde bir korku belirdi. Rose Mignon o mektubu Kont'a göndermiş miydi acaba? Bunun üzerine Muffat'yı üstü kapalı bir biçimde sorguya çekti. Hayır, Kont'un şimdiki hali bundan ileri gelmiyordu. Yalnızca Tanrı'dan korkuyordu o, karısının kendisini aldattığından habersizdi çünkü.

Muffat yine ortalıktan kaybolduktan sonra, ara-

dan iki gün geçince bir sabah çıkageldi. Eskiden sabahları hiç Nana'nın evine gelmezdi. Yüzü sapsarıydı, gözleri kan çanağına dönmüştü. Hâlâ bir iç çekişmesinin sarsıntısını geçirmekte olduğu besbelliydi. Yalnız, Zoé, kendisi de pek şaşırmış olduğu için, Kont'un bu heyecanlı halinin farkına varmadı. Kont'a doğru seğirtmiş, «Koşun, yetişin, Madam az daha ölüyordu dün akşam,» diye bağırıyordu.

Kont anlatmasını isteyince hizmetçi yanıtladı:

«İnanılır şey değil... Madam çocuk düşürdü, efendim!»

Nana üç aylık gebeydi ama, uzun zaman, bir rahatsızlık geçirmekte olduğunu sanmıştı. Dr. Boutarel'in kendisi de durumdan kuşkulanmaktaydı. En sonunda bu konuda kesin olarak düşüncesini söylediği zaman, Nana'nın canı öylesine sıkıldı ki, gebeliğini gizlemek için elinden gelen her şeyi yaptı. O sinirli korku halleri, o karamsarlık bunalımları biraz da bu maceradan ileri geliyordu. Babası belirsiz bir çocuğu olacağını düşünerek utanç duyuyor, bunu herkesten bucak bucak saklıyordu. Gülünç bir kaza gibi gelmekteydi bu ona. Kendisini aşağılatan, herkesin alay etmesine yol açan bir tarafı vardı. Ne soğuk şakaydı bu! Şansı yoktu! Tam artık bir daha çocuğu olmayacağını sandığı anda, yakasını yine kaptırıvermişti. Bu yüzden sürekli şaşkınlık içindeydi,cinselliği kötü işlemiş, bozulmuş gibi geliyordu ona. İnsan orasını başka işlerde kullandığı zaman bile bu, yine çocuk yapıyordu demek. Doğanın oynadığı oyun onu çileden çıkartıyor, tam keyfinin orta yerinde ortaya çıkıveren bu anne olma durumunu, çevresine saçtığı bunca ölümler arasında birine can vereceğini düşündükçe öfkeleniyordu. İnsan başına böyle işler gelmeden, vücudunu istediği gibi kullanamaz mıydı sanki? Bu çocuk da nereden çıkmıştı şimdi? Kimden olduğunu söyleyecek durumda değildi. Çocuğu ona her kim yaptıysa, bunu kendine saklayarak çok iyi bir iş

görmüş olacaktı. Çünkü kimse buna sahip çıkmıyor, çocuk herkesi rahatsız ediyordu. Doğup da yaşarsa, fazla mutlu olmayacaktı mutlaka.

Öte yandan Zoé felâket hakkında bilgi vermekteydi:

«Saat dörde doğru Madam'ın karnı ağrımaya başladı. Bir ara tuvalet odasına gitmişti. Gelmediğini görünce gidip baktım. Bir de ne göreyim! Yere yığılmış! Bayılmıştı. Ah, sormayın, Mösyö, kanlar içinde yerde yatıyordu, öldürmüşlerdi onu sanki... Bunun üzerine durumu hemen anladım elbette. Ayrıca kızdım da ona, başına gelen bu felaketi bana söyleyebilirdi, değilmi ya?.. Tam o sırada Mösyö Georges evdeydi. Bana yardım etti, Madam'ı yerden kaldırdık; ama, ben daha 'Madam çocuk düşürdü' der demez, o da düşüp bayılmaz mı?.. İnanın, dünden beri çektiklerimi bir Tanrı bilir, bir de ben!»

Gerçekten de, konağın içi altüst olmuştu. Bütün hizmetçilerle uşaklar merdivende, odalarda koşuşup duruyorlardı. Georges geceyi salonda, bir koltuğun üzerinde geçirmişti. Akşam, Nana'nın öteden beri konuklarını kabul ettiği saatte de haberi evin dostlarına o söylemişti. Yüzü sapsarıydı. Olup bitenleri şaşkınlık, heyecan içinde anlatıyordu. Steiner'le Philippe ve daha başkaları gelmişlerdi. «Nana çocuk düşürdü,» sözünü duyar duymaz çığlık koparıyorlar, «Yok canım, şakadır mutlaka!» diyorlardı. Sonra birden cidileşiveriyorlar, canları sıkılmış bir tavırla başlarını sallıyorlar, bunu hiç tuhaf bulmadıklarını her halleriyle açığa vuruyorlardı.

Gece yarısına kadar belki on iki erkek, şöminenin önünde toplanıp alçak sesle konuşmuşlardı. Hepsi Nana'nın arkadaşıydı, hepsinin kafasına, «Çocuk benden mi acaba?» gibilerden bir düşünce saplanmıştı. Bu beceriksizliği yaptıkları için utanç içinde birbirlerinden özür diler gibi bir halleri vardı. Sonra da kamburlarını çıkarıp aldırmaz bir tavır takınıyorlar,

«Bizi ilgilendirmez, Nana'nın marifeti bu! Böyle bir şaka hiç de beklenmezdi ondan. Yaman kız doğrusu,» demeye getiriyorlardı sanki. Sonradan hepsi, sanki cenaze çıkmış bir odada yürür gibi, ayaklarının uçlarına basa basa, ciddi bir tavırla teker teker çıkıp gitmişlerdi.

Zoé, Muffat'ya, «Buyurun, çıkın Mösyö,» dedi. «Madam epeyce düzeldi, sizi kabul edecektir... Bir de doktoru bekliyoruz. Bu sabah yine gelirim, demişti de...»

Oda hizmetçisi durmadan üsteleyerek sonunda, nihayet gidip yatsın diye Georges'u evine göndermişti. Yukarıda, salonda da Satin'den başka kimse kalmamıştı. Genç kadın bir divana uzanıp gözlerini tavana dikmiş, sigara içiyordu. Bu kaza olalı beri, konakta hüküm süren kargaşalığın ortasında Satin çok kızmış görünüyor, ikide bir omuz silkip korkunç şakalar yapıyor, ileri geri söyleniyordu. Zoe onun önünden geçtiği sırada Kont'a, «Zavallı Madam çok acı çekti,» deyince, Satin sert bir sesle, «Oh olsun, ders olsun bu ona!» dedi.

Zoé ile Kont şaşırmışlardı, dönüp baktılar. Satin yerinden kımıldamamıştı bile, gözlerini yine öyle tavana dikmiş, sigarasını bir sinirle dudaklarına kıstırmıştı.

Zoé, «Böyle şey söylenir mi hiç?» dedi.

Bunun üzerine Satin doğrulup oturdu, öfkeli öfkeli Kont'un yüzüne bakarak yine aynı sözleri onun yüzüne bir şamar gibi çarptı:

«Oh olsun, ders olsun bu ona!»

Sonra da sanki bu işlerle ilgisi yokmuş, hiçbir şeye karışmamaya karar vermiş gibi, dudaklarından incecik bir duman püskürterek, yine yattı. Çok aptalca bir şeydi bu, doğrusu!

Bu arada Zoé, Muffat'yı Nana'nın odasına almıştı. Odanın içinde, ılık bir sessizliğin ortasında bir eter kokusu duyulmaktaydı. Bu sessizliği de Villiers Cad-

desinden gelip geçen tek tük arabaların boğuk tekerlek gürültüleri belli belirsiz bozuyordu. Yastığın üzerinde, Nana'nın yüzü bembeyazdı. Uyumuyordu; gözlerini ardına kadar açmış, düşünmekteydi. Kont'u görünce kımıldamadı; yalnız, gülümsedi.

Hafif bir sesle; «Ah şekerim!» dedi. «Bir ara seni hiç göremeyeceğim sandım.»

Sonra da, Kont onu saçlarından öpmek üzere eğildiği zaman Nana'nın yüreği birden yumuşayıverdi. Sanki çocuğun babası Kont Muffat'ymış gibi, söylediklerine kendisi de inanarak, çocuktan söz açtı:

«Sana söylemeye cesaret edememiştim...» dedi. «Kendimi öyle sevinçli hissediyordum ki! Ne düşler kuruyordum bilsen! Sana lâyık bir çocuk olsun istiyordum. Ama şimdi, hepsi yok olup gitti... Neyse, böylesi daha iyi oldu belki. Seni güç durumda bırakmak istemem çünkü.»

Kont ise böyle durup dururken baba oluşuna şaşırmış, bir şeyler kekeliyordu. Bir sandalye alıp yatağın yanıbaşına oturmuş, bir kolunu yorgana dayamıştı. O sırada Nana onun yüzündeki yorgunluğu, gözlerindeki kızarıklığı, dudaklarındaki hummalı titreyişi farketti.

«Nen var? Sen de mi hastasın yoksa?» diye sordu.

Kont acı acı, «Hayır,» dedi

Nana dikkatle onun yüzüne baktı. Sonra, ilâç şişelerini düzeltmek için odada kalmış olan Zoé'yi bir el işaretiyle gönderdi. Yalnız kaldıkları zaman Kont'u kendine doğru çekerek yeniden, «Nen var bakayım, şekerim?...» dedi. «Gözlerin dolu dolu, görüyorum pekâlâ... Hadi, anlat bakayım, bana bir şeyler söylemeye geldin herhalde.»

Kont, «İnan bir şeyim yok, canım,» diye kekeledi.

Acıdan boğulacak haldeydi; üstelik, bilmeden gelmiş olduğu bu hasta odasında daha da gevşemişti.

Birdenbire hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Acısının böyle patlak verişini gizlemek için de yüzünü yorganın içine gömdü. Rose Mignon mektubunu Kont'a göndermişti mutlaka. Nana bir süre ağlasın diye bıraktı onu. Kont öyle sert kıvrantılarla sarsılıyordu ki, yatağın içinde onu bile sallamaktaydı. Sonunda Nana bir anne gibi şefkatle, «Evinde bir şeye mi üzüldün yoksa?» diye sordu.

Kont başıyla «evet» der gibi yaptı. Nana yine bir ara sustu. Sonra çok alçak sesle sordu:

«Her şeyi biliyorsun o zaman?»

Kont başıyla yine «evet» dedi. Sonra sessizlik yine başladı. Acı dolu odanın içinde, ağır bir sessizlikti bu. Kont bir gün önce, İmparatoriçenin verdiği bir suareden eve döndüğü zaman, karısı Sabine'in aşığı Fauchery'ye yazdığı mektup eline geçmişti. Öcalma özlemi içinde kıvranarak korkunç bir gece geçirmiş, sabah da karısını öldürmek isteğine karşı koymak için sokağa fırlamıştı. Dışarıya çıkınca haziran sabahının tatlılığı sinirlerini biraz yatıştırmış, düşündüklerinde ayak dirememiş, hayatının bütün korkunç anlarında yaptığı gibi, kalkıp Nana'nın evine gelmişti. Ancak oraya geldikten sonradır ki, kendini büyük bir zayıflıkla koyuveriyor, avutulacağını düşünerek de şimdiden korkakça bir sevinç duyuyordu.

Nana çok iyi davranarak, «Dur bakalım, üzülme o kadar,» dedi. «Ne zamandır biliyordum bunu ama, kulağını bükmek bana düşmezdi, değil mi ya? Anımsıyorsun herhalde? Geçen yıl da kuşkulanmıştın bir ara. Sonra, benim dikkatli davranmam sonucunda, işler yoluna girmişti. Hem sonra, o zaman elinde kanıt da yoktu... Evet bugün elinde kanıt var ama, bu da senin için çok acı, anlıyorum elbette. Yine de bence aklını başına topla. İnsan onurunu kaybetmez bu yüzden.»

Muffat artık ağlamıyordu. Ailesiyle ilgili en gizli şeyleri anlatmaya çoktandır alışmıştı ama, yine de

utanıyordu. Nana onu yüreklendirmek zorunda kaldı.

«Kadınım ben sonunda,» dedi, «her şeyi söyleyebilirsin bana.»

Kont boğuk bir sesle, «Hastasın, ne diye yorayım seni?.. Zaten geldiğime de iyi etmemişim. Gideyim bari,» deyince atıldı:

«Yok canım, ne diye gideceksin!» dedi. «Otur; belki de iyi bir öğüt veririm sana. Yalnız, beni çok konuşturayım deme, doktor yasak etti çünkü.»

Kont ayağa kalkmış, odanın içinde dolaşıyordu. Nana:

«Peki, ne yapacaksın şimdi?»

«Gidip o herife bir temiz dayak atacağım elbette.»

Nana bu düşünceyi beğenmediğini anlatmak ister gibi dudak bükerek, «Pek parlak bir düşünce değil bu,» «Karına ne yapacaksın peki?»

«Onu da dâvâ edeceğim. Elimde kanıt var çünkü.»

«Bu da pek parlak bir şey değil, azizim. Aptalca bir şey hattâ... Kesinlikle kabullenemem bunu yapmanı.»

Sonra alçak bir sesle, ama sakin bir tavırla, bir düelloyla bir dâvânın neden olacağı yararsız rezaleti ona anlattı. Günlerce gazeteler ondan sözedeceklerdi. Bu yüzden bütün hayatını, rahatını, saraydaki yüksek yerini, adının onurunu tehlikeye atmış olacaktı. Sonunda eline ne geçecekti? Hiç. Üstelik herkes alay edecekti onunla.

Kont, «Ne önemi var? Hıncımı da alırım ya!» diye bağırdı.

Nana, «Bana bak, azizim,» dedi, «bu gibi işlerde insan hemen öç almazsa, bir daha hiç alamaz artık.»

Kont bir şeyler kekeleyerek durdu. Korkak değildi ama, Nana'nın haklı olduğunu hissediyordu. İçinde bir huzursuzluk belirmişti. Duyduğu öfke içinde ken-

disini gevşeten aşağılayıcı, utandırıcı bir şeydi bu. Zaten o sırada Nana, her şeyi söylemeye kararlı gibi bir açıksözlülükle, ona bir darbe daha indirdi:

«Senin bu işte canını sıkan ne, biliyor musun, şekerim? Sen de karını aldatıyorsun çünkü. Evinden dışarıda boşuna yatmıyorsun herhalde, değil mi? Karın da bunu biliyordur mutlaka. Ne yüzden öfkeleneceksin ona öyleyse? Yanıt olarak, 'Önce sen başladın,' diyecek, sen de ağzını kapamak zorunda kalacaksın... İşte bu yüzdendir ki, gidip onları öldürecek yerde, burada odayı arşınlamaya geldin, sevgilim.»

Muffat bu hoyratça sözler karşısında yine iskemlenin üstüne yığılmıştı.

Nana soluk almak için bir süre sustu. Sonra alçak sesle, «Bitkin bir haldeyim,» dedi. «Yardım et de doğrulayım biraz. Sürekli yatağın içinde kayıyorum, kafam çok alçakta kaldı.»

Muffat ona yardım edince biraz rahatladı, derin derin içini çekti. Sonra yine bir boşanma dâvâsının neden olacağı rezaleti anlatmaya başladı:

«Kontes'in avukatı Nana'nın sözünü etti mi bütün Paris halkı kimbilir nasıl gülecek buna!» diyordu. «Avukat her şeyi söyleyecek elbet. Variétés Tiyatrosu'ndaki son oyunda uğradığım başarısızlığı, oturmakta olduğum bu konağı, sürmekte olduğum hayatı... her şeyi, her şeyi anlatacak. Ben de adımın çevresinde bu kadar reklâm yapılsın istemiyorum doğrusu! Belki birtakım namussuz karılar önce seni kışkırtırlar, sonra da arkandan alay ederler ama, ben her şeyden önce senin onurunu düşünüyorum.

Kontu kendisine doğru çekmiş, başını yastığın kenarına, kendi başının yanına dayamış, bir kolunu da boynuna dolamış, öyle tutuyordu onu. Yavaşça kulağına, «Dinle beni, şekerim, karınla barışman gerek,» diye fısıldadı.

Kont isyan etti:

«Dünyada olmaz! Yüreğim parçalanıyor benim.

Çok utanç verici bir şey bu!»

Nana sevecenlikle ayak diriyordu:

«Karınla barışacaksın, anladın mı?.. Herkes benim için, 'Adamı karısından soğuttu,' desin istemezsin herhalde, değil mi? Çok kötü bir şey olur bu benim için, herkes ne der sonra?.. Yalnız her zaman beni seveceğine yemin et, çünkü karınla barışacağına göre...»

Boğula boğula ağlıyordu. Kont onu öperek sözlerini yarıda bıraktı. Bir yandan da, «Delisin sen, olanaksız bir şey bu...» deyip duruyordu.

Nana devam etti:

«Evet, evet, gerekli bu.. Ben de bağrıma taş basar, otururum, ne yapayım! Senin karın o. Yani beni ilk karşına çıkan kadınla aldatmış gibi olmuyorsun, anladın mı?»

Ona çok güzel öğütler vererek, böylece konuşmaya devam etti. Tanrı'dan bile sözetti hattâ. Muffat, karşısında Venot var sanıyordu. İhtiyar da onu günahın pençesinden kurtarmak istediği zamanlar, tıpkı böyle konuşurdu. Yalnız, Nana Kont'la ilgisini büsbütün kesmekten sözetmiyor, «İkimizi de idare edersin, canım,» diyordu. «Karını da, metresini de... Böylelikle, hiç kimseyi üzmeden, sakin bir hayat sürmüş olursun. Hayat dediğin, kaçınılması olanaksız birtakım pis şeylerle doludur. Sen de bunların ortasında, rahat bir uyku uyumak olanağını bulmuş olursun böylece. Yaşayışımızda hiçbir değişiklik olmaz. Sen yine benim tatlı sevgilim olmaya devam edersin. Yalnız, bana biraz daha seyrek gelirsin, benimle geçirmediğin geceleri de karına verirsin.» Gücü kesilmişti, sözlerini bir solukta bitiriverdi: «Böylece ben, bir hayır işlemiş olduğumu düşünerek rahata kavuşurum... Sen de beni daha fazla seversin.»

Yine bir sessizlik oldu. Nana gözlerini yummuş, yastığın üzerindeki yüzü daha sararmıştı. Şimdi Kont, onu yormak istemediği bahanesiyle, dinliyordu. Bitip

tükenmek bilmez bir tek dakikadan sonra Nana gözlerini açtı.

«Sonra, para sorunu da var,» dedi. «Kızıp kavga çıkarırsan parayı nereden bulacaksın?.. İmzaladığın o borç senedi var ya... Labordette bu senet için yine geldi... Sonra, benim de bir sürü eksiğim var, sırtıma giyecek bir şeyim kalmadı.»

Yine gözlerini kapadı, ölü gibi bir tavır takındı. Muffat'nın yüzünden derin bir kaygının gölgesi geçmişti. Başına gelen iş yüzünden bir gün önceden beri para sıkıntılarını düşünemez olmuştu. Bu sıkıntılardan yakasını nasıl kurtaracağını bilemiyordu. Yüz bin franklık senet bir kez daha yenilenmişti. Kont'a verilen kesin sözlere karşın, senet şimdi ciro edile edile elden ele dolaşıyordu. Labordette bu durum karşısında yalandan üzgün tavırlar takınmış, bütün suçu berber Francis'in üzerine atarak, «Bir daha böyle ahlâksız heriflerle iş yapıp başımı belaya sokarsam iki olsun,» demişti. Parayı ödemek gerekliydi. Kont imzasını taşıyan bir senedin protesto edilmesine kesinlikle göz yumamazdı. Sonra, Nana'nın yeni yeni istekleri bir yana, kendi evinde de olağandışı harcamalar yapılıyordu. Fondettes Köşkündeki konukluktan döndükten sonra Kontes'te bir lüks merakı, bir gezme tutkusu başlamıştı. Bu yüzden de servetleri eriyip gidiyordu. Herkes Kontes'in çok masraflı, neredeyse yıkıcı zirzopluklarını anlatıyordu. Evdeki yaşayış biçimi baştan başa değişmişti. Miromesnil Sokağındaki eski konakta bazı değişiklikler yapmak için tam beş yüz bin frank sokağa atılmıştı. Kontes pahalı tuvaletler yaptırıyordu; büyük paralar ortasında kayboluyor, eriyip gidiyor, belki şuna buna veriliyordu ama, Kontes bunlardan kocasına sözetmek, hesap vermek zahmetine katlanmıyordu bile. Muffat iki kez işin niteliğini öğrenmek için karısının kulağını bükecek olmuştu. Kontes gülümseyerek kocasının yüzüne o kadar tuhaf bakmıştı ki, Kont çok açık, çok kesin bir yanıt

almaktan korkarak artık ona bir şey soramaz olmuştu. Nana'nın aracılığıyla Daguenet'yi damat edinmeye karar vermişti ama, bunu şöyle düşünerek yapmıştı: Kızı Estelle'in drahomasını iki yüz bin franga indirecek, geri kalanı için delikanlıyla bir anlaşma yapacaktı. Daguenet bu hiç ummadığı evlenme işini başardığından da ayrıca hoşnuttu ya, neyse.

Kont bir haftadan beri Labordette'in yüz bin frangını bulabilmek için kıvranmakta olduğundan, bu işe ancak bir tek çare düşünebilmişti: O da, Bordes Malikânesini satmaktı. Çok büyük bir mülktü bu, yarım milyon değerindeydi. Kontes'e amcalarının birinden kalmıştı. Yalnız, malikânenin satışa çıkarılabilmesi için, Kontesin de imzası gerekliydi. Nitekim, nikâh sözleşmesinin hükümleri gereğince, Kontes de malikâneyi satışa çıkarırsa, Kont'un imzasını almak zorundaydı. İşte sonunda, bir gün önce, bu imza işini karısıyla konuşmaya karar vermişti. Şimdi bütün umutları suya düşüyordu: Kont şu anda böyle bir uzlaşmayı kesinlikle kabul edemezdi çünkü. Bunları düşündükçe, karısının kendisini aldatması yüzünden duyduğu acı daha da artıyordu. Nana'nın ne istediğini çok iyi anlıyordu; çünkü kendini koyuverdikçe her şeyini Nana'ya anlatır olmuş, durumundan yakınmış, Kontes'in vermesi gereken bu imza yüzünden duymakta olduğu sıkıntıyı da metresine anlatmıştı.

Nana bu işte ayak direr görünmedi. Artık gözlerini açmıyordu. Kont onun yüzünü bu kadar solgun görünce korktu, biraz eter koklattı. Bunun üzerine, Nana içini çekti. Daguenet'nin adını ağzına almaksızın Kont'a sordu:

«Nikâh ne zaman?»

Kont yanıtladı:

«Sözleşme salıya imzalanacak, beş gün sonra yani!»

Bunun üzerine, Nana sanki uyurken konuşuyormuş gibi, gözleri hep kapalı olduğu halde, «Şekerim,

«düşün taşın da ona göre davran...» dedi. «Ben herkes hoşnut olsun istiyorum.»

Kont bir elini avucuna alarak onu yatıştırdı.

«Evet, evet, bir yolunu buluruz elbet,» dedi. «Asıl önemli olan, senin dinlenmen.»

Artık isyan ettiği yoktu. Bu her yanı eter kokan ılık, sessiz hasta odası sonunda onu da mutlu bir sakinlikle uyuşturmuştu. Onuruna sürülen lekeyle incinen bütün erkekliği bu yatağın ılıklığı karşısında, bu hasta kadının yanıbaşında uçup gidivermişti. Şimdi de, öfkesinin verdiği heyecanı, birlikte tattıkları şehvetli anların etkisi altında, bu kadını iyileştirmeye çalışıyor, eğilip onu kucaklıyordu.

Öte yandan da Nana'nın yüzünde hiçbir hareket görülmemekteydi ama, dudaklarında hafif bir zafer gülümseyişi belirmişti.

Tam o sırada Dr. Boutarel çıkageldi. Kont Muffat'ya Nana'nın kocasıymış gibi davranıyordu:

«Nasıl oldu bakalım kızımız?» dedi. «Ama, epey konuşturmuşsunuz onu galiba.»

Doktor henüz genç denecek yaşta, yakışıklı bir adamdı. Çapkınlık, hovardalık çevrelerinde bir sürü yağlı müşterisi vardı. Neşeliydi; bu hanımlarla gülüşüp şakalaşırdı ama, onlarla kesinlikle yatmazdı. Pek pahalı olan vizitelerini de hiç gün sektirmeksizin, düzenli alırdı. Hem zaten, ne zaman çağrılsa hiç yüksünmeden koşup geliyordu. Nana hep ölüm korkusuyla titremekte olduğundan, doktoru haftada iki, üç kez çağırtıyor, çocukça birtakım rahatsızlıklarını türlü kaygılar içinde ona anlatıyor; doktor da onu dedikodularla, çılgınca birtakım hikâyelerle avutarak, derdini iyileştiriyordu. Nana ve benzerleri doktora tapıyorlardı. Yalnız, bu kez hastalık ciddiydi.

Muffat pek bitkin bir halde, odadan çıkmaya hazırlanıyordu. Zavallı Nana'sını böyle zayıf, bitkin bir halde gördüğünden içi parçalanıyordu.

Dışarıya çıkacağı sırada Nana işaret ederek onu

yanına çağırdı, sonra alnını ona uzattı. Alçak sesle ve şakacıktan tehdit dolu bir tavırla, «Sana verdiğim izni biliyorsun...» dedi. «Karınla barış, yoksa karışmam, kızarım ha!»

Kontes Sabine kızının nikâh sözleşmesinin bir salı günü imzalanmasını istemişti. O gün de, baştan başa onarılıp değiştirilen konağının, bir toplantıyla, açılış törenini yapacaktı. Konağın boyaları daha yeni kurumuştu. Hemen hemen her çevreden beş yüz kişiye davetiye gönderilmişti. Daha o sabah, döşemeciler perdeleri asıyorlardı. Tam saat dokuza doğru, avizeler yakılacağı sırada mimar, bu işlere çok yakın ilgi gösteren Kontes de yanında olduğu halde, son emirleri veriyordu.

İlkbaharda yapılan çok hoş, çok sevimli toplantılardan biriydi bu. Sıcak haziran gecesi büyük salonun iki kapısını da açmak, böylece toplantıyı bahçeye kadar uzatmak olanağını vermişti. İlk çağrılılar gelip kapıda Kont'la Kontes tarafından karşılandıkları zaman, gördükleri manzara karşısında hepsinin gözleri kamaştı. Yapılan değişikliğin ne kadar büyük olduğunu anlayabilmek için, eski salonun halini hatırlamak gerekirdi: Salonun içine, ölen Kontes Muffat'nın soğuk anısı sinmişti sanki. Emprime stili masif maundan mobilyaları, sarı kadifeden perdeleri, nemden sırılsıklam, yeşilimtrak tavanıyla eski zamandan kalma salonun her yanı, asık yüzlü bir dindarlıkla doluydu. Şimdiyse, daha kapıdan girer girmez, yaldızla süslü mozaikler yükseklere asılmış avizelerin altında parıldıyor, öte yanda da mermer merdivenin ince oymalı trabzanının kıvrılarak yukarıya doğru çıktığı görülüyordu. Eşyalara Cenova kadifesinden yüzler geçirilmiş, tavana da ünlü ressam Boucher'nin geniş bir süsleme tablosu yerleştirilmiş bulunan salon parıl parıldı. Mimar bu tabloyu, Dampierre Şatosunun eşyaları satılırken, yüz bin franga almıştı. Billûr avizelerle aplikler aynalarla değerli mobilyalar üzerinde pa-

rıltılarla dolu bir lüks havası yaratıyorlardı. Eskiden Kontes Sabine'in bir şezlongu vardı hani, yumuşaklığı herkesi şaşırtırdı; bütün salonda bir taneydi bu, üzeri de kırmızı ipek kaplıydı. İşte, salonun yeni halini gören, bu şezlongu çoğalmış, her yana yayılmış, bütün konağı şehvetli bir tembellik, keskin bir zevk havasıyla doldurmuş sanırdı.

Dans başlamıştı bile. Bahçeye, açık pencerelerden birinin önüne yerleştirilmiş olan orkestra, bir vals çalıyordu. Valsin kıvrak ezgisi, havaya dağıldıktan sonra, insanın kulağına daha yumuşak olarak ulaşıyordu. Renkli kâğıt fenerlerle aydınlanmış olan bahçe saydam bir loşluk içinde uzayıp gidiyordu. Bir çimenliğin kenarına kırmızı bir tente geçirilmiş, altına bir büfe yerleştirilmişti. Çalınmakta olan vals, «*Sarışın Venüs*» oyununda büyük ün kazanmış olan, çapkın bir gülüşü andıran valsti. Müzik, eski konağın içini sesli bir dalga, duvarları ısıtan bir titreyişle dolduruyordu. Ürperen bir tenden gelen bir rüzgârdı sanki bu; sokaktan gelerek bu asık yüzlü evde kalmış, bütün bir ölü çağı süpürüp götürüyor, aynı zamanda Muffat'ların yüz yıldan beri tavanların altında uyuşup kalmış onur ve inançlarını da ardından sürüklüyordu.

Kont'un annesinin eski dostları şöminenin yanında, o her zamanki yerlerine sığınmışlardı. Hepsinin de gözleri kamaşmış, gördüklerini yadırgamış bir halleri vardı. Her yanı kaplamaya başlayan büyük kalabalığın ortasında küçük bir öbek halindeydiler. Madam Du Joncquoy odaları, salonları tanıyamadığı için, yemek odasından geçip gitmişti. Madam Chantereau ise şaşkın şaşkın bahçeye bakıyordu. Uçsuz bucaksız bir yermiş gibi geliyordu burası ona. Çok geçmeden, eski dostların toplandığı bu köşede alçak sesle acı acı sözler söylendiği duyuldu.

Madam Chantereau, Kontes mezarından kalksaydı da bu hali bir görseydi...» diye fısıldıyordu. «Gelip

de kalabalığın ortasına dalıverdiğini gözünüzün önüne getiriverin bir. Bütün bu yaldızlar, bütün bu gürültü patırtı... Ayıp doğrusu!»

Madam Du Joncquoy yanıt vererek, «Sabine çıldırmış,» diyordu. «Kapıda gördünüz onu, değil mi? Ha buradan da görünüyor zaten... Bütün mücevherlerini takmış takıştırmış.»

Hanımlar bir an ayağa kalkarak uzaktan Kontes' le Kont'u seyrettiler. Sabine çok hoş bir İngiliz danteliyle süslü beyaz bir tuvalet giymişti. Güzelliği, gençliği, neşesiyle göz kamaştırıyordu. Devamlı gülümseyişinde sarhoşluğu andırır bir hal vardı. Yanında duran Muffat yaşlanmıştı, yüzü biraz solgundu ama, o da sakin ve ağırbaşlı tavrıyla gülümsemekteydi.

Madam Chantereau devam etti: «Bu adamın da bu evde astığı astık, kestiği kestikti sözde. Kendisinin izni olmadan eve bir iskemle bile giremezdi!.. Ama, Sabine bu durumu değiştirdi. Şu anda Kont Kontes' in evinde, anlıyor musunuz?.. Anımsarsınız herhalde, «Şu salonunu değiştirsene,» derdik de «istemem,» diye yanıtlardı hani? Salon ne söz, konağı değiştirdi kadın!»

Birden susuverdiler. Tam o sırada içeriye Madam De Chezelles giriyordu. Ardında bir sürü genç genç çocuklar vardı. Çekici tavırlar takınarak, hafif çığlıklar koparırarak, gördüklerini pek beğendiğini açığa vuruyor, ikide bir, «Aman ne hoş!.. Enfes!.. Ne kadar da zevkli!» diyordu.

Sonra uzaktan seslendi:

«Kim ne derse desin, onu bilir, onu söylerim ben. Bu eski yapılar biraz onarım gördüler mi çok güzel oluyorlar... Birden öyle şıklaşıyorlar ki! Şu hale bakın: XIV. Louis devrini anımsatmıyor mu?.. Sabine konuklarını rahat rahat ağırlayabilecek.»

Yaşlı iki hanım yine oturmuşlar, seslerini alçaltarak şimdi de nikâhı konuşuyorlardı: Çok kimseleri şa-

şırtmıştı bu evlenme. O sırada Estelle oradan geçti. Pembe ipekliden bir elbise giymişti. Yine eskisi gibi zayıf, yamyassıydı. Yüzünde yine o sessiz genç kız tavrı vardı. Daguenet'yle evlenmeyi, sakin, kabul edivermişti. Ne seviniyor, ne yeriniyordu. Kış akşamları, şömineye odun atarkenki kadar soğuk bir tavrı vardı. Yüzü de yine o zamanki kadar beyazdı. Bütün bu eğlence onun için düzenlenmişti; bu ışıklar, bu çiçekler, bu çalgı onun onurunaydı ama, kendisi hiçbir heyecan duymuyordu.

Madam Joncquoy damat için, «Serserinin biriymiş,» diyordu. «Hoş, yüzünü de hiç görmüşlüğüm yok ya!»

Madam Chantereau, «Dikkat edin, geliyor,» diye fısıldadı.

Daguenet, Madam Hugon'la oğullarını görmüş, yaşlı kadına kolunu vermek için hemen seğirtmişti. Bir yandan da gülüyor, bu yağlı kuyruğa konmasında kadıncağızın da sanki payı varmış gibi, ona karşı sevgi gösterilerinde bulunuyordu.

Yaşlı kadın şöminenin yanına oturarak, «Teşekkür ederim, burası benim eski yerim, biliyorsunuz,» dedi.

Daguenet gittikten sonra Madam Du Joncquoy sordu:

«Damadı tanıyor musunuz?»

«Tanıyorum elbette! Çok hoş çocuktur. Georges pek sever onu... Ailesi de iyidir.» Sonra havada Daguenet'ye karşı için için bir düşmanlık bulunduğunu sezdiğinden, onu uzun uzun göklere çıkardı: «Kral Louis-Philippe babasını çok severdi. Ölünceye kadar da valilik yaptırdı ona. Oğlu biraz haşarı çıktı. Servetini çarçur ettiğini söyleyenler de var ama, amcalarından biri mirasını ona bırakacak. Çok geniş toprakları vardır.» Hanımlar inanmaz bir tavırla başlarını sallıyorlardı; kendisi de sıkılmaya başlayan Madam Hugon ise sözü döndüre dolaştıra hep ailesinin iyiliğine getiri-

yordu. Çok yorgun bir hali vardı, bacaklarından yakınıyordu. «Bir aydır bir sürü işimi görebilmek için Richelieu Sokağındaki evimde oturuyorum,» diyordu. İyi yürekli bir anne gibi gülümsemekteydi, ama bu gülümseyişinde hafif bir hüzün var gibiydi.

Madam Chantereau, «İnanın, bana kalırsa Estelle daha iyi birisini bulabilirdi,» dedi.

Tam o sırada gürültülü bir müzik işitildi. Bir kadrildi bu. Herkes salonun ortasını boş bırakmak üzere iki yana diziliyordu. Açık renk kadın elbiseleri geçiyor, frakların siyah renkleri arasına karışıyordu. Öte yandan da parıl parıl yanmakta olan ışıklar dalgalı bir denizi andıran başların üzerinde mücevherleri şimşek parıltılarıyla aydınlatıyor, beyaz tüyleri ürpertiyor, leylâklardan, güllerden oluşan bir çiçek bahçesi yaratıyordu sanki. Hava epey ısınmıştı. Bu hafif tüllerden, buruşmuş satenlerle ipeklilerden insanın içine işleyen bir koku yükseliyor, orkestranın canlı müziği içinde, bu kumaşların içindeki çıplak omuzlar daha solgun gözüküyordu. Açık kapılardan bakılınca, bitişikteki salonlarla odaların diplerinde sandalyelere oturmuş kadınlar görülmekteydi. Bunların yüzleri bir gülümseyişle hafifçe aydınlanıyor, gözlerinden bir parıltı geçiyor, yelpazelerin soluklarının gelip vurduğu ağızları, nazlı nazlı bükülüyordu. Öte yandan da çağrılılar gelmeye devam ediyorlardı. Kapıda duran bir uşak, gelen konukların adlarını yüksek sesle söylüyor, birtakım baylar kalabalık arasında dolaşarak kollarındaki hanımlara yer bulmaya uğraşıyorlardı. Hanımların sıkılgan bir tavırları vardı. Onlar da ayaklarının ucuna basıp yükselerek uzaktan bakıp oturacak bir koltuk arıyorlardı. Konak bir yandan doluyordu. Etekler hafifçe hışırdayarak sarkıp dökülmekteydi. Bazı köşelerde dantellerden, fiyonklardan, eteklerin büzgülerinden oluşan yığınlar geçitleri kapatıyordu; yalnız, bütün kadınlar böyle göz kamaştırıcı kalabalıklara alışık ol-

duklarından terbiyeli tavırlar takınarak sevimliliklerini yine de koruyabiliyorlardı. Bir yanda da, bahçenin sonunda, kâğıt fenerlerin pembemsi ışıkları altında, büyük salonun sıkışıklığından kaçan çiftler loş köşelere sığınıyorlar, çimenliklerin kenarlarından elbiselerin gölgeleri koşup geçiyordu. Bu gölgeler çalınan kadrilin ritmine uyuyorlardı sanki. Müzik ağaçların arkasında, uzaklardan gelirmiş gibi, tatlı yankılar yaratmaktaydı.

Steiner orada Foucarmont'la Hector'a rastlamıştı. İkisi de büfenin önünde durmuşlar, şampanya içiyorlardı.

Hector yaldızlı direklere tutturulmuş kırmızı tenteyi inceleyerek, «Pek göz alıcı bir şıklık bu, canım!» diyordu. «İnsan kendini panayır yerinde sanıyor... Tam bir panayır yeri, değil mi ha?»

Artık her şeyle alay eder gibiydi. Hani bazı delikanlılar vardır, her şeyi görüp yapmışlardır da hiçbir şeyi ciddiye almazlar. İşte o da öyle davranıyordu.

Foucarmont, «Zavallı Vandeuvres gelebilseydi pek şaşardı,» diye fısıldadı. «Anımsarsınız değil mi, şu karşıda, şöminenin önünde dururdu da can sıkıntısından geberirdi zavallı! Neler görecekmişiz meğer, baksanıza!»

Hector küçümser bir tavırla, «Vandeuvres mü? Bırak canım!» dedi. «O da sahtekârın biri! Kendini yakarak bize caka yaptığını sanıyorsa avucunu yalasın! Bu işin sözünü eden bile kalmadı. Vandeuvres yok oldu, bitti, gömüldü artık! Yenisine bakalım şimdi!»

O sırada Steiner gelmişti. Hepsinin elini sıktı.

«Haberiniz var mı?» diyordu Hector. «Nana geldi... Öyle bir girdi içeriye ki, sormayın çocuklar! Büyük hayranlık topladı, sizin anlayacağınız!.. Önce Kontes'e sarılıp öptü. Estelle ile Daguenet yanına yaklaşınca onlara başarılar diledi, sonra da Daguenet'ye, 'Bak, Paul, kızı üzersen benimle hesaplaşacaksın, ka-

rışmam ha!' dedi. Ne, görmediniz mi? Çok şık bir şeydi, pek yaman oldu!»

Foucarmont'la Steiner, ağızları bir karış açık, dinliyorlardı. Sonunda gülmeye başladılar. Öteki buna pek sevindi, sonra bir kahkaha patlatarak,

«İnandınız değil mi?» dedi. «Ama neden olmasın, olabilirdi de. Bu evlenme işini yapan da Nana. Hem, aileden sayılıyor o artık.»

O sırada Hugon kardeşler oradan geçiyorlardı. Philippe onu susturdu. Bunun üzerine erkekler kendi aralarında evlenme işini konuşmaya başladılar. Georges olup bitenleri anlatmaya başlayan Hector'a kızdı.

Hector diyordu ki:

«Nana'nın, eski âşıklarından birini Muffat'ya damat diye yamadığı doğru. Yalnız, bir gün önce Nana'nın Daguenet'yle yattığının aslı yok.»

Foucarmont omuzlarını silkerek, «Nana'nın kiminle ne zaman yattığını bilmek mümkün mü ki?» dedi.

Bunun üzerine Georges kızarak, «Ben biliyorum!» dedi.

Hepsi gülmeye başladılar. Ne var ki, Steiner'in de dediği gibi, olay yine de gülünçtü.

Büfenin önü yavaş yavaş dolmaya başlıyordu. Onlar da birbirlerinden ayrılmaksızın, yerlerini, yeni gelenlere bıraktılar. Hector'un kendini, müzikli bir gazinodaymış sanan bir hali vardı. Kadınlara yiyecekmiş gibi bakıyordu. Bahçe yollarından birinin sonunda, bizim üç ahbap çavuşlar hiç beklenmedik bir şeyle karşılaştılar: Venot, Daguenet'yi karşısına almış, durmadan bir şeyler anlatıyordu. Bu durum karşısında hepsi şakalar yapıp gülüşmeye başladılar.

«Venot günah çıkarıyor, ilk gece için de Daguenet'ye birtakım öğütler veriyor olmalı,» dediler.

Sonra dönüp salonun kapılarından birinin önüne geldiler. Burada çiftler, çalınan polkanın ritmine

uyarak dönüyorlardı. Böylelikle de, ayakta duran erkeklerin ortasında bir iz bırakan bir sallantı göze çarpmaktaydı. Dışarıdan gelen solukların altında, mumlar uzun ışıklarla yanıyorlardı. Müziğe uyan bir elbise hafifçe şaklayarak yanlarından geçtiği zaman, avizelerden dökülmekte olan parıltılı sıcaklığı, ufak bir yelpaze darbesi gibi, serinletiveriyordu.

Hector, «Vay canına! Burası amma sıcak yahu!» dedi.

Bahçenin gizemli loşluğundan henüz dönmüş oldukları için, gözlerini kırpıştırıyorlardı. Sonra da birbirlerine Kont Muffat'nın kayınpederi Marki De Chouard'ı gösterdiler. Marki tek başına bir köşeye çekilmişti. Çevresindeki çıplak omuzların hepsine uzun boyuyla tepeden bakmaktaydı. Yüzü solgun ve ciddiydi, başında bir taç gibi duran seyrek beyaz saçlarının altında gururlu ve kendini beğenmiş bir hali vardı. Nana ile düşüp kalkmasını hoş görmediği için, damadına darılmış, bunu da herkese duyurmuştu. Konağa adımını atmazmış gibi tavırlar takınıyordu. Gerçi bu akşam gelmeyi kabullenmişti, ama torunu Estelle'in hatırı için yapmıştı bunu. Bu evlenmeyi onaylamıyordu. Zaten toplumu yöneten sınıflar, bu iğrenç dünyayla utanç verici birtakım uzlaşmalar yaparak, gittikçe çöküp yıkılıyorlardı. Marki de bu konudaki düşüncelerini öfkeli bir tavırla açıktan açığa bildirmişti.

Şöminenin yanında, Madam Du Joncquoy, Madam Chantereau'nun kulağına, «Her şey bitti artık,» diyordu. «O yosma, Kont Muffat'yı büyüledi... Biz Kont'u ne dindar, ne soylu bir insan bilirdik, değil mi?»

Madam Chantereau, «Varını yoğunu da yiyip bitiriyormuş galiba,» dedi. «Kocamın eline Kont Muffat'nın imzasıyla bir borç senedi geçmiş... Kont bütün zamanını Villiers Caddesindeki o konakta geçiriyor... Büyük dedikodular oluyor bu yüzden... Ama,

bana kalırsa, Sabine'de de suç var; gerçi kocasının yaptıkları doğru değil, ama onun da parayı böyle har vurup harman savurması doğru mu yani?..»

Madam Du Joncquoy onun sözünü keserek, «Har vurup harman savurduğu yalnız para değil ki,» dedi. «Ama, Kont içeriden, Kontes dışarıdan, bu evin yönetimini daha çabuk yoluna koyacaklar!.. Gittikçe de batağa gömülüyorlar, şekerim.»

Tam o sırada yumuşak bir ses konuşmalarını yarıda bıraktı.

Venot'ydu bu. Sanki kimseye görünmek istemiyormuş gibi, gelip iki kadının arkasına oturmuştu. Eğilerek, «Ne diye umudu kesmeli?» diye fısıldadı. «İnsanın en beklemediği anda, karşısına Tanrı çıkıverir.»

Venot bir zamanlar aileyi parmağının ucunda çevirirdi. Şimdiyse bu evin yıkılışını sakin sakin seyrediyordu. Fondettes Köşkü'nde konuk olduğu günlerden beri, esmekte olan çılgınlık havasının arttığını görüyor, bunu önlemenin kendi elinde olmadığını da anlıyordu. Her şeye, Kont'un Nana'ya karşı olan delice tutkunluğuna, Fauchery'nin Kontes'e balta olmasına, hattâ Estelle'nin Daguenet'yle evlenmesine bile göz yummuştu. Ne önemi vardı ki bunların! Ama, yine de daha uysal, daha gizli hareket ediyordu. İçin için beslemekte olduğu duygu şuydu: Vaktiyle Kont'u da, karısını da nasıl avucunun içinde tuttuysa, şimdi de yeni evlileri öylece avucunun içine alacaktı. Fazla haylazlık yapan kimselerin sonunda dindar olduklarını biliyordu. Tanrı'nın varlığını göstereceği an gelecekti elbet. Alçak sesle devam etti:

«Dostluğumuzun yüreğinde her zaman en derin dinsel duygular var... Bunların en güzel kanıtlarını verdi bana.»

Madam Du Joncquoy, «İyi ama, her şeyden önce karısıyla barışıp birlikte yaşaması gerekli,» dedi.

«Evet, elbette... Ama, ben bu barışmanın pek

gecikmeyeceğini sanıyorum.»

Bunun üzerine yaşlı hanımlar ona bazı şeyler sordular.

Venot, boynu bükük, çaresiz bir tavırla, «Tanrı'ya bırakalım,» dedi. «Kont'la Kontes'i barıştırırken, bir rezaleti de önlemek istiyorum ben asıl. Din birçok şeyi hoşgörür, ama ahlâkın dışına çıkmamak koşuluyla...»

Madam Du Joncquoy, «Bari kızın şu serseriyle evlenmesine engel olsaydınız,» dedi.

Venot pek şaşmış gibiydi.

«Yo! Aldanıyorsunuz bakın!» diye yanıtladı. «Daguenet çok değerli bir genç... Ne düşündüğünü biliyorum. Evet, gençliğinde bazı hatâlar yaptı, ama onları unutturmak amacında. Sonra, Estelle de yola getirecek onu, kaygılanmayın.»

Madam Chantereau küçümser bir tavırla, «Estelle mi?» dedi. «O kızcağızda istem adına bir şey bulunduğunu hiç sanmıyorum doğrusu. O kadar anlamsız ki zavallı!»

Bu düşünce karşısında Venot gülümsedi. Yalnız, gelin hakkında ne düşündüğünü söylemedi. Sanki bu işle ilgisi yokmuş gibi gözlerini yumarak, oturmakta olduğu köşede, hanımların eteklikleri arkasında büzülüp gözden kayboldu. Madam Hugon dalgın ve yorgundu, ama bu arada konuşulanlardan bir kısmını duymuştu. O da söze karıştı. O sırada yanına gelmiş, kendisine selâm vermekte olan Marki De Chouard'a her zamanki hoşgörür tavrıyla bakıp işi şöyle tatlıya bağladı:

«Bu hanımlar da hoşgörü nedir bilmiyorlar, canım. Hayat denen şey herkes için o kadar güç ki! İnsanın kendisi günahlarını bağışlatmak istiyorsa, her şeyden önce başkasının günahlarını hoşgörmeli, değil mi, efendim?»

Marki bu sözlerin altında gizli bir anlam bulunmasından çekinerek, bir ara sıkıntılı sıkıntılı durdu.

Yalnız, yaşlı hanımcağızın yüzünde öylesine hüzünlü bir gülümseyiş vardı ki, kendisini hemen toparlayarak, «Yo! bazı günahların bağışlanacak yanı yoktur...» dedi. «Böyle hoşgörü gösterile gösterile bir toplum da çöker, gider.»

Dans yine kızışmıştı. Yeni bir kadril, salonun döşemesini hafif hafif sallıyordu. Eski evin, eğlencenin sarsıntısıyla bel vermiş gibi bir hali vardı. Zaman zaman, başların bulanık solgunluğu içinde, kendisini dansa kaptırmış bir kadının gözleri parıldayan, dudakları aralık yüzü görülüyordu. Avize de beyaz teninin üzerinde parıltılar yaratmaktaydı.

Madam Du Joncquoy, «Anlamsız bir şey bu,» diyordu. «Buraya en çok iki yüz kişi sığar. Böyle olduğu halde beş yüz kişi doldurmak delilik değil mi? Oldu olacak, nikâh sözleşmesini Place du Carrousel'de imzalasalardı bari!»

Madam Chantereau, «E, şimdi her şey değişti,» diyordu. «Eskiden bu gibi toplantılar, törenler aile arasında yapılırdı. Şimdiyse, kalabalık gerekli, sokaktaki herkes içeriye girebilmeli. Millet birbirini ezmezse, toplantı soğuk geçmiş sayılıyor. Bu gibi durumlarda lüks olan ne varsa ortaya dökülüyor, Paris'in kalburüstü kimseleri eve çağrılıyor. Ama, bu gibi karmakarışık çevreler yüzünden aile yuvası da yıkılırsa hiç şaşmamalı.»

Hanımlar bütün bu kalabalık arasında topu topu elli kişi tanıdıklarını söyleyerek sızlanmaktaydılar. Nereden gelmişti bu kadar insan? Açık saçık elbiseler giymiş kızlar omuzlarını göstermekteydiler. Bir kadın saçının topuzuna altın bir hançer saplamıştı. Siyah boncuklarla işlenmiş bir elbise de, üzerinde, örülmüş zincirden yapılma bir zırh gibi durmaktaydı. Sonra herkes gülümseyerek başka bir kadının arkasından bakıyordu: Kadının vücuduna yapışık duran etekliğinin pek pervasız, pek ilginç bir hali vardı. Bu kış sonunun bütün lüksü bu evde toplanmıştı: Her şe-

yi hoşgören bütün eğlence dünyası oradaydı. Bir ev sahibinin bir tek gün arkadaşlık ettiği kimseler arasından topladığı bir sürü insan evi doldurmuştu. Öyle bir topluluktu ki bu, en soylu insanlarla en aşağılık kimseler hep aynı zevke susamışlıkla bir araya gelmişlerdi. Sıcak artıyor, kadril de tıklım tıklım dolu salonların ortasında, güzel ezgilerini yaydıkça yayıyordu.

Bahçe kapısında durmakta olan Hector, «Kontes pek şık, kızından da on yaş daha genç görünüyor,» dedi. «Ha! Foucarmont, sen bilirsin, söyle bakalım, Vandeuvres, 'Bahse girerim ki Kontes'te kalça diye bir şey yok,' diyordu. Doğru mu?»

Hector'un takındığı bu utanmazca tavırlar yanındakilerin canını sıkıyordu.

Foucarmont yalnızca, «Sen Fauchery'ye sor, azizim,» dedi. «Tam da geliyor işte, bak.»

Hector, «Sahi!» diye bağırdı. «On altınına bahse girerim ki Kontes'in dolgun kalçaları var.»

Gerçekten de Fauchery geliyordu. Kışın başından beri yine Rose ile düşüp kalkmaya başlamıştı. Oyuncu sevgilisini de, Kontes'i de idare ediyordu. Pek yorgundu, ama iki kadından birini nasıl bırakacağını bilemiyordu. Kontes Sabine'in dostu olmak gururunu okşuyordu, ama Rose kendisini daha çok eğlendiriyordu. Zaten Rose ona karşı gerçek bir sevgi, evlilikte görülen türden sevecen bir bağlılık gösteriyordu ki, Mignon da bu yüzden pek üzülmekteydi.

Hector, Fauchery'nin kolunu sıkarak, «Bir şey soracağım sana,» dedi. «Şu karşıda, beyaz ipekli giymiş bir hanım var ya...»

Mirasa konduktan sonra pek küstahlaşmıştı. Taşradan yeni geldiği zaman kendisiyle edilen alayların acısını çıkarmak, böylece öc almak için, Fauchery'ye karşı hep alaycı tavırlar takınıyordu.

«Evet, elbisesi dantelli hanım hani?»

Gazeteci hâlâ anlamamıştı. Ayaklarının ucunda

yükselerek görmeye çalışıyordu. Sonunda, «Kontes mi yani?» diye sordu.

«Ta kendisi, azizim... On altınına bahse girdim. Söyle bakalım, kalçaları dolgun mu, değil mi?»

Bir zamanlar Fauchery ona, «Kontes bir kimseyle yatıyor mu acaba?» diye sorduğu zaman, Hector'u şaşırttı ya, şimdi de Hector ona böyle numara yapıp öc alıyor, bunun için de, mutlu mutlu gülüyordu.

Fauchery hiç de şaşmış değildi. Ona şöyle bir baktıktan sonra omuzlarını silkerek, «Hadi be sen de, geri zekâlı!»

Sonra oradakilerin birer birer ellerini sıktı. Hector bozulmuştu. Tuhaf bir şey söylediğinden pek emin değilmiş gibi bir hali vardı. Derken, aralarında konuşmaya başladılar. At koşularından beri bankerle Foucarmont da Nana'nın Villiers Caddesindeki evine gider olmuşlardı. Nana'nın sağlığı düzelmişti. Kont her akşam gelip onun durumu hakkında haber alıyordu. Yalnız konuşulanları dinlemekte olan Fauchery düşünceliydi. Sabah kavga ettikleri sırada Rose, mektubu gönderdiğini açıktan açığa söylemiş, «Git bakalım o kibar hanımefendinin evine; çok iyi karşılarlar orada seni,» demişti. Fauchery uzun süre çekindikten sonra, yiğitliğe toz kondurmamak için yine gelmişti, ama Hector'un yaptığı aptalca şaka karşısında, sakin görünmekle birlikte, yine de telâşlıydı.

Philippe, «Nen var?» dedi. «Hasta mısın yoksa?»

Fauchery, «Ben mi? Yok canım! İşim vardı da, onun için geç geldim,» dedi. Sonra, hayattaki olağan trajedileri bir sonuca bağlayan, insanın kendisi de farkında olmaksızın gösterdiği o kahramanca tavrı takınarak, soğukkanlı, «Ev sahiplerinin hatırını sormadım bile henüz... Nazik olmak gerek, değil mi ya?» dedi. Hattâ Hector'dan yana dönerek onunla şaka bile edecek gücü de buldu. «Öyle değil mi, geri zekâlı?»

Sonra kalabalığın arasında kendine yol açtı. Ka-

pıda duran uşağın artık kimsenin adını haykırdığı yoktu. Yalnız, o sırada içeriye girmekte olan bazı hanımlar tarafından alıkonmuş oldukları için, Kont'la Kontes hâlâ konuşmayı sürdürüyorlardı. Sonunda Fauchery, onların yanına ulaşabildi. Arkadaşları, bahçenin taş kısmında durmuşlar, ayaklarının ucuna basarak olup bitecekleri görmeye çalışıyorlardı. Nana boşboğazlık etmişti herhalde.

Georges, «Kont görmedi onu,» diye fısıldadı. «Dikkat! Kont dönüyor... Hah, tamam.»

Orkestra yine *Sarışın Venüs*'teki valsi çalmaya başlamıştı. Kontes neşeli, sakin bir tavırla boyuna gülümsüyordu. Fauchery önce onu selâmladı. Sonra da bir süre çok sakin bir tavırla, hiç kımıldamaksızın Kont'un arkasında durarak bekledi. Kont'un o gece yine o gururlu ciddiliği üzerindeydi. Tam bir saray görevlisine yakışacak resmî bir tavır takınmıştı. Sonunda dönüp de gazeteciyi görünce, bu durumunu daha da abarttı. İki erkek birkaç saniye bakıştılar. İlk olarak elini uzatan, Fauchery oldu. Muffat da elini verdi. İkisi el sıkışırken Kontes Sabine gözlerini yere dikmiş gülümsüyor, öte yandan orkestranın çalmakta olduğu vals de hiç durup dinlenmeden alaycı ve çapkın ezgilerini çevreye yayıyordu.

Steiner, «İş yoluna girdi bile, baksanıza,» dedi.

Foucarmont ise onların bu kadar uzun zaman el sıkışmalarına şaşmıştı.

«Elleri birbirine yapıştı mı yoksa?» diye sordu.

Fauchery'nin unutamadığı bir an, solgun yanaklarına hafif bir pembelik vermekteydi. Şu anda o yeşilimsi ışığı, tozlara bulanmış bir sürü ıvır zıvırıyla, tiyatronun aksesuar deposunu yine görür gibi oluyordu. Muffat da oradaydı, elinde rafadan yumurta yemeye yarayan o kabı tutuyordu; içinde karısıyla ilgili bazı kuşkular vardı, ama emin değildi. Şimdiyse kuşkulanmıyordu artık; onurunun son bir parçası da böylece yıkılıp gitmekteydi.

Fauchery'nin duymakta olduğu korku yatıştı. Kontes'in neşesini görünce, içinden bir gülme geldi. Komik geliyordu bu iş ona!

Hector güzel bir şaka yapacağını sandığı zaman fırsatı hiç kaçırmıyordu.

«Hah, şimdi sıra Kontes'te,» dedi. «Nana geliyor bakın, içeriye giriyor.»

Philippe, «Sus be, geri zekâlı!» diye fısıldadı.

«Gerçekten geliyor!.. Bak, onun valsini çalıyorlar, o da çıkageldi. Hem, onun da bu barışmada payı var, canım!.. Görmüyor musunuz? Bakın, canım, ciğerim, diyerek Fauchery'yi, sonra Kontes'le Kont'u nasıl da bağrına bastı! Bu aile sahnelerini görünce içim bir tuhaf oluyor doğrusu!»

O sırada Estelle de onlara yaklaşmıştı. Fauchery kızı selâmladı, ona iltifatlar yağdırdı. Estelle ise pembe elbisesi içinde kaskatı, o sessiz çocuk tavrıyla şaşkın şaşkın Fauchery'ye bakıyor, arasıra da babasına, annesine göz atıyordu. Daguenet de gelerek gazeteciyle dostça el sıkıştı. Hepsi güleryüzlüydüler. Derken Venot da yavaşça süzülerek gelip arkalarında durdu. Mutlu bir tavırla onlara bakıyordu. Tanrının bu işe çekidüzen vermesini sağlayacak olan bu durumun ortaya çıkmasından dolayı çok sevinçliydi.

Bir yandan vals hep o, güleç bir şehvetle dolu, salıntılı notalarını saçmaktaydı. Zevk, neşe havası tıpkı denizin kabarması gibi, eski konağın her yanını daha fazla kaplamaya başlıyordu. Orkestranın flütleri ince seslerini yükseltirlerken, kemanlar da kendilerinden geçmişler de, içlerini çekiyorlarmış gibi çalıyorlardı. Cenova kadifelerinin, yaldızların, yağlıboyaların altında avizeler canlı bir ısı, bir güneş tozu savurur gibiydiler. Kocaman aynaların içinde birkaç kez artıp çoğalan kalabalık, seslerin daha da artan uğultusuyla, gittikçe büyüyüp genişlemekteydi sanki. Salonun kenarında oturan kadınların gülümsemeleri arasında birbirlerini bellerinden tutarak geçen çift-

ler, döşeme tahtalarını daha fazla sarsıyorlardı. Bahçede, kâğıt fenerlerden dökülen kızıl ışık, ağaçlıklı yolların sonunda gezinerek biraz serinlemeye çalışan konukların kara gölgelerini uzaktan uzağa, bir yangın parıltısıyla aydınlatıyordu. Duvarların bu ürperişi, bu kızıl bulut, bu evin dört bucağında cayır cayır yanmakta olan o eski onurun, namusun kül olduğu son bir yangın gibiydi. Bir nisan akşamı Fauchery yine bu salonda, henüz başlamakta olan utangaç bir neşenin belirtilerini görmüştü. O zaman, kırılan bir billûrun çınlayışını andırır bir ses çıkaran bu neşe gittikçe pervasızlaşmış, çılgınlaşmış, sonunda taşkın bir eğlence halini almıştı. Şimdiyse billûrdaki çatlak daha artıyor, evin şurasında burasında çatlaklar oluşturuyor, yakında her şeyin yıkılacağını haber veriyordu. Mahalle aralarındaki sarhoş aileler, koyu bir yoksulluk, ekmeksiz bir sofra, içkiye olan düşkünlük sonunda beş parasız kalıp söner, giderler. Burada, birbiri üstüne yığılıp da birden ateşe verilen bu zenginliklerin yıkılışı üzerindeyse, orkestranın valsi eski bir ailenin ölüm, yas müziğini çalıyordu sanki. Bir yandan da, gözle görülmediği halde yumuşacık, tombul kolları ve bacaklarıyla, Nana bu eğlence dünyasının üzerine kanat germiş, bütün bu insanları çürütüyor, sıcak havaya sinmiş olan kokusundaki mayayı, müziğin çapkın sesine katıp, bu topluluğun iliklerine boşaltıyordu.

Kilisede nikâhın kıyıldığı akşam Kont da karısının odasına geldi. İki yıldır bu odaya adım atmamıştı. Kontes pek şaşırdı, önce geriler gibi bir hareket yaptı. Yalnız, gülümsüyordu da; hiç bırakmaz olduğu o sarhoşça gülümseyiş yine dudaklarındaydı. Kont pek süklüm püklümdü, bir şeyler kekeleyip duruyordu. Bunun üzerine, Kontes ona küçük bir ahlâk dersi verdi. Zaten hiçbiri açık, kesin bir açıklamaya girişmeye kalkışmadılar. Tanrı, karşılıklı birbirlerini bağışlamalarını istiyordu. Gizli bir anlaşmayla da, bundan

sonra her biri canının istediğini yapmakta serbest olduğunu kararlaştırdı. Yatmadan önce, Kontes hâlâ çekingen bir tavır takınmayı sürdürdüğü için, biraz da para sorunlarını konuştular. Bordes malikânesini satmaktan önce Kont sözaçtı. Kontes de hemen kabullendi. İkisinin de paraya gereksinimleri vardı, ferahlamış olacaklardı. Böylelikle barışma, tamamlanmış oldu. Muffat da, duymakta olduğu pişmanlık hisleri arasında, adamakıllı ferahladı.

Yine o gün, Nana saat ikiye doğru biraz uzanmıştı. O sırada Zoé gelerek odanın kapısına yavaşça vurdu. Perdeler kapalıydı. Odadaki sessiz loşluğun içine pencereden sıcak bir soluk girmekteydi.

Nana geçirdiği rahatsızlıktan sonra hâlâ biraz halsizdi. Gözlerini açarak, «Kim o?» diye sordu.

Tam Zoé yanıt verecekti ki, Daguenet zorla kapıdan içeriye girerek, «Benim,» dedi.

Nana hemen doğrulup dirseğini yastığa dayadı, hizmetçisini göndererek, «Ne o, sen misin? Tam da evleneceğin gün!.. Ne var böyle?» diye sordu.

Daguenet odanın içindeki karanlıktan şaşırmış, orta yerde duruyordu. Sonra yavaş yavaş gözleri alıştı, ilerlemeye başladı. Frak giymişti; boynunda beyaz kravat, ellerinde beyaz eldiven vardı. Bir yandan da boyuna, «Evet, benim... Unuttun mu o şeyi yoksa?» diye yineliyordu.

Hayır, Nana hiçbir şey anımsamıyordu. Bunun üzerine Daguenet yine o şakacı tavrıyla, kendini açıktan açığa ona sundu:

«Canım, hani bu evlenme işi olursa benden komisyon alacaktın ya... İşte ben de bekâretimi armağan etmeye geldim sana,» dedi.

Tam da o sırada yatağın yanı başında olduğu için, Nana onu çıplak kollarıyla kucaklarken, bir yandan da sarsıla sarsıla gülmeye başladı, ama nerdeyse de ağlayacaktı. Daguenet'nin bu sevimli hareketi ona pek dokunmuştu çünkü.

«Çok tuhaf çocuksun doğrusu, Mimi,» dedi. «Unutmadın demek, ha? Bense çoktan unutmuştum! Demek kaçtın, kiliseden geliyorsun, öyle mi? Sahi, üstün başın da günnük kokuyor bak... Öp beni bakayım!.. Daha güçlü öp, Mimiciğim! Belki de son kez öpüyorsundur, kimbilir.»

Hâlâ belirsiz bir eter kokusunun sinmiş olduğu loş odada, gevrek gülüşleri kesiliverdi. Dışarıda hüküm sürmekte olan sıcak perdeleri şişiriyor, caddede çocuk sesleri işitiliyordu. Saatlerin ne kadar çabuk geçip gittiğini görünce epey gülüştüler. Daguenet, nikâhtan sonra düzenlenen kokteyl parti sona erince hemen yola çıkıyordu.

13

Eylül sonuna doğru bir gün, Kont Muffat akşam yemeğini Nana'nın evinde yiyecekti. Tuileries Sarayından beklenmedik bir emir almıştı, hava kararacağı sırada, bunu haber vermeye geldi. Konağın ışıkları henüz yanmamıştı, hizmetçilerle uşaklar mutfakta yüksek sesle gülüşüyorlardı. Merdiven başındaki renkli camlarla süslü pencereler, ılık bir loşluk içinde parıldamaktaydılar. Kont basamakları sessizce çıktı. Yukarıda da salonun kapısını açarken gürültü etmedi. Salonun sonunda pembemsi bir gün ışığı yavaş yavaş kaybolup gidiyordu. Kırmızı perdeler, yumuşak divanlar, lâke mobilyalar, işlemeli kumaşlarla bronzlardan, porselenlerden oluşan bir yığın eşya yavaş yavaş çöken karanlığın içinde uyur gibiydiler. Karanlık bütün köşe bucağı kaplamıştı. Ne fildişi kakmalar parıldıyor, ne yaldızlı oymalar ışıldıyordu. Kont da bu karanlığın içinde tam karşısında, yayılmış olduğu için tek başına göze çarpmakta olan büyük bir içeteğin beyazlığı üzerinde Nana'yı Georges'un kollarında, sırtüstü yatarken gördü. İşin saklanabilecek bir yanı yoktu. Kont boğuk bir çığlık kopardı, ağzı bir karış açık, kalakaldı.

Nana bir sıçrayışta ayağa kalkmıştı. Georges'a kaçmak için zaman bırakmak üzere Kont'u odaya doğru itiyordu.

Şaşkın bir tavırla, «Gir içeriye de anlatayım bak...» dedi.

Uğradığı bu baskından dolayı çileden çıkmıştı. Evinde, bu salonda, kapılar açıkken kendisini bir erkeğe verdiği hiç görülmemişti. Bir sorun neden olmuştu buna: Philippe'i pek kıskanmakta olan Geor-

ges gelip onunla kavgaya tutuşmuştu. Delikanlı Nana'nın boynuna sarılmış, öylesine hıçkırıyordu ki Nana ona pek acımış, nasıl yatıştıracağını bilemediği için, karşı koyamamıştı. Ömründe bir kerecik, böyle boş bulunarak bir aptallık etmişti. Bu işi de Georges gibi toy bir delikanlıyla yapıyordu. O Georges ki, annesi artık beş para vermediği için, Nana'ya bir demet menekşe bile getiremez olmuştu! Aksiliğe bakın ki tam bu sırada Kont çıkagelmiş, ikisini de yakalamıştı. Nana'nın gerçekten şansı yoktu doğrusu! Yumuşak yürekli olmanın cezası buydu işte!

Nana Muffat'yı odaya sokmuştu. Burası kapkaranlıktı. Bunun üzerine, el yordamıyla zili bulup, hışımla çalarak, ışık istedi. Bütün suç Julien'indi aslında. Salonda bir lâmba yanmış olsaydı, bu işlerin hiçbiri olmazdı. Gecenin o saçma karanlığı çökünce Nana'nın yüreği de yumuşayıvermişti.

Zoé lâmbayı getirince Nana Kont'a, «Aklını başına topla, çok rica ederim, şekerim,» dedi.

Kont bir iskemleye oturmuş, ellerini dizlerine dayamış, biraz önce gördüğü manzaradan aptallaşmış bir halde, önüne bakıyordu. Öfkelenip bağırmaya bile gücü yoktu. Her yanını donduran bir korkuya kapılmış gibi, zangır zangır titremekteydi.

Adamcağızın bu sessiz acısı Nana'nın içine dokundu. Onu avutmaya kalkışarak, «Evet, hatâ ettim...» dedi, «çok kötü bir şey yaptım... Görüyorsun ya, yaptığım işten ötürü pişmanım. Hele senin üzüldüğünü gördükçe ben de çok acı duyuyorum... Hadi, uzatma artık da, bağışla beni.»

Kont'un dizleri dibine çömelmiş, kendisine çok içerleyip içerlemediğini anlamak için onun bakışlarını bulmaya çalışarak, boynu bükük br kabullenişle öylece duruyordu. Kont derin derin içini çekip kendine gelmeye başlayınca, Nana daha cilveli tavırlar takındı. Ciddî bir tavırla, kendi lehine bir neden daha bulup çıkardı:

«Anlıyorsun, değil mi, sevgilim,» dedi, «zavallı arkadaşlarımdan esirgeyemem bunu.»

Bunun üzerine, Kont yumuşadı; yalnız Nana'nın Georges'u kapıdışarı etmesini şart koştu. Hiçbir düşe kapılmıyordu. Nana'nın kendisine ettiği bağlılık yeminine inandığı yoktu, ertesi gün onu yine aldatacaktı. O da Nana'ya sahip olmak gibi bir acıya yalnızca korkakça bir gereksinim, hayattan olan çekingenliği ve onsuz yaşamanın olanaksızlığı yüzünden katlanıyordu.

Nana hayatının bu döneminde Paris'i gittikçe daha görkemli bir biçimde aydınlattı. Ahlâksızlık ve sefahat göklerinde daha da büyüdü, küstahça gözler önüne serdiği lüksüyle, paraya olan aldırmazlığıyla kente egemen oldu sanki. Koca koca servetleri herkesin gözü önünde eritiveriyordu. Konağında, bir demirci ocağının parıltısına benzer bir şey vardı sanki. Bitmez tükenmez arzuları bu ocakta yanıyor, dudaklarıyla hafifçe üfledi mi, altın incecik bir kül haline geliyor, rüzgâr da bu külü her an süpürüp götürüyordu. Böyle kudurmuşcasına bir israf düşkünlüğü görülmüş şey değildi. Nana'nın oturduğu konak bir uçurumun üstünde kurulmuştu sanki: Erkekler mallarına, bedenlerine, adlarına varıncaya kadar her şeyleriyle bu uçuruma gömülüyorlar, arkalarında en ufak bir iz bile bırakmıyorlardı. Nana pek iştahsız bir kızdı. Sürekli turp, badem şekeri gibi şeyler yer, et yemeklerini biraz mıncıklayıp olduğu gibi tabağında bırakırdı, ama mutfak gideri her ay beş bin franga yükseliyordu. Kilerde, mutfakta bütün hizmetçiler, uşaklar, her şeyi har vurup harman savuruyorlardı. Şarap fıçıları delinip boşuna akıyor, üç, dört elden geçtiği için zaten şişirilmiş hesap pusulaları ayrıca kabartılıyordu. Victorine ile François mutfakta krallar gibi saltanat sürmekteydiler. Buraya konuklar çağırıyorlar, ayrıca bir sürü hısım akrabanın evlerine söğüşler, etsuları gönderiyorlardı. Julien es-

nafı dolaşıp veresiye alıyor, hesapların ödenmesini biraz daha geciktiriyordu. Camcılar birbuçuk frank değerinde ufacık bir camı taktıkları zaman, uşaklar hesaba kendileri için de iki frank ekliyorlardı. Atların yulafını arabacı Charles yiyor, getirilen yemi iki misli fazla gösteriyor, ön kapıdan girenleri arka kapıdan satıyordu. Bu yağmanın ortasında, bu saldırıyla ele geçirilen, her şeyi talan edilen kentin içinde oda hizmetçisi Zoé büyük bir ustalıkla hareket etmekteydi. Öyle ki, işin dış görünüşünü kurtararak herkesin yaptığı hırsızlığı örtmenin yolunu buluyor, böylelikle kendi hırsızlıklarını da gizleyip örtbas etme işini iyi başarıyordu. Ziyan edilenlerin de haddi hesabı yoktu. Bir gün önce pişmiş yemekler çöp tenekesine dökülüyor, hizmetçilerle uşakların bile tiksinip el sürmedikleri yiyecekler orda burda sürünüyordu. Bardaklar şekerden yapış yapıştı. Havagazı ise duvarları havaya uçuracak derecede harıl harıl yanıyordu. Bunca ağızın yiyip bitirmekte olduğu bu evde unutkanlıkların, hainliklerin, kazaların da ardı arası kesilmiyor, yıkıntıyı çabuklaştıracak olaylar hiçbir zaman eksik olmuyordu. Yukarıda, hanımefendinin dairesindeyse, çöküntü havası daha kuvvetle esmekteydi. Tanesi on bin franga çıkan, iki kez giyilmiş elbiseleri Zoé el altından satıyordu. Mücevherler sanki çekmecelerin diplerinde kırıntı haline gelmiş gibi yok oluveriyorlardı. Hemen o gün çıkmış yeni öteberiye aptalca paralar yatırılıyor, sonra bu gibi şeyler ertesi gün unutuluveriyor, süprülüp sokağa atılıyordu. Nana çok pahalı bir şey görür görmez hemen almak isteğine kapılıyordu. Bu yüzden de çevredeki bir sürü çiçeği, değerli bibloyu ziyan ediyordu. Bir saatlik bir hevesi ne kadar pahalıya malolursa, kendisi o kadar mutlu oluyordu. Elini neye sürse ziyan ediyordu; küçük, beyaz parmaklarının arasında her şey kırılıyor, soluyor, kirleniyordu. Nereden geçse peşinde bir sürü ne idüğü belirsiz hırda-

vat, eciş bücüş parçalar, çamurlu paçavralar bırakıyor, böylelikle buradan onun geçtiği hemen belli oluveriyordu. Cep harçlığı böylece yitip giderken, büyük büyük borçları ödemek gerekiyordu. Terziye yirmi bin frank, çamaşırcıya otuz bin frank, ayakkabıcıya on iki bin frank borç birikiveriyordu. Yalnız atlar, arabalar için elli bin frank harcıyordu. Altı ay içinde terziye yüz yirmi bin frank borcu birikiverdi. Labordette'in yaptığı hesaba göre, evin gideri ortalama dört yüz bin frankı bulmaktaydı. Nana yaşama biçiminde hiçbir değişiklik yapmamıştı, ama giderler o yıl bir milyonu buldu. Nana'nın kendisi de şaşkınlık içindeydi. Bu kadar paranın nereye gittiğini söyleyecek durumda değildi. Yıkıp mahvettiği erkekler birbiri üstüne yığılıyor, eve oluk gibi altın akıyor, yine de onun sürdüğü bu lüks hayatın çatırtıları ortasında, konağının döşemesinde açılıp boyuna derinleşmekte olan deliği doldurmak bir türlü mümkün olamıyordu.

Şimdi de Nana'nın yüreğinde yeni bir heves belirmişti. Yatak odasının döşeniş biçimini bir kez daha değiştirmeye niyetlenmiş, sonunda istediğini bulduğu sonucuna varmıştı: Tavana kadar çadır biçiminde, gül kurusu rengi kadife kaplatacak, kumaşı küçük başlı gümüş çivilerle kapitone ettirecekti. Kadifenin üstü altın kılaptanlı dantellerle, kordonlarla süslenecekti. Nana, bu şekilde döşenirse, odanın hem zengin, hem de çok hoş bir havaya bürüneceğini sanıyordu. Aynı zamanda bu, kızılımsı tüylü pembe tenine çok hoş bir fon da oluşturacaktı. Oda yalnızca karyolaya bir çerçeve olsun diye böyle döşenecekti. Karyolanın kendisiyse göz kamaştırıcı bir şey olacaktı. Nana hiç görülmemiş, duyulmamış bir karyola yaptırmayı düşünmekteydi. Bir taht, bir mihrap olacaktı bu, Paris halkı buraya gelip onun o olağanüstü çıplaklığına tapınacaktı. Karyola baştan başa dövme altın ve gümüşten olacak, koskocaman bir mü-

cevheri andıracaktı. Gümüşten bir çardak üzerinde altın güller bulunacaktı. Karyolanın başucunda bir sürü aşk meleği çiçeklerin arasından gülüşerek eğilecekler, perdelerin gölgeleri içinde olup biten şehvet sahnelerini gözetleyeceklerdi. Nana bu iş için Labordette'e başvurmuş, o da iki kuyumcu alıp getirmişti. Resimlerin yapılmasına başlanmıştı bile. Karyola elli bin franga malolacaktı. Muffat bunu ona yılbaşı armağanı olarak verecekti.

Nana'yı asıl şaşırtan şey, şuydu: Kollarının, bacaklarının arasından bir altın nehri çağlıyordu da, kendisi hep para sıkıntısı çekmekteydi! Bazı günler birkaç altınlık küçük küçük paraları ödemek için çok sıkıştığı oluyordu. Ya Zoé'den ödünç almak zorunda kalıyor, ya da elinden geldiği kadar, kendisi para bulmaya çalışıyordu. Yalnız, son çarelere başvurmadan önce dostlarını, ahbaplarını şöyle bir yokluyor, işi şakaya vurarak, erkeklerin üstündeki bütün paraları, bozukluklara varıncaya kadar alıyordu. Üç aydan beri bu şekilde en çok Philippe'in ceplerini boşaltmıştı. Philippe böyle bunalımlı anlarda eve geldiği zaman, cüzdanını hep orada bırakır olmuştu. Nana çok geçmeden işi azıtmış, birtakım senetleri, pek göze batan borçları ödemek için ondan her seferinde, fazla değil, iki yüz frank, üç yüz frank borç almaya başlamıştı. Temmuzda alaya mutemet olarak görevlendirilen Philippe, parayı ertesi gün getiriyor, zengin olmadığı için de Nana'dan özür diliyordu. Çünkü şimdi artık zavallı Madam Hugon, oğullarına karşı pek sıkı davranır olmuştu. Üç ay geçince, sık sık yenilenen bu küçük küçük ödünç almalar, on bin franga yükselivermişti. Yüzbaşı yine eskisi gibi, çın çın öten kahkahalar savurmaktaydı, ama bir yandan da zayıflıyor, bazan dalgınlaşıyor, yüzünden bir acının gölgesi geçiyordu. Sonra, Nana'nın bir bakışı onu hemen değiştiriveriyor, şehvet dolu bir tür tapınma içine atıveriyordu. Nana ona karşı pek cilveli davranı-

yordu. Kapı arkalarında öpüşerek delikanlıyı sarhoş ediyor, birdenbire kendini ona teslim ediveriyordu. Bu yüzden Philippe, görevinden yakasını kurtarır kurtarmaz gelip Nana'nın eteğinin dibinden ayrılmıyordu.

Nana bir akşam, «Benim bir adım da Therese'dir,» dedi. «Takvime göre isim günüm 15 ekime rastlar.»

Bunun üzerine çevresini saran bütün erkekler ona armağanlar gönderdiler. Yüzbaşı Philippe de bir armağan getirdi. Saksonya porseleninden, ayakları, sapı altın bir şekerlikti bu. Philippe geldiği zaman Nana'yı yalnız buldu. Banyodan yeni çıkmıştı. Sırtında kırmızı yollu bol, beyaz bir bornoz vardı. Masanın üzerine yerleştirilmiş olan armağanları seyre dalmıştı. Kapağını açayım derken, kesme billûrdan bir şişeyi kırmıştı bile.

Philippe'i görünce, «Aman! ne diye zahmet ettin canım!» dedi. «Neymiş o, göster bakayım... Ayol, çocuk musun sen, ne vardı sanki paranı bu gibi şeylere harcayacak!»

Bir yandan delikanlıyı azarlıyordu, ama zengin olmayan Philippe varını yoğunu kendisi uğrunda harcadığı için, aslında çok sevinçliydi de. Çünkü onun için aşkın tek göstergesi kendisi için harcanan paraydı. Bir yandan da şekerlikle oynuyor, bunun nasıl iş gördüğünü anlamak için kapağını açıp kapatıyordu.

Philippe, «Dikkat et, kırılır belki,» dedi.

Nana omuzlarını silkerek, «Benim ellerimi hamal eli mi sanıyorsun sen yoksa?» dedi.

Birdenbire şekerliğin kapağındaki vida elinde kalıverdi, kapak da yere düşüp kırıldı. Nana gözlerini şekerliğin parçalarına dikmiş, şaşkın şaşkın bakakalmıştı.

«A! Kırıldı!» dedi.

Sonra gülmeye başladı. Yerde duran parçalar pek tuhaf görünüyordu ona. Sinirli bir neşeydi bu. Tıpkı

kırıp dökmekten hoşlanan bir çocuk gibi aptal aptal, kötü kötü gülüyordu. Bu biblonun Philippe'e ne kadar kaygıya, sıkıntıya malolduğunun farkında değildi. Yüzbaşının çok bozulduğunu görünce kendini tutmaya çalıştı:

«Suç bende değil ki, canım...» dedi. «Zaten çatlakmış, baksana. Bu gibi eski şeyler hiç dayanmaz... Bak şu kapağa! Nasıl fırlayıverdi, gördün mü?»

Sonra yine katıla katıla gülmeye başladı.

Delikanlı kendini zorluyordu, ama gözleri dolmaya başlamıştı. Bunun üzerine, Nana sevgi dolu bir tavırla onun boynuna sarıldı:

«Aman! ne aptal şeysin sen!» dedi. «Yine de seviyorum seni. Hiçbir şey kırılmasa, dükkâncılar, esnaf da hiçbir şey satamaz olurlardı. Bütün bunlar kırılsın diye yapılmış zaten... Bak şu yelpazeye, doğru dürüst yapıştırılmamış bile.»

Masanın üstünden bir yelpaze aldı, çubuklarını tutup çekince üzerindeki ipekli kumaş yırtılıp iki parça oldu. Bu durumu görünce daha da heyecanlandı. Philippe'in getirdiği armağanı kırmıştı ya, ötekilere de aldırış etmediğini göstermek için masanın üstünde ne varsa kırıp dökmeye başladı. Bu yüzden keyif duyuyor, ayrıca hepsini kırarak hiçbirinin sağlam olmadığını göstermek istiyordu. Boş gözlerinde bir ışık parıldıyor, hafifçe kabaran dudaklarının arasından beyaz dişleri görünüyordu. Sonunda, her şeyi kırıp döktükten sonra yine gülmeye başladı, ellerini açıp masanın üstüne pat pat vurdu; çocuk gibi yarım yarım konuşarak, «Bittiiii, hepsi bittiii!» dedi.

Ondaki bu sarhoşluk Philippe'e de geçti. O da gülmeye başladı. Sonra Nana'yı arkaya doğru devirerek boynunu öptü. Nana kendini bırakıyor, onun omuzlarına asılıyordu. Öylesine mutluydu ki, uzun zamandır bu kadar eğlendiğini anımsamıyordu.

Sonra, delikanlıyı hep kollarıyla tutarak, okşayıcı bir sesle, «Sevgilim, yarın bana on altın getir olur

mu?» dedi. «Birden sıkışıverdim. Ekmekçiye borç birikmiş de.»

Philippe'in benzi uçuverdi. Nana'nın alnına son bir öpücük daha kondurarak, «Getirmeye çalışırım,» dedi.

Bir sessizlik oldu. Nana giyiniyordu. Philippe de gidip alnını cama dayamıştı. Bir dakika sonra geri geldi, ağır ağır konuşarak, «Nana, benimle evlensene, ne olur!» dedi.

Bu öneri genç kadını birdenbire öylesine güldürmeye başladı ki, iç etekliğini bu yüzden bağlayamıyordu.

«Şekerim, senin aklından zorun var galiba,» dedi. «Senden on altın istedim diye mi evlenmeye kalkışıyorsun benimle?.. Asla olmaz böyle şey! Seni çok seviyorum çünkü. Amma da saçma şey ha!»

Tam o sırada Zoé hanımının ayakkabılarını giydirmek için içeriye girdiğinden, artık bu konuda sözetmediler. Oda hizmetçisi masanın üstündeki paramparça hediyeleri hemen görüvermişti:

«Bunları kaldırayım mı?» diye sordu.

Nana, «Kaldır at hepsini,» deyince, eşyaları eteğine doldurarak alıp götürdü. Mutfakta da herkes, hanımın kırıp döktüğü armağanları paylaştı.

O gün Georges, Nana'nın yasaklamış olmasına karşın, yine konağa girmenin yolunu buldu. François onun kapıdan girdiğini görmüştü, ama hanımın güç durumlarda kalması uşaklarla hizmetçileri de eğlendiriyordu. Georges küçük salona kadar gelmişti ki, ağabeyinin sesini duyunca durdu. Kapının arkasına mıhlanıp kalarak bütün olup bitenleri, öpüşmeleri, ağabeyinin evlenme önerisini işitti. Tiksintiden eli ayağı buz kesilmişti. Şaşkın bir tavırla kalkıp gitti. Kafatasının içi bomboştu sanki. Ancak, Richelieu Sokağındaki evlerine gelip annesinin oturduğu dairenin üstünde bulunan kendi odasına çıktığı zaman, birden boşanıp hüngür hüngür ağlamaya başladı. Bu kez

işin kuşkulanılacak bir yanı yoktu artık. Gözlerinin önünde sürekli korkunç bir hayal beliriyor, Nana'yı Philippe'in kolları arasında görüyordu. Bu ise ona ahlâkın çöküşü gibi görünmekteydi. Nana sanki kendi karısıydı da, ağabeyi onunla ilişkide bulunuyordu! Biraz yatıştığını sandığı zamanlar bu görüntü yine aklına geliyordu. O zaman kudurmuşcasına bir kıskançlığa kapılarak karyolasının üstüne kapanıyor, yorganını ısırıyor, bağıra çağıra birtakım iğrenç sözler söylüyordu, bu durum kendisini daha çok çileden çıkarıyordu. O gün böylece geçti. Başının ağrıdığını ileri sürerek, odasından da çıkmadı. Gece daha korkunç oldu. Bir öldürme humması, sürekli karabasanlar halinde, delikanlıyı sarsıyordu. Ağabeyi evde olsa, gidip bir bıçak saplayarak öldürecekti onu. Sabah olunca durumu şöyle bir tartmak istedi. Asıl ölmesi gereken birisi varsa, o da kendisiydi. Sokaktan bir otobüs geçtiği sırada kaldırıp kendisini pencereden atacaktı. Saat ona doğru sokağa çıktı. Paris'in her yanını dolaştı, köprülerin üzerinde gezdi, son anda da Nana'yı görmek için önüne geçilmez bir istek duydu. Belki genç kadın tek bir söz söyleyerek kurtarıverirdi onu: Saat üçü çaldığı sırada da Nana'nın Villiers Caddesindeki konağından içeriye giriyordu.

Öğleye doğru, Madam Hugon korkunç bir haber almış, dünyalar başına yıkılır gibi olmuştu. Philippe bir akşam önceden beri hapisteydi. Alayının kasasından on iki bin frank çalmış olmakla suçlanıyordu. Philippe üç aydan beri, «Nasıl olsa yerine koyarım» diyerek ufak ufak paralar çekiyor, kasadaki açığı sahte senetlerle gizlemeye çalışıyordu. İlgililerin kayıtsızlığı yüzünden, bu sahtekârlık daha önce ortaya çıkmamıştı. Oğlunun işlediği suç karşısında şaşkına dönen yaşlı kadın, ilk iş olarak Nana'ya öfkelendi, epey bağırıp çağırdı. Philippe'in onunla olan ilişkisini biliyordu. Çocukcağızın hüzünlü hali bu felâketten ileri geliyordu demek. Zavallı kadıncağız da bir facia

olmasın diye Paris'ten bir türlü ayrılamamaktaydı. Yalnız, böylesine utanç verici bir şeyin olabileceğini aklından bile geçirmemişti. Şimdi de ona para vermediği için kendi kendine çıkışıyor, böyle davrandığından kendisini de suç ortağı durumunda görüyordu. Bir koltuğa yığılmıştı. Kötürüm olmuştu sanki; kendini çaresiz hissediyordu: Oraya çivilenmişti de ölecekti neredeyse. Aklına birdenbire Georges gelince avundu. Georges vardı ya, harekete geçer, ikisini de kurtarırdı belki. Bunun üzerine, hiç kimseden yardım istemeksizin, bu işleri aile içinde halletmek isteğine kapılarak sürüklene sürüklene ilerledi, üst kata çıktı. Kafasında hep, yanında kendisini seven başka bir kimsenin daha bulunduğu düşüncesi yer etmişti. Yukarıya çıkınca odanın boş olduğunu gördü. Kapıcı, yaşlı kadına: «Mösyö Georges erkenden çıkıp gitti,» diyordu. Şimdi bu odada da ikinci bir felâket havası esmekteydi! Yorganı, çarşafları ısırılarak darmadağın olmuş karyola, Georges'un ne türlü acılarla kıvranmış olduğunu açıkça göstermekteydi. Elbiseler arasında, yere atılmış bir iskemlenin ölü gibi bir hali vardı. Bunun üzerine, Madam Hugon, gözleri kupkuru, bacaklarının gücü geri gelmiş olduğu halde, aşağıya indi. Oğullarını istiyordu, gidip onları arayacak, zorla alıp gelecekti.

Sabahtan beri, Nana'nın başında türlü dertler vardı. Önce, o ekmekçi olacak herif, sabahın saat dokuzunda, elinde hesap pusulasıyla, yine gelmişti. Sefil bir paraydı bu: Yüz otuz üç franklık ekmek alınmıştı, ama Nana, konağında olağanüstü bir hayat sürdüğü halde, bunu bir türlü bulup veremiyordu. Ekmekçi veresiyeyi kestiğinin ertesi günü Nana başka yerden ekmek almaya başladığından, herif buna da içerlemişti. Ayrıca hizmetçilerle uşaklar ondan yana çıkıyorlardı.

François, «İnan, şöyle adam akıllı bir gürültü patırtı etmezsen paranı alamazsın, bak,» diyordu.

Charles, «Ben de gidip, eskiden kalma bir saman parası var, onu isteyeyim bari,» diyor. Victorine ise, «Bekleyin de eve bir erkek konuk gelsin, tam sözün ortasında içeriye girerseniz paranızı alırsınız,» diye öğütler veriyordu.

Mutfakta herkes kaynaşma halindeydi, bütün esnaf durumu biliyordu. Üç dört saat süren dedikodular yapılıyor, hanım tepeden tırnağa soyulup didik didik ediliyor, nesi var nesi yok hepsi anlatılıyordu. Patlıyasıya karnı doyan, işsiz güçsüz uşaklarla hizmetçilerin yapabilecekleri türden bir şeydi bu.

Yalnız kâhya Julien, hanımdan yana çıkar gibi tavırlar takınıyordu,

«Yine de iyi kadındır o, canım,» diyordu.

Ötekiler, «Sen onunla yattın da onun için böyle konuşuyorsun galiba,» dedikleri zaman aptalca gülmeye başlıyor, onun bu hali de aşçı kadını çileden çıkarıyordu.

Aşçı kadın, «Ah! ben erkek olsaydım da şu karıların suratlarına bir tükürseydim, o kadar iğrendiriyorlar beni,» diyordu.

François, kötülük olsun diye hanımına haber vermeksizin, ekmekçiyi taşlığa almıştı. Nana tam öğle yemeği zamanı aşağıya ineceği sırada, herifle burun buruna geldi. Hesap pusulasını aldı.

«Saat üçe doğru gel,» dedi.

Bunun üzerine herif kaba kaba söylenerek çıkıp gitti :

«Tam saat üçte geleceğim. Alacağımı da şu ya da bu biçimde kesinlikle alacağım, görürsünüz bakın!» diye yeminler ediyordu.

Nana olup bitenlere pek içerlemişti. Öğle yemeği kendisine zehir oldu. Bu kez bu herifi başından defetmesi gerekiyordu. Belki on kez adamın alacağını bir kenara ayırmış, her seferinde de para eriyip gitmişti. Bir seferinde parayı çiçek almak için harcamış, bir başka seferinde yaşlı bir jandarma için yardım

toplamaya gelmişler, o da bu parayı bağış olarak vermişti. Hem zaten Nana parayı ödemek için Philippe'e güvenmekteydi. Onun iki yüz frangı hâlâ getirmemiş olmasına şaşıyordu. Çok büyük bir aksilikti bu! Daha önceki gün Nana Satin'i yine tepeden tırnağa giydirmiş, bin iki yüz franklık elbise, çamaşır alarak sanki çeyiz düzmüştü ona. Bu yüzden de elinde yirmi frank bile kalmamıştı.

Saat ikiye doğru Nana telâşlanmaya başlamıştı ki, Labordette çıkageldi. Karyolanın resimlerini getirmişti. Bir değişiklik oldu bu; genç kadın bunun verdiği neşeyle her şeyi unuttu. Sevincinden el çırpıyor, dans ediyordu. Sonra meraktan kıvrandığı halde, salondaki masalardan birinin üstüne eğilerek resimleri inceledi. Öte yandan Labordette de ona bilgi veriyordu:

«Görüyorsun ya, karyola şurada. Ortada, açılmış güllerden bir demet var. Sonra da çiçeklerden, goncalardan oluşmuş çelenk biçimi bir süs var. Yapraklar yeşil altından, güller kırmızı altından olacak... Karyolanın başucunda, gümüşten bir kafes üzerinde de aşk meleklerinden oluşan bir küme bulunacak.»

Nana pek hoşnuttu. Kendini tutamayarak onun sözünü kesti:

«Bak, bak, şu köşedeki küçük var ya, kıçını havaya dikmiş hani, ne tuhaf, değil mi?.. Sonra, nasıl fesat fesat gülüyor, ha? Hepsinin pek çapkın bakışları var zaten!.. Bak sana söyleyeyim, azizim, dünyada onların önünde yaramazlık edemem ben.»

Gururu okşanmış gibi bir hali vardı. Kuyumcular, «Hiçbir kraliçe böyle bir karyolada yatmıyor,» demişlerdi.

Yalnız, ortaya çapraşık bir iş çıkmaktaydı. Labordette, karyolanın ayakucu için de iki tane resim gösterdi. Bu resimlerden birinde, karyolanın başucundaki motifler görülmekteydi. Ötekinin konusu bam-

başkaydı: Gece meleği tüllere bürünmüştü. Kıllı, boynuzlu, keçi bacaklı bir kır tanrısı da gelip tülleri açarak, gece meleğinin göz kamaştırıcı çıplaklığını çıkarıyordu.

Labordette, «Bu resmi seçersen, kuyumcular gece meleğini tıpkı sana benzetmeyi düşünüyorlar,» diyordu.

Pek pervasız bir zevkin açıklanışı olan bu düşünce yüzünden, Nana keyfinden sapsarı oldu. Kendisini şehvet dolu ılık loşlukların simgesi halinde, gümüş bir heykelcik biçimine girmiş olarak görüyordu.

Labordette, «Elbette sen yalnız baş ve omuzlar için poz vereceksin,» dedi.

Nana sakin bir tavırla ona bakarak, «Neden?..» diye sordu, «madem ki sözkonusu olan, bir sanat yapıtıdır, heykelimi yapacak olan heykelci vızgelir bana.»

Nana kabullenmişti, karyolanın ayakucu için bu resmi seçiyordu.

Labordette onun sözünü keserek, «Dur!» dedi, «bunu seçersen altı bin frank fazla vereceksin.»

Nana bir kahkaha koparark, «Düşündüğün şeye bak! Onun orası vızgelir bana,» diye bağırdı. «Nasıl olsa parayı verecek olan bizim sevgili hödük değil mi?» Şimdi yakın arkadaşları arasında Kont Muffat'dan sözederken, ona bu adı veriyordu. Erkek arkadaşları da Kont Muffat hakkında haber sorarken hep aynı sözü kullanıyorlar, «Dün akşam sevgili hödüğü gördün mü?.. A! Sevgili hödük burada sanmıştım,» diyorlardı. Basit bir yakınlıktı bu, ama Nana bu sözleri Kont'un yüzüne karşı söylemeyi göze alamıyordu.

Labordette son açıklamayı yaparken resimleri de sarmaya başlamıştı: Kuyumcular karyolayı iki ayda, 25 aralığa doğru teslim edeceklerini söylüyorlardı. Gelecek hafta da Gece Meleği'nin maketini yapmak üzere bir heykelci gelecekti.

Nana tam Labordette'i uğurlayacağı sırada ek-

mekçiyi anımsadı. Damdan düşer gibi, «Ha, iyi ki aklıma geldi, yanında iki yüz frank var mı?» diye sordu.

Labordette kadınlara kesinlikle ödünç para vermemeyi ilke edinmiş, bunun çok da yararını görmüştü. Bu gibi istekler karşısında hemen aynı yanıtı veriyordu:

«Hayır, kızım, meteliğim yok inan... Ama, istersen senin sevgili hödükten gidip isteyeyim.»

Nana, «Hayır, hayır, zahmet etme hiç,» dedi. «Daha iki gün önce Kont'tan beş bin frank para aldım.»

Sonradan, bu yanıtı verdiğine pişman oldu. Labordette gider gitmez, saat daha iki buçuk olmamıştı ki, ekmekçi geldi. Yüksek sesle küfürler savurarak gidip sofadaki sıranın üstüne küt diye oturdu. Nana sapsarı olmuştu. Hele hizmetçilerle uşakların bu durum karşısında neşelendiklerini, kopardıkları soğuk kahkahaların kendisine kadar ulaştığını duydukça, öfkesi daha da artıyordu. Mutfakta hepsi de gülmekten geberiyorlardı. Arabacı avlunun dibinden bakmaktaydı. François durup dururken sofadan geçiyor, ekmekçiye bakıp danışıklı bir şekilde sırıttıktan sonra, hemen koşa koşa haber vermeye gidiyordu. Evin hanımına kimsenin aldırış ettiği yoktu. Duvarlar bile gülüyorlardı sanki. Kendisini gözetleyen, iğrenç bir biçimde alay eden mutfak halkının bu küçümseyişi karşısında, Nana yapayalnızlığını daha iyi hissetmekteydi. Bir ara yüz otuz üç frangı Zoé'den ödünç almayı düşünmüştü, ama bu durum karşısında caydı. Hizmetçisine zaten borcu vardı. Sonra, Zoé vermezse, bu, Nana'nın pek onuruna dokunacaktı. Öylesine heyecan içindeydi ki, kendi kendine yüksek sesle konuşarak odasına girdi:

«Hadi bakalım, kızım, kendinden başkasına güvenme,» dedi. «Vücudun kendi malındır sonunda; hakarete uğramaktansa vücudunu kullan, daha iyi.»

Sonra, Zoé'yi bile çağırmadan, acele acele giyin-

meye başladı. Tricon'un evine gidecekti. Başı çok darda kaldığı zaman son çare olarak hep bu yola başvururdu. Nana'nın müşterisi pek çok olduğundan, yaşlı kadın onu sık sık arıyordu. Evinin gidişinde daha sık açıklar vermeye başladı mı, Tricon'un evine gidip en azından üç yüz frankı hazır bulacağından emindi. Tricon'un evine alışkanlığın verdiği bir rahatlıkla gider olmuştu. Tıpkı yoksul insanların Rehin Sandığı'na gidişlerini andırır bir hali vardı.

Odasından çıkınca, salonun ortasında dikilip durmakta olan Georges'la burun buruna geldi. Delikanlının yüzünün balmumu gibi sapsarı olduğunu, yuvalarından fırlamış gözlerinde donuk bir ateş parıldadığını görmedi. Rahat bir soluk alarak, «Ağabeyin gönderdi seni, değil mi?» diye sordu.

Delikanlı daha da sararak, «Hayır,» dedi.

Bunun üzerine Nana umutsuzluğunu gösteren bir hareket yaptı.

«Ne istiyorsun benden? Ne diye yolumun üzerine dikiliyorsun?» diye sordu. «Acele işim var, görüyorsun işte.» Sonra geri dönerek sordu: «Yanında para var mı?»

«Hayır.»

«Sahi, ben de amma aptalım! Yanlarında beş para bulunmaz bu çocukların! Otobüse verecek on santim paraları bile yoktur hattâ... Anneleri vermez de ondan... Sonra da biz erkeğiz diyorlar!»

Bunları söyledikten sonra yine gitmek için davrandı, ama Georges onu alıkoyarak, «Dur gitme, seninle konuşacaklarım var,» dedi.

Nana ise pek telâşlıydı:

«Vaktim yok, canım,» dedi, ama Georges bir tek sözle onu alıkoydu:

«Dinle beni,» dedi, «ağabeyimle evlenecekmişsin, haberim var!»

İşte bu çok gülünçtü doğrusu! Nana daha rahat gülebilmek için bir sandalyeye yığıldı.

Delikanlı devam etti:

«Evet, evlenmeni istemiyorum... Benimle evleneceksin sen... Buraya da bunun için geldim.»

Nana, «Ne! Sen de mi benimle evlenmek istiyorsun?» diye bağırdı. «Sizin ailenizde hastalık halinde bu galiba! Sizden böyle bir şey istedim mi ben?.. Ne seninle, ne ağabeyinle evleneceğim. Hiç böyle bir niyetim yok, anladın mı?»

O zaman Georges'un yüzü güldü. Aldanmış mıydı yoksa? Sözüne devam ederek, «Peki, ağabeyimle yatmıyorsan, yatmıyorum, diye yemin et bakayım?» dedi.

Nana yine sabırsızlanmış, ayağa kalkmıştı:

«E, sıktın artık!» dedi. «Bir an şaka edersen anlarım, ama acele işim var diyorum sana!.. Keyfim isterse ağabeyinle yatarım. Bana hesap soruyorsun!.. Evet, ağabeyinle yatıyorum, al sana...»

Georges onun kolunu yakalamış, kıracakmışcasına sıkıyor, bir yandan da, «Böyle söyleme... Böyle söyleme...» diye kekeliyordu.

Nana bir tokat vurarak kolunu onun elinden kurtardı.

«Şimdi de dayak atıyor bana, şu çocuğa bakın hele!..» dedi. «Bak, yavrum, hemen tüy git buradan, anladın mı?.. Ben seni sırf iyilik olsun diye alıkoyuyordum yanımda. Evet, böyle, gözlerini açmış ne bakıyorsun öyle yüzüme?.. Ölünceye kadar sana analık edecek değildim ya. Çocuklara dadılık etmekten başka yapacak işlerim var benim.»

Georges, vücudunu kaskatı kılan bir acı içinde, en ufak bir başkaldırı hareketinde bulunmaksızın, onu dinliyordu. Her söz bıçak gibi kalbine saplanıyor, zavallı da bu yüzden ölür gibi olduğunu hissediyordu. Nana ise onun acısının farkında bile olmaksızın, sabahtan beri çekmekte olduğu dırıltılardan böylece kurtulduğuna hoşnut, devam ediyordu.

«Sen de ağabeyin gibisin bakıyorum, o da amma

herif ha!.. Sözde iki yüz frank getirecekti bana. İşin yoksa bekle dur... Verdiği paraya aldırdığımdan değil hani! Onun verdiği para krem masrafıma yetmez benim... Ama, beni öyle güç bir durumda bıraktı ki! Hah, madem bilmek istiyorsun, dur da anlatayım sana. Ağabeyin yüzünden şimdi sokağa çıkıyorum, gidip başka bir erkekten beş yüz frank kazanmaya çalışacağım.»

Bunun üzerine, delikanlı şaşkın şaşkın kapının yolunu kapadı. Bir yandan da ağlıyor, ellerini bitiştirerek ona yalvarıyor, «Gitme! Ne olur gitme!» diye kekeliyordu.

Nana, «Gitmemek elimde olsa gitmem elbette,» dedi. «Ama, paran var mı cebinde?»

«Hayır, param yok, ama bulmak için canımı bile veririm.»

Hiç kendisini bu kadar sefil, bu kadar gereksiz, bu kadar toy hissetmemişti. Hırçınlıklarla sarsılan bütün o zavallı varlığından öyle derin bir acı yükseliyordu ki, Nana sonunda bunu farkederek yumuşadı.

Onu yavaşça iterek, «Dur bakayım, yavrucuğum, bırak da geçeyim, gerekli bu çünkü...» dedi. «Anlayışlı ol biraz. Sen daha çocuksun, bir hafta güzel güzel seviştik seninle ama, şimdi kendi işlerimi düşünmek zorundayım... Biraz düşünsene... Ağabeyin erkek ne de olsa... Onunla evleneceğim demiyorum ha... Beni üzmek istemiyorsan bunları sakın anlatma ona. Nereye gittiğim ilgilendirmez onu! Zaten kızdığım zaman çenemi bir türlü tutamam ki.»

Bir yandan da gülüyordu. Sonunda Georges'un başını elleri arasına alıp onu alnından öptü.

«Hoşçakal, Bebek,» dedi. «Bitti artık bu iş, kesinlikle bitti hem, anladın mı?.. Hadi, şimdi de gidiyorum artık.»

Sonra Georges'un yanından ayrıldı.

Delikanlı salonun ortasında dikilmiş, duruyordu. Nana'nın söylediği son sözler uğursuz bir şekilde ku-

laklarında çınlamaktaydı: «Bitti artık bu iş, kesinlikle bitti hem,» demişti. Şimdi de zavallı, ayaklarının altında yerin yarıldığını hisseder gibiydi sanki. Beyninin boşluğu içinde, Nana'yı bekleyen gizli erkek kaybolmuştu. Genç kadının çıplak kolları arasında yalnız ve boyuna Philippe vardı. Nana da tersini söylemiyordu zaten, onu seviyordu, çünkü bir aldatma yüzünden onu üzmek istemiyordu. Evet, her şey bitmişti, kesinlikle bitmişti artık. Derin bir soluk aldı, odanın içine göz gezdirdi, kendisini ezmekte olan ağırlığın altında boğulur gibiydi. Anılar birer birer aklına geliyor, Mignotte Köşkü'ndeki neşeli geceleri, kendisini Nana'nın çocuğu sandığı o okşayışlarla dolu saatleri, sonra da bu salonda yaşadığı, hırsızlama şehvetlerle dolu anları düşünüyordu. Bütün bunlar bir daha olmayacak, hiç mi hiç olmayacaktı! Georges çok küçüktü, çabuk büyüyememişti. Philippe'in ise sakalı çıkmış olduğu için, kendisinin yerine o geçivermişti. Bu yüzden de her şey bitmişti. Georges yaşayamazdı artık. Nana'ya karşı beslediği tutku şimdi derin bir sevecenliğe bürünmüş, bir tapınma haline gelmiş, Georges da kendisini bütün varlığıyla buna kaptırmıştı. Sonra, ağabeyi Nana'nın yanında kalacak olduktan sonra, bütün bu işleri unutmak olası mıydı? Ağabeyi ki, biraz da kendi kanı demekti, kendi benzerliğinin bir başka parçasıydı; onun duyacağı zevk şimdi Georges'u kıskançlıktan kudurmuş bir hale getiriyordu. Her şey bitmişti artık, Georges ölmek istiyordu.

Bütün kapılar açıktı, hanımın yaya olarak gittiğini gören hizmetçilerle uşaklar başıboş bir halde, bağıra çağıra konuşup gülüşüyorlardı. Aşağıda, kapının giriş yerindeki kanepeye oturmuş olan ekmekçi, Charles'la, François'yla şakalaşıp gülüyordu. Zoé koşa koşa salondan geçtiği sırada, Georges'u görerek şaşırdı. «Madamı mı bekliyorsunuz yoksa?» diye sordu.

Georges, «Evet, onu bekliyorum, bir haber getir-

miştim de, onu söylemeyi unuttum kendisine,» dedi.

Yalnız kalınca çevreyi araştırmaya başladı. Bir şey bulamayınca, gidip tuvalet odasından sivri uçlu bir makas aldı. Nana derisinin, fazla kıllarını kesmek için bu makası kullanmaya meraklıydı. Ondan sonra da Georges, eliyle cebindeki makası sinirli bir tavırla kavramış olduğu halde, tam bir saat sabırla bekledi.

Zoé odanın penceresinden Nana'yı gözlemiş olmalıydı. Yeniden gelerek, «Madam geliyor işte,» dedi.

Konağın içinde koşuşmalar oldu. Gülüşmeler durdu, kapılar kapandı. Georges Nana'nın sert bir sesle söylenerek, ekmekçinin parasını verdiğini duydu.

Nana yukarıya çıkıp da delikanlıyı görünce, «A! sen hâlâ burada mısın?» diye sordu. «Seninle bozuşacağız bak, delikanlı!»

Nana odaya doğru giderken, Georges da peşinden yürüdü:

«Nana, benimle evlenecek misin?» diye sordu.

Genç kadın omuzlarını silkti. Çok saçma bir soruydu bu, artık yanıt bile vermek gereksizdi. Amacı kapıyı Georges'un yüzüne kapamaktı.

«Nana, benimle evlenecek misin?»

Bunun üzerine Nana kapıyı küt diye kapadı. Georges bir eliyle kapıyı açtı, öteki elini cebine sokup makası çıkardı. Sonra elini kaldırdığı gibi, makası olanca gücüyle göğsüne sapladı.

Öte yandan Nana bir felâketin olup bitmekte olduğunu sezmiş, dönüp bakmıştı. Delikanlının kendisini yaraladığını görünce çok öfkelendi:

«Ne aptal şeysin sen, yahu! Ne aptal şeysin!» diye bağırdı. «Üstelik benim makasımı almışsın!.. Yapma bakayım!.. Aman Tanrım! Aman Tanrım!»

Şaşkına dönmüştü. Delikanlı ise dizüstü düşmüş, makası göğsüne ikinci kez saplamıştı. Sonra halının üstüne upuzun yuvarlandı. Kapının eşiğini vücuduyla kapamıştı.

Bunun üzerine, Nana büsbütün şaşırdı, avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı. Kendisini odada hapseden, koşup yardım istemesine engel olan bu vücudun üstünden atlamayı göze alamıyordu.

«Zoé! Zoé! Koş çabuk... Söyle ona da yapmasın... Ne saçma şey bu çocuğun yaptığı!.. Şimdi de kendini öldürmeye kalktı, hem de benim evimde! Olur mu böyle şey!» diye haykırıyordu.

Georges'un hali onu korkutuyordu. Delikanlının yüzü bembeyaz, gözleri kapalıydı. Hemen hemen hiç kanı akmamıştı. Ufacık bir çizgi halinde akan biraz kan yeleğin altında kaybolmuştu. Tam Georges'un üstünden atlamaya karar vermişti ki, gördükleri karşısında geriledi. Karşıda, salonun ardına kadar açık kalmış kapısından giren yaşlı bir hanım, kendisine doğru ilerliyordu. Nana'nın korkudan dili tutulmuştu, gelenin Madam Hugon olduğunu anladı, burada bulunuşuna da bir anlam veremedi. Sürekli geri geri gidiyordu. Eldivenlerini, şapkasını hâlâ çıkarmamıştı. Korkusu o dereceyi buldu ki, kekeleyerek savunmak gereğini hissetti:

«İnanın ben bir şey yapmadım, Madam,» dedi. «Benimle evlenmek istiyordu, olmaz, dedim. O da kendini öldürdü.»

Madam Hugon yavaş yavaş yaklaşıyordu. Siyahlar giyinmişti. Ak saçlarının çerçevelediği yüzü sapsarıydı. Arabada gelirken Georges'u unutmuş, bütün benliğiyle Philippe'nin işlemiş olduğu suçu düşünmeye başlamıştı. Kimbilir, belki bu kadın yargıçlara bazı sözler söyleyerek onları yumuşatabilirdi. Onun için, gidip Nana'ya yalvarmayı tasarlamıştı. Böylelikle onun, oğlu Philippe lehinde tanıklık etmesini sağlamak istiyordu. Aşağıda, konağın kapısı açıktı. Yaşlı kadının bacakları tutmadığı için «Merdiveni nasıl çıkacağım?» diye düşünüp dururken birdenbire korku dolu çığlıklar duyarak sesin geldiği yana doğru ilerledi. Sonra yukarıya çıkınca yerde, gömleği kanlarla

lekeli bir erkek gördü. Georges'du bu, öteki oğluydu yani!

Nana boyuna aptal aptal, «Benimle evlenmek istedi, olmaz, dedim, o da kendini öldürdü,» deyip duruyordu.

Madam Hugon hiç bağırıp çağırmadan eğildi. Evet, ötekiydi bu. Georges'du yani: Bir oğlu namusunu mahvetmiş, öteki kendini öldürmüştü. Bu yüzden yaşlı kadının hayatı yıkılmıştı ama, bu duruma hiç şaşmıyordu. Halının üstüne diz çökmüştü. Nerede olduğunu bilmiyor, kimseyi gözü görmüyordu. Gözlerini dikmiş, Georges'un yüzüne bakıyor, elini çocuğun kalbinin üzerine koymuş, dinliyordu. Sonunda hafifçe içini çekti. Kalbin vuruşlarını hissetmişti. Bunun üzerine başını kaldırdı, bu odaya, bu kadına şöyle bir baktı, her şeyi anımsamış göründü. Boş gözlerinde bir alev parıldamaya başlıyordu. Hiç ses çıkarmadığı halde öylesine büyük, öylesine korkunç bir hali vardı ki, Nana bir yandan tir tir titrerken, bir yandan da onları birbirlerinden ayırmakta olan vücudun yanıbaşında hâlâ suçsuz olduğunu anlatmaya çalışıyordu:

«İnanın, dediğim gibi, Madam... Ağabeyi burada olsaydı o da söylerdi size...»

Anne sert bir tavırla, «Ağabeyi hırsızlık etti, şimdi hapişte,» dedi.

Nana tıkanır gibi oldu. Ne gerek vardı bütün bunlara? Şimdi de öteki, hırsızlık etmişti demek! Deli miydiler bu ailenin çocukları, canım! Artık çırpındığı falan yoktu. Kendi evinde değildi sanki. Madam Hugon'un sağa sola emirler vermesine ses çıkarmıyordu. Sonunda hizmetçilerle uşaklar koşup geldiklerinden, Madam Hugon bayılmış olan Georges'u aşağıya, kendi arabasına indirmeleri için ayak diredi. Oğlunu öldürmek pahasına da olsa, bu evden götürmek istiyordu. Uşaklar zavallı Zizi'yi omuzlarından, bacaklarından yakalamışlardı. Nana da şaşkın şaşkın onların bu halini seyrediyordu. Anne arkalarından yü-

rümekteydi. Şimdi artık gücü kalmamıştı, eşyalara tutuna tutuna ilerliyordu. Bütün sevdikleri yok olmuş, kendisi de bir boşluğun içinde kalmıştı sanki.

Merdivenin sahanlığına geldiği zaman hıçkırdı, arkasına dönerek Nana'ya iki kez, «Ah, ah! Çok kötülük ettin sen bize!.. Çok kötülük ettin!» dedi. Hepsi o kadar.

Nana şaşkınlığı arasında gidip oturmuştu. Eldivenleriyle şapkasını hâlâ çıkarmış değildi. Araba gitmiş, konak yine ağır bir sessizliğe gömülmüştü. Olup bitenler yüzünden kafasının içi uğuldadığı halde, hiçbir şey düşünmeksizin, hiç kımıldamaksızın, öylece duruyordu. Kont Muffat bir çeyrek saat sonra geldiği zaman onu yine aynı yerde buldu. Bunun üzerine, Nana ferahlamak için bir sürü söz söyledi; felâketi ona anlattı, belki on kez aynı şeyleri yineledi. Zizi'nin kendini nasıl yaraladığını anlatmak için, kanlarla lekeli makası yerden alarak onun gibi elini havaya kaldırıp göğsü hizasına indirdi. En çok, kendisinin bu işte suçsuz olduğunu kanıtlamak için çırpınmaktaydı.

«Söyle, sevgilim, suç bende mi yani?» diyordu. «Sen yargıç olsaydın, mahkûm eder miydin beni?... Philippe'e, 'Git de para çal' demedim ki ben... Sonra, o Georges kendini öldürsün diye de bir şey yapmış değilim... Bu işte asıl en çok üzülen benim. Evimde saçma sapan birtakım işler yaptılar, beni üzdüler, bir fahişe gibi davrandılar bana...»

Sonra ağlamaya başladı. Sinirleri boşanmış olduğu için gevşek, nazlı bir hal almıştı. Yüreğinin yumuşamış olduğu, derin bir acı duyduğu belliydi.

«Sen de inanmaz görünüyorsun...» dedi. «Zoé'ye sor istersen, benim suçum var mı bu işte... Ne duruyorsun, Zoé, konuşsana! Anlatsana beyefendiye işin içyüzünü...»

Zoé biraz önce gidip bir tahtabeziyle bir leğen su getirmiş, yerdeki kan lekesini tazeyken çıkarabilmek

için halıyı siliyordu.

«Madam çok üzüldü emin olun, Mösyö...» dedi.

Muffat'nın aklı fikri, oğullarının arkasından ağlamakta olan anadaydı. Facia karşısında eli ayağı buz kesilmiş, şaşkın şaşkın duruyordu. Madam Hugon'un ne temiz yürekli bir kadın olduğunu biliyor, sırtında yas elbiseleriyle onu Fondettes Köşkü'nde tek başına ölümü beklerken görür gibi oluyordu.

Nana şimdi daha fazla ağlayıp sızlamaktaydı. Gömleğinde kırmızı bir delikle, Zizi'nin yere yuvarlanmış bir halde hayalini gördükçe, çileden çıkar gibi oluyor: «Ne sevimli, ne tatlı, ne hoş şeydi...» diyordu. «Bak, darılma, gücenme, şekerim, ama, seviyordum ben bu Bebek'i! Kendimi tutamıyorum, elimde değil ne yapayım... Sonra, senin alınmana da neden yok. Burada değil, görüyorsun. İstediğini elde ettin sayılır, bundan sonra bizi bir arada yakalayamayacağına emin olabilirsin...»

Bu düşünceyle, öylesine boğulur gibi oldu ki, sonunda Kont onu avutmak zorunda kaldı:

«Hadi, canım, toparla biraz kendini,» dedi. «Hakkın var, suç sende değil.»

Nana kendiliğinden sustu.

Sonra, «Git haber sor ondan hadi,» dedi. «Hemen git! Hatırım için!»

Kont, şapkasını alarak, Georges hakkında haber sormaya gitti. Üç çeyrek saat sonra yine geldiği zaman, Nana'yı kaygılı kaygılı pencerede bekler buldu. Kaldırımdan seslenerek, «Çocuk ölmemiş, kurtulacakmış belki de,» dedi. Bunun üzerine, Nana hemen derin bir sevince kapıldı. Şarkılar söyleyip dansediyor, hayatı çok hoş buluyordu. Zoé, yaptığı temizlik işinden hoşnut değildi. Boyuna halının üzerindeki kan lekesine bakıyor, her geçişinde, «Görüyorsunuz ya, leke çıkmadı, Madam,» diyordu.

Gerçekten de kan lekesi, soluk kırmızı bir halde, halının beyaz çiçekleri üzerinde durmaktaydı. Odanın

eşiğinde, kapıdan girilmesin diye çekilmiş kandan bir çizgi gibiydi.

Nana keyifli bir tavırla, «Adam sen de! ayakla çiğnene çiğnene zamanla silinir gider,» dedi.

Ertesi gün Kont Muffat da bu macerayı unutmuştu bile. Madam Hugon'un evine gittiği sırada bir an, arabada bir daha Nana'nın evine ayak basmamak için kendi kendine andiçmişti. Tanrı'nın bir işaretiydi bu: Philippe ile Georges'un başına gelen felâkete kendi başına gelecek olanların habercisi gözüyle bakıyordu. Ancak, ne ağlayıp sızlamakta olan Madam Hugon'un hali, ne ateşler içinde yanmakta olan delikanlının görünümü Kont'a yeminini unutturacak güçte olmamıştı. Bu facia yüzünden geçirmiş olduğu kısa ürpertiden içinde yalnız gizli bir sevinç kalmıştı: Bir rakipten kurtulmuştu, Georges'un o genç, sevimli hali onu her zaman, çileden çıkarmıştı çünkü. Kont şimdi sevgisinin çok bencil bir aşamasına ulaşmış bulunuyordu. Nitekim ancak gençliklerinde çapkınlık yapmamış olan erkekler böyle tutku duyabilirler. Nana'yı, yalnız kendisinin olduğunu bilmek ihtiyacıyla seviyor, onun sesini işitmek, ona dokunmak, soluğunu yüzünde hissetmek isteğiyle yanıp tutuşuyordu. Şehvet hislerinin sınırından taşan bir sevgiydi bu. Kont genç kadının geçmişini bile kıskanmaktaydı. Hattâ bazan Nana ile birlikte Ulu Tanrı önünde diz çöküp günah çıkarmayı düşündüğü oluyordu. Din duyguları her gün daha fazla güçleniyordu. Her gün kiliseye gidiyor, günah çıkarttırıyordu. İki karşıt duygu arasında çırpınmaktaydı: Günahları yüzünden acı duyuyordu, ama, çile doldurdukça, günah işledikçe duyduğu zevk bu acıyı karşılıyordu. Günahını çıkartan papaz ona bir öğüt vermiş, «Bu kadına olan sevgini yıpratmak için elinden geleni yap, benden sana izin,» demişti. Bunun üzerine Kont artık her gün günah işler olmuştu. Kendini bağışlatmak için de kilisenin kapısını aşındırmaya devam ediyordu. Günahların ba-

ğışlanması için insanın acı çekmesi gereklidir ya, Kont da büyük bir saflıkla, içinde bulunduğu o korkunç aşkın acısını, sanki kendisini bağışlatacak bir acıymış gibi, Tanrı'ya sunuyordu. Temiz yürekli, ağırbaşlı bir adamdı; bir yosmanın şehvet ağına düşmüş, ona delicesine tutulmuştu. Şimdi işe din de karışınca, onun bu acılı hali artıyordu. Yalnız, onu asıl üzen, en çok yiyip bitiren, bu kadının kendisini boyuna aldatmakta olmasıydı. Onu başkalarıyla paylaşmayı bir türlü kabullenemiyor, Nana'nın aptalca heveslerini bir türlü anlayamıyordu. Kendisi her zaman aynı olan, sonsuz bir aşkı özlemişti. Nana ona sadık kalacağına yemin etmişti. Kont da bunun için para veriyordu ona. Ama, genç kadının yalan söylediğini, kendini tutmaktan aciz olduğunu, tıpkı donsuz gezmek için yaratılmış bir hayvan gibi vücudunu eşe dosta, yoldan gelip geçenlere peşkeş çektiğini biliyordu.

Bir sabah, olmayacak bir saatte, Foucarmont'u Nana'nın evinden çıkarken görünce onunla kavga etti. Nana Kont'un kıskançlığından usanmış olduğu için, öfkelendi. Bundan önce, birkaç kez, Kont'a karşı sevimli davranmıştı. Muffat'nın kendisini Georges'la birlikte yakaladığı akşam, hatâsını itiraf edip pişmanlık duyan Nana olmuş, Kont bu durumu yutsun diye, onu sevip okşamış, güzel güzel şeyler söylemişti ona. Yalnız, Kont kadınları anlamamakta ayak direyerek, Nana'yı çileden çıkarıyordu. Bunun için Nana ona karşı hoyrat davrandı:

«Evet, yattım Fourcarmont'la ne olacak yani?..» dedi. «Üzüldün mü yoksa, sevgili hödük?»

Nana Kont'un yüzüne karşı ilk kez «sevgili hödük» diyordu. Muffat ise onun Foucarmont'la yattığını böyle açıkça söyleyivermesinden boğulacak gibi olmuştu. Yumruklarını sıkmaya başlamıştı ki, Nana onun üzerine yürüyerek yüzüne baktı:

«Eee, yeter artık, anladın mı?...» dedi. «İşine gelmezse çekip gidersin buradan... Benim evimde bağı-

rıp çağırmanı kabullenemem... Sonra, özgür olmak istiyorum ben, bunu iyice kafana yerleştir. Hoşuma giden bir erkek gördüm mü, yatarım onunla. Evet, bu böyle işte... Hemen kararını ver: Ya evet, ya hayır, sonra da çıkıp gidebilirsin.»

Gidip kapıyı açmıştı bile. Kont dışarıya çıkmadı. Nana onu kendisine daha fazla bağlamak için şimdi bu yöntemi bulmuştu. Hiç yüzünden, aralarında en ufak bir kavga çıktı mı, ağıza alınmayacak sözler söyleyerek onu böyle ya kalmak, ya da gitmekte serbest bırakıyordu.

«Merak etme, senden çok daha iyisini bulurum ben,» diye bağırıyordu. «Elimi sallasam ellisi, anladın mı?.. Erkekten bol ne var dışarıda! İstediğin kadar. Üstelik, hiçbiri senin gibi şapşal değil. Hepsinin damarlarında kanları kaynıyor.»

Kont bu sözler karşısında başını eğiyor, Nana'nın para sıkıntısı çekerek daha yumuşayacağı anları bekliyordu. Böyle zamanlarda Nana onu sevip okşamaya başlıyor, Kont da her şeyi unutuyordu. Zevkle geçen bir tek gece, adamcağızın bütün bir hafta çektiği işkenceleri karşılamaktaydı. Karısıyla barışmıştı ama, evinin içi bu yüzden çekilmez bir hal almıştı. Rose'a yeniden aşık olan Fauchery, Kontes'i bırakmıştı. Şimdi de Kontes, kırkına yaklaştığı için, sinirli, kaygılı, alıngan bir kadın olmuş, kendini avutmak için başka aşklar peşinde koşmaya başlamıştı. Konağın içini de insanı çileden çıkaracak kadar gürültülü bir hayatın dağdağasıyla dolduruyordu. Estelle, evleneli beri, artık babasıyla görüşmez olmuştu. Bu tahta gibi yamyassı, anlamsız kız birdenbire demir iradeli bir kadın haline gelivermişti. O kadar sert bir kadın olmuştu ki, Daguenet onun karşısında tirtir titriyordu. Şimdi o da dindarlaşmıştı; karısıyla birlikte kiliseye gidiyordu. Nana gibi bir yosmayla düşüp kalkarak hepsini iflâsa sürüklediği için, kayınpederi aleyhinde atıp tutmaktaydı. Yalnız, Venot, kendi sırasının nasıl olsa

geleceğini bildiğinden, Kont'a karşı yumuşak davranıyordu. Hattâ Nana'nın evine girmenin yolunu da bulmuştu. Şimdi iki eve de girip çıkıyordu artık. Kapıların ardında onun hep öyle durmadan gülümsediği görülüyordu. Muffat evinde çok çektiğinden, can sıkıntısı, utanç yüzünden sokağa fırlıyor, Nana'nın küfürleri arasında da olsa, onun evinde oturmayı seçiyordu.

Çok geçmeden Kont'la Nana arasında para sorunundan başka şey kalmadı. Bir gün Kont ona on bin frank getireceğine kesin olarak söz verdikten sonra, her zamanki saatte eli boş olarak geldi. Nana ise iki gün önceden beri Kont'u sevip okşuyor, öpücüklere boğuyordu. Kont'un sözünde durmadığını, bütün o sevip okşayışların boşa gittiğini görünce, öfkelenip ağzını bozmaya başladı. Öfkeden yüzü kireç gibi bembeyaz olmuştu:

«Paran yok demek ha?... Öyleyse, sevgili hödük, şimdiden tezi yok hemen defol, geldiğin yere git! Amma da eşek herif be! Üstelik beni öpmeye de kalktı!.. Para yoksa bu iş de yok, anladın mı?»

Kont açıklamaya çalışıyor, «Öbür gün getireceğim parayı,» diyordu. Nana onun sözünü keserek, «Peki borçlarımı neyle ödeyeceğim ben?» diye bağırdı. «Sen buraya bedava tarafından girip çıkarken, benim eşyamı haczedecekler!. Kılığına kıyafetine bir baksana! Güzelliğin için mi seni seviyorum sanıyorsun? İnsanın böyle bir suratı oldu mu, kendisine katlanan karılara da para vermesi gereklidir, anladın mı?.. On bin frankı bu akşam getirmezsen, parmağının ucuyla bile dokunamazsın bana... Karının yanına sepetlerim seni hemen, bilmiş ol bak!»

Akşam, Kont on bin frankı getirdi. Nana dudaklarını uzatınca, o da onu uzun uzun öptü. Böylece de o gün çekmiş olduğu bütün acıları unutuverdi. Nana'nın canını en çok sıkan şey, Kont'un bir dakika bile eteğinin dibinden ayrılmamasıydı. Bu durumdan Ve-

not'ya da yakınıyor, «Alın şu sevgili hödüğü de Kontes'e götürün,» diyordu. «Barışmışlardı hani? Bir şeye yaramadı ki? Keşke karışmasaydım bu işe. Sonunda Kont yine benim başıma ekşidi çünkü.»

Bazı günler öylesine öfkeleniyordu ki, kendi çıkarlarını bile göremez hale geliyordu. O zamanlar, «Sana öyle bir oyun edeceğim ki, bir daha buraya ayak atamayacaksın, gör bak,» diye yeminler ediyordu.

Yalnız, onun ellerini dizlerine vurarak bağıra bağıra dediği gibi, «Bu herifin suratına bile tükürse, teşekkür eder de yine gitmezdi.»

Bunun üzerine ikisi arasında para yüzünden sürekli kavgalar olmaya başladı. Nana Kont'tan çok hoyrat tavırlarla para istiyordu. Ufak tefek paralar yüzünden onu azarlıyor, her dakika para koparmaya çalışıyor, acımasız bir tavırla ikide bir, «Paran için yatıyorum seninle, başka şey için değil; hoşuna gitmiyorsa kendin bilirsin. Hem başkasını seviyorum ben; ama, şu şansıma bak ki, senin gibi bir enayiye kaldım,» deyip duruyordu. «Sarayda bile istemiyorlar seni artık, 'İstifa etsin bu adam,' diyorlar. İmparatoriçe bile, 'Çok iğrenç bir şey oldu bu herif,' diyor.»

Bu da doğruydu. Onun için her kavganın sonunda, Nana bu sözü yineliyor, «İğreniyorum senden,» diyordu.

Nana artık hiç utanıp sıkılmaz bir hale gelmiş, özgürlüğüne tam anlamıyla sahip olmuştu. Her gün Boulogne Ormanındaki gölün çevresinde gezintisini yaparak yeni yeni dostlar ediniyor, sonra da bu dostluklar başka yerde son buluyordu. Düşesler bakışarak birbirlerine Nana'yı gösteriyorlar, görgüsüz kadınlar, onun şapkalarının eşini yaptırıyorlardı. Bazan landosuyla geçerken bir sürü arabayı durdurduğu oluyordu. Arabalarda da Avrupa'ya kasalarıyla hükmeden bankerler, iri parmaklarıyla Fransa'nın gırtlağını sıkan bakanlar vardı. Nana, Boulogne Ormanı'na gezmeye gelen bu kibar kişiler arasında yer almıştı artık.

Önemli bir yeri vardı hem de. Adı bütün başkentlerde tanınıyor, her yabancı onu istiyor, Nana da, bir ulusun gurur ve zevk simgesi halinde, kalabalığın görkemine çılgınca sefahatiyle katılıyordu. Sonra bir geceliğine tanıştığı, ertesi sabah da unutuverdiği birtakım insanlarla büyük lokantalarda dolaşıyor, bu arada, havanın güzel olduğu günler, sık sık Madrid Lokantasına gidiyordu. Elçiliklerin bütün görevlilerinin elinden geçiyor, yanında Lucy Stewart, Caroline Héquet, Maria Blond da olduğu halde, Fransızcayı acemice konuşan baylarla birlikte yemek yiyordu. Bu adamlar eğlenmek için masraf ediyorlar, kadınları bir geceliğine yanlarına alarak onlara kendilerini eğlendirmeleri için buyruk veriyorlardı. Yalnız, hepsi de o kadar zevke doymuş, o kadar boşalmış insanlardı ki, kadınlara dokunmuyorlardı bile. Kızlar da kendi aralarında bunu «eğlenceye gitmek» diye adlandırıyorlardı. Adamların kendilerine el sürmemiş olmalarından mutlu, evlerine dönüyorlar, geceyi de asıl dostlarının kolları arasında geçiriyorlardı.

Nana'nın kendisi bu adamlardan sözetmediği zaman, Kont Muffat olup bitenleri bilmezlikten geliyordu. Zaten adamcağız gündelik hayatında karşılaştığı bir sürü küçük küçük utanç verici olaydan dolayı çok acı çekmekteydi. Nana'nın Villiers Caddesindeki konağı bir cehennem, bir tımarhane haline gelmişti. İkide bir, olmayacak şeyler yüzünden, kavgalar çıkıyordu. Nana hizmetçileriyle, uşaklarıyla bile dövüşür olmuştu. Bir ara, arabacı Charles'a karşı çok iyi davrandı. Bir lokantada yemek yediği zaman, arabacıya da bir garsonla duble duble biralar gönderiyordu. Arabasının içinden Charles'la konuşuyor, caddelerde tıkanıklık olup arabalar geçemedi mi Charles öteki arabacılara küfürler etmeye başlayınca, Nana onun bu halini çok eğlenceli buluyordu. Sonra ortada hiç neden yokken ona «aptal» demeye başladı. İkide bir atlara giden saman, kepek, yulaf yüzünden kavga çıkarıyor-

du. Hayvanları seviyordu ama, atlarının çok yem yedikleri düşüncesindeydi. Arabacıyla hesap gördüğü bir gün, adamı hırsızlıkla suçlayınca Charles da kızdı. Ona açıktan açığa, «Hadi oradan kaltak!» dedi. «Atların senden daha iyidir merak etme, her önlerine gelenle yatmıyorlar çünkü.» Nana da arabacıya aynı biçimde yanıt verdi. Sonunda Kont ikisini ayırmak, arabacıyı kovmak zorunda kaldı. Bu da, hizmetçilerle uşaklar arasında bir çözülmenin başlangıcı oldu. Evden bazı elmasların çalınması üzerine Victorine ile François çekip gittiler. Derken, Julien de ortadan kayboldu. Bunun üzerine, ağızdan ağıza bir dedikodu dolaşmaya başladı. Julien'e gitsin diye yalvaran, beyefendiydi; ona yüklüce bir para vermişti hattâ: Julien hanımla yatıyordu çünkü. Her hafta, mutfakta yeni yeni yüzler görülmekteydi. Evde hiçbir zaman her şeyin böylesine har vurup harman savrulduğu görülmüş şey değildi. İşçi bulma kurumlarında ne kadar süprüntü varsa bir kez bu evden geçiyor, her gelen ortalığı bir kere daha kasıp kavuruyordu. Kala kala bir Zoé kalmıştı. Yine eskisi gibi temiz paktı, kendi hesabına bir iş kuruncaya kadar bu kargaşalığa düzen vermek için çırpınıp duruyordu. Kendi hesabına iş kurma konusuysa, Zoé'nin uzun zamandan beri aklında evirip çevirdiği bir tasarıydı.

Bütün bunlar, yine de katlanılır cinsten birtakım dırıltılardı. Kont, Madam Maloir'ın aptallığına bile katlanıyor, kadın ekşi ekşi koktuğu halde, onunla bezik bile oynuyordu. Madam Lerat'ya da, onun boyuna anlattığı palavralara da katlanıyordu. Küçük Louis'nin ağlayıp zırlamalarına bile ses çıkarmamaktaydı. Bu çocuğu da bilinmeyen bir erkeğin miras bıraktığı gizli bir hastalık kemirmekteydi sanki. Kont'un daha kötü anlar yaşadığı da oluyordu. Bir akşam, kapının arkasından, Nana'nın hizmetçisi Zoé'ye harıl harıl bir şeyler anlattığını duymuştu. Nana'nın söylediğine bakılırsa, sözde zengin bir erkek onu yere vur-

muştu. Yakışıklı bir erkekti hem, Amerikalı olduğunu söylüyor, «Memlekette altın madenlerim var benim,» diyordu. Yalnız, herif hergelenin biriydi, Nana uyurken metelik bile bırakmadan savuşup gitmiş, üstelik giderayak bir deste cigara kâğıdını da götürmüştü. Kont bunları işitince sapsarı olmuş, işi bilmezlikten gelebilmek için ayaklarının ucuna basa basa merdivenlerden aşağıya inmişti. Başka bir sefer de her şeyi öğrenmek zorunda kaldı. Nana, bir müzikli kahvede şarkı söylemekte olan bir baritona tutulmuştu. Adam kendisini bırakınca da duyarlılığı tutmuş, canına kıymayı tasarlamıştı. Bunun üzerine, bir avuç kibritin tepelerini kopararak bir bardak suda eritip içmişti. Bu yüzden hastalandı ama ölmedi. Kont onu tedavi etmek, aşkının öyküsünü dinlemek zorunda kaldı. Nana sürekli ağlayıp sızlıyor, «Bir daha bir erkeğe tutulursam iki olsun!» diye yeminler ediyordu. Kendi deyişiyle «bu domuzlara» çok içerliyordu ama, gönlü de bir türlü boş kalmamaktaydı. Peşinde mutlaka bir âşığı bulunuyor, bütün zevkleri tatmış olduğundan, olmadık aşk maceralarına, türlü sapıkça zevklere kapılıyordu. Zoé bazı hesapları yüzünden işleri gevşek tutmaya başlayalı beri, konak iyi bir şekilde yönetilmez olmuştu. Öyle ki, Muffat artık bir kapıyı açamaz, bir perdeyi kapatamaz, bir dolabın kapısını kilitleyemez hale gelmişti. Bunların hiçbiri işlemiyordu çünkü. Sonra her yanda erkekler dolaşıyor, herkes evin içinde boyuna burun buruna geliyordu. Bir akşam berber Francis eve gelmiş, Nana'nın saç tuvaletini yapıyordu. Kont da «Arabayı koşsunlar,» demek için, iki dakikalığına tuvalet odasından dışarıya çıkmıştı. Dönüşte Nana'yı neredeyse Francis'in boynuna sarılmış bulacaktı. İşte bunun için, artık Nana'nın yanına girmeden önce öksürmeyi alışkanlık edinmişti. Kont arkasını döner dönmez Nana da birden kendini koyuveriyor, sırtında gömlek ya da balo tuvaleti olsun, karşısına ilk çıkan erkekle kıyıda bu-

cakta, şipşak sevişiyordu. Sonra yaptığı bu hırsızlama işten dolayı mutlu, yüzü kıpkırmızı, yine Kont'un yanına geliyordu. Kont'la bu işi yapmak ise pek ağır gelmekteydi ona. Çekilmez bir angaryaydı çünkü.

Zavallı Kont kıskançlık yüzünden öyle derin bir üzüntü içindeydi ki, Nana ile Satin'i birlikte bıraktığı zamanlar artık içi rahat eder olmuştu. Hattâ elinden gelse, Nana'yı erkeklerden uzaklaştırmak için, onun bu sapıklığını zorlayacaktı bile. Yalnız, işler bu yandan da bozuk gitmekteydi: Nana Kont'u aldattığı gibi, Satin'i de aldatmaktaydı. Bu konuda da korkunç şekilde, birden abayı yakıyor, sokak köşelerinden birtakım yosmaları toplayıp evine getiriyordu. Bazan arabayla evine dönerken, kaldırımda gördüğü pasaklı bir kıza tutuluveriyor, şehvet hisleri kamçılanıyor, hayalinde olmayacak şeyler canlanıyordu. Derken o pasaklı kızı eve alıyor, para verip savıyordu. Bazan da Nana ve ona benzeyen başka kadınlar erkek kılığına girerek iğrenç birtakım evlere gidip geceler düzenliyor, Nana da birtakım sefahat sahneleri seyrederek cansıkıntısını gidermeye çalışıyordu. Satin ise boyuna böyle aldatıldığı için kızıyor, korkunç kavgalar çıkararak konağın altını üstüne getiriyordu. Sonunda, Nana'nın gözünde büyük bir önem kazandı. Nana Satin'den çekiniyordu. Hattâ Kont, Satin'le bir anlaşmaya varmayı bile tasarladı. Kendisi cesaret edemediği zaman, Satin'i kışkırtıp Nana'nın üstüne saldırtıyordu. Satin iki defa «şekerini» Kont'la yeniden barıştırdı. Kont da buna karşılık Satin'e karşı çok anlayışlı davranıyor, Nana'nın yaptıklarını ona haber veriyor, Satin'in ufacık bir işareti üzerine de ortadan kayboluyordu.

Yalnız, bu anlaşmalar hiç uzun sürmüyordu. Satin de kafadan çatlaktı çünkü. Bazan yarı deli bir halde, eline ne geçerse kırıp döküyor, öfke ve sevgi buhranları içinde kendini yiyip bitiriyordu. Bu halinde yine de güzeldi. Zoé onu işliyor olmalıydı. Çünkü

hizmetçi kadın Satin'i ikide bir kıyıya bucağa çekip fıs fıs bir şeyler söylüyordu. Satin'i kurmayı tasarladığı o büyük iş için kendi yanına almak istermiş gibi bir hali vardı. Bu işi şimdilik hiç kimseye açmıyordu.

Bununla birlikte, Kont Muffat'nın arasıra yine tuhaf bir şekilde isyan edeceği tutuyordu. Satin'i aylardan beri hoşgörür olmuştu. Tanımadığı bir sürü erkeğin koşar adımlarla Nana'nın yatağında geçit töreni yapmalarına da ses çıkardığı yoktu ama, Nana'nın onu kendi çevresinden, ya da yalnızca kendi tanıdığı bir kimseyle aldatabileceğini düşününce çileden çıkıveriyordu. Nana Foucarmont'la olan ilişkilerini anlattığı zaman Kont buna o kadar üzüldü, delikanlının ihanetini o kadar iğrenç buldu ki, onu kışkırtıp düello etmeyi bile tasarladı. Böyle bir iş için nereden tanık bulacağını bilemediğinden, Labordette'e başvurdu.

Labordette'nin ağzı bir karış açık kaldı, gülmekten kendini alamadı:

«Nana uğruna düello edeceksiniz öyle mi?..» dedi. «İyi ama, bütün Paris güler size. Nana için düello edilmez, gülünç bir şey olur bu.»

Kont sapsarı oldu. Sert bir hareket yaparak, «Öyleyse ben de sokak ortasında tokatlarım onu,» dedi.

Belki bir saat, Labordette Kont aklını başına toplasın diye uğraştı durdu, «Tokat yüzünden iğrenç bir hale gelir bu iş,» dedi. «Daha akşam olmadan, herkes düellonun asıl nedenini öğrenir, siz de gazetelerin ağzına düşersiniz.»

Labordette sözü döndürüp dolaştırarak hep, «Olanaksız, canım, çok gülünç bir şey olur bu,» diyordu.

Her seferinde de bu sözler tıpkı bir bıçak gibi keskin bir biçimde Muffat'ya söyleniyordu. Sevdiği kadın için düello etmek hakkından bile yoksundu; her işiten gülecekti buna. Aşkının sefaletini hiçbir zaman bu kadar acılı hissetmiş değildi. Gönlündeki bütün

ciddiyet bu zevk komedyası içinde kaybolup gitmişti. Bu onun son başkaldırısı oldu; kendisine söylenenlere inandı, o günden sonra eşin dostun da Nana'nın evinden birbiri ardısıra geçmelerine, konağın içinde bir sürü erkeğin yaşamasına seyirci kaldı.

Nana birkaç ay içinde bu erkeklerin hepsini birbiri ardı sıra, oburca yiyip bitirdi. Sürdüğü lüks hayat yüzünden gereksinimleri artıyor, iştahı kabardıkça kabarıyordu. Onun için, bir erkeği tek bir lokmada temizleyivermekteydi. Önce Foucarmont'u ele aldı, adam on beş gün bile dayanamadı. Tam on yıl denizlerde gezmiş, otuz bin frank kadar para biriktirmişti. Şimdi de bahriyeden ayrılarak Amerika'ya gidip bu parayla bir iş kurmak istiyordu.

Tedbirli, hattâ cimri bir adamdı ama, Nana'ya tutulunca bunların hiçbirinden eser kalmadı. Varını yoğunu verdi. Hattâ öyle ki, birtakım senetlere imza atarak, geleceğini bile tehlikeye soktu. Nana kendisini kapıdışarı attığı zaman, adamcağız meteliksizdi.

Nana ona karşı yine de iyi davrandı:

«Bana kalırsa gemine dön sen yine,» dedi. «Nevar sanki inat edecek? Madem ki paran kalmadı, bu iş de yürümez. Durumu anla da aklını başına topla.»

İflâs eden bir erkek, Nana'nın ellerinden olgun bir meyve gibi düşüveriyor, sonra da yerde, kendiliğinden, çürüyüp gidiyordu.

Derken Nana banker Steiner'e el attı. Adamdan tiksinmiyordu ama, gözünün yaşına da bakmıyordu. İkide bir «pis Yahudi» diyordu ona. Heriften eski bir hıncın acısını çıkarır gibi bir hali vardı ama, bunun ne olduğunu kendisi de iyice bilemiyordu. Steiner göbekli, aptal bir herifti. Nana da onu boyuna itip kakıyor, bu Prusyalıyı bir an önce yiyip bitirmek istediği için elini çabuk tutuyordu. Steiner Simonne'u bırakmıştı. Boğaziçi'nin altından geçecek tünel işi de hapı yutmuştu. Nana delice istekler ileri sürerek, onun yıkılmasını çabuklaştırdı. Adamcağız daha bir ay kadar

çırpındı durdu, mucizeler yarattı. Avrupa'nın her yanında reklâmlar yapıyor, afişler bastırıyor, gazetelere duyurular veriyor, broşürler dağıtıyor, en uzak ülkelerden bile para sızdırmanın yolunu buluyordu. Bütün bu paralar, yani spekülatörlerin altınlarıyla birlikte bir sürü yoksul insanın metelikleri de, Nana'nın Villiers Caddesindeki konağında kaynayıp gidiyordu. Öte yandan Steiner, Alsace'da bir demir fabrikası sahibiyle ortak olmuştu. Oradaki taşra kasabalarından birinde, kömür tozundan kararmış, kan ter içinde birtakım işçiler gece gündüz çalışıyorlar, adalelerini kasıp kemiklerini çatırdatarak Nana'nın zevklerini karşılamaya uğraşıyorlardı. Genç kadın tıpkı kocaman bir ateş gibi bankerin çaldığı paraları da, işçilerin alın terlerinin ürününü de kasıp kavurmaktaydı. Bu sefer de Steiner'i yiyip bitirdi, sonra sokağa bırakıverdi. Adam iliklerine kadar, emilmiş, öylesine boşalmıştı ki, yeni bir dolandırıcılık bile bulamadı. Bankası da batmış olduğu için korkudan dili tutuluyor, polisler gelecek diye ödü patlıyordu. Sonunda iflâs etti. Eskiden milyonlarla oynamış olan bu adam, şimdi «para» sözünü duyar duymaz şaşkına dönüyor, çocuk gibi ezilip büzülmeye başlıyordu. Bir gece Nana'nın evinde ağlamaya başladı. «Yüz frank ödünç ver de hizmetçilerin aylığını vereyim,» dedi. Paris piyasasını tam yirmi yıldır haraca kesen bu korkunç adamın sonu Nana'yı hem güldürmüş, hem de içine dokunmuştu. Gidip onun istediği yüz frankı getirdi:

«Al bakayım, gülünç bir olay da onun için veriyorum sana bu parayı,» dedi. «Ama, bana bak, yavrum, kendini bana besletecek yaşta değilsin artık. Başka bir iş bul kendine!»

Bunun üzerine de Nana hemen Hector'a girişti. Delikanlı, tam anlamıyla bir salon erkeği olmak için, ne zamandır Nana tarafından mahvedilmek onuruna erişmek üzere sırâ bekliyordu. Bu yanı eksikti çünkü, bir kadının onu ünlü etmesi gerekirdi. İki ay içinde

Paris'te herkes kadar her şey onun elinden geçiyordu. Sonunda, yazı işlerini çökertip yönetimi batırdıktan sonra, konağının bir köşesine bir kış bahçesi yaptırdı, böylece matbaayı da silip süpürdü. Zaten bütün bunları yalnızca şaka olsun diye yapmıştı. Mignon bu maceradan pek mutlu olmuştu. Fauchery'yi Nana'ya adamakıllı yamamanın olası olup olmadığını görmek için koşup geldiği zaman genç kadın, «Alay mı ediyorsun benimle,» dedi. «Meteliksiz bir çocuk o, bundan sonra yazı, oyun yazıp öyle geçirecek. İşin mi yok! Böyle enayice işler Rose gibi sanat yeteneği yüksek kadınlara yaraşır!» Öte yandan Mignon'un bir kalleşlik edip kendisini de, Fauchery'yi de karısına rapor etmesinden çekiniyordu. Onun için, Fauchery'yi de sepetledi. Zaten delikanlının Nana'ya yedirecek parası kalmamış olduğundan, ancak onun hakkında yazılar yazıp borcunu o şekilde ödeyebilmekteydi. Nana' da yine de Fauchery'den hoş bir anı kalmıştı. İkisi bir olup o Hector olacak enayiyle olmasaydı, belki de birbirlerini yeniden görmeyi hiç düşünmeyeceklerdi. Çok tuhaf geliyordu bu onlara. Hector'un gözü önünde sarılıp öpüşüyorlar, onun parasıyla eğleniyorlardı. Bazan başbaşa kalmak için, Hector'u bir iş bahane ederek Paris'in öbür ucuna yolluyorlardı. Sonra çocukcağız dönüp geldi mi onunla eğleniyorlar, üstü kapalı birtakım sözler söylüyorlar, zavallı da bunların hiçbirini anlayamıyordu. Bir gün Fauchery Nana'yı kışkırttı, o da onunla, Hector'a bir tokat yapıştıracağına bahse tutuştu. Hemen o akşam Hector'un suratına bir tokat attı, sonra bu işi pek hoş bulduğu için, onu dövmeye devam etti. Erkeklerin ne kadar korkak olduklarını gösterdiği için mutluydu. Hector'a «benim şamar oğlanım,» diyordu. «Gel bakalım, ye şu tokadı,» diye emrediyor, sonra da delikanlının yüzüne tokadı yapıştırıyordu. Tokat atmaya alışık olmadığı için, bu yüzden elleri kıpkırmızı oluyordu. Hector, gözleri dolu dolu, o bitkin tavrıyla boyuna gülüyordu. Bu yakın-

lık pek hoşuna gitmekteydi. Çok tatlı buluyordu bunu doğrusu.

Bir akşam Hector Nana'dan yine böyle tokatlar yedikten sonra heyecanlanıp;

«Aklıma ne geliyor biliyor musun?» dedi. «Gel evlenelim biz... Çok hoş olur bu, değil mi, ha?»

Bu sözü öyle boşuna söylemiyordu. Paris'in parmağını ağzında bırakmak isteğiyle yanıp tutuştuğundan, aylardan beri bu evlenmeyi gizli tasarlayıp durmuştu. Nana'nın kocası! Ne şık olacaktı bu, değil mi, ha? Şıklığın doruğuna erişmiş olacaktı böylece.

Nana onun düşlerini bir anda yok ediverdi.

«Ben mi seninle evlenecekmişim?..» dedi. «Evlenmeye niyetim olsaydı çoktaaaan koca bulurdum kendime! Hem de senden bin kat üstün birini bulurdum yavrum... Kaç öneri aldım! Dur, sen de say bakalım: Philippe, Georges, Foucarmont, Steiner... etti dört. Daha başkaları da var ama, sen tanımazsın onları... Hepsinin dilinde aynı şarkı. Biraz yüz buldular mı hemen, «Benimle evlensene, benimle evlensene...» demeye başlıyorlar.»

Gittikçe öfkelenmeye başlıyordu. Sonra birdenbire köpürüverdi:

«Yok canım, istemiyorum!... Evlenecek kadın mıyım ben? Sırtıma bir erkeği yüklendiğim gün, Nana olmaktan çıkarım ben... Hem bu evlilik denen şey pis bir iş...»

Bunları söylerken yere tükürüyor, dünyanın bütün pis şeyleri gözlerinin önüne yayılmış gibi, tiksintiyle öğürüyordu.

Bir akşam Hector ortadan kayboluverdi. Bir hafta sonra, köydeki amcasının yanına gittiğini duydular. Adamın dağ, bayır dolaşıp hastalıklara iyi gelen otları, kökleri toplamak gibi bir merakı vardı. Hector amcasının topladığı otları ayrıca birtakım albüm gibi defterlerin sayfalarına da yapıştırıyordu. Bu arada delikanlının, amcasının çok çirkin, aynı zamanda çok

dindar olan kızıyla evlenmesi olanağı da doğmuştu.

Nana onun gittiğine hiç üzülmedi. Yalnız Kont'a şöyle demekle yetindi:

«Ne dersin, sevgili hödük, rakiplerinden biri daha eksildi, ha? Seviniyorsun artık, değil mi?... Ama, niyetini bozmaya başlamıştı! Benimle evlenmek istiyordu çünkü.»

Kont'un sarardığını görünce gülerek boynuna sarıldı, her okşayışta da ona acımasızca sözler söylüyordu:

«Evet, seni de üzen bu işte, değil mi, ha? Nana ile evlenemezsin çünkü... Onlar gelip evlenme dırıltılarıyla kafamı ütüledikleri zaman, sen kendi köşende kudurup duruyorsun... Ama, ne yazık ki olanak yok buna, karının gebermesi gerekli çünkü... Evet, karın geberse nasıl da koşup gelirdin, nasıl da türlü numaralarla bana evlenme önerisinde bulunurdun, değil mi, ha? Ah, vah eder, ağlayıp sızlar, gözyaşı döker yeminler ederdin! Değil mi, sevgilim, çok hoş bir şey olurdu bu.»

Sesini yumuşatmış, acımasız bir cilveyle Kont'u alaya alıyordu. Kont ise pek heyecanlanmıştı; o da, Nana'yı öpmekle birlikte, kızarmaya başladı. Bunun üzerine Nana birden bağırdı:

«Vay canına! Tam da üstüne basmışım be! Demek aklından geçirmiş bunu! Karısı gebersin diye bekliyor... Bir bu eksikti, sen ötekilerden de hergeleymişsin yahu!»

Muffat ötekilerin hepsini sineye çekmişti. Şimdi tek önem verdiği şey hizmetçiler, uşaklar ve evin kapısını aşındıran bir sürü insan için «Mösyö» olarak kalmaktı. Öyle ya, en fazla parayı veren, hanımın resmî dostu olan erkek oydu. Beri yandan, Nana'ya olan tutkunluğu arttıkça artıyor, ancak para vererek tutunabiliyordu. Nana'nın gülümsemelerini bile pek pahalıya satın alabilmekteydi. Hattâ bu konuda yere vurulduğu bile oluyor, bazan parasının tam karşılığı-

nı elde edemiyordu. Tıpkı kendisini için için kemiren bir hastalık gibiydi. Bu acıyı çekmekten kurtulamıyordu. Nana'nın odasına girdiği zaman ilk iş olarak hemen gidip pencereleri açıyordu. Bunu da, öteki erkeklerin kokularını odadan çıkarmak için yapmaktaydı. Odaya sarışın erkeklerin, esmer erkeklerin kokuları, Kont'u boğacak gibi olan yaprak sigarası kokuları sinmiş oluyordu çünkü. Yolgeçen hanı gibi bir yer olmuştu bu oda, önüne gelen kapının önünde ayaklarını silip içeriye dalıveriyordu. İşin tuhafı şu ki, erkeklerin bir tanesi bile kapının önündeki kan lekesini görüp duralamıyordu. Zoé için bu kan lekesi bir uğraşı haline gelmişti. Temiz kadınlarda görülen türden bir meraktı bu. Lekeyi hep orada gördükçe huzuru kaçıyor, ikide bir buna gözü takılıyor, ne zaman Nana'nın odasına girse, «Tuhaf şey... Bir türlü çıkmak bilmiyor bu leke. Odanıza da bir sürü insan giriyor oysa,» diyordu.

Georges o sıralarda hastalığını geçirmek için Fondettes Köşküne gitmiş, Nana da ondan daha iyi haberler almaya başlamıştı. Zoé böyle dedikçe Nana her seferinde aynı yanıtı veriyor, «E, biraz zaman ister elbet... Zamanla ayaklar altında silinip gider,» diyordu.

Gerçekten de bu baylardan herbiri, yani Foucarmont, Steiner, Fauchery, tabanlarında bu lekenin bir parçasını alıp götürmüşlerdi. Zoé gibi Kont Muffat'nın aklı da bu lekeye takılmıştı. Elinde olmaksızın gözlerini lekeye dikiyor, gittikçe silinip pembeleştiğine bakarak bundan Nana'nın odasına kaç erkeğin girmiş olduğunu bulmaya çalışıyordu. Bu lekeden için için korku duymaktaydı. Sanki canlı bir şeyi, yere serilmiş çıplak bir uzvu çiğnemekten korkarmış gibi, her seferinde lekenin üstünden bacağını aşırıp öyle odaya giriyordu.

Sonra bu odada bir baş dönmesi duymaya başlıyor, bu yüzden sarhoş gibi oluyordu. Odadan gelip ge-

çen sürü sürü erkekleri, kapının önünde bir yas simgesi gibi duran kan lekesini, her şeyi unutuveriyordu. Dışarıda olduğu zamanlar da bazan sokağın açık havası içinde utançtan ağlıyor, bir daha bu odaya ayak atmayacağına yeminler ediyordu. Ama, kapı kapanır kapanmaz yeniden tuzağa yakalanmış gibi oluyordu. Odanın ılıklığı içinde erir gibi oluyor, hoş bir koku içine işliyor, benliğini yok olup gitmek gibi bir istek kaplayıveriyordu.

Dindar bir adamdı ya, zengin dekorlu kiliselerde diz çöküp günah çıkartmaya alışıktı. Bir kilisenin renkli camlarla süslü penceresinin altında diz çöktü mü, orgların sesi, buhurdanların kokularıyla kendinden geçerdi. Şimdi bu odaya her girişinde, kilisedeyken duyduğu aynı duyguları duyuyordu. Bu odadaki kadın da tıpkı öfkeli bir tanrı gibi kıskanç bir baskıyla kendisini avucunun içine almıştı. Onu ürkütüyor, ona kasılmaları andıran, zevk dolu saniyeler yaşatıyor, sonra da gözünün önünde cehennem görüntüleri, türlü işkence sahneleri canlandırarak onu saatlerce acı içinde bırakıyordu. Kont kilisede de, odada da aynı şeyleri kekelemekte, aynı yalvarışlara başvurmakta, aynı umutsuzluklara uğramaktaydı. Hele lânetlenmiş bir yaratık gibi, aslının onu ezen çirkefi altında ezilerek duyduğu utançlar! Erkek olarak duyduğu isteklerle, dindar bir insanın ruhunu temiz tutma gereksinimleri birbirine karışıyor, tıpkı aynı hayat pınarından fışkırmış gibi, benliğinin karanlıklarından yükselip çıkıyordu. Kont kendini şehvetli aşkın da, dinsel inancın da kucağına bırakıveriyordu. Bütün dünyaya bu iki şey hükmeder. Yalnız, mantığı ne kadar çırpınırsa çırpınsın, Nana'nın bu odası onu delirtiyor, tıpkı uçsuz bucaksız gökyüzünün bilinmezliği karşısında kendinden geçermiş gibi, Nana'nın cinsiyetinin inanılmaz gücü karşısında da zangır zangır titreyerek yok olup gidiyordu.

Nana onun bu kadar çaresizlik içinde olduğunu

sezer sezmez zaferi kazandığını anladı; zorba tavırlar takınmaya başladı. Zaten başkalarını küçük düşürmek, aşağılatmak kanında vardı bu kadının. Her şeyi mahvetmekle yetinmiyor, bunları kirletiyordu da. Minicik elleri kırdığı her şeyin üstünde korkunç izler bırakıyor, bunları hemen çürütüp kokutuyordu. Zavallı Kont da bitlerin yediği, kendi pisliklerini yutan azizlerini belli belirsiz hatırlayarak, aptal gibi, Nana'nın bu oyununa âlet oluyordu. Nana, Kont'u odasına alıp kapıları kapattıktan sonra, bir erkeğin ne kadar alçalabileceğini görerek bundan büyük zevk alıyordu. Önceleri bu işe şakacıktan başlamışlardı. Nana Kont'a hafiften tokatlar yapıştırıyor, ondan olmayacak, garip şeyler istiyor, onu çocuk gibi yarım yarım konuşturuyordu.

Nana ne söylerse Kont yineliyordu. Ya da Nana sırtında gömlekle yerde serili postların üzerinde emekleye emekleye dolaşarak ayı taklidi yapıyor, homurtular çıkararak, sanki Kont'u parçalamak istiyormuş gibi dört dönüyordu. Hattâ, yalnız şaka olsun diye, gidip Kont'un baldırlarını ısırdığı bile oluyordu. Sonra ayağa kalkıyor, «Hadi, şimdi sıra sende... Bahse girerim ki benim kadar iyi ayı taklidi yapamazsın,» diyordu.

Yine de hoş bir şeydi bu. Nana'nın, kar gibi beyaz teniyle, kızıl saçlarıyla ayı taklidi yaparken, Kont'un pek hoşuna giden bir hali vardı. Nana böyle deyince Kont da gülüyor, emekleyerek dolaşmaya başlıyor, homurtular çıkarıyor, gidip onun baldırlarını hafif hafif ısırıyordu. Öte yandan Nana da korkmuş gibi yaparak, oradan oraya kaçıyordu.

Sonunda, «Biz de amma aptalız ha!» diyordu. «Öyle çirkin oluyorsun ki anlatamam, şekerim! Saraydakiler seni bu halde bir görseler...»

Çok geçmeden bu ufak oyunların sonu kötüye vardı. Nana'nın acımasızlığı yüzünden olmadı bu; çünkü aslında o yine de iyi yürekli bir kadındı. Kapalı

odada bir delilik rüzgârı esti de, birdenbire büyüyüverdi sanki. İkisi de şehvetten sapık hale gelmişler, ten zevklerinin o çılgın düşlerine kendilerini kaptırıvermişlerdi. Eskiden, uykuları kaçtığı geceler, dindarca birtakım korkulara kapılırlardı. Şimdiyse bu korkuları hayvanca içgüdülere bir susamışlık halini almıştı. Deliler gibi emekleyerek dolaşmak, homurdanmak, ısırmak isteğiyle yanıp tutuşuyorlardı.

Derken, bir gün Kont yine böyle ayı taklidi yaptığı sırada, Nana onu öylesine sertçe itti ki, Muffat düşüp kafasını bir koltuğun ayağına çarptı. Nana da, adamcağızın alnında bir şiş görünce, elinde olmaksızın gülmeye başladı. Zaten ilk denemeleri Hector üzerinde yapmıştı ya, bu işin gittikçe tadını almaya başladı; ondan sonra da Kont'a hayvan gibi davranmaya, adamcağızı dövüp sövmeye, kıçına tekmeler savurarak peşinde koşmaya başladı.

«Hadi, şimdi at oldun!.. Deh! Yürü bakayım, pis hayvan seni!» diye bağırıyordu.

Başka zamanlar Kont köpek oluyordu. Nana lâvanta kokan mendilini odanın öbür ucuna fırlatıyordu. Kont da, elleri, dizleri üzerinde sürünerek, gidip mendili yerden dişleriyle alarak geri getirmek zorundaydı.

«Aport Cezar!.. Serserilik yaparsan dayağı yersin ha!. Aferin Cesar! Söz dinledin!.. Şimdi de salta dur bakayım!»

Kont da böyle alçalmaktan hoşlanıyor, hayvan olma zevkinin tadını çıkarıyordu. Hattâ bazan daha da alçalmak isteğiyle çırpınıyor. «Daha hızlı vur!. Hav hav!.. Ben kudurdum, biliyor musun! Ne duruyorsun, vursana hadi!» diye bağırıyordu.

O sırada Nana'nın aklına esti, Kont'a. «Bir akşam üniformanı giy de öyle gel buraya,» dedi. O da onun dediğini yaptı. Sırtında sırmalı üniforması, belinde kılıcı, başında tüylü şapkası, ayağında beyaz külot pantolonu, çıkageldi. Sırtındaki kırmızı frak ce-

ketinin göğsü sırmalar içindeydi. Sol tarafında da, rütbesinin işareti olan anahtar asılıydı. Nana onu bu kılıkta görünce kahkahalarla gülmeye, alay etmeye başladı. Hele bu anahtar onu pek güldürmekteydi. Anahtarın ne işe yaradığını anlatmak için bir sürü açık saçık, rezilce sözler buluyordu. Nana resmî şeylere saygısızlık göstermek, bu büyük üniformayı rezil etmek isteğiyle yanıp tutuşmaktaydı. Boyuna kahkahalarla gülerek, Kont'u sarsıp çimdikledi. Bir yandan, «Hadi bakayım, göster kendini!» diye bağırırken, bir yandan da onun kıçına tekmeler indirmeye başladı. Pek içten savurduğu bu tekmeleri Tuilleries Sarayına, herkesin korkusu, sinmişliği üzerine çıkarak, tepede hüküm sürmekte olan imparatorluk ailesinin yüceliğine indiriyordu sanki. İşte, Nana.nın toplum hakkındaki düşüncesi bunlardı. Kanına kadar işlemiş, aileden kalma bilinçsiz bir hınçla, böylece öcünü almaktaydı.

Sonra Kont'u soydu, elbisesini yere attı.

«Zıpla bakayım!» deyince adam zıpladı. «Tükür!» deyince tükürdü. «Şimdi de şu sırmaları, kartalları, nişanları çiğne bakalım!» dedi, adam çiğnedi.

Tamam! Hiçbir şey kalmamıştı, her şey yıkılmıştı artık. Nana tıpkı bir şişeyi, ya da bir şekerliği kırar gibi, bir saray görevlisini de kırıyor, onu tıpkı sokağın köşesindeki çöp, çamur yığını haline sokuyordu.

Bu arada, kuyumcular sözlerini tutmamışlardı: Karyola ancak ocak ayının ortasına doğru hazır olabildi. Muffat da tam o sırada Normandiya'daydı. Elinde kalan son bir kırıntıyı satmaya gitmişti oraya. Nana dört bin frank istiyordu. Hem de acele istiyordu bunu. Muffat ancak iki gün sonra gelecekti, ama işini bitirdiği için daha çabuk döndü, kendi evine uğramadan, doğru Nana'nın evine gitti. Saat ondu, Kont'un cebinde her zaman Rue Cardinet'ye açılan küçük kapının bir anahtarı bulunduğundan, içeriye girdi. Yukarıda, salonda Zoé, bronzların tozunu

alıyordu. Kont'u görünce şaşırdı. Onu nasıl alıkoyacağını bilemediği için, «Venot dünden beri sizi arıyor, pek telâşlı bir hali var. İki kez buraya uğradı. 'Kont evine uğramadan doğru buraya gelirse söyle ona hemen eve gelsin,' dedi,» diye uzun uzun anlatmaya başladı. Muffat onu dinliyordu, ama anlattıklarından bir şey anlayamıyordu. Derken hizmetçinin heyecanını farketti. Birdenbire, kudurmuşcasına bir kıskançlık duygusuna kapılarak, odanın kapısına doğru atıldı. Kendini böyle bir kıskançlığı artık duyamaz sanıyordu. Odadan gülüşmeler geliyordu. Kont kapıya yüklenince iki kanat birden ardına kadar açıldı. Zoé bu durumu görünce omuz silkerek çekilip gitti. Madem ki Madam gittikçe çılgınlıklar yapmaya başlıyordu, varsın bu işten de yakasını kendi başına sıyırsındı!

Muffat kapının eşiğinde, gözlerinin önüne serilen manzarayı görünce yalnızca, «Aman Tanrım! Aman Tanrım!» diyebildi.

Yeni oda, o görkemli lüksü içinde, parıl parıl parıldamaktaydı. Odanın her yanı gülkurusu renkte, kapitone kadife kaplıydı. Gümüş başlı çiviler, kadifenin üzerinde küçücük yıldızlar halinde parıldamaktaydılar. Hani bazan, havanın güzel olduğu akşamlar, güneş batarken gökyüzünü ten rengini andıran bir pembelik kaplar, bir yandan gün ışığı azalırken, öbür yandan da ufukta Çoban yıldızı yükselmeye başlar... İşte odadaki kadife de bu renkteydi. Köşelerden sırma kordonlar sarkıyor, panoları çerçevelemekte olan altın sırmalı dantellerse hafif alevleri, çözülüp salıverilmiş kızıl saçları andırıyordu. Bunlar, odanın boşluğunu yarı yarıya gidermekteydiler, ayrıca döşemenin o şehvetli solukluğunu vurguluyorlardı. Tam karşıda da altın ve gümüşten yapılmış karyola, parıl parıl parlamaktaydı. Nana'nın çıplak kollarıyla bacaklarını bütün güzelliğiyle sere serpe yayabileceği geniş bir taht gibiydi bu karyola. Bizans sanatını an-

dırır gibi süslü püslü bir mihraptı, tam da Nana'nın cinsiyetinin büyük gücüne uygundu. İşte şu anda Nana bu gücünü tıpkı korkunç bir tanrının o dinsel serbestliği içinde, olduğu gibi ortaya koymuştu. Kadının kar gibi beyaz göğsünün güzelliğinden yükselen o zafer kazanmış tanrı havasının yanı başında da utanç verici bir külçe, ihtiyarlamış bir harabe, gülünç ve acınacak bir enkaz yığını yatmaktaydı. Bu adam, sırtına bir gecelik giymiş olan Marki De Chouard'ın ta kendisiydi.

Kont ellerini bitiştirmişti. Her yanı zangır zangır titrerken, hâlâ, «Aman Tanrım!.. Aman Tanrım!..» diyordu.

Karyolanın başucundaki güller, Marki De Chouard'ın onuruna açmıştı. Altın yapraklar arasında açmış altın güllerdi bunlar. Aşk heykelcikleri de çapkınca gülümseyerek, el ele tutuşup gümüş bir kafes üzerinde hoplayarak, zıplayarak yine Marki'nin onuruna eğiliyorlardı. Karyolanın başucunda da boynuzlu, keçi ayaklı, kıllı kırlar tanrısı yine Marki'nin onuruna, Gece Meleğinin üzerindeki tülleri açmaktaydı. Şehvetten yorgun düşüp uyumakta olan bu melek, Nana'nın çıplak vücudu örnek alınarak yapılmıştı. İri kalçalarına kadar her yanı, ona tıpatıp benzemekteydi. Öyle ki, heykeli ilk gören bunun Nana olduğunu hemen anlayıveriyordu. Marki yatağın içine bir insan paçavrası gibi büzülmüş, altmış yıllık sefahatle eriyip çürümüştü. Kadının göz kamaştırıcı teninin parlaklığı yanında, leş gibi bir hali vardı. Kapının açıldığını görünce, bunak ihtiyarların duydukları türden bir korkuya kapılarak, yattığı yerde doğrulmuştu. Geçirdiği bu son aşk gecesi onu aptallaştırmıştı. Çocuk gibi olmuştu. Yarı felçli bir halde, ne söyleyeceğini bilemiyor, bir şeyler kekeliyor, çeneleri çatır çatır birbirine çarpıyor, beri yandan da kaçacakmış gibi bir tavır takınıyordu. Sırtındaki gecelik sıyrılarak iskeleti andıran vücudunun bir bölümünü açıkta bırak-

mıştı. Bir bacağı da yorganın dışında kalmıştı. Kırçıl kıllarla kaplı, sapsarı, zavallı bir bacaktı bu.

Nana da fena halde bozulmuştu, ama gülmekten kendini alamadı. Marki'yi arkaya doğru itip, gösterilmesi doğru olmayan bir pislik gibi yorganın altına gömerek, «Yat bakayım, gir yatağın içine,» dedi.

Sonra da yataktan atlayarak kapıyı kapatmaya gitti. Sevgili hödüğün şansı yoktu, bu kesindi! Olmayacak zamanlarda çıkageliyordu hep. Hem ne vardı sanki para bulmak için Normandiya'ya gidecek? İhtiyar ona dört bin frank getirmiş, Nana da razı olmuştu bu işe.

Kapının kanatlarını kapadıktan sonra Kont'a, «Oh olsun! Suç sende. İnsan böyle küt diye girer mi içeriye? Bıktım artık, defol burdan!» diye bağırdı.

Muffat, gördükleri karşısında yıldırımla vurulmuş gibi, kapalı kapının önünde öylece dikilip kalmıştı. Titremesi artıyordu, bacaklarından göğsüne, kafasına kadar yayılan bir titremeydi bu. Sonra, tıpkı sert bir rüzgârın sarstığı bir ağaç gibi, sendeledi, her tarafı çatırdayarak, dizlerinin üzerine yıkılıverdi. Ellerini umutsuz bir tavırla uzatarak, «Bu kadarı da fazla, Tanrım! Bu kadarı da fazla!» diye inledi.

Şimdiye kadar her şeyi kabul etmişti, ama artık dayanamıyordu, gücünün kesildiğini hissediyordu. Aklını kaybederek karanlık bir uçuruma yuvarlanmış gibiydi. Olağanüstü bir hamle yaparak, ellerini daha çok havaya kaldırarak gökyüzünü araştırıyor, Tanrı'yı yardıma çağırıyordu.

Bir yandan da, «Hayır, istemiyorum artık! Yetiş imdadıma, Tanrım! Yardım et bana, canımı al daha iyi!..» diye kekeliyordu. «Bu adamla olmamalıydı bu, Tanrım! Her şey bitti artık, al canımı da görmeyeyim, duymayayım bunu... Ey göklerin Tanrısı, sana sığınıyorum artık bak...»

Dindar bir insan gibi inançla yanıp tutuşarak böyle söyleniyor, dudaklarından ateşli bir yakarış dökü-

lüyordu. O sırada birisinin omuzuna dokunduğunu görünce başını kaldırdı, Venot'yu gördü; adamcağız onu bu kapalı kapının önünde dua eder görünce çok şaşırmıştı. O zaman, sanki çağrısına Tanrı'nın kendisi yanıt vermiş gibi, Kont ufak tefek ihtiyarın boynuna sarıldı. Sonunda ağlamak olanağını bulmuştu. Hıçkırıklar arasında, «Kardeşim... Kardeşim benim...» deyip duruyordu.

Acıyla dolu bütün benliği bu yakarışla ferahlamaktaydı. Venot'nun yüzünü gözyaşlarıyla ıslatıyor, kesik kesik sözler söyleyerek onu öpüyordu:

«Ah, kardeşim, ne kadar acı çekiyorum bilsen!.. Elimde kala kala bir sen kaldın, kardeşim... Al beni de sonsuza kadar götür buradan! Yalvarırım, götür beni buradan.»

Bunun üzerine Venot onu bağrına bastırdı. O da ona «Kardeşim» diyordu. Ne yazık ki, Kont'a yeni bir darbe de o indirmeye gelmişti. İki gündür onu arıyordu. Vereceği kara haber şuydu: İşi iyiden iyiye azıtmış olan Kontes Sabine, büyük bir tuhafiye mağazasının baş tezgâhtarıyla kaçıp gitmişti. Büyük bir rezalet olmuştu bu, Paris'te herkes bu işten sözediyordu. Venot Kont'un böyle dinsel bir çekiciliğin uygun havası içinde bulunduğunu görünce, tam zamanının geldiğine hükmetti, bu işi hemen ona anlattı, ailesinin uğramış olduğu bu pek feci sonu da böylece ona haber vermiş oldu. Bu haber Kont'u sarsmadı bile. Karısının kaçmış olması bir şey değildi. Sonra bir çaresi düşünülürdü bunun. Yine telâşlanmış, öfkeyle kapıya, duvarlara, tavana bakınarak hâlâ yalvarıyordu:

«Al götür beni burdan... Dayanamıyorum, götür beni burdan.»

Venot onu alıp bir çocuk gibi götürdü.

O andan sonra da Kont tamamen onun avucu içine girmiş oldu. Dinsel görevlerini noktası noktasına yerine getirmeye başladı. Hayatı mahvolmuş, Tu-

ileries Sarayı çevrelerinin öfkesi karşısında, görevinden istifa etmişti. Kızı Estelle, babası aleyhinde altmış bin franklık bir dâvâ açmıştı: Bir halasından miras olarak kalan bu parayı, Estelle'in evlendiği zaman alması gerekiyordu; Kont parayı yemiş, ona hiçbir şey vermemişti. Şimdi artık Kont o büyük servetinin kırıntılarıyla zar zor geçinebiliyordu. Nana'nın tenezzül edip yemediği kırıntıları da yavaş yavaş Kontes kemirmekteydi. Nana olacak o yosmanın yuvasına sokulmuş olması yüzünden ahlâkı bozulan Kontes her şeyi yapacak hale gelmişti. Aile ocağının çürüyüp yıkılması işini şimdi o tamamlıyordu. Türlü maceralardan sonra evine dönmüş, Kont da Hıristiyanlığa yakışır bir boyun eğişle onu bağışlayarak yine eve almıştı. Şimdi Kontes, canlı bir utanç anıtı halinde, Kont'un yanıbaşındaydı. Yalnız Muffat gittikçe daha kayıtsız bir hale gelmişti, bu gibi şeyler yüzünden üzüldüğü yoktu. Yazgısı onu kadın denen yaratığın elinden alıp Tanrı'nın kucağına atmıştı. Nana ile tatmış olduğu şehvet anlarının dinsel bir devamı gibiydi bu durum. Kont yine kekeleyerek dualar ediyor, umutsuzluklara kapılıyordu. Kilise köşelerinde, dizleri döşeme taşlarının soğukluğuyla buz kesilmiş olduğu halde, eski zevklerine yeniden kavuşuyor, varlığının karanlık gereksinimlerini aynı biçimde doyurarak bedeninde kasılmalar, tatlı tatlı sarsıntılar hissediyordu.

Nana'nın Kont'u evden kovduğu günün akşamı Mignon Nana'yı görmeye gitti. Fauchery'nin varlığına alışmıştı. Karısının başında kocalık yapacak bir erkeğin bulunması bin türlü yarar sağlıyordu. Mignon evin türlü dırıltılarını bu ikinci kocaya bırakıyor, karısını kollama işini de ona devretmiş bulunuyordu. Fauchery'nin oyun yazarak kazandığı paralarsa evin gündelik giderlerini pekâlâ karşılamaktaydı. Öte yandan Fauchery de mantıklı davranıyor, gülünç kıskançlıklara kapılmıyor, Rose açıktan bir iki

fırsat ele geçirdi mi bu konuda Mignon kadar hazımlı davranıyordu. İki erkek gittikçe daha iyi anlaşıyorlardı. Kendilerine çeşitli mutluluklar getiren bu ortaklıktan pek hoşnuttular. Evde ikisinin de kendine göre bir yeri vardı, ikisi de birbirini hiç rahatsız etmiyordu. İyi ayarlanmıştı bu iş, tıkır tıkır yürüyordu. Ortak mutluluğu sağlamak için her iki erkek de birbiriyle yarış halindeydiler sanki. Mignon o gün Nana'nın evine, oda hizmetçisi Zoé'yi ayartmanın mümkün olup olmadığını anlamaya gelmişti. Fauchery, Zoé'nin çok zekî bir kız olduğunu görmüş, onu pek beğenmişti. Rose pek güç durumdaydı. Bir aydan beri hep toy, cahil hizmetçilere düşüyor, onlar da kadının başını derde sokuyorlardı. Kapıyı Zoé açtı, Mignon da onu hemen yemek salonuna soktu. Bu konuda daha ağzını açar açmaz Zoé gülümsedi:

«Üzgünüm, olmaz,» dedi. «Ben de Madam'dan ayrılıyorum, kendi hesabıma iş göreceğim çünkü.» Sonra övünerek ekledi: «Zaten her gün öneriler alıyorum. Bizim Madam gibileri paylaşamıyorlar beni. Bayan Blanche çok dolgun bir para da önerdi.» Zoé, Tricon'un işletmekte olduğu randevu evini devralmaktaydı. Kafasında bu tasarıyı ne zamandır evirip çeviriyordu. Çok yüksek bir özlemdi bu, yıllardır biriktirdiği bütün parayı bu işe yatıracaktı. Parlak düşünceleri vardı. İşi daha büyütmek, bir konak kiralayıp burada her türlü zevkleri müşterilerine tattırmak istiyordu. Hattâ Satin'i de bunun için yanına almak istemişti, ama o aptal kız kendini öylesine yiyip bitiriyordu ki, şimdi hastanede, ölmek üzereydi. Mignon ticaret dünyasında insanın karşılaşabileceği tehlikelerden söz açacak oldu, ama Zoé, kuracağı işin ne olduğu hakkında ona bir açıklama yapmaksızın, sanki bir pastaneyi devralacakmış gibi, küçümser bir tavırla gülümsedi:

«Yok canım, lüks yerler her zaman iş görür, ben uzun zaman başkalarının yanında çalıştım. Şimdi de

başkaları benim için çalışsınlar istiyorum,» dedi.

Öte yandan acımasız bir tavırla dudaklarını büküyordu. Sonunda ona da herkes «Madam» diyecekti. On beş yıldan beri kirli su dolu leğenlerini çalkalayıp döktüğü bu kadınların hepsi, birkaç altın karşılığında, onun emrinde olacaklardı.

Mignon, «Sana zahmet, geldiğimi Madam'a haber ver bari,» dedi.

Zoé, «Madam pek kötü bir gün geçirdi,» diyerek onu bir an yalnız bıraktı.

Mignon buraya ilk kez geldiği için konağın içini bilmiyordu. Gobelins halıları, büfesi, gümüş takımlarıyla yemek salonunu görünce pek şaştı. Çekinmeden kapıları açarak salonu, kış bahçesini dolaştı, sonra yine sofaya döndü. Bu ezici lüks, bu yaldızlı eşya, bu ipeklilerle kadifeler içini hayranlıkla dolduruyor, bu yüzden yüreği çarpıyordu. Zoé yeniden aşağıya inip de onu almaya geldiği zaman, Mignon'a öteki odaları, yani tuvalet odasıyla yatak odasını da göstermeyi önerdi. Bunun üzerine, yatak odasında, Mignon'un kalbi duracak gibi oldu. Gördükleri karşısında ayakları yerden kesilmiş, duyduğu şevkten, heyecandan içi ezilmişti. Mignon da bu işlerden anlardı, ama bu Nana onun parmağını ağzında bırakıyordu doğrusu! Ev çökmek, batmak üzereydi, hizmetçiler kıyasıya çalıp çırpıyorlardı, öyleyken burada yine de delikleri kapatan, yıkıntıların üstünden taşan bir yığın pahalı, zengin eşya vardı. Bu eşsiz anıt karşısında Mignon'un aklına büyük bayındırlık işleri geliyordu. Marsilya yakınlarında bir zamanlar bir su bendi göstermişlerdi ona. Bendin taştan ayakları bir uçurumun üzerinden aşıyordu. Dev bir yapıt olan bu yapı milyonlara ve on yıllık bir didinmeye malolmuştu. Sonra Mignon Cherbourg'da da yeni limanı görmüştü. Büyük bir şantiyeydi burası. Yüzlerce insan güneşin altında ter döküyor, makineler denizi koca koca kaya parçalarıyla doldurarak bir

duvar yapıyor, bazan işçiler bu taşların altında kalarak kanlı bir pestil haline geliyorlardı. Bütün bunlar şimdi ona küçük şeyler gibi gelmekteydi. Nana'nın yaptıkları daha çok heyecanlandırıyordu onu. Başardığı iş karşısında, tıpkı bir şeker fabrikatörünün yaptırdığı şatoda verilen eğlence sırasında duymuş olduğu saygıyı duymaktaydı. Saray gibi bir şeydi bu şato, onun bu görkemiyse bir tek maddeyle, şekerle ödenmişti. Nana ise başka bir şeyle başarmıştı bunu: Küçücük, saçma bir şeydi bu, herkes bununla alay bile ederdi. O güzel çıplaklığından bir parçasını bu işe yatırmış, yalnız bu utanç verici, fakat çok güçlü olduğu için dünyayı bile yerinden oynatan şeyle tek başına, işçi falan çalıştırmaksızın, mühendislerin buldukları makineleri kullanmaksızın, Paris'i yerinden oynatmış, altında insan cesetlerinin yatmakta olduğu bu serveti kurmayı başarmıştı.

Mignon bu düşüncelerle öylesine kendinden geçmişti ki, elinde olmaksızın, «Tanrım! Ne güçlü bir dünyaymış bu!» diye söylendi.

Nana kendini gittikçe büyük bir üzüntüye kaptırmıştı. İlk zamanlar Marki'yle Kont'un karşılaşmaları onu bir sinir nöbetiyle sarsmıştı, ama bunda hemen hemen neşeli bir yan bile vardı. Sonra bir kira arabasına binerek yarı ölü bir halde çıkıp giden o ihtiyarı, ardından da artık bir daha yüzünü göremeyecek olduğu zavallı sevgili hödüğü düşünmüş, önce adamakıllı öfkelenmiş, sonra içlenip hüzünlenmişti. Derken, Satin'in hastalandığını duyarak çok öfkelenmişti. Satin on beş gündür ortalıkta yoktu. Madam Robert kızcağızı öyle berbat bir hale sokmuştu ki, şimdi de Lariboisiere Hastanesinde, gebermek üzereydi. Nana tam o küçük sürtüğü ziyarete gitmek için arabasının hazırlanmasını söylemişti ki, Zoé çıkagelmiş, «Madam, ben bir haftaya kadar gidiyorum, haberiniz olsun,» demişti.

Nana bu habere pek üzüldü. Ailesinden birisini

kaybedecekmiş gibi geliyordu ona:

«Aman Tanrım, sen gidersen benim halim ne olur?» dedi.

Zoé, hanımının böyle üzüldüğünü görünce pek böbürlendi. Sonunda, kendisine dargın olmadığını göstermek için onu kucaklayıp öptü bile:

«İnanın, böyle gerekiyor, Madam; ben de sizi çok severim ama, ne yaparsınız, dostluk başka, alışveriş başka,» dedi.

O gün bütün dırıltıların birbirini kovalaması yazgısında vardı sanki. Nana birden soğuyuvermiş, artık sokağa çıkmayı falan düşünmüyordu. Tam o sırada Labordette çıkageldi. Bir kelepir bulmuştu. Birtakım çok güzel danteller yok pahasına satılmaktaydı. Konuşurken, söz arasında, hiç oralı değilmiş gibi, ağzından bir şey kaçırdı:

«Georges sizlere ömür,» dedi.

Nana'nın eli ayağı buz kesiliverdi.

«Zizi ölmüş ha?» diye bağırdı.

Sonra elinde olmaksızın bir hareket yaparak halının üstündeki pembe kan lekesini araştırdı. Leke sonunda kaybolmuştu; gelen geçenlerin ayakları onu silmişti çünkü.

Labordette Georges'un ölümü hakkında bilgi vererek, «Neden öldüğü kesin olarak belli değil,» diyordu. «Kimisi yarası açılmış, diyor, kimisi de, yok canım, Fondettes yakınlarındaki bir göle kendini atıp düpedüz canına kıymış, diyor.»

Nana ise, «Demek öldü! Öldü ha?» diye yineleyip duruyordu.

Sabahtan beri yüreği burkulmaktaydı zaten. Birdenbire hüngür hüngür ağlamaya başladı. Böylece biraz açıldı. Büyük bir acı duyuyordu; üzerine derin, uçsuz bucaksız bir acı çökmüştü. Labordette Georges'un ölümü dolayısıyla onu avutmak isteyince, Nana eliyle bir işaret yaparak onu susturdu:

«Yalnız o değil...» diye kekeledi. «Daha bir sürü

şey var... Bir sürü şey... Ne şanssızmışım Tanrım!.. Biliyorum, herkes yine benim hakkımda söylemediğini bırakmayacak... Georges'un annesi orada üzülüp duruyor, o zavallı adam da bu sabah kapının önünde ağlayıp inliyordu. Bir sürü erkek parasını benimle yiyip bitirdi, iflâs etti... Suçlu kim? Nana elbet! Onun için, yüklen Nana'ya! Öyle ya, sırtım kalın benim. Sanki yanlarındaymışım gibi, ne söyleyeceklerini işitiyorum: 'Ah pis orospu ah! Önüne gelenle yatar! Kimini temizler, kimini ölüme sürükler. Bu yüzden de bir sürü insanın canını yakar...' diyecekler mutlaka.»

Gözyaşlarından boğulur gibi olduğu için susmak zorunda kaldı, bir divanın üstüne yıkılarak başını bir yastığa gömdü. Tanık olduğu felâketler, kendisinin neden olduğu bu sefaletler ona durmadan sıcak gözyaşları döktürüyor; sesi tıpkı küçük bir kızınki gibi boğuk bir inilti halinde çıkıyordu:

«Çok kötüyüm! Ah! çok kötüyüm!» diyordu. «Dayanamayacağım, boğuluyorum... İnsanın anlaşılmaması çok kötü şey. Herkes senden güçlü oldu mu, senin aleyhine dönüveriyor hep... Ama, ben çiğ yemedim ki karnım ağrısın, vicdanım rahat...»

Öfkesinin içinde bir başkaldırı da duymaktaydı. Ayağa kalktı, gözlerindeki yaşları sildi, sinirli sinirli dolaşmaya başladı.

«Adam sen de! Ne derlerse desinler, suç bende değil,» diyordu.

«Kime ne kötülük yaptım ki? Nem varsa veriyorum, bir karıncaya bile kötülük etmek elimden gelmez... Asıl onlar suçlu, asıl onlar!.. Hiçbirine kötülük etmek istemedim ben; ama, bir türlü peşimi bırakmıyorlardı ki! Şimdi kimisi geberiyor, kimisi dileniyor; hepsi de perişanlık numarası yapıyor...»

Sonra Labordette'in önünde durdu, eliyle omuzuna vurarak, «Sen bütün olup bitenleri gördün, doğrusunu söyle,» dedi. «Ben mi zorladım onları? Belki bir

düzinesi bu pis iş uğrunda birbirleriyle kavga etmiyor muydu? Hepsinden tiksiniyordum! Onlara uymamak için çırpınıp duruyordum, korkuyordum çünkü... Bak, bir tek örnek vereyim sana: Hepsi de benimle evlenmek istiyordu. Ne parlak düşünce, değil mi ha? Evet, azizim, isteseydim belki yirmi kez Kont karısı, baron karısı olurdum. Kabul etmedim, aklımı peynir ekmekle yememiştim çünkü... Ne pis işlerden, ne cinayetlerden kurtardım ben onları!.. Öylesine gözleri dönmüştü ki hırsızlık eder, adam öldürürler, ana babalarını bile gebertirlerdi. Tek bir söz söylesem yeterdi; ama, söylemedim bu sözü... Şimdi de ödülüm ne, görüyorsun... Bak, örneğin şu Daguenet'ye, ben evlendirdim onu. Aç herifin biriydi, haftalarca karşılıksız onu besledim, sonra evlendirdim; adam ettim. Dün sokakta rastladım ona, beni görünce başını çevirdi. E, insaf be domuz herif, ben senden daha temizim mutlaka!»

Nana odanın içinde yine dolaşmaya başlamıştı. Gidip bir masanın üstüne küt diye bir yumruk attı:

«Haksızlık bu!» dedi. «Toplum denen şey iyi düzenlenmemiş. Asıl suç erkeklerde, ama herkes kadınlara yükleniyor... Bak, şimdi sana bunu söylememde sakınılacak bir yan yok, anlatayım onun için: Onlarla yattığım zaman hiçbir zevk duymuyordum. Hiçbir zevk duymuyordum. Hem, canımı sıkıyordu bu iş, namussuzum!.. Onun için, sorarım sana, ne rolüm var benim bütün bu işlerde?.. Çok kafamı ütülediler, çoook! Onlar olmasaydı, beni de bu hale sokmasalardı bir manastıra kapanır, Tanrı'ya dua ederdim, dindar bir kadınım ben çünkü... Ama, bu işte paralarını da, canlarını da kaybettilerse ne yapayım yani, oh olsun! Suç onlarda. Benim bu işte hiçbir günahım yok!»

Labordette inanmış bir tavırla: «Ona ne şüphe!» dedi.

O sırada Zoé Mignon'u içeriye aldı. Nana onu

gülümseyerek karşıladı. Demin ağlamıştı ya, bu hesap kapanmıştı. Mignon konağın içinde gördüklerinin hâlâ etkisi altında, derin bir heyecan içindeydi:

«Çok güzel evin varmış, tebrik ederim doğrusu,» dedi.

Nana, «Doğrusunu istersen, bıktım artık bu konaktan,» dedi. «Şimdi bambaşka şeyler düşünüyorum. Bu günlerde nem var nem yoksa satacağım.»

Sonra Mignon ziyaretinin nedenini anlattı:

«Bizim ihtiyar Bosc var ya,» dedi. «Felç geçirdi zavallı; gece gündüz bir koltuğa mıhlanmış, oturuyor. Onun yararına bir jübile düzenleyelim dedik.»

Nana bu haberi duyunca pek üzüldü, Mignon'dan iki tane loca bileti aldı.

O sırada Zoé gelerek, «Araba hazır,» diye haber verdiği için şapkasını istedi. Şapkasının kurdelelerini bağlarken de o Satin zavallısının macerasını anlattı, sonra da ekledi:

«Hastaneye, onu yoklamaya gidiyorum!.. Hiç kimse beni onun kadar sevmiş değildir. Erkekler için kalpsizdir diyenler çok haklı!.. Kimbilir, belki kızcağızı diri bulmayacağım. Ama, ne önemi var! Yine de görürüm onu da bir öperim hiç olmazsa.»

Labordette ile Mignon gülümsediler. Nana artık üzgün değildi, o da gülümsedi. Çünkü bu ikisi yabancı değillerdi, halden de anlıyorlardı. Nana eldivenlerini iliklemek işini bitirirken, Labordette de, Mignon da sessizlik içinde hayran hayran onu seyrediyorlardı. Nana konağının içine toplanmış bir sürü değerli eşyanın ortasında tek başına, ayakta duruyordu. Yerde, çevresinde de bir sürü erkek ölüsü yatmaktaydı. Hani masallarda birtakım canavarlar, devler vardır da inlerinin çevresi insan kemikleriyle doludur!.. O da ayaklarını bir sürü kuru kafanın üzerine basmış, çevresine bir sürü felâket saçmıştı: Vandeuvres delice bir hareketle kendini yakmıştı. Foucarmont başına gelenlerden sonra üzüntüsünden bir

türlü kendini toparlayamamış, soluğu Çin denizlerinde almıştı. Steiner artık namuslu insanlar gibi yaşamak zorundaydı. Hector aptalca böbürlenmek olanağını bulmuş, Muffat korkunç bir biçimde yıkılıp gitmişti. Daha bir gün önce hapisten çıkmış olan Philippe ise, kardeşi Georges'un bembeyaz ölüsü başında bekliyordu. Nana kendisine düşen yıkma, öldürme görevini başarmıştı. Mahalle aralarının çöplüklerinden havalanmış olan sinek, kendisiyle birlikte çürümelerin, kokuşmaların mayasını da getirmiş, yalnızca üstlerine konarak, bütün bu erkekleri zehirlemişti. Çok iyi, çok doğru bir şey olmuştu bu. Nana böylece kendinden olanların, kimsenin yüzüne bakmadığı, serseri, sefil insanların öcünü almıştı. Nana'nın cinselliği, doğarken bir savaş alanını aydınlatan güneş gibi, yerde yatan kurbanlarının üstünde ışıldarken, o, yaptığı işlerden habersiz, bir hayvan gibi öylece duruyor, iyi yürekliliğini de koruyordu. Yine tombuldu, yine semizdi, sağlığı yerindeydi, neşesine diyecek yoktu. Bütün bunların önemi yoktu, konağı çok aptalca bir şey gibi görünüyordu ona; çok dardı, kendisini rahatsız eden bir sürü eşyayla doluydu. Yoksulluktan başka şey değildi bu, başlangıç için gerekliydi yalnızca. Onun için, Nana şimdi aklından daha iyi bir şeyler geçiriyordu. Böyle güzelce giyinip kuşandıktan sonra Satin'e son bir kez sarılmak için çıkıp gitti. Tertemiz, sapasağlam, yepyeniydi; hiç kullanılmamış gibi bir hali vardı.

14

Nana birden ortadan kayboldu. Yine gözden yitmiş, kaçmış, her şeyini satışa çıkarmanın heyecanını tatmış; konağı, eşyaları, mücevherleri, hattâ tuvaletlerine, çamaşırlarına varıncaya kadar nesi var nesi yoksa satmıştı. Ağızdan ağıza birtakım rakamlar dolaşıyordu; satış altı yüz bin franktan fazla para getirmişti. Parisliler onu son bir kez daha, peri masallarını andıran, *Mélusine* adlı bir oyunda seyretmişlerdi. Oyun Gaîté Tiyatrosunda oynanmıştı. Meteliği kalmamış olan Bordenave, son bir kez daha şansını denemek için burasını kiralamıştı. Nana oyunda Prullière' le, Fontan'la yine buluşmuştu. Rolü canlı tabloları andıran bir şeydi, ama herkesi kırıp geçiriyordu. Nana oyunda üç ayrı pozda çırılçıplak görünüyor, güçlü, sessiz bir periyi canlandırıyordu. Oyun büyük bir başarı kazanmıştı. Öteden beri reklâm düşkünü olan Bordenave Paris'in her yanına kocaman kocaman afişler astırarak halkı ateşlendiriyordu. Sonra işin tam tatlı yerinde, bir sabah herkes Nana'nın bir gün önce Kahire'ye gitmiş olduğunu öğrendi. Tiyatro müdürüyle sudan bir kavga etmiş, onun bir sözüne içerlemiş, çok zengin bir kadın olduğu için uzun boylu dırıltı dinlemeyerek bu hevesini ortaya atmıştı. Zaten onda bir tutku halindeydi bu. Ne zamandır Türklerin ülkesine gitmeyi hayal edip duruyordu.

Aylar geçti. Herkes onu unutmaya başlamıştı. Beylerle hanımlar onun adını andıkları zaman, inanılmayacak öyküler de anlatıyorlardı. Hepsi de birbirini tutmayan, olmayacak haberler vermekteydi. Sözde Mısır Hidivi Nana'ya âşık olmuş, genç kadın şimdi bir sarayda saltanat sürüyormuş. Emrinde tam iki yüz

köle varmış. Canı sıkıldıkça biraz eğlenmek için bunların kellelerini uçurtuyormuş. Başka birisi, «Yok canım, hiç de öyle değil,» diyordu. «Asıl Nana dev bir fellâha tutulmuş, elindekini avucundakini yiyip bitirmiş, Kahire'nin o rezilce sefahat dünyasına dalmış, bu karasevda yüzünden de dımdızlak kalakalmış.» On beş gün sonra herkesi şaşırtan başka bir haber dolaştı. Birisi yeminler ederek, «Rusya'da gördüm ben Nana'yı,» diyordu. Bunun üzerine hemen bir efsane çıkıverdi. Nana bir prensin metresiydi, herkes elmaslarını anlata anlata bitiremiyordu. Çok geçmeden, ağızdan ağıza yayılan sözler üzerine, bütün kadınlar bu elmasların nasıl şeyler olduğunu öğrendiler, ama hiç kimse bu haberin hangi kaynaktan geldiğini söyleyebilecek durumda değildi. Sözde Nana'nın yüzükleri, küpeleri, bilezikleri, iki parmak genişliğinde bir gerdanlığı, üzerinde bakla kadar bir tektaş elmasla kraliçelerinkini andıran bir tacı vardı. Bu diyarlar çok uzak yerlerdi ya, Nana da tıpkı mücevherlerle süslü bir tanrıça gibi, gizemli bir şekilde ışıldıyordu. Şimdi artık herkes onun adını anarken ciddileşmekteydi, barbarların ülkesinde kazanılan bu servet dolayısıyla herkes düşsel bir saygıyla dolmuştu.

Temmuz ayında bir akşam saat sekize doğru Lucy arabasına binmiş, Rue du Faubourg Saint Honoré'den geçerken Caroline Héquet'ye rastladı. Caroline de o dolaylardaki bir dükkâncıya bir şey ısmarlamak için yaya olarak sokağa çıkmıştı. Lucy ona seslendi, sonra da hemen sordu:

«Yemek yedin mi, işin yok mu?.. Öyleyse benimle gel de gidelim, şekerim, Nana geldi, haberin var mı?»

Lucy anlatmaya devam ediyordu:

«Ama, biz burada böyle çene çalarken, belki de ölmüştür zavallı!»

Caroline'in ağzı bir karış açık kalmıştı.

«Neden ölsün, ayol? Amma da söz ha!» dedi. «Nerede ölecekmiş? Neden ölecekmiş?»

«Grand Hotel'de... Çiçek hastalığından. Anlatması uzun sürer.»

Lucy arabacısına çabuk gitmesini söylemişti. Atlar Rue Royale'dan ve caddelerden hızla geçerlerken, o da Nana'nın hikâyesini kesik cümlelerle, bir solukta anlattı:

«Dinle bak, inanılacak şey değil... Nana her nedense Rusya'dan gelmiş, dostu olan prensle kapışmış galiba... Eşyalarını istasyona bırakmış, halasının evine inmiş, hatırladın değil mi, ihtiyar bir kadındı hani?.. Derken, bir de ne görsün? Oğlu Louis çiçek hastalığına tutulmamış mı? Çocuk ertesi gün ölmüş, Nana da halasıyla para yüzünden kavgaya tutuşmuş. Nana, 'Ben sana para gönderdim,' diyormuş, halası da, 'Yemin ederim ki almadım,' diyormuş.»

«Zaten çocuk da bu yüzden ölmüş galiba. Hoş, yüzüstü bırakılmış bir çocuktu ya, kimsenin doğru dürüst baktığı yoktu ona... Neyse, uzatmayalım, Nana halasının evinden çıkıp gitmiş, bir otele yerleşmiş, sonra da tam eşyalarını düşündüğü sırada Mignon'a rastlamış... O sırada zavallıya bir hal olmuş, başlamış zangır zangır titremeye, kusacak gibi olmaya. Bunun üzerine, Mignon onu oteldeki odasına götürmüş. 'Eşyalarınla ben ilgilenirim, kaygılanma,' demiş. Çok tuhaf değil mi, insanın inanamayacağı geliyor.»

«Neyse, işin en ilginç yanı şu: Rose, Nana'nın hasta olduğunu, otel köşelerinde yalnız başına süründüğünü öğrenince, çok öfkelenmiş, ona bakmak için ağlaya ağlaya yollara düşmüş... Hatırlarsın, birbirlerinden nasıl nefret ederlerdi, değil mi? İkisi de tam birer cadalozdu. Her neyse, 'Nana ölecekse lüks bir yerde ölsün hiç olmazsa,' diyerek, Rose onu alıp Grand Hotel'e taşıtmış; sonradan kendisi de, ölmek pahasına olsa, hastanın başucunda üç gece geçirmiş.

Labordette anlattı bunları bana. Bunun üzerine, ben de gidip bir göreyim dedim...»

Caroline de meraklanmıştı:

«Çok iyi etmişsin,» dedi. «Gidip görelim şunu.»

Otele gelmişlerdi. Caddede arabacı bir araba ve yaya kalabalığına rastladığı için, atlarını yavaş yavaş sürmek zorunda kalmıştı. Sabahleyin Meclis seferberlik ilân etmeye karar vermişti. Büyük bir kalabalık bütün sokakları doldurmuş, kaldırımlardan inerek caddelerin ortasını kaplamıştı. Madeleine tarafında güneş, kan rengi bir bulutun arkasında batmış, bulutun bir yangını andıran parıltıları, evlerin üst katlarındaki pencereleri kızıla boyamıştı. Yavaş yavaş akşam oluyor, her yanı ağır, hüzünlü bir hava kaplıyordu. Derinde kalan caddeler karanlığa gömülmüşlerdi bile, ama havagazı fenerleri henüz yanmamış olduğundan, o canlı kıvılcımlarıyla bunları aydınlatmıyorlardı. Yürüyen bu kalabalığın içinde, uzaktan gelen sesler gittikçe büyüyor, solgun yüzlerdeki bakışlar parıldıyor, bütün akılları ise o anda esmekte olan bir kaygı ve şaşkınlık havası dolduruyordu.

Lucy, «Hah, Mignon burada, bize ne haber verecek bakalım,» dedi.

Mignon Grand Hotel'in kocaman sundurması altında dikilmiş, duruyordu. Sinirli bir tavırla kalabalığı seyretmekteydi. Lucy'nin ilk soruları üzerine birden öfkeleniverdi. Bağırarak,

«Ben ne bileyim?» dedi. «İki günden beri Rose'u bir türlü o yukarıdaki odadan kurtaramıyorum... Canını tehlikeye sokması saçma şey doğrusu! Ya hastalığa yakalanır da surati delik deşik olursa, güzel mi olacak yani? Halimiz yaman olacak o zaman.»

Rose'un güzelliğini yitireceğini düşündükçe, Mignon çileden çıkıyordu. Kadınların gösterdikleri bu gibi saçma bağlılıklardan hiçbir şey anlamadığı için, Nana'yı açıktan açığa kendi haline bırakmıştı. O sı-

rada Fauchery de caddenin bir yanından öbür yanına geçmekteydi. Onun da kaygılı bir hali vardı. O da gelince, Mignon'la ikisi birbirlerini dirsekleriyle şöyle bir dürttüler. Artık pek sıkı dost olmuşlardı. Mignon, «Durumda hiçbir değişiklik yok,» dedi. «Çık yukarıya istersen, belki Rose'u sen aşağıya indirebilirsin.»

Gazeteci, «Ya! Amma da akıllısın yahu!» dedi. «Sen kendin ne diye çıkmıyorsun yani?»

Lucy onlara Nana'nın oda numarasını sorunca ikisi birden, «Ne olur, söyle Rose'ye de insin aşağıya,» diye yalvardılar. «Yoksa kızdıracak bizi sonunda.»

Lucy ile Caroline de hemen yukarıya çıkmadılar. Tam o sırada Fontan'ı görmüşlerdi çünkü. Ellerini cebine sokmuş, başıboş dolaşıyordu, kalabalığı seyrederken gülüyordu.

Nana'nın yukarıda ve hasta olduğunu öğrenince duygulu bir tavır takınarak, «Vah zavallı kızcağız vah!» dedi. «Gidip bir merhaba diyeyim ona bari! Nesi varmış?»

Mignon, «Çiçek hastalığına tutulmuş,» dedi.

Fontan otelin avlusuna doğru bir adım atmıştı, hastalığın adını duyunca birden irkildi, yalnızca, «Vay canına!» diyebildi.

Çiçek hastalığının şakaya gelir yanı yoktu. Fontan beş yaşındayken az daha bu hastalığa tutuluyordu. Mignon da kız yeğenlerinden birinin bu yüzden nasıl öldüğünü anlatıyordu. Fauchery'ye gelince, o bu işten daha yetkili şekilde sözedebilirdi, hastalığın izini taşıyordu çünkü: Tam burnunun kenarında üç çukur vardı.

Mignon, «Adam sen de! İnsan bu hastalığa iki kez yakalanmaz,» diyerek onu ileriye doğru itiyordu ki, Fauchery onun bu sözlerine sertçe karşı çıkarak, «İkinci kez bu hastalığa yakalanan kaç kişi gördüm

ben, o doktor olacak hayvan herifler hiçbir şeyden anlamazlar,» dedi.

Kalabalığın gittikçe arttığını görerek şaşıran Lucy ile Caroline ikisinin de sözünü keserek, «A, bakın, bakın! Kalabalık pek fazlalaştı,» dediler.

Gece gittikçe bastırıyor, uzaklarda havagazı fenerleri birer ikişer yanmaya başlıyordu. Öte yandan pencerelerde, olup bitenleri merakla izleyenler görülmekteydi. Ağaçların altındaki kalabalık ise dakikadan dakikaya artıyordu, Madeleine'den Bastille'e doğru geniş bir sel halinde akıyordu. Arabalar ağır ağır ilerleyebilmekteydiler. Bu girift yığından bir uğultu yükselmekteydi. Henüz kimse bağırıp çağırmamaktaydı. Herkes kalabalığa katılmak isteğiyle gelmişti; halk olduğu yerde sayıyor, aynı hummanın ateşiyle kızışıyordu. O sırada büyük bir hareket oldu, halk şöyle bir dalgalandı. İtiş kakış arasında, yol açan grupların arasından kasketli, beyaz gömlekli bir erkekler topluluğu görünmüştü. Tıpkı örsün üzerine inen çekiçler gibi uyumlu bir sesle, «Berlin'e! Berlin'e! Berlin'e!» diye bağırıyordu.

Halk da bu hali ses çıkarmaksızın, çekingen bir tavırla seyrediyordu, ama askerî bir bandonun geçişinde olduğu gibi, herkes bu topluluğun tarafını tutmakta, daha şimdiden kafaların içinde kahramanlık düşleri yer etmekteydi.

Mignon birdenbire kuşkucu bir tavır takınmıştı: «Evet, evet, gidin Berlin'e de bir temiz dayak yiyin,» diye mırıldandı.

Fontan ise bunu çok hoş bulmaktaydı. Gönüllü yazılmaktan sözediyordu. Düşman kapıya dayandı mı, bütün yurttaşların ayaklanarak yurdu savunmaları gerekmekteydi. Bunları söylerken de Bonaparte'ın Austerlitz savaşında takındığı türden tavırlar takınıyordu.

Lucy ona, «Hadi, sen de gelecek misin bizimle?» diye sordu.

«Hastalanmaya niyetim yok benim!»

Grand Hotel'in önünde bir adam bir sıranın üzerine oturmuş, yüzünü de bir mendille örtmüştü. Fauchery gelirken göz kırparak bu adamı Mignon'a göstermişti. Adam hep oradaydı; evet, hep orada oturuyordu. Gazeteci, adamı göstermek için iki kadını da alıkoydu. Adam başını kaldırınca kadınlar onu tanıdılar, bir çığlık kopardılar.

Kont Muffat'ydı bu, başını kaldırmış otelin pencerelerinden birine bakıyordu.

Mignon, «Bu sabahtan beri bekliyor orada,» dedi. «Saat altıda görmüştüm onu, hiç yerinden kımıldamamış... Labordette'den olayı duyar duymaz hemen koşup gelmiş, mendilini de yüzüne kapatmış... Her yarım saatte bir buraya kadar sürükleniyor, yukarıdaki hastanın iyileşip iyileşmediğini soruyor, sonra yine gidip yerine oturuyor... Hakkı da var; o odaya girmesi doğru olmaz, hastalık kapar çünkü. İnsan birisini sever, ama gebermek tehlikesini göze almaz bu yüzden.»

Kont başını kaldırmış, çevresinde olup bitenlerin farkında değilmiş gibi bir tavır takınmıştı. Savaş ilân edildiğinden habersizdi herhalde; kalabalığı hissettiği, duyduğu yoktu.

Fauchery, «Hah, kalktı geliyor, durun bakalım ne yapacak,» dedi.

Gerçekten de Kont, oturduğu sıradan kalkmış, kocaman kapıdan içeriye girmişti.

Artık onu tanımış olan kapıcı, soru sormak için vakit bırakmadı. Ters bir tavırla, «Hasta şimdi öldü, Mösyö,» dedi.

Nana ölmüştü ha! Herkes için bir şok oldu bu! Muffat tek söz söylemeksizin yine dönüp sıraya oturmuş, yüzünü mendiline gömmüştü. Ötekilerse bağrışıp duruyorlardı.

Sözleri yarıda kaldı. Yeni bir topluluk daha, «Berlin'e! Berlin'e! Berlin'e!» diye bağırarak geçiyordu.

Nana ölmüştü ha! Olanak var mıydı buna, ne de güzel kadındı oysa!

Mignon ferahlamış bir tavırla içini çekerek, «Eh, Rose da aşağıya iner artık,» dedi.

Ortalıkta soğuk bir hava esti. O sırada bir facia rolü yapmayı hayal eden Fontan, yüzüne acılı bir anlam vermiş, dudaklarını bükmüş, gözlerini yana kaydırmıştı. Gazeteci olduğu için işi şakaya vurmakla birlikte, yine de gerçekten üzülmüş olan Fauchery, ağzındaki yaprak sigarasını sinirli sinirli çiğniyordu. Öte yanda iki kadın bağıra çağıra söylenmeye devam ediyorlardı. Lucy onu son kez Gaîté Tiyatrosunda görmüştü. Blanche da onu *Mélusine* adlı oyunu oynarken seyretmişti. O billûr mağaranın dibinde göründüğü zaman ne hoştu, değil mi! Erkekler de çok iyi anımsıyorlardı bunu: Fontan Prens Cocorico rolünü oynuyordu. Hepsinin anıları canlandı, bitmez tükenmez bilgiler vermeye başladılar. Billûr mağarada Nana ne kadar nefisti, değil mi, ha? Tek bir söz söylemiyordu. Hattâ oyun yazarları, işin havası bozulmasın diye, onun söylemesi gereken sözleri bile çıkarmışlardı. Evet, tek söz söylemiyordu, böylesi de daha etkili oluyor, Nana yalnızca sahnede görünmekle seyircileri kırıp geçiriyordu. Ne eşsiz vücuttu o! O omuzlar, o bacaklar, o endam! Şimdi de onun ölmüş olması ne tuhaftı, değil mi? Biliyorsunuz elbette, sırtındaki mayonun üzerine yalnızca önünü, arkasını gizleyen yaldızlı bir kemer takmıştı. Çevresinde, baştan başa aynalardan yapılmış olan mağara ışıl ışıldı. Mağaranın tavanından çağlayanlar halinde elmaslar akıyor, sarkıtların arasından beyaz beyaz inci gerdanlıklar dökülüyordu. Pınar suyunu andıran bu saydamlığın içinden geçen elektrik ışığı yüzünden Nana, kızıl bir alevi andıran vücudu ve saçlarıyla, tıpkı bir güneşe benziyordu. Parisliler onu hep böyle billûrun ortasında ışıldarken, bir tanrı gibi havada dururken anımsayacaklardı. Yok canım, insanın bu durumdayken

ölmesi çok saçma bir şeydi! Şimdi, yukarıda Nana kim bilir ne haldeydi!

Mignon yararlı, iyi şeylerin kaybolmasından hoşlanmayan bir adamdı. Hüzünlü bir sesle, «Bu yüzden ne çok zevk hapı yuttu!» dedi.

Lucy ile Caroline'i, yine de yukarıya çıkmak istiyorlar mı diye, şöyle bir yokladı.

«Çıkacağız elbette,» dediler. Merakları daha da artmıştı çünkü.

Tam o sırada Blanche geliyordu. Soluk soluğaydı, kaldırımları tıkamış olan kalabalığa ateş püskürüyordu. Haberi o da öğrenince çığlıklar yeniden başladı, hanımlar etekliklerini büyük bir gürültüyle hışırdatarak merdivene yöneldiler. Mignon da arkalarından koşarak bağırdı:

«Söyleyin Rose'a, onu bekliyorum... Hemen insin aşağıya, olur mu?»

Fontan ise Fauchery'ye hastalık hakkında bilgi vermekteydi:

«Başında mı, sonunda mı bulaşır, kesin olarak bilinmiyor,» diyordu. «Hattâ benim bir asistan arkadaşım var, söylediğine göre en tehlikeli dönem, ölümden sonraki saatlermiş... Hastadan mikrop dolu pis bir hava yükselirmiş çünkü... Böyle birden ölüp gidişine pek üzüldüm, son bir kez onun elini sıkmayı öyle istiyordum ki!»

Öbür iki erkek de, «Evet, evet, geçmiş olsun!» diye söylendiler.

Kalabalık arttıkça artıyordu. Dükkânlardan çıkan aydınlığın, havagazı fenerlerinin oynak ışığının altında, kaldırımlar üzerindeki halkın tıpkı bir sürü şapkayı sürükleyen bir sel gibi, iki sıra halinde akıp gittiği görülüyordu. Şimdi artık o hummalı hava her yana yayılmaya başlamıştı. Gömlekli adamların ardına bir sürü insan takılıyor, caddedeki kalabalık durmadan ilerliyordu. Arada bir yine bütün göğüsler-

den kesik kesik, inatçı bir şekilde, aynı çığlık yükselmekteydi:

«Berlin'e! Berlin'e! Berlin'e!»

Rose, Nana'nın yatacağı odanın lüks olmamakla birlikte düzgün bir yer olmasını istemişti. İnsanın acı çekerken lükse ihtiyacı yoktu çünkü. Odanın bir günlüğü on iki franktı. Her yanı Louis XII stili, iri çiçekli kreton kaplı olan odada, her otelde görünen türden mobilyalar, bir de üzeri siyah çiçekli kırmızı halı vardı. Derin sessizliğin içinde yalnızca bir fısıltı işitiliyordu.

O sırada koridorda birtakım sesler yükseldi:

«Yolumuzu şaşırdık. Hademe bize sağa dönün demişti... Burası da kışla gibi bir yer, canım!»

«Dur bakalım, odaların numaralarını görelim... 401 numaralı oda demişlerdi, değil mi?»

«Hah, burada olacak... 405, 403... yaklaşıyoruz galiba... İşte 401... Gelin, ama susun, susun!»

Sesler kesildi. Herkes öksürdü, bir an için toparlanıp sustu. Sonra kapı yavaş yavaş açıldı; arkasında Caroline ile Blanche de olduğu halde, Lucy içeriye girdi. Hep birden duraladılar, odada beş kadın daha vardı çünkü. Odadaki kırmızı kadife kaplı tek koltuğun üzerine Gaga yan gelip kurulmuştu. Simonne ile Clarisse şöminenin önünde ayakta durmuşlar, bir iskemleye oturmuş olan Léa De Horn'la konuşuyorlardı. Kapının solunda, karyolanın önünde de Rose Mignon tahta bir sandığın kenarına ilişmiş, perdelerin gölgesi içinde kaybolmuş gibi duran ölüye gözlerini dikmiş, öylece bakıyordu. Ziyarete gitmiş hanımlar gibi hepsinin de şapkaları başında, eldivenleri ellerindeydi. Yalnız Rose'un elleri eldivensiz, saçı başı darmadağındı. Üç gecedir uyumamış olduğundan yüzü sapsarıydı. Bu beklenmedik ölüm karşısında çok üzülmüştü, altüst olmuştu. Komodinin kenarında durmakta olan abajurlu bir lâmba, Gaga'yı çiğ bir ışıkla aydınlatmaktaydı.

Lucy, Rose'un elini sıkarak, «Ne acı şey, değil mi?» dedi. «Son bir kez görelim dedik.»

Öte yandan da Nana'yı görebilmek için başını çeviriyordu. Lâmba çok uzaktaydı, ama Lucy yaklaştırmaya cesaret edemedi. Karyolanın üzerinde gri renkli bir külçe upuzun yatmaktaydı. Baş taraftaki soluk leke, ölünün yüzü olmalıydı herhalde.

Lucy devam etti: «Gaité Tiyatrosu'nda, mağaranın dibinde görünmüştü ya hani, o zamandan beri görmemiştim onu...»

Bunun üzerine Rose dalgınlığından bir an için çıktı, acı acı gülümseyerek, «Ah! bilsen ne kadar değişti!..» dedi.

Sonra yine hiç kımıldamaksızın, hiçbir şey söylemeksizin öyle dalgın dalgın önüne bakmayı sürdürdü. Birazdan ölünün yüzünü görebilirdi belki. Yeni gelen üç kadın da şöminenin önünde duran ötekilerin yanına gittiler. Simonne ile Clarisse alçak sesle ölünün elmaslarını anlatıyorlardı. Bu elmaslar var mıydı, yok muydu? Kimse görmüş değildi onları, palavra olmalıydı herhalde. Yalnız, Léa De Horn bu elmasları görmüş olan birisini tanımaktaydı. Korkunç taşlardı. Hem zaten hepsi bu kadar değildi. Nana Rusya'dan daha birçok değerli şeyler getirmişti. Bunlar arasında işlemeli kumaşlar, değerli biblolar, altın bir sofra takımı, hattâ mobilyalar bile vardı; evet, elli iki sandık tutuyordu bunlar, koca koca sandıklar tam üç vagonu doldurmuştu. Bütün bunlar da istasyonda kalmıştı şimdi. İnsanın eşyasını sandıktan çıkarmaya bile vakit bulamadan ölüp gidivermesi ne şanssızlıktı, değil mi, ha? Üstelik Nana'nın epey nakit parası da vardı, bir milyon kadar tutuyordu.

Lucy, «Kime kalacak bu para?» diye sordu.

Para uzak akrabalara, belki de halaya kalacaktı. Bu kocakarıya da yüklü bir piyango vurmuş olacaktı böylece. Kendisinin henüz hiçbir şeyden haberi yoktu. Nana, çocuğunun ölümü dolayısıyla halasına kin

beslediği için, ona haber gönderilmesini bir türlü istememişti. Bunun üzerine, bütün kadınlar çocuğu at koşularında görmüş olduklarını hatırlayarak, bu kez de yavrucak hakkında sızlanmaya başladılar. Hasta lıklı bir çocuktu o, yaşlı, hüzünlü bir hali vardı. Yani dünyaya gelmeyi kendileri istememiş zavallı çocuklardan biriydi.

Blanche, «Toprağın altında daha rahattır mutlaka,» dedi.

Caroline, «Nana da mezarda rahat edecek. Hayat denen şey pek eğlenceli değil, doğrusu,» diyordu.

Odanın bu kasvetli havası içinde hepsini kara kara düşünceler kaplamaya başlıyordu. Korkuyorlardı, bu odada bu kadar uzun zaman konuşmak saçma bir şeydi. Fakat hepsi de görmek isteğiyle halının üzerine çivilenmişlerdi sanki. Odanın içi çok sıcaktı, lâmbanın camı, odayı kaplamış olan nemli loşluğun içinde, tavanda ay gibi yuvarlak bir iz oluşturuyordu. Karyolanın altında, içi fenol dolu çukur bir tabaktan çevreye ağır bir koku yayılmaktaydı. Zaman zaman caddeye bakan pencerenin perdeleri, dışarıdan gelen bir solukla şişiyor, caddeden de boğuk uğultular yükseliyordu.

Lucy saatin üzerindeki Üç Güzeller'in heykellerine dalıp gitmişti. Bu çıplak kızlar, tıpkı dansözler gibi gülümsemekteydiler. Lucy sordu:

«Çok acı çekti mi?»

Gaga birden uyanır gibi oldu:

«Çekti elbet,» dedi. «Öldüğü sırada ben buradaydım. Hiç de güzel bir yanı yok bu işin, emin olun... Bir ara öylesine sarsılmaya başladı ki...»

Devam edemedi. Sokaktan yine bir bağrışma yükselmişti:

«Berlin'e! Berlin'e! Berlin'e!»

Sıcaktan boğulacak hale gelmiş olan Lucy, pencereyi ardına kadar açıp dirseklerini pervaza dayadı.

Dışarıda hava iyiydi. Yıldızlı gökten serinlik yağıyordu sanki. Karşıdaki pencerelerde ışıklar parıldıyor, havagazının alevleri, dükkân tabelalarının yaldızlı harfleri üzerinde oynaşıyordu. Aşağıdaysa çok eğlenceli bir görüntü vardı. Halkın bir sel gibi kaldırımlardan ve caddenin ortasından akıp gittiği görülüyordu. Kalabalığın arasına arabalar da sıkışmıştı. Kocaman kocaman gölgeler hareket halindeydi. Yer yer de fenerlerin, havagazı lâmbalarının parıltıları görülüyordu. Bağıra bağıra karşıdan gelmekte olan kalabalığın elinde meşaleler vardı. Madeleine'den itibaren kırmızı bir ışık geliyor, kalabalığı ateşten bir şerit halinde ikiye biçiyor, uzaklarda, kafaların üzerinde bir yangın parıltısı gibi yayılıyordu.

Lucy Blanche ile Caroline'e seslendi. Boş bulunarak, «Gelin gelin... Bu pencereden çok iyi görünüyor,» dedi.

Üçü de büyük bir merakla pencereden sarktılar. Yalnız, ağaçlar iyice görmelerine engel oluyor, zaman zaman meşaleler yaprakların altında kayboluyordu. Aşağıda kalmış olan erkek arkadaşlarını da görmeye çalıştılar, ama bir balkonun çıkıntısı kapıyı gizliyordu. Onun için, hep Kont Muffat'yı görmekteydiler. Adamcağız sıranın üstüne koyu renk bir bohça gibi yığılmış, mendilini de yüzüne kapamış olduğu halde hep öylece duruyordu. O sırada otelin önünde bir araba durdu. Lucy arabadan Maria Blond'un indiğini gördü. O da Nana'nın öldüğünü duymuş, hemen koşup gelmişti. Yalnız değildi. Ardı sıra arabadan göbekli bir herif de indi.

Caroline, «Ay, Steiner olacak o hırsız herif bu gelen!» dedi. «Ne yani? Onu hâlâ Köln'e göndermemişler mi?.. Bakalım, içeriye girsin de yüzü ne hal alacak?»

Dönüp baktılar. On dakika kadar da beklediler. Maria Blond iki kez yanlış merdivenlerden çıkmıştı.

Sonunda gözüktü, ama yalnızdı. Lucy şaşırmış, ona yalnız gelişinin nedenini soruyordu.

Maria yanıtladı:

«Yok canım, kesinlikle çıkmaz yukarıya o!.. Beni kapıya kadar getirmesi bile ne olay!.. Aşağıda belki on iki erkek var, aralıksız yaprak sigarası içiyorlar.»

Gerçekten de bütün eski dostlar yeniden buluşmuşlardı. Caddelerde olup bitenlere bir göz atmak için dolaşmaya çıkmışlar, sonra buraya gelmişlerdi. Birbirlerine sesleniyorlar, zavallı Nana'nın ölümünden sözederek sızlanıyorlardı. Sonra da siyasetten, savaştan söz açıldı. Bordenave, Daguenet, Labordette, Prullière ve daha başkaları da gelip kalabalığı arttırmışlardı. Hepsi kulak kesilmiş, Fontan'ı dinliyorlardı. Fontan Berlin'in beş gün içinde işgalini sağlayacak olan savaş plânını anlatmaktaydı onlara.

Maria Blond da karyolanın önüne gelince ötekiler gibi altüst olmuş, «Vah evlâdım vah!..» diye söyleniyordu. «Son kez onu Gaîté Tiyatrosunda, mağaranın içinde görmüştüm...»

Rose Mignon o bitkin hali içinde acı acı gülümseyerek, «Ah sorma, şimdi çok değişti zavallı, çok değişti...» dedi.

O sırada Tatan Néné ile Louise Violaine de geldiler. Bunlar yirmi dakikadan beri otelin içinde dört dönmüşler, her hademe onları başka birine yollamıştı. Savaşın yarattığı panik ve caddelerdeki heyecan havası içinde yolcular, otelden bir an önce ayrılmaya can atıyorlardı. Tatan ile Louise de bu kargaşa içinde belki otuzdan fazla katı inip çıkmışlardı. Onun için, kapıdan girer girmez kendilerini birer iskemleye bırakıverdiler. Yorgunluktan ölüyle uğraşmaya halleri yoktu çünkü. Tam o sırada bitişik odadan birtakım gürültüler işitildi. Yerde bavullar sürükleniyor, birileri odanın eşyalarına çarpıyor, ayrıca da birtakım seslerin yabanıl bir dille konuştukları

işitiliyordu. Bu konuşanlar, Avusturyalı genç bir karı kocaydı. Gaga'nın anlattığına göre, Nana can çekişirken bitişiktekiler de kovalamaca oynamışlardı. İki odanın arasında yalnızca kapalı bir kapı bulunduğundan, ikisinin de birbirlerini yakaladıkça gülüşüp öpüştükleri işitiliyordu.

Clarisse, «E, gitme zamanı geldi artık,» dedi. «Burada durup da onu diriltecek değiliz ya... Hadi, geliyor musun, Simonne?»

Hepsi de yerlerinden kımıldamaksızın, yan gözle karyolaya bakıyorlardı. Bir yandan da hazırlanmaktaydılar, etekliklerine hafif hafif vurarak düzeltiyorlardı. Lucy yine gidip tek başına pencereye yaslanmıştı. Sokaklarda bağrışmakta olan bu kalabalıktan sanki derin bir hüzün yükseliyormuş gibi, üzüntüden yavaş yavaş boğazı düğümlenmeye başlamıştı. Sokaktan hâlâ kıvılcımlar saça saça, meşaleler geçiyordu. Uzaklarda kalabalık karanlıkların içine yayılıp gidiyor, dalgalanıyor, bu haliyle geceleyin, mezbahaya götürülen sürüleri andırıyordu. Bu baş döndürücü halden, selin önüne katılmış giden bu karmakarışık yığınlardan bir korku, ileride olup bitecek büyük öldürüşmelerin yarattığı derin bir acıma havası yükselmekteydi. Kalabalık kendini avutmaya çalışıyor, kopardığı çığlıklar uzaklarda, ufkun kara duvarı arkasındaki bilinmez dünyaya saldırırken duyduğu sarhoşluk humması içinde dağılıp gidiyordu:

«Berlin'e! Berlin'e! Berlin'e!»

Lucy dönerek sırtını pencereye dayadı, sapsarı bir yüzle, «Aman, Tanrım! Halimiz ne olacak?» diye sordu.

Bütün kadınlar başlarını salladılar. Hepsi ciddileşmişti, olup bitenler yüzünden pek kaygılıydılar.

Caroline Héquet o sakin tavrıyla, «Ben yarın Londra'ya gidiyorum,» dedi. «Annem daha önce gitti, benim için bir ev döşüyor... Paris'te kalıp kendimi öldürtecek değilim ya.»

Annesi tedbirli bir kadın olduğundan, kızının bütün servetini yabancı ülkelerdeki bankalara yatırtmıştı. Bir savaşın nasıl biteceği önceden kestirilemezdi ki. Fakat Maria Blond kızdı; pek yurtseverdi, ordunun ardı sıra kalkıp gitmekten sözediyordu. Caroline'e,

«Vay tabansız vay!..» diye çıkıştı. «Beni askere alsalar erkek elbisesi giyer, o Prusyalı domuzlara basardım kurşunu!.. Hepimiz gebersek ne olur yani? Canımızın ne değeri var!»

Blanche De Sivry birden boşanıverdi:

«Prusyalılar aleyhinde konuşma, canım!..» dedi. «Onlar da insan, hem, Fransızlar gibi kadın sırtından geçinmezler... Benim o Prusyalı delikanlı var ya hani, zavallıyı sınırdışı ettiler. Ne zengin, ne yumuşak başlı çocuktu! Kimseye kötülük yapacak insan değildi. Çok aşağılık bir şey bu ha! Beni de mahvetti bitirdi... Hem fazla kafamı kızdırmaya da gelmez ha, yoksa gider, Almanya'da buluşurum onunla!»

Onlar böyle çekişirlerken Gaga ağlamaklı bir sesle, «Benim de hiç şansım yokmuş...» diye mırıldandı. «Juvisy'de küçük bir ev almıştım ya, borcun son taksitini ödeyeli daha bir hafta olmadı! Çektiklerimi de bir Tanrı bilir, bir ben! Lili'den de yardım istemek zorunda kaldım... Şimdiyse savaş patlak verdi, Prusyalılar gelecekler, her şeyi yakıp yıkacaklar... Bu yaştan sonra yeniden bu işe başlayamam ki ben!»

Clarisse, «Adam sen de! Umurumda bile değil, yine birisini bulurum elbet,» dedi.

Simonne da, «Elbet, elbet,» diye atıldı. «Tuhaf bir şey olacak bu, ama belki bakarsın, işler yine yürür...»

Sonra da bir gülümsemeyle, aklından geçen düşünceleri tamamladı. Tatan Néné ile Louise Violaine de bu düşüncedeydiler.

Tatan, «Geçen gün askerlerle çok eğlendim ben,» dedi. «Hepsi de şeker gibi çocuklar, kadınların bir dediklerini iki etmiyorlar.»

Kadınlar konuşurken fazla bağırmaya başladıklarından, hep sandığın üzerinde oturmakta olan Rose Mignon yavaşça, «Şşşşt!» diyerek onları susturdu.

Hepsinin de sözü ağzında kaldı. Sanki kendilerine karyolanın perdeleri arkasından «Şşşşt!» denilmiş gibi yan yan ölüden yana baktılar. Derin bir sessizlik başlayıverdi. Yokluktan gelir gibi bir hali olan bu sessizliğin içinde hepsi, yanıbaşlarında uzanmış yatan ölünün katılığını hissediyorlardı. Derken kalabalığın çığlıkları yeniden duyuldu:

«Berlin'e! Berlin'e! Berlin'e!»

Çok geçmeden, kadınlar durumu yine unuttular. Léa De Horn'un salonunda hep politikacılar toplanıyorlardı. Bunlar arasında bulunmakta olan Kral Louis Philippe'in eski bakanları hükümeti inceden inceye alaya alıyorlardı.

Léa omuz silkerek çok alçak sesle, «Bu savaşı başlatmak ne büyük hatâ! Ne kanlı bir saçmalık!» dedi.

Bunun üzerine Lucy hemen imparatorluk yönetimini savunmaya başladı. İmparatorluk hanedanından bir prensle yatmış olduğu için, onca bu bir aile sorunuydu sanki.

«Öyle söyleme,» dedi, «kendimizi daha fazla ezdiremezdik, Fransa için bir onur sorunu oldu bu savaş... Ortada prens var diye söylemiyorum bunu ha, bilmiş olun. Çok cimri bir herifti çünkü. Gece yatarken altınlarını çizmelerinin içine saklıyordu; bezik oynadığımız zaman da para yerine fasulye kullanıyordu. Bir gün şaka olsun diye paraları kapıp kaçar gibi yaptım çünkü... Ama neme gerek, doğru doğru dosdoğru. İmparatorun hakkı var bu işte.»

Léa ise önemli kişilerin düşüncelerini yineler gibi, üstün bir tavırla başını sallıyordu. Sesini yükselterek, «Sonu geldi artık bu işin,» dedi. «Tuileries Sarayında herkes aklını kaçırmış galiba. Fransa onları dünden kovsaydı çok iyi ederdi...»

Hepsi birden onun sözünü keserek, «Kız ne istiyorsun sen imparatordan?» diye bağırdılar. «Herkes halinden hoşnut değil mi sanki? İşler tıkır tıkır yürümüyor mu? Paris'te hiç böyle çılgıncasına eğlenildiği görülmüş şey mi?»

Gaga da uyuşukluğunu bir yana bırakıp öfkelenmiş, çıkışmaktaydı :

«Susun! Aptal aptal konuşmayın, ne söylediğinizi bilmiyorsunuz siz,» dedi. «Louis-Philippe dönemini de gördüm ben, çok sıkıntılı bir dönemdi. Derken 1848 devrimi geldi çattı. İkinci Cumhuriyet ilân edildi. İğrenç bir şeydi o cumhuriyetleri! Şubat olaylarından sonra açlıktan ölüyordum az daha, inanın bana!.. Sizin de başınızdan böyle şeyler geçseydi İmparatoru öpüp başınıza koyardınız. Babamız o bizim, anladınız mı?..»

Bunun üzerine Gaga'yı yatıştırmak zorunda kaldılar. O, dindar bir atılımla sözüne devam ederek, «Tanrım sen İmparatoru koru!» dedi.

Hepsi de bu dileği yinelediler.

Blanche, «Ben imparator için mum bile adadım,» dedi.

Caroline ise ona abayı yakmış, tam iki ay yolunun üstünde dolaşıp durmuştu, ama bir türlü dikkatini çekememişti. Ötekiler de cumhuriyetçiler hakkında atıp tutuyorlar, «Hepsini sınırda kesmeli ki III. Napoléon düşmanı yendikten sonra, halkın mutluluğu ortasında, rahat rahat saltanat sürmek olanağını bulsun,» diyorlardı.

Maria Blond, «Bütün suç o Bismarck olacak pis herifte,» dedi. «Onun gibi bir hergele daha görülmüş değildir.»

Simonne, «Ben tanıştım onunla!» diye bağırdı. «Böyle olacağını bilseydim, kendi elimle kadehine zehir koyardım.»

Prusyalı dostu sınırdışı edildiği için kuyruk acı-

sı hâlâ geçmemiş olan Blanche, Bismarck'tan yana çıkmaya kalkıştı:

«Yok canım, pek kötü adam denmez ona,» dedi. «Ama, ne yaparsın, herkes kendi işini bilir. Hem sonra, kadınlara bayılır o, haberiniz var mıydı bundan?»

Clarisse, «Bize ne, onunla yatacak değiliz ya!» dedi.

Louise Violaine ciddî bir tavırla, «Bu gibi adamlardan insana hayır gelmez,» dedi. «Böyle canavarlarla alışveriş etmektense yüzlerine hiç bakmamak daha iyi!»

Tartışma böylece sürüp gitti. Hepsi de İmparatorun tarafını tutacağım diye Bismarck'a yükleniyor, adamın tutulacak yerini bırakmıyordu. Öte yandan Tatan Néné şöyle demekteydi:

«Kim bu Bismarck yahu? Amma da kafamı şişirdiniz onunla! İçerledim herife doğrusu!.. Ben tanımıyorum onu! Hem insan herkesi tanıyamaz ki, canım.»

Léa De Horn sözü kısa kesmek için, «İnanın, siz ne derseniz deyin, bu Bismarck bize bir temiz dayak atacak...» dedi.

Sözleri yarıda kaldı. Kadınların hepsi onun üstüne çullanmışlardı.

«Ne! Dayak mı atacak? Asıl biz sırtına dipçik vura vura Bismarck'ı geldiği yere yollayacağız. Sen ne biçim Fransızsın, tutsana çeneni!» diye bağırdılar.

Rose Mignon bu kadar gürültü patırtıya içerlemişti. Yine, «Şşşşt!» diye fısıldadı.

Ölümün soğukluğu birden hepsini kaplayıverdi. Böylece odada bir ölü olduğunu anımsayınca süklüm püklüm olup hep birden sustular. İçin için hastalıktan korkuyorlardı. Caddeden hep o aynı çığlık kısık bir şekilde yine işitilmekteydi:

«Berlin'e! Berlin'e! Berlin'e!»

Hepsi birden kalkıp gitmeye karar verdikleri sırada, koridordan birisi, «Rose! Rose!» diye seslendi.

Gaga şaşırarak gidip kapıyı açtı, bir an ortadan kayboldu. Sonra geri geldiği zaman, «Fauchery gelmiş,» dedi. «Koridorun sonunda duruyor... Buraya gelmek istemiyor, sen ölünün yanından ayrılmıyorsun diye de öfkelenmiş.»

Mignon sonunda gazeteciyi yukarıya göndermenin yolunu bulmuştu. Hep pencerenin önünde durmakta olan Lucy, bir kez daha eğildi ve erkeklerin kaldırımda durarak kendisine birtakım el kol işaretleri yaptıklarını gördü. Mignon içerlemiş, yumruklarını sıkıyordu. Steiner, Fontan, Bordenave ve ötekiler, kaygı ve sitemli bir tavırla kollarını açıyorlardı. Daguenet ise olaya karışmak istemediğinden, ellerini ardına kavuşturmuş, sakin sakin purosunu tüttürüyordu.

Lucy pencereyi açık bırakarak, «Bak, şekerim, seni aşağıya indireceğim diye söz vermiştim onlara,» dedi... «Hepsi aşağıda durmuşlar, bizi çağırıyorlar.»

Rose tahta sandığın üzerinden güçlükle kalkarak, «Gidiyorum, gidiyorum...» diye mırıldandı. «Nana'nın bana gereksinimi kalmadı artık... Bir rahibe gelip başında bekleyecek...»

Bir türlü de şapkasını, atkısını bulamıyor, odanın içinde dönüp duruyordu. Makineleşmiş bir hareketle tuvalet masasının üstündeki bir leğene su doldurmuş, bir yandan elini yıkarken, öbür yandan devam ediyordu:

«Bilmem neden, pek sarstı bu olay beni... İkimiz de birbirimize karşı pek hoş davranmamıştık. Ama, görüyorsunuz ya, aptala döndüm... Kafamdan neler geçirdim bilseniz, kendim de ölmek istedim bir ara, dünyanın sonu geliyor sandım... Evet, evet, gideyim de biraz hava alayım, ihtiyacım var buna çünkü.»

Ceset odanın havasını bozmaya başlıyordu. Kadınlar uzun zaman hiçbir şeye aldırmaksızın durdukları halde, şimdi birdenbire paniğe kapılmışlardı.

Gaga durmadan, «Hadi gidelim kızlar, kaçalım buradan, biz de hasta olacağız,» diyordu.

Hepsi, karyolaya şöyle bir bakıp, acele acele dışarıya çıkıyorlardı. Lucy ile Blanche ve Caroline odada kalmışlardı. Rose da odayı dağınık bırakmamak için şöyle bir çevreye bakındı. Pencerenin perdesini kapadı. Sonra ölünün başucunda bu lâmbanın yanmasının doğru olmayacağını düşündü. Bir mum yakmak gerekliydi. Şöminenin üstünde duran bronz şamdanlardan birini yaktıktan sonra getirip komodinin üstüne, cesedin yanına bıraktı. Ölünün yüzü birdenbire parlak bir ışıkla aydınlandı. Korkunç bir görüntüydü bu. Bütün kadınlar korkuyla titreyerek dışarıya kaçtılar.

En sona kalmış olan Rose Mignon, «Çok değişti zavallı, çok değişti,» diye söyleniyordu.

Sonra o da çıktı, kapıyı kapadı. Şimdi Nana mumun aydınlığı içinde yüzü havaya dönük, yalnız kalmıştı. Bir leş yığınıydı sanki. İltihaptan, kandan oluşan bir külçe, bir kürek dolusu kokmuş etti de, oraya, yastığın üzerine atıvermişlerdi. Bütün yüzünü sivilceler kaplamıştı. Her sivilce ötekine değiyordu. Bunların hepsi de çökmüş, büzülmüş, çamur gibi kurşunî bir renk almış oldukları için, tanınmaz bir hale gelmiş olan bu şekilsiz pelte üzerinde, küflenmiş toprağı andırıyorlardı. Gözlerinden biri, soldaki, fışkıran irin içinde tamamen kaybolmuştu. Yarı açık olan öteki göz ise kara, kokuşmuş bir delik gibi içeriye çökmüştü. Burundan hâlâ iltihap sızmaktaydı. Yanakların birinde belirmiş olan kırmızımtrak, kocaman bir kabuk, ağzı da kaplayıp, korkunç bir gülüşle germişti. Yalnız, bu yokluk simgesi, korkunç ve gülünç suratın üzerinde saçlar, o güzelim saçlar yine o güneş gibi parıltılarını koruyorlar, bir altın çağıltısı halinde akıp dökülüyorlardı. Venüs çürüyüp kokmaktaydı artık. Çirkeflerden, leşlerden kapmış olduğu o mik-

rop, o bütün bir halkı zehirleyen maya, sanki yüzüne vurmuş da onu çürütüvermişti.

Odada kimse kalmamıştı. Caddeden yükselen umutsuz bir soluk, pencerenin perdesini yine şişirdi:

«Berlin'e! Berlin'e! Berlin'e!»

SON